

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ
ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
"ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,"

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΟΥΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΣΤΙΛΠ.
ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΝΙΚ. ΚΩΝ-
ΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΧΡΙ-
ΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΑΘΗΝΑΙ

ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝΤΡΟΝ—ΜΕΓΑΡΟΝ "ΤΟΥΡΙΣΤ.",—ΒΟΥΛΗΣ 18

1929

ΘΡΑΚΙΚΑ

ΣΥΓΓΡΑΜΜΑ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΝ

ΕΚΔΙΔΟΜΕΝΟΝ ΥΠΟ ΤΟΥ ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ

“ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ,”

ΕΠΙΜΕΛΕΙΑ

ΧΡΗΣΤΟΥ ΤΣΟΥΝΤΑ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΑΘΗΝΩΝ, ΣΤΙΛΠ.
ΚΥΡΙΑΚΙΔΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟΥ ΘΕΣΣΑΛΟΝΙΚΗΣ, ΝΙΚ. ΚΩΝ-
ΣΤΑΝΤΟΠΟΥΛΟΥ ΦΙΛΟΛΟΓΟΥ ΚΑΙ ΠΟΛΥΔΩΡΟΥ ΠΑΠΑΧΡΙ-
ΣΤΟΔΟΥΛΟΥ ΚΑΘΗΓΗΤΟΥ, ΔΙΕΥΘΥΝΤΟΥ ΤΗΣ ΣΥΝΤΑΞΕΩΣ.

ΤΟΜΟΣ ΔΕΥΤΕΡΟΣ

ΕΝ ΑΘΗΝΑΙΣ
ΤΥΠΟΓΡΑΦΕΙΟΝ “ΟΚΟΡΑΗΣ,”

1929

ΔΗΛΩΣΙΣ ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»,

Διευθυντής τῆς Συντάξεως τοῦ περιοδικοῦ εἶναι ὁ
ἐκ τῶν μελῶν τῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως
ΠΟΛΥΔΩΡΟΣ ΠΑΠΑΧΡΙΣΤΟΔΟΥΛΟΥ.

Ἡ Ἐπιτροπὴ ἐπὶ τῆς ἐκδόσεως δηλοῖ ὅτι οὐδε-
μίαν φέρει ἐπιστημονικὴν εὐθύνην ἐπὶ τῶν δημο-
σιευομένων μελετῶν, τῶν συγγραφέων ὄντων ὑπολό-
γων διὰ πᾶν ὅ,τι ἀφορᾷ αὐτάς.

Πᾶσα ἀλληλογραφία σχετικὴ πρὸς τὰ «Θρακικά»
δέον ν' ἀπευθύνεται πρὸς τὸ ΘΡΑΚΙΚΟΝ ΚΕΝ-
ΤΡΟΝ—ΜΕΓΑΡΟΝ ΤΟΥΡΙΣΤ-ΒΟΥΛΗΣ 20.

Π Ρ Ο Σ

ΤΟΥΣ ΑΠΑΝΤΑΧΟΥ ΘΡΑΚΑΣ ΚΑΙ ΛΟΙΠΟΥΣ ΣΥΝΔΡΟΜΗΤΑΣ
ΤΩΝ “ΘΡΑΚΙΚΩΝ,,

Τὸ Θρακικὸν Κέντρον, τὸ δεύτερον ἤδη ἔτος διανῦν, ἐπιθυμεῖ νὰ εὐχαριστήσῃ ἕνα ἕκαστον ἐκ τῶν συνδραμόντων ὀλικῶς καὶ ἠθικῶς τὴν περυσινήν ἔκδοσιν τῶν «Θρακικῶν». Ἐχον τὴν πεποίθησιν τοῦτο ὅτι διὰ τῆς συνεχίσεως τοῦ περιοδικοῦ ἐπιτελεῖ ἕνα ἐθνικὸν ἔργον, δρᾶτται τῆς εὐκαιρίας νὰ συστήσῃ καὶ πάλιν πρὸς τοὺς ἀγαπητοὺς Θράκας τὴν ἐνίσχυσιν τοῦ ἔργου, διὰ τὴν ἀπόσκοπον συνέχισιν τῆς ἐκδόσεως τῶν «Θρακικῶν», καὶ νὰ μεταδώσῃ εἰς πάντας ὑμᾶς τὴν πεποίθησιν ὅτι ἡ ζωὴ τοῦ περιοδικοῦ, τὸ ὅποῖον ὡς μέλισσα ἀποθησαυρίζει ὅτι εἶναι δυνατόν νὰ σωθῇ διὰ τῆς συνεργασίας τῶν Θρακῶν λογίων καὶ παντὸς ἄλλου ἐπιστήμονος, πρέπει νὰ εἶναι ὅσον τὸ δυνατόν μακρὰ, μέχρις ὅτου παραδώσωμεν τὰ «Θρακικά» ὡς ἕνα μνημεῖον πνευματικὸν ἀντάξιον τῆς Θράκης καὶ τῶν Θρακῶν.

Ἐχοντες τὴν πεποίθησιν ὅτι διὰ τῶν ὀλίγων τούτων γραμμῶν μεταδίδομεν τὴν κρατοῦσαν ἐν τῷ Θρακικῷ Κέντρῳ διάθεσιν καὶ ἐλπίδα, καὶ διατηροῦντες ἀναλλοίωτον τὴν πίστιν ἡμῶν ἐπὶ τὸν μέγαν προορισμὸν τῆς Ἑλληνικῆς πατρίδος, ἧς ἐπίλεκτον μέρος ἀπειτέλεσε πάντοτε καὶ ἀποτελεῖ ἡ Θρακικὴ ὀλότης, διατελοῦμεν μετὰ θερμῶν χαριετισμῶν καὶ ἀδελφικῶν προσρήσεων.

Ἀθήναι Ἰούνιος 1929

Ὁ Πρόεδρος
ΦΙΛΙΠΠΟΣ ΜΑΝΟΥΗΛΙΔΗΣ

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς
ΔΗΜΟΣΘ. ΧΑΤΖΗΓΙΑΝΝΑΚΗΣ

ΑΡΧΑΙΟΛΟΓΙΚΑ

ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ

ΙΣΤΟΡΙΚΑ

ΓΕΩΓΡΑΦΙΚΑ

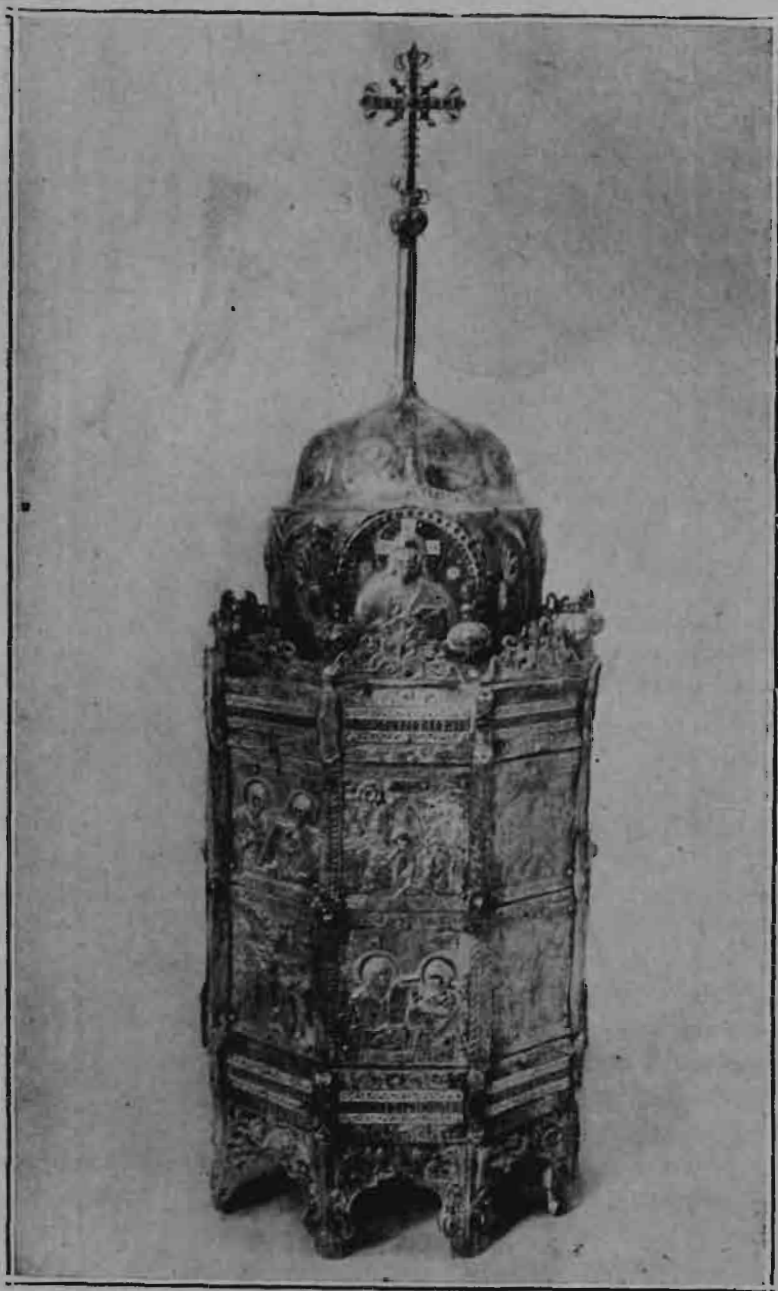
ΑΡΤΟΦΟΡΙΟΝ ΤΗΣ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΙΚΗΣ ΕΚΚΛΗΣΙΑΣ
ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

Μεταξὺ τῶν κειμηλίων τῶν προσφύγων, τὰ σπουδαιότερα τῶν ὁποίων κατετέθησαν πρὸς φύλαξιν καὶ συντήρησιν εἰς Μουσεία τοῦ Κράτους, ἔξαιρετικὴν θέσιν κατέχουσι τὰ ἀποκείμενα ἐν τῷ Βυζαντινῷ Μουσείῳ καὶ προερχόμενα ἐξ Ἀδριανουπόλεως.

Μεταξὺ τούτων πάλιν ἀληθὲς κόσμημα εἶναι τὸ ἐν τῇ παρατιθεμένῃ εἰκόνι ἐπίχρυσον ἀργυροῦν ἀρτοφόριον τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως.

Τὸ σχῆμα τοῦ ἀρτοφορίου τούτου εἶναι ὀκτάπλευρον, ἐκάστη πλευρὰ τοῦ ὁποίου ἀπόληγει εἰς ἀετώματα καὶ ἐσμαλτωμένας σφαίρας τοποθετημένας μεταξὺ τῶν ἀετωματίων τούτων. Τὸ ἀρτοφόριον καλύπτεται δι' ἡμισφαιρίου μετὰ τυμπάνου (ἐν εἴδει τρουλλοῦ) μετὰ ἀναγλύφων παραστάσεων, ἀπὸ τοῦ μέσου τοῦ ὁποίου ὑψοῦται σταυρὸς μετ' ὑψηλῆς βάσεως. Τὸ ὄλον δὲ βαίνει ἐπὶ ὀκτὼ στριγμάτων μετὰ διακοσμήσεων. Ἐκάστη τῶν πλευρῶν τοῦ ἀρτοφορίου κοσμοῦνται διὰ δύο τετραγώνων ἐπιχρῦσων πλακῶν, αἵτινες φέρουσι ἐν ἀναγλύφῳ ἐντὸς ὠραίων πλαισίων εἰκονογραφικᾶς συνθέσεως ἐν εἴδει εἰκονιδίων, ἄνω δὲ καὶ κάτω αὐτῶν περιθέει τὸ ὀκτάπλευρον σῶμα τοῦ ἀρτοφορίου ἐσμαλτωμένη συνεχῆς ἐπιγραφὴ ἐν μέσῳ διπλῆς ταινίας μετὰ ἀραβουργηματοειδῶν σχεδίων ἐκ σμάλτου καὶ ἀναγλύφου.

Αἱ εἰκονογραφικαὶ συνθέσεις εἶναι αἱ δώδεκα σκηναὶ τοῦ Δωδεκαῶρου, ἧτοι Εὐαγγελισμὸς, Γέννησις, Ὑπαπαντή, Βάπτισις, Μεταμόρφωσις, Βαΐοφόρος, Ἀνάστασις Λαζάρου, Σταύρωσις, εἰς Ἄδου κἀπόδος (Ἀνάστασις), Ἀνάληψις, Πεντηκοστή, καὶ Κοίμησις τῆς Θεοτόκου. Αἱ συνθέσεις αὗται ἐναλλάσσονται διὰ τεσσάρων εἰκονιδίων, παριστάντων προφήτας ἀνὰ δύο ἐν προτομῇ (Ἰερειμῖαν — Δανιήλ, Ἰακώβ — Ἀαρών, Δαυὶδ — Σολομῶντα, Ἡσαΐαν — Μωϋσέα), ἐν εἰκονίδιον μετὰ τῶν κορυφαίων ἀποστόλων Πέτρου καὶ Παύλου καὶ ἐν μετὰ τῆς Θεοτόκου. Ἐπὶ τοῦ τρουλλίσκου εἰκονίζεται ἄφ' ἐγὸς ὁ Χριστὸς ὡς Παντοκράτωρ ἐκ σμάλτου, ἐκατέρωθεν δὲ ἐν ἀναγλύφῳ ἡ Θεοτόκος καὶ ὁ Προδρόμος (ἧτοι παράστασις τῆς Δεήσεως),

*Τὸ ἀρτοφόριον τῆς μητροπολιτικῆς ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως.
(Ἐκ τῶν κειμηλίων τῶν προσφύγων τῶν φυλασσομένων εἰς τὸ Βυζαντινὸν
Μουσεῖον Ἀθηνῶν).*

καὶ ἀφ' ἑτέρου ὁ Χριστὸς ὡς Ἀρχιερεὺς ἐντὸς ποτηρίου καὶ ἡ παράστασις τῆς ἀγίας Τριάδος.

Αἱ σκηναὶ τοῦ Εὐαγγελίου ἀκολουθοῦσιν ὡς πρὸς τὴν εἰκονογράφησιν τὴν βυζαντινὴν τυπολογίαν, ὅπως αὕτη διεμορφώθη κατὰ τὸν 17ον αἰῶνα καὶ εἶναι ὅμοιαι πρὸς τὰς συγχρόνους τοιχογραφίας καὶ φορητὰς εἰκόνας τὰς ἀκολουθούσας πιστῶς τὴν βυζαντινὴν παράδοσιν.

Ὡς πρὸς τὴν τέχνην εἶναι εἰργασμένα εἰς ἕλ. ιφρῶς ὑψηλὸν ἀνάγλυφον μετ' ἀξιολόγου δεξιότηχίας εἰς τὴν ἀπόδοσιν τῆς στρογγυλότητος, τὴν λεπτότητα τοῦ σχεδίου καὶ τὴν ἐξεζητημένην γραμμικὴν βυζαντινὴν πτυχολογίαν. Εἰς ὑψηλότερον ἀνάγλυφον εἶναι εἰργασμένα: ἡ Θεοτόκος καὶ αἱ προτομαὶ τῶν προφητῶν, ἰδίᾳ δὲ αἱ κεφαλαὶ αὐτῶν. Μετὰ ἰδιαίτερας δεξιότηχίας εἶναι εἰργασμένα τὰ ὠραῖα πλαίσια τῶν εἰκονιδίων καὶ αἱ ταινίαι αἱ ἐκατέρωθεν τῆς ἐπιγραφῆς μετὰ φυτικῶν καὶ ἀραβουργηματοειδῶν σχεδίων.

* * *
Ἡ κοσμοῦσα τὸ ἄρτοφόριον ἐπιγραφὴ εἶναι ἕμμετρος (εἰς δακτυλικὸν ἑξάμετρον μετὰ τριῶν τομῶν καὶ ἑνὸς σπονδείου) εἰς γλῶσσαν ἀρχαῖζουσαν, ἔχει δὲ ὡς ἑξῆς :

† Πᾶν γένος ἐκ θανάτου λυσόμενος μερόπων
ἦλθε Θεοῦ ὁ Λόγος λείψας Πατρός οὐ ποτε κόλπους
καὶ βροτέης με φέρειν φυτλῆς κάλιπεν τύπον αἶα
καὶ με φέρειν ὄμω δῶκεν ἄρα Προέδρους
καὶ Νεόφυτον ἐς ἀγγελικὴν Λόγε ἀφθιτε τάξον
Ἄδριανοῦ Προέδρον σεῖο χοροστασίην
ἐν ἔτει ἀπὸ Χ(ριστο)ῦ 1669 †

Ἡ πιθανωτέρα σειρὰ τῶν λέξεων εἶναι: «Ἦλθε Θεοῦ ὁ Λόγος οὐ ποτε λείψας κόλπους Πατρός, λυσόμενος ἐκ θανάτου πᾶν γένος μερόπων. Καὶ αἶα κάλιπεν με φέρειν τύπον βροτέης φυτλῆς καὶ δῶκεν ἄρα Προέδρους φέρειν με ὄμω. Καὶ Νεόφυτον Ἄδριανοῦ Προέδρον, ἀφθιτε Λόγε, τάξον εἰς ἀγγελικὴν σεῖο χοροστασίην. Ἐν ἔτει ἀπὸ Χ(ριστο)ῦ 1669 (ἐγένετο τότε).»

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς ταύτης μανθάνομεν, ὅτι τὸ ἄρτοφόριον ἐγένετο ἐπιμελεῖα τοῦ Νεοφύτου μητροπολίτου Ἀδριανουπόλεως κατὰ τὸ ἔτος 1669. Ὁ Νεόφυτος οὗτος ἐγένετο, ὡς γνωστόν, ὀλίγω βραδύτερον Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως (βλ. Le Quien, Oriens christ I σελ. 1180, Γεδεῶν, Πατριαρχ. Πίνακες, σελ. 608. Πρβλ. καὶ «Θεολογία» Δ'. (1926) σελ. 181).

Πρὸς τὴν χρονολογίαν τοῦ ἄρτοφορίου συμφωνεῖ πλήρως καὶ ἡ κατασκευὴ καὶ ἡ ἐν γένει τεχντροπία τοῦ ἀξιολόγου τούτου ἔργου τῆς ἀργυροχοϊκῆς. Πρέπει ὅμως νὰ σημειωθῇ, ὅτι εἰς τὴν σημερινὴν του μορφὴν δὲν ἀνήκει ὀλόκληρον [εἰς τὴν αὐτὴν ἐποχὴν. Ἀκριβῆς παρατήρησις δεικνύει, ὅτι ἔργον τοῦ ἔτους 1669 εἶναι τὸ κύριον σῶμα τοῦ ὀκταπλεύρου

ἄρτοφορίου μετὰ τῶν εἰκονιδίων καὶ τῆς ἐπιγραφῆς. Τὰ μικρὰ ἀετώματα εἰς κρῖνοειδῆ ἀμελέστερα σχέδια, ἢ ὁμοία πρὸς αὐτὰ βάσις, ὡς καὶ ὀλόκληρον τὸ ἐν εἴδει τρούλλου ἐπιστέγασμα μετὰ τῶν ἀναγλύφων αὐτοῦ παραστάσεων καὶ τοῦ ἐσμαλωμένου ἐγκολπίου τοῦ Χριστοῦ ἐντὸς πλασίου ἐξ ἀμεθύστου, εἶναι συμπλήρωμα μεταγενέστερον τοῦ τέλους ἴσως τοῦ 18ου ἢ τῶν ἀρχῶν τοῦ 19ου αἰῶνος. Τοῦτο γίνεται δῆλον ἐκ τῆς ἀμελεστεράς ἐργασίας τῶν σχεδίων καὶ τῶν ἀναγλύφων παραστάσεων, ὡς καὶ ἐκ τῆς διαφορᾶς τῆς ὕλης. Ὅμοίως εἰς τὴν δευτέραν ταύτην ἐποχὴν ἀνήκει καὶ ὁ μετὰ πολυτίμων λίθων σταυρὸς εἰς ὃν καταλήγει ἄνω, ἐνῶ ἡ ὑψηλὴ αὐτοῦ βᾶσις μετὰ τῆς μικρᾶς ἐσμαλωμένης σφαίρας ἀνήκει εἰς τὴν ἐποχὴν τῆς κατασκευῆς τοῦ ἄρτοφορίου. Προσθῆκαι τέλος εἶναι ἀκόμη καὶ αἱ στεναὶ ταινίαι, αἱ καλύπτουσαι κατὰ μῆκος τὴν ἀκμὴν τῶν γωνιῶν τοῦ ὀκταπλεύρου σώματος τοῦ ἄρτοφορίου, φέρουσαι εἰς τὸ μέσον πολυτίμους λίθους. Αἱ προσθῆκαι αὗται δὲν ἔχουσι τὴν καλλιτεχνικὴν λεπτότητα τοῦ ἔργου τοῦ ἔτους 1669, ὅπερ δύναται νὰ θεωρηθῆ ὡς χαρακτηριστικὸν καὶ ἀξιόλογον δεῖγμα τῆς ἐλληνικῆς ἀργυροχοικῆς τῶν μέσων τοῦ 17ου αἰῶνος.

ΕΠΙΓΡΑΦΑΙ ΕΚ ΤΗΣ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΩΣ (*)

I

Ἐπιγραφή ἀναθηματικὴ εἰς Ἀπόλλωνα ἐπὶ μαρμαρίνης κυλινδροειδοῦς στήλης, ὕψους 0,68 καὶ διαμέτρου 0,25 τοῦ μ. εὐρεθείσης ἐν τῇ κώμῃ Κορὴν παρὰ τῇ πόλει Καζανλικίῳ (ἀρχαία Θούλη;) ὑπὸ τὸν Αἴμον καὶ φυλαττομένης νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ τῆς αὐτῆς πόλεως. Αὕτη, ἣς τὰ γράμματα ἔχουσιν ὕψος μέχρι 0,035 τοῦ μ. ἔχει καθ' ἡμετέραν πανομοιότυπον ἀντιγραφὴν ὧδε :

ΑΠΟ, II
ΠΑΤΡΩΔΟΡΤΑ
ΖΗΝΩΜΑΥΡ
ΒΕΙΒΙΑΝΟΣ
ΙΠΤΕΥΕΡΩΜΑΙΩ
ΚΜΑΥΡΜΥΚΙΑΝΟΣ
ΟΙΡΟΥΣΤΗ ΟΥΣ
ΦΙΛΑΔΕΛΦ I
ΧΑΡΙΣΤΗΡΙΟΝ

Ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ καθηγητοῦ G. Kazarow ¹⁾, ὅστις ἐν μὲν τῷ τέ-

¹⁾ G. Kazarow, Antike Denkmäler aus Bulgarien, Bull. de l'Institut arch. Bulg. Sophia. τόμ. II, σελ. 80, ἔτ. 1923—24.

* Σημ. τ. Δ. Εὐχαριστοῦμεν τὸν φιλόμαχον καὶ φιλόπονον συγγραφεὴ διὰ τὴν ἀποστολὴν τῶν ἀνωθι ἐπιγραφῶν, τῶν ὁποίων τινὲς εἶνε δημοσιευμένοι καὶ ἀλλαχοῦ, παραθέτομεν ὅμως ταύτας καὶ ἐνταῦθα χάριν τῶν ἀναγνωστῶν τῶν «Θρακικῶν» οἱ ὁποῖοι δὲν δύνανται ἴσως νὰ ἔχουν πρόχειρα τὰ δυσπρόσιτα ξενόγλωσσα βιβλία ἢ περιοδικὰ.

λει τοῦ ἑβδόμου στίχου δὲν διέκρινε τὸ σημεῖον τῆς παραλείψεως, ἐν δὲ τῷ ὄγδῳ στίχῳ συμπληρῶν τὸ ἐκ τῆς τριβῆς κενὸν διὰ τοῦ Ο ἀναγινώσκει φιλάδελφοι, ἐνῶ ὁ μεταξὺ τοῦ γράμματος Φ καὶ τῆς ἀκολούθου κεραίας Ι χῶρος εἶναι εὐρύτερος τοῦ ὑπὸ τοῦ Ο ἀπαιτούμενου, συμπληρούμενος διὰ τοῦ [IA]. Καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν ἡ ἐπιγραφή προερχομένη ἀπὸ τοῦ β' ἢ γ' μ. Χ. αἰῶνος ἔχει ᾧδε :

« Ἀπόλλ[ων]ι
πατρῶφ Δορτα-
ζηνῶ Μ(ἄρκος) Αὐρ(ήλιος)
Βειβιανός,
ἱππεὺς Ρωμαίων,
κε' Μ(ἄρκος) Αὐρ(ήλιος) Μουκιανός,
οἱ Ρουσί(κ)ου (παῖδες),
φιλαδελφ(ίας)
χαριστήριον ».

Ἀπόλλωνι πατρῶφ=προγονικῶ, ἀρχικῶ τοῦ γένους Θεῶ· πρβλ. «πατρῶφ Ζηνί» ¹⁾ καὶ «θεοὶ πατρῶφι». ²⁾ Τὸ πατρῶφ ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἄλλαις θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς. οἶον : «Διὶ πατρῶφ», ³⁾ «πατρῶφ Θεῶ» ⁴⁾ Ἀπαντᾷ ὡσαύτως καὶ «Σαβαζίω μητροικῶ» ⁵⁾.

Δορταζηνῶ : τοπικὴ τοῦ Ἀπόλλωνος προσωνυμία· ὁ ἐν Δορτάζη λατρευόμενος Ἀπόλλων. Οὕτως εἰς τὰς τοπικὰς προσωνυμίας τοῦ Ἀπόλλωνος κατὰ τὰς εὐρεθείσας ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ καὶ τῇ Μοισίᾳ ἐπιγραφάς : Ἀλσηνός, Αὐλαρκενός, Γεικεθηνός, Ἐστρακενός, Ζελαη(δη)νός, Καδρηνός, Κενδρεισηνός, Κερμιλληνός ἢ Κυρμιληνός, Λατομηνός, Ὀτενδανός καὶ Ἐτενδάνισκος, Ρανισκεληνός, Σκοδρηνός, Σταρασκηνός, Σικερηνός, Ταδηνός ἢ Γαδηνός, Vergulesis καὶ Ζηρίνθιος ⁶⁾ προσθετέον καὶ τὸ Δορταζηνός.

Τὸ τοπωνύμιον Δορτάζη ἢ Δόρταζος, ὅθεν τὸ πρῶτον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ ἀπαντῶν Δορταζηνός, ὑπολαμβάνεται ὑπὸ τοῦ Κazarow θρακικὸν καὶ σχετίζεται ἐπ' αὐτοῦ πρὸς τὰ τοπωνύμια Δορτικὸν ἐν τῇ ἄνω Μοισίᾳ καὶ Δέρταλλος ἐπὶ τῆς Ροδόπης. ⁷⁾ Φαίνεται δ' ἡμῖν οὐχὶ ἄσχετον καὶ πρὸς τὸ κύριον θρακικὸν ὄνομα Δόρσος καὶ Δόρζας καὶ πρὸς τὸ Δερσαῖοι, ὄνομα

¹⁾ Σοφοκλέους, Τραχ. 288.

²⁾ Αὐτόθι, Ἡλεκτρο. 411.

³⁾ Kalinka, Denkmäler in Bulgarien, ἀρ. 138.

⁴⁾ Seure, Revue archeol. ἔτ. 1911, τόμ. II, 445.

⁵⁾ Dobrousky, M. Sbornik, τόμ. XVIII, σελ. 782, ἀριθμ. 93.

⁶⁾ Kazarow, Bull. de la société arch. Bulg. τόμ. VII, σελ. 6, ἔτ. 1919—20.

⁷⁾ Tomaschek, die alten Thraker, II, 2, 71 καὶ 73.

θρακικοῦ φύλου ⁸⁾ καὶ πρὸς τὸ *Δερρὶς* ἢ *Δερίς*, ἔμποριον ἐν τῷ Μέλανι τῆς Θράκης κόλπῳ, ⁹⁾ ὄντα τῆς αὐτῆς ρίζης πρὸς τὰ ἑλληνικὰ *δέρρις*—*δέρις*—*δέρας*—*δέρη* καὶ *Δέρριον*—*Δέρρα*, τόπος τῆς Λακωνικῆς μετὰ ναοῦ τῆς Ἀρτέμιδος, ὅθεν αὕτη καὶ Δερριῶτις ἐκαλεῖτο ¹⁰⁾.

Βειβιανός· λατ. *Vivianus*, ἐκ τοῦ *v i v u s* = ζῶν· γράφεται διὰ τοῦ εἰ ἔνεκα τοῦ μακροῦ ἰ ἐν τῷ *v i v u s*.

κε : ἀντὶ καί, ἔνεκα τῆς συμπτώσεως τῶν φθόγγων *αι* καὶ *ε*. *Ρουστίκου*· ὁ *Ρούστικος*, κύριον ὄνομα· Λατινιστὶ *Rusticus*. ἐκ τοῦ ἐπιθ. *rusticus* (= ἀγροϊκός, ἀγρότης). Οὕτω πάντα τὰ κύρια ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ὀνόματα εἶναι Λατινικά, ἐξηλληνισμένα φωνητικῶς : (Μᾶρκος, Αὐρήλιος, Βειβιανός, Μουκιανός, Ρούστικος).

ἱππεὺς Ρωμαίων = ἱππεὺς ἐν τῷ στρατῷ τῶν Ρωμαίων· διότι οἱ Θράκες ἐπὶ τῶν αὐτοκρατορικῶν χρόνων ὑληρέτουν ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ στρατῷ οὐ μόνον ὡς πεζοί, ἀλλὰ καὶ ὡς ἱππεῖς ἀποτελοῦντες ἑννέα ἴλας (*alae*) κατὰ τὰς ἐπιγραφάς ¹¹⁾.

φιλαδελφίας χαριστήριον—δῶρον φιλαδελφίας τῷ Θεῷ, δῶρον ἐπὶ τῇ φιλαδελφίᾳ αὐτῶν, ἐπὶ τῇ πρὸς ἀλλήλους ἀμοιβαίᾳ ἀγάπῃ τῶν δύο ἀδελφῶν.

«Ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος Βειβιανός, ἱππεὺς ἐν τῷ Ρωμαϊκῷ στρατῷ καὶ ὁ Μᾶρκος Αὐρήλιος Μουκιανός, οἱ υἱοὶ τοῦ Ρουστίκου, (ἀνέκαθεν) εἰς τὸν προγονικόν των Θεὸν Ἀπόλλωνα τὸν Δορταζηνόν (ταύτην τὴν στήλην ἢ ἄλλο τι) δῶρον (εὐχαριστήριον) ἐπὶ τῇ ἀμοιβαίᾳ των πρὸς ἀλλήλους ἀδελφικῇ ἀγάπῃ».

II

Ἐπιγραφὴ ἐπίτασιχος μετὰ συντετμημένων λέξεων, ἐν πολλοῖς δυσδιάκριτος ἔνεκα τῆς ὑπὸ τοῦ χρόνου τριβῆς κεχαραγμένη ἐπὶ ἐπιταφίας πλακὸς ἐξ εὐτελοῦς μαρμάρου, πλάτους 0,76 καὶ μήκους 1.85 τοῦ μέτρου. Ἀνευρέθη οὐ μακρὰν τῆς πόλεως καὶ κατάκειται νῦν ἐν τῇ αὐτῇ τοῦ ἐθνικοῦ μουσείου αὐτῆς.

Ὁ τοῦ ἔτους ἀριθμὸς δὲν διακρίνεται κάτωθι τῆς ἐπιγραφῆς, ὥσει μὴ ἔχαράχθη· οὐδ' ἐν τῷ ἄκρῳ τοῦ τελευταίου στίχου δυνατόν νὰ ὑποτεθῇ ὅτι ἦτο κεχαραγμένος, διότι δὲν ὑπάρχει χῶρος.

Ἡ ἐπιγραφὴ εἶναι ἐπιτυμβία καὶ ἀναφέρεται εἰς τὸν ἐπὶ τοῦ Ρωμαίου αὐτοκράτορος τοῦ Βυζαντίου Μαυρικίου (582—602) διατελέσαντα βικάριον τῆς διοικήσεως Θράκης, ἀποθανόντα καὶ ταφέντα περὶ τὴν Φιλίππουπολιν,

⁸⁾ Ἡροδότου, VII, 110.

⁹⁾ Σκύλακος, περίπλους § 67 καὶ Στεφ. Βυζαντίου ἐν τῇ λ.

¹⁰⁾ Πausanίου III, 20, 7.

¹¹⁾ Pauly Wissowa, Real—Encykl, τόμ. I, 1224. IV, 231.

ὅστις ἐκ τῶν τίτλων του μαρτυρεῖται ὅτι ἔσχε καὶ ἄλλα ἐν τῇ ἀλλῇ τοῦ Βυζαντίου ἀξιώματα.

+ ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΙΤΕ
 ΣΟΛΟΜΩΝ ΟΥΗΣ ΜΕΓΑΙ
 ΜΝΗΜ ΓΕΝ ΤΩΝ ΚΟΜΤΩΝΚ
 ΔΟΜΜ^{ΕΣ} Μ^{ΕΣ} Κ. ΒΙΚΑΡ^Σ ΘΡΑΚΗΣ
 Τ^Ε Μ^Η ΝΟΕΜΒΡ^Σ Σ. ΙΝΔ^Σ Α. ΒΑΣΙ
 Λ^Σ ΤΟΥ ΔΕΣΠ^Ο ΗΜΩΝ ΦΛ^Σ
 ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ ΕΤΟΥΣ

ἦτοι καθ' ἡμετέραν συμπλήρωσιν καὶ ἀνάγνωσιν

+ ΕΝΘΑΔΕ ΚΑΤΑΚΕΙΤΑΙ

ΣΟΛΟΜΩΝ ΟΥΗΣ ΜΕΓΑΣ, Ι [ΕΡΟ]-

ΜΝΗΜ(ΩΝ), ΓΕΝ(ΙΚΟΣ) ΤΩΝ ΚΟΜ[Ι]ΩΝ, Κ[ΑΙ]

ΔΟΜΕΣ[ΤΙΚΟΣ] ΜΕΓΑΣ) Κ(ΑΙ) ΒΙΚΑΡ(ΙΟΣ) ΘΡΑΚΗΣ

ΤΕ(ΔΕΥΤΗΣΑΣ) ΜΗ(ΝΟΣ) ΝΟΕΜΒΡ[ΙΟΥ], Σ, ΙΝΔ(ΙΚΤΙΩΝΟΣ) Α'. ΒΑΣΙ-

Λ[ΕΥΟΝΤΟΣ] ΤΟΥ ΔΕΣΠΟ(ΤΟΥ ΗΜΩΝ ΦΛ(ΑΒΙΟΥ)

ΤΙΒΕΡΙΟΥ ΜΑΥΡΙΚΙΟΥ ΕΤΟΥΣ . . .

Ὅς εἶναι γνωστὸν ἐκ τῆς ἱστορίας μετὰ τὴν μετάθεσιν τῆς πρωτεύου-
 σης τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας (330) ὑπὸ τοῦ μεγάλου Κωνσταντίνου ἀπὸ
 Ρώμης εἰς τὸ Βυζάντιον τὸ κράτος ἔμεινεν αὐτὸς διηρημένον καὶ κατὰ τὸν
 νέον πολιτικὸν ὄργανισμὸν εἰς τέσσαρας μεγάλας ὑπαρχίας ἀντιστοιχοῦσας
 πρὸς τὰ τμήματα, εἰς ἃ εἶχε διαιρεθῆ ὑπὸ τοῦ Διοκλητιανοῦ, ἦτοι τὴν τῆς
 Ἀνατολῆς, τοῦ Ἰλλυρικοῦ, τῆς Ἰταλίας καὶ τῆς Γαλλίας διοριζομένου ἐν
 ἐκάστη ὑπὸ τοῦ μονάρχου ὑπάρχον ἀντὶ τῶν αὐτοκρατόρων καὶ καισάρων.
 Αἱ ὑπαρχία διηρέθησαν εἰς δεκατέσσαρας διοικήσεις καὶ ἑκατὸν εἴκοσιν
 ἐπαρχίας, τῆς Ρώμης καὶ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἔχουσῶν ἰδίους ἐπάρ-
 χους.¹⁾ Τῶν διοικήσεων προϊόταντο πολιτικοὶ διοικηταί, οἵτινες ἐκαλοῦντο

¹⁾ Ἴδε, Σ. Λάμπρου, Ἱστορία τῆς Ἑλλάδος, τόμ. ΙΙΙ, σελ. 278 καὶ ἐξῆς.

ἀνθύπατοι (proconsules), ἐπίτροποι (vicarii) καὶ πρόεδροι (praesides) οὐδεμίαν ἐξουσίαν ἀσκούντες ἐπὶ τῶν στρατευμάτων, ὥσπερ πρότερον.²⁾ Αἱ ἐπαρχίαι (provinciae) εἶχον τοὺς ἰδίους τῶν πολιτικῶν διοικητῶν. Ἡ διοίκησις τῆς Θράκης, ἣτις ἐπὶ Διοκλητιανοῦ περιελάμβανε ἐξ ἐπαρχίας ἤτοι τὴν Εὐρώπην, τὴν Ροδόπην, τὴν ἰδίαν Θράκην, τὸ Αἰμίμοντον, τὴν Σκυθίαν καὶ τὴν κάτω Μοισίαν (Moesia inferior ἢ secunda³⁾) ὑπήχθη κατ' ἀρχὰς μετὰ τῶν νοτίων παριστρίων χωρῶν εἰς τὴν Ἀνατολήν καὶ ὁ κυβερνήτης αὐτῆς ἔφερε τὸν τίτλον (βικάριος Θράκης) (vicarius Thraciae). Οὗτος δὲ ἦτο ὁ βραδύτερον ὑπὸ τοῦ Κ. Πορφυρογεννήτου καλούμενος *κουσιλιέρος* (consiliaris) τ. ἔ. βουλευτικός.⁴⁾ Τοιοῦτος εἶναι καὶ ὁ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ ταύτῃ μνημονευόμενος *Σολομῶν Οὔης Μέγας*. Ἄλλος βικάριος Θράκης ὀλίγω προγενέστερος εἶναι ἡμῖν γνωστός ἐξ ἐπιγραφῆς ὡσαύτως, ὁ ἐπὶ Ἰουστίνου II (566—578) Ἀρμαῖος.⁵⁾

Τὸ ὄνομα *Οὔης* εἶναι ἑλληνικὸς μετασχηματισμὸς τοῦ λατινικοῦ *Vejus** ἤτοι *Οὐῆος*—*Οὔης*, ἀντὶ τοῦ *Vejen* καὶ *Vejentanus*, ὅπερ ἀπὸ ὀνόματος ἐθνικοῦ τῆς ἐν Ἰταλίᾳ πόλεως *Veji* (Οὐῆιοι, Οὐῆιοί) κατήντησε προσηγορικόν. Τὸ δὲ *Μέγας*** εἶναι μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ *Magnus*. Ὡστε κατὰ ταῦτα τὸ πλῆρες τοῦ βικαρίου λατινικὸν ὄνομα ἦτο *Solomon Vejus Magnus*.

ἱερομνήμων: ἀνάλογον τῷ λατινικῷ *pontifex*, ἤτοι θρησκευτικὸς ἀρχὼν ἐπὶ τῶν θυσιῶν καὶ τῶν ἱεροτελεστιῶν τοῦ παλατίου: «εἰς τὸ βλέπειν τὰς εὐχὰς ὀπισθεν τοῦ ἀρχιερέως κρατῶν τὸν ἐνθρονισμὸν καὶ τὸ κοντάκιον τῆς χειροτονίας»,⁶⁾ καὶ ἐν γένει ἐπὶ τῆς δημοσίας θείας λατρείας, οἷον ἐὶς ὑπουργὸς ἐπὶ τῆς θρησκείας.

γενικὸς τῶν κομίτων: μετάφρασις τοῦ λατινικοῦ *generalis ex comiti-*

²⁾ Ζωσίμου, II, 33.

³⁾ Marcellini, XXVII, 4. Sexti Rufi. IX. Pol. Silvii. σελ. 254 καὶ Tabulae Veronensis. σελ. 507.

⁴⁾ Κ. Πορφυρογεννήτου. περὶ θεμάτων. II, σελ. 53.

⁵⁾ Dumont - Homolle. Mélanges d'archéologie, et d'épigraphie N° 61 καὶ Kalinka. Denkmäler in Bulgarien. σελ. 73, N° 81.

⁶⁾ Κωδωνοῦ, I, β'.— Οἱ Pontifices παρὰ Ῥωμαίους, ὡς γνωστόν, εἶχον τὴν μεγίστην ἱερατείαν, ἐπιμελεῖται κατασταθέντες καὶ ἐπίσκοποι ἀπάντων τῶν ἱερῶν, ἐπι δε καὶ ἐξηγηταὶ περὶ τὰ ἱερά καὶ δικασταὶ τῶν ἱερῶν δικῶν. Λέγεται δὲ ὅτι ἐκλήθησαν οὕτω ἀπὸ τοῦ ὅτι ἐποίησαν καὶ ἐπεσκεύαζον τὴν ξυλίην ἤτοι τὴν ἱεράν ἐπὶ τοῦ ποταμοῦ Τιβέρεως γέφυραν (pons-facio). Pontifex δὲ maximus, ὁ μέγιστος ἐν Ῥώμῃ ἀρχιερεὺς, καὶ ὁ αὐτοκράτωρ, ὅστις συνεκέντρωσεν ἐν ἑαυτῷ ἀπάσας τοῦ κράτους τὰς ἐξουσίας. Εἶτα καὶ ὁ Πάπας.

*) Σημ. τ. Δ. Διατὶ ὄχι τοῦ *Vejen*;

***) Σημ. τ. Δ. Τὸ ἐπίθετον μέγας ἀνήκει μᾶλλον εἰς τὸ *ἱερομνήμων*, ὁ ἀντιστοιχεῖ πρὸς τὸ λατ. pontifex maximus.

bus· δηλαδή «*qui (ex comitibus) τῷ γενικῷ aerario praeesset*»,¹⁾ ὁ ἐκ τῶν κομίτων προϊστάμενος τοῦ ταμείου. οἷονεὶ ὑπουργὸς ἐπὶ τῶν οἰκονομικῶν, ὁ ἄλλως λεγόμενος *comes sacrarum largitionum*. *Comites* (ἀκόλουθοι) δὲ ἀπὸ τοῦ Κωνσταντίνου τοῦ μεγάλου ἐκαλοῦντο οἱ περὶ τὸν βασιλέα ἀνώτατοι αὐλικοὶ ἄρχοντες, οἵτινες διετέλουν οἷονεὶ ὑπουργοὶ αὐτοῦ. Τοιοῦτοι ἦσαν καὶ ὁ *comes rei privatae principis* ἢ *divinae domus* (τῶν ἰδιωτικῶν τοῦ βασιλέως ὑποθέσεων), ὁ *comes sacri palatii* (ὁ τοῦ ἱεροῦ παλατίου), ὁ *comes praepositus cubiculi* (ὁ ἀρχιθαλαμηπόλος) καὶ ἄλλοι²⁾.

μέγας δομέστικος : ἀπόδοσις τοῦ λατινικοῦ *magnus domesticus*, ἦτο μέγας ἄρχων ἐρχόμενος κατὰ τάξιν μετὰ τὸν καίσαρα³⁾ καὶ ἔχων ἀξίωμα ὑπουργοῦ, χρησιμοποιοῦμενος καὶ ὡς στρατηγὸς ἢ διοικητής.

δεσπότης : ἀπόδοσις τοῦ λατινικοῦ *dominus*.

III

Τμῆμα ἐπιγραφῆς τοῦ 17^{ου} αἰῶνος κεχαραγμένης ἐπὶ ἀσβεστολίθου ἔχοντος διαστάσεις 0,20×0,18 καὶ πάχος 0,18 τοῦ μέτρου. Ἀνευρέθη ἐσχάτως ἐν αὐλῇ παρὰ τῷ ἄλλοτε μετοχίῳ τοῦ Παναγίου Τάφου ὀλίγω νοτιώτερον τῆς ἀνατολικῆς τῆς ἀκροπόλεως πύλης (Ἰσὰρ—καποῦ) καὶ ὑπ' αὐτὸ τὸ τεῖχος καὶ ἐδωρήθη τῷ μουσεῖῳ τῆς πόλεως ὑπὸ τοῦ κ. Λαζάρου Ἀγγελῶφ. Τὸ πεδῖον, ἐφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή, εἶναι λελειασμένον καὶ διαστάσεων 0,15×0,15. Δυστυχῶς δεξιὰ ὁ λίθος εἶναι κεκομμένος, πιθανῶς περὶ τὰ *0,05, ἐκ τοῦ πεδίου ὅμως δὲν ἔλλειπει πλεῖον τοῦ 0,01, ὡς τεκμαίρεται ἐκ τῶν ἐλλειπόντων γραμμάτων. Τὸ ὑπόλοιπον τῆς ἐπιγραφῆς τμῆμα φαίνεται ὅτι ἦτο κεχαραγμένον ἐπὶ τοῦ κάτω τοῦ λίθου μέρους, ὅπερ ἀπεκόπη ἢ ἐπὶ ἄλλου λίθου. Ἡ ἐπιγραφή κεχαραγμένη μεγάλοις καὶ μικροῖς γράμμασιν ἀναμειξ καὶ πλήρης ἀνορθογραφῶν ἔχει καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν ᾧδε :

† ἐτι ἀγλά'.

ετοῦτο τὸ σπίτι ἴνε α-

φιέρομένο ἰς τὸν α-

γιον τάφον κε ὀπιος τὸ π[ω]-

λίση ἱερομόναχος ἢ μοναχ[ὸς]

η κοσμικὸς εκ στόματος τοῦ μ[α]-

καριοτάτου Πατριάρχου τῶ[ν]

[Ἱεροσολύμων κυρίου.....⁴⁾

ἴνε ἀναθεματισμένος.] ἢ [ἴνε καταραμένος].

¹⁾ *Reiski*, commentaria ad Const. Porphyrogeneton, τόμ. II, σελ. 276, ἔκδοσις Βόννης.

²⁾ Ἰδε, Σ. Λάμπρου, αὐτόθι, III, σελ. 279.

³⁾ *Κωδηνοῦ*, II, c.

⁴⁾ *Δοσιθέου*. Ἱστορία τῶν ἐν Ἱεροσολύμοις πατριαρχευσάντων.

Ἀναμφιβόλως δὲ ἐν τῷ τέλει τῆς ἐπιγραφῆς ἦτο κεχαραγμένον καὶ τὸ πλήρες ὄνομα τοῦ εὐσεβοῦς προσκυνητοῦ καὶ ἀφιερωτοῦ μετὰ τοῦ κληθέντος τουρκικοῦ προσωνυμίου *Χατζῆς*.

Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς δηλοῦται ὅτι κατὰ τὸν 17ον ἤδη αἰῶνα ἦτο συνφασμένον ὑπὸ Ἑλλήνων καὶ τὸ ἄμεσον ὑπὸ τὰ τεῖχη τῆς ἀκροπόλεως ἀνατολικὸν ἐπικλινὲς μέρος καὶ ὅτι οἱ φιλόθρησκοι ἔλληνες ἀψηφοῦντες: κινδύνους, κόπους καὶ δαπάνας μετέβαινον ὡς προσκυνῆται εἰς τὰ Ἱεροσόλυμα, ἐξ οὗ καὶ τὸ πολυάριθμον τῶν ἀπογόνων τῶν *χατζῆδων* (προσκυνητῶν) Φιλιππουπολιτῶν καὶ ἡ παρὰ πλείσταις οἰκογενεαῖς διαφύλαξις μέχρι τοῦ παρελθόντος αἰῶνος παλαιῶν ἀγιογραφιῶν τοῦ Παναγίου τάφου (Ἄις τάφος).

Οὕτω Ἕλλην τις μεταβάς εἰς τοὺς ἁγίους τόπους ἀφιέρωσε τὴν οἰκίαν του παρακειμένην τῷ Μετοχίῳ εἰς τὸν ἅγιον Τάφον καὶ αἰτησάμενος ἐγγύησιν παρὰ τοῦ Πατριάρχου Ἱεροσολύμων ὅτι δὲν θὰ ἐκποιηθῆ ποτε ἡ ἀφιερωμένη οἰκία ἔλαβεν ἐκ στόματος τοῦ Μακαριωτάτου ταύτην, ἥτις συνωδεύθη ὑπὸ ἀναθέματος ἢ κατάρας τινὸς κατὰ τοῦ τολμήσοντος νὰ προβῆ εἰς τὴν τῆς πωλήσεως βέβηλον πράξιν. Ἐπανελθὼν δὲ οἴκαδε καὶ παραδοὺς τὴν οἰκίαν εἰς τὸν ἐν Φιλιππουπόλει ἐπίτροπον τοῦ παναγίου Τάφου ἐχάραξεν ἐπὶ τοῦ λίθου, ὃν ἐνετείχισεν ἐν περιόπτῳ ἀναμφιβόλως θέσει τὴν ἐπιγραφὴν ἐν εἶδει συμβολαιογραφικῆς πράξεως.

Ἐκ τῆς ἐν τῇ ἐπιγραφῇ διαλέκτου φαίνεται ὅτι ὁ ἀφιερωτὴς ἀνήκεν εἰς τοὺς νοτίους Ἕλληνας, πιθανῶς εἰς τοὺς ἐκ Ρόδου ἀθρόους εἰς Φιλιππούπολιν μετοικήσαντας κατὰ τὸν 7ον αἰῶνα 1).

IV*

Ἐπὶ τοῦ αὐτοφουῶς βράχου τῆς ὑψίστης κορυφῆς τοῦ λόφου τῆς Φιλιππουπόλεως Κρηνίδος** (Μπουναρτζικ) ἐσφῆζετο μέχρι τοῦ τέλους σχεδὸν τοῦ παρελθόντος αἰῶνος λελαξευμένη ὡς ἐπὶ βάρθρου πεντάστιχος ἐπιγραφὴ δυσανάγνωστος ἔνεκα τῆς ἀποτρέψεως πλείστων γραμμάτων ὑπὸ τοῦ χρόνου, νῦν δ' ὀλοτελῶς ἐξηφραμισμένη ἀποκοπέντος τοῦ βράχου ὑπὸ βεβήλων χειρῶν. Τὴν ἐπιγραφὴν πολλάκις καὶ ἡμεῖς ἐπειράθημεν ν' ἀναγνῶμεν, ὡσάκις ἀνηρχόμεθα ἐπὶ τὸν λόφον κατὰ τοὺς παιδικοὺς ἡμῶν χρόνους. Ὁ Τσουνκαλῆς περιέσφωσεν ἡμῖν αὐτὴν, ἣν ἀντιγράφομεν πιστῶς 2).

Ἐπειδὴ ὑποτίθεται ὅτι ὁ ἱστοριογεωγράφος τῆς πόλεως ἐπροσπάθησε ν' ἀντιγράψῃ κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον πιστῶς τὴν ἐπιγραφὴν, ὡς ἠδυνήθη νὰ διακρίνῃ τότε τὰ γράμματά της, σημειῶν τὰ διαστήματα τῶν κενῶν διὰ

1) Γ. Τσουνκαλῆ. Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, ἔτ. 1852 σελ. 39 § 58 καὶ τοῦ *Αὐτοῦ*, ἡ Βουλγαροσλαβικὴ συμμορία, Κων/πολις ἔτ. 1852, σελ. 24 κεφ. 4.

2) Τοῦ *αὐτοῦ*. Ἱστορ. περιγρ. Φιλίπ. κτλ. σελ. 12 § 15.

*) Σημ. τ. Δ. Ἡ ἐπιγραφὴ αὕτη εἶναι δημοσιευμένη ὑπὸ τοῦ συγγραφέως καὶ ἀλλαχοῦ.

**) Σημ. τ. Δ. Δὲν γνωρίζομεν ἀν τὸ τοπωνύμιον *Κρηνίς* εἶναι ἀρχαῖον ἢ πλάσμα τοῦ συγγραφέως.

στιγμῶν, ἐκ δὲ τοῦ δευτέρου στίχου δυναμένου ν' ἀναγνωσθῆ εὐχερῶς κατὰ συμπλήρωσιν καὶ διόρθωσιν καταφαίνεται ὅτι ὁ τῶν γραμμάτων κατὰ στίχον ἀριθμὸς ἐκυμαίνατο μεταξύ τῶν 18 καὶ 21, ἡμεῖς παλαιογραφικῶς ἀναγι-

Ο ΗΡΑΚΛΗΣ
 ΥΓΕΙΑ ΤΟΣ ΓΕΝΩ
 ΤΟΝ ΣΥΔΕΑΝΑΡΕΝΟΝ
 ΙΕΡΕ ΤΟΥΣ Ν ΘΟΥΣ
 ΙΣ

νώσκομεν τὴν σπουδαίαν ταύτην διὰ τὴν ἱστορίαν τῆς πόλεως ἐπιγραφὴν συμπληροῦντες τὰ κενὰ ὧδε: *

[ΕΣΤΗΚΕΝ] Ο ΗΡΑΚΛΗΣ [ΟΔΕ]
 [ΥΠΕ]Ρ [ΓΗΣ] ΥΓΕΙΑΣ ΤΩΝ ΓΕΝΩ[N]
 ΤΩΝ ΦΥΛΕΤΩΝ Α[Δ]ΡΙΑΝΕΩΝ
 ΙΕΡΕ[ΥΟΝ]ΤΟΣ] Μ[ΕΓΑΠΕΝ;]ΘΟΥΣ
 . . . ΙΣ . . .

τ. ἔ. «Οὗτος ἐδῶ ὁ ἀνδριάς τοῦ Ἡρακλέους εἶναι ἑσταμένος ὑπὲρ τῆς ὑγείας τῶν γενῶν τῶν φυλετῶν Ἀδριανέων (δηλ. τῶν γενῶν τῶν ἀπαρτιζόντων τὴν φυλὴν Ἀδριανεῖς ἢ Ἀδριανίδα) κατ' ἀφιέρωσιν τοῦ Μ . . . Θους».¹

Ἐν τῷ πρώτῳ στίχῳ τὸ συμπληρούμενον ἔστηκεν . . . ὅδε εἶναι ὁ συνήθης τύπος ἐπὶ στήσεως ἀνδριάντων, στηλῶν καὶ ἐτέρων μνημείων. Πρβλ. «ἐν τῷ ἱερῷ ἔστηκε λίθινος ὁ (ἀνδριάς)² «στήλη ἦτ' ἐπὶ τύμβῳ ἀνέρος ἐστήκει»³ «εἰκόνες ἕστασαν».⁴) **

¹) Μυρτίλου Ἀποστολίδου, Antitschniat Plovdiv (=ἡ ἀρχαία Φιλιπούπολις), σελ. 11, ἔτ. 1928, Φιλίπολις.

²) Ἡροδότου, II, 141.

³) Ὀμήρου, Ἴλ: Ρ. 435.

⁴) Πλάτωνος, Κριτ. 116.

*) Σημ. τ. Α. Ἡ συμπλήρωσις εἶναι ἐντελῶς ὑποθετικὴ, καὶ δὲν στηρίζεται ἐπὶ τῶν σωζομένων γραμμάτων.

**) Σημ. τ. Α. Εἰς τὰς ἐπιγραφὰς ὁ τύπος εἶναι: π. χ. Ἡρακλέους στήλη εἰμι ἢ τὸν Ἡρακλῆ ἔστησεν ὁ δεῖνα. Οἱ ὑπὸ τοῦ ἐκδότου ἀναφερόμενοι τύποι εὔρηται παρὰ τοῖς συγγραφεῦσι τοῖς περιγράφοусι ἱερά κτλ.

Ἐν τῷ ιετάρτῳ στ. τὸ ρῆμα *ιερεύω*, ὅπερ κατὰ τοὺς κλασσικοὺς χρόνους ἀπὸ τοῦ Ὀμήρου ἤδη ἐσήμαινε *σφαγιάζω* (θύω), παρὰ τοῖς μεταγενεστέροις τίθεται ἀντὶ τοῦ *ιερῶ* (καθιερῶ, ἀφιερῶ). Ἄρα τὸ *ιερεύοντος* ἐκκληπτόν ἀντὶ τοῦ *ιεροῦντος*, τ. ἔ. κατὰ καθιέρωσιν ἢ ἀφιέρωσιν τοῦ Μ.

Ἡ δ' ἐν τῷ αὐτῷ στίχῳ τελευταία διασπασθεῖσα συλλαβὴ *θους*, ἣτις εἶναι καταληκτικὴ πτώσεως γενικῆς τριτοκλίτου κυρίου ὀνόματος λήγοντος ἐν τῇ ὀνομαστικῇ εἰς *ήθης* ἢ *νθης*, προϋποθέτει λέξιν σύνθετον, ἣς τὸ δεύτερον συνθετικὸν δέον νὰ εἶναι μία τῶν λέξεων *ήθος*, *μέγεθος*, *πλήθος*, *ἀληθής*, *πένθος* ἢ ἄλλη τις παρομοία. Ἐπειδὴ ὅμως τὸ πρῶτον τοῦ ὀνόματος γράμμα διεσώθη ἐν τῇ ἐπιγραφῇ καὶ εἶναι Ν ἢ Μ, δέον τὸ ὄνομα ν' ἀρχηται ἐξ ἐνὸς τῶν γραμμάτων τούτων καὶ νὰ καταλήγῃ εἰς *θης*. Τοιοῦτον ὄνομα εἰκάζομεν πιθανῶς τὸ *Μεγαπένθης*. Ἐὰν ὅμως παλαιογραφικῶς τὸ Ν ἀναγνωσθῇ ΔΙ, δηλαδὴ ἐὰν τὰ κάτω ἄκρα τοῦ Ν συνδεθῶσι διὰ κεραιάς, ὥστε ἡ πρώτη κάθετος γραμμὴ αὐτοῦ μετὰ τῆς μεσαίας πλαγίας καὶ τῆς κάτω ὀριζοντίας κεραιάς ν' ἀποτελέσωσι τὸ γράμμα Δ, ἡ δὲ δευτέρα κάθετος γραμμὴ τὸ γράμμα Ι προσκεκολλημένον τῷ Δ, δυνατόν τότε νὰ συμπληρωθῇ καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος *Διοπείδης*.

Ἐκ τῆς προκειμένης ἐπιγραφῆς καταδεικνύεται ὅτι καὶ ἐν τῇ Φιλιππουπόλει, ὡς ἐν Ἀθήναις καὶ ἄλλαις τῆς Ἀσίας Ἑλληνικαῖς πόλεσιν ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Ἀδριανοῦ (117—138) ἐδημιουργήθη ἐξ ὄρισμένων τῆς πόλεως γενῶν νέα φυλὴ πρὸς τιμὴν τοῦ δημοφιλοῦς αὐτοκράτορος, ὅστις περιηγηθεὶς ἄπασαν τὴν ἀχανῆ αὐτοκρατορίαν του, ὅπως μελετήσῃ καὶ θεραπεύσῃ τὰς ἀνάγκας τῆς, διῆλθεν ἀναμφιβόλως καὶ διὰ τῆς Φιλιππουπόλεως, τῆς λαμπροτάτης τῶν Θρακῶν μητροπόλεως. Οἱ φυλέται ἐκλήθησαν *Ἀδριανεῖς*, ἡ δὲ φυλὴ *Ἀδριανίς* ἢ *φυλὴ Ἀδριανέων* ἢ *φυλὴ Ἀδριανεῖς* (πρὸβλ. φυλὴ Κενδρισεῶν ἢ φυλὴ Κενδρισεῖς). Οὕτω δὲ ὁ ἀριθμὸς τῶν φυλῶν τῶν ἀρχαίων Φιλιππουπολιτῶν, ὁ γνωστὸς ἡμῖν ἐξ ἐπιγραφῶν μέχρι τοῦδε, ἀνέρχεται εἰς ὀκτώ, ὧν ἐκάστη συνέκειτο ἐκ *γενῶν*, κατοικούντων οὐ μόνον ἐν τῇ περιτειχισμένῃ πόλει καὶ περὶ αὐτήν, ἀλλὰ καὶ καθ' ἅπασαν τὴν μεταξὺ τῆς Ροδόπης καὶ τοῦ Μέσου ὄρους ὑπαιθρον χώραν ἐν ἀγροικίαις καὶ κώμαις, ὥσπερ οἱ Ἀθηναῖοι ἀνὰ τὴν Ἀττικὴν ἐν τοῖς δήμοις.

Εἶναι δὲ αὐταί : 1) φυλὴ *Εὐμόλπιοι* ἢ *Εὐμολπιάς*· ¹⁾ 2) φυλὴ *Κενδρισεῖς* ἢ *φυλὴ Κενδρισεῶν* ἢ *Κενδρισις*· ²⁾ 3) φυλὴ *Ἐβρηίς*· ³⁾ 4) φυλὴ *Ροδο-*

¹⁾ *Σκορδέλη*, Θρακικαὶ μελέται, Λειψία 1877, σελ. 46. Sbornik, Sophia, τόμ. XVI, ἔτ. 1900, σελ. 118.

²⁾ *Dumont—Homolle*, Mélanges κτλ. σελ. 340, ἀρ. 57β. *Kalinka* Denkmäler Bulgariens, σελ. 99 ἀρ. 101.

³⁾ *Kalinka*, αὐτόθι, ἀρ. 55 καὶ *Dumont—Homolle*, αὐτόθι σελ. 331, ἀρ. 26.

πῆς· ¹⁾ 5) φυλὴ Ἀρτεμ[ε]μιάς· ²⁾ 6) φυλὴ Ἡρακλήϊς· ³⁾ 7) φυλὴ Ἀσκληπιῆς· ⁴⁾ καὶ 8) φυλὴ Ἀδριανεῖς ἢ φυλὴ Ἀδριανέων ἢ Ἀδριανίς.

Ὡς εἰκάζεται δὲ ὁ Μ[εγαλέν]θης ἢ ὁ Δι[οπέ]θης, πιθανῶς φύλαρχος τῆς νέας φυλῆς ἢ ἄλλος τις εὐπορος φυλέτης πρὸς ἀνάμνησιν τοῦ πολιτικοῦ γεγονότος τῆς ἰδρύσεως τῆς φυλῆς ἀφῆρωσε στήσας ἐπὶ τῆς κορυφῆς τοῦ λόφου Κρηνίδος ἐν τῇ περιοπιτοτέρῃ θέσει τὸν ἀνδριάντα τοῦ Ἡρακλέος, Θεοῦ τῆς σωματικῆς ἰσχύος καὶ τῆς ὑγείας, ὑπὲρ τῆς ὑγείας καὶ εὐημερίας τῶν γενῶν ⁵⁾ τῶν συμφυλετῶν του, δηλαδὴ τῶν φυλετῶν Ἀδριανέων ἢ τῆς φυλῆς Ἀδριανίδος.

Ἡ εἰκὼν τοῦ κολοσσιαίου τούτου τοῦ Ἡρακλέος ἀνδριάντος περιεσώθη ἐπὶ νομισμάτων τῆς Φιλιππουπόλεως ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Γέτα (211), ἐφ' ᾧ παρίσταται ἰστάμενος ὁ ἀνδριάς τοῦ Ἡρακλέος γυμνοῦ καὶ ὀρθοῦ ἐπὶ βράχου καὶ διὰ μὲν τῆς δεξιᾶς χειρὸς κρατοῦντος τὸ ρόπαλον κατὰ τὸν συνήθη αὐτῷ τρόπον, διὰ δὲ τῆς ἀριστερᾶς τὴν λεοντῆν ⁶⁾.

V

Γενομένων ἐσχάτως ἐσκαφῶν ἐν τῷ κέντρῳ τῆς νῦν πόλεως πρὸς ἀνεγερσιν νέων οἰκοδομιῶν, ἀνατολικῶς καὶ κλησίον τῶν προπόδων τοῦ λόφου τοῦ Ὀρολογίου (Καμπάνα—Σαὰτ—τεπὲ) παρὰ τῇ ὁδῷ τοῦ ἡγεμόνος Ἀλεξάνδρου, ὅπου νῦν τὸ ξενοδοχεῖον Berlin, ἀνευρέθησαν ἐν βάθει 4 — 5 μέτρων ἀπὸ τοῦ νῦν ἐδάφους δεξιὰ τῶν λειψάνων τῶν προπυλαίων ⁷⁾ τοῦ ἀρχαίου τῆς πόλεως σταδίου ⁸⁾ ἐρείπια ναοῦ προστύλου, ἦτοι τὸ κρηπίδωμα, συγκείμενον ἐκ διπλῶν μεγάλων πωρίνων λίθων, τρεῖς σειραὶ μαρμαρίνων δόμων τῶν ἐκατέρωθεν τοῦ σηκοῦ τοῦ ναοῦ μακρῶν τοίχων καὶ συντετριμ-

¹⁾ Archeol.—Epigr, Mittheilungen. τόμ. XVIII, ἔτ. 1895, σελ. 114.

²⁾ Dumont—Homolle, αὐτόθι, σελ. 336, ἀρ. 44, σελ. 340, ἀρ. 57.

³⁾ Kalinka, αὐτόθι, σελ. 115, ἀρ. 120.

⁴⁾ Dumont—Homolle, αὐτόθι, ἀρ. 30.

⁵⁾ Τὰ γένη τῶν φυλετῶν ἦσαν ὅμοιοι οἰκογενειῶν συνδεομένων ἀλλήλοις ἐξ αἵματος ἢ ἐξ ἀγχιστείας· ἐκάστου γένους προΐστατο ὁ γενάρχης. Ἀριθμὸς τις γενῶν ἀπετέλει τὸ ὄλον γένος ἢ τὴν φυλὴν, ἣς προΐστατο ὁ φύλαρχος, αἰρετὸς πιθανῶς κατὰ τὸ ἐλληνικὸν ἔθος. Ὁ σύνδεσμος ὠρισμένων φυλῶν ἀπετέλει τὴν πόλιν, (δῆμον) ὡς ἐν Φιλιππουπόλει, ἢ τὸ ὄλον φύλον ἔχον ἴδιον ὄνομα καὶ ἡγεμόνα κατὰ τοὺς χρόνους τῆς αὐτονομίας τῶν Θρακῶν.

⁶⁾ Ἴδε: Mouschmow: les monnaies antiques de Philippopolis. Annuaire de la bibliothèque nationale à Plovdiv, ἔτ. 1924, σελ. 185.

⁷⁾ Μυρτίλου Ἀποστολίδου: Pak za Antitschniat Plovdiv (πάλιν διὰ τὴν ἀρχαίαν Φιλιππουπόλιν), σελ. 14—16 § VI, VII. Plovdiv, ἔτ. 1928.

⁸⁾ Τοῦ αὐτοῦ, αὐτόθι, σελ. 8—11, § IV καὶ Antitschniat Plovdiv. ἔτ. 1928, σελ. 8—10, Plovdiv.

μιένοι μαρμάρινοι κίονες, ἅτινα πάντα κατεθραύσθησαν πρὸς χρῆσιν εἰς τὴν τοιχοδομίαν τοῦ ἀνεγερθέντος αὐτόθι κτιρίου. Παρὰ τῷ ναῷ ἀνευρέθη καὶ τεμάχιον μαρμάρου ἐκ βάθρου πιθανῶς ἀνδριάντος τοῦ αὐτοκράτορος Γαλιηνοῦ (257—268) μετὰ τῆς ἀκολούθου καθ' ἡμετέραν συμπλήρωσιν ἐπιγραφῆς.

ΤΟΝ ΜΕΓΙΣΤΟΝ ΚΑΙ ~~ΕΥΣΕΒΗ~~
 ΤΑΤΟΝ ΑΥΤΟΚΡΑΤΟΡΑ
 ΚΑΙΣΑΡΑ ΠΟΠΛΙΟΝ ΛΙΚΙ
 ΝΙΟΝ ΓΑΛΙΗΝΟΝ ΕΥΤΥ
 ΧΗ ΕΥΣΕΒΗ ΣΕΒΑΣΤΟΝ
~~ΜΟΥΣΕΙΟΝ~~ Η ΛΑΜΠ

ἦτοι: «Τὸν μέγιστον καὶ [θειό]τατον αὐτοκράτορα Καίσαρα Πόπλιον Λικί-
 νιον Γαλιηνόν, εὐτυχῆ, εὐσεβῆ, σεβαστὸν..... ¹⁾ ἡ λαμπροτάτη Θορακῶν
 μητρόπολις Φιλιππόπολις ἀνέστησεν. Εὐτυχῶς]».

Ἀνάλογος ταύτῃ ἐπιγραφὴ ἀπαντᾷ ὡσαύτως ἐπὶ βάθρου ἀνδριάντος
 τοῦ προγενεστέρου αὐτοκράτορος Γορδιανοῦ III (238 — 244), ἀνευρεθεῖσα
 περὶ τὴν πόλιν ²⁾.

Τὸ ἀξιοσημείωτον ἐν τῇ ἐπιγραφῇ εἶναι ὅτι ἡ Φιλιππούπολις ἔξακολου-
 θεῖ φέρουσα τὸ ἐπίθετον *λαμπροτάτη* μεθ' ὅλην τὴν καταστροφὴν καὶ τὴν
 δῆωσιν, ἣν ὑπέστη πρὸ ἑξαετίας (251) ὑπὸ τῶν Γότθων ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτο-
 ρος Δεκίου ³⁾. Τοῦτο δηλοῖ ὅτι ἡ ἡ πόλις ὡς τῶν θορακῶν μητρόπολις ⁴⁾ ἀνέ-
 λαβεν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ διαστήματι τὴν προτέραν τῆς εὐκλειαν καὶ λαμ-
 πρότητα συνοικισθεῖσα αὐθις ἀμέσως, ἢ διετήρησε κατὰ συνήθειαν τὸ πα-
 λαιὸν τῆς κοσμητικὸν ἐπίθετον ⁵⁾.

¹⁾ Ἀπετρίβη πιθανῶς κοσμητικὸν ἐπίθετον ἀπὸ τῶν ἐπὶ τῶν χρόνων τοῦ διε-
 ξαγομένων πολέμων (Γοτθικός; Παρθικός;).

²⁾ *Dobrousky*, *Sbornik* (=συλλογὴ), *Sophia*, τόμ. XVIII, σελ. 776.

³⁾ *Μυρτίλου Ἀποστολίδου*, *Le siège et la prise de Philippople par les Goths*,
 σελ. 187—194, *Recueil de mémoires*, *Diakovitch*, *Sophia* ἔτ. 1926.

⁴⁾ Ἐν τοῖς νομίμασι τῆς πόλεως ἡ προσωνυμία *μητρόπολις* ἀπαντᾷ τὸ πρῶτον
 ἐπὶ Σεπτ. Σεβήρου (193—211).

⁵⁾ Ἡ ἐπιγραφὴ κατετέθη εἰς τὸ ἔθνικόν τῆς πόλεως μουσεῖον.

VI

Περὶ τὰ εἴκοσι σχεδὸν χιλιόμετρα νοτιανατολικῶς τῆς Φιλιππουπόλεως ἐν τῇ ἐπὶ τῆς Ροδόπης τέως ἑλληνικωτάτῃ κόμῃ Βοδενοῖς πλησίον τῆς Στενημάχου ἀνευρέθη ἐπιτυμβία μαρμαρίνη στήλη διαστάσεων 1.60+0,50 τοῦ μέτρου, κεκομμένη ἐλάχιστα δεξιὰ ἄνωθι. Τὸ ἄνω μέρος αὐτῆς διαιρεῖται εἰς τέσσαρας ἐπαλλήλους ζώνας, ὧν ἐκάστη ὑπερξέχει τῆς ἄλλης. Ἐπὶ τῆς κυρίως στήλης εἶναι κεχαραγμένη ἡ ἀκόλουθος ἐπιγραφή πλὴν τοῦ πρώτου στίχου κεχαραγμένου ἐπὶ τῆς τετάρτης τοῦ θριγκοῦ ζώνης:

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧ^{ΛΕΙΩΝ}

ΜΑΡΜΥΥΚΙΟΓΚΑ

ΑΥΔΙΑΝΟΚΑ

ΔΕΝΘΟΥ ΜΝ

ΜΑΧΟΤΖΩΕΑΥ

ΤΗΚΑΤΕΣΤΗΕΝ

ἦτοι καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν :

ΑΓΑΘΗ ΤΥΧ[ΗΙ]
 ΜΑΡ(ΚΟΣ) Μ[Ο]ΥΚΙΟΣ ΚΑ-
 ΑΥΔΙΑΝΟ[Σ] ΚΑ[Ρ]-
 ΔΕΝΘΟΥ ΜΝ[Η]-
 ΜΑ ΤΟ[Δ]Ε ΖΩΝ ΕΑΥ-
 ΤΩ[Ι]ΚΑΤΕΣΤΗΣΕΝ (1)

Ἡ ἐνεπίγραφος στήλη ἀναμφιβόλως ἐπέκειτο λιθίνης πύελου (λάρνακος) κατακεχωσμένης ἢ μάλλον πλινθοκτίστου ἢ λιθοκτίστου τάφου, οὗ τῆς κατασκευῆς ἐπεμελήθη ζῶν ὁ ἰδιοκτήτης, προνοῶν οὕτω περὶ τῆς ἐν τῇ ἄλλῃ ζωῇ ἡσυχίας του. Τοιοῦτοι τάφοι ἦσαν συνήθεις παρὰ τοῖς ἐξηλληνισμένοις Θραξὶ κατὰ τοὺς χρόνους τῆς Ρωμαϊκῆς αὐτοκρατορίας δημιουργηθέντων οὕτως εἰπεῖν τῶν οἰκογενειακῶν λεγομένων τάφων, τῶν πατρῶων *μνημάτων*

(1) Ἡ ἐπιγραφή ἐδημοσιεύθη ὑπὸ τοῦ Dobrousky τῷ 1900 ἐν τῷ Sbornik, τόμ. XVI, σελ. 119 ἀρ. 28 Sophia κατὰ κακὴν ἀντιγραφὴν τοῦ μηχανικοῦ Balkansky. Ὅθεν ἀναδημοσιεύομεν αὐτὴν νῦν καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ συμπλήρωσιν.

κατὰ τὰ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν εἰθισμένα. Ἐπὶ τῶν λαρνάκων ἢ ἐπὶ τῆς ἐπὶ τῶν τάφων στήλης ἐχαράσσετο τὸ ὄνομα τοῦ ἰδιοκτῆτου καὶ τῶν ἀποθανόντων οἰκείων, οἵτινες ἐτάφησαν ἐν αὐτοῖς ἢ τῶν ζώντων, οἵτινες ἔμελλον μετὰ θάνατον νὰ ταφῶσιν· οὗτοι δ' ἦσαν ἢ σύζυγος, τὰ τέκνα καὶ οἱ ἔγγονοι συνήθως. Ἀπηγορεύετο δὲ πολλάκις ἢ εἰς αὐτοὺς ἄλλων ταφή ἢ ἡ βλάβη καὶ καταστροφή αὐτῶν ἐπὶ μεγάλη χρηματικῇ ζημίᾳ ἀποτεينوμένη εἰς ὠρισμένην κατὰ τὴν ἐπιγραφὴν τῆς πόλεως ἀρχήν, εἰς ἣν ἀνετίθετο ἡ φύλαξις τῶν τάφων ἢ καὶ ἐπὶ δεινῇ κατάρα. Ὁ πλήρης τύπος τῶν ἐπὶ τῶν τοιούτων τάφων ἐπιγραφῶν, ὧν πολλὰν περιεσώθησαν ἦτο συνήθως τοιοῦτος: «Ὁ δεῖνα ζῶν καὶ φρονῶν κατεσκεύασεν ἑαυτῷ καὶ τῇ ἰδίᾳ συμβίῳ δεῖνι καὶ τῇ θυγατρὶ δεῖνι καὶ τοῖς υἱοῖς δεῖσι . . . »¹⁾ ἀκολουθούσης εἶτα τῆς ἀπαγορεύσεως τῆς εἰς τὸν τάφον ξένου ταφῆς ἢ τῆς βλάβης καὶ καταστροφῆς αὐτοῦ· «...ὅς ἂν καταστρέψει, ὅς ἂν λίθον κοπήσει, δώσει εἰς τὴν κώμην (ἄλλαχού φίσκον ἢ γερουσιάν) δηνάρια ν'. . . »²⁾. Ἡ «ἢ δεῖνα κατεσκεύασε τὴν σορὸν σὺν τῷ νοράδῳ ἑαυτῇ καὶ τῷ υἱῷ αὐτῆς δεῖνι καὶ τοῖς ἐγγόνοις ἀνεξοδίασιν»³⁾ ὅς ἂν δὲ πωλήσῃ τὴν σορὸν⁴⁾ ἢ τὸν γράδον⁵⁾ δώσει εἰς τὸ δημόσιον δηνάρια...»⁶⁾ Ἡ «ὁ δεῖνα ζῶν ἑαυτῷ τὸ ἡρῶν κατεσκεύασεν, ὃ οὐδενὶ ἐξέσται ἄλλοτριῶσαι»⁷⁾ ἢ «εἴη ἐξώλης ὁ βιασάμενος»⁸⁾ ἢ «εἴ τις ἐν τούτῳ τῷ ἡρώφ...Θελήσει ἄλλον ἕτερον θεῖναι, δώσει τῷ ταμίᾳ δηνάρια . . . καὶ τῇ πόλει . . . »⁹⁾ καὶ τὰ τοιαῦτα.

Ὁ κατὰ τὴν προκειμένην ἐπιγραφὴν ἰδιοκτῆτης τοῦ τάφου εἰκάζεται ὅτι δὲν εἶχε συγγενεῖς, διότι δὲν ἐχάραξε τὴν ἀπαγορευσιν τῆς εἰς αὐτὸν ἄλλου ἐνταφῆς. Τὸ ὄνομα *Μαγ. Μούκιος Κλανδιανός* εἶναι μεταγραφή τοῦ λατινικοῦ *Marcus Mucius Claudianus*, ὅπερ πιθανῶς προσέλαβε γενόμενος Ρωμαῖος πολίτης καταταχθεὶς εἰς τὸν στρατόν. Τὸ δὲ *Καρδένθης* εἶναι γνήσιον Θρακικόν, ἀπαντῶν καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς¹⁰⁾ καὶ φαίνεται ὅτι ἦτο τὸ ὄνομα τοῦ πατρὸς τοῦ ἐξυπονοουμένου πρὸ αὐτοῦ τοῦ υἱός. Ὡστε κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφέρεται εἰς γνήσιον Θρακᾶ ἐξηλληνισμένον, διατελέσαντα στρατιώτην καὶ σὺν τῇ κτήσει τοῦ δικαιώματος τοῦ Ρωμαίου πολίτου μεταλλάξαντα ὄνομα.

Ἡ τελευταία λέξις κατέστησε ἀντὶ τῆς ἐπὶ τῶν λαρνάκων συνήθως ἀπαν-

¹⁾ Ἴδε *Kalinka* Antike Denkmäles in Bulgarien. IV ἔτ. 1906, Wien, ἀρ. 322.

²⁾ *Dobrousky*, Archeol. Izvestija (=ἀρχαιολ. εἰδήσεις), τόμ. I, σελ. 127, Sophia.

³⁾ Ὅστις δὲν ἐπιτρέπεται νὰ πωληθῇ.

⁴⁾ Πύελος, Λάρναξ, σαρκοφάγος.

⁵⁾ Τὸ Λατινικὸν gradus=βάθρον, τὸ ἐπὶ τοῦ τάφου μνημεῖον.

⁶⁾ *Dumont—Homolle* Mélandes κτλ. σελ. 342, ἀρ. 57.

⁷⁾ *Kalinka*, αὐτόθι, σελ. 250, ἀρ. 330.

⁸⁾ Αὐτόθι, σελ. 221, ἀρ. 273.

⁹⁾ Αὐτόθι, σελ. 304, ἀρ. 386.

¹⁰⁾ *Cagnat*, inscriptions Graecae ad res Romanas pertinentes. Paris ἀρ. 721.

τώσης κατεσκεύασεν ἐτέθη ὀρθῶς, διότι πρόκειται περὶ ἐνεπιγράφου στήλης στηθείσης ἐπὶ τάφου.

VII*

Ἐπιγραφή ἐπιτυμβία κεχαραγμένη ἐπὶ μαρμαρίνης τετραγώνου πλακῶς διαστάσεων $8,40 \times 0,35$ καὶ πάχους $0,15$ τοῦ μέτρου. Ἀνευρεθῆσα ἐντὸς χώματος (tumulus) ἀνασκαπτομένου ἐν τῷ νοτιοανατολικῷ τῆς πόλεως προαστείῳ, τῷ ἐπονομαζομένῳ μικροὶ Παρίσιοι (Kutsuk--Paris), πρὸ εἰκοσάπενταετίας καὶ πλέον κατέκειτο ἐν τῷ τῆς πόλεως ἐθνικῷ μουσεῖῳ ἀνεργήνευτος καὶ ἀδημοσίευτος μέχρι τοῦ 1924. Ὁ συμπολίτης ἀρχαιοφίλος δικηγόρος κ. Ἀλέξανδρος Πέεφ ἐδημοσίευσεν αὐτὴν ¹⁾ καθ' ἡμετέραν ἀνάγνωσιν καὶ ἐρμηνείαν, ²⁾ ἣν ἐδώκαμεν αὐτῷ κατὰ παρακλήσιν του.

Ὡς φαίνεται ἡ πλάξ εἶναι τμήμα βάρθρου ἐπιτυμβίας στήλης ἢ μνημείου. Τὸ πεδῖον, ἔφ' οὗ ἡ ἐπιγραφή, εἶναι βαθύτερον τῆς ἐπιφανείας τῆς πλακῶς κατὰ $0,022$ τοῦ μέτρου λελαξευμένον καὶ διαστάσεων $0,39 \times 0,25$, ὥστε φαίνεται πλαισιούμενον. Τὰ γράμματα εἶναι καλλιτεχνικῶς καὶ ἐπιμελῶς κεχαραγμένα καὶ ἐν πολλαῖς λέξεσι συνδεδεμένα ἀλλήλοις κατὰ τὴν ἐπικρατοῦσαν ἀπὸ τῶν ρωμαϊκῶν χρόνων συνήθειαν. Ἐπειδὴ δὲ ἡ ἔμμετρος ἐπιγραφή, ἣτις ἀποτελεῖ ὀκτάστιχον δακτυλικὸν ἐξάμετρον, εἶναι γεγραμμένη πυκνῶς καὶ ἐν συνεχείᾳ, οὐχὶ δὲ κατὰ στίχους διὰ τὴν στενότητα τοῦ χώρου, ἡ ἀρχὴ ἐκάστου δακτυλικοῦ στίχου δηλοῦται δι' ὑψηλοτέρου τῶν ἄλλων γράμματος.

Ἐν τῷ τελευταίῳ δακτυλικῷ στίχῳ τὸ καταληκτικὸν γράμμα τῆς τρίτης λέξεως ΣΩ[Σ] εἶναι ἐφθαρμένον σφζομένον μικροῦ ἴχνους· συμπληρουμένου διὰ τοῦ Σ καὶ τῆς προθέσεως ἀπὸ ἐκλαμβανομένης ἐπιρρηματικῶς καὶ ἀναφερομένης κατὰ τμήσιν οἰονεὶ εἰς τὸ παρόδευε ἢ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι : «τιμήσας μὲ τὴν ἔλσεινὴν δάκρουσι σῶς καὶ ἀνθῶν ἀπὸ παρόδευε τὸ σῆμα» καὶ ἰσοδυναμεῖ τῷ ἐπὶ τῶν ἐπιτυμβίων ἐπιγραφῶν χαρασσομένῳ συνήθως ἐν τέλει «εὐτύχει παροδῖτα». Συμπληρουμένου δὲ διὰ τοῦ Ν ὡς ἀνεκοίνωσεν ὁ ἐν Σοφίᾳ καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Kazarow τῷ κ. Πέεφ δι' ἐπι-

¹⁾ Dr Al. Peew, Thrakiski nadgroben pametnik (=Θρακικὸν ἐπιτάφιον μνημεῖον), Juzno pebe (=μεσημβρινὸς οὐρανός), ἐφημ. ἑβδομαδιαία Φιλιππουπόλεως, ἔτ. 1924, Μαρτ. 3, ἀρ. 2.

²⁾ «Χάριτι τῇ πολυτίμῳ συμβολῇ τοῦ λογίου διδάκτορος τῆς φιλολογίας κ. Μυρτίλου Ἀποστολίδου, εἰς ὃν ἐνταῦθα δημοσίᾳ ἐκφράζομεν τὴν εὐγνωμοσύνην, αὕτη ἡ ἐπιγραφή ἐπὶ τέλους ἀνεγνώσθη τελείως καὶ ἀποκαλύπτει ἡμῖν θησαυρὸν ψυχικῶν συγκινήσεων καὶ βαθύ συγγενικὸν αἰσθημα, ἀσυνήθη κατὰ τοὺς ἡμετέρους χρόνους». Αὐτόθι, σελ. 3, στήλ. 1.

^{*)} Σημ. τ. Δ. Ἡ ἐπιγραφή ἐδημοσιεύθη καὶ ἀλλαχοῦ.

στολῆς καὶ ἐν τῷ ἀναδημοσιευθέντι ὑπ' αὐτοῦ βραδύτερον ἐπιγράμματι ἔγραψε, ¹⁾ τ. ἕ. ἀναγινωσκομένου τοῦ στίχου : «τειμήσας ἀπὸ σῶν κανθῶν παρόδευε τὸ σῆμα» ἢ ἔννοια τοῦ χωρίου εἶναι : «τειμήσας μὲ τὴν ἔλεεινήν δάκρυσιν ἀπὸ σῶν κανθῶν (=ὀμμάτων) παρόδευε τὸ σῆμα». Ἡ δευτέρα ἐκδοχὴ φαίνεται ἡμῖν ὀλίγον ἀπίθανος οὐ μόνον ἕνεκα τοῦ πλεονασμοῦ ἀπὸ σῶν κανθῶν ἐν τῷ ὄρατῳ ἄλλως ἐπιγράμματι, διότι τὰ δάκρυα εἶναι τοῖς πᾶσι γνωστὸν ὅτι μόνον ἐκ τῶν ὀφθαλμῶν (κανθῶν) ἐκρέουσι καὶ εἶναι ὄλως περιττὴ καὶ ἀνάξια τοῦ ποιητοῦ ἢ προσθήκη, ἀλλὰ καὶ ἕνεκα τῆς διακρίσεως ἴχθους τῆς ὀριζοντίας ἄνω κεραίας τοῦ γραμματος Σ. Πρὸς δὲ θὰ λείπη οὕτω καὶ ἡ συνήθης εὐχὴ τῆς νεκρᾶς πρὸς τὸν παροδίτην εὐτύχει, ἥ τις κατὰ τὴν ἡμετέραν ἀνάγνωσιν ἐκφράζεται ποιητικώτατα διὰ τοῦ : ἀπὸ —πόρρω) παρόδευε, ὧ ξέινε, τὸ σῆμα σῶς κἀνθῶν (=ύγιης καὶ ἰαλερός). (*)

ΠΥΝΘΛΗΨΠΑΡΟΔΕΙΤΑΤΤΟΥΝΟΜΑΗΤΙΣ
 ΟΦΥΣΑΣΜΑΝΘΑΝΕΠΑΝΑΚΑΤΑΙΣΑΝΕΜΟΙΓΕ
 ΝΕΤΕ ΜΙΘΡΙΔΑΤΕ ΚΑΙΜΗΤΡΧΡΗΤΚΑΙΝΙΣΔΕΩ
 ΨΒΑΡΥΔΑΙΜΩΝΘΗΣΚΩΔΕΙΚΩΣΕΤΕΤΟΚΕΤΟΥΤΕΛΟΣ
 ΕΞΑΝΥΣΑΝΤΟΣΑΡΤΙΔΑΗΒΙΟΤΟΙΟΤΙΣΟΙΠΛΕΟΝΩΣΕΙ
 ΝΕΙΠΩΤΑΤΕΣΤΙΠΑΡΟΔΕΙΤΑΕΥΩΘΕΜΙΣΕΣΤΙ
 ΒΡΟΤΟΙΣΙΝΟΙΚΤΕΙΡΑΣΜΕΛΥΡΑΚΑΙΔΑΚΡΥΣΙΤΙΝΕ
 ΛΕΙΝΗΝΤΕΙΜΗΣΑΣΑΠΟΩΚΑΝΘΑΝΠΑΡΟ
 ΔΕΥΕΨΟΣΗΜΑ.

ἢτοι κατὰ στίχους δακτυλικοὺς καὶ μικροῖς γράμμασι :

«Πυνθάνη, ὦ παροδεῖτα, τί τοῦνομα καὶ τίς ὁ φύσας ;
 Μάνθανε πάντα κατ' αἶσαν. Ἐμοὶ γενέτης Μιθριδάτης
 καὶ μήτηρ Χρήστη, Καινίς δ' ἐγὼ ἢ βαρυνδαίων.
 Θνήσκω δ' εἰκοσέτις, τοκετοῦ τέλος ἕξανύσαντος,
 ἀρτιδαῆς βιώτοιο. Τί σοι πλεόν, ὦ ξέινε, εἶπω ;
 Ταῦτ' ἔστιν, παροδεῖτα. Σὺ δ', ὡς θέμις ἔστι βροτοῖσιν,
 οἰκτεῖρας με λυγρὰν καὶ δάκρυσι τὴν ἔλεεινήν
 τειμήσας ἀπὸ σῶς κἀνθῶν παρόδευε τὸ σῆμα.»

¹⁾ Kazarow, Monuments antiques en Bulgarie. ἐν τῷ Annuaire de la bibliothé- que national de Plovdiv τοῦ ἔτους 1923, ἐκδοθέντι φθίνοντος τοῦ 1924, σελ 206, Π.

²⁾ Σημ. τ. Δ. εἶναι φανερόν ὅτι ἡ ἀνάγνωσις ἀπὸ σῶν κανθῶν εἶναι ἡ μόνη ὀρθή, διότι ἢ ἀπὸ πῶς θὰ ἀνήκη εἰς τὸ παρόδευε ;

Τὸ ἐπίγραμμα ἀναφέρεται εἰς νεαρὰν Ἑλληνίδα ὀνόματι Καινίδα ἐκ πατρὸς Μιθριδάτου τινὸς καὶ μητρὸς Χρήστης, ἀποθανοῦσαν ἅμα τῷ πρώτῳ τοκετῷ τῆς ἐν ἡλικίᾳ εἴκοσιν ἐτῶν, ἀφοῦ ἐπ' ὀλίγον χρόνον ἐδοκίμασεν ἡ δύσμοιρος τὰ κατὰ τῆς ζωῆς. Ἐκ τούτου ὑπολαμβάνουσα ἑαυτὴν ἀξίαν λύπης αἰτεῖται παρὰ τοῦ παροδίου τὸν ὀφειλόμενον οἶκτον καὶ τὰ δάκρυα αὐτοῦ εὐχομένη ἅμα αὐτῷ ὑγίειαν καὶ ἀκμὴν.

Ἐκ τῆς μορφῆς τῶν γραμμάτων δυνατὸν ν' ἀναχθῆ εἰς τὸν πρῶτον αἰῶνα μ. Χ. ἢ καὶ πρότερον, ὁπότε τὸ ὄνομα Μιθριδάτης ἐλαϊκεύθη παρὰ τοῖς Ἕλλησιν ἀπὸ τοῦ βασιλέως τοῦ Πόντου Μιθριδάτου τοῦ Εὐπάτορος (120—63) π. Χ.), τοῦ ἀδιαλλάκτου τῶν Ρωμαίων πολεμίου, δημοφιλῶς δὲ παρὰ τοῖς Ἕλλησιν, οὗς ἐξήγγειρε κατὰ τῆς Ρώμης, ὅθεν ἐπλάσθη καὶ ἡ λέξις *μιθριδατισμός* ¹⁾ καὶ *μιθριδατίζειν* (= φρονεῖν τὰ τοῦ Μιθριδάτου, ἄρα τοῖς Ρωμαίοις πολέμιον εἶναι τινα). Ἐν ταῖς λέξεσι δὲ *τιμῶ*, *παροδίτης* τὸ μακρὸν ι γράφεται διὰ τοῦ *ει* ὡς εἰθίζετο κατὰ τοὺς χρόνους τοὺς Ρωμαϊκοὺς καὶ πρότερον κατὰ τοὺς Ἀλεξανδρινοὺς (πρβλ. καὶ πολεΐτης, Φιλιπποπολεΐτης, Ἀντωνεῖνος κτλ.).

VIII*

Ἐπιγραφή βουστροφηδὸν κεχαραγμένη παρὰ τῷ στομίῳ ἀπλῆς ὑδρίας πηλίνης** ἄνευ κόσμου καὶ ἀχρωματίστου, εὐρυνκοιλίου, μετ' ὀξέος πυθμῆνος καὶ στενοῦ στομίου, ἀμφιώτου καὶ βραχυτραχήλου, ὕψους 0,60 τοῦ μέτρου. Ἡ ὑδρία εὑρεθεῖσα ὑπὸ χωρικοῦ τῷ 1924 ἐν τῷ ἀγρῷ του κατακεχωσμένη παρὰ τῇ ὁδῷ τῇ ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Κάρλοβον ἀγούση παρεδόθη εἰς τὸ μουσεῖον τῆς πόλεως. Εἰκάζεται ὅτι αὕτη ἢ κατεχώσθη εἰς τὴν γῆν ὡς τεφροδόχος ἢ ἐστήθη ἐπὶ τάφου ἀντὶ ἐπιτυμβίας στήλης.²⁾

Ἡ ἐπιγραφή ἔνεκα τοῦ εἶδους τῆς γραφῆς τῆς ἀνάγεται εἰς τὸν ἕκτον π. Χ. αἰῶνα ἢ καὶ εἰς πρὸ τούτου χρόνους, ἄρα εἶναι ἐκ τῶν ἀρχαιοτέρων Ἑλληνικῶν καὶ ἡ ἀρχαιότης ἐκ τῶν ἀνευρεθεισῶν ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ μέχρι τοῦ νῦν, καθ' ὅσον εἶναι ἡμῖν γνωστόν.

Σύγκριται ἐκ δύο ἀπλῶν κυρίων ὀνομάτων κατὰ πτώσιν ὀνομαστικὴν τὸ ἐν ὑπὸ τὸ ἄλλο, ὡς εἶναι ὁ ἀρχαιότατος καὶ ἀπλούστατος τῶν ἐπιταφίων ἐπιγραφῶν τύπος. Τὸ πρῶτον ὄνομα ἄρχεται ἐξ ἀριστερῶν καὶ ἔχει τὸ πρῶτον γράμμα Μ ἀνεστραμμένον πρὸς τὰ ἄνω καὶ τὸ τέταρτον Ε ἐστραμμένον

¹⁾ *Στράβωνος*, XIII, 66.

²⁾ Ἴδε, *Μυρτίλου Ἀποστολίδου*, Ἀρχαία ὑδρία ἐν τῷ Μουσείῳ Φιλιππουπόλεως, Βουλγαριστί, ἐν τῇ ἐφημ. Pravda =(δίκαιον), ἀριθμ. 545, Ἀγούστου 12, ἐτ. 1924, ἐν Φιλιππουπόλει.

*) Σημ. τ. Δ. Ἡ ἐπιγραφή ἐδημοσιεύθη καὶ ἀλλαχοῦ.

***) Σημ. τ. Δ. Ἐκ τῆς περιγραφῆς φαίνεται ὅτι πρόκειται περὶ ἀμφορέως ἐξοπυθμένου.

πρὸς τὰ ἀριστερά· τὸ δὲ δευτερον ὄνομα ἄρχεται ἐκ δεξιῶν καὶ εἶναι ἀκριβῶς κεχαραγμένον κάτωθεν τοῦ ἑτέρου. Γίνεται δὲ χρῆσις ἐν αὐτῇ τοῦ Ε. ἀντὶ τοῦ Η, διότι, ὡς φαίνεται, τὸ γράμμα Η δὲν εἰσήχθη ἀκόμη εἰς τὴν γραφὴν. Τὰ δύο ὀνόματα ἰδιάζοντα εἰς τὴν Ἰωνικὴν διάλεκτον (*) δηλοῦσιν ὅτι οἱ νεκροὶ ἦσαν Ἴωνες ἀποικοὶ, πιθανῶς Μιλήσιοι εἰσχωρήσαντες ἀρχαϊότατα ἤδη εἰς τὰ βορειοδυτικὰ τῆς Θράκης μέρη ἐκ τῶν παρὰ τῷ Εὐξείνῳ Πόντῳ Μιλησιακῶν ἀποικιῶν. Πιθανὸν δ' εἶναι ὀνόματα ἰ ἀδελφῶν ἢ μητρὸς καὶ τέκνου. Ἡ ἐπιγραφή ἔχει ᾧδε :

Ξ Ι Α Ξ Τ Ι Α

δηλαδὴ

Μ Ι Α Η Τ Ι Α

Ξ Ο Ι Α Ι Π Ξ

Ε Π Ι Α Ι Ο Σ

Τὸ ὄνομα *Μιλητία* ἀπαντᾷ καὶ παρὰ τῷ Πλουτάρχῳ, τὸ δὲ ἀρσενικὸν *Μίλητος* ἐν ἐπιγραφαῖς καὶ παρὰ τῷ Ἀπολλωνίῳ τῷ Ροδίῳ, ὅθεν καὶ ἡ ἐμπορικωτάτη τῆς ἀρχαιότητος ἐν τῇ Καρία πόλις *Μίλητος*, ἧς ὁ κάτοικος *Μιλήσιος* (θηλ. *Μιλησία* καὶ *Μιλησίς*). Τὸ δὲ Ἐπίαιος προφανῶς εἶναι Ἰωνικὸς σχηματισμὸς ἀντὶ τοῦ Ἐπίγαιος, διότι ἰωνιστὶ ἡ γαῖα (=γῆ) λέγεται *αἶα*, ὅπερ ἀπαντᾷ καὶ παρ' Ὀμήρῳ καὶ παρὰ τοῖς τραγικοῖς ποιηταῖς συγνάκις.

ΙΧ

Ἐπιγραφή ἐπιταφία κεχαραγμένη ὡς ἐπὶ δέλτου, πλαισιουμένη δι' αὐλακος, διαστάσεων 0,40×0,30 τοῦ μέτρου ἐν τῷ μέσῳ τῆς ἑτέρας τῶν μακρῶν πλευρῶν λάρνακος ἐξ ἀσβεστολίθου, ἀτέχνου μετ' ὀγκώδους ἐπιθήματος. Ἡ λάρναξ ὅλως κενὴ ἄτε πρὸ πολλοῦ συληθεῖσα, ὡς φαίνεται ἐκ τῆς ἐπὶ τοῦ ἐπιθήματος μεγάλης ὀπῆς, ἀνευρέθη ἐσχάτως εἰς βάθος ἐνόσ καὶ πλεόν μέτρου ἀπὸ τῆς ἐπιφανείας παρὰ τοῖς νοτίοις τοῦ λόφου τῆς Φιλιππουπόλεως Κρηνίδος πρόποσι.

Τὸ θηλυκὸν κύριον ὄνομα *Δειῶ* ἀντὶ *Διῶ* ἐκ τοῦ *διος* (=θεῖος) κατὰ τὰ εἰς *ώ* θηλυκὰ (πρβλ. *Σαπφώ*, *Ἰνώ*, *Ἡρώ*, *Μυρτώ*, *Ἡγῶ* κτλ.) εἶναι σπάνιον. Ἡ διὰ τοῦ *ει* γραφή ἐρμηνεύεται ἔνεκα τοῦ *ι* (πρβλ. *πολείτης*, *παροδείτης*, *τειμή*, *νείκη* κτλ.) συνήθους ἐν τοῖς Ῥωμαϊκοῖς χρόνοις (1).

Τῆς αὐτῆς ρίζης εἶναι καὶ τὰ: ἡ *Διώνη*, ἡ ἐν Δωδώνῃ λατρευομένη. Θεὰ ὡς σύζυγος τοῦ Διός, ἢ ἀλλαγοῦ Ἡρα· ὁ *Δίων* καὶ *Διώνδας*.

1) *Κόντου Κ.* Ἀθηνᾶς, τόμ. I, σελ. 309.

*) Σημ. τ. Δ. Ἐν ὀρθῶς ἀναγινώσκῃ ὁ ἐκδότης, ὁ τύπος *Μιλετία* δὲν εἶναι Ἰωνικὸς, δέον νὰ ἀναγνωσθῇ *Μιλητία*, ἂν ἦτο Ἰωνικὸς. Εὐχῆς ἔργον θὰ ἦτο νὰ ὑπῆρχε φωτογραφικὴ τις ἀπεικόνισις διὰ τὴν σπουδαιότητα τῆς Ἐπιγραφῆς. Καὶ ἡ περαιτέρω δὲ ἀνάγνωσις καὶ ἐρμηνεία του δὲν μᾶς φαίνεται πιθανή.

Ζωύλος· ἐκ τοῦ ἐπιθέτου ζῶς=ζῶν, νίνης, ἀντιθέτου τῷ θανών (1).

Δ Ε Ι Ω Ζ Ω
Υ Λ Ο Υ Δ Ι Ο
Ν Υ Σ Ι Σ Κ Α Ι
Π Ρ Ι Κ Λ Ο Σ

Διονύσις· συγκεκομένος τύπος τοῦ Διονύσιος, ἀπαντῶν ἐν ἐπιγραφαῖς ἀπὸ τῶν Ἀλεξανδρινῶν ἤδη χρόνων, ὡσεὶ καὶ Ἀπολλώνιος ἀντὶ Ἀπολλώνιος, Δημήτρις ἀντὶ Δημήτριος, ὁμοίως ὡς νῦν ἐν τῇ δημόδει γλώσσει (Γεώργιος, Ἀναστάσις, Ἀθανάσις, Ἀντώνης κτλ).

Πρίκλος· κατὰ πᾶσαν πιθανότητα ἀντὶ τοῦ Πρόκλος δι' ἀνομοίωσιν. Ἐκ τοῦ λατινικοῦ Proculus κατὰ συγκοπὴν. Πρόκλος δ' ἐκαλεῖτο παρὰ Ῥωμαίους ὅς «ἐὰν ἀποδημοῦντος πατρὸς γένηται» (2)

Ὡς φαίνεται ὁ τάφος ἀνήκει εἰς τὴν Ἑλληνίδα Διῶ Ζωύλου· συνετάφησαν δὲ βραδύτερον ὁ Διονύσις καὶ Πρίκλος, ἀδελφοὶ τῆς Διοῦς, ἐὰν ὑποτεθῆ ὅτι τὸ Ζωύλου εἶναι πατρωνυμικόν, τ. ἕ. Δειῶ (θυγάτηρ) Ζωύλου· τέκνα τῆς δέ, ἐὰν τὸ Ζωύλου εἶναι ὄνομα τοῦ ἀνδρός τῆς, τ. ἕ. Δειῶ (γυνή) Ζωύλου· ἐπομένως καὶ κατ' ἀμφοτέρας τὰς περιπτώσεις τὸ Ζωύλου μένει ὡς πατρωνυμικὸν τῶν δύο ἀδελφῶν, διὸ καὶ δὲν ἐπανελήφθη. Μετὰ τὴν συνταφὴν καὶ τῶν δύο ἀδελφῶν ἐχαράχθη ἡ ἐπιγραφή. Ἀνάγεται εἰς τοὺς β' καὶ γ' μ. Χ. Ῥωμαϊκοὺς αἰῶνας.

X

Πλησίον τῆς κόμης Στρόβεβο, κειμένης βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως περὶ τὰ 25 χιλιόμετρα, εὐρέθῃ ἐσχάτως ἐν τοῖς ἀγροῖς ἄξεστος λίθος μετὰ

1) Ξενοφ. Ἑλλην. I, 2, 5.

2) Πλουτάρχου, Κοριοιάνου XI.

τῆς ἐξῆς ἐπιγραφῆς κατὰ πιστὴν ἀντιγραφὴν τοῦ ἱερέως τῆς κόμης αἰδεσι-
μωτάτου Μπλαγότη :

ΚΑΤΑ ΘΕΙΑΝ
ΑΠΟΦΑΣΙΝ ΤΕ
ΘΕΝΤΕΣ ΥΠΟ Κ
ΑΤΡΙΟΥ ΚΛΟΝΙ
ΟΥ ΠΡΕΣΒΕΣΒ
ΑΝΤΙΣΤΡ. ΔΙΑ
ΜΟΥΚΙΟΥ ΟΥΗ
ΡΟΥ ΟΡΟΙ
ΑΓΡΟΥ ΒΕΝΔΙ
ΠΑΡΩΝ

ἦτοι :

ΚΑΤΑ ΘΕΙΑΝ
ΑΠΟΦΑΣΙΝ ΤΕ-
ΘΕΝΤΕΣ ΥΠΟ Κ(ΟΙΝΤΟΥ)
ΑΤΡΙΟΥ ΚΛΟΝΙ-
ΟΥ ΠΡΕΣΒ(ΕΥΤΟΥ) ΣΕΒ)ΑΣΤΟΥ)
ΑΝΤΙΣΤΡ[ΑΤΗΓΟΥ] ΔΙΑ
ΜΟΥΚΙΟΥ ΟΥΗ-
ΡΟΥ ΟΡΟΙ
ΑΓΡΟΥ ΒΕΝΔΙ-
ΠΑΡΩΝ.

Ὁ Κόιντος Ἀτριος Κλόνιος (Quintus Atrius Klonius) διετέλεσε
διοικητὴς τῆς Θράκης ὡς legatus propretor Augusti (πρεσβευτὴς ἀντι-
στράτηγος τοῦ Σεβαστοῦ) ἐπὶ τοῦ αὐτοκράτορος Σεπτίμιου Σεβήρου (193—

211)⁽¹⁾: «legatus Thraciae, Cappadociae, Syriae majoris et Hispaniae citerioris»⁽²⁾, καὶ ἐπὶ τοῦ υἱοῦ αὐτοῦ καὶ διαδόχου Καρακάλλα (211—217) ὅστις κατὰ τὰς ἐπιγραφὰς καὶ τὰ νομίσματα φέρει τὸ ὄνομα Μ. Αὐρ. Ἀντωνίνος, κατ' ἐπιγραφὴν εὐρεθεῖσαν ἐν Φιλιππουπόλει καὶ κειμένην νῦν ἐν τῷ μουσεῖῳ αὐτῆς⁽³⁾.

Κατὰ θεῖαν ἀπόφασιν, τ. ἔ. κατ' αὐτοκρατορικὴν ἀπόφασιν, κατ' ἀπόφασιν ἐκδοθεῖσαν ἐπ' ὀνόματι τοῦ θεοῦ αὐτοκράτορος ἢ προερχομένην ἐκ τοῦ Θεοῦ αὐτοκράτορος.

Ὅροι ἀγροῦ=termini, limites agrī λέγεται ὡσαύτως καὶ τέρων=ὄριον χώρας ἀγρός δὲ=ager (=χώρα). Πρβλ. ager Noricus⁽⁴⁾, Gallicus⁽⁵⁾, Germanorum⁽⁶⁾, publicus κτλ.

Βενδιάρων, ὄνομ. τὰ Βενδίπαρα: Θρακικὸς συνοικισμὸς, οὗ ἡ θέσις νῦν διὰ τῆς ἐπιγραφῆς ὁρίζεται παρὰ τῇ κώμῃ Στρούβεον βορείως τῆς Φιλιππουπόλεως. Ἡ λ. σύνθετος ἐκ τῶν Θρακικῶν Βενδῖς ἢ Βένδῖς καὶ τοῦ πάρα (τὰ). Ἡ Βενδῖς=ἡ Θρακικὴ Ἄρτεμις⁽⁷⁾, ἣτις ἐλατρευέτο καὶ ἐν Ἀθῆναις, ὅθεν καὶ ναὸς αὐτῆς ἐν Πειραιεὶ τὸ Βενδίδειον⁽⁸⁾ καὶ ἑορτὴ τὰ Βενδίδεια⁽⁹⁾. Πιθανῶς παλαιὰ Θρακοπελασγικὴ Θεότης καλουμένη προσέτι μεγάλη Θεὰ καὶ Ἰφιγένεια⁽¹⁰⁾. Ἡ λέξις πάρα (τὰ) καὶ πάρον (τὸ) ἢ πάρα (ἡ) ἢ πέρος (ἡ), ἀπαντῶσα ἀείποτε ἐν συνθέσει ὡς β' συνθετικὸν σημαίνει κατὰ τὸν Pauli G.⁽¹¹⁾ πόρος, βέλτιον ὅμως ἐρμηνευτέα διὰ τοῦ γένους—φυλῆ(=11^a phara)—συνοικισμὸς ἐμπόριον, ὡς δείκνυται παρὰ τε τοῖς συγγραφεῦσι καὶ ἐκ πολλῶν ἐπιγραφῶν οἷον: ἡ Βησσαπάρα⁽¹²⁾, ἡ Δωδόπαρος⁽¹³⁾, ἡ Δρουσίπαρος καὶ Δρουσιπάρα⁽¹⁴⁾, τὸ Βρίπαρον, τὸ Τόπαρον, τὸ Οὐσσούπαρον, τὰ Λαρδάπαρα, τὰ Χεσδούπαρα, τὰ Μουτζίπαρα, τὰ Σκαρί-

¹⁾ Liebenam, die Legaten, ἀρ. 25.

²⁾ CIL, τόμ. II, 4111.

³⁾ Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει: «Ἀγαθῇ τύχῃ. Ὑπὲρ ὑγείας καὶ νείκης Μ. Αὐρ. Ἀντωνίνου κατὰ κέλευσιν τοῦ λαμπροτάτου ὑπατικοῦ Κ. Ἀπρίου Κλονίου τέχνης βυρσέων χαριστήριον». Ἴδε καὶ Cagnat, inscr. Gr. ad res Romanus pertinentes, ἀρ. 717 ἐν ταῖς Θρακικαῖς ἐπιγραφαῖς καὶ Dobrousky Sbornik. τόμ. XVIII, ἔτ. 1901, σελ. 771, ἀρ. 77, Sophia.

⁴⁾ Caesaris, d. b. Gallico, I, 5, 4. ⁵⁾ Αὐτόθι, I, 31, 11. ⁶⁾ Αὐτόθι.

⁷⁾ Ἑσυχίου, I, 719. ⁸⁾ Ξεν. Ἑλλην. II, 4. ⁹⁾ Πλάτωνος, σχολ. πολιτ. I, σελ. 354.

¹⁰⁾ Hermann, Prolegomena in Eurip. Iphig. Taur. σελ. 32.

¹¹⁾ Pauli G. Eine vorgriechische Inschrift κτλ. σελ. 21—24. 11α) Miclosich, Albanische Forschungen 2, 5.

¹²⁾ Stiner Anton. 136. ¹³⁾ Kalinka Denkmäler aus Bulgarien σελ. 150, ἀρ. 165.

¹⁴⁾ Παρὰ Σουίδα ἐν τῇ λ. Δριξίπαρος Πτολεμαίου, III, 11, 13.

παρα, τὰ Βόσπαρα κτλ. (1) καὶ τὰ Στρατόπαρα, Γαλούπαρα, Βαζάπαρα Κρασαλόπαρα, Βουζίπαρα (2) κτλ. ἢ Σκαπτοπάρα (3).

Ἡ ἐρμηνεΐα τῆς ἐπιγραφῆς ἔχει : «Κατ' ἀπόφασιν τοῦ Θειοτάτου αὐτοκράτορος (Σελπιμίου Σεβήρου ἢ Καρακάλλα) ὁ πρεσβευτὴς τοῦ Σεβαστοῦ ἀντιστρατήγου Κόϊντος Ἄτριος Κλόνας (διοικητὴς τῆς Θράκης) ἔθηκε διὰ τοῦ Μουκίου Οὐήρου (ἀντιπροσώπου του) τὰ ὄρια τῆς χώρας τοῦ συνοικισμοῦ Βενδιπάρων».

Ἐντύπωσιν ἐμποιεῖ ἢ τε ὀρθὴ γραφὴ καὶ ἢ ἀπταιστος τῆς ἐπιγραφῆς γλῶσσα, ὅπερ μαρτυρεῖ τὸν ἐξελληνισμὸν τῶν κατοίκων τῶν Βενδιπάρων καὶ τῆς Θράκης ἀρχομένου τοῦ τρίτου μ. Χ. αἰῶνος.

XI

Ἐκκαθαριζομένου ἐσχάτως τοῦ λιμένος τῆς παρὰ τῷ Εὐξείνῳ Σαζοπόλεως, 1) τῆς ἀρχαίας Ἀπολλωνίας, ἀποικίας τῶν Μιλησίων, 2) ἰδρυθείσης περὶ τὸ 610 π. Χ. ἀνεκκύσθη μαρμαρινὴ πλάξ μήκους 0,60 καὶ ὕψους 0,35 τοῦ μέτρου μετὰ τῆς δε τῆς ἐπιγραφῆς :

ΚΥΡΣΑΣ ΠΟΛΥΑΝΑΚΤΟΣ
ΥΒΡΕΙΣ ΞΕΡΞΟΥ
ΚΥΡΣΑ ΓΥΝΗ
ΚΥΡΣΑΣ ΠΟΛΥΑΝΑΚΤΟΣ

ἢτοι :

« Κύρσας Πολυάνακτος
Υβρεῖς Ξέρξου,
Κύρσα γυνή,
Κύρσας Πολυάνακτος »

1) Προκοπίου, περὶ κτισμ. IV.

2) Ἐκ τῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ἐμπορίου Πίζου ἐν τῇ βορείῳ Θράκῃ κατὰ τὴν Ρωμαϊκὴν ὁδὸν ἀπὸ Φιλιππουπόλεως εἰς Τραιανὴν Αὐγούσταν (—Βερόνη, νῦν Στάρα Ζαγόρα). Ἴδε Dobrousky, Sbornik, τόμ. XII, ἔτ. 1895, Sophia, σελ. 536.

3) Dumont—Homolle, Mélanges κτλ. σελ. 515, ἀρ. Εβ'.

4) Τὸ ὄνομα Σαζόπολις ἀπαντᾷ παρὰ τῷ Ἱεροκλεῖ κατὰ τὸν βον μ. Χ. αἰῶνα. Εἰκάζεται δὲ ὅτι ἐδόθη τῇ Ἀπολλωνίᾳ ἕνεκα τῆς σωτηρίας τῶν ναυτιλλομένων ἐν τῷ ταραχώδει Πόντῳ διὰ τῆς εἰς τὸν ἀσφαλὴ τῆς λιμένα καταφυγῆς των. Ὁ Ἑλληνικὸς λαὸς καλεῖ αὐτὴν Ζόπολις καθ' ἀπλοποίησιν πρὸς Θεσσαλονίκην—Σαλονίκη. Διδυμότειχον—Δυμότειχο, cucumarium—κουμάρι.

5) Σκύλακος, περίπλους, σελ. 54, Geogr. Gr. minores. ἔκδ. Didot—Paris. Σκύμενο, 730, Ἡροδότου, IV, 90. Στράβωνος, VII, 6, 1.

Ὡς ἐκ τῶν γραμμάτων ἐνδείκνυται ἡ ἐπιγραφὴ ἀναφερομένη εἰς τοὺς κλασσικοὺς μετὰ τὸν 4ον π. Χ. αἰῶνα χρόνους* εἶναι ἐπιτυμβία καὶ δηλοῖ τὰ ὀνόματα τῶν ταφέντων ἀμέσων συγγενῶν ἐν τῷ αὐτῷ οἰκογενειακῷ τάφῳ, οἵτινες ἦσαν: ὁ Κύρσας υἱὸς τοῦ Πολυάνακτος, ἡ Ὑβρεῖς θυγάτηρ τοῦ Ξέρξου καὶ γυνὴ τοῦ Κύρσα καὶ ὁ Κύρσας υἱὸς τοῦ Πολυάνακτος, τ. ἔ. ἔγγονος τῶν προταφέντων Κύρσα καὶ Ὑβρείδος, ὃν ὁ υἱὸς ἔφερε τὸ ὄνομα τοῦ πάππου Πολυάναξ, ὡς εἰθίζετο πολλάκις παρὰ τοῖς ἀρχαίοις¹⁾ καὶ ἐθίζεται καὶ νῦν παρ' ἡμῖν διὰ τὸ πρωτότοκον ἄρρεν τέκνον. Ὡστε κατὰ ταῦτα ἡ ἐπιγραφὴ προέρχεται ἐκ μνημείου, ὅπερ πιθανῶς ἔστησεν ὁ Πολυάναξ υἱὸς τοῦ Κύρσα ἐπὶ τοῦ οἰκογενειακοῦ του τάφου, ἐν ᾧ ἐτάφησαν ὁ πατὴρ του Κύρσας Πολυάνακτος, ἡ μήτηρ του Ὑβρεῖς Ξέρξου καὶ ὁ υἱὸς του Κύρσας.**

Τὸ ὄνομα *Κύρσας*, ἀπαντῶν καὶ ἐν ἄλλαις ἐπιγραφαῖς τῶν παρὰ τῷ Εὐξείνῳ Ἴωνικῶν ἀποικιῶν εἶναι Ἑλληνικὸν καὶ οὐχὶ Θρακικόν, ὡς ὑπολαμβάνεται. Πρβλ. καὶ *Κυρσίλος*, Ἀθηναῖος τις παρὰ Δημοσθένει καὶ ἕτερος Φαρσάλιος, ἱστορικὸς καὶ συνοδοιπόρος τοῦ μεγάλου Ἀλεξάνδρου κατὰ Στράβωνα. Ὡσαύτως *κυρσίον* = μειράκιον κατὰ τὸν Ἡσύχιον, καὶ *κυρσάνιος*²⁾ λακωνιστὴς = νεανίας καὶ *κυρσάνιον* κατὰ τὸν Φώτιον. Πιθανῶς ἡ ἐτυμολογία τῆς λ. ἐκ τοῦ *κόρος* — *κόρη*, *κοῦρος* = νεανίας.

Πολυάναξ κατὰ τὸ παρ' Ἡροδότῳ *Εὐρυάναξ*.³⁾ Πρβλ. καὶ τὸ παρ' Ὀμήρῳ Ἀστύναξ.⁴⁾

Ὑβρεῖς — ἴδος ὄνομα Ἴωνικὸν ἐκ τοῦ *ὑβρις*. Πρβλ. ὡσαύτως τὰ ἀρσενικά: *Ὑβρέας*, ρήτωρ καὶ δημαγωγὸς ἀξιόλογος ἐν Μυλάσσοις τῆς Καρίας κατὰ Στράβωνα,¹⁾ *Ὑβρίας*, Κρήσις ποιητὴς σκολίου κατ' Ἀθηναῖον καὶ Δελφός τις κατ' ἐπιγράμμα, *Ὑβριλίδης* (ἐκ τοῦ *Ὑβρίλος*), Ἀθηναῖος ἄρχων ἐπώνυμος κατὰ τὸ β'. ἔτος τῆς 72 Ὀλυμπιάδος κατὰ Πανσανίαν.

Ὑβρεῖς Ξέρξου = Ὑβρεῖς θυγάτηρ Ξέρξου, Κύρσα δὲ γυνὴ πρβλ. *Ἡγησὼ Προξένου* (Κοροΐβου Μελιτέως γυνή).

¹⁾ *Λουκιανῶς*, Ἐπισκοποῦντες 17.

²⁾ *Ἀριστοφάνους*, Λυσιστράτη, 983, 1248.

³⁾ *Ἡροδότου*, IX, 10, 53, 55.

⁴⁾ *Ὀμήρου*, Ἰλ. Ζ. 403.

⁵⁾ *Στράβωνος*, XIV, 2, 24.

^{*} Σημ. τ. Δ. Ἐὰν τὸ σχῆμα τῶν γραμμάτων ἀποδίδεται καλῶς εἰς τὸ χειρόγραφον, ἡ ἐπιγραφὴ δύναται νὰ ἀνήκῃ εἰς τὸ τέλος τοῦ β' ἢ ἀρχὰς τοῦ γ' αἰῶνος π. Χ. Ὅλα τὰ γράμματα ἀναβιβάζουν αὐτὴν καὶ εἰς τὰς ἀρχὰς τοῦ δ' αἰῶνος πλὴν τοῦ Π. Διὰ τοῦτο ἀναγκαιότατη εἶναι ἡ πανομοιότυπος αὐτῆς, ὡς καὶ τῶν ἄλλων, δημοσίευσαις.

^{**} Σημ. τ. Δ. Ἄν ἡ ἐρμηνεία αὐτῆς εἶναι ὀρθή, τότε διατὶ λείπει ὁ υἱὸς τοῦ Κύρσα;

Τὰ Περσικὰ ὀνόματα *Ξέρξης*, *Δαρείος*, *Κῦρος* καὶ εἴ τι ἄλλο, ἦσαν ἐν χρήσει ὡς κύρια ὀνόματα παρὰ τοῖς Ἑλλησιν ἰδίως τῆς μικρᾶς Ἀσίας, οἵτινες ἦσαν ὑπῆκοοι τοῦ Περσικοῦ κράτους. Παρέμειναν δ' ἐν χρήσει καὶ ἐν τοῖς μεταγενεστέροις χρόνοις. Ἐν ἐπιγραφῇ τῶν αὐτοκρατορικῶν Ρωμαϊκῶν χρόνων εὐρεθείη καὶ σωζομένη σήμερον ἐν τῷ παρεκκλησίῳ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐν Στενημάχῳ ἀπαντᾷ τὸ ὄνομα *Δαρείος*.¹⁾ Τὸ δὲ *Κῦρος* λίαν εὐχρηστον καὶ παρὰ τοῖς νῦν Θραξίν.

ΑΠΟ ΤΑ ΒΥΖΑΝΤΙΝΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ἐκ τῆς ἀρχῆς τοῦ αὐτοκράτορος Ἰωάννου Κατακουζηνοῦ ἐν Ἀδριανουπόλει καὶ ἐπ' αὐτοῦ ὁ πύργος τοῦ Ὁρολογίου.

¹⁾ Ἡ ἐπιγραφὴ ἔχει: «Υπὲρ τῆς τῶν Σεβασ[τ]ῶν διαμονῆς καὶ τοῦ σύμπαντος αὐτῶν οἴκου καὶ ἱερᾶς συγκλήτου καὶ [τ]οῦ δήμου [τῶν] Ρωμαίων, Ἑλλήνων Β[ρ]ιθίνης[ς] Δαρείου, Κλά[δ]ος Παππίου καὶ Ἀντίφιλο[ς] [Χ]ρυσίππου, ἐπιμελη[τ]εύσαντες τῆς κατασκευῆς [τῶν ναῶν] τὸν βωμὸν καὶ τὸ ἄγαλμα μητρὶ Θεῶν ἐκ τῶν ἰδίων ἀφίερωσαν». Ἴδε καὶ *Τσουκαλά*, ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφὴ Φιλιππουπόλεως, Βιέννη 1851, σελ. 52 § 66, καὶ *Dumont—Homolle*, *Mélanges d'archéol. et d'épigraphic*, σελ. 345, ἀρ. 59.

ΘΡΑΚΙΚΑ ΜΕΛΕΤΗΜΑΤΑ

•Α•

1) Εἰς τὸ νοτίως τῆς πόλεώς μας (Σουφλίου) χωρίον Κορνοφωλιά, εὐρέθη πρό τιος (κατὰ Δεκέμβριον 1926) θραύσμα ἀναθηματικῆς στήλης, ἔνθα εἰκονίζεται χεῖρ κρατοῦσα κῶνον πίτυος, περὶ ὃν ἀναγινώσκονται αἱ λ. *Κυρίῳ Ἐβροῦ* : ἐκ τοῦ σχήματος τῶν γραμμάτων, ἡ ἐπιγραφὴ φαίνεται νὰ εἶνε τῆς β' μ. Χ ἑκατ., ἀπηχεῖ ὅμως πολὺ παλαιότερας δόξας θρησκευτικῆς, καθ' ἃς ὁ ἐγγύτατα ἐκεῖ παραρρέων ποτ. Ἐβρος ἐλάτρευετο ὡς Θεός, κατὰ τὴν γνωστὴν ἀρχαίαν συνήθειαν (1) : ὠνομάσθη δ' οὕτω ὁ ποταμὸς ἀπὸ τιος ἐν αὐτῷ πηγέντος (μυθικοῦ προφανῶς) νεανίου Ἐβρου, υἱοῦ τοῦ Κασσάνδρου καὶ τῆς Κροτωνίκης (Τιμοσθέν. ἀπ. 2¹, 522 Müller).

2) Καὶ τὸ μὲν ὄνομα Κάσσανδρος ὑπενθυμίζει εἰς ἡμᾶς ἐξ ἑνὸς μὲν τὸ ὄνομα τῆς Κασσάνδρας, θυγατρὸς τοῦ Πριάμου ἐν Τροίᾳ (Ἰ. Ν. N, 363) ἐξ ἄλλου δὲ τὸ ὄνομα τῆς ἐκ Μακεδονίας Κασσιανείρας, παλλακίδος τοῦ αὐτοῦ βασιλέως (us. θ. 304.—Στεφ. Βυζ. σ. 424 Meineke) : πρβλ. ὠσαύτως Gesandrus, Σκύθης (Valer, Flacc. VI, 317) ὅθεν ἔχομεν (Hasandrus) Ἄσανδρος, Σκύθης (Στράβ. 495) καὶ τις Ἄμισεὺς (IG. XII, 825) = Ἄσανδρος, Πάμφυλος (Sammlung, 1286 καὶ 1306) κλπ. = (ἐν ἐξελληνισμῶ) Ἰσανδρος, μυθικὸς Λύκος (Ἰ. Ν. T. 202).

3) Ἐντεῦθεν λαμβάνομεν τὸν ἔτι σύντομον τύπον Santra, Ῥωμαῖος (Non. 78,28 Keil.), Sentrus. (CIL. 7, 1336 ἀρ. 1031), Σάνδρος (CIA 2, 1007. 4.) = Σανδρο-ΐδας, Βοιωτὸς (IG. 7, 3180) = Ἀκανδρο-ΐδας, Κνίδιος (Smgl. 3549, 26) πρβλ. Κίνδραι Θράκες (2) (Ἡρωδιαν. τ. 1,487 Lenz) = Κενδρισὸς Ἀπόλλων καὶ ἀγὼν Κενδρίσεια Πύθια ἐν Φιλιππουπόλει (Rev. ét. gr. XV, 52.—Mitteil. aus Oesterr. VIII, 219) κλπ.

4) Τὸ δ' ὄνομα Κροτωνίκη, εἶνε, ἐν μικρᾷ παραφθορᾷ, τὸ ὄνομα Κρησιωνική, χώρα Θράκης (Θουκ. 4,109.—Kropp, Diemyken. kultur σ. 32, 2 καὶ 52), ἧς ἐγγὺς ᾄκουν Τυρσηνοὶ (Ἡροδ. 1,57) ὅτε πρβλ. ὅτι Τυρσηνὸς

(1) Βλ. τὸ ἄρθρον τοῦ Wasser, Flussgötter=Paulis Encycl. VI. 2774 W. (2) Γόνδρα ἄλλως (Στεφ. 210)=Κάνδρον κάμη· ἐν Πισιδίᾳ (Amer. sc. pp. 3,366) ἢ Κίνδρου (Journ. hell. 4.26) = Κίνδριον, ὄρος Κρήτης (Θεοφρ. 3. 3. 4).

καὶ Κρηστώνη⁽³⁾ εἶνε ὀνόματα τοῦ βασιλικοῦ ζεύγους ἐν Δαυλίδι Φωκίδος, ἔδρα προϊστορικῶν Θρακῶν, ὧν ἕτερος βασιλεὺς φέρει τὸ γνησίως Θρακικὸν ὄνομα Τηρεὺς (Σοφοκλ. ἀπ. 254² Nauck. — Ὅμ. Ἰλ. Β. 520 σχολ. — Fick, Vorgr. Ortsn. σ. 104 καὶ 122).

5) Εὐτυχῶς δὲ καὶ αὐτοῦ τούτου τοῦ ὀνόματος Ἔβρος, ἐσώθη ἡμῖν ἡ ἐξηγήσις παρ' Ἡσυχίῳ (Π, 4 ἐκδ. Schmidt: ἔβρος, τραγὸς βάτης) πρβλ. 1) γερμ. eber (κάπρος), ἑλλ. ἔπερος (κρίος), λατ. aper (κάπρος) καὶ caper, σκανδιν. hafr (κάπρος), ἑλλ. κάπρος κλπ. βλ. § 44.—2) θρακ. Ἐβρούτελμις, ἐπὶ νομ. καὶ ἐπιγρ. (Ἀρχ. Δελτ. Π, 203) = Εὐρούζεμις Σεύθου, ἐν Πριήνη (βλ. Θρακικά, I. 245 Αθήνησι, 1928) = Ἄβρο-ζέλιμης, Θραξ (Ξενοφ. Ἄναβ. 7, 6. 43)⁽⁴⁾, Ἄβροῦ-πολις, Θραξ (Πανσ. 7, 10. 6), (ἴ) Ἄβρο-ζης, Σκύθης (Latschew, Inter. Euxin. Π, 447)⁽⁵⁾ = Ἄβαρις, Σκύθης (Ἡροδ. 4, 36) = Αὔρας, ποτ. Θράκης (49) = Ἄπρος, τόπος Θράκης (Θεοπ. ἀπὸ 155 Hunt) κλπ. βλ. § 60.

6) Ὡσαύτως πρβλ. τὴν λ. Ἰβηρ-ζῶον χειρσαῖον (Ἡσχ. 2, 240) = Ἰβηρία Καυκάσου καὶ Ἰσπανίας, ἧς τοὺς κατοίκους καλεῖ Ἰβηρας τραγο-πώγωνα, ὁ κωμικὸς Κρατῖνος (ἀπ. 23, 6 Bothe) πρβλ. Κελκιανοὶ Ἰβηρες (Ἡροδότ. 20², 34M) = κέλκος, ὁ σύαγρος (Σονίδ. 2, 205.—Ζωναρ. 1182 βλ. σημ. 139): ἀλλὰ καὶ τι χόρτον ἐκαλεῖτο ἰβηρίς, ἡ σισύμβριον (βλ. § 58, 6) = σι-σύμβριον (ἐν ἀναδιπλώσει)⁽⁷⁾ πρβλ. 1) σύμβρος, ὁ κάπρος (Ἡσχ. 4, 90) καὶ τις ποτ. Λυκίας, ἄλλως Σίβρος (Πανυσσ. ἀπ. 18 σελ. 261 Kinkel βλ. § 56).—2) ὄμβρος, ὁ χοῖρος (Ἡσχ. 3, 204) = ἴμβρος, τὸ πρόβατον (Fest. 34) καὶ ὄρος Καρίας (Στραβ. 651) — ἔπερος ἐν § 4 = κυρίως δα ὑς (ὄμβρος, umbra, umbrosus) πρβλ. Πινδ. Πυθ. 4, 81: Ὀμβροὶ φρίσσοντες = imbres hispidi (Horat. Π, 9. 1) καὶ Κάπρος δαυὺς (Φωτ. 220 ἐξ Ἀριστοφάνους βλ. σημ. 145).

7) Ἐντεῦθεν καλῶς ἐξηγεῖται τὸ ὄνομα τῆς Θρακικῆς νήσου Ἰμβρου = κρίος, ἦτοι ὁ Ἐρμῆς πρβλ. Ἰμβραμος, ὁ Ἐρμῆς, Κάρες (Ἡρωδιαν. καὶ 171 κλπ.), ὃς ἀκριβῶς εἰκονίζεται ἐπὶ τῶν νομ. τῆς νήσου ταύτης (Head. 1. 332 = 300 πχ) καὶ ὅστις ἐπὶ τῶν νομ. τῶν γειτονικῶν Θρακικῶν νήσων Σαμοθράκης καὶ Λήμνου ἀντικαθίσταται διὰ κριοῦ (Head, us. 333 = 350 πχ): πρβλ. ἔτι Θραμῖς, ὁ κρίος (Ἡσχ. 2, 322) = Ἐρμῆς (δηλ. Ἐρμῆς) = ἔτρο. Turms, ὁ Ἐρμῆς (Gerhard. Etr. Sp. III, 76-77. — IV, 70-75. — Mommsen

(3) πρβλ. Κάρυστος, Γεραιστός κλπ. (4) Ζαλμός, δορὰ ἄρκτου, Θραξ (Πορφυρ. Πυθαγ. 14). (5) ἄλλως Αὐλού-πορις (Tomaschek, Die alten Thrak. II. 2. 21) πρβλ. λαζων. πόϊρ, λατ. puer βλ. Kretschmer. Einleit. 184. — Tomaschek, us. 27 καὶ κατωτ. § 54, 8 καὶ σημ. 56. (6) πρβλ. Περσικά Ἄβρο-κόμας, Ἄβρο-δάτας κλπ. (7) πρβλ. τὰ κύρια Σι-σύμβρ-ᾶς καὶ Σι-σύμβρ-ίσκος ἐν Κῶ, πιθανῶς (Ἡρώνδ. 2, 76) καὶ τὸ Ρωσικὸν Si — sobri — ukof. κύριον (Dostojevski, Humil. et offens. 125).

Röm. Gesch. 1⁷, 169.—Hommel, Geogr. und Gesch. Babyl. 67.—Körte, Etrusker=Paulis Enc. VII, 767) ὄθεν ὁ τύπος 1) Σερωῆς, πρβλ. Σουρμουβηλός, Θεὸς Φοινίκων (Φίλων. Βυβλ. 5³, 570M)=Ἐρμουβελή, Θεὸς (Wünsch, Flucht. IX, 3) πρβλ. Ἡσιόδ. ἀπ. 43 K (Ἐρωῆς καὶ Βῆλος) καὶ τὰ ἐκ τῶν σφηνοειδῶν γνωσθέντα κύρια Harmi—sanda (Rawlinson, Cuneif. Inscr. I, 30. 3)=Sanda-sarmi (V, 2. 75)=Uas-surmi (Kretschmer, Einl. 364) καὶ 2) Δρμς, ὄθεν Ἄδραμς ἢ Ἀδράμων, ὁ Ἐρμων, *Ανδοί* (Ἡσυχ. 1, 48.—Στεφ. Βυζ. 27 πρβλ. Αἰσχ. ἀπ. 267 N: Ἀνδραίμων, μυθικὸς Λυρνῆσιος. — Στεφ. 315. 703 κλπ.). — 3) Θέρμς, ἡ Καρμένα, ἐκ τῶν ῥδῶν, *κάρμνα* (Διον. Ἄλ. 1, 31) ἐν ἐξελληνιστικῇ παρετυμολογίᾳ προφανῶς,=Κασμένα, Κασμίλος ἢ Καδμίλος, ὁ Ἐρωῆς βλ. § 19, 9 καὶ σημ. 23, 6.

8) Ἄλλ' ἡ αὐτὴ νῆσος Ἴμβρος καλεῖται Himbros, ὑπὸ Νονίου (159, 15 Keil), ἀκριβῶς ὅπως καὶ τὸ λατ. imber (ἴμβρος) ⁸⁾ ἐν τισὶ κώδηξι τοῦ Πλινίου (XVIII, 341) γράφεται ἀρχαϊκῶς cimber, πρβλ. Κίμβρος, Σκύθης (Latyschew, us. II, 443 καὶ 448) καὶ τόπος Φρυγίας, ἐνθα κατάβαις εἰς Ἄδου (Ἄντιγ. Καρυσ. 123 πρβλ. Γάμβρειον Φρυγίας καὶ Γαύριον Ἄνδρου, ἐν § 59)=Κύμβρος, Ἰσταιεύς (Smig. 3342), Κίμβρη Θεσσαλός (IG. IX, 370=3 ἐκ. π. X.)=Κώμβρεια Χαλκιδικῆς (Ἡροδ. VII, 123)=Σκόμβροι Θραῖκες (ἐκατ. 69M.—Σοφ. 991N) καὶ ὄρος αὐτόθι Σκόμβρος (Θουκ. 2, 90) βλ. σημ. 177, 5.

9) Πρὸς τὴν ἐν § 7 ἐξίσωσιν σύμβρος=σι—σύμβρ—ιον πρβλ. ἤδη ὅτι ὁ πατήρ τοῦ γνωστοῦ λυρικοῦ Λάσου τοῦ Ἐρμιονέως ἐκαλεῖτο Σι-συμβρῆνος ἢ Χαβρῆνος (Ἀριστοξέν. 52², 275 M) ἅτινα ἀμφοτέρω εἶνε καθ' ἡμᾶς ἐκ τῆς αὐτῆς ρ. συμβρῆ ἢ συμβρ, σβρ=κβρ ⁹⁾, χβρ ¹⁰⁾ ὄθεν (τὸ ἀνέτυμον ἐλληνιστὶ) Χαβρίας, Χαβρῆνος=Scaporenι Θραῖκες, ¹¹⁾ οἱ Βεσσοὶ (CIL. 3, 108.—Pauli, Vorgr. Inscr. Lemn. σ. 23) πρβλ. Κάβαρνοι (§ 10, 11, 15, 17 καὶ σημ. 121, 9) ἱερεῖς Δήμητρος ἐν Πάρῳ, ἀβακλεῖς (=βάκηλοι βλ. σημ. 19 καὶ 128) ὄργεῶνες (Ἀντιμάχ. ἀπ. 2 σ. 288 Kinkel)=Κάβαρνοι, ¹²⁾ Θεὸς

(⁸⁾=λατ. umbra, ἄσσυρ. imbaru=regensturm (Sastrow. Assy. Relig. II, 520.2)=immaru, ἀρνῖον (Cuneif. texts. IV. 34, 10 κλπ.)=Immeru, Βαβυλώνιος (Hommel. us. 342)=Jammrus, Ἰσπανός (CIL. 2, 2942) κλ. ⁹⁾=κβρ (κάβρος, caper). ¹⁰⁾=χμρ, χίμαρος, ὁ τράγος (Θεοκρ. 1, β κλπ.) καὶ χίμαιρα, ἡ αἰξ (Αἰσχ. Ἄγ. 232 κλπ) καὶ τὸ γνωστὸν *αἰγόμορφον* τέρας Χίμαιρα (Ὀμ. Ἰλ. Z, 181.—Ἡσιόδ. Θεογ. 319). —¹¹⁾ πρβλ 1) Κάπρονται, οἱ Θραῖκες (Ἡσυχ. 2, 409) καὶ Dio—bessi (Tac. Ann. 38, 39)=διοὶ Βεσσοὶ (Θρακικά, κλ. σ. 81 κατ' Ἀποστολίδην). ¹²⁾ *κυβερνᾶ* τὴν caverna Ἄδου (περὶ ἧς βλ. Ἐμπειδοκλ. ἀπ. 120 σ. 208 Diels), ἀρα ἦτο καταχθόνιός τις Θεὸς [§ 13] πρβλ. Caverna=(Havernus)=Avernus λατ. Ἄστροφος ἑλλ. ὁ Ἄδης [Verg. 7, 91 κλπ]=Ἄβαρνῆς, ἄκρα παρὰ Λάμψακον [Ξεν. Ἑλλ. 2, 1. 29] ἢ Ἄβαρνος ἄλλως, κειμένη ἐν Παριανῇ [ἐκατ. 207M]=Πάριον, πόλις αὐτόθι, ἄποικος Πάρου [Στραβ. 588—9] ὀνομασθεῖσα οὕτω ἀπὸ Παρίου τοῦ Ἰασιώνος [Στεφ. 505] ἢ Ἰά-

ἐν Πάρω (IG 12, 292)—σκέπαρνος ἀμφίξους δηλ. δίστομος (Ἄνθ. VI, 205. Ἦσυχ. 4, 66) ἢ κέπαρνος (Ὀμ. Ὀδ. E, 235.—I, 391) ἔνθα οἱ ἐκδόται, παρασυρόμενοι ὑπὸ τῆς συνηθείας τῶν μεταγενεστέρων, μεταβάλλουσι τὴν τῶν κωδῆκων γραφὴν εἰς σκέπαρνος, κακῶς, διότι ἐὰν ὁ ποιητὴς προσέφερεν οὕτω, θὰ ἐμίμνηνε τὸ πρὸ τῆς λ. βραχὺ φωνῆεν ἐν τῷ μέτρῳ, πρᾶγμα τὸ ὁποῖον οὐδαμοῦ συμβαίνει πρὸ τῆς λ. ταύτης (13).

10) Ἐκ τοῦ τύπου κέπαρνος, εὐκόλως ὑποτίθεται ὁ τ.* κέβαρνος, = κέαρνος (κέφαρνος) πρβλ. Ἦσυχ. 2, 453 καὶ 469 : κέρνα ἢ κέαρνα, ἄξινη (ᾧθεν ἢ λ. Κρόνος, δρέπανον ἔχων) = διπλοῦς, δίστομος πέλεκυς, ἢ ἄξινη (Ἦσυχ. 1, 69 καὶ 72.—Ὀμ. Ἰλ. N, 612) = λάβρους, διπλοῦς ἱερὸς πέλεκυς (14) ἐν Καρία καὶ Λυδία (Πλουτάρχ. Ἡθικ. II, 246. 45 ed Bernardakis) ἔνθα λάβρους (15) = δλάβρους, λατ. dolábra, delúbrum (ἱερὸν τοῦ Λάβρους = Διὸς Λαβρανδέως Καρίας, περὶ οὗ βλ. Scheffer. Sapp. Car. σ. 355f) : ὁ αὐτὸς διπλοῦς πέλεκυς ἐκαλεῖτο ἄλλως ἄξινη (16) σάγαρις (Ἡροδ. 7, 65) πρβλ. Σαγ(γ)άριος ποτ., λατ. securis (νεοελλ. καὶ τουρκ. τσεκούρι, τσικούρι) = λατ. sicilis, δρέπανον Epp.fr.17 R. κλπ. γερμ. sichel, ἔλλ. σκῶλος (Ἦσυχ. 4, 54) σικελ. ζάγκλον

σνος ἢ Ἀσιόνης [Διον. Περ. 517—Εὐσταθ. 1528, 10 βλ. § 30] = Ἰασίων ὁ ἐραστὴς Δήμητρος [Ὀμ. Ὀδ. E. 127]. 13) Περὶ τοῦ ἐτύμου αὐτῆς ἀμφιβάλλει ὁ Prellwitz [Etym. wörtl. 414—5] : ὄντως δὲ καθ' ἡμᾶς ἢ λ. εἶνε προελληνική, προαρία [πελασγική, μικρασιατική, τουρανία] πρβλ. 1) Σκεπαρνεά, τὸ ἄστρον Ὀρίωνος [Γουδ. 581] ὃς ἄλλως καὶ Ὀαρίων [Ἡσιόδ. ἔργ. 609] = Ἡοφαρίων δηλ. κέφαρνος, κέβαρνος = σφύρα, ξίφος κλπ. βλ. § 31 καὶ σημ. 101.—2) Κόφαρνος Σκύθης [Latyschew, κλ. II, 445]—Κεβριόνης, γίγας τις καὶ ὁ ἠνίοχος Ἔκτορος [Ὀμ. Ἰλ. M. 521.—Ἀριστοφ. Ὀρν. 553] ᾧθεν ἢ αὐτόθι χώρα Κεβρηνία ἢ Κευρηνία [Στεφ. 371 ἐξ Ἡρωδιανοῦ] = Σαπέριος ὁ Ἔκτορος [Λκ. Τζ. 1226] = Οἰρυνία Τροίας, ἔνθα τάφος Ἔκτορος [Στραβ. 595] = Ἀπαρνίς ἢ Ἀβαρνίς βλ. σημ. 12]—Κεβρόν, τόπος Θράκης [Προκ. Οἰκ. 4, 26] = Κάβαρνος, ὃς ἐμίμνησε Δήμητροι τὴν ἀρπαγὴν τῆς Κόρης ὑπὸ τοῦ Πλούτωνος [Νικάνορ. 6, 333M] ἄρα ὑποχθόνιος τις Θεός.—3) Κάπρανα, θηλ. τοῦ κάπρος [Φρυνίχ. κωμ 215, 3B] ἀλλὰ = καὶ γυνὴ λάγνος [Ἐρμίπ. κωμ. 253, 2B] ἢ ἀνδρο—κάπρανα [Φωτ. Λεξ. 127 R ἐκ Φερεικράτους] πρβλ. τὸ ρ. καπρᾶν = λατ. subare [Ἀριστοφ. Πλούτ. 1024] καὶ ἔλλ. χοῖρος, λατ. porcus = vulva ἐν § 55—8. 14) Ἱερὸς καὶ ἀπὸ Ἰσπανίας μέχρι Ἑλλάς [Hommel, us. 35, 2.—Mosso The down of medit. cultur σ. 183.—Evans, Scripta Minoa 1, 164 εἰκ. 59, 2 κλπ].—15) Ἐντεῦθεν ἢ βυζαντινὴ λ. λάβαρον [Σωζομ. 4, 10 κλπ]. 16) πρβλ. Ἦσυχ. 2, 539—42 : κρόλη [ἄρπη], ἄξινη, δρέπανον, κυρίως ἐνταῦθα ᾧ κόπτουσι [κλαδεύουσι] ἄμπελον καὶ σταφυλᾶς, ὡς φαίνεται λ. χ. Βίσβη, δρέπανον, Μεσσάπιοι, ἄμπελοτόμον [Ἦσυχ. 1, 377] Δρεπάνη εἰς τιμὴν βότρυος ἐν Λέσβῳ [Λόγγ. 2, 1. 2] Δρεπάνω κόπτει βότρυς ἄγγελος [Ἰωάνν. Αποκ. 15, 17] Vitem premere falce ἐν Καμπανία [Horat. 1, 31, 9] πρβλ. τὰς ἐπιγραφὰς τῶν αὐτόθεν νομ. Καππανο, Καμπανο, Hampano [Head 1. 44] = Ἡμβων ἢ Ἡβων, ὁ Διόνυσος [Θεὸς ἀμπέλου καὶ οἴνου], Καμπανοί [Macr. 1, 18.9] ᾧθεν καὶ πάλαι καὶ νῦν ἄριστοι οἶνοι Στρεβ. 243 κλπ] : οἱ τύποι οὗτοι εἶνε οἱ αὐτοὶ τῷ τύπῳ Sβη ἢ SFη [σοάνη = ἄξινη, δρέπανον ἐν τέλει

ἢ δάγκλον (¹⁷) (us 1, 451—2, 253· ἄλβαν. κύριον Ζαγκλῆς καὶ Δαγκλῆς, ὧν τὸ πρῶτον ἤκουσα καὶ ἐν Λακωνίᾳ καὶ Αἰγιαλείᾳ, τὸ δὲ β' εὔρηται καὶ ὡς τοπικὸν ὄνομα Δαγκλί, ἐν Ἀλβανίᾳ), ὅθεν αὐτὸ τοῦτο τὸ ὄνομα Σικελία καὶ ἡ αὐτόθι πόλις Ζάγκλη (Θουκ. 6, 4. — Στραβ. 268 κλπ.) παρ' ἄκραν Πέλωρον, ἔνθα Ὁρίων καὶ Κρόνος ('Ησιόδ. 183 Κ. — Στραβ. 266) ὃς ἔκτισεν αὐτόθι πόλιν ὀνομασθεῖσαν Ἰερὸν (Αἰσχύλ. ἀπ. 10²N. — Πολέμ. 102³, 148M κλπ.) δηλ. HiFeran, HaFern-us (βλ. § 13 καὶ σημ. 20, 4 καὶ 174, 3) = HoFαρίων (Ὁρίων) ἢ Κρόνος πρβλ. 1) Κορων-ίδες, αἱ θυγατέρες Ὁρίωνος ἐν Ὁρχομενῶ (Κορίνν. ἀπ. 7 Β. — Νικάνδρ. ἀπ. 57. S) 2) Κρόνος, ὁ Ὁρίων Νεβρωδ ('Ιωάνν. Ἀντιοχ. 3¹, 541M. — Cramer, An. Π², 386: Νεβρωδ ἢ Ὁρίων, Κρόνος, Χρόνος) 3) τὸ τοῦ ἔβρ. κειμένου Kesil ('Ιώβ, 38, 31) εἶνε = Ὁρίων κατὰ τοὺς 70, ὅθεν τὸ ὄνομα τοῦ μηνὸς Κεσελεῦ (Ζαχαρ. 7, 1. — Νεεμ. 1, 2. — Μακαβ. 1, 1. 54 κλπ.) ὅστις μὴν Συριαστὶ καὶ Ἀραβιστὶ καλεῖται Καν(un), was nur nebenform von KFn ist (Fürst Hebr. wörthb. I, 614) = Θεὸς KeFan ἐν τοῖς σφην. (Surpu, II, 179) καὶ παρ' Ἑβραίοις ('Αμώς, V. 26) ἢ Kun, Cıun (Cis. 1, 310. 481. — Plaut. Roen. 4, 5) πρβλ. altind. Çan = Saturnus (Prellwitz, us. 442 καὶ 382) = Σενα-βάρης, βασ. Ἰνδῶν ἐπὶ νομ. (Head, II, 431 = 80 μ. X.) = Σενα-βάρης, βασ. μυθικὸς Σοδόμων ('Ιωσήφ. 1, 9, 1) ἢ Συμό-βορος (Γενέσ. 14, 2 γρ. Συνό-βορος) = Σοάνα, ἡ ἀξίνη, Πάφιοι ('Ησχ. 4, 58) = Σαννίον, τὸ δόρυ (Μενάνδρ. 508 Kock) = Ξεύνη, πόλις Φρυγίας (Shst. 1911, 172 καὶ 179) πρβλ. Σαύνιον Ἰταλίας ἢ Σαβίνη = Σαβίνος, ὁ ἀμπελοφυτῆς, ἀμπελοφυτευτῆς, σαβινιστὶ ('Ιω. Λυδοῦ, περὶ μην. 1, 5) = Κρόνος ἀμπελοφύτης, ἐν ἑλλ. ἐπιγραφῇ Πελιγῶν CCIG. 3, 5877) = Sabinus pater vitisator, curva false (Verg. 7, 179) δηλ. ὁ Κρόνος, ὃς εἰκόνισται περωτὸς καὶ δρεπανηφόρος ἐπὶ νομ. Λυδίας (Head, 2. 197 ὄμ. χρόνων) = Saturnus curva false vitem attondet (Verg. Grg. 2, 406 γ. καὶ Ovid. Fast. 1, 235. — Ἡσιόδ. Θεογ. 120. — Ἀντιμάχ. ἀπ. 120 σ. 287 Kinkel κλπ.).

(Ἀκολουθεῖ)

Ἐν Σουφλίῳ, 29)4)28

τῆς § 7]. — ¹⁷) ἐντεῦθεν τὸ ἑλλ. δίκελλα, ἀκριβέστερον γρ. δι' ἐνὸς λ, ὡς καὶ μάκελα οὐχὶ μάκελλα] ἔνθα γενικῶς πρβλ. Hommel, u.s. σ. 26 [περὶ τῆς tiefgehende ἢ beciinstimmung μεταξύ ἀρίων καὶ τουρανίων γλωσσῶν].

ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΣ ΑΠΡΩ καὶ ΜΗΤΡΟΠΟΛΙΤΗΣ ΑΠΡΩ

Ἰωάννης Καλέκας οἰκουμενικὸς πατριάρχης Ἀπρηνός
Μανουὴλ Καλέκας καὶ Cod. Tubingensis Mb, 13β.

I.

A'.

§ 1. Ὁ φίλος καθηγητῆς τοῦ Πανεπιστημίου ἀρχιμανδρίτης κ. Β. Α. Στεφανίδης κάλλιστον ἔργον εἰργάσατο ὑποδείξας τοῖς ἐν τῇ Γαλατία διόρθωσιν ἐν τῷ νεωστὶ ἐκδοθέντι ἔργῳ τοῦ δρος R. Guiland «περὶ Νικηφόρου τοῦ Γρηγοῤᾶ» σπουδαιοτάτην, ὀνόματος γεωγραφικοῦ γνωστοτάτου, ὅπερ εἰς ὄνομα κύριον ὠρθώθη ἔν τε τῷ ἑλληνικῷ κειμένῳ καὶ ἐν ταῖς ἐπακολουθούσαις γαλλιστὶ σημειώσεσι. (1)

Δὲν πρόκειται ἡ ἐπιστολὴ τῷ μητροπολίτῃ Ἀπρω ἀλλὰ τῷ (ἀνωνύμῳ) μητροπολίτῃ [τοῦ] Ἀπρω, ἦτοι, ὡς ὀρθῶς παρετήρησεν ὁ κ. Στεφανίδης, πρόκειται περὶ πτώσεως γενικῆς ἐνικῆς, δηλοῦσης ὄνομα μητροπόλεως, οὐχὶ κύριον μητροπολίτου.

Εἰς τὰ *Γεωγραφικὰ Ἀτακτα*, ἅτινα περὶ Θράκης ἐδημοσίευσα προχείρως ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ* (2) ἐσημείωσα τάδε : « Ἀπρος, Ἀπρω, καὶ Ἀπροι, ἡ μετὰ ταῦτα *Θεοδοσιούπολις* παρὰ τῷ νῦν *Ἀϊναρτζίκ*, ἡ *colonia Claudia Aprensis* ἐπὶ Κλαυδίου, ἐφ' οὗ κατέστη τὸ κέντρον τῶν ὁδῶν, αἵτινες ἦγον εἰς αὐτὴν καὶ περαιτέρω ἐξ Αἴνου, ἐκ Περίνθου καὶ ἐκ τῆς Θρακικῆς Χερσονήσου, ἡμιλλᾶτο ἐπὶ τινα ἔτη ἐν πᾶσι κατὰ τὰ πρωτεῖα καὶ πρὸς τὴν Πέρινθον αὐτὴν Ἀρχιεπισκοπὴ, εἶτα μητρόπολις. » Ἐγγραφα, οὐδεμίαν λέξιν προσέθηκα, διότι ἄλλος ἦτο ὁ σκοπὸς τῶν πολλῶν ἐκείνων περὶ Θράκης προχείρων σημειωμάτων μου· λησμονήσας ἵνα μνημονεύσω καὶ ἐργασίας τοῦ λαμπροῦ ἐκείνου τῆς Θράκης διδασκάλου, τοῦ μακαρίτου Λαμπουσιάδου, δημοσιευθείσης ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ* τοῦ 1906 ὑπὸ τὸν τίτλον « Πόλις καὶ ἐπισκοπὴ Ἀπρω (συμβολὴ εἰς τὴν Ἱστορίαν τῆς μητροπόλεως Ἡρακλείας), ἐργασίας, ἐξ ἧς ἠδυνάμην καὶ ἐγὼ αὐτὸς διὰ νεωτέρας ἐρεῦνας ἵνα ὠφεληθῶ, ἐπειδὴ καὶ περὶ τοῦ καθορισμοῦ τῆς θέσεως τοῦ Ἀπρω λόγος

1) Ὁ μητροπολίτης Ἀπρος ἢ ὁ μητροπολίτης Ἀπρω ; Ἐπετηρὶς Βυζ. Σπουδῶν τ. Δ' (1927) σ. 265—266.

2) Ἔτος 1920—21.

γίνεται (1) εὐκρινέστερος καὶ ἐπιστατικώτερος. Τοῦ μακαρίτου Λαμπουσιάδου ἀπὸ δεκάδων ἐτῶν τὴν φιλοπάτριδα δρᾶσιν μετ' ἀγάπης παρηκολούθουν, γράφων δ' ἐν τοῖς *Γεωγραφικοῖς Ἀτάκτοις* τὸ ὄνομα αὐτοῦ ὡς *φιλεργοῦ καὶ φιλοτίμου* συνέστησα τοῖς ἀρμοδίοις (2), ὅτε ἠξιώθην καὶ ἀδελφικῆς αὐτοῦ μετὰ εἰκασαετίαν εὐχαριστηρίου ἐπιστολῆς! Ἄλλ' οἷα τύχη . . .

§ 2. Ὁ Λαμπουσιάδης ἐκ τοῦ Le Quien παραλαβὼν καὶ τῶν μητροπολιτῶν τὰ γνωστὰ ὀνόματα, ἔνδεκα τὸν ἀριθμὸν, κατέθηκεν ἐν τέλει τῆς πραγματείας αὐτοῦ. Τούτους προσέθηκεν ἅμ' ἀναγνούς τὴν ἐργασίαν τοῦ Λαμπουσιάδου ὁ κ. Σ. Σταμούλης, νῦν σ: μ: Ἐλευθερουπόλεως, φίλτατος ταῖς Μούσαις ἀνὴρ, καὶ δωδέκατον τὸν *Ματθαῖον*, ἐκ σημειώσεων τοῦ σ: πατρὸς αὐτοῦ ἐκ τοῦ 128 φύλλου τοῦ Βατικανοῦ κώδ. 1086 (3), ὡς λέγει.

§ 3. Ἐν τῷ *Συνεκδήμῳ* τοῦ Ἱεροκλέους (4) ἐν σ. 62 ἐνῶ nomina urbium mutata ἀναγινώσκω: «Θεοδοσιούπολις, ὃ νῦν Ἄπρω, παρὰ τοῦ Ἄπρου, πενθεροῦ Κάρου κτισθεῖσα.»

α'. Ἐν τῷ *Λεξικῷ* τοῦ Bischoff — Moeller, τῆς ἀρχαίας μέσης καὶ νέας Γεωγραφίας, τῷ καὶ *μέχρι σήμερον* χρησιμωτάτῳ συνενοῦντι ἐν ὀλίγαις σειραῖς ἀκριβείαν καὶ δυνατὴν τελειότητα γράφεται ἐν οἰκίῳ τόπῳ: *Αργί—οριον*, Ἄπροι . . . Ἄπρος früher [τέως] Theodosiopolis, κλπ. (5).

β'. Ἐν τῷ Ἐγκυκλοπ. *Λεξικῷ* τοῦ Pauly Wissowa ἐπίσης Ἄπροι καὶ Ἄπρος, προσδιοριζομένων καὶ τῶν ἀποστάσεων ἀπὸ τε τῆς Ραιδεστοῦ (22 μιλ.) καὶ τῆς Αἴνου (78 μιλ.), πόλις ζητητέα κατὰ τὸν μακαρίτην Hirschfeld παρὰ τὸ *Ἄιναρδίζικ*. [6]

γ'. Ἐν τῷ Ἐγκυκλοπαιδ. *Λεξικῷ* τοῦ Πολίτου—Βάρτ, ὡς καὶ ἄλλοτε ἔν τισι παρετήρησα, ἡ λέξις δὲν εἶναι κατακεχωρισμένη, οὐδ' ἐν τῷ *Παραρτήματι* αὐτοῦ ὑπὸ οἰονδήποτε τύπον ἀναγράφεται.

δ'. Τὰ ἐν τῷ Μ. Ἐγκυκλοπαιδ. *Λεξικῷ* τοῦ κ. Ἐλευθερουδάκη (τ. Α. σ. 359) εἶναι πενηχρά. Ὁ τύπος Ἄπρωσ οὐδὲ μνείας ἀξιοῦται, καίτοι ἀναφέρεται ἐν C. 47. 4d—ἡ σελίδι τοῦ ἐντύπου *Συνεκδήμου Ἱεροκλέους* (ἔκδ: *Λιψίας*, ἧς ἀνωτέρω ἐμνημόνευσα) πεντηκοστῆ.

1) Ἐν σελ. 361—366.

2) Αὐτόθι, Ἐκκλησι. Ἀληθ. 1920.

3) Ὅρα τὴν «προσθήκην εἰς τὰ περὶ Ἐπισκοπῆς Ἄπρω». Αὐτόθι, σ. 535 τοῦ 1906. Ὅρα: Ἄπρων *Ρωμανὸς* ἐπὶ *Ξιφιλίνου*. Ἐν *Κεραμέως*: Ἀναλ: Ἱεροσ. Σταχυολογίας τ. Α' σ. 462 καὶ Β' 364, 371. Δὲν ἔχω παρ' ἐμοὶ τὰ βιβλία μου πρὸς ἔλεγχον. Πρβλ. καὶ *Schlumberger*, Sigillographie σ. 116. σφραγὶς ἀνωνύμου «Ἐπισκόπου Ἄπρων καὶ ραϊζτορος». Εἰκὼν ἀγίου Δημητρίου.

4) Ἐκδ. στερεότ. *Λειψίας*, 1893 ὑπὸ Burckhard

5) *Gotha*, 1829. Ὅρα τὰ περαιτέρω.

6) *Stuttgart*, 1895, 3 Halbband.

ε'. Ἐν τῇ στερεοτύπῳ ἐκδόσει Ἄννης τῆς Κομνηνῆς (1) ἐπαναλαμβάνεται «οἱ . . . Παδζινάκοι τοὺς ἀντιτεταγμένους διὰ τῆς Χαριουπόλεως (2) διελθόντες ἀπονενεύκασι πρὸς τὸν Ἄπρων ἅπαντα ληϊζόμενοι· τῇ γοῦν προτέρᾳ μεθόδῳ χρησάμενος αὐθις ὁ βασιλεὺς προκαταλαμβάνει τούτους καὶ εἴσειαι εἰς τὸν Ἄπρων».

Παρὰ τῷ Κεδρηνῷ, ἀναγινώσκεται : «κτίζει (ὁ Θεοδοσίος) καὶ πόλιν ἐν Θράκῃ, Θεοδοσιούπολιν ὀνομάσας, τὸν πρῖν λεγόμενον Ἄπρων ἀπὸ τοῦ κτίσαντος αὐτὴν κατ' ἄρχην Ἄπρου, ὅς ἦν πενθερὸς Καρίνου, ὅς καὶ ἀνείλεν αὐτὸν» (3).

Παρὰ τῷ Κατακουζηνῷ ἀπαντᾷ συχνότερον τὸ ὄνομα ἕνεκα τῶν ἐν τῇ Ν. Θράκῃ πολεμικῶν γεγονότων καὶ ἀτασθαλιῶν τῶν ἡμετέρων «δύο δ' ἐξ αὐτῶν τῶν πόλεων ὁ Συγιάννης, τὸν Ἄπρων καὶ τὴν Γαρέχαν, φρουραῖς κατέσχε (4) . . . καὶ πάλιν!! . . . ἐνστρατοπεδευσάμενοι Ἄπρω, τῇ ἑβδόμῃ . . . ἐστρατοπέδευσαν ἐν Ραρέλθῃ· οἱ δὲ ταύτην οἰκοῦντες, εἴτε εὐνοϊκῶς διακείμενοι πρὸς τὸν νέον βασιλέα, εἴτε καὶ παρὰ τῶν Ἀπριῶν διδαχθέντες σωφρονεῖν, ἅμα τῷ προσκληθῆναι προσεχώρησαν τῷ νέῳ βασιλεῖ . . .» (5). Σημειοῦμαι τὸ μέρος τοῦτο διὰ τὸ ὄνομα τῶν κατοίκων οἱ Ἄπριοι, δι' ὃ λόγος γενήσεται κατωτέρω ἐν τῇ περὶ Καλέα §.

Ὁ Fr. Tafel, σπουδαιότατος τῆς Τυβίγγης βυζαντινολόγος, ἀναφέρει Novum Theodosiopolis nomen brevī post evanuisse puto (6) καὶ πράγματι τὸ ὄνομα τοῦτο ἐξέπεσε τῆς κοινῆς χρήσεως καὶ τὸ πρότερον ἐπανήλθε. Ἐν τοῖς Byzantinischen Analekten τοῦ Ἰωσήφ Müller (Βιέννη, 1852) ἐν σημ. δευτέρᾳ τῆς τελευταίας σελίδος 86 λόγου ὄντος περὶ μετονομασίας τῶν πόλεων ἀναφέρεται μεταξύ ἄλλων « . . . Τρίκιχη τὰ Τρίκαλα (ἡ πόλις τοῦ Μενελάου), Θεοδοσιούπολις ὁ Ἄπρος . . . »

§ 4. Ἐν ἀνεκδότῳ *Συνταγματίῳ* ἀποκειμένῳ ἐν τοῖς χειρογράφοις τοῦ Παν. τῆς Τυβίγγης ὑπὸ τὸν τίτλον: Ecclesia Orientalis καὶ ἐκ Κ)Πόλεως προερχομένῳ, ὅπερ ὁ τῆς Τυβίγγης φιλέλλην καθηγητῆς *Μαρτίνος* ὁ

1) Annae Comnenae. *Alexias* ex recens. A. Reifferscheidū. Lipsiae 1848 τ. I, 247 *πρβλ.* καὶ τ. II, 95.

2) Καὶ νῦν *Χαριούπολις* [ἐπίσκοπος μέχρι πρὸ ἐτῶν ὑπῆρχε] καὶ παρὰ τοῖς Τούρκοις *Ἀϊρέμπολι*. Οὕτως ἀνεγράφετο ἐν τοῖς τυπομένοις ἐν Ἀθήναις χάρταις ἑλληνιστί : *Ἀϊρόπολις !!* μέχρι πρὸ ἐπτὰ ἐτῶν, ἐν παντελεῖ ἀγνοία ὅτι οἱ Τούρκοι διετήρησαν τὸ κάλλιστα διακρινόμεναν ἀρχαῖον ὄνομα. Πῶς σήμερον ἀναγράφεται ἀγνοῶ, διότι κατοικῶ ἐν τοπείῳ, ὅπου οὐδὲ ὁ ἀλλαγμὸς βιβλίων. Ὡστε μὴ εἰς κριμα ἢ κατάκριμα αἱ ἐλλείψεις τοῦ ἄρθρου τούτου.

3) *Εκδ. Βόννης, I, 568.

4) > > I, 123.

5) *Αὐτόθι*, 143.

6) Ἐν Symbolarum criticarum Geographiam Byzantinam spectantium, Partes duae p. 4 σ. 115 ἐν Abhandl. d. Bayer: Academie V, Bd. III abt. [a].

Κρούσιος ex autographo benigne communicante D. D. Schepffio κατά τὸν Αὐγουστον τοῦ 1578 ἀντέγραψε, οὗ και ἐν ἄλλῃ εὐκαιρίᾳ ἐμνημόνευσα, περὶ τοῦ θρόνου τοῦ Ἡρακλείας φέρεται: γ' Ἡρακλείας πρόεδρος τῶν ὑπερτίμων και ἕξαρχος πάσης Θράκης και Μακεδονίας εἶχεν ἐπισκοπὰς 15, ἔχει δὲ νῦν πέντε μόνον, ὧν τάξις α') ὁ Ραιδεστοῦ, β') ὁ Πανίου, γ') ὁ Μετροῶν ἢ Ἀθύρων, δ') ὁ Τζουρλόης [Τσορολοῦ παρὰ Τούρκους, Τυρολόης] ε') ὁ Μυριοφύτων. Περὶ ἄλλων λόγος οὐδεὶς, κατ' ἀκολουθίαν οὐδὲ περὶ "Απρω. . . 1).

Β'.

§ 5. Ὁ "Απρωσ (τοῦ "Απρω) εἶναι και πατρὶς Ἰωάννου τοῦ ΙΑ' Οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου, τοῦ Καλέκα, ἐντεῦθεν και Ἀπρηνοῦ, ἕξ "Απρω τῆς Θρακικῆς, οὐχὶ δὲ πόλεως Ἀσιανῆς!! ὡς ἐν τῇ δευτέρᾳ ἐκδόσει τοῦ καταλόγου τῶν Π. ΚΠόλεως τοῦ Μαθαῖ 2) τῇ ἐπηυξημένη κατὰ λάθος μὴ ἐνδόλως συγχωρούμενον φέρεται. Ἐκράτησε τὸν Πατριαρχικὸν θρόνον ἀπὸ τοῦ 1334—1347 ὅτε καθαιρεθεὶς μετ' ὀλίγον ἀπεβίωσεν 3). Ἐν τῇ ἱστορίᾳ τῶν Πατριαρχῶν λέγεται Ἀπρηνός, ἀλλὰ τὸ ἐθνικὸν ἀπαντᾶ και Ἀπραῖος και κατὰ Σαλμάσιον Ἀπριος. Παρὰ τῷ Ἐθνικολόγῳ (ἐκδ. Μειpekū Βερολίνῳ) ἀναγινώσκειται: "Απρος, θηλυκόν, πόλις Θράκης. Θεόπομπος εἰκοστῇ ἕκτῃ: τοῦ δὲ Ἀντιπάτρου διατρίβοντος περὶ τὴν Ἀπρον. Τὰ ἐθνικὰ Ἀπραῖος (κατὰ Σαλμάσιον Ἀπριος σ. 107). Ἐν τούτοις παρὰ Καντακουζηνῶ 4) ἀπαντᾶ ἀκριβῶς περὶ τοῦ Ἰωάννου τούτου: «ὁ μέγας δομέστικος συνεβούλευσε τῷ βασιλεῖ (κατὰ τὸ 1330) τὸν πρεσβύτερον Ἰωάννην ἀναδειῆσαι Πατριάρχην, ὃν τῆς Ἀπριῶν μὲν ὄντα πόλεως πολίτην και ἕξ ἀσήμεων . . . ἐνέγραψε τῷ βασιλικῷ κλήρῳ . . . » 5).

Και ὁ Μανουὴλ Καλέκας, μοναχός, οὗ ἐπίτηδες λόγου γενομένου ἐνταῦθα μιμησόμεαι, διότι και τούτου τοῦ ὀμιλητικοῦ ἐν χειρογράφοις τῆς Τυβίγγης κώδικα ὑπ' ἀρ. και γρ. Μβ, 13β ἐπὶ τινὰς ὥρας ἐν καιρῷ ἠρευνήσα και πρὸς τὰ ἐν τῇ Ἑλλην. Πατρολογία οὐχὶ μετὰ τῆς δεούσης προσοχῆς παρέβαλον 6).

Manuel Kalecas de processione S [piritus] S [ancti] σ. 3—222 (31 × 21 ἐκ.). Ὁ Κρούσιος μετὰ πολλὰς περὶ τοῦ κώδικος πληροφορίας περὶ ὧν

1) Κῶδ. Τυβίγγης Μ β 13, 4.

2) Ἐκδ. Αθηνῶν, 1884 σ. 91.

3) Βλέπε, Π. Πίν. Γεδεών.

4) Ἐκδ. Βόννης τ. Ι, σ. 432. *πρβλ. αὐτόθι* σ. 142 «ὀρῶν δὲ . . . τὸν ἄλλον ὀμιλον τῶν Ἀπριῶν . . . »

5) «Cives dicuntur Ἀπριοι, λέγει και ὁ Tafel ἐνθ' ἀνωτέρω».

6) Migne Patz. G. r. 152.—Διέκρινα διαφορὰς μικρὰς ἐν τῷ κειμένῳ.

ἐν τῷ καταλόγῳ τοῦ φιλάτου μοι καθηγητοῦ κ. W. Schmid ὁ λόγος ¹⁾ ἀναφέρει ὅτι «descripti ex Basiliensis Academiae Biblioth.» μιμούμενος «litteram et orthographiam, et errores in plerisque». . . . κατὰ Μάϊον τοῦ 1577.

Μετὰ σελίδας 222 πικρῶς ἀντιγεγραμμένας ὁ Κρούσιος προστίθησιν ὅτι ἀντέγραψε stando totum, et uno calamo.

Τὸ χειρόγραφον φέρει ἐπιγραφὴν :

«Σύγγραμμα παρὰ *Μανουήλ* συντεθὲν τοῦ *Καλέκα*, ὅς ἐν τούτῳ πειρᾶται διὰ κεφαλαίων δεικνύναι, προφέρων καὶ χρήσεις εὐαγγελικὰς . . ὅτι τὸ πνεῦμα τὸ ἅγιον, ἐκ τοῦ πατρὸς καὶ ἐκ τοῦ υἱοῦ ἐκπορεύεται: . . .

Ἐπειδὴ ἐν τῷ Καταλόγῳ φέρεται ἡ συνέχεια τοῦ ἔδαφιου τούτου ⁽²⁾ προσφέρω ἐγὼ ἐνταῦθα χάριν τῶν παλαιογράφων τὴν ἀρχὴν καὶ τὸ τέλος τοῦ συγγράμματος ἕξ αὐτοῦ τοῦ κειμένου.

Ἀρχ. Ἐπειδὴ τῆς μὲν πρὸς τὸν πλησίον ἀγάπης πάντα πραγματεύεσθαι χρή, τοῦτο τῆς ἐντολῆς κελευούσης, τοῦ δὲ περὶ θεοῦ λέγειν καὶ ἀκούειν οὐδὲν ὠφελιμώτερον οὐδὲ τιμιώτερον πέφυκε, ἕξ ὧν....

Τέλ: « . . Γένοιτο δὲ καὶ πρὸς ὠφέλειαν τῶν ἐντευξομένων γενέσθαι ἵνα καὶ ὁ σπείρων καρπὸν θερίσει· καὶ ὁ συνάγων μισθὸν λάβῃ καὶ . . . χαρᾶς ἀπολαύσοντας εἰς δόξαν τοῦ ἐνός θεοῦ τοῦ πατρὸς καὶ τοῦ υἱοῦ καὶ τοῦ ἁγίου πνεύματος τῆς ἀγίας καὶ μακαρίας Τριάδος τῆς μᾶς καὶ ἀληθοῦς θεότητος. ἀμήν, ἀμήν, ἀμήν.

† Τὰ καλὰ

μὴ τὰ φαῦλα

Θ(εό)ς, τῶν

τῶν δ' ἄλλων, φεῦ :

¹⁾ *Εγγραφον ἐν Νέῳ Κουρὶ Θεσσαλονίκης μεσοῦντος Σεπτεμβρίου 1928.*

Θ Ρ Α Κ Ι Κ Α

Π

Α΄.

§ 1. Περὶ τῆς *Θράκης* καθόλου, τῆς γεωγραφικῆς τοῦ ὀνόματος ἐννοίας, τῆς εὐρείας δῆλα δὴ ἢ στενῆς χωρογραφικῆς ἐκτάσεως αὐτῆς ἐν τῇ ΝΑ τῆς Εὐρώπης χερσονήσῳ ἣτις ἀπ' ἀνατολῶν ὑπὸ τοῦ Εὐξείνου περιβρέχεται, ἀπὸ

¹⁾ Verzeichnis, d. Griechischen Handschriften d. K. U. Bibl. Zu Tübingen. Tübingen 1902 4° ἐν σελ. 36.

²⁾ *Ἀυτόθι*, ἐν σελ. 36 τὰ λοιπὰ μέχρι σ. 37. Περὶ *Καλέκα* Ἰωάννου ὀμιλιῶν ὄρα καὶ *Κεραμέως*, Μαυρογορδ. Βιβλιοθήκης ἀρ. 149 ἐν Παραρτ. 17ου τόμου τοῦ Ε. Φ. Συλλόγου σ. 95.

νότου δὲ ὑπὸ τοῦ Αἰγαίου καὶ τῆς Προποντίδος περιπτύσσεται καὶ διὰ τοῦ Βοσπόρου (Θρακίου) τὴν Ἀνατολὴν δεξιούται μέχρι ὑπερμεσοῦσης τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος οὐδεμίαν εἰδικὴν ἐργασίαν ἔχομεν ἵνα ἐν τῇ βιβλιογραφικῇ κινήσει (1) ἐπιδείξωμεν. Κινήσις σημειοῦται ἀκριβῶς ἀπὸ τῆς ἰδρύσεως τοῦ ἐν Κων)πόλει Ἑλλην. Φιλολ. Συλλόγου, τοῦ πατρὸς τῶν Συλλόγων, ἔξ οὗ μετὰ δεκαετίαν κατὰ τὸ 1870 προήλθεν ὁ Θρακικὸς Φιλεκπ. Σύλλογος, ὁ εἰδικώτερον περὶ τῶν πραγμάτων τῆς Θράκης ἀσχοληθεὶς, οὗ ὑπὸ τὴν ἐπίτιμον προεδρίαν τοῦ ἀλήστου μνήμης μεγάλου εὐεργέτου Γεωργίου Ζαζιφή, πρῶτος πρόεδρος ἀνεδείχθη ὁ ἔξ Ἐπιβατῶν γνήσιος Θραξ Σαράντης Ἀρχιγένης ὁ ἰατρός, ὅστις ἐδράξατο παιδείας καὶ τῆς ἐν τῇ οἰκιοτέρᾳ πατριδί διαδόσεως αὐτῆς ἐνωρίτερον τῆς τοῦ Συλλόγου ἰδρύσεως ἐμερίμνησε (2).

§ 2. Τίνα τὰ ὄρια τῆς Θράκης κατὰ τοὺς παναρχαίους χρόνους πρὸς Β, μέχρι τίνος σημείου ἢ Θράκη ἐξικνεῖτο πρὸς Δ πρὸς τὰ ἐνδοτέρω εἰς τὴν Μακεδονίαν κατὰ τοὺς ἑλληνικούς, μακεδονικούς, ρωμαϊκούς καὶ πρωτοβυζαντιακούς χρόνους εἶναι θέμα, χορῆζον ἰδίας μελέτης ἀπικριβωμένης, νῦν μάλιστα ὅτε ἐλευθερία πνευματικῆ κρατεῖ καὶ μέσα πρὸς ἔρευναν ἀφθονώτερα καὶ μᾶλλον ἐπιστήμονα δυνατὸν ἵνα διατεθῶσι. Τὰ ἀρχῆθεν ὄρια τῆς Θράκης ἀπὸ τοῦ Ἰστρου (κάτω Δανουβίου) κατήλθον εἰς τὸν Αἴμον (Ζ' αἰών), (2) μετεβάλλοντο δὲ κατὰ τὰς πολεμικὰς περιπετείας, ἕως οὗ ἐπὶ τῶν βυζαντιακῶν χρόνων ἰδίᾳ μετὰ τὸν Ἡράκλειον ἢ Θράκη ἴδιον θέμα, ἦτοι πολιτικὴν δ: διαίρεσιν (βιλαέτιον) ἀπετέλεσε. Τὰ γεωγραφικὰ τοῦ θέματος τούτου ὄρια, ἦτοι τῆς διοικητικῆς ταύτης διαιρέσεως ἠϋρύνοντο ἢ περιορίζοντο κατὰ τὰς περιστάσεις, τὰς στρατιωτικὰς ἀνάγκας, αἵτινες προσβλέποντο ἕνεκα κυρίως τῶν ἀπὸ Βορρᾶ ἐπιδρομῶν. «Θέμα Θρακῶν», πρῶτον θέμα τὸ ἐπὶ τῆς δύνσεως Εὐρώπης κείμενον γῆς, ἐν ᾧ τὸ Βυζάντιον ἴδρυτο καὶ τὸ τῶν Ρω-

) Ὅρα: πρὸς πίστωσιν Μηλιαράκη, Νεοελλην. Γεωγραφικῆς Φιλολογίας, Ἀθῆν. 1889 σ. 54 κ. ἔ.—Μυστακίδου. Προσθήκαι—Διορθώσεις 1890.

2) Πρβλ: Ἑπετηρίδα Θρακ. Φιλεκπαιδευτικοῦ Συλλόγου ἔτος Α' (1872—1873) ἐν ΚΠ. 1873.

Περὶ τῆς δράσεως τοῦ μακαρίτου Σ. Ἀρχιγένους καὶ τῆς ἰδρύσεως τῶν φερώνυμων ἐν Ἐπιβάταις Ἐκπαιδευτηρίων (Ἀρχιγενείων) ὄρα τ. Α' σ. 483—492 τῶν Θρακικῶν (1928). Τῶν Ἐπιβατῶν τὸ ὄνομα καὶ τὴν ὑπαρξίν τῶν Ἀρχιγενείων εἰς ἁ ὀφειλετο ἢ τῶν περὶξ κομποπόλεων μόρφωσις δὲν ἀνεγγραφον! αἱ τοῦ Ἑλληνικοῦ κράτους Γεωγραφίαι ὄρα Μυστακίδου, Γεωγραφικὰ Ἄτακτα ἐν Ἐκκλῆσ. Ἀληθείᾳ τοῦ 1920.

3) Τευχίδιον ἐκ σελ. 28. gs 80ν ἐν Κρακοβίᾳ τυπωθὲν τῷ 1908 ὑπὸ τοῦ κ. I. Rozwadowski ὑπάρχει ὑπὸ τὸν τίτλον *Thracograeca*. Ἐν τούτῳ ἐξετάζονται «de nomenclum Haemi Scardique montium et fluminum Ja(n)tri atque Hebri... quaestiones. Περὶ πόλεων οὐδὲν ἐν τῇ κομπῇ ταύτῃ διατριβῇ.— Πρβλ. Μυστακίδου «Γεωγρ. Ἄτακτα» ἐν Ἐκκλῆσ. Ἀληθείᾳ 1921.

μαίων (Ἑλλήνων) κράτος» λέγει ὁ ἔστεμμένος συγγραφεὺς καὶ τὴν αἰτίαν τῆς συστάσεως δικαιολογῶν, προστίθῃσιν «ἀπ' οὗ τὸ τῶν Βουλγάρων γένος τὸν Ἰστρον ποταμὸν διεπέρασεν (1), ὠρίσθη *Θέμα Θρακῶν*, ἐχωρίσθη *Θέμα Μακεδονίας* εἶτα δυτικώτερον Θ. *Θεσσαλονίκης*, παρενεβλήθη δὲ διὰ τὴν ἀνάγκην καὶ Θ. *Σιρμόνος* (2). Ἐν μᾶ ἄλλῃ ἵνα μὴ μακρότερον τὸν λόγον σύρω ἐπὶ τῆς ἱστορικῆς καὶ γεωγραφικῆς θέσεως τῆς πολυπαθοῦς ταύτης ἀδελφῆς τῆς Μακεδονίας (3), διότι εὐτυχῶς σπουδαῖα καὶ ἐπιμελεῖς ἐργασίαι καὶ μελέται δημοσιεύονται ἐν τοῖς *Θρακικοῖς*(4) ἀναφέρω ὅτι ἡ ἔκτασις τῆς διοικητικῆς περιφερείας τῆς Θράκης καὶ τῶν ὁμόρων αὐτῇ μερῶν. συνεμορφούτο κατὰ τὰς πολιτικὰς ἀνάγκας τῆς Αὐτοκρατορίας καὶ κατετέμνετο μάλιστα ἐπὶ τῶν Παλαιολόγων, ἀπαρallάκτως ὡς ἐπὶ Τουρκοκρατίας, ὅτε αἱ διοικήσεις (μουτσαριφλίκαι) π. χ. ὑψοῦντο εἰς γενικὰς διοικήσεις, ἢ ὠρίζοντο ἀντοτελεῖς, ἀπ' εὐθείας δηλονοῦν εἰς τὸ ὑπουργεῖον τὴν ἀναφορὰν ἔχουσαι, τελοῦσαι ὑπὸ διοικητῆν ὅστις ἦτο πολλάκις στρατιωτικός. Οὐχὶ σπανίως πρὸς τῷ πολιτικῷ διοικητῇ ἐπίτηδες δι' εὐνοίτους λόγους καὶ στρατιωτικὸς ὑπὸ ἴδια καθήκοντα ἐγκαθίστατο.

§ 3. Περὶ τῆς περιοχῆς τῆς Θράκης ἄξιον κρίνω ἵνα δημοσιεύσω ἐν τῷ μέρει τούτῳ καὶ ἐδάφιον ἐκτετυπωμένης ἤδη ἀπὸ τοῦ 1890 *Ἐκθέσεως* τοῦ ἐξηλληνισμένου Ἰταλοῦ ἐκ Χίου (5) ἢ ἐκ Φωκαίας (6) *Ἰωάννου τοῦ Καναβούτζη*, μαγίστρου πρὸς τὸν Αὐθέντην τῆς Αἴνου καὶ Σαμοθράκης [τοῦ οἴκου τῶν *Γατελούζων*], ἐδάφιον λησμονηθέν, οὗ χρῆσιν ἐποιησάμην ἐν τοῖς *Γεωγραφικοῖς Ἀτάκτοις* γράφων κατὰ τὸ 1920 ἐν τῇ *Ἐκκλησιαστικῇ Ἀληθείᾳ*.

Ὁ συγγραφεὺς ἀρχαιοτέρας οἰκογενείας ἠκμαζε κατὰ τὰ τέλη τοῦ 18

1) Constantini Porphyrogenniti. ἐκδ. Βόννης, III, de Thematibus I, I, σ. 44. *Αὐτόθι* καὶ αἱ διαιρέσεις....

2) Ὅρα προχείρως Χάρτην Ζαφειροπούλου *Μεσαιων. Ἑλληνισμοῦ*.

3) Ὅρα καὶ τὸν ἐν τῇ ἐκκλησ. κυρίως γλώσση τίτλον «Ἐξάρχος πάσης Θράκης καὶ Μακεδονίας.» Ἀπὸ τοῦ 1865 ὑπῆρχε *Διαγώνισμα* τοῦ ἀρχιμ. Εὐγενίου Ξηροποταμίτου διὰ τὴν περιγραφὴν Θεσσαλίας, ἴδιον διὰ τὴν τῆς Μακεδονίας, ἴδιον διὰ τὴν τῆς Θράκης, οὗ πρόγραμμα ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ περιοδικῷ τοῦ Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου. Ὅρα *ἐκθεσιν* ἐπὶ τῶν Διαγωνισμάτων Θεσσαλίας καὶ Ἡπείρου ἀναγνωσθεῖσαν ὑπὸ Σ. *Ἀριστάρχου* (Μ. Λογοθέτου)... τῇ 9 Μαΐου 1865, ἐν Κ[π]όλει 1865 σελίδες 63.

4) *Θρακικῶν* τ. Α' (1928) τῶν κ. κ. Ἀδαμαντίου—Ἀποστολίδου. Αἱ γνωσταὶ μοι ἀπὸ τοῦ Tafel καὶ μετέπειτα περὶ *Θεμάτων* ἐργασίαι ἀναφέρονται νῦν ἐν ὑποσημειώσει τῆς σ. 384 τῆς ἐμβριθοῦς μελέτης τοῦ κ. Ἀδαμαντίου. Τὴν τοῦ Κουλακόφσκη δὲν ἐγνώριζον οὐδὲ θὰ γνωρίσω. Περιττὸν ἵνα ὑπομνήσω τὰ ἐν τοῖς νεότεροις *Ἐγκυκλοπαιδικῶς Λεξικοῖς* ἄρθρα.

5) Κατὰ Krumbacher—Σωτηριάδην τ. Β' σ. 307—308 *Βυζαντ. Λογοτεχνίας*.

6) Κατὰ Λάμπρον ἐν τῷ Ζω τ. (=1910) τοῦ Ν. *Ἑλληνομνήμονος*. Ὅρα ὁμως καὶ τὰ παρὰ Ζολώτα Γ. ἐν ἐκθέσει (ἐπετηρίσι) τῆς Χίου.

αίώνος και τὰς ἀρχάς του ι ε', συγγενής δὲ αὐτοῦ πάντως ὁ *Αὐγουσταρίκης Καναβούτζης*, οὗ ἐπιγραφὴ ἐν ναῶ (1) τῆς Αἴνου παρ' ἐμοὶ ἀντιγεγραμμένη ἀπὸ τοῦ 1881 ἀνεκοινώθη ἐν καιρῷ τοῖς μακαρίταις Γεωργίῳ Ζολώτῃ καὶ τῷ Σπ. Λάμπρῳ. Ἡ ἐπιγραφὴ τοῦ *Καναβούτζη* ἔφερε χρονολογίαν 6929 [= 1421] ἰνδ: ι δ'.(2).

Τὸ περὶ Θράκης ἐδάφιον τοῦ μαγίστρου Καναβούτζη ἔχει ὡδε [3].

«... Περὶ μὲν τῆς Εὐρώπης τίς ἐστὶν εἶπομεν. Περὶ δὲ τῆς Θράκης τίς ἔστιν ὀφείλομεν εἰπεῖν: Δεῖ οὖν γινώσκειν, ὅτι ὡς περ ἐμερίσθη ἡ γῆ παρὰ τῶν γεωγράφων εἰς Ἀσίαν, Εὐρώπην καὶ Λιβύην, οὕτως καὶ μία ἐκάστη ἐκ τούτων τῶν μοιρῶν μερίζεται εἰς ὀνομασίας τινὰς ἄστινας καλοῦμεν ἡμεῖς ἔπαρχίας, οἱ δὲ Λατῖνοι προβίντζιας. . . . πάλιν μία μεγάλη ἔπαρχία ἔχει μέσον αὐτῆς καὶ μίαν καὶ δύο ἔπαρχίας μικράς, ὡς περ ἡ Μακεδονία τὴν Θετταλίαν καὶ ἡ Θράκη τὴν Μακεδονίαν. .

» *Θράκη* οὖν λέγεται ὁ τόπος ὅλος, ὄντινα ἐὰν θελήσῃ τις ἵνα διέλθῃ, ἐξελεθὼν ἀπὸ τοῦ *Νέσου* ποταμοῦ ὄντινα καλοῦσιν οἱ ἰδιῶται *Μέστον* [4] καὶ ἀπέλθῃ εἰς τὴν *Φιλιπούπολιν*, εἶτα ἀπὸ τῆς *Φιλιππουπόλεως* καὶ ἄνωθεν διέλθῃ τὸν τόπον ὅλον ἐκείνον καὶ κατανήσῃ εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ δυσικοῦ στόματος τοῦ στενοῦ τοῦ ἄνω, ὅπερ οἱ κοινοὶ λέγουσι *Φάρον*, καὶ πάλιν ἀπ' ἐκείνου κατέλθῃ τὸ δυτικὸν στενὸν ὅλον καὶ κατανήσῃ εἰς τὸ ἀκρωτήριο τοῦ στόματος τοῦ δυσικοῦ τὴν *Σησιτὸν*—πόλις γὰρ ὑπῆρχεν ἐνταῦθα ἡ *Σησιτός*, οἱ δὲ κοινοὶ λέγουσι τὸ ἀκρωτήριο *Κριθέαν*, καὶ πάλιν ἀπὸ τούτου διέλθῃ τὸν αἰγιαλὸν τοῦ κόλπου τοῦ *Μέλανος*, ὄντινα καλοῦσιν οἱ κοινοὶ κόλπον τοῦ *Μαγαρησίου* καὶ τῆς *Αἴνου* καὶ τὰ κύκλω τῆς *Αἴνου* μέχρι *Μαρωρείας* καὶ ἐφεξῆς, ἕως οὗ κατανήσῃ πάλιν εἰς τὸν *Νέσον* ποταμόν. Αὕτη ἡ περιγραφὴ καὶ ἡ γῆ πᾶσα λέγεται *Θράκη*» . . . [5]

1) Ἐν τῷ ναῶ τοῦ *Ἁγίου Νικολάου*, ὅστις ἀνηγέρθη ἐκ βάρων διὰ κόπου καὶ ἐξόδου τοῦ *Αὐγουσταρίκη*, ἀλλὰ μετὰ τὴν ἐπισκευὴν αὐτοῦ ἐτιμήθη εἰς μνήμην τοῦ ἁγίου ἐνδόξου ἱερομάρτυρος *Βλασίου*. . . Ἡ τελεία αὐτοῦ ἐπισκευή, ὡς ἐπὶ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου τοῦ ναοῦ δηλοῦται, ἐγένετο «... ἐξόχως τῇ δαπάνῃ καὶ ἀόκνῳ ἐπιστασίᾳ τοῦ εὐλογημένου ρουφειοῦ τῶν *Τσουκαλάδων* 1836 τῇ 29 Μαΐου». Ἄλλη ἐπισκευὴ τοῦ ναοῦ ἐγένετο κατ' *Αὐγουστον* τοῦ 1876. Λυποῦμαι ἂν δὲν δύναμαι ἵνα ἐξελέγξω ἐὰν πλήρως ἐδημοσιεύθησαν ἐν τῷ *Δελτίῳ τῆς Χρ. Α. Ε.* ὑπὸ τοῦ μακαρίτου *Λαμπάκη*, διότι δὲν ἔχω τοῦτο παρ' ἐμοὶ, κατελθὼν δὲ ἐπίτηδες ἐκ τοῦ ἀναχωρητηρίου μου καὶ εἰς πόλιν, τὴν Θεσσαλονίκην, δὲν εἶρον τὸν τόπον αὐτοῦ ἐν τῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Πανεπιστημίου.

2) Ἡ ἐπιγραφὴ δι' ἐμοῦ γνωσθεῖσα ἐδημοσιεύθη ἐπανειλημμένως καὶ ἐν τῇ *Ἀρμονίᾳ* τῆς Σμύρνης [20 Μαΐου 1899] ἐν τῇ R. d. Etudes Grecque τοῦ 1902 [σ. 142—143] κλπ.

3) *Joannes Canabutzes*, ed: Lagnerdt. Λειψία 1890.

4) Καὶ παρὰ Τούρκοις *Μέστα* [Καρασοῦ].

5) Ἀφοῦ περὶ *Θράκης* ἐν γένει ὁ λόγος σημειωθῆτω ἐν τῷ μέρει τούτῳ ὅτι

Οιονει ἄρτυμα ἐπὶ τῶν ἄνω γραμμῶν ἐπιτραπήτω ἢ παράθεις τοῦ παρὰ πόδας σημειώματος, φανερώτατον ἀπεικόνισμα τῆς περὶ τὴν γλωσσικὴν ἀρτυρίας, ἥτοι τέχνης τοῦ μαγειρεύειν τὰ περὶ τὴν γλωσσολογίαν καὶ τῆς περὶ αὐτὴν κοσμιότητος τῶν μουσουλμάνων Τούρκων.

« Ἡ ἐν Κων)πόλει πρὸ ἐτῶν ἐκδιδομένη τουρκικὴ ἑφημερίς *Ἰλιερῆ* ἐδημοσίευσε κατὰ τὴν 22 Ἰανουαρίου 1923 ἄρθρον τοῦ ἱατροῦ Ριφὰτ Ὀσμάν βέη περὶ τῆς λέξεως «Θράκη» [Trakia]. Καὶ αὐτὴ προσπαθεῖ ἵν' ἀποδείξη ὅτι ἡ λέξις εἶναι τουρκικὴ, ὃ δὲ γλωσσολογῶν ἱατρός ἐν τῷ μακρῷ ἄρθρῳ ἐπιμένει ὅτι οὐ μόνον ἡ λέξις αὕτη, ἀλλὰ καὶ ἄλλα ὀνόματα ἀρχαίων πόλεων καὶ προσώπων εἶναι τουρκικά. «Τὸ ὄνομα Θράκη, λέγει, σχετίζεται πρὸς τὸ *Τιράκ χάν*, τὸ δὲ τῆς Ἀδριανουπόλεως ἀρχαῖον ὄνομα Ὀσκιδάμα εἶναι τουρκικὴ λέξις — Ὀσκι δαμάκ σημαίνουσα «Παλαιὰν πόλιν». Ὅρα Χρόνον (ΚΠόλεως) τῆς 23 Ἰανουαρίου 1923.

"Ένια—Αΐνια

B'.

§ 4. Ὁ ἀναγνώστης τῶν ἐπομένων σημειωμάτων ἐπεικῶς παρακαλεῖται ἵνα γνωρίξῃ ὅτι ὁ λόγος ὑπόκειται περὶ τῆς *Αἴνου*, τῆς παλαιοτάτης καὶ περιφανοῦς αἰολίδος πόλεως ἐπὶ τῶν τοῦ Ἐβρου ἐκβολῶν, ἧς μέμνηται καὶ ὁ Ὅμηρος ἀκόμη αὐτός, ἐξυμνῶν ἐν τῇ *Ἰλιάδι* τὸν Ἰμβρασιδὴν, ἀρχηγὸν τῶν Θρακῶν ἐπὶ ἀνδρείαά προσβαλόντα τὸν Ἀμαρυνκείδην Διώρεα καὶ σκοτώσαντα αὐτὸν

... βάλε δὲ Θρηκῶν ἀγὸς ἀνδρῶν,

Πείροος Ἰμβρασιδῆς, ὃς ἄρ' *Αἰνόθεν* εἰληλούθει. [1]

Ἡ Αἴνος ἐν συγκρίσει πρὸς ἄλλας βυζαντιακῶν χρόνων πόλεις ἦτο σημαίνουσα καὶ ἱστορικὴ — ἐλευθέρα καὶ ἐπὶ ρωμαϊκῶν χρόνων—ὡς ἐκ τῆς θέσεως αὐτῆς καὶ τῆς ἐμπορικῆς ἀκμῆς, κέντρον διαμετακομιστικῆς ἐμπορίας ὑποβοηθουμένης ὑπὸ τοῦ Ἐβρου, ὅστις ἦτο πλωτὸς μέχρι Φιλιππουπόλεως, ἦτο τὸ ἐπίνειον τῆς Θράκης ὅλης, τὸ πρὸς τὸ Αἰγαῖον, θὰ ἠδύνατο δὲ ἵνα διατηρήσῃ τὴν ἐμπορικὴν αὐτῆς ἀκμὴν, ἂν ἐρροθυμίζοντο τὰ κατὰ τὸν ροῦν τοῦ ποταμοῦ καὶ αἱ ἐκβολαὶ ἐκαθαρίζοντο ἐπιτηδείως. Καὶ τοῦτο χωρὶς ἵνα

ὁ μακαρίτης *Ἀλέξ. Ζωηρός*, ἱατρός καὶ αὐτός, γ. γραμματεὺς τοῦ *Θρακικοῦ Συλλόγου* τοῦ *Ἀρχιγένους* προεδρευόντος (ὄρα ἐνταῦθα ὑποσημείωσιν 2 τῆς § 1) ἐξέδωκεν ἐν μεταφράσει τὴν τοῦ Dumont περὶ Θράκης κλπ. πραγματείαν ἐν τῷ 5' τόμῳ τοῦ *Ἑλλ. Φιλ. Συλλόγου* [1871—72] ἐκδοθέντι κατὰ τὸ 1873. Εἶναι ὁ μακαρίτης Ζωηρός ὁ πασσᾶς μετέπειτα καὶ πρόεδρος τοῦ Ἑλλ. Φ. Συλλόγου. Ἐσημείωσα ταῦτα, διότι ἐν τῇ *Νεοελλ. Γεωγραφικῇ Φιλολογίᾳ τοῦ Μηλιαράκη* δὲν μνημονεύονται.

1) *Ἰλιάδ.* Δ' 517—526

παρεμποδισθῆ ἢ τεχνητῆ τοῦ Δεδε-ἀγάτς, ἀλιμένου λιμένος, πρόοδος (1). Ἐφ' ὅτου ὁ σιδηρόδρομος ἐκ Δεδεαγάτς (2) ἐγκατέστη, ἤρξατο ἡ παρακμῆ, ὁ ἔκπαιλα, ὡς δεικνύουσι καὶ τὰ χρυσᾶ νομίσματα, ὁ κερδοῦς Ἐρμῆς ὀλίγον κατ' ὀλίγον κατέλειπεν αὐτήν, ἕως οὗ ἐπῆλθον αἱ τελευταῖαι πολεμικαὶ καὶ μεταπολεμικαὶ περιπέτειαι ἵνα εἰς ἀφάνειαν καταντήσῃ καὶ διὰ τὸν Ἑλληνα ἀποξενωθῆ. Ἄλλ' ἡ ἱστορία μένει κήρυξ καὶ μενεῖ. Πόσον ἐπὶ τῇ καταπτώσει ταύτῃ ἔλυπούμην, ὅτε ἀνεμμνησκόμην τῶν ἀρχαίων ἡμερῶν τῆς πόλεως, τῆς εὐγενείας καὶ φιλοξενίας τῶν κατοίκων—ὀλόκληροι συνοικιαὶ ἔμμενον κεναί, ἡ ξυλεία πολλῶν οἰκιῶν καλῶς καὶ στερεῶς ὠκοδομημένων μετεφέρετο εἰς τὸ νεοσύστατον Δεδεαγάτς, ὅπερ κατήντησεν ἀποικία Αἰνίων. . . Ἡ Αἶνος εἶχεν ἀρίστην κτηνοτροφίαν, ὀλίγην ἐμπορίαν δημοτριακῶν, ξυλείας, τυροῦ καὶ περιζήτητων ἀπὸ τοῦ μεσαίωνος ἰχθύων τῶν καπνιστῶν ἢ λυκουρίων, γνωστῶν ὑπὸ τὸ ὄνομα *νίτικα* 3) συνεκράτει ἀκόμη πρὸ πεντηκονταετίας καὶ μικρὰν βιομηχανίαν ἀγγειοπλαστικῆς, ἰδίως οἱ μέγιστοι καὶ στερεότατοι πίθοι [πιθάρια] ἐπεξητοῦντο ἐκ τῶν ἐλαιοφόρων ἐπαρχιῶν Ἑλλάδος τε καὶ Τουρκίας (συντεχνία *τσουκαλάδων*).

§ 5. Ἐκεῖνο τὸ ὁποῖον εἰς τὸν ἐπισκέπτην τῆς πόλεως αἰσθησὶν ἐνεποίει ἦσαν, οὐχὶ ἡ φιλοξενία τῶν κατοίκων, ἡ ἀνάπτυξις αὐτῶν, ἀλλὰ ἡ πληθὺς τῶν ἐκκλησιῶν, ὄλων σχεδὸν Βυζαντινῆς ἐποχῆς, παρεκκλήσια, ἐξωκλήσια, εὐκτήρια, μονῶν κελλία, μετόχια ὑπάρχουσι, ἐν δὲ τῇ περιοχῇ τρία μοναστήρια, τὸ τῆς *Παραγίας* τῆς *Σκαλωτῆς*, (οὐχὶ *Σκαλωτίσης* ὡς γράφει ὁ κ.

1) Ἐν Αἶνω ἐχορημάτιστα σχολάρχης μετὰ τὴν ἐν τῷ *Νεολόγῳ* ὑπὸ τὸν Σταυρον Βουτυράν ἐπὶ τριετίαν σχεδὸν δημοσιογραφικὴν ἀσκήσιν μου [1880—1882].

2) «Αἶνος καὶ Δεδε-ἀγάτς» *Νεολόγου* 1872 ἀρ. 1012 καὶ 1014 Αἶνος καὶ οἱ δύο ἐν αὐτῇ λιμένες *Δρακοντίνα* καὶ *Ποντισμένη*, *Νεολόγου*, 1873 ἀρ. 1335. Ἐν τῇ Τουρκικῇ διετηρήθησαν αἱ ὀνομασίαι αὗται—*Δραγοντίνα*—*Πονδιζμένη* ναμιντά [=ἐπ' ὀνόματι, ὀνομαζόμεναι]. *Πεβλ.* καὶ ὅσα ἔγραψα περὶ αὐτῶν ὀλίγας γραμμὰς ἐν *Ἐκκλησ.* *Ἀληθεία* 1920. Τὸ *Μποδισμένη* εἶναι Embodismenti κατὰ Dumont, ἢ ἐκ τοῦ [κατὰ] *Πεποντισμένη* καὶ *βουλιαγμένη*.

3) Ἐξω ἀπὸ στόματος *ψαράδων* τῇ ἐπιστάσι καὶ γνώσει τοῦ μακαρίτου Συροπούλου Συροπούλου κατάλογον ὀνομάτων τῶν ἐν τῷ Ἐβρωίχθῶν, τῶν ἰχθυοτροφείων μετὰ βραχυτάτων παρατηρήσεων.... «Καὶ *χαβιάρι* καὶ *αὐγοτάραχον* ἐν ὀλιγίστῃ δόσει ἐξήγετο. Ἐν σιγίλλῳ Πατριαρχικῷ καὶ δόσις αὐγοταρίχου μίας ὁκάς κατ' ἔτος τῷ Πατριάρχῳ *σημεῖον ὑποταγῆς* σὺν τῷ προσδιορισμένῳ ἐλαχίστῳ χρηματικῷ ποσῷ διὰ τὸ κοινόντης τοῦ Χριστοῦ Ἐκκλησίας ὠρίζετο. «*Τῆς Αἶνου τὰ ψάρια*» ἀναφέρει καὶ ὁ *Δαπόντε* ἐν τῷ περιεκτικῷ Κανόνι πολλῶν ἐξαιρέτων πραγμάτων, τῶν εἰς πολλὰς πόλεις καὶ νήσους... ἐν *Legrand*, Δακικαῖς ἐφημερίαι τ. Γ' [1888] σ. 107 κ. ἐ. Ὁ *Δαπόντε* καὶ τὴν Αἶνον ἐπεσκέψατο. Ὁ Κατακτητῆς εἰς τὸν *Δημήτριον τὸν Παλαιολόγον* τὸν αὐτάδελφον τοῦ τελευταίου Κωνσταντίνου, *ἐπέτρεψεν Αἶνον πόλιν καὶ πρόσδοτον ἀπὸ τῆς αὐτοῦ ταύτῃ ἀλικῆς*, ἔχειν *Χαλκοκονδ.* ἔκδ. Βόννης σ. 483, *πεβλ.* ταῦτά καὶ ἐν σελ. 494. Εἰ βούλει, *πεβλ.* καὶ *Σάθα*, *Μεσ. Βιβλ. τ. Ζ'* σ. 575.

Seure), κτίσμα Ἰωάννου Κομνηνοῦ τοῦ Καλογιάννη [1040], τὸ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου τοῦ Τσαδῆρι [-2 Μαΐου] καὶ τοῦ ἁγίου Παντελεήμονος, πάντα ταῦτα εὐσεβείας τρανὰ δείγματα (1).

Οἱ Αἴνιοι, ιδιαίτατα ἠδλαβοῦντο τὴν Θεομήτορα. Διὰ ταύτην ὑπῆρχον, ἢ Παναγία ἢ Ἐλεοῦσα, ἢ Ὀδηγήτρια, ἢ Φανερωμένη, ἢ Παντοβασίλισσα, ἢ Χαριτωμένη. (Εἰσόδια τῆς Π.) ἢ Ταξιδαριά, ιδιαίτέρως ὑπὸ τῶν ναυτικῶν τιμωμένη ἵνα εὐπλοῖαν αὐτοῖς χορηγῇ (2) ἢ Ζωοδόχος Πηγῆ, παρεκκλήσιον ἱστορικώτατον τῆς ἀρχῆς ἐνορίας τοῦ ἁγίου Γρηγορίου ἐν τῷ Κάστρω, ἢ καὶ Χρυσοπηγῆ, κτισθὲν τῷ 6931 (=1423) ἀπὸ Δημητρίου τοῦ Ξένου, τῆν-» καῦτα κρατοῦντος τῆς θεοσώστου πόλεως Αἴνου τοῦ ὑψηλοτάτου ἡμῶν ἀν-» θέντου σὺν Παλαμηδέ-Φραντζέσκου Ραιελίου τοῦ Παλαιολόγου» (3) Ἐχει λαμπροτάτην θέαν πρὸς τὰς νήσους τοῦ Θρακίου πελάγους καὶ ὑπ' αὐτὸ ὄλας τὰς ὑπὸ τὰ τείχη συνοικίας τοῦ λεγομένου Κάτω Μαχαλᾶ ἤγε δὲ πανήγυριν τῇ πρώτῃ Παρασκευῇ μετὰ τὸ Πάσχα, συντρεχόντων τῶν ὀρθοδόξων πάντοθεν εἰς τὴν χάριν τοῦ ἡγιασμένου ὕδατος, ὅπερ ἐν ἰδίᾳ μαρμαρίνῳ λάρνακι λελαξευμένη ἐν τῷ ναῷ χύνεται καθαγιαζόμενον ἐκ τῶν ὀλίγων ὑγρῶν ψακάδων, αἵτινες ὡς πιστεύεται ἐξεβλύζον ἐξ αὐτῆς (ἢ πέτρα ἰδρώνει κοινῶς λέγεται) κατὰ τὰς προηγουμένας τῇ ἑορτῇ ἡμέρας.

Πολλοὶ τῶν ἐκκλησιῶν τούτων ἔχουσι τὴν στέγην ξυλίνην, τινὲς δὲ διασώζουσι τὸν τροῦλλον σχεδίου τῆς τελευταίας τῶν Παλαιολόγων ἐποχῆς, ὡς ὁ ναῖσκος ὁ ἐν τῷ περιβόλῳ τῆς Σχολῆς τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου, ὅστις κατὰ τὴν ἐπὶ τοῦ ἐσωτερικοῦ μέρους τῆς ἐσωτερικῆς πύλης ἐπιγραφὴν «ἀνιστορήθη. . . . ἐν μηνὶ Ὀκτωβρίῳ εἰς τὰς κθ' ἔτος ἀπὸ Χριστοῦ αχπ. . .» (4).

Ἐπισημείωσις

§ 6α. Πρὸς ἐπάργειαν τῆς ὀλονὲν οικονομικῶς ἐξαντλουμένης μητροπόλεως τῆς Αἴνου καὶ καλλιτέραν διαρρύθμισιν τῶν ἐπαρχιῶν τῆς Θράκης κατὰ τὸ 1885 ἀπεσπάσθησαν ἀπὸ τῆς μητροπόλεως Μαρωνείας καὶ προση-

1) Σιγήλια περὶ τῶν μονῶν καὶ τῶν σχολείων τῆς Αἴνου ἐδημοσιεύθησαν ὑπ' ἐμοῦ ἐν τῷ *Νεολόγῳ* Κωνσπόλεως 16 Ὀκτ. 1881 (ἀρ. 3772) καὶ τῆς 12 Μαΐου 1882, ἅμα δὲ καὶ ἐν τῷ *Δελτίῳ* τῆς Ἰ. καὶ Ἐθν. Ἐταιρείας τ. Β' σ. 622—625, ἅμα δὲ αὐτόθι ἐν σ. 82—107 περὶ τῶν Σχολῶν ἰδίως.

2) Πανομοίωτον τῆς ἐπιγραφῆς ὄρα ἐν *Annual of the Brit. School at Athens* 1908—09, London σ. 248 ὑπὸ Hasluck. *Monuments of the Gatelusi*.

3) Ἡ Αἴνος εἶχε πρὸ ἑκατὸν ἐτῶν καὶ ναυτικὸν ἐμπορικὸν στόλον μέχρι τριακοσίων πλοίων διὰ τὴν ἀνοικτὴν θάλασσαν καὶ τὴν ποταμοπλοῖαν ἀναλόγων.

4) *Νεολόγου* 1882, 12 Μαΐου ἀρ. 3937, ἐν ᾧ πλήρεις αἱ ἐπιγραφαί, ἢ περὶ τὸν

λώθησαν τῇ μητροπόλει Αΐνου, τὸ Δεδε-ἀγάτς καὶ δεκατέσσαρα ἄλλα χωρία. Ἀπὸ τοῦ 1871 ἔγραφεν ὁ Dumont ὅτι ἡ Αΐνος se depopule tous les jours. [Rapport σ. 18].

β' Περὶ δὲ τῆς *ἐκπαιδευτικῆς* . . . κινήσεως τῆς ἐπαρχίας Αΐνου διὰ τοὺς βιβλιογράφους σημειοῦμεν ὅτι ἔκθεσιν ἔχει ὁ τοῦ μακαρίτου διδασκάλου τοῦ Γένους Καλλίφρονος Ἐπιθεώρησις *Ἀνατολικὸς Ἀστὴρ* τοῦ 1885 σ. 273 κ. ἔ.

Ἐπίσης καὶ ἡ ἐν Ἀθήναις σπουδαία ἑβδομαδιαία ἑφημερὶς *Ἀνατολικὴ Ἐπιθεώρησις* ἐν τοῖς φύλλ. ὑπ' ἀρ. 41 καὶ 53 (1).

Γ'

§ 7. Τὸν κατωτέρω λεπτομερῆ *Κατάλογον* φιλοπατρίδων *Αΐνιων*, κατοίκων δῆλα δὴ τῆς *Θρακικῆς Αΐνου*, οἵτινες ἐθυσίασαν ἑαυτοὺς διὰ τὸν κοινὸν τῆς ἀπελευθερώσεως ἀγῶνα, οὗ σὺν Θεῷ προσεχῶς ἑορτασθήσεται ἡ ἑκατονταετηρίς, *καθὼς καὶ τὰ ἐπισυνημμένα ἐπίσημα ἔγγραφα*, δι' ὧν πιστοῦται ἡ ἀκρίβεια τῶν τε γεγονότων καὶ τῶν κατ' αὐτὰ ὑπὲρ τῆς καθόλου πατρίδος πεσόντων εὐγενῶν τέκνων αὐτῆς κατέχω ἀπὸ τεσσαρακονταετίας, ἀπὸ τῶν χρόνων τῆς ἐν τῷ Ἐθν. Πανεπιστημίῳ φοιτήσεώς μου. Παρέδωκέ μοι τὰ πρωτότυπα πρὸς ἀντιγραφὴν γόνος τῆς διὰ τὸν τῆς ἀπελευθερώσεως ἀγῶνα γενναίως ἀγωνισθείσης οἰκογενείας *Βισβίζη*, ὃν ἐγνώρισα ἐν τοῖς γραφείοις τοῦ ἑβδομαδιαίου περιοδικοῦ, τῆς *Ἐβδομάδος*. Ταύτην ἐξέδιδε ὁ φίλτατός μοι ἱστοριογράφος τῶν Ἀθηναίων κ. Δ. Γρ. Καμπούρογλους. Ἐν τοῖς γραφείοις τῆς *Ἐβδομάδος* εὗρισκον φοιτητικὴν ἀνακούφισιν, ἠξιούμην συναναστροφῆς λογίων συζητούντων, συνεργατῶν τοῦ περιοδικοῦ, καὶ ἐμάνθανον οὐκ ὀλίγα. Ὁ κ. *Βισβίζης* ὅτε παρετήρησε καὶ μικρὰς δημοσιεύσεις μου ἐν τῇ *Ἐβδομάδι περὶ Αΐνον* [ἀρ. 52] καὶ περὶ τῶν ἐν αὐτῇ τελουμένων ἀρχαίων ἀγώνων [ἀρ. 112 καὶ 113] καὶ τὸ ἐνδιαφέρον, ὅπερ ἐδείκνυον διὰ τὴν συμπαθῆ ἀλλ' ἀτυχῆ ταύτην πόλιν, τὸ πάλα ἐπίνειον τῆς ἐμπορικῆς Θράκης, προσηνέχθη εὐγενῶς ἵνα ἐγχειρίσῃ πρὸς ἀντιγραφὴν ὅσα ὁ ἀναγνώστης εὐχαρίστως θ' ἀναγνώσῃ καὶ θὰ εὐλογῆσιν τὸ ὄνομα τῶν οἰκογενειῶν, ὧν ἀπόγονοι νῦν διεσπαρμένοι εἶναι, καὶ ἐν τῇ Ἑλλάδι βεβαίως, ὡς ἀκούω, καὶ εὐδοκίμοσιν.

Παντοκράτορα τοῦ τροῦλλου καὶ αὐτῆ. Ἄξιον σημειώσεως ὅτι ὁ ναὸς συγχρόνως καὶ ἐπὶ τῇ μνήμῃ *Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ* τιμᾶται, ὡς καὶ ἐν τῇ ἐπιγραφῇ τῆς πύλης ἀναγράφεται. Ἐόρτιον ἦγε πανήγυριν διὰ τοῦτο δις τοῦ ἐνιαυτοῦ τῇ 8 Μαΐου καὶ τῇ 29 Αὐγούστου,

1) Ἐχω εὐτυχῶς τὴν σειρὰν τῆς ἀξιολόγου ταύτης καὶ ἐθνικοτάτης ἑφημερίδος ἣν διηύθυνεν ὁ φίλτατος νομοδιδάσκαλος κ. Ἀλεξανδρόπουλος, ὁ μετὰ ταῦτα τὴν *Ἐπιθεώρησιν* καθ' ἐκάστην ἐκδιδομένην ἀλλὰ *μὴ Ἀνατολικὴν* ἐπὶ τινὰ ἔτη συνεχίσας.

ΚΑΤΑΛΟΓΟΣ

τῶν εἰς τὸ στάδιον τοῦ ἀγῶνος εἰς διαφόρους κρησίμους ἀνάγγας
 θυσιασθέντων *Δινητῶν*.

Ἄρ.	Ὄνομα	Ἐπίθετον	Παρατηρήσεις
1	Στρατῆς	Κουρμένης	εἰς τὸ πάρισμον τῆς Τρι- πολιτζᾶς εἰς τὰ 1821.
2	Κωστῆς	Ντερενλόγλου	» » ὁμοίως.
3	Ἄνδρέας	Μπουτινέλης	detto* μὲ τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὸ Ἄργος τὸν καιρὸν τοῦ Δράμαλη
4	Σάββας	Βουργασέλη	detto.
5	Δούκας	Τζιακέλη	detto.
6	Γεώργιος Χ'	Συροπούλου [1]	μὲ τὸν Ὑψηλάντην εἰς τὸ πάρισμον τοῦ Νεοκάστρου
7	Ἀθανάσιος	Κηδόνης	» »
8	Ἀγγελῆς παπᾶ	Πολίτης	» »
9	Γιάννης	Ἀχλαπῆς	εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐπάρθη τὸ καστέλλι τοῦ Ναυπλίου.
10	Κωνσταντῆς	Κισανιότης [2]	εἰς τὸν πόλεμον τῆς Βρέχοβας μὲ τὸν Καραϊσκάκη.
11	Χρυσόσκουλος Χ'	Κυριακού	detto.
12	Βασίλειος Χ'	Ἀνδρέου	εἰς τὸ πάρισμον τῆς Ἀθήνας μὲ τὸν Μπούρπουλα ὅταν ἐχάθη.
13	Γεώργιος Μητάφη		εἰς τὴν μάχην τῶν Ἀθηῶν ὁμοῦ μὲ τὸ Ἀρχοντόπουλον κατὰ τοῦ Κιουταχῆ ἐχάθη.
14	Χριστόφας Κολαζίζης		μέσα εἰς τὸ φρούριον τῶν Ἀθηῶν εἰς τὸν τῆς πολιορκ- κίας καιρὸν.
15	Μανώλης Καγκλαμάνος		detto.
16	Τριαντάφυλλος Μπαχτσιβίνης		εἰς τὴν μάχην τοῦ Φαβιᾶ εἰς τὴν Κάρυστον ἐχάθη.

1) Τῆς μεγάλης καὶ συμπαθοῦς οἰκογενείας τῶν Συροπούλων.

Ἐν Αἴνῳ καὶ πάμπου τοῦ Συροπούλου Συροπούλου καὶ Κλίνου Συροπού-
λου ἀδελφῶν χρησιμωτάτων καὶ εὐγενεστάτων, ὧν ἀλησιμόνητον ἔχω τὴν μνήμην.

2) Ἦτο βεβαίως ἐκ Κεσσάνης, καμοπόλεως ἑλληνικωτάτης ΒΑ καμμένης, ἐν-
τεῦθεν καὶ τὸ ἐπώνυμον πρὸς διάκρισιν.

*) Σημ. τ. Δ. Ἡ λέξις detto (παθητ. μετοχή τοῦ dire) σημαίνει λεχθεῖς, προ-
αναφερθεῖς, προειρημένος. Εἰς τὴν περίπτωσιν αὐτὴν ἀσφαλῶς σημαίνει τὸ ὁμοίως,
παιρομοίως.

17	Ἀργύρης Ἀλιναλμάζη	detto
18	Θεοδωράκης	εἰς τὴν Κάρυστον μετὸν Κρι-
19	καὶ ὁ ἀδελφός του } ζωγράφινας	ζότη ἐχάθη.
20	Δούκας Καρᾶ	εἰς τὰ τῆς Εὐρύπου Βρισάκια μετὸν Καπ." Δμ. Ὀλύμπιον.
21	Γιαννακὸς Ἀμηνάμ	εἰς τὴν τοῦ Μιέτ (Ζητουνίου) μάχην μετὸς Οὐγκαρέζους.
22	Γιαννακάκης Κιρεστιτζόγλου	detto
23	Δημήτριος ἀδελφός του	κατὰ τὸ Τρίκκερι.
24	Βασίλειος Γεωργίου ψάλτης	εἰς τὸ Πέττα,
25	Μιχαὴλ Δελῆ Δούκα	ὁμοίως
26	Δημήτριος Χ" Αὐτιά	εἰς τὴν ἄλωσιν τῶν Ψαρῶν ἐχάθη.
27	Κωνσταντῆς Καμπούρη	detto
28	Θεοδωρῆς Μαρούλη	»
29	Κωνσταντῆς Σταμάτη	»
30	Φραντζῆς Γιατρούδενας	»
31	Δημητράκης Ντότζου	»
32	Γιάννης Λατούσης	»
33	Ἀλέξης τοῦ Χ" Μπέι δοῦλος	»
34	Ἀποστόλης Μαυρόγλου	»
35	Ἀνδρέας Τζάνας	»
36	Δημήτριος Τζάνας	»
37	Χριστόδουλος Σταμάτη	»
38	Μανώλης Στριτζου	»
39	Γιάννης ἀδελφός του	»
40	Κατρώνης Μπόταλου	Εἰς τὸν πόλεμον τῆς Εὐρύπου ἐπνίγη μετὸν βάρκα τοῦ καραβιοῦ τοῦ Βισβίζη εἰς ἐθνικὴν ὑπηρεσίαν.
41	Ἀντώνιος Βισβίζης	εἰς τὰ Βρισάκια τῆς Εὐβοίας εἰς ἐθν. ὑπηρεσίας ἐτελεύτησεν.
42	Μηνᾶς Καμπούρης	ἀπέθανεν
43	Δημήτριος υἱός του	»
44	Λασκαράκης	»
45	Κύρκος Χ" Αὐτιά	εἰς τὴν πολιορκίαν τῶν Ἀθηναίων τὸν καιρὸν τοῦ Κιουταχῆ ἔκαψαν καὶ τὸ καῖμα του ἐπειδὴ ἐγλύττωσε τὰς ψυχάς.

- 46 Μανώλης Σφιτίλης } "Όλυμπον.
 47 Θεοδωράκης Κόλπος } εἰς πλόκον μὲ τὸ πλοῖον τοῦ Λε-
 πεπῆ.
 48 Ἀντώνης Πάνογλου } εἰς τὴν δούλωσιν τῶν Ἀθηνῶν
 μὲ τὸν Κούρα.
 49 Γιάννης Κιρμέντη } εἰς τὴν ἄλωσιν τῆς Χίου ἐχάθη.
 50 Γεώργιος Κεφάλας } εἰς τὴν τῆς Κρήτης.
 51 » Ἡμίρη detto
 52 Ἀθανάσιος Χούλαρης } εἰς τὴν τοῦ Τομπάζη ἐκστρατείαν
 εἰς Κρήτην.
 53 Δημήτριος Κονάκη } εἰς τὸν χαμὸν τοῦ Χ" Μιχάλη.
 54 Κωνσταντῆς Καβάκης } εἰς τὸν καιρὸν τοῦ Τζενταρῆ.
 55 Χριστόφορος Γκορλόνης } εἰς τὸν καιρὸν ὅπου ἐπῆγεν εἰς
 τὴν Μπαρμπαριάν μὲ τὸ καράβι
 τοῦ Δ. Σκλιᾶ Πετζότη ἐχάθη.
 56 ὁ υἱὸς τοῦ Χ" Σαντερῆ } εἰς τὸ "Άργος, τὸν καιρὸν τοῦ
 Δράμαλη ἐχάθη.
 57 Κωνσταντῆς Χ" Παρασκευᾶ } detto
 58 Καραγιάννης } εἰς τὸν καιρὸν τῆς Σαμοθράκης
 ἐχάθη.
 59 Καρὰ Μανώλης Δ.
 60 Δούκας Καρβούνης »
 61 Φράγκος Φαμέος »
 62 Θεόδωρος Κουρμπιτέλη »
 63 Ξανθόπουλος Τσουκαλᾶς »
 64 Φράγκος Μηνᾶς »
 65 Κωνσταντῖνος Κιουκιούδη »
 66 Γιαννάκης Ψάρογλου »
 67 Ἀθανάσιος Καλαφάτης "Άγιον Ὅρος εἰς τὴν ἔφοδον τῶν
 68 Κομνηνάκης Τουρκῶν μ' ὄλους τοὺς ναύτας
 του ἀριθμ. 7. Detto.
 69 Γεώργιος Καραγκουλῆς τὸν ἐσκότωσαν οἱ Τοῦρκοι εἰς
 Ρόδον εἰς τὸν α' χρόνον.
 70 Ν. Ἀγορηπιότης Δ.
 71 Χ" Ἀναστάσης Τεργιακῆς εἰς Σύμην ἐφονεύθη παρὰ τῶν
 Τουρκῶν.
 72 Δημήτριος Ἀλμπάνης μετὰ πολλῶν εἰς τὴν Ἑλλάδα
 δουλεύσεων ἀπέθανε.
 73 Χ" Κωνσταντ. Κουρδέλας ἐχάθη εἰς τὴν Κάλυμνον ἀπ' ἕξω
 μὲ 7 ἀνθρώπους.

Ἐβδομήκοντα τρία ἄτομα τὸ ὅλον, ὅσων ἐνθυμούμεθα κατὰ τὸ παρόν. Τοὺς δὲ ζῶντας, οἵτινες εἰς τὸν κοινὸν ἀγῶνα συνηγωνίσθησαν κατὰ τε ξηρὰν καὶ θάλασσαν καὶ εἰς διάφορα μέρη τῆς Ἑλλάδος διαμένοντας καὶ δυστυχοῦντας ἄχρι τοῦδε συμποσομένους εἰς ἑξακοσίους καταλιμπάνομεν ἐνταῦθα.

§ 8. Μετὰ τὰ ἀνωτέρω, ὑπόκειται τὸ κάτωθι ἔγγραφον Αἰνίων ἐν Ἐρμουπόλει ὑπογραφόμενον περὶ τῆς πιστότητος τῶν ἐν τῷ Καταλόγῳ ὀνομάτων καὶ γεγονότων καὶ κυρούμενον ὑπὸ τῶν δημογερόντων καὶ τῆ σφραγίδι τῆς Δημογεροντίας Ἐρμουπόλεως.

Οἱ ὑποφαινόμενοι Αἰνίται καὶ παροικοῦντες πρὸ χρόνων εἰς Σύραν καὶ τὴν ἐλευθέραν Ἑλλάδα, ἔχοντες πληρεστάτην πληροφορίαν περὶ τῶν διαλαμβανομένων ἐν τῷ παρόντι Καταλόγῳ διαβεβαιούμεν τὸ ἀψευδὲς αὐτοῦ καὶ ἀκίβδηλον τῇ ἰδίᾳ ἐκάστου ἡμῶν ὑπογραφῇ.

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρας, τῇ 18 ἰουνίου 1832.

- » Γεώργιος Σουρμελῆς
- » δημήτριος Ρίζος
- » Κωνσταντῖνος Καλογιάνης
- » Ἀμηρᾶς I. Σουρμελῆς
- » Καριάκος Καλογιάνης
- » καπετὰν βηζαῖς Ἐλευθερίου
- » Κωνσταντῖνος Χαρίλαος
- » Μ. Φ. Κούταβος

Ἐπικυροῦται τὸ γνήσιον τῶν ἄνω ὀκτὼ ὑπογραφῶν

Ἐν Ἐρμουπόλει Σύρας, τῇ 20 Ἰουνίου, 1832

Οἱ Δημογέροντες

- » Ν. ταρποχιζάτης (;)
- » Γεώργιος Πετριτζης
- » Δουκᾶς Ράλλης

Σφραγίς

ὁ Γραμματεὺς

Δημογεροντίας Ἐρμουπόλεως

* * *

Ἐγγραφοῦν περὶ τῶν ὑπηρεσιῶν τοῦ Καπετὰν Ἀντ. Βιζβίξη

Ἐγγραφοῦν —

Ἐκ τούτου φανερόν ἐστι ὅτι ὁ Καπ' Ἀντώνης Βιζβίξης εὐρισκόμενος:

εις Λιβάθα (*) με τὸ πλοῖόν του, τὸ εἰς τὴν πολιορκίαν στρατόπεδόν μας ἔχων μεγαλωτάτην ἀνάγκην τόσον ἀπὸ τροφᾶς ὅσον καὶ ἀπὸ πολεμοφόδια μᾶς ἔδωσεν ὁ ρηθεις 3, τρία κανόνια τοῦ κάμπου, διακοσίας πενήντα ἑπτὰ ὀκ' μαπαροῦτι, πεντακόσια δεκάρια φυσέκια ντουφεκίων, πενήντα μπάλας τῶν κανονίων, ἑνεήντα μπάλες γρανάτες, εἰκοσιπέντε σακέτα μπάλα μιδραλία, ἑβδομήντα πέντε κα' παξημάδι καὶ πεντακόσιες ἑξήντα ὀκ' ἀ' εὔρι καὶ ὑπεσχέθη νὰ μᾶς οἰκονομήσῃ καὶ ἄλλα, ἂν λάβωμεν χρεῖαν. Καὶ οὕτω ἐκρατήσαμεν τὴν πολιορκίαν ἄλιν καὶ ἐστάθηνεν ἑπειδὴ εἴμεθα ἔτοιμοι νὰ σκορπίσωμεν ὅλοι. Διὸ δίδεται τὸ παρὸν διὰ νὰ ἔχῃ νὰ παρρησιασθῇ ἐν καιρῷ εἰς τὸ Γένος διὰ ταύτην του τὴν δούλευσιν καὶ τὸν πατριωτισμόν.

Εἰς Λιθάδα, τῇ 13 μαΐου 1822

Ἐπισημασθεῖς ἀντιρητῶν.¹)

Ἀμέσως ὑπὸ τὸ ἔγγραφον τοῦτο ἔπεται ἄλλο πιστοποιοῦν τὴν ἐθελοθυσίαν καὶ ὑπηρεσίαν τοῦ καλοῦ τούτου καὶ φιλοπάτριδος ἀνδρός.

Ἐτερον, δι' οὗ πιστοποιεῖται ὑπὸ τῆς δημογεροντίας τῶν Ψαριανῶν «ὅτι ὁ μακαρίτης ἐστάθη εἰς τὴν ἀρχὴν τῆς ἐπαναστάσεως εἰς τὴν νῆσον » Ψαρὰ μετὰ τὸ πλοῖόν του καὶ συνεισέφερεν εἰς τὸν ὑπὲρ πατρίδος πόλεμον τὸ κατὰ δύναμιν». Παρσευρέθη εἰς τὰς ναυμαχίας τοῦ Ἁγίου Ὁρους, τῆς Μιτυλήνης καὶ τῆς Σάμου.

Ἐπογεγραμμένον καὶ ἐσφραγισμένον ὑπὸ τῆς Δημογεροντίας ἐν Αἰγίνῃ τῇ 19 Ἰουλίου 1833 καὶ κεκυρωμένον τῇ 26 Ἰουλίου τοῦ 1833, διὰ τῆς σφραγίδος τῆς ἐπαρχίας Ναυπλίας καὶ ὑπογραφὸν διὰ τὸ ἀπαράλλακτον καὶ τοῦ γραμματέως Ἰωάν. Σαρηγιάννη.

Ἐτερον.

Θάνατος τοῦ Βιζβίζη. — Συμφωνία.

«Κατὰ τὸ 1822 ἔτος τῇ 2 Ἀπριλίου ἦλθεν ὁ Χ' Ἀντώνης Βιζβίζης » ἀπὸ τὸν Ὀλυμπον εἰς Λιθάδα τῆς Εὐβοίας, ὅπου διέτριβεν ἡ κεντρικὴ » διοίκησις τοῦ Ἀρείου Πάγου καὶ ἐσυμφωνήθη ἀπὸ αὐτὴν νὰ σταθῇ μετὰ τὸ » πλοῖόν του εἰς τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου τῆς Εὐρίπου. Ἀποθανόντος » δὲ τοῦ Χ' Βιζβίζη (²) κατὰ τὴν 21 Ἰουνίου ἐδιοίκει ἐπιτροπικῶς τὸ πλοῖον » μετὰ διαταγὴν τοῦ Ἀρείου Πάγου ὁ Κ' Σταυρῆς μέχρι τέλους Αὐγούστου. » Ἀπὸ δὲ τὰς ἀρχὰς Σεπτεμβρίου ἕως ὅτου ἀνεχώρησεν ὁ Ἀρειος Πάγος » περὶ τὰ τέλη Ἰανουαρίου, ἐφύλαξε τὴν πολιορκίαν τοῦ φρουρίου μετὰ ἰδιαι- » τέραν συμφωνίαν τῆς γυναικὸς τοῦ ἀποθανόντος Χ' Βιζβίζη μετὰ τὴν τοπι- » κὴν ἐφορίαν, κατὰ τὴν ὁποίαν συμφωνίαν διέμεινε καὶ μετὰ [τὰ] τὴν ἀναχώ-

* ἄλλαχού Λιθάδα.

¹) Οὕτω ²) Θάνατος αὐτοῦ ἐν τῷ περιθωρίῳ.

» ρησιν τοῦ Ἀρείου Πάγου. Ἔλαβε δὲ γρόσια ἀπὸ τὸν Ἀρειον Πάγον 400
 » ὅσον ἐνθυμούμεθα, τὰ ὁποῖα νομίζομεν ὅτι εἶναι καὶ περασμέναι εἰς τὸν
 » λογαριασμόν τοῦ Ἀρείου Πάγου, ὅστις εὐρίσκεται εἰς τὸ ὑπουργεῖον τῆς
 » Οἰκονομίας· ἴσως εἶναι καὶ περισσότερα.

» Ἀπὸ δὲ τὴν Ἐφορίαν δὲν ἠξέυρομεν τί ἔλαβε. Καὶ εἰς βεβαίωσιν τῶν
 » ἀνωτέρω δίδομεν τὸ παρὸν καὶ ὑποφαινόμεθα.»

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 8 Μαρτίου 1826

ὅ,τι ἴσον ἀπαράλλακτον
 (τ. Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς τῆς Δημογεροντίας
 Ἰωάν. Σαρηγιάννης

Ἔτερον

Διὰ τοῦ παρόντος φανερόνομεν καὶ ἀποδεικνύομεν ὅτι ὁ Κ. Ἀντώνιος Βισβίτζης, Αἰνήτης, εὐρισκόμενος μὲ τὸ καράβι του εἰς νησίον Λιβάδα, ὅστις ἀπὸ Ὀλυμπον εἶχεν ἔλθει πρὸς τὸν Ἀρειον Πάγον διὰ ὑπόθεσιν τοῦ Γένους, καὶ ὄντες ἡμεῖς πολιορκισμένοι εἰς ἁγίαν Μαρναν ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς μὲ κανόνια ἐπτὰ κτυπῶντας μας μὲ μπάλλα ἐπτὰ γροανάτας καὶ ζητῶντες ἀπ' αὐτὸν διὰ μέσου τοῦ Ἀρείου Πάγου δύο κανόνια εἶχε τοῦ κάμπου, ἀμέσως ἐσηκώθη μὲ μεγάλον πατριωτισμὸν εἰς τὰ πανία, καὶ ἦλθε μὲ τὸ καράβι του πρὸς βοήθειάν μας καὶ δίδωντάς μας τὰ δύο κανόνια τὰ ὁποῖα καὶ πάλιν ἔλαβε ἐκράτησε τρεῖς ἡμέρας πόλεμον ἀκαταπαύστως μὲ κανόνια καὶ οὕτως ἐμπόρεσεν ἵνα ἐμβαρκαρισθῇ ἢ κολώνα μας ἀπὸ τρεῖς χιλιάδας καὶ νὰ σωθῇ· καὶ τὰ προσδιορισθέντα ὀκτὼ καράβια Λιμνὰ καὶ Τρικκεριώτικα ἀπὸ Ἀρειον Πάγος δι' αὐτὴν τὴν περίστασιν, ἐστάθησαν τὰ μόνα δειλιόντα καὶ ἀδιαφορήσαντα εἰς τὴν αὐτὴν ἀνάγκην. Διὸ καὶ τοῦ δίδεται τὸ παρὸν διὰ νὰ ἔχη νὰ παρησιασθῇ ἕνα καιρὸν εἰς τὸ Γένος διὰ ταύτην του τὴν δούλευσιν.

Ἐκ τοῦ Μόλου (1) Παλαιοχωρίου, τῇ 15 Ἀπριλίου 1822.

Ὁδυσσεὺς Ἀντρητζος
 Νικήτας Σταματελόπουλος

Ἰσον ἀπαράλλακτον τῇ πρωτοτύπῳ εἰς χεῖρα τῆς κυρᾶς Δόμνας Χ' Βισβίτζη.

Ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Ἰουλίου 1833.

(Τ. Σ.)

Ὁ Γραμματεὺς
 Ἰ Σαρηγιάννης

Ἔτερον.

Δίδεται τὸ παρὸν τῇ καπετάν Χαδζῇ Βισβίτζαινα ἐκ Λίμνους, πρὸς ἐμπίστωσιν παντὸς ὅτι ἐν ὄσῳ καιρῷ ἐδούλευσε τόσον ζῶν ὁ μακαρίτης ὅσον

1) Μόλου ἢ Μύλου, δυσδιάκριτον.

καὶ μετὰ θάνατόν του τὸ πλοῖον του εἰς τὴν νῆσον Εὐβοίαν κατὰ τὸ βόρειον μέρος (τὸν ὁποῖον καιρὸν μαρτυροῦσι τὰ ἔγγραφα) ἐδούλευε μὲ εἰλικρίνειαν καὶ πατριωτικὸν ζῆλον χωρὶς νὰ παρακούσῃ τῶν προσταγῶν καὶ χωρὶς νὰ βλάβῃ τὴν νῆσον, ἀλλ' οὐδένα κάτοικον, ἢ πάροικον εἰς τὸ παραμικρὸν, ὡς καλῶς δουλεύσαντες μαρτυροῦνται παρ' ἐμοῦ δι' ἔνδειξιν

ὁ στρατηγὸς

Διαμαντῆς Νικολάου Ὀλύμπιος

οἱ πρόκριτοι τοῦ κοινοῦ τῆς νήσου
βορείου Εὐβοίας καὶ οἱ πολεμικοὶ ἐπίτροποι

Ἐν Ξηροχωρίῳ, τῆ 12 Ἰουλίου, 1833

Ἴσον ἀπαράλλακτον κεκυρωμένον ὁμοίως.

Ἔτερον.

Ὁ παρὼν καπετὰν Χ'' Ἀντώνης Βισβίξης εἶναι φανερὸν ὅτι τὸ καράβι του τὸ ἀφίερωσεν εἰς τὸ Γένος καὶ πολλοὺς χρόνους ὁποῦ ἐπλοκάρισε τὸ Γρυπνοῆσι καὶ ὁ πλόκος του ἐστάθη πολλὰ ὠφέλιμος εἰς τὸ Γένος, καὶ εἰς ἐκεῖνο τὸ στρατόπεδον μ' ὄλον ὁποῦ ἐγὼ ἐστάθηνκα τόσον καιρὸν εἰς ἐκεῖνο τὸ στρατόπεδον σχεδὸν ἑπτὰ μῆνας καὶ εἶδον τὰ ὅσα καλὰ ἔκαμιν αὐτὸ τὸ καράβι καὶ ποῖον ὄφελος μᾶς ἤφερνεν εἰς τὰ ἐπιχειρήματά μας δίχως νὰ ἔχη ἀπὸ κανένα μέρος καμμίαν μικρὰν βοήθειαν, ἀλλὰ τὸ ἀφίερωσε τὸ καράβι του εἰς τὸ Γένος, καὶ ὅταν τὸ Γένος ἀποκατασταθῆ πρέπει νὰ θεωρηθῆ καὶ αὐτὸς ὡς καλὸς φιλογενῆς καὶ φιλόπατρις καὶ ἐν ταυτῷ νὰ πληρωθῆ καὶ διὰ τοὺς κόπους του, διότι τὰ ὅσα εἶδα ὁμολογῶ καὶ μένω

Καρατάσος

— τῆ 1822 Ἀπριλίου 29.

Βρισάκια

Ἴσον ἀπαράλλακτον τῷ πρωτοτύπῳ κλ. κλ.

§ 9. Ἐπίσης δι' ἐτέρου ἐγγράφου τῆ 10 Νοεμβρίου τοῦ 1821 καὶ διὰ συμφωνητικοῦ δηλοῦται ὅτι οἱ προεστῶτες τῆς νήσου Ἄνδρου συνεφώνησαν τὸν κ. Χ'' Ἀντ. Βισβίξην νὰ δώσῃ τὴν ὑπηρεσίαν τοῦ καραβιοῦ του εἰς αὐτὴν καλῶς ἀρματομένον κτλ. καὶ νὰ προφυλάττῃ αὐτὸς εἰς κάθε βλάβην τῆς νήσου «καὶ πρὸ πάντων νὰ μὴ περάσῃν οἱ Καρυστινοί».

1) νὰ πληρώνη 7008 γρόσια δι' ἕκαστον μῆνα

2) καὶ ὅσον μαροῦτι χαλάση.

Ἄλλ' ἡ νῆσος ὄλον τὸ ποσὸν δὲν ἠδυνήθη νὰ πληρώσῃ καὶ ἐγένοντο εἰς τὰ κατόπιν ἔτη διαβήματα πρὸς ἐξαργύρωσιν τῆς ὁμολογίας τῶν προκρίτων τῆς νήσου ἐκ 3500 γρ. καὶ διὰ τοῦ κυρίου Γρηγορίου Ζάλλα ὑπασπιστοῦ

τοῦ Ὑψηλάντου πρίγκηπος καὶ ἀρχιστρατήγου κατὰ τὸ 1822 καὶ διαμαρτύρησιν, ἔχουσαν ὡς ἑξῆς:

Ἐκλαμπρότατε Ἀφέντη τῆς Φραντζας

Εἰς νῆσον Ἄνδρον

Ἐγὼ ὁ ὑπογεγραμμένος Χ' Ἀντώνης Βισβίζης διοικητῆς τοῦ πλοίου μου ὀνομαζομένου «*Καλομήρα*» μὲ σημαίαν χριστιανικὴν, βιασμένος νὰ παρησιάσω εἰς τὴν καγκελλαρίαν σας τὸ προτέστον μου ἔναντιόν τοὺς ναυλωτάς μου εὐγενεῖς Ἀνδριώτας, οἱ ὁποῖοι δείχνοντας ζῆλον πατρικὸν (πατριωτικόν;) καὶ διὰ νὰ φυλάξουν καὶ ταῖς φαιμίαις των ἀπὸ τοὺς Ἀγαρηνοὺς Καρυστιανούς, ἔπεμψαν ἐπιτρόπους τοὺς εἰς Πάρον καὶ με ἐπερικάλεσαν νὰ ἔλθω ἐδῶ μὲ τὸ μπαστιμέντο μου ὅπου τὸ εἶχα καλὰ ἀρματωμένο διὰ νὰ με ναυλώσουν οἱ προεστοί, καθοῦ τῇ 11 νοεμβρίου ἀπελθόντος ὑπεγράψαμεν τὸ κοντρόντο μας εἰς τὴν ἐδῶ μητρόπολιν καὶ παρευθὺς ἐφέρθηκα νὰ θεωρῶ τὸν γυαλόν, ὅπου χωρίζει τὴν Κάρυστον μὲ τὴν Ἄνδρον δι' ἓνα μῆνα εἰς τὴν τελείωσιν τοῦ ὁποίου ἐζήτησα τὴν πληρωμὴν τῶν ἑπτὰ χιλιάδων γροσίων κατὰ τὴν ὑπόσχεσίν τους, οἱ ὁποῖοι καταπατώντας τὴν μὲ ἐπρόβαλαν ἀνωφελεῖς προφάσεις καὶ με ἀπαρτοῦν εἰς τὴν στενοχωρίαν νὰ δανεισθῶ ἄσπρα μὲ τὸν *μαμελέ* διὰ νὰ πληρῶσω ταῖς πάγαις Πανάτικαις καὶ τὸν μαρινάραν μου.

Αἰτία λοιπὸν τῆς ἀμελείας τῶν εὐγενῶν προεστῶν μὲ προξενοῦν ζημείας καὶ χασομέραις ὅπου θέλω σταματήσω ἐδῶ εἰς Ἄνδρον ἕως ὅτε νὰ με πληρῶσουν εἰς ὅτι μὲ ἀπαιτεῖ ὁμοίως νὰ με δώσουν ἀναλόγως πρὸς ἑπτὰ χιλιάδες γρόσια τὸν μῆνα διὰ ὅσον καιρὸν εἶχα ἐδῶ σταματήσει.

Διὸ ἔναντιόν εἰς αὐτοὺς τοὺς προεστοὺς ἄρχοντας καὶ ἐπιλοίπους ἐγκατοίκους τῆς ἐδῶ πολιτείας προτεστάρω εἰς βάρος τους ὅλα μου τὰ ἔξοδα ζημείας καὶ ἰντερέσσα συλλογισμένα καὶ ἀσυλλόγιστα.

Καὶ τελευταῖον προτεστάρω κάθε ζημείαν ὅπου ἤθελε συνέβη τοῦ αὐτοῦ ἀρματωμένου πλοίου τόσον ἀπὸ κακοκαιρίαν, ὅσον ἀπὸ τοὺς ἐχθροὺς τῶν Χριστιανῶν νὰ εἶναι ὑποκείμενοι εἰς κάθε καιρὸν οἱ ὑπογραφθέντες τοῦ κοντρόντου ἀλλὰ καὶ οἱ ἐπίλοιποι Ἀνδριῶται, καθότι ἤθελε ἀποφασισθῶν ἀπὸ τὴν ἀπαιτοῦσαν δικαιοσύνην. Παρακαλῶντας τὸ ἴσον τοῦ αὐτοῦ προτέστον μου νὰ δοθῇ πρὸς τοὺς εὐγενεῖς προεστοὺς διὸ ταπεινὸς ὑπογράφομαι.

Ἄνδρος τῇ 11 Δεκεμβρίου 1821

Καπετὰν Χ' Ἀντώνης Βισβίζης

Addi Detto.

Presentato il pretente dal Hazi Antonio Visvisi per abere signifiante, a questa Deputazione Graeca.

Extratta la presente le 14/26 Χmod 1821.

Andros e consegnata del Cap". Visvisi sopra nominato, depo ave-
l'altra simili significata alli Sri Deputati di questo isola.

Per copia conforma

Antonio Candaduli procuratore
de isola agente di Fransia di questa Isola.

Οὐχὶ ἔνεκα κακῆς προαιρέσεως, ἀλλὰ δυστυχίας ἔνεκα οἱ πρόκριτοι ὡς ἐν
γραμμασιν αὐτῶν φαίνεται, δὲν ἀπέδιδον τὰ τελευταῖα ὀφειλόμενα ἔτι κατόπιν,
ἐτέρας δόσεως 1500 γρόσια. Διὰ τοῦτο ἡ Δόμνα Βισβίζη ἔλαβεν ἔγγραφον
τῆς Διοικητικῆς Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος, πρὸς τὴν Διευθυντικὴν Ἐπιτρο-
πὴν τοῦ Αἰγαίου Πελάγους, δι' οὗ διατάσσονται οἱ Ἄνδριοι νὰ ἐξοφλή-
σωσι τὸ ἄνω ποσὸν τάχιστα.

Τὸ ἔγγραφον ἐγένετο ἐν Ναυπλίῳ τῇ 26 Αὐγούστου 1826 καὶ ὑπο-
γράφεται.

πρόεδρος

Ἄνδρέας Ζαήμης

δ. Τζαμαδὸς

Ἀναγνώστης Δηλιγιάννης

Γεώργιος Σισίνης

Κ. Ζῶτος

Α. Μοναρχίδης

Ἰωάννης Βλάχος

Παραγιώτης Δ. Δημητρακόπουλος

Σφραγίς

Ὁ Γεν. Γραμματεὺς

Διοικητ. Ἐπιτροπῆς τῆς Ἑλλάδος

Γ. Γλαρόκης

Ἐπισημείωσις

§ Ἐν τῇ «Ἱστορίᾳ τῶν Ἀθηνῶν» τοῦ Σουρμελῆ ἀπῆντησα καὶ ἔτε-
ρον *Μανώλην Αἰνίτην* ἐν τῇ πολιορκίᾳ τῶν Ἀθηνῶν ὑπὸ Κιουταχῆ ἀνα-
φερόμενον.

§ Ἐξηγήσεις διαφορῶν ξενικῶν λέξεων τῆς ναυτικῆς παρατρέχω διότι
αὐταὶ γνωστὰ καὶ ἐν χρήσει τινὲς μέχρι σήμερον.

Δ.

§ 10. Τὸ κάτωθι ἔγγραφον ἐν ἀντιγράφῳ πιστῶ εὔρον παρὰ τῇ οἰκο-
γενείᾳ τοῦ μακαρίτου *Συροπούλου Συροπούλου*, τοῦ καλοῦ ἐκείνου καὶ ζη-
λωτοῦ τῆς Αἴνου οἰκογενειάρχου (1).

1) Μέχρι τοῦ 1905 εἶχον ἀμέσους εἰδήσεις τῆς ἀρχοντικῆς αὐτῆς οἰκογενείας.
Ἡ δεσποινὶς *Συροπούλου Καίτη* (ἀπὸ τὰς ὑποψηφίους καλλονὰς Πειραιῶς) ἀνήκει
εἰς τὴν οἰκογένειαν ταύτην; (Σκίτσα *Πατρίδος* 14 Μαρτίου ἔ. ἔ.).

Χρονολογίαν δὲν ἔφερεν ἀνίξει εἰς τὴν ἱστορικὴν ἐκείνην τῶν Ρώσων τοῦ 1828 κατὰ τῆς Τουρκίας ἐκστρατείαν ἦτις, ὡς γνωστὸν ἔληξεν εἰς τὴν *Συνθήκην τῆς Ἀδριανουπόλεως* (Σεπτεμβ. 1829), δι' ἧς καὶ τὰ διὰ τῶν πρωτοκόλλων 6 Ἰουλ. 1827 καὶ 10 Μαρτίου Ἑλληνικά δίκαια ἀνεγνωρίσθησαν.

Ἐν τῇ πυρποληθείσῃ πλουσιωτάτῃ ἐκκλησίᾳ τῆς *Παναγίας* (Κοίμησις) ἐσώζετο τάφος ναυάρχου Ρώσσου. Ὁ τάφος μετὰ τὴν πυρκαϊᾶν μετηνέχθη εὐλαβῶς εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ *Χριστοῦ* (Μεταμορφώσεως) ἔφερε δὲ χρονολογίαν 6 Σεπτεμβ. 1829. Εἰς τὴν ἐκκλησίαν ταύτην διασωθεῖσαι ἀνεστηλώθησαν καὶ αἱ πλουσίως ἐπηρεγυρωμένα εἰκόνες τῆς *Παναγίας* καὶ τοῦ *ἁγίου Νικολάου* μετὰ τὴν ὑπὸ τῆς πυρκαϊᾶς καταστροφὴν τῶν οἰκείων ἱερῶν ναῶν (12 Αὐγ. 1867).

Ἡ ἐκκλησία τοῦ *Χριστοῦ*, τέως μικρά, ἐπεσκευάσθη, ηὔρυνθη καὶ εἰς ὕψος ἢ στέγη αὐτῆς ἤρθη ἀνάλογον, κυρίως κατὰ τὸ 1833 ἐπιστασίᾳ τοῦ *Χατζῆ Ἀντώνη Λασκαράκη*, τῆ συνδρομῇ τῶν κατοίκων τῶν ἐν τῇ ἐνορίᾳ ταύτῃ. Ἡ ἐκκλησία ἔκτοτε καὶ τὰ πρωτεῖα ἔλαβε καὶ ὡς μητροπολιτικὴ. Ἐν αὐτῇ ἴδρυτο ἀντικρὺ τοῦ δεσποτικοῦ θρόνου καὶ *στασίδιον ἴδιον* (θρόνος) διὰ τὸν πρόξενον τῆς Ἑλλάδος (1). Διεκρίνετο τὸ ἀρχαῖον ξυλόγλυπτον τέμπλον ἄτε μετὰ πολλῆς τέχνης ἐξειργασμένον. Ἐν αὐτῇ ἐτάφη καὶ ὁ μητροπολίτης Αἴνου *Δωρόθεος* (1873—1877)

Περὶ τῶν ἐν Αἴνῳ ἐκκλησιῶν ἔγραψεν ὁ μακαρίτης *Λαμπάκης*, μεθ' οὗ ἐν καιρῷ κατὰ τὴν εἰς Κων)πολιν τιμίαν ἐπίσκεψιν αὐτοῦ ἱκανὰ καὶ περὶ Αἴνου ἀντηλλάξαμεν (2).

Πρὸς τὸν Ἐκλαμπρότατον Κύριον Ἰωάννην Ἰωαννίδην, κόμητα τῶν Βαλκαμίων Δίπιτιζ (*) ἀρχηγὸν ὄλων τῶν ἐν ἐνεργείᾳ στρατευμάτων.

Ἐκλαμπρότατε,

Οἱ δυστυχεῖς κάτοικοι τῆς πόλεως Αἴνου καταθλιβόμενοι ὑπὸ τῆς θηριώδους σκληρότητος τοῦ ὀθωμανικοῦ διοικητοῦ μας Ἐμρούλ - ἀγά, εὐρισκόμεθα εἰς τὴν ἀνάγκην νὰ προσπέσωμεν τοῖς ποσὶν τῆς Ὑμετέρας Φιλανθρωπίας καὶ εὐπροσηγορίας, τῷ ὑπερασπιστῇ τῆς ὀρθοδόξου ἡμῶν πίστεως καὶ ταπεινώτατα νὰ ἰκετεύσωμεν τὴν ὑμετέραν Ἐξοχότητα, νὰ ἐκτείνῃ ἐφ' ἡμᾶς τὴν νικηφόρον δεξιάν της.

1) Ὁρα B. A. Μυστακίδου «Λασκάρις» ἐν σ. 166 τῆς Ἐπετηρίδος Βυζαντινῶν Σπουδῶν 1928.

2) Ἐν Δελτίῳ Χριστιαν. Ἀρχαιολ. Ἐταιρείας τῇ Η' (1909) ἀν ἐν τῇ σημειώσει μου ὀρθῶς ἢ παραπομπῇ ἔχη.

(*) εἶναι ὁ Diebisch.

Μετὰ τὴν ἀπαρηγόρητον δι' ἡμᾶς ἀναχώρησιν ἀπὸ τὴν πόλιν μας ἱππικόν της, ἔχοντες ἐλὶ κεφαλῆς τὴν Ἐξοχότητα *Τίβερος* οἱ δυστυχεῖς πάλιν ὑποκείμεθα εἰς τὴν ἀχόρταγον δίψαν τῆς τυραννείας (οὕτω) τοῦ εἰρημένου Ἐμρουλ ἀγά, ἥτις ἡμέρα τῇ ἡμέρα αὐξάνει καὶ εἰς τὴν ὁποίαν καὶ αὐτοὶ οἱ Τούρκοι ὑπόκεινται.

Ὁ κακὸς ἄνθρωπος διοικητὴς μας τὴν προχθὲς, πρὶν τῆς μεσημβρίας προσκαλέσας τρεῖς ἀξιωματικούς τῆς πόλεως μας ὀθωμανοὺς τοὺς ἐξώρισε μὲ μίαν προετοιμασθεῖσαν ἀπ' αὐτὸν βάρκαν, ὅπου τις οἶδε, ἴσως διὰ νὰ τοὺς ὑστερήσῃ τὴν ζωὴν. Ὑπὸ τοιοῦτου δὲ κινδύνου ἐπαπειλοῦνται καὶ ἔξ ἡμῶν ὀκτώ. Ἐτολήσαμεν καὶ ἐκ δευτέρου νὰ ἐνοχλήσωμεν διὰ τῆς παρουσίας τὴν Ἐξοχότητά της νὰ εὐδοκήσῃ ἢ αὐτὸν ν' ἀλλάξῃ, ἢ νὰ συγχωρήσῃ μικρόν τι σῶμα πεζικὸν νὰ καθησυχάζῃ εἰς πόλιν μας διὰ κοινὴν αὐτῆς ἀσφάλειαν.

Ἐκ τοῦναντίου δὲ ἡμεῖς ἐχάθημεν καὶ αἱ φαιμέλιαί μας μένουσιν διὰ πάντα ὄρφανα καὶ οἱ ἀθῶφοι συμπολίται θέλει σύρονται ὑπὸ τῆς αἰμοβόρου χειρὸς του. Ἐπιταχύνετε παρακαλοῦμεν ταπεινώματα καὶ λυτρώσατε τοὺς ἐλπίζοντας ἐπὶ σὲ ἀπὸ τὸν ἐπαπειλοῦντα ἀναπόφευκτον κίνδυνον. Σὺ εἶσαι ἢ καταφυγὴ μας, σὺ εἶσαι ἢ ἐλπίς μας, σὺ εἶσαι ἢ παραμυθία μας, σὺ εἶσαι ὁ ὑπερασπιστὴς μας.

Ἡμεῖς δὲ παρακαλοῦμεν τὸν Θεὸν νὰ ἐπιταχύνῃ τὴν πρὸς ἡμᾶς ἀντίληψίν Σας, καὶ προσφέροντες εἰς Ὑμᾶς τὴν εἰλικρινεστάτην μας εὐγνωμοσύνην καὶ βαθύτατον σέβας μένομεν

τῆς Ὑμετέρας Ἐλλαμπρότητος

Αἶνος, τῇ 18 ἡβρίου (1829;)

Ε΄.

§ 11. Ἐν τμήματι τῆς πόλεως, ὅπερ ὑπὸ τὰ ὑψηλὰ τεῖχη, τὸ *Κάστρον*, εἰς τὰ κάτωθι πρὸς τὸ Αἰγαῖον νεύοντα μέρη κείμενον καὶ διὰ τοῦτο *Κάτω Μαχαλάς* καλεῖται, εἴρηται ὁ ναὸς τῶν *Τριῶν Ἱεραρχῶν*. Κατὰ τὰς τῶν γερόντων ὁμολογίας εἶναι τοῦ τμήματος τούτου ὁ ἀρχαιότερος, ὡς πράγματι δυνατὸν ἵνα συμπεράνῃ τις ἐκ τῆς ταπεινότητος, τῆς στενότητος τῆς οἰκοδομῆς, τοῦ φωτισμοῦ, σημείων, ὡς γνωστόν, χρόνων παλαιότερων, καθ' οὓς ὁ ἄκρος πρὸς τὰ θεῖα σεβασμὸς τοῖς πιστοῖς ψυχὴν ζῶσαν ἐμφυσῶν ὑπὸ τρομοκρατίαν τελεῖ καὶ τῇ ἔξει ταύτη συνέχεται πως. Εἶναι χαμηλός, ἔχει ὀρθοφὴν ξυλίνην, ἥτις στηρίζεται ἐπὶ ἔξ κίωνων πρὸς δὲ τὸν ἀριστερὸν χορόν, ὅπισθεν καὶ ἄνω μέχρι τῆς στέγης ἦτο ἢ γυναικωνίτις διαιρουμένη οὕτω εἰς ἰσόγειον καὶ ἀνώγειον συγκοινωνοῦσα μετὰ τοῦ κυρίως ναοῦ διὰ κιγκλιδωτῶν ξυλίνων θυρῶν. Ἡ πυκνότης τῶν ὀπῶν τοῦ διατρήτου ξυλίνου χωρίσμα-

τος (καφασιοῦ) ἦτο τοιαύτη, ὥστε δυσκολώτατον ἦτο ἵνα διακρίνη τις ἡ ἱσταμένη καὶ τὴν ἱερουργίαν παρακολουθοῦσα γυνή. . .

Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ πρὸ τοῦ βήματος τῆς ἱερᾶς προθέσεως, εὗρηται τεμάχιον μαρμαρίνης πλακόσ' ἐφ' οὗ ὡς ἐπὶ βαθμίδος πατῶν ὁ ἱερεὺς ἐκτελεῖ τὰ τῆς θείας προσκομιδῆς. Ἐπὶ ταύτης (0,55 μ. × 40 πλάτους) σώζεται ἡ ἐξῆς ἐπιγραφὴ:

ΤΙΣ ΔΩΣΕΙ

ΕΡΑ * ΓΕΡΟ

ΡΑ ΜΙΚΟΚΑ/**

Δυστυχῶς δὲν ἔχω ἐν ταῖς σημειώσεσί μου τὸ ὕψος τῶν γραμμάτων ἀναγεγραμμένον, οὐδὲ διὰ τὴν ἀνάγνωσιν ἴσως δύναμαι ἵνα ἐγγυηθῶ. Αἱ σημειώσεις μου ἐπὶ τὸ νεανικώτερον βεβαίως σημειωθείσαι ἀνάγονται εἰς τὰ ἔτη 1880 καὶ 1881. Ἐπίσης ἐνταῦθα διατρίβων δὲν ἔχω παρ' ἐμοὶ πρὸς ἔλεγχον τὰ περὶ τῆς ἐπισκέψεως τοῦ Λαμπάκη ἐν Αἴνῳ δημοσιευθέντα ἐν τῷ Η'. τεύχει τοῦ Δελτίου τῆς Χ. Α. Ἐταιρείας, δὲν ἐνθυμοῦμαι δὲ ἐὰν γράφη καὶ περὶ τῶν εἰς τὴν ἐνορίαν ταύτην προσηρμοσμένων παρεκκλησιῶν τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου, καὶ τῆς Ὀδηγητρίας, ἀξίων εἰδικῆς περιγραφῆς. Τὸ τοῦ ἁγίου Ἀθανασίου πρὸς τὴν θάλασσαν ἔχει τὸν φωτισμὸν αὐτοῦ μόνον ἐκ τῆς θύρας τοῦ νάρθηκος καὶ δύο ὀπῶν ἐνὸς φεγγίτου εὗρισκομένου ἄνωθεν αὐτοῦ· ἄγει τὴν ἐορτὴν αὐτοῦ, τὴν 18 Ἰανουαρίου, καθ' ἣν ἡμέραν τελεῖται καὶ ἡ ἐορτὴ τῆς συντεχνίας τῶν ἀρτοποιῶν μετ' ἀρτοποιασίας, καὶ τῆς 2 Μαΐου. Τὸ δὲ τῆς Ὀδηγητρίας ἀπεριποίητον ἐντὸς τειχῶν καὶ δασυλλίου ζαμβουκιῶν καὶ συνοικίας ἐρειπωμένων οἰκιῶν, ὧν οἱ κύριοι εἰς Δεδεαγάτς ἢ ἀλλαχοῦ εἶχον μεταναστεύσει . . . μία μόνον κατρωκεῖτο οἰκία καθ' ἣν ἡμέραν (Μαΐου 1881 3η) ἐσημειούμην τὸ μέρος τοῦτο . . . Τὸ ἱερὸν ἔχει δύο ὀπὰς φεγγίτου, ἐξ οὗ καὶ φωτίζεται. Αἱ εἰκόνες κατεστραμμένα, σχεδὸν καὶ αὐτὴ ἡ τῆς Ὀδηγητρίας εἰκὼν. Τὸ τέμπλον κατὰ τὸ 1777 ἐζωγραφημένον... Ἐπεσκευάσθη κατὰ τὸ 1810 συνδρομῇ τοῦ τιμιωτάτου κῆρ Ἀμηροῦδη, ὡς ἡ ἐπὶ τῆς θύρας τῆς εἰσόδου ἐνδοθεν ἐπιγέγραπται: «νέας ἐποχῆς εἰκόνες ἀτεχνοὶ καὶ τοιχογραφίαι, ὡς ἡ τοῦ ἁγίου Νέστορος». Ἐντὸς τοῦ ἱεροῦ εὗρον

* Σημ. τ. Δ. Εἰς τὴν θέσιν ταύτην τοῦ ἀντιγράφου, ὑπάρχει σχῆμα καρδίας μετὰ μίσχου.

***) Σημ. τ. Δ. Τὸ Α μετὴν κεραιάν ἀποτελοῦν σύμπλεγμα τοῦ Α καὶ Ν.

λίθον τεθλασμένον (1 πήχ: μ: και ήμισείας πλάτους). 'Επί τοῦ μαρμάρου εἶναι κεχαραγμένη ή ἐξῆς ἀναθηματικὴ ἐπιγραφή

ΣΑΛΒΙΑΝ ΧΑ

ΡΕΙΣΙΟΥ

Ο ΔΗΜΟΣ (1)

'Εν τῷ ναῷ τῶν Ἑπτῶν Ἱεραρχῶν ὑπάρχει τάφος φέρων χρονολογίαν Ἀπριλίου 21, 1769.

'Αλλ' ἰδίαν ἐντύπωσιν καὶ συγκίνησιν προυξένησέ μοι ή κάτωθι ἐπὶ μαρμάρου νεωτάτη ἐπιτύμβιος ἐπιγραφή ήτις auch eine Rührung im Herzen zurückgelassen, ὡς εἶπέ μοι φίλος γερμανός, ἀληθῶς. Αὕτη ἔχει ὧδε:

«Τοῦ θανάτου τὸ δρέπανον μ' ἐθέρισεν ἀκαίρως
πρὶν ἀκόμη ἐννοήσω ἂν ὑπάρχουν πάθη κ' ἔρως
μόλις ἤμην ἡλικίας ἐτῶν δέκα καὶ τεσσάρων
πλὴν ποσῶς δὲν μ' ἐλυπήθη ὁ ἀνηλεὴς ὁ Χάρος.
'Αλλ' εἰς τὴν αὐγὴν τοῦ βίου μὲ στεροῦνται οἱ γονεῖς μου
καὶ αἱ τρεῖς μου αὐταδέλφαι κ' οἱ λοιποὶ οἱ συγγενεῖς μου
εἰς τὸν τάφον τοῦτον κείται τὸ παρθενικόν μου σῶμα
ή ψυχὴ μου δὲ ἀπέπτη εἰς τοῦ πλάστου μου τὸ δῶμα.
Εἰς τὰς θείας του μὲ φέρει ὁ δημιουργὸς παλάμας
καθαράν ὡς μαργαρίτην καὶ λαμπράν ὡς ὁ ἀδάμας
ἐντροφῶν τοῦ παραδείσου ἡδονὰς τὰς οὐρανίας
καὶ δοξολογῶ τὸν κτίστην μὲ ἀπαύστους μελωδίας.

— τῇ 13 Ἰουλίου 1851.

Διαμαντούλα Πέτρου Φουντούκη.

Σημ. Εὐνόητον ὅτι ὅλοι οἱ ἐνεστῶτες τῶν ρημάτων νῦν εἰς παρωχημένους χρόνους δέον ἵνα μετατραπῶσι.

Νέον Κουρὶ κατὰ Μάϊον
Θεσσαλονίκης 1929

(1) «'Ο Δῆμος καὶ ή Βουλὴ Αἰνίων» ἀπαντᾷ καὶ ἐν ἐπιγραφαῖς ἔχω σημειομένην τὴν ἐν τῇ *Ἐπιτηρίδι* de l' Association pour l' encouragement d. E. Grècques τῶν Παρισίων 1873 ἐπίσης ἀναθηματικὴν. Τὰ εἰς — *ισιος* διὰ τοῦ *ι* γράφονται ὡς *Χαρίσιος*, *Ἀφροδίσιος*, *Ἀργεμισίος*, πλὴν τοῦ Ἀρκεῖσιος, Σιμοεῖσιος. Ὁρα *Ἡρωδιανοῦ*, ἔκδ. Lentz τ. Β' σ. 444, 16 καὶ 603, 24.

ΣΥΛΛΑΒΟΣ

τῶν κυριωτάτων πραγμάτων—λέξεων

A ἀγγειοπλαστική (πίθοι)	§ 4	Θ Θέματα	§ 3
Αἴνιοι κατὰ τὸν ἀγῶνα	§ 7	Θράκη	§ 1 καὶ 3
Αἰνόθεν	§ 4	I Ἰωάννης Θεολόγος) § 5
Αἴνου ἀγῶνες	§ 7	» Πρόδρομος	
» ἐκκλησιαστική δι' ὀ- ρύθμισις	§ 6	Ἰωαννίδης Ἰωάν.	§ 10
» ἐκπαίδευσις	§ 6	K Καναβούτζη Ἰωάννης	§ 3
» ἀλικαί	§ 4	» Αὐγουσταρίκης	§ 3σ.
» λιμένες	§ 4 σ.	Κάστρον	§ 11
» ναυτικὸν	§ 4 σ.	Λ Λαμπάκης πολλαχοῦ καὶ	§ 10
» συντεχνία	§ 4 καὶ 11	M Μέστος ὄρα Νέσος	
» φιλοξενία	§ 5	μοναστήρια	§ 5
Ἀρχιγένης (ιατρός)—εἰα	§ 1	N Νέσος ποταμὸς	§ 3
αὐγοτάριχον	§ 4 σ.	ἅ Νικολάου ναὸς	§ 10
B ἁ. Βλασίου ναὸς	§ 3	[αἰ] Νίτικα (καπνιστὰ)	§ 4
Γ Γατελοῦζοι	§ 4	Ξ Ξένος Δημήτριος	§ 5
Δ Λαπόντε	§ 4 σ.	Ο οἰκογένειαι	
Δεδὲ ἀγάτς	§ 4, 6, 11	— Βισβίζη πολλαχοῦ	
Δρακοντίνα (λιμὴν)	§ καὶ 4	— Λασκαράκη Ἄντ.	§ 10
Dumont A.	§ 3 σ.	— Συροπούλου πολλαχοῦ	
Δωρόθεος Αἴνου	§ 10	— Φουντούκη	§ 11
E Ἐβρος	§ 2, 4	— Οὔσκιδάμα	§ 3
Ἐκκλησίαι—μοναί	§ 5, 10	Π Παλαιολόγος Δημήτριος	§ 4
Ἐπιβάται	§ 1	Ποντισμένη (λιμὴν)	§ 4
Ἐπιγραφαί	§ 11	Σ συντεχνία ὄρα	Αἴνος
Ἐφημερίδες	§ 6, 7	T Τριῶν Ἱεραρχῶν ναὸς	§ 11
Z Ζαρίφης Γ.	§ 1	Φ Φιλιπούπολις	§ 3, 4
Ζωηρός (πασσᾶς)	§ 3	X Χαβιάρι(ον)	§ 40
Ζωοδόχος Πηγὴ	§ 5	Χριστοῦ ἐκκλησία	§ 10
		Ψ Ψάρια	§ 4

Ε΄.

Μηδείας και Σωζοπόλεως Θεοδοσίος

Κατ' Αύγουστον τοῦ 1623, ἤτοι μῆνας δύο μετὰ τὴν ἐπὶ τὸν πατριαρχικὸν θρόνον ἀνάρρησιν τοῦ ἀπὸ Ἀδριανουπόλεως Ἀνθίμου τοῦ Β΄, ἀποφάσει συνδικῆ καὶ πατριαρχικῆ, ἠνώθησαν αἱ τέως δύο ἐπαρχία ὑπὸ τὴν συνημμένην ἄνωθι φήμην, ὡς καὶ αἱ μητροπόλεις Φιλίππων καὶ Δράμας. Κατὰ τὸν αὐτὸν μῆνα ἐξελέγη μητροπολίτης Μηδείας καὶ Σωζοπόλεως ὁ ἐκ τῆς νήσου Ἄνδρου Θεοδοσίος.

Τὰ περὶ τοῦ μητροπολίτου τούτου ὡς καλλιγράφου λίαν φιλοπόνου καὶ βιβλιογράφου καλλιτέχνου εὐτυχῶς ὁ καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου κ. Ν. Βέης συμπεριέλαβεν ἐν ὥραίᾳ διατριβῇ δημοσιευομένη ἐν τοῖς *Θρακικοῖς*. (τ. Α — Β σ. 43 — 49).

Ἐπιτραπήτω εἰς τὰ βιβλιογραφικά σημειώματα ἵνα προστεθῶσι καὶ τὰ παρὰ πόδας δύο λίαν ἀξιόλογα συμπληροῦντα καὶ εἰδήσεις τινάς. Εἶναι κώδικες ἀποκείμενοι ἐν τῇ πατριαρχικῇ Βιβλιοθήκῃ τοῦ Καίρου, μεταξὺ τῶν περιγραφέντων ἐπιμελέστατα τὰ ὑπὸ τοῦ κ. Γ. Χαριτάκη ἐν τῷ Δ΄ τόμῳ τῆς *Ἐταιρείας τῶν Βυζαντινῶν Σπουδῶν* (σ. 163) εἰς ὃν καὶ παραπέμπεται ὁ περισσότερα ζητῶν ἵνα μάθῃ. Ἐγὼ ἐνταῦθα στερούμενος τῶν βιβλίων μου οὐδὲν περισσότερον γινώσκω.

Λειτουργικά

ἔτους 1626.

1 §. *Κώδιξ χαρτ.* ὑπ' ἀριθ. 46, ὥραία καὶ καθαρῶ γραφῇ γεγραμμένος κατὰ μίμησιν ἀρχαιοτέρας, ἀκριβῶς ὡς σημεῖοι ὁ κ. Βέης καὶ δι' ἄλλους τοῦ αὐτοῦ καλλιγράφου... Τὰ ἀρχικά πάντα καλλιτεχνικά, τινὰ δ' ἐξ αὐτῶν καὶ χρώμασι πεπικιλμένα.

ἐγράφ(η) διὰ χειρὸς τοῦ ταπεινοῦ μ[ητ]ροπολίτου
μηδεί(ας) καὶ σωζο[πό]λεως/ Θεοδοσίου.
α χ λ γ' ὠ ἰνδ. Θ^ς ἀπριλλ: ιε.

ἔτους 1633.

2 §. *Κώδιξ χαρτ.*: ὑπ' ἀρ. 47 Ἄρχ: τίτλοι ἐρυθρά, Τ' ἀρχικά διάκοσμα, ἐν τέλει:

μνήσθητι τοῦ γράψαντος (Θεοδοσίου
μηδείας ταπεινοῦ τοῦ (ἐκ νήσου Ἄνδρου)
α χ λ γ' — ὀκτωβρ.— κγ'
ἰνδ: βς

Νέον Κορυθί Θεσσαλονίκης
15 Ἰουνίου 1928

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΤΗΣ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ*

Περὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως

«Τὸ Κάστρον λοιπὸν τῆς Ἀδριανουπόλεως ἐκτίσθη ἐν ἔτει Χριστοῦ 127 παρὰ τοῦ Ἀδριανοῦ Βασιλέως, εἶναι πόλις ἀρχαιοτάτη, κειμένη εἰς τὸ κέντρον τῆς Θράκης, μέρος μὲν ἐπάνω εἰς ὑψηλῶμα, καὶ μέρος δὲ κατὰ ἐν ἐπιπέδῳ τόπῳ εἰς τὴν συμβολὴν καὶ σύρροισιν τοῦ Ἀγριάνου ποταμοῦ (α) (τῆς τούντζας) περαιτέρω δὲ τούτου ὡσεὶ λίθου βολήν, συρρέουσι καὶ ἄλλοι δύο ποταμοί, ὁ Ἐβρος καὶ ὁ Ἀρτύσης (ἢ Ἄρτα καὶ ἡ Μαρίτζα) ὁμοῦ, ἀπ' ἀνατολῶν πρὸς δυσμᾶς, σμιγόμενοι χύνονται εἰς τὴν θάλασσαν μεταξὺ Αἴνου καὶ Μαρωνείας. Ἡ Ἀδριανούπολις τὸ πάλαι μὲν ὑπῆρχεν στερεωτάτη τε καὶ προσφερεστάτη, καὶ τείχεσί τε ἰσχυροῖς περιβεβλημένη καὶ πύργοις στερεοῖς περιεχομένη καὶ ἀκροπόλει ὀχυρᾷ ἐνδυναμωμένη καὶ ὕψη ἀκρωνυχία πεπόλισμένη, ἅπαντα τὰ τείχη αὐτῆς ἔξ ἀσβέστου κτισθέντα ἔχουσα, καὶ ρεύμασι ποταμῶν τρισὶ διειλημμένη. Τανῦν δ' ὁμοῦ εἶναι τὰ τείχη σεσαθρωμένα, πλὴν εἶναι διάσημος καὶ ἐπαινετὴ κατὰ τὴν εὐκρασίαν τοῦ ἀέρος, καὶ εὐπομίαν τῶν ὑδάτων, κατὰ τὴν εὐρυχωρίαν τῶν κάμπων καὶ ὠραιότητα τῶν λιβαδείων καὶ ὄντως κατὰ τὴν ἀλήθειαν περιφημος καὶ ζηλωτὴ κατὰ τὴν χάριν, καὶ θεωρίαν, καὶ θέσιν, καὶ τοποθεσίαν τῆς πόλεως, καθὼς λέγει καὶ ὁ σταγειρίτης φιλόσοφος Ἀριστοτέλης «ὅτι καὶ πόλεως ἂν τις ἐπαινέσειε, πρῶτον τὴν θέσιν ἐπαινέσειε.» Ἡ μοιρογραφία ταύτης εἶναι μῆκος μὲν 53: ἢ 30: πλάτος δὲ 42: ἢ 20: κεῖται μεταξὺ τοῦ Βυζαντίου πρὸς ἀνατολὰς ὥρας 48: 130 μίλια, καὶ τῆς Φιλιππουπόλεως 72: μίλια ἀπέχει τοῦ Ζαγορᾶ 60: μίλια καὶ ἀπὸ τὴν Λίτζαν τῶν θερμῶν ὑδάτων 45: μίλια.

Κατὰ καιροὺς ἐκάθησαν εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν καὶ οἱ Αὐτοκράτορες τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐστάθη καὶ αὐτὴ μάλιστα ξεχωριστῶν Αὐτοκρατό-

*) Σημ. τ. Δ. Ἡ περιγραφὴ αὕτη εὐρέθη μεταξὺ χειρογράφων, τὰ ὁποῖα παρέλαβε τὸ Θεολ. Κέντρον παρὰ τῆς οἰκογενείας τοῦ μακαρίτου Γ. Λαμπουσιᾶδη καὶ ἐγένετο, ὡς ὁ ἀντιγραφεὺς ἀναφέρει, κατὰ τὸ α ψ ξ. (1760). Εὐρέθη δὲ χειρόγραφος ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τῆς Σχολῆς Ἀδριανουπόλεως. Αἱ δὲ σημειώσεις εἶναι τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ χειρογράφου.

α) Ὁ Ἀγριάνης εἶναι ὁ τουρζιστὶ «Ἐργκενα», ῥέων διὰ τῆς ὁδοῦ Τυρολόης (Τσορλὸν) καὶ Ἀρκαδιουπόλεως (Λονλὲ-Μπουργάτ) καὶ ἐκεῖθεν διαρρέων πλησίον τῆς κόμης Οὐζοῦν Κιοπρού, εἰσβάλλει εἰς τὸν Ἐβρον. Ὁ δὲ ποταμὸς Τούντζα ὁ διὰ τῆς Ἀδριανουπόλεως ῥέων εἶναι ὁ πάλαι Τώνσος.

φων Καθέδρα, ἤνθησαν ἐξ αὐτῆς καὶ ἄνδρες ἐνδοξότατοι καὶ εἰς τὰ πολεμικὰ ἐμπειρότατοι στρατηγοί, ἐπανεστήσαν πολλάκις ἐξ αὐτῆς καὶ πολλώτατοι στασιασταί, καὶ ἀποστάται καὶ ἐκηρύχθησαν Βασιλεῖς, καὶ μὲ παράσημα βασιλικὰ ἐκοτράτευσαν κατὰ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐδοκίμασεν αὕτη ἡ Ἀδριανούπολις κατὰ καιροὺς ὑπὸ τῶν κυριευσάντων αὐτὴν πολεμίων, πολλὰς καὶ διαφοροὺς πυρκαϊὰς, λεηλασίας τε καὶ αἰχμαλωσίας καὶ φόνους, κυριευθεῖσα ἐξουσιώσθη ποτὲ μὲν ὑπὸ τῶν Σκυθῶν, ποτὲ δὲ (ἢ καὶ πολλάκις) ὑπὸ τῶν Βουλγάρων καὶ μίαν φορὰν ὑπὸ τῶν Λατίνων, ἀλλὰ δὲ καὶ πολλάκις οἱ Ἀδριανουπολίται μεγαλοψύχως τε καὶ ἀνδρείως ἀντεστάθησαν κατ' αὐτῶν, φονεύοντες αὐτοὺς καὶ λεηλατοῦντες, ἀπέδιωξαν καὶ ἐξέβαλον αὐτοὺς ἔξω τῆς πόλεως (ὡς κατωτέρω ρηθῆσεται). Καὶ ὑπὸ τῶν Τουρκῶν πολλάκις ἐπολεμήθη, ἀλλὰ τέλος πάντων ἐκυριεύθη ὑπὸ τοῦ Α'. Σουλτάν Μωράτη τούρκου κατὰ τὸ α τ ξ δ ἔτος τῆς τοῦ Χριστοῦ γεννήσεως, ἐν ἔτει δηλαδὴ ἀπὸ Ἀδάμ 6872 πρὸ τῆς Ἀλώσεως σχεδὸν τῆς Κωνσταντινουπόλεως χρόνους περίπου 89^ο κυριεύσας δὲ τὴν Ἀδριανούπολιν ὁ Σουλτάν Μωράτης, ἔστησεν ἐν αὐτῇ καὶ στερεὸν πόδα, καὶ τὴν ἔκαμε μητρόπολιν τῆς Ὀθωμανικῆς Ἀρχῆς καὶ ἐξουσίας, καὶ βασιλικὴν καθέδραν τῆς Σουλτανικῆς Ἐπικρατείας τῶν τουρκῶν καὶ εἰς αὐτὴν τοῦ λοιποῦ κατὰ διαδοχὴν οἱ Βασιλεῖς τῶν Ὀθωμανῶν (ἢ Ὀσμανλίδων) ἐσουλτάνευον καὶ ἐβασιλεύον, ἔχοντες διὰ βασιλεύουσαν αὐτῶν πόλιν, καὶ Αὐτοκρατορικὸν θρόνον. Καὶ ἔκτοτε ὡς ἀπὸ τοῦ 1364 = ἀπὸ τοῦ Α'. Σουλτάν Μωράτη τοῦ κυριεύσαντος αὐτήν, ἕως τοῦ ἔτους 1740 = τῆς Βασιλείας τοῦ Σουλτάν Μαχμούτη, ἐν διαστήματι ἐτῶν 376, εἰς αὐτὴν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον ἐσυνειθίζον οἱ Σουλτάνοι Βασιλεῖς τῶν Ὀθωμανῶν νὰ διάγῃσι, διὰ τὴν τερπνοτάτην καὶ χαριεστατὴν τοποθεσίαν καὶ μάλιστα εἰς καιρὸν πολέμων ἢ εἰς ὑποψίαν ἐπαναστάσεως, ἐρχόμενοι εἰς αὐτὴν ἐκάθοντο.

Ἦδη δὲ ἡ ἀφίξις τούτων ἐξέλιπεν. Ὄθεν μετὰ τὴν ἐπικράτειαν τῶν τουρκικῶν, ἔγινεν ἡ Ἀδριανούπολις ἐνδοξὸς καὶ μεγάλη καὶ πολυάνθρωπος καὶ ἐμπορικὴ καὶ ὡραία πόλις καὶ ἦλθεν εἰς πολλὴν αὔξησιν καὶ πλουσιότητα καὶ εἰς μεγάλην εὐπρέπειαν καὶ λαμπρότητα, αὐξάνουσα καθ' ἑκάστην μὲ πλῆθος ἀνθρώπων πολὺ, ἐρχομένων τῶν μὲν ἀπὸ τὴν ἀνατολήν, τῶν δὲ ἀπὸ τὴν δύσιν καὶ ἄλλων ἀπ' ἄλλων τόπων, πολιτειῶν καὶ χωρίων, οἱ ὅποιοι τοῦτοι ὅλοι κατοικοῦσι τόσον μέσα εἰς τὸ Κάστρον τῆς Ἀδριανουπόλεως, ὅσον καὶ ἔξω εἰς τὰ τρία προάστεια αὐτῆς, Ἰλιρσίμ, Κιγίσι καὶ Κερισχανᾶ καὶ εἰς τὰ ὑπερμεγέθη καὶ ἐκτεταμένα βαρουσία τῆς συνεχόμενα μὲ τὰ τεῖχη τοῦ κάστρου, τῶν ὁποίων βαρουσίων τῆς καὶ τῶν τριῶν προαστείων αὐτῆς ὁ τόπος εἶναι εὐάερος, καὶ κατάρδντος ἀπὸ ποταμίων βρύσεων καὶ πηγῶν ὑδάτων καὶ καρποφόρος ἀπὸ καρπῶν καὶ παντοδαπῶν δένδρων καὶ ὅλα αὐτὰ γιομᾶτα καὶ ἐγκάτοικα ἀπὸ φαμελιῶν. Παλάτια (ἢτοι σεράγια) ὑψηλά, μεγάλα καὶ εὐρύχωρα καὶ ἔξω τοῦ κάστρου καὶ μέσα ὀσπίτια πολυάριθμα Τουρκῶν τε

καὶ Ῥωμαίων καὶ Ἀρμενίων, Φραγκῶν τε καὶ Ἑβραίων, ἔχει πολλὰς καὶ πολυτελεῖς οἰκοδομὰς τὸ περὶ ἐστὲν ἔνθα πωλοῦνται καβάφικα πράγματα, χάνια πολλὰ καὶ εὐρύχωρα διὰ τοὺς πραγματευτάς. Τζαμιά βασιλικά μεγάλα ἑπτὰ. Ὅλαις αὐταῖς αἱ οἰκοδομαὶς μολυβοσκεπάσταις. Ἐξόχως ὑπερβαίνει κάθε νοῦν καὶ τέχνην καὶ θεωρίαν τὸ τζαμί τοῦ α'. Σουλτάν Σελίμη, υἱοῦ τοῦ Σουλτάν Μπαγιαζίτη, μέγιστον καὶ εὐρυχωρότατον, παρόμοιον μὲ αὐτὸ δὲν εὐρίσκειται πουθενά, τὸ ὁποῖον ἔχει κουπὲν ὑψηλὸν καὶ μέγαλον καὶ ἐπ' αὐτὸ μὲ παράθυρα 999: καὶ ἔχει σταυροειδῶς τέσσαρας μιναρέδες ὑψηλοτάτους καὶ λεπιοτάτους καὶ ἰσομήκεις, ἰσόπλευροι ὁ καθένας, ἔχει ἀπὸ τρία σεριφέδων περιφέρεια ἐν αὐτῷ κτίριον τῆ ἀληθείᾳ ἀξιοθέατον.

α') Τὸ Σουλτάν Σελίμη. β') Τὸ Ἑσκή τζαμί κτίσμα τοῦ τζελεμπῆ, Σουλτάν Μωχαμέτη. γ') Τὸ Οὐτζ—Σερεφιλή, κτίσμα τοῦ τζελεμπῆ Σουλτάν Μωράτη. δ') Τὸ Μουρατιέ, κτίσμα τοῦ Σουλτάν Μωράτ Χάν Γκαζί. ε') Τὸ Γενῆ Ἰμαρέτ, κτίσμα τοῦ Σουλτάν Μπαγιαζίτ Βελῆ. ς') Τὸ Ἰλιγιμ Σουλτάν Μπαγιαζίτη Βελῆ. ζ') Τὸ Μουσουτιέ, κτίσμα τοῦ Σουλτάν Ἰμπραχίμ Χάν:

Ἐχει λουτρὰ ὄραϊα, καὶ μὲ νερὰ πολλὰ, μεγάλα καὶ μικρὰ διάφορα. Καὶ χάνια παρατυχόντα πολλὰ καὶ μεγάλα καὶ μικρὰ διάφορα. Ἐργαστήρια καὶ τζαρσιά τριάντα δύο ἑσναφίων διαφόρων δοσοληψιῶν, καὶ διαφόρων πραγματειῶν ἐρχομένων ἐκ τῶν μερῶν τῆς Μαύρης θαλάσσης καὶ μεσογείων πόλεων διὰ ξηρᾶς καὶ τῆς Ἀσπρης θαλάσσης διὰ τῶν πλευστῶν αὐτῆς ποταμῶν ἕως εἰς αὐτὴν καὶ εὐκολύνει τὴν πραγματείαν τῆς, καὶ ὅλα τὰ ἀναγκαῖα αὐτῆς μὲ τὸ νὰ εἶναι εὐτυχεῖ καὶ πλουσιοπάροχα. Τὸ ψωμί 100 δράμα εἰς τὸ ἄσπρον (α), ὡσαύτως καὶ τὰ λοιπά. Συντρέχουσι πανταχόθεν ἐκ διαφόρων τόπων, φυλῶν τε καὶ γενῶν, πραγματευόμενοι τὰς διαφόρους αὐτῶν πραγματείας καὶ καθ' ἑκάστην μετὰ πραγματειῶν εἰσέρχονται εἰς αὐτὴν καὶ ἐξέρχονται πωλοῦντες καὶ ἀγοράζοντες μετὰ πολλῆς εὐχαριστίας καὶ εἶναι ἐμπόριον διαβόητον καὶ ὀνομαστόν, κατὰ τὴν εὐθυρίαν πάντων τῶν πωληθέντων πραγμάτων τε καὶ τροφίμων. Δὲν διαλείπουσι δὲ οἱ παραπορευόμενοι, καὶ οἱ προάγοντες καὶ οἱ ἀκολουθοῦντες, διαφόρων καταστάσεων ἀνθρώποι, εἰς τὸ νὰ τὴν ἐπαινοῦν.

Περὶ τοῦ Βασιλικοῦ Παλατίου

Ἀναμεταξὺ εἰς τὰς εἰρημένας βασιλικὰς οἰκοδομὰς εἶναι ἀκόμη εἰς αὐτὴν καὶ τὰ μεγαλοπρεπῆ καὶ τεργνότηα Βασιλικά καὶ ἀξιοθέατα παλάτια,

α) Τὸ ἄσπρον ἦν τὸ $\frac{1}{3}$ τοῦ παρᾶ τουρκιστὶ «ἀκτσέ». Προϊόντως τοῦ χρόνου καὶ ὑψωθέντων τῶν νομισμάτων ἐξέλιπον μὲν τὰ ἄσπρα, τὸ ὄνομα ὅμως αὐτῶν ἤκούετο εἰς τὰς δημοπρασίας τῶν ἀγορῶν πιζενίου καὶ μπιτ παζάρ σχεδὸν μέχρι τοῦ 1850.

κοινῶς Βασιλικὸν Σεράγιον λεγόμενον, ἀμέσως ἀπ' ἔξω ἀπὸ τὴν πόλιν, ἔχουν περιοχὴν μεγαλωτάτην καὶ περιτειχισμένην ἀρκετὰ ἐπάνω εἰς τοὺς ποταμούς, μὲ γεφύρια φτιασμένα πέτρινα. Εἰς τὰ ἔνδον εἶναι πολλαὶ καὶ διάφοροὶ κατοικίαι καὶ ὄνταδες, καὶ περιφανῆ κίβρια μὲ κουμπέδες καὶ μὲ στύλους λευκοτάτους καὶ πρασινοκοκκίνοὺς εἰς ἀνάπαυσιν, καὶ περιδιάβασιν τοῦ Βασιλέως, καὶ τῶν αὐτοῦ ὑπηρετῶν, ἔχουν στάσας καὶ καμάρας (ἦτοι διβάν χανέδες) καὶ διαφόρους πύργους. Εἶναι εἰς διαφόρους τόπους καὶ θρόνοι βασιλικοὶ ἐγκεκοσμημένοι ἐκ μαλάγματος καὶ δι' ἄλλων τινῶν λαμπροτάτων μετάλλων, μὲ πορφυροχρόους στύλους ὀρώμενοι ὄντως κατὰ ἀλήθειαν μεγαλοπρεπῆ μὲν ἔργα, θαῦμα δὲ τοῖς ὄρωσι καὶ ἔκστασις. Ὡς εἶδον αὐτοψεὶ καὶ περιῆλθον πέρυσίν τε καὶ ἐφέτος, ἅπαντα τὰ ἐν αὐτοῖς κατὰ τὸ α ψ ξ ἔτος. Εἶδον δὲ ἐκεῖ καὶ ἀνῆλθον καὶ εἰς ἓνα πύργον τὸν πλέον ὑψηλὸν καὶ εὐρύχωρον λεγόμενον, *τάχτι ἀλῆι τζιχάν χανέ*, (ἦτοι θρόνος ὑψηλὸς τῆς Οἰκουμένης θεωρητῆς) ὁ ὁποῖος πύργος ἔχει πέντε πατώματα, καὶ τοῦ κάθε πατώματος εἶναι θησαυροφυλάκια μὲ σιδηράς πόρτας. Καὶ ἐπάνω εἰς τὸ κέντρον τῆς κορυφῆς τοῦ πύργου ἔχει ἓνα ὄντᾶ μὲ ὀκτὼ κόγχαις, καὶ μὲ τέσσαρας θύρας ὑψηλὰς εἰς τὰ πλάγια καὶ εἰς τὴν μέσην τοῦ ὄντᾶ ἓνας θρόνος βασιλικός, ἔχων τέσσαρα σκαλοπατήματα καταντικρὺ τῶν θυρῶν, ὁποῖος εἶναι ξεχωριστός, καὶ περιτριγυρίζεται. Ὡσαύτως καὶ ὁ ὄντᾶς ξεχωρίζεται ἀπὸ τὴν περιφέρειαν τοῦ πύργου, καὶ αὐτὸς εἰς τὸν γῦρον του περιτριγυρίζεται. Ἡ περ φέρεια τοῦ πύργου ἔχει καφάσια πράσινα ὅπου ἀνοιγοσφαλοῦνται, καὶ ἐπ' αὐτὰ τζάμια κρυσταλένια πηχιαῖα ἀπὸ τὰ ὁποῖα φαίνεται ὅλη ἡ Ἀδριανούπολις, καὶ οἱ περίξ αὐτῆς τόποι, καὶ κάμποι. Κάτω τοῦ πύργου εἰς διάφορα μέρη εἶδον ἐπὶ τὰ τεῖχη γράμματα λατινικά, καὶ ἑλληνικά, καὶ ἀγάλματα ἔσκαμένα, καὶ σταυρούς, τὰ ὁποῖα καὶ μὲ ὄλον ὅπου νὰ κατέβυσαν, πλὴν φαίνονται ἀκόμη οἱ τόποι καὶ τὰ σημεῖα αὐτῶν. Τὰ πλεῖστα μέρη τοῦ παλατίου εἶναι ἐκτισμένα ἀπὸ μάρμαραι καὶ ὅλα εἶναι ἀπὸ μόλυβδον ἔσκεπασμένα.

Εἶναι ἀκόμη καὶ ἄλλα παλάτια εἰς διαφόρους τόπους τῆς πολιτείας πολλὰ καὶ εὐρύχωρα, καὶ ὠραιότατα, τόσον τῶν ἀγιάνιδων ὅσον καὶ ἄλλων χρηματισάντων ἀξιωματικῶν ἀνδρῶν. Ἐξόχως τὸ *πασιά καπῆ*, τὸ *ἀγάκαπῆ*, (α) ὁ *τζεπχανές*, (β) ὁ *τοπχανές* ὁ ἐπάνω καὶ ὁ κάτω, ὁ *μεχκεμὲς* ἦτοι τὸ κριτήριον τὸ μέγα (γ) καὶ ὁ μικρὸς *μεχκεμὲς* τὸ λεγόμενον *τζαρτάκι*, (δ) καὶ τὸ *κουμέρκι*

α) Μετὰ τὴν κατάργησιν τοῦ τάγματος τῶν Γενιτσάρων τῷ 1826 ἐγένετο *Μεχκεμὲς*.

β) Πρὸ τινῶν ἐτῶν μετεσχηματίσθη εἰς προκαταρκτικὸν πολεμικὸν σχολεῖον. Κάτω *τοπχανέ*, ὡς εἰκὸς, ὀνομάζει τὸν νῦν ἐρείπιον ὄντα, ὑπὸ τὸ ὄνομα, «*Ἐσκή τοπχανέ*».

γ) Κατὰ τὸ *Καδηγλὲρ Τεκσεῖ* ἦν.

δ) Τὸ *Τσαρδάκι* τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν ἦν ἀσήμαντός τις οἰκοδομὴ ἀντικρὺ τῶν βορείων πυλῶν τοῦ Ἐσκή Τζαμί. Εἰς ὑπάλληλος τοῦ Μολλά, ὑπὸ τὸ ὄνομα

ἦτοι τὸ *κιουμπροῦκι* (α) πρὸς τούτους καὶ Βασιλικά τζαμιά καὶ μεγάλα ἔτι, καὶ ἄλλα μικρότερα, καὶ *μενζίτια*, λέγουσιν εἶναι ἕως 300. Πρὸς τούτους καὶ *μεχτέπια* καὶ *τουλμπέδες* καὶ *τεκέδες* καὶ *ζεμπιλ χανέδες* πολλώτατοι· ἔτι δὲ καὶ συναγωγία ἦτοι *χαῦραις* τῶν ἑβραίων καὶ *μαχαλάδες* αὐτῶν δύο λεγόμενοι *μεγάλος ταχτακαλές* καὶ *μικρὸς ταχτακαλές*. Ἔχουν καὶ οἱ Ἀρμένιοι μίαν ἐκκλησίαν δίπεδον (β) πλησίον τῆς ἑβραϊκῆς, ἦτοι κοντὰ εἰς τὸν μέγαν *ταχτακαλάν*. Ὡσαύτως καὶ οἱ *φράγκοι* μίαν ἐκκλησίαν εἰς τὸν *φραγκομαχαλᾶν* πλησίον τοῦ Ἁγᾶ *καπισί*, τὴν ὅπ' ἴαν ἐν ἔτει 1759 τὴν ἐγκρέμισαν οἱ κρατοῦντες. (γ)

Περὶ τῶν ἡμετέρων ἐκκλησιῶν

Α'). Ἡ τῆς Μητροπόλεως ἐκκλησία σεμνυνομένη ἐπ' ὀνόματι τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, ἥτις ἐκτίσθη ἐν ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αψδ' ἀπὸ θεμελίων διὰ δαπάνης τοῦ ἐν μακαρίᾳ τῇ λήξει Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου τοῦ Κρητός, ἐν τῷ Β''^ο ἔτει τῆς Βασιλείας τοῦ Σουλτᾶν Ἀχμέτ. (B) ἐν δὲ τῷ αψκη''^ο ἐπὶ τῆς αὐτῷ βασιλείας ἱστορήθη διὰ δαπάνης τοῦ Ἀδριανουπόλεως ἄλλου Ἀθανασίου ὄντος Ἀδριανουπόλιτου· ἡ ὁποία εἶναι πολλὰ ὠραιότητι καὶ μεγάλη καὶ ὑψηλὴ καὶ φωτεινοτάτη. Συνέδραμεν εἰς τὴν οἰκοδομὴν τῆς ἐκκλησίας καὶ ἔδωκε τὸ ἄρξι εἰς τὴν βασιλείαν οὔσαν εἰς Ἀδριανούπολιν, ὁ κύριος Γαβριήλ ἀπὸ Χαλκηδόνος Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως καταστάς, καὶ νεωστὶ ἐνδυσάμενος τὸ καβάδιον τῆς αὐτοῦ Πατριαρχείας εἰς Ἀδριανούπολιν, ἐν ἧ γέγονε καὶ ἡ αὐτοῦ μετάθεσις, οὕτω γὰρ τῆς Συνόδου εὐλόγον κρινάσης. Διαρκεσάσης χρόνους 5 ἐτελεύτησεν ἐν τῷ θρόνῳ αὐτοῦ. Καὶ μετὰ τοῦτον ἐγένετο Πατριάρχης ὁ ἀπὸ Ἡρακλείας· Νεόφυτος μεθ' ὃν καὶ ὁ ἀπὸ Καισαρείας Κυπριανός, οἵτινες πατριαρχεύσαντες ἀπὸ ἓνα χρόνον ἐξεβλήθησαν. Μετὰ τούτους ἔγινεν ὁ ρηθεις Ἀδριανουπόλεως Ἀθανάσιος Κρητικός, ὁ οἰκοδομήσας τὴν ἐκκλησίαν πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως, ἀνήρ πεπαιδευμένος καὶ εἰδήμων τῆς Ἑλληνικῆς, Λατινικῆς καὶ Ἀραβικῆς διαλέκτου καὶ μουσικὸς τέλειος· πατριαρχεύσας χρόνους 2 ἐπαρητήθη.

Ναίτης, ἐκεῖ προήδρευε ἐφορευὼν ἐπὶ τῶν Συντεχνιῶν (ἐκτελῶν χρῆθ' ἀγορανόμου).

α) Τὸ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν ἡμῶν *κουμέρκι* δὲν ἦν ἀξία λόγου οἰκοδομῆ, κειμένη ἀντικρὺ τῆς ἀνατολικομεσημβρινῆς γωνίας τοῦ ἱκαμπούλου χανίου, μετὰ τὴν κατάργησιν τῷ 1846 ἔτους τοῦ τελωνείου ὑπὸ τοῦ Σουλτᾶν Μετζιτ ἀπεκατέστη κατάστημα τοῦ Ἰχτισὰπ ἀγασί.

β) Ὁ Ἰγνατίος δὲν εἶπε τι περὶ τοῦ ἐκ παραδόσεως λόγου, ὅτι ἦν τὸ πάλαι ἡμέτερα καὶ ἐδόθη τοῖς Ἀρμενίοις διὰ συμβάντα φόνον τινὰ ἐντὸς τοῦ Ναοῦ.

γ) Ὁ Ἰγνατίος οὐδόλως μνεῖαν ποιεῖται περὶ τῶν ἐν τῷ κώδικι τοῦ Δοσιθέου Ἱεροσολύμων, ὃς γράφει ὅτι τῷ 1658 ἔτει ἀνφικοδομήθη καὶ τῷ 1678 εἰκονογραφήθη.

Β'. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας τῶν Εἰσοδίων ὄρθακαποῦ ὠκοδομήθη ἐν ἔτει αψκε^ω ἐκ βάρθρων θεμελίων ἐπὶ τῆς βασιλείας τοῦ Σουλτάν Ἀχμέτ, καὶ Βεζύρη Ἰμπραγίμ πασᾶ, ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τοῦ Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου τοῦ Ἀδριανουπολίτου, καὶ πατριαρχοῦντος τοῦ ἀπὸ Νικομηδείας Παΐσιου, διὰ συνδρομῆς τοῦ Σαχὴν Κάλφα τοῦ ἀπὸ Καισαρείας ὀρωμμένου, καὶ εἰς τὴν Ἀδριανούπολιν ὑπανδρευμένου. Ἐκάγη τῷ α ψ ο δ'' Αὐγούστου α'' ἡμέρα ε''^η.

Γ'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ἐπὶ τῆς λεωφόρου τοῦ μπαλοῦκ παζὰρ πυρποληθεῖσα τῷ α ψ α''^ω ἐκτίσθη ἐν ἔτει α ψ γ^ω ἀπὸ Χριστοῦ, ἦτις ἔχουσα καὶ ἀλύσεις ὑπὲρ τῶν τρελλῶν λέγεται παρὰ τῶν ἐξωτερικῶν καὶ *τεμορχανέ ἢ τεμορχανέ ἐκκλήσει*.

Δ'. Ἡ ἐκκλησία τῆς Κολυκαραίας ἐπ' ὀνόματι σεμννομένη τῆς Θεοτόκου Παναγίας τῆς γεννήσεως αὐτῆς (α) πυρποληθεῖσα ὁμοῦ καὶ αὕτη μὲ τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Χριστοῦ, ὠκοδομήθη (β) καὶ ἀνακαινίσθη τῷ αψα''^ω πλησίον τῆς Ἐβραϊκῆς. Τῆς ἐκκλησίας ταύτης ὅλον τὸ βόρειον τεῖχος ἐκρεμμίσθη ἐπὶ τῆς Λεωφόρου ὁδοῦ (γ) εἰς τὸν μέγαν σεισμόν ἐν ἔτει α ψ ν β''^ω Ἰουλίου ιη' ἡμέρα Σαββάτῳ, κατὰ τὸ ἀξ^ηι ναμάζι (δ) τὸ ὅποιον κρημνισμένον μέρος περαιοφάλισθη μὲ ψάιδας ἵνα μὴ φαίνονται τὰ ἔνδον τῆς ἐκκλησίας ἀπ' ἔξωθεν τοῦ σωκαίου, ἦτις παρὰ τοῖς ἐξωτερικοῖς καλεῖται «*χασιρλιῆ ἐκκλήσει*», ἥτοι ψαθωμένη ἐκκλησία.

Ε''. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ταξιαρχῶν, κοινῶς Ταξιάρχαις ἢ Ἀγιστράτηγοι. Κεῖται μεταξὺ τοῦ ὄγουρ ἢ γκιρμέ καπῆ (τοῦ παραπορτίου), καὶ τοῦ Κετζεντζιλέρ καπῆ τῆς πύλης, πρὸς τὸ τεῖχος τοῦ Κάστρου, καὶ αὕτη ἡ ἐκκλησία ἐκτίσθη ἐν ἔτει 1609.

ΣΤ'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Προδρομοῦ καλουμένου τοῦ Βαρέως ἢ Βορέως, μεταξὺ τοῦ κετζεντζιλέρ καπῆ καὶ τοῦ καφές καπῆ τῶν πυλῶν. Καὶ αὕτη ἐκτίσθη περὶ τὰς ἀρχὰς τοῦ α χ ἔτους λίαν σεσαθρωμένη ὑπάρχει.

Ζ'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Νικολάου κατὰ τὸ φενέρ μπακαλῆ καὶ αὕτη ἐκτίσθη περὶ τὰ τέλη τοῦ α χ ἔτους.

Η'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, μετόχιον τῶν ἀγιοταφιστῶν κτισθεῖσα ἐν ἔτει α ψ γ' πλησίον τῆς τοῦ Ἁγίου Νικολάου.

α) Ἀνωκοδομηθέντος τοῦ Ναοῦ τῷ 1820 ἐγκαινιάσθη ὑπὸ τοῦ ἀοιδίμου Δωροθέου καὶ ὀνομάσθη τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

β) Ὁ ἀοιδίμος Ἰγνάτιος ἀποδεικνύεται ὅτι δὲν εἶχε γνῶσιν τῶν ἐν τῷ κώδικι ἀναφερομένων περὶ τῆς συγχρόνου πυρπολήσεως τῶν πέντε ἐκκλησιῶν.

γ) Ὁ ναὸς τῆς Παναγίας δὲν εἶχε περιοχὴν ἐκ τοῦ βορείου μέρους ὡς τὴν σήμερον.

δ) Ὁ Ἰγνάτιος ἐν ᾧ ἑλληνίζει, ἀναμινύει καὶ ὀθωμανικὰς λέξεις, θέλει νὰ εἰπῆ τὴν 12ην ἑσπερινὴν ὥραν.

Θ'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου Μετόχιον τῶν Σιναϊτῶν, πλησίον τῆς μητροπόλεως, κτίριον μὲ τρουῖλλαν ὑψηλὴν, ἤτοι μὲ κουμπέν, κτισθὲν ἐπὶ τῶν ἡμερῶν τῶν Αὐτοκρατόρων τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἔνδον ἐν τῷ παλατίῳ τῶν Βλάχων (α) ὑφ' ὧν καὶ ἐδόθη τοῖς Συναίταις διὰ Μετόχιον.

Τὸ ἐν Ἀδριανουπόλει Σιναϊτικὸν Μετόχιον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τὸ ἐπικαλούμενον Ὁρφανοῦ.

Ι'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου πρωτομάρτυρος Στεφάνου, Μετόχιον τῶν ἐν Ἀθῶνι Λαυριωτῶν, ἀνηγέρθη κτισθεῖσα ἐκ βάρθρων ἐν ἔτει α χ ψ δ' φ ἐν μηνὶ μαρτίου 25 τετελειώται καὶ ἀνιστορήθη τελειωθείσα τὸ Βον ἔτος α χ ψ ε' Ἰουλίου ἡ' δι' ἐξόδων καὶ συνδρομῆς τοῦ προηγουμένου Γρηγορίου τοῦ ἐκ Νήσου Πάρου. Ἐπιγέγραπται δὲ καὶ ἐνδοθεν τῆς Ἐκκλησίας ταύτης ἐπὶ τῆς βορεινῆς πύλης, Μετόχιον καὶ Σταυροπηγεῖον ὑπάρχει ἄνωθεν καὶ ἐξ ἀρχῆς τῆς Σεβασμίας καὶ Βασιλικῆς Ἁγίας Μονῆς τῆς Μεγίστης Λαύρας.

ΙΑ'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Μεγαλομάρτυρος Γεωργίου, ἔξωθεν τῆς

α) Ὡς εἶκος, παρὰ τῶν Συναϊτῶν προηγουμένων ἐκ παραδόσεως ἤκουσε τοὺς λόγους τούτους.

πύλης τοῦ Καφές κατῆ κατὰ τὸ ἠλιόπυργον (α) ἦτοι ἠλιπουργάτζι, κτισθεῖσα περὶ τὰ μέσα τοῦ αχ ἔτους.

Εἰς αὐτὰς καθ' ἑκάστην ψάλλονται αἱ ἐκκλησιαστικαὶ ἀκολουθίαι καὶ ὁ Θεὸς ἡμνεῖται καὶ δοξάζεται ὑπερβορρόνως, καὶ ἱεραὶ τελεταὶ πράττονται καὶ ἀναίμακτοι θυσίαι ἐπιτελοῦνται, ἔχει δὲ καὶ ἑκάστη τούτων ἐνορίας, παρεκτὸς τῶν Ἁγιοταφιτῶν καὶ τῆς τῶν Συναϊτῶν.

Ἡ τῆς Μητροπόλεως ἐνορία ὁσπίτια 116:— ἡ τῆς Παναγίας ὄρτακαπίου ὁσπίτια 82:— ἡ τοῦ Σωτῆρος Χριστοῦ ὁσπίτια 65:— ἡ τῶν Ταξιάρχων ὁσπίτια 52:— ἡ τοῦ Ἁγίου Νικολάου ὁσπίτια 126:— ἡ τοῦ Ἁγίου Ἰωάννου Βαρέως ὁσπίτια 118:— ἡ τῆς Παναγίας Κολυκαραίας ὁσπίτια 510:— (β) ἡ τοῦ Ἁγίου Στεφάνου ὁσπίτια 800:— (γ) ἡ τοῦ Ἁγίου Γεωργίου ὁσπίτια 1406.

Τὰ ρωμαϊκὰ ὁσπίτια μετρούμενα ἐκ τῶν καταστίχων τῶν ἱερέων, 3275 ἔτει ἀπὸ Χριστοῦ αψξ'ᵉ .

Περὶ τῶν ἐπιποληθεισῶν Ἐκκλησιῶν

Α'. Ἡ ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐν τῇ ἐβραϊδὶ ἐπιποληθῆ περὶ τὰ τέλη τοῦ αχ ἔτους (δ).

Β'. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Ἀποστόλων κατὰ τὸ ταοὺκ κατῆ ἐπιποληθῆ περὶ τὰ μέσα τοῦ αψ' ἔτους.

Γ'. Ἡ ἐκκλησία ἄλλη τοῦ Ἁγίου Δημητρίου κατὰ τὸ καφές κατῆ ἐπιποληθῆ περὶ τὴν ἀρχὰς τοῦ αψ ἔτους. (ε)

α) Ὅπερ τὴν σήμερον γράφουσι Αἰλιόπυργον, ὅπερ καὶ καταλληλότερον ἐμοὶ φαίνεται, τὸ Ἰλιόπυργάτζι ἢ ὀθωμανικὴ ὀνομασία αὕτη εἶναι κοινὴ εἰς πολλάς κόμας καὶ χωρία, ὡς Λουλέμπουργάτζι, Ἀχιλομπουργάτζι, Ἐλμπουργάτζι, Κούλεμπουργάτζι. Ἡ συνοικία ὁμοῦ Αἰλιόπυργου, τουρκιστὶ ὀνομάζεται Ἰλιμπουργκού τὴν σήμερον.

β) Ὁ ἀριθμὸς τῶν οἰκιῶν ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἦν καὶ εἶναι εὐάριθμος, συμπεριλαμβάνεται ὅλας τὰς οἰκίας τοῦ Κερσιχανέ, Κιομπρούμπαση καὶ τοῦ Ἐλμαντζιάρ.

γ) Ὡσαύτως αἱ οἰκίαι ἐντὸς τοῦ φρουρίου εἰσὶ περίπου δέκα πέντε, ἐκτὸς συμπεριλαμβάνονται αἱ οἰκίαι τῆς ἐνορίας Κυϊκίου καὶ Παπάζογλου μαχαλεσί.

δ) Ὁ Ἰγνάτιος δὲν ἀναφέρει τὸ ὄνομα τοῦ ἐρειπίου τοῦ ἁγίου Ἰωάννου τοῦ Θεολόγου τοῦ ἀπέναντι τοῦ ἐρειπίου τοῦ ἁγίου Δημητρίου κειμένον. Καὶ ὡς εἰκὸς ἐπειδὴ περιστοιχοῦτο (τὸ ἐρειπίον τοῦ ἁγίου Ἰωάννου) ὑπὸ τῶν πέριξ ἐβραϊκῶν οἰκιῶν οὐδεὶς ἐγένετο λόγος, ἠγνόει τὰ περὶ αὐτοῦ ὁ Ἰγνάτιος, διότι οὐδεὶς ἐκ τῶν Ἀρχιερέων ἔλαβε περὶ αὐτοῦ πρόνοιάν τινα, οὔτε ἐκ τῶν πολιτῶν.

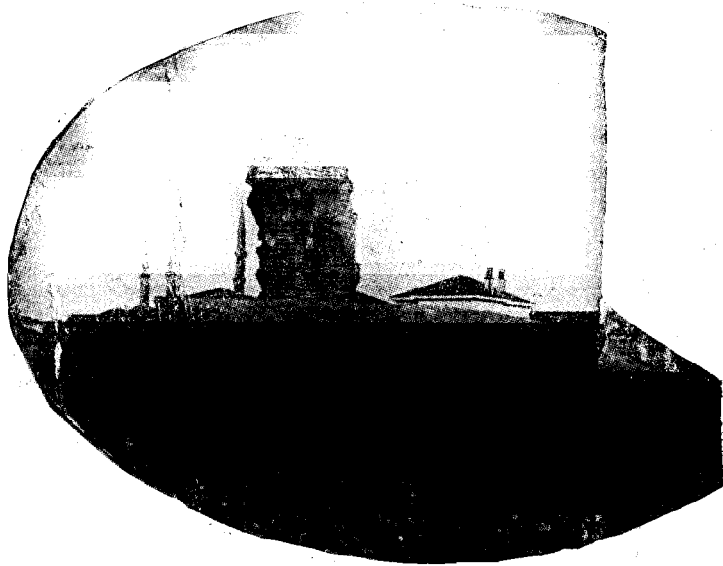
ε) Ἡ ἐπὶ τῶν ἡμερῶν σφριζομένη περιοχή τοῦ πάλαι ναοῦ εἶναι μικρὰ, οὔσα περιτετειχισμένη, κατὰ τὸ βόρειον, σύγκειται τέμενος οὕτινος μέρος τοῦ πύργου καταφαίνεται. Ὀνομάζεται πρὸς διαστολὴν παλαιὸς ἅγιος Δημήτριος. Ἡ ἐνορία αὐτοῦ συμπεριελήφθη μετὰ τῆς ἐνορίας ἁγίου Ἰωάνν. τοῦ Προδρόμου καὶ τὴν ἡμέραν τοῦ ἁγίου Δημητρίου μετὰ τὴν θεῖαν λειτουργίαν μεταβαίνουν οἱ ἱερεῖς μετὰ τοῦ λαοῦ καὶ ψάλλον ἁγιασμὸν ἐντὸς τοῦ ἐρειπίου ἐν ᾧ ὑπάρχει καὶ εἰκὼν.

Δ'. Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας ὄρθοκαπίου ἐπυρολήθη τῷ 1774 ἔτει αὐγούστου 1η .

Περὶ τῶν μετατραπεισῶν Ἐκκλησιῶν εἰς τεμένη

1) Ἡ ἐκκλησία τοῦ ἐν Ἁγίοις πατρὸς ἡμῶν Βασιλείου Καισαρείας τοῦ μεγάλου, ἢ μοναστήριον (α) πρὸ χρόνων μετετράπη εἰς τζαμί καίτοι τανῦν ἐρείπιον λεγόμενον ἐκκλήσα τζαμισὶ κείμενον κατὰ τὸ *τζικουρ χαμάμι* πλησίον τῆς Ἐβδραΐδος.

2) Ἡ ἐκκλησία τῆς Ἁγίας Σοφίας ἢ Μοναστήριον κείμενον κατὰ τὸ *Κεντζεντζιλέρ καπή*, μετετράπη καὶ αὐτὴ εἰς τζαμί τῆς ὁποίας αἱ ζωγραφίαι εἰσέτι ὄρῳνται, ὁ Ἱερὸς Νιπτὴρ δηλαδὴ καὶ τὸ ἡμῶν τῆς τρούλλας, ἐχούσης ἐξωγραφισμένον τὸν παντοκράτορα. Τανῦν ὀνομάζεται τουρκιστὶ «*χαλεπιέ*».

Τὰ ἐρείπια τῆς ἐκκλησίας ἢ μοναστηρίου τῆς ἁγίας Σοφίας.

3) Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἁγίων Θεοδώρων κατάντικρον τῆς Ἁγίας Σοφίας, καὶ αὐτὴ μετετράπη εἰς τζαμί καὶ ἄλλαι πολλαὶ πρὸ χρόνων μετετράπησαν (β) αἱ

α) Τὸ ὄνομα: *ἐκκλ. ἁγίου Βασιλείου* εὐρέθη σημειωμένον εἰς τινὰ βιβλία τοῦ ἱατροῦ Τζιοάννου, χωρὶς ν' ἀναφέρῃ τὸ μέρος τῆς ἐκκλησίας ποῦ ἔκειτο.

β) Ὁ Ἰγνάτιος δὲν περιέγραψε ποῦ ἔκειντο καὶ οἱ λοιποὶ ναοὶ ὡς γενόμενος αὐτόπτης καὶ αὐτήκοος τῶν περὶ αὐτῶν. Εἰς τὴν Λεωφόρον κατωτέρω τοῦ φενέου

ὅποια ἦσαν με τρούλλαις καὶ κολώναις, ὡς ὁρῶνται τὰ σημεῖα τούτων καὶ τὰ ἐρείπια ἄπερ ἐγὼ αὐτοφει εἶδον, καὶ περιῆλθον, ἀγχαλὰ καὶ ἀπὸ τινων εὐρεθέντων σημειωμάτων ἐν εὐχολογίοις καὶ ἄλλοις τισι βιβλίοις οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ καὶ ἀπὸ μνήμης παλαιῶν γερόντων, ἀνδρῶν καὶ γυναικῶν ἀκηκοὺς ἐγενόμην.

Συνοικίαι, Φρούρια καὶ Καζάδες

ᾠχρον πέτρον μαχαλεσι	(ἡ συνοικία τοῦ) ὀρτάκαπη
Βελίγι γειν μαχαλέ	τζεπχανέ
Ἰχμάλ πασιᾶ μαχαλέ	κουρούτζεσμε
πεχλεβανλῶ μαχαλέ	(δυσανάγνωστον) (α)

Ἡ Ἀδριανούπολις περικλείει ἐν αὐτῇ 4 καζάδες ἧτοι *κανιλύκια*, *τζόκε*, ἧτοι τὰ ἔνδον τοῦ Χασεκί, τὸ Μοναστήριον, τὸ Ἰσκούταρι καὶ τὸν Ἀδά, ἅτινα ὑπὸ τὸν Ἀδριανουπόλεως ὄντα. Ἐκτὸς τούτων ἔχει καὶ ἰδιαιτέρους Καζάδες ὑπὸ τὴν διοίκησιν αὐτοῦ *κανιλύκια* 8: *Χαιτζά* (β), *ποργάζι*, *κίρκ κλήσε*, *νοβαγί*, *σιλύμον*, *γιάμπολι*, *μουσταάπασια* καὶ *τζιρμέν*.

Περὶ τῶν πυλῶν καὶ πύργων τῆς Ἀδριανουπόλεως

Α'. Ἀρχόμεθα ἀπὸ τὸ Γκιρμέ, ἀκρόπολιν, ἧτοι ὀγουρλοῦ, ἡ ὀγουροῦν καπῆ, ὅπερ δηλοῖ μυστικὴ πύλη (γ) καὶ κοινῶς παραπόρτιον μικρόν. Ἐν αὐτῷ πρωτοῆγειρεν ὁ Ὅρεσθης υἱὸς τοῦ Ἀγαμέμνονος τὸ πολύχμιον, καλέσας αὐτὸ Ὅρεσθειάδα, πλησίον τῶν ρευμάτων τοῦ Ἀγριάνου ποταμοῦ (δ) ἧτοι τῆς Τούντζας, καὶ πύργος ἦν ἐνταῦθα μεγάλος, δηλ. ἡ ἀκρόπολις πλὴν ὑπὸ τοῦ σεισμοῦ ἐκρημίσθη τοῦ γενομένου κατὰ τὸ αψβ' ἔτος.

Β'. Ἡ πόρτα τοῦ *μανές* ἡ *μανιᾶς καπί*, ἧτοι ἡ πύλη τοῦ Μάνου. Ἐξ

μπακαλῆ ἦν ναὸς τις (ἐκ παραδόσεως ὅτι ἦν τοῦ ἁγίου Θεοδώρου, ὃν κατεδαφίσαντες πρὸ 15 περίπου ἐτῶν (οἱ ὀθωμανοὶ) καὶ μεταφέροντες μέρος τῆς ὕλης καὶ τινας τῶν κίωνων ἐγκατέλιπον αὐτὸν μετὰ τινὰ χαμηλὰ τεῖχη. Γείτων τις ἐξ ἡμῶν μετέφερε μάρμαρα τινὰ ἐκ τοῦ ναοῦ εἰς τὴν πλησίον οἰκίαν του.

α) Οἱ ὀθωμανοὶ κύριοι γεγόμενοι τῆς Ἀδριανουπόλεως κατοικήθησαν καὶ ἐντὸς τοῦ φρουρίου ἑναμιγμένοι μετὰ τῶν Χριστιανῶν καὶ ὡς ἐκ τούτου ἔθεντο ὀνομασίας εἰς ἐκάστην συνοικίαν, ἐξ ὧν ἀναφέρει τέσσαρας μόνον.

β) Ἡ κώμη *Χαιτζά*, ὡς εἶκος, τότε ἐμπεριεῖχεν καὶ τὴν κώμην *Μπαμπά Ἐσκῆ* ἧτις ἐπὶ τῶν ἡμερῶν εἶχεν ἰδιαιτέρον ὑποδιοικητὴν καὶ περὶ τὸ 1863 ἔτος συνηνόθη ἡ *Χαιτζά* μετὰ τοῦ *Μπαμπά Ἐσκῆ*, τοῦ ὑποδιοικητοῦ ἐδρεύοντος εἰς *Μπαμπά Ἐσκῆ*.

γ) Ὁ Ἰγνάτιος γνωρίζων τὴν ὀθωμανικὴν διάλεκτον, κατὰ λάθος τὸ ὀγουρλοῦ ὅπερ δηλοῖ αἰσία, τὸ μεταφράζει «μυστικὴν».

δ) Καὶ εἰς αὐτὸ λανθάνεται γράφων Ἀγριάνην, ὅς εἶναι ἡ Ἐργκενα, ποταμὸς ῥέων μετὰ τὸν Κερεστιράν καὶ Τσορλοῦς κομποπόλεως. Ἡ κατὰ ἄλληλος ὀνομασία εἶναι «Τόνσο», τινὲς ὀνομάζουσι καὶ «Ταίναρον».

αὐτῆς ἐρχόμεθα εἰς τὴν γωνίαν τῆς πόλεως, ἔνθα ἔστιν ἡ φυλακὴ, πύργος ὑψηλὸς καὶ στρογγυλὸς ἐν ᾧ φυλακῶνονται οἱ χρεῶσται καὶ οἱ φονεῖς. Καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐπιστρέφοντες, Γ') ὑπάρχει ἡ πόρτα τοῦ *ταβόνκ καπι* καὶ ἀνωτέρω ἡ πόρτα τοῦ *μπαλόνκ παζάρ* καὶ Βελονόπορτα, ἔνθα τὸ Ψαροπωλεῖον καὶ ἐνταῦθα ἦν πύργος κρημισθεὶς ὑπὸ σεισμοῦ (α) καὶ περαιτέρω ἡ πόρτα τοῦ *δρτακατίου* ἔνθα ἔστιν ἡ ἐκκλησία τῶν τῆς Παναγίας τῶν Εἰσοδίων *δρτακατίου*, ἐκλήθη δὲ *δρτάκαπι* ὅτι δι' αὐτῆς ἐξερχόμενοι εἰσρχόμεθα εἰς τὸν Ἀλῆ πασᾶ *τζαρσί* (β). Ἀνωτέρω τούτου ἡ πόρτα τοῦ Κουλεῖ καμπῆ. Ἐπ' αὐτῆς ἦν πύργος προμαχῶν, κρημισθεὶς ὑπὸ σεισμοῦ. Καὶ ἐντεῦθεν περαιτέρω ἡ ἀνατολικὴ γωνία τοῦ τειχοκάστρου, εἰς τὴν ὁποίαν εἶναι ὁ πύργος «*Μάρκου Κράλη*» (γ) ὑψηλὸς καὶ ὄλοστρογγυλός, καὶ ἐντεῦθεν κατερχόμενοι παρὰ τῆ βιοραινῆ πλευρᾷ τοῦ τείχους, ὑπάρχει ἐν τῷ μέσῳ ἡ πόρτα τοῦ *Τὸπ καπῆ*, ἐρχόμεθα ἐν τῇ δυτικῇ γωνίᾳ ἐν ἣ ἔστιν ὁ καλούμενος «*ἡλιόπυργος*» κοινῶς *ἡλίμιουρατζι*, στρογγυλὸς καὶ αὐτὸς καὶ ὑψηλότατος εἰς τὸν ὁποῖον ὁ ἥλιος ὅταν ἀνατέλλῃ πρῶτον εἰς αὐτὸν ρίπτει τὰς ἀκτίνας του, καὶ πάλιν ἐξ αὐτοῦ ἐκλείπει τὰς ἀκτίνας του ὅταν εἰσθῶσῃ εἰς τὸν ὀρίζοντα αὐτοῦ, καὶ ἐξ αὐτοῦ ἐπιστρέφομεν πρὸς τὴν δυτικὴν πλευράν, ἐν ἣ ἔστιν ἡ πόρτα τοῦ *Καφές καπῆ* καὶ περαιτέρω ἡ πόρτα τοῦ *Κετζεντζιλέρ* καπῆ καὶ ἐντεῦθεν εἰς τὸ παραπόρτιον καὶ τελειώνει ἡ περιφέρεια τοῦ Κάστρου ἔχουσα μεταξὺ καὶ πολλὰς προμαχεῶνας.

Περὶ ποταμῶν

Παράκειται ἡ Ἀδριανούπολις, ὡς προέφημεν, εἰς τὴν εἰσροὴν καὶ τρέξιμον τοῦ ποταμοῦ Ἀγριάνου, ὅστις καὶ Τάξος καὶ Τήναρος λέγεται, ἦτοι τῆς Τούντζας, ὁ ὁποῖος ἔχει τὰς ἀρχάς του ἄνωθεν τοῦ Κινζανλίκι, ποτίζει τὴν Ζαγοράν, τὴν Σύλιμνον, Ἰάμπολιν, τὸ Φουντουκλί καὶ ἐν τῷ βασιλικῷ Σεραγίῳ διχοτομεῖται, καὶ ἀποτελεῖ ὡς ἐν νησίον καὶ παρακατιῶν πάλιν ομί-

α) Καὶ ἐνταῦθα λανθάνεται ὁ Ἰγνατίος· δύο ἦσαν οἱ πύργοι, ὧν ὁ δεξιὸς διαφθαρθεὶς ὑπὸ τῶν πυρκαϊῶν κατέπεσε περὶ τὸ 1847 ἔτος. Ὁ τότε ἡγεμονεῦσας Ρουστέμ πασιᾶς κατεδάφισεν αὐτὸν τε καὶ τὸν ἀντιστοιχοῦντα ἀριστερὸν (ἐν ᾧ ὑπῆρχον καὶ ἐπιγραφαὶ) ἐτοιμόρροπον καὶ αὐτὸν καὶ καταπεσόντος μέρους τινὸς κατέσκαψεν αὐτοὺς ἐκ θεμελίων.

β) Ὁρτάκαπι ὠνομάσθη διότι ἠνεώχθη ὑπὸ τοῦ Ἀλῆ πασᾶ ἐν τῷ μέσῳ τοῦ μήκους τῆς λιθοκτίστου ὑπ' αὐτοῦ ἀνεγερθεῖσης ἀγορᾶς, ὧν, ἀδεται λόγος, ὅτι ἐκαρτάμησεν ὁ τότε Σουλτάνος διὰ τὴν ἀνευ ἀδείας αὐτοῦ ἀνεωχθεῖσαν νέαν πύλιν.

γ) Οὐδαίς λόγος γίνεται περὶ τῆς ὀνομασίας ταύτης. Εἰς τὴν λιθοκτίστον ἀγοράν «Ἀραστά», σφάζεται ἐν ἀρχαίῳ ὑπόδημα, ὅπερ ἀδεται λόγος, ὅτι ἦν τοῦ Μάρκου Κράλη, ὃς γίγας, ὡσαύτως, καὶ ἐν γαλέτσι.

γνυται ῥέων ὑπὸ τῆς Γεφύρας τοῦ Σαράνζ χανά κιοπρί (α) καὶ τῆς Γεφύρας τοῦ Γιαληνῆς κιοζ, κατέρχεται διαρῥέων τῆς γεφύρας τοῦ Μιχάλ κιοπρί καὶ διαπερὼν τοῦ Ταμπὰκ χανά (ἔνθα ἐργάζονται τὰ πετζὰ σύνεγκυς τοῦ τείχους) καὶ ἐκεῖθεν εἰς τὸ Σακαλάρ σκέλεσι (ἐκεῖ πωλεῖται ὁ κερεστές), (β) διέρχεται τῆς γεφύρας τοῦ Γενι κιοπρού, αἱ ὁποῖαι γέφυραι ἅπασαι ὑπάρχουσι πέτρινα πανθαύμαστοί τε καὶ πολυέξοδοι, κακεῖ δὲ εἰς τόπον λεγόμενον Σαράη μπουρνού, ἔνθα εἰσι παλάτια βασιλικά, χύνεται εἰς τὸν Ἐβρον ἢ Ρόμβρον ποταμὸν (κοινῶς μαρίτζα) συρῥέοντα μετὰ τοῦ Ἀρτύσηον (κοινῶς Ἄρτα) ποταμοῦ, ὁ ὁποῖος Ἐβρος ποταμός, πρότερον ὠνομάζετο Ρόμβρος ἀπὸ τῆς συστροφῆς τῆς καταφορᾶς καὶ ὀρημητικῆς κινήσεως τοῦ ὕδατος (γ), εἶτα ἐκλήθη, Ἐβρος ἀπὸ Ἐβρου τοῦ υἱοῦ τοῦ Κασσάνδρου, ὅστις ἔρριπεν ἑαυτὸν ἐν ὄν τοῦ ποταμοῦ τούτου, διὰ τὰς ἐπιβουλὰς τῆς ἑαυτοῦ μητροιᾶς, ὡσάν ὁποῦ δὲν ἤκουσεν εἰς τὸν σαρκικὸν ἔρωτα. Οὗτος (κοινῶς λέγεται Μαρίτσα) δέχεται πολλοὺς ποταμούς, καὶ ὑπερέχει κατὰ τὸ μέγεθος τοὺς ἄλλους τῆς Θράκης, ἄρχεται ἐκ τοῦ Ὀρβήλου ὄρους ἢ ἐκ τοῦ Αἴμου καὶ ποτίζων τὴν Φιλιππούπολιν κατέρχεται εἰς τὸ Μουσταφᾶ πασᾶ, καὶ ἐκεῖθεν ἀπὸ ἔμπροσθεν τοῦ Μαρασιίου ῥέων καὶ παρακατιῶν τοῦ Καραγάτζι δέχεται τὸν Ἀρτύσηον ποταμὸν ὁμοῦ ὑπὸ μιᾶς πλατείας ξυλλίνης ἐκτεταμένης καὶ μεγάλης γεφύρας διαπερᾶ. Ὁ δὲ Ἀρτύσηος ἔχει τὰς πηγὰς του ἄνωθεν τῆς Λύτιτζας εἰς τὸ Σουλτάν γερή, καὶ κατερχόμενος ῥέει ἀπὸ τὴν ἄκραν τοῦ Καραγάτζι καὶ χύνεται εἰς τὴν Τούντζαν, ἤτοι εἰς τὸν Ἐβρον, καὶ ἔτσι ὁμοῦ καὶ οἱ τρεῖς ῥέουσι κατὰ τὸ Διδυμότειχον. Ἐνθα δέχεται ὁ Ἐβρος καὶ τὸν ποταμὸν τῆς Ἐργκενες (δ) καὶ κατὰ μέρος παρακατιῶν τόσον πλατύς γίνεται, ὥστε τὰ εἰς τὴν ἀντικειμένην ὄχθην εὐρισκόμενα πράγματα μόλις διὰ τῆς ὀρᾶσεως διακρίνονται, καὶ οὕτω μεταξὺ τῆς Μαρωνείας καὶ τῆς Αἴνου τῶν πόλεων εἰσῥέει καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸ Αἰγαῖον πέλαγος, οἱ ὁποῖοι καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι οἱ ποταμοὶ, ὅταν εἶναι εἰς τὴν τάξιν τους εἶναι πλωτοὶ (ε) καὶ πλευστοί, ἀπὸ τὰ ἀνωτερικὰ μέρη, φορτωμένα ρύζι, σι-

α) Ὁ Τόνσος μετὰ τοῦ Σαράτζ χανά τὴν γέφυραν, πάλιν διακλαδίζεται.

β) Αὕτη ἡ ὀθωμανικὴ ὀνομασία, «ὕδατοκομιστῶν λιμὴν», εἰκάζεται ὅτι εἶναι ἀρχαιότατη καὶ μετὰ τὴν κατασκευὴν ὑπὸ τῶν Σουλτάνων τῶν ὕδραγωγείων, ἐξέλιπον οἱ ὕδατοκομισταί.

γ) Ὁ Ἰγνάτιος πόθεν ἠρήσθη τὰ περὶ Ρόμβρου, ἀγνοῶ. Ὁ Ἐβρος δὲν εἶναι ὀρημητικός.

δ) Ὁ Ἐβρος πλησίον τοῦ Διδυμοτείχου δέχεται τὸν χείμαρρον Κιζήλ Δελή.

ε) Ὁ Ἀρτύσης εἶναι πλωτός μέχρις τῶν χωρίων, ἀλλὰ πολὺ σπανίως σχεδίασις αὐτὸν πλέουσι. Εἰς τὰ μέρη τοῦ Μοναστηρίου τῆς Λαμποῦς ἢ κοίτη αὐτοῦ εἶναι στενωτάτη ὡς ὀλολίθινος. Ὁ Τόνσος ἠδύνατο νὰ γενῆ πλευστός, ἐάν δὲν ὑπῆρχον αἱ στερεώτατοι δέσεις τῶν ἐπ' αὐτῷ παροχθίων ἀλευρομύλων.

τάρι, κριθάρι, κάρβουνα, ξύλα, κερσετέ και ἀπὸ κάθε ἄλλην ἀναγκαίαν ὕλην, τὰ ὅποια Σέλια εἶναι κατεσκευασμένα και ἠνωμένα ἀπὸ σανίδια και συνθεμένα κατὰ πλάτος και κατὰ μᾶκρος, συνεχόμενα δὲ και καρφωμένα καλά, σχηματίζονται ὡσάν κρεββάτια ἐπάνω εἰς τὰ ποτάμια, και τὰ κυβερνώσιν οἱ πλέοντες μὲ κοντάρια ἀντὶ κουπιῶν και μερικῆς φορῆς μεταχειρίζονται και ψάθην ἀντὶ πανίου, κάμουσιν εἰς αὐτὰ και καλύβας (α) ἀπὸ ψάθας εἰς κατοικίαν ἑαυτῶν και τῶν πωλούντων τὴν πραγματείαν και μὲ αὐτὰ κατεβαίνουσι πολλὰς και ἕως εἰς τὴν Αἶνον, τὰ ὅποια εἶναι ἀπὸ τὰ πλοῖα πολλὰ διαφορετικὰ και ἀστεῖα, και ἀφ' οὗ πωλήσωσι τὰ ἐν αὐτοῖς πράγματα ἕξεκαρφώνουσι αὐτὰ, και πωλοῦσι τὰ τε σανίδια και καρφία και ἐπιστρέφουσιν εἰς τοὺς τόπους των. Πρὸς τούτοις και ἀπὸ τὸ Αἰγαῖον πέλαγος ἔρχονται και ἀναβαίνουσι διὰ τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ τούτου καΐκια, σακολέβιας, μαγίστρας, λεύκαις, τζεμπέρια και τζεκτήρια και ἄλλα πλοῖα φροτωμένα λεμόνια, πορτοκάλια, κάστανα και λάδια και ἄλλα προϊόντα πράγματα τῆς Ἀσπρης θαλάσσης, και ἀράζουσιν εἰς τὸ Κασήμπασια πουρνὸν λεγόμενον, και εἰς τὸ Γεμίς Σκέλεσι πλησίον εἰς τὸ Γενῆ Κιοπυή. Οὐ μὴν δὲ ἀλλὰ και διὰ ξηρᾶς πολλώτατα ἀμάξια και κερβάνια κάθε λογῆς πράγματά τε και τροφίμα και ἅπαντα ὑπάρχουσι πλουσιοπάροχα και εὐθυνά. Οἱ ὅποιοι ποταμοὶ κατὰ τὸν χειμῶνα εἰς τὰς ὑπερβολικὰς ψύχρας παγώνουσι και κατὰ βάθος πηξουσιν τρεῖς τέσσαρες πηθαμὲς και πολλὰς ἕως ὀκτώ. Καὶ ἅμαξια ἐπάνωθεν αὐτῶν διαβαίνουσι. Ἀφ' οὗ ὅμως γίνουσι βροχῆς πολλῆς εἰς τὰ ἄνω μέρη τῶν ποταμῶν, και ἀναλύσεις τῶν χιόνων και διαλύσεις τῶν παγετῶνων διὰ τοῦ Νότου, πλημμυροῦσιν και οἱ τρεῖς ποταμοὶ τότε, και πελαγίζουσιν εἰς τὰς πεδιάδας, και παρασύρουσιν ὅλα τὰ παρατυχόντα γεφύρια ξύλινα, δένδρα, ὀσπίτια, ἐργαστήρια και μαγαζία, και προξενοῦσιν μεγάλην ζημίαν εἰς τοὺς μπαξέδες. Καθὼς ἠκολούθησε περίου ἐν ἔτει α ψ ξ ζ' Δεκεμβρ. κε', ὁ Ἐβρος ποταμὸς (ἦτοι ἡ Μαρίτζα) ἐπλημύρισε μετ' ὀλίγον και ὁ Ἀγριάνος ποταμὸς (ἡ Τούντζα) και ὁ Ἀρτύσιος (ἡ Ἀρτα) και ἐπελάγισαν τὰ ὕδατα ἐν τοῖς

α) Ὁ Ἰγνάτιος γράφει ὡς μὴ εἰδῶς. Καλύβαι δὲν γίνονται ἐπὶ τῶν σελιῶν σχεδιῶν), οἱ ἐπιβάτες ἐξερχόμενοι τῶν σχεδιῶν ἀμέσως ἀνεγείρουσι κωνοειδῶς τὰς (καλύβας των διὰ κονταρίων και ψαθῶν και καταλύοντες τὴν νύκτα ἐν αὐταῖ τὸ πρῶν χαλῶσι τὰς καλύβας των και ἐπιβαίνουσιν ἐπὶ τῶν σχεδιῶν.

Οἱ κυβερνῆται (τουρκιστὶ ρεΐζιδες) εἰσὶ δύο εἰδῶν, οἱ μὲν ὑπομίσθιοι τῶν ἐν Φιλιππουπόλει σανδοπωλῶν, οἱ δὲ ἰδιοκτῆται. Αἱ σχεδιάα πωλοῦνται εἰς Ἀδριανουπόλιν και Αἶνον, και οἱ ἀγορασταὶ ἐξηλώνουσιν αὐτάς. Αἱ σχεδιάα ὅμως τῶν χωρίων Σεῖμὲν και Τυρνόβου ἐπιστρέφουσι συρόμεναι διὰ σχοινίων (πρὸς τὰ ἄνω τοῦ Ἐβρου) ὑπὸ τῶν πλωτῆρων, τῶν κυβερνητῶν διευθυνόντων διὰ κονταρίων και ὠθούντων. Ἐξ αὐτῶν ὅμως τῶν σχεδιῶν δι' εὐκολίαν ἐξηλθόντες ἐμβάλωσιν εἰς τὰς δύο δεδεμένους σχεδιάς. Ὑπερέχουσιν ὅλων τῶν σχεδιῶν αἱ τοῦ Μουσταφᾶ πασᾶ και Χερμπίτσης διὰ τὴν στερεότητα.

ὑποκειμένοις πεδίοις, καὶ ἔφθασαν ἕως τῶν τειχῶν τοῦ Κάστρου εἰς τὸ Ζητάν ντιμπῆ (α), ὁ Κηρισχανᾶς δηλαδή, τὸ ἄτ παζάρ, τὸ τζερκέφ, ὅλα τὰ παρὰ τὸ χεῖλος τοῦ ποταμοῦ βαρούσια, καὶ ἐπνίγησαν ἄνθρωποι πολλοὶ ἄνδρες, γυναῖκες καὶ παιδιά καὶ ζῶα καὶ ἐγένετο μεγάλη φθορά, ἣτις ἦν ὀργὴ θεϊκή.

Περὶ τοὺς ποταμοὺς τούτους, καὶ μεταξὺ αὐτῶν εἶναι πολλώτατοι καὶ χαριέστατοι μπαχτσέδες καὶ κῆποι εἰς τοὺς ὁποίους εἶναι κατοικίαι καὶ ὀσπίτια καὶ εὐποτμα ἀναβροντικά νερά, πρὸς τέρψιν καὶ παραμυθίαν τῶν ἐγκατοίκων, οὐ μὴν δὲ ἄλλ' ἔχουν καὶ κάθε ἄλλο χρήσιμον εἰς ἀπόλαυσιν καὶ ἀνάπαισιν αὐτῶν καὶ διάφορα δένδρα ἄκαρπα, εὐσκόφυλλα εἰς τὰ πλάγια τῶν ποταμῶν, εἰς περιδιάβασιν αὐτῶν ἀλλὰ καὶ πολυάριθμα δένδρα καρπερὰ ὅπου βροῖθουσιν ἀπὸ παντοίων καὶ παντοδαπῶν καρπῶν καὶ ποικίλων εὐχρώων καὶ εὐδύσμων ὀπωρῶν. Πέριξ τῆς Ἀδριανουπόλεως εἶναι πάμπολλα ἀμπέλια πολύκαρπα, ὧν τὸ προῖον εἶναι τὸ ἐξ αὐτῶν μαῦρο κρασί, «παπαζ καρασί», λεγόμενον καὶ μὲ τὸ νὰ εἶναι ὁ περὶ τὴν Ἀδριανούπολιν τόπος εὐάερος καὶ πανεύφορος καὶ ἡ γῆ λιπαρά, εὐθύς ὁποῦ ἡ πρωτοκαίριος ὥρα τοῦ ἔαρος λάμπει, ζωγραφίζεται ὅλη ἡ περὶ αὐτὴν γῆ μὲ ποικίλα καὶ διάφορα ἄνθη λουλουδιῶν καὶ καλλωπίζεται μὲ τὰς χλόας καὶ πόας τῶν χόρτων καὶ ἀναβλαστάνει τροφή χλοερὰ καὶ ἄλλα πολλὰ βοσκήματα διὰ ζῶα, καὶ τῇ ἀληθείᾳ καθιδύνει τὴν ὄρασιν, ὅταν ὁ ἄνθρωπος ἀφ' ὑψηλοῦ μέρους θεωρεῖ τὰ περὶ αὐτὴν ἀμπέλια, καὶ τὰ περιβόλια ὁποῦ εἶναι ὅλα καταπράσινα ἀπὸ δένδρα, φυτὰ, χόρτα, καὶ τοὺς ῥέοντας ποταμοὺς διὰ μέσου αὐτῶν, ἐξ ὧν θεραπεύεται ἡ τοῦ ἀνθρώπου μελαγχολία, καὶ ἡ καρδία κατευφραίνεται!

Περὶ τῶν προαστείων αὐτῆς

Εἰς μὲν τὸ Ἀνατολικὸν μέρος αὐτῆς εἶναι τὸ προάστειον Ἰλδιρὶμ λεγόμενον, ἀντίπερα τοῦ Ἀγριάνου (ἦτοι τῆς Τούντζας) ποταμοῦ.

Εἰς δὲ τὸ Νότιον μέρος αὐτῆς εἶναι τὸ προάστειον Κηρισχανᾶ, συνεχόμενον μὲ τὰ τρία Βαρούσια αὐτῆς καὶ Τζαρσία, εἰς πεδιάδα ἐδῶθεν τοῦ Ἀγριάνου ποταμοῦ.

Εἰς δὲ τὸ Δυτικὸν μέρος αὐτῆς εἶναι τὸ προάστειον Κιγίκι, συνεχόμενον καὶ αὐτὸ μὲ τὰ Βαρούσια καὶ Τζαρσία αὐτῆς, κείμενον εἰς ἀνωφερῆ τόπον καὶ ὑψηλόμα.

Εἰς δὲ τὸ Βόρειον μέρος αὐτῆς, εἶναι τὰ Βασιλικὰ παλάτια συνεχόμενα καὶ αὐτὰ μὲ τὰ Βαρούσια αὐτῆς, εἰς ἐπίπεδον τόπον μεταξὺ τοῦ Ἀγριάνου ποταμοῦ, ἐκεῖ ὁποῦ διχοτομεῖται αὐτὸς καὶ ἀποτελεῖ νησίον.

Ἔχει ἐπάνω εἰς τὸν Ἀγριάνον ποταμὸν ἐξ εὐρύχωρα γεφύρια, τὰ ὁποῖα

α) Κατ' ἐμὴν γνώμην ὁ περιγραφόμενος βαθμὸς τῆς πλημμύρας ταύτης εἶναι ὑπερβολικός, ὁ Ἰγνάτιος ὡς εἰκὸς ἐξ ἀκοῆς αὐτὰ ἴσως ἐκθέτει.

εἶναι πέτρινα καὶ πολυέξοδα κτίρια καὶ καμιάρας πολλὰς ἔχει, καὶ εἰς τὴν μέσην τοῦ Γεφυρίου παρεκάτερα τὰ μέρη ἔχει καθίσματα, ἦτοι κίσες, πέτρινα εἰς ἀνάπασιν, μάλιστα τὸ ἐν τῷ Γενῆ κιοπορῶ, ἔχει Σαχινσι πέτρινον μὲ παράθυρα ἐπάνω εἰς τὴν μέσην τοῦ Ἀγριάνου ποταμοῦ καὶ περαιτέρω, ὡσεὶ σταδίους δέκα, ὅρει ὁ Ἐβρος ποταμός, ὁμοῦ μὲ τὸν Ἀρτύσηον, ἔχων γεφείρι ξύλινον κατασκευασμένον ἰακρῶ καὶ εὐρύχωρον, τὰ ὁποῖα γεφύρια ἔργα τῆ ἀληθείᾳ χειρὸς Βασιλικῆς.

Περὶ τῆς Ἑλληνικῆς Σχολῆς

Κατάντικρον τῆς Μητροπόλεως εἰς τὴν κόγχην εἶναι τὸ ἑλληνικὸν Σχολεῖον, κτισθὲν παρὰ τοῦ Ἀδριανουπόλεως Ἀθανασίου Ἀδριανουπολίτου ἐν ἔτει α ψ ι α' καὶ ἐν αὐτῷ ἤκμασεν Ἀθανάσιος διδάσκαλος Βοηθροντῆς ἐξ Ἰωαννίνων περὶ τὸ α ψ ι ε' αὐγούστου κ', ἀνὴρ σοφώτατος καὶ πεπαιδευμένος εἰς ὅλας τὰς φιλοσοφικὰς ἐπιστήμας, ἤκμασεν ἕως τοῦ α ψ κ ε' νοεμβρ. α'. Ἀλέξιος Σπανὸς ἐξ Ἰωαννίνων, ὁ μεταφράσας τὴν ἐξάβιβλον τοῦ Κωνσταντίου Ἀρμενοπούλου ἐκ τῆς ἑλληνίδος εἰς ἀπλὴν φράσιν, περὶ τὸ ἔτος α ψ λ. Σταμάτιος ὁ ἐκ Κορνοφωλεᾶς Ἀδριανουπολίτης περὶ τὸ α ψ λ η ἔτος, ἀνὴρ σοφὸς καὶ πάσης ἄλλης ἐπιστήμης ἐμπειρότατος. Ἀπέθανεν ἐν ἔτει α ψ ξ γ.

Ἦνθησαν ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως καὶ Ἱατροὶ σοφώτατοι.

Ἵ Τζόρτζης Ἱατροφιλόσοφος, ὁ υἱὸς αὐτοῦ Τζοάνες τοῦ Τζόρνζι.

Ἵ Σταμάτιος Θάσιος τουπὶκλὴν Ἱατροφιλόσοφος, καὶ οἱ τρεῖς οὗτοι εἰς τὴν Εὐρώπην ἐσπούδασαν. Ἵ Πολυχρόνης Νοταρᾶς γαμβρὸς τῆς Σηλιωτίδας.

Περὶ τοῦ Ἀδριανουπόλεως καὶ τῶν αὐτοῦ Ἐπισκόπων

Ἵ Ἀδριανουπόλεως ὧν πρότερον ἐν θρόνῳ μ α' ^ο, τετίμηται ἐν ἔτει α' κτίσεως κόσμου ζω (ἐν ἔτει α' Χριστοῦ 1292) εἰς θρόνον ια'', καθ' ὃν καιρὸν ἐτιμήθησαν καὶ ἄλλοι θρόνοι παρὰ τοῦ Βασιλέως Ἀνδρονίκου τοῦ δευτέρου τῶν Παλαιολόγων, ἐπὶ τῆς Πατριαρχείας Ἰωάννου τοῦ Γλυκέων. Πρὸ δὲ τοῦ ἀνεβίβασμοῦ τούτου, καὶ μετὰ τὸν ἀνεβίβασμόν ὁ θρόνος οὗτος τοῦ Ἀδριανουπόλεως εἶχε πολλοὺς ἐπισκόπους, καθὼς φαίνεται εἰς τὰ πρακτικὰ τῶν Συνόδων, ἦτοι εἰς τοὺς ὄρους τῶν Ἁγίων Πατέρων εἰς φύλ. 90 καὶ εἰς ἄλλας μεμβράνας βιβλούς, ὧν ἔτυχον ἰδεῖν ἐν τῷ Ἁγιονύμφ ὄρει τοῦ Ἀθωνοῦ καὶ ἐν Ἀθήναις καὶ Θήβαις εἰς τὰ Μοναστήρια. Λοιπὸν οἱ ὑπὸ τὸν θρόνον τοῦ Ἀδριανουπόλεως διοικούμενοί ποτε ἐπίσκοποι ἢ διὰ φιλίαν τῶν οἰκιστῶν ἢ δι' ἀνθρωπίνην προσπάθειαν ἢ καὶ κατὰ τὸ δοκοῦν αὐτοῖς καὶ

τὴν φιλότιμον ἀρέσκειαν αὐτῶν, ἄλλαι μὲν ἐπισκοπαὶ ἐτιμήθησαν εἰς μητρόπολιν, ἄλλαι δὲ μετῆλθον εἰς ἄλλας Μητροπόλεις καὶ ἄλλαι πάλιν συνηνώθησαν τῇ ἐπαρχίᾳ Ἀδριανουπόλεως. Ἀλλὰ καὶ ἐπὶ τὰς ἡμέρας ἡμῶν κατὰ τὸ αψζ ἔτος ἀπὸ τοῦ Χριστοῦ, ἀπέσπασε καὶ ἀφαίρεσεν ὁ Πατριάρχης Κωνσταντινουπόλεως Σεραφεῖμ, καὶ ἡ τότε Σύνοδος τὴν ἐπισκοπὴν Ἀγαθουπόλεως, ἀπὸ τοῦ θρόνου τοῦ Ἀδριανουπόλεως, εἰς πεισμονὴν καὶ περιφρόνησιν τοῦ τότε Ἀδριανουπόλεως Διονυσίου ἡμετέρου Γέροντος. Ὅθεν τὴν σήμερον ὁ θρόνος οὗτος τῆς ἐμῆς πατρίδος Ἀδριανουπόλεως, οὐδεμίαν ἐπισκοπὴν ἔχει καὶ ἀγκαλὰ τὸ παλαιὸν εἶχε ταύτας.

Περὶ τῶν ποτὲ Ἐπισκόπων τοῦ Ἀδριανουπόλεως

Α΄. Ὁ Δεβλέτου ἢ Δεβλετοῦ, Δεβλετῆ Ἀγάνζ, ἀπέχον τῆς Ἀδριανουπόλεως ὄρας 10 : (Κοινῶς Ζαγορᾶ) εἰς ἣν ἐξηματίσεν ὁ ἀγιώτατος ἐπίσκοπος Γεώργιος, ὃν ἀπέκτεινεν ὁ Μουρτάγων αὐθέντης τῶν Βουλγάρων ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅταν ἐκυρίευσεν αὐτὴν ὁ Κροῦμος ἐν ἔτει ωιε ἀπὸ Χριστοῦ, ἐπὶ τῆς βασιλείας Λέοντος τοῦ Ἀρμενίου. Συναξαριστῆς Ἰανουαρίου κβ΄: «ἀπέχει οὖν ἡ ἐπισκοπὴ αὕτη τῆς μὲν Ἀδριανουπόλεως πρὸς μεσημβρίαν μίλια 60 τῆς δὲ Ἀγκιάλου, 25. Ἐκλήθη δὲ Ζαγορὰ δι' αἰτίας τοιαύτης. Ἐπὶ τῆς βασιλείας Μιχαήλ καὶ τῆς Μητρὸς αὐτοῦ Θεοδώρας, κάποιος τῶν Βουλγάρων Αὐθέντης Βογόριος ὀνόματι, γενόμενος χριστιανὸς καὶ μετονομασθεὶς ἐν τῇ ἱερᾷ κολυμβήθρᾳ Μιχαήλ, ἐπὶ τῷ ὀνόματι τοῦ Βασιλέως τῆς Κωνσταντινουπόλεως, ἐζήτησεν ἀπὸ τῆς Βασιλίσης Θεοδώρας μερικὸν τόπον, ὅπου συνείχετο εἰς τοὺς τόπους του, ἡ δὲ Βασίλισσα ὡς ἔμαθεν ὅτι ἔγινεν Χριστιανὸς αὐτὸς τε καὶ ὁ λαὸς του ὅλος, ἐχάρη πολλὰ καὶ λοιπὸν τοῦ ἐχάρισεν ἐκεῖνο τὸ μέρος ὅπου ἦτον ἔρημον ἀπὸ τὸ σύνορον δηλαδὴ τῆς καλουμένης σιδηρᾶς, ἕως εἰς τὴν Δεβλετὸν, ὅθεν ἐκάλεσεν αὐτὸν τὸν τόπον Ζαγορὰ καὶ κοινότερον Ζααρὰ.»

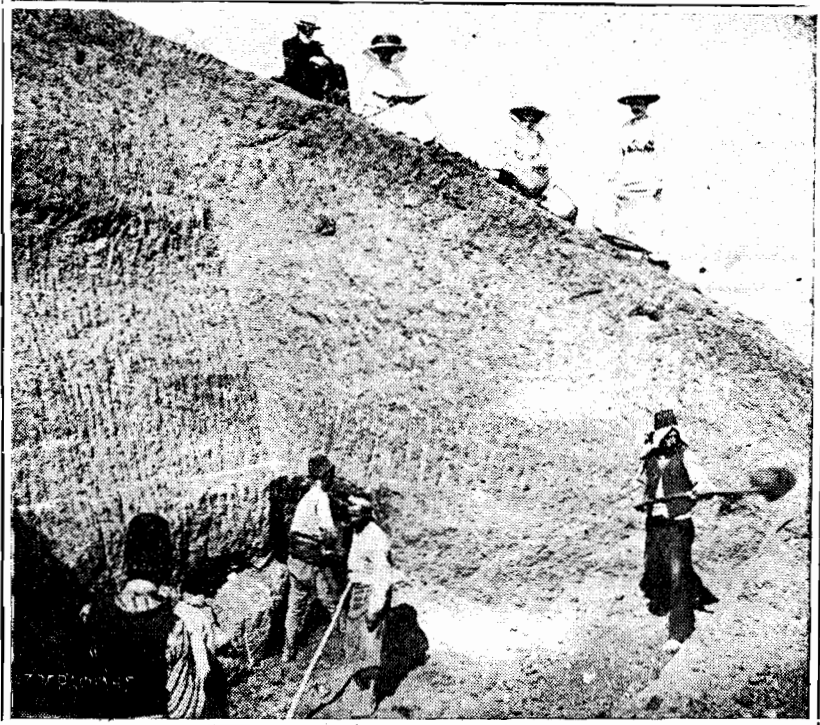
Β΄. Ὁ Βυζοῦ, ἢ Τραβυζίνης ἢ (κοινότερον) Βυζίνης. Περὶ ταύτης τῆς ἐπισκοπῆς λέγει ὁ Μελέτιος φυλλ.440: «ὅτι νὰ ἦτον ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας Μητροπολίτην,» ἀλλ' ἐγὼ εὔρον εἰς τοὺς ὄρους τῶν Πατέρων φυλλ.90: «ὑπὸ τὸν Ἀδριανουπόλεως, ὅστις καθ' ὃν καιρὸν ἐτιμεῖτο ἐν τῷ μα''. θρόνω. Ἴσως δὲ μετὰ ταῦτα μετῆλθεν ὑπὸ τὸν Ἡρακλείας. Εἰς τὴν Βυζίνην 37 Μάρτυρες ἔλαβον τὸν ὑπὲρ Χριστοῦ μαρτυρικὸν θάνατον παρὰ τοῦ Ἀπελλιανοῦ Αὐθέντου τῆς Βυζίνης» Συναξ. αὐγ. η΄.

Γ΄. Ὁ Βουκέλλου, ἢ Βεργουλῶν ἢ Βεργούλες κατὰ τὸν Κεδρινόν, Ἀρκαδιουπόλεως καὶ κοινῶς τανῦν Μπουργάζι λέγεται ἀπέχον τῆς Ἀδριανου-

πόλεως ὥρας 14, ἐνταῦθα ἐμαρτύρησεν ἡ Ἁγία Σεβαστιανή. Μηνολόγιον Σεπτεμβρίου. ις.

Δ". Ὁ Καραβόν, ἢ Καρπουδῶν. Κάτοπα δὲ ἡ Κάππα τὸ πάλαι ἐλέγετο ἡ χώρα, ἤδη δὲ κοινῶς Χαψά. Μεταξὺ Βυζίης καὶ Ποργάζι πόρρω τῆς Ἀδριανουπόλεως ὥρας 4: ἐν τῇ ὁδῷ τῇ ἀγούσῃ ἐκ τῆς Ἀδριανουπόλεως εἰς Κωνσταντινούπολιν.

ΑΠΟ ΤΑ ΜΝΗΜΕΙΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ

Ἀνασκαφὴ ἐν Σηλυβρία τύμβου ὑπὸ G. Seur καὶ Ἀν. Σταμούλη.

Φωτογραφία ληφθεῖσα κατὰ τὸ 1911 παρὰ τοῦ ἀρχαιολόγου κ. G. Seur δημοσιεύσαντος σχετικᾶς εἰς τὴν «Journal des Débats» τῆς 7 Ἰαν. 1911.

ΠΕΡΙΓΡΑΦΗ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ
ΚΑΙ ΤΙΝΩΝ ΤΩΝ ΠΕΡΙΕ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ ΜΕΡΩΝ (α)

§. Ἡ Ἀδριανούπολις ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι Ὀρεσιὰς ἀπὸ Ὀρέστου τοῦ υἱοῦ τοῦ Ἀγαμέμνονος, ἔπειτα κτισθεῖσα καὶ ἀυξηθεῖσα ὑπὸ τοῦ Αὐτοκράτορος τῶν Ῥωμαίων Ἀδριανοῦ Αἰλίου, γαμβροῦ τοῦ Τραϊνοῦ, ὠνομάσθη Ἀδριανούπολις καὶ Αἰλία, κεῖται ἐν τῷ μέσῳ σχεδὸν τῆς Ῥωμανίας (Ρούμελι κοινῶς ὃ ἐστὶ γῆ τῶν Ῥωμαίων) εἰκοσιτέσσαρας ὥρας ἀφισταμένη ἀπὸ τοῦ Εὐξείνου Πόντου, ἀπὸ τῆς Μεσογείου θαλάσσης καὶ ἀπὸ τῆς Προποντίδος παράκειται εἰς τὴν σύρροιαν τοῦ Ἐβρου (Μαρίτζας) τοῦ Τάξου (Τούντζας) καὶ τῆς Ἄριτας (Ἀρτίσκου) τῶν ποταμῶν.

§. Ἀφίσταται τῆς Κωνσταντινουπόλεως πρὸς δυσμὰς 44, τῆς Φιλίππουπόλεως, πρὸς Ἀνατολὰς ὥρας 32. Εἰς τὸ ἀπὸ τῆς Κωνσταντινουπόλεως ἕως τῆς Ἀδριανοῦ διάστημα, παρεμπόπτουσι κωμοπόλεις καὶ πολίχνια ταῦτα: Ὁ μικρὸς Τσεκμετζῆς τὸ μικρὸν ζεῦγμα λεγόμενον, ὅπου γίνεται κόλπος θαλάσσης, εἰς ὃν εἰσβάλλει ὁ Ῥήγιος λεγόμενος ποταμὸς, ὁ μέγας Τζεκμετζῆς, τὸ μέγα ζεῦγμα λεγόμενον, ὅπου εἶνε ἄλλος μείζων κόλπος θαλάσσιος, εἰς ὃν εἰσρέει ὁ Ἀθύρας ποταμὸς. Ἀπέναντι τοῦ Τζεκμετζῆ εἰς τὸ παραθαλάσσιον, ἐπάνω εἰς μίαν ἀκτὴν, εἶναι χώρα Καλλικράτεια λεγομένη καὶ εἰς τὸ μεσόγειον εἰς τὴν ἄκραν τῆς λίμνης εἶνε αἱ Μέτραι (ἐπισκοπή) καὶ ἀνώτερα ἄλλα χωρία. Δύο ὥρας ἔμπροσθεν εἰς τὸ παραθαλάσσιον εἶνε κώμη μικρὰ Κοῦμπουργάζι, καὶ ἔτι δύο ὥρας εἶνε χώρα μεγάλη, κατοικουμένη ὑπὸ Χριστιανῶν, Ἐπιβάται λεγομένη. Ἐπειτα δύο ὥρας εἶνε ἡ Σηλυβρία, Εὐδοξιούπολις τὸ πάλαι, κωμόπολις μετρία εἰς τὸ παραθαλάσσιον τῆς Προποντίδος, εἶτα εἶνε καὶ τὸ μεσόγειον χωρίον τούρκικον, λεγόμενον Κινικλί, καὶ ἐφεξῆς ἔπεται ἡ κωμόπολις Τυρουλοῦς, κοινῶς Τζορλοῦ, ἀρκετὰ μεγάλη, πλῆθος ἀμπέλων ἔχουσα περὶ ἑαυτήν.

§. Εἶτα κατὰ τὸ μέσον τῆς ὁδοῦ πλαγίως ὡσεὶ λίθου βολὴν εἶνε πολίχνιον

* Σημ. τ. Δ Ὁ Πατριάρχης Κύριλλος Ξ' ἐκρεμάσθη, ὡς γνωστόν, τῷ 1821 ἐν Ἀδριανουπόλει, ὅπου ἐφησύχαζεν.

α) Σημ. τοῦ ἀντιγραφέως: «Καὶ αὕτη ἡ σύντομος περιγραφή ἐμπεριείχето ἐν τῷ αὐτῷ φυλλαδίῳ τοῦ ἀοιδίμου Κυρίλλου τοῦ Πατριάρχου.»

Τουρκικὸν ὀνομαζόμενον Καριστηρὰν μετ' ἑξοδοχείου μολυβδο κέπαστον, ἔπειτα εἶνε τὸ Λουλέ Μπουργάζι λεγόμενον, διὰ τοὺς ἐν αὐτῷ δουλευομένους χρυσοὺς λουλέδες, Ἀρκαδιούπολις τὸ πάλαι ὀνομαζόμενον, κωμόπολις μετρία ἔχουσα καὶ ἐν μικρὸν φρούριον. Τέσσαρας ὥρας ἔμπροσθεν τὸ Μπαμπᾶ Ἐσκιὸ καὶ πέντε ὥρας ἔτι πολίχιον Χαυσά λεγόμενον, καὶ ἄλλας πέντε ὥρας μένουσιν ἕως Ἀδριανοῦ.

§ Ἡ ἕκτασις αὕτη ὅλη ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἶνε πεδινὴ ἔχουσα κατὰ μέρος ἀνάγεις τόπους καὶ κατάνγεις ὡς ράγεις τινὰς μὴ ἀρμόζουσι τὸς ὅλως εἰς αὐτὰς τοῦ βουνοῦ ὀνόματος. Εὐρίσκονται ἐν τῷ μέσῳ καὶ ρύακες καὶ χεῖμαρροι πολλοί, οἵτινες ἐν χειμῶνι πλημμυροῦντες μίαν καὶ δύο ἡμέρας πολλάκις, κωλύουσι τὴν διάβασιν τῶν ὀδιτῶν· ὁ ἐπισημότερος τούτων εἶνε ὁ Ἀγριάνης, Ἔργενα κοινῶς, ὅστις: ρέει μεταξὺ Τζορλοῦς καὶ Μπουργαζίου, καὶ διὰ πετρίνης γεφύρας διοδεύεται.

§ Εἶνε περὶ τὴν Ἀδριανοῦ πόλεις καὶ κωμοπόλεις διάφοροι. Τὸ *Διδυμότειχον* ἔξ ὥρας πρὸς μεσημβρίαν, ἐπὶ λόφου τινὸς ἰδρυμένον, μετ' ὀχυρώτατον φρούριον, οὐ μακρὰν τοῦ Ἐβρου ποταμοῦ, παραρρέει δὲ αὐτῷ ὁ *Κιζιλ δελή* ποταμὸς καὶ εἰσβάλλει εἰς τὸν Ἐβρον. Ἐνδεκα ὥρας πρὸς τὸ βορειανατολικὸν αὐτῆς κεῖται κωμόπολις λεγομένη *Τεσσαράκοντα Ἐκκλησία* καίτοι μηδεμίαν ἔχουσα, Καρποδαίμων τὸ πάλαι ἐπιφημιζομένη, ἀτειχιστος παντελῶς. Εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Ἐβρου ὀλίγον ἀνωτέρω ὡσεὶ δύο ὥρας εἶνε πόλισμα *Ὀζλοῦν κιοπρου* λεγόμενον ἦτοι μακρὰ γέφυρα μετ' ἑκατὸν ὀγδοήκοντα καμάρας, ὑφ' ἣν ρέει ὁ ἀνωτέρω ρηθεὶς Ἀγριάνης ποταμὸς, ἀρίσταται δὲ αὕτη 8 ὥρας ἀπὸ Ἀδριανοῦ.

§ Πρὸς δυσμὰς ἔξ ὥρας εἶνε πόλισμα *Μουσταῖ πασιᾶ* λεγόμενον εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τῆς Μαρίτζας. 18 ὥρας μακρὰν ἐπάνω εἰς τὴν ἀριστερὰν ὄχθην τοῦ Τάξου ποταμοῦ (Τούντζιας) εἶνε μέτριον πόλισμα *Ἰαννούπολις* καὶ κοινῶς *Γιάμπολι* λεγόμενον· ἔξ ὥρας ἐκεῖθεν πρὸς δυσμὰς εἶνε κωμόπολις μεγάλη *Σίλυμνος* λεγομένη εἰς τὰς ὑπωφείας σχεδὸν τοῦ Αἴμου (Κοιτζᾶ μπαλκάνι τουρκισί). Ἐν ἐπιπέδῳ τόπῳ, περιορρομένη ἀπὸ τοὺς ἐκ τῶν ὑπερκειμένων αὐτῇ ὀρέων καταρρέοντας χεῖμαρρους καὶ ρύακας, ὅπου δουλεύονται μάλλινα ὑφαντά, ἀμπάδες, δηλ. κάπαις, τιφτίκια διὰ σκέπασμα, ὡραῖα πράγματα. Ἡ κωμόπολις αὕτη εἶνε ὡραία καὶ πλήθουσα παντοίου εἶδους ἐδωδύμων καὶ πολλῶν ὀπωρῶν περὶ ἑαυτὰς αὕτη τε καὶ Γιάμπολις ἔχει καὶ ἄθροισμα χωρίων οὐκ εὐαρίθμων. Αὕτη ἡ Σίλυμνος εἶνε τὸ ἔσχατον τέρμα τῆς ἐπαρχίας Ἀδριανουπόλεως πρὸς δυσμὰς, καθὼς καὶ τὸν ἀρκτικὸν αὐτῶν πρὸς ἀνατολὰς εἶνε τὸ Λουλέ Μπουργάζι. Ἡ ἀπόστασις αὐτῶν ἀπ' ἀλλήλων εἶνε ὡρῶν τριάκοντα ὀκτώ. Τὰ δὲ λοιπὰ χωρία τοῦ Καζᾶ τῆς Ἀδριανοῦ μετροῦνται ὑπὲρ τὰ 300 Ὀθωμανικὰ καὶ Βουλγαρικὰ, ἐν οἷς ὀλι-

γάριθμα καὶ Ῥωμαϊκὰ ὀμιλοῦντα τὴν καθ' ἡμῶν κοινὴν καθωμλομένην τῶν Γραικῶν γλῶσσαν.

§. Εἴπωμεν δὲ τινα καὶ ἰδίως περὶ τῆς Ἀδριανουῦ. Αὕτη ἐστὶν ὥραία πόλις, δευτέρα μετὰ τὴν Κωνσταντινούπολιν μετρουμένη καὶ κατὰ τὴν ὥραιότητα καὶ κατὰ τὸ μέγεθος. Ἔχει πλῆθος ἀνθρώπων οἰκητόρων περίπου τὰς 120.000: Οἱ οἰκήτορες αὐτῆς εἶνε χριστιανοὶ Ῥωμαῖοι 5,000, Ἀρμένιοι καὶ Ἑβραῖοι ὁμοῦ ἕως χίλια ὀσπίτια, τὸ δὲ λοιπὸν πλῆθος ὅλοι Ὀθωμανοὶ καὶ ὀλίγιστοὶ τινες ἔποικοι Φράγγοι Εὐρωπαῖοι πραγματευταί. Ἡ θέσις τῆς πόλεως εἶνε ἐν ἐπιπέδῳ εὐρύναια διὰ τὰς φορητοὺς ἀμάξας, ἔχει κήτους περὶ αὐτὴν λαχανηφόρους καὶ καρποφόρους, ἀμπέλους πανταχόθεν πολλὰς, καὶ τοποθεσίας τερπνοτάτας εἰς τὰς ὄχθας τῶν παραρρέοντων ποταμῶν. Ἔχει γεφύρας ἐπ' αὐτοὺς λιθίνος ἀξιολόγους, οἰκοδομὰς μεγαλοπρεπεῖς τῶν Τούρκων, ὡσεὶ Τζαμά, χάνια, ἀγοράς, ὅλα μολυβδοσκεπάστα ὅπου ἐρίζουσι καὶ ἰμιλλῶνται σχεδὸν μὲ τὰς οἰκοδομὰς τῆς Κωνσταντινουπόλεως καὶ εἰς τὴν ὥραιότητα, καὶ εἰς τὴν ἀρχιτεκτονικὴν. Ἔχει περίβολον κάστρου ἐν τῷ μέσῳ μὲ πύλας σιδηρὰς ὀκτώ, κλειομένας τὴν νύκτα. Ἐκτὸς τοῦ κάστρου δὲ εἶναι ὅλα προάστεια, εὐρυχωρότατα: οἰκίας καλὰς καὶ μεγάλας, φόροι, ἀγοράς, καὶ ἄλλας οἰκοδομὰς, αἵτινες δεικνύουσι τὸ μέγεθος καὶ τὴν καλλονὴν τῆς πόλεως.

§. Πρὸς τὸ βόρειον τῆς πόλεως εἶνε παλάτιον βασιλικόν, εἰς τὴν ὄχθην τοῦ Τάξου ποταμοῦ, μὲ λαμπρὰς οἰκοδομὰς, πλὴν σεσαθρωμένας, καὶ μὲ ἀπεραντον εὐρυχωρίαν καὶ ἄλλα διάφορα ἀρχεῖα καὶ πρυτανεῖα, εἰς διάφορα μέρη τῆς πόλεως, καθ' ὅτι οἱ πάλαι βασιλεῖς τῶν Ὀθωμανῶν ὡς ἐπὶ τὸ πλεῖστον εἰς αὐτὴν ὡς τερπνοτέραν διέτριβον ἀσχολούμενοι ἐν πολέμοις καὶ ἐν κυνηγίοις τὰ πολλὰ, ὧν μάλιστα εὐπορεῖ ὁ τόπος.

§. Εἰς τοὺς ποταμοὺς αὐτῆς ἐβγαίνουσι ὀψάρια κάλλιστα καὶ πολλὰ, λάβρακες, στοῦκαι, σῶμοι, (γουλιανοὶ) σαζάνια, μυρσίνια (τζίγαις κοινῶς) καὶ ἄλλα διάφορα εἶδη μικρὰ καὶ ἐγγέλεια σπανίως.

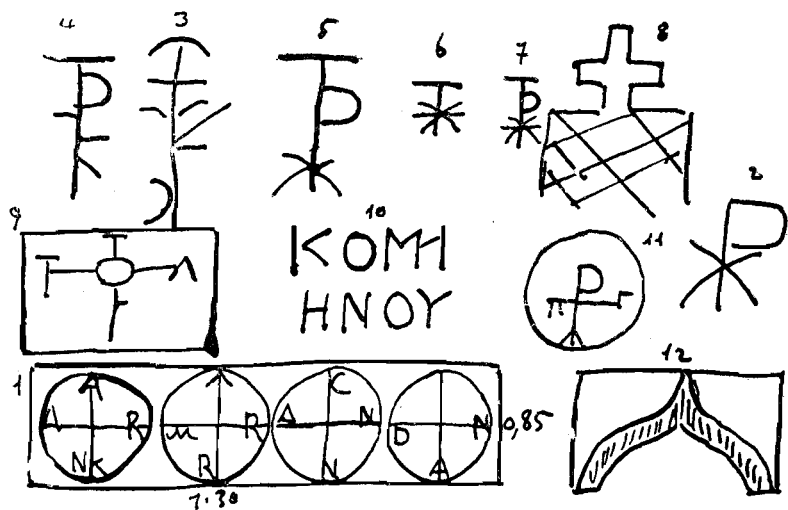
§. Ὁρη καὶ βουνὰ ἐπίσημα δὲν ἔχει παρὰ χαμόβουνά τινα καὶ ὄχαις. Πρὸς Ἀνατολὰς ἕως δύο ὥρας ἀπὸ τὸ μέρος τῆς Κωνσταντινουπόλεως, εἶνε τοιαῦτα καὶ λέγονται κοινῶς *καρὰ μπαῆρι*, εἶνε πλησίον ἀπ' ἀνατολῶν καὶ δυσμῶν αὐτῆς ὡσεὶ ἡμίσειαν ὥραν ἀπέχοντες δύο λόφοι, ὧν ὁ μὲν πρὸς Ἀνατολὰς κείμενος λέγεται *Μπουτζιούκ τεπέ* ὁ δὲ πρὸς δυσμὰς *Χιδιρλίκ τεπεσί*.

§. Ἔχει ἐκτὸς τῶν κεκαυμένων δέκα ἐκκλησίας, ὅπου λειτουργοῦντες ἀδιακόπως, ἐν αἷς ἢ τῆς Μητροπόλεως ἐπ' ὀνόματι τῆς κοιμήσεως τῆς Ὑπεραγίας Θεοτόκου, εἶνε ἡ μείζων ἀπασῶν καὶ ὥραιότερα. Εἶνε ἡ οἰκοδομὴ αὐτῆς δρομικὴ τρισυπόστατος, φωτεινὴ, ὑψηλὴ, καὶ ὅλη ἐξωγραφισμένη, πολλὰ μεγίστη καὶ εὐπρεπεστάτη εἰς τρόπον, ὅπου δὲν εὐρίσκεται εἰς ὅλην τὴν ἐπικράτειαν μεταξὺ τῶν παλαιῶν Ἐκκλησιῶν ὥραιότερα Ἐκκλησία.

§. Οἱ δὲ παραδόμενοι τρεῖς ποταμοὶ δινοῦμενοι καὶ περιφλούμενοι εἰς τὰ πέριξ τῆς Ἀδριανοῦ μέρη, σχηματίζουσι διαφόρους κήπους, ἐν αἷς εὐρίσκονται τοποθεσίαι τερπναι καὶ ἄρουραι εὐφοροὶ καὶ κῆποι καρποφόροι καὶ χωρία πολλὰ ἐν αἷς τὰ πρῶτα φέρει τὸ Καραγάτζι χωρίον κείμενον εἰς τὴν σύρροϊαν τοῦ Ἐβρου καὶ Ἀρτίσκου τῶν ποταμῶν, ὡσεὶ τρία τέταρτα ἀπέχων τῆς Ἀδριανοῦ πρὸς δύσιν· ἔχει ὕδατα κάλλιστα ἀπὸ φλεβῶν δι' ὑπονόμων ἐρχόμενα τοῦ Ἀρτίσκου ποταμοῦ, ἐν ᾧ εὐρίσκονται καὶ ψήγματα, ὡς λέγουσι, χρυσοῦ, καὶ εἶναι τὸ ὕδωρ αὐτοῦ ἔλαφρόν, ὑγιεινόν, ὁ ἀῆρ αὐτοῦ εὐκρατος καὶ ὑγιεινός, ἔχει κήπους καὶ ἀμπέλους καὶ ἄλλας διατριβὰς ὡραίας. Ὅθεν καὶ ἐν θέρει ἐν ἐκείνῳ ποιοῦσι τὴν οἴκησιν τόσοι ξένοι Εὐρωπαῖοι, ὅσον καὶ ἄλλοι Εὐπατρίδαι διαφόρου γένους.

ἐκεῖ πλησίον κεῖται ἀρχαῖον Τουρκικὸν Νεκροταφεῖον ἔχον πελωρίους ἐπι-
 τυμβίους λίθους, ἀλλὰ καὶ διότι κατὰ τὴν κατασκευὴν τοῦ σιδηροδρόμου
 Ἴταλοὶ ἐργάται ἀνεύθρον πλίνθους μεγίστων διαστάσεων, οὓς μετέφερον εἰς
 Ἴταλίαν. Ἐπεσκέφθημεν καὶ ἔν πηλοπλαστεῖον, ἐντὸς τοῦ βράχου εὕρισκό-
 μενον. Ἄλλοτε ὑπῆρχον πολλὰ τῶν ὁποίων τὰ προϊόντα ἦσαν ἐπαινετά. Εἰς
 τὸ ναῦδριον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ἐπὶ πλευρᾷ τῆς προσόψεως εἶνε ἐντετοι-
 χισμένος λίθος, ἐφ' οὗ εἶνε κεχαραγμένοι 4 κύκλοι φέροντες μονογράμματα.
 (βλέπε μονόγραμ. ὑπ' ἀριθ. 1)

Εἶδομεν τὴν λεγομένην φυλακὴν Καρόλου τοῦ IB'. Εἶνε ἐν ὑπόγειον
 βαθὺ καὶ σκοτεινὸν συγκοινωνοῦν μετὰ τῶν ἐκτὸς διὰ τινος ἐκεῖ ἐν εἴδει

Διάφορα μονογράμ. καὶ σχήμ. ἀντιγεγραμμένα διὰ χειρὸς Γ. Λαμπουσιάδου.

λαιμοῦ ἢ στόματος. Οἱ Τοῦρκοι ἀποκαλοῦσιν αὐτὸ Ζινδάν. Εἶνε δὲ γνωστὸν
 ὅτι οἱ Τοῦρκοι εἰς τοιοῦτου εἴδους φυλακὰς ἐφυλάκιζον τοὺς μεγάλους
 κακούργους. Ἐν τῷ βράχῳ βλέπει τις ὑπόγεια λελαξωμένα ἐπιτηδείως πρὸς
 κατοικίαν χρήσιμα. Εἰς πολλὰ αὐτῶν παρατηροῦνται σκαλίσματα, τὰ ὁποῖα ἐ-
 χρησίμευον πρὸς στήριξιν δοκῶν, ἐφ' ὧν ἐστηρίζετο καὶ δεύτερον πάτωμα.

Εἰς τινὰ πύργον ἐπὶ τῆς ΝΑ. πλευρᾷ στρογγύλον, σώζεται ἐπὶ πλα-
 κὸς τὸ μονόγραμ ΧΡ. (βλ. ἀριθ. 2) Εἶδομεν ἕνα ἐξέχοντα βράχον, Σκυλοδόνη
 καλούμενον καὶ ἓνα πύργον. Εἰς τὴν εἴσοδον τοῦ φρουρίου ὑπάρχει πύργος
 ἐξέχων καὶ πύλη μὲ ἓνα... Εἰς τὴν οἰκίαν Παναγ. Ἀθανασίου ὑπάρχει ἕτε-
 ρος πύργος ἐφ' οὗ λίθος μὲ τὸ μονόγραμμα ἐν τῇ οἰκίᾳ.

Ἄλλὰ καὶ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς πλευρᾷ τοῦ τείχους ὅπερ καὶ μετὰ τοῦ

πρώτου συνεδέετο, ὑπάρχει μονόγραμμα καὶ ἕτερον μονόγραμμα ἐπὶ τῆς βορείου πλευρᾶς τοῦ αὐτοῦ πύργου. (Βλέπε μονογράμματα ὑπ' ἀριθ. 3 4 5).

Ὁ πύργος ὁ Β εἶνε τετράγωνος, πελώριος. Κατόπιν ἄρχεται ἡ Β. πλευρά. Πλησίον στρογγύλος πύργος μὲ ἐπάλξεις ἐφ' οὗ διὰ πλίνθων σώζεται τὸ μονόγραμμα (βλέπε μονόγραμ. 6) πιθανὸν ὅμως νὰ ἦτο (βλέπε μονόγραμ. 7) καὶ εἰς τὸ μέσον τότε (βλέπε μονόγραμ. 8).

Ἐκεῖθεν τεῖχος μὲ ἐπάλξεις καὶ κατόπιν δεύτερος πύργος στρογγύλος. Προχωροῦντες εὐρίσκομεν πύργον ἐξάγωνον, ἐφ' οὗ στηρίζεται τὸ κωδωνοστάσιον τῆς ἐκκλησίας Χριστοῦ καὶ κάτωθι τὸ ἐξῆς μονόγραμμα (βλέπε μονόγραμ. 10).

Ἐξ αὐτοῦ ἄρχεται καὶ δευτέρα σειρά τοῦ τείχους χαμηλοτέρα. Ἐνῶ ἡ ὄπισθεν ὑψηλοτέρα μὲ στρογγύλον πύργον καὶ ἐπάλξεις. Τὰ δύο ταῦτα ἐνοῦνται πάλιν καὶ ἀποτελοῦσιν ἐν τείχους, εἰς τινα στρογγύλον ἐξέχοντα πύργον, ἔνθα καὶ πάλιν τὸ μονόγραμμα. Φαίνεται ὅτι τὸ β' τεῖχος ἦτο ἀνήλημα καὶ φέρει εἰς πύλην Γ'. Μεταξὺ ἀμαξιτῆ ὁδὸς καὶ πάλιν ἐξέχων στρογγύλος πύργος. Ἐκεῖθεν πάλιν φθάνομεν εἰς ἕτερον στρογγύλον πύργον μὲ μονόγραμμα κατεστραμμένον. Εἶτα πύργος τετράγωνος καὶ αὐθις πεντάζωνος ὁ Μπέσσοκουσιὰκ τουρκιστὶ καλούμενος πύργος παρὰ τὸν ποταμόν, φέρων σημεῖον ἑνώσεως μετὰ τοῦ τείχους. Ἐκ τοῦ ὕψους τοῦ τείχους βλέπομεν πρὸς Α. τοὺς στρατῶνας εἰς τοὺς πρόποδας λόφου. Ἐκεῖ αἱ γυναῖκες μετὰ τὸ Πάσχα μεταβαίνουν εἰς προσκύνησιν τῆς Ἁγίας Πέτρας. Ἐκεῖ εὐρέθη θολωτὸν οἰκοδόμημα πρὸ 50 ἐτῶν καὶ ἐπιτύμβιος πλάξ, ἐν ἣ κατὰ τὸν Πετσόγλου, διεθυντήν τῆς Σχολῆς, ἀνεγνώσκετο: Ἀρτεμιδώρα τῷ ἰδίῳ ἀνδρὶ Λούτφ. Ἐχει δὲ καὶ ἐπιγραφὴν. Καθὰ δὲ μᾶς ἔλεγεν ὁ κ. Πετσόγλους τὸ ἄνω μέρος τοῦ λίθου ἐθραύσθη, ἔφερε δὲ τὴν ἐπιγραφὴν «Βασίλειος».

Ἐπειτα διακόπτεται ἡ σειρά τοῦ τείχους, διότι κατεστράφη ὑπὸ τῶν Τούρκων, τὸ δὲ ὑλικὸν ἐχρησιμοποιήθη διὰ στρατιωτικὰς ἀνάγκας, φθάνει δὲ μέχρι τετραγώνου πελωρίου πύργου, τοῦ καλουμένου τοῦ Κεχρί, διότι ἐντὸς τῶν οἰκιῶν αὐτοῦ ἀνευρέθη ὑπὸ τῶν παίδων ὀλίγον κεχρί. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ πύργου εἶναι κενὸν καὶ καταμαυρισμένον. Ἐχρησίμευε δὲ πάλαι μὲν πρὸς ἄμυναν, νῦν δὲ ὡς καταφύγιον τῶν βοσκῶν. Κατόπιν ὑπάρχει εἰς πύργος καὶ μὰ πυλῖς. Ἐκεῖ δὲ τελειώνει ἡ πλευρὰ αὕτη.

Ἐπειτα ἄρχεται ἡ Δ. πλευρά, ὅπως ὁ πύργος Πεντάζωνος καὶ τὸ Σκυλοδόντι κ.τ.λ.

Ὁ Πύργος Κεχρί εἶνε ὁ λεγόμενος τοῦ Κορνηνοῦ ἐξοῦ φαίνεται ὅτι οἱ πύργοι Διδυμοτείχου δὲν ἔφερον τοξοθυρίδας, ἀλλ' ἐχρησίμευον ὡς κατοικί-

κία τῆς φρουρᾶς. Φαίνεται δὲ ὅτι τὸ ἄνω μέρος θὰ ἐχρησίμευε πρὸς πόλεμον, θὰ εἶχε δὲ ἐκεῖ ἐπάλλξεις.

Ἐπάνω εἰς τὸν λόφον εἶνε ἡ Ἐκκλησία τῆς Ἁγ. Κυριακῆς, μικρά, Βυζαντινῆς ἐποχῆς. Ἡ τεχνοτροπία τῆς εἶνε τοῦ Ζ' αἰῶνος, διότι ἔχει ἐξωτερικὰ κοσμήματα μὲ πλίνθους. Ὑπάρχουσι πολλαὶ σπηλαιώδεις οἰκῆσεις ὑπὸ Χριστιανῶν μὲ παράθυρα σιδηρόφρακτα.

Τὴν Ἐκκλ. τῆς Ἁγ. Κυριακῆς ἐστέγασεν ὁ Σὺλλ. τῶν Κυριῶν, ἔνθα κατὰ τὴν 7. Ἰουλίου, ἐπέτειον τῆς ἁγίας τελεῖται λειτουργία. Πλησίον τοῦ *Τόπ—Χανῆ* ἐγένετο ἄλλοτε δημόσιος χορός. Τὸ ἄνω μέρος τοῦ ἐσωτερικοῦ τείχους ἐκαλεῖτο γενικῶς *Σεράϊ*, ὑπῆρχον καὶ λουτρὰ πρὸς τὸ δυτικὸν μέρος, ἐκαλεῖτο δὲ καὶ *Λουτρὸς*, διότι πρὸ 30 τοῦλάχιστον ἐτῶν ἐσώζοντο αἱ γούρνες καὶ αἱ βρύσες. Κάτωθι δὲ τοῦ τείχους εἶνε τὰ Πηγαδίσια. Λέγεται δὲ ὅτι τὸ νερὸ διωγατεύετο ἀπὸ τὸν κατ' ἀντικρὺ πρὸς Ν. κείμενον λόφον, ὅπερ ἀπίθανον.

Ἡ ἐκκλησία τοῦ Χριστοῦ ἐκτίσθη τῷ 1846. Φαίνεται ὅτι ἐκτίσθη ἐπὶ ἀρχαιοτέρων βάσεων. Ἔχει τὸ τέμπλον ὅμοιον μὲ τῶν Ταξιαρχῶν Ἀδριανουπόλεως καὶ Ἁγ. Γεωργίου Σουφλίου. Εἶναι πολὺ σκοτεινός. Ἔχει μίαν ἀρχαίαν εἰκόνα τοῦ Χριστοῦ ἐπαργυρωμένην, ἣν ἐπισκέπτονται πολλοὶ ἀσθενεῖς καὶ ἰδία παράφρονες πρὸς θεραπείαν. Τὸ κωδωνοστάσιον εἶναι ἐκτισμένον ἐπὶ περιφεροῦς ὑψηλοῦ πύργου, εἰς ὃν ἀνέρχεται τις διὰ λιθίνης κλίμακος. Ὁ πύργος εἰς τὸ ἐσωτερικὸν εἶναι κενός.

Εἰς τὸν αὐλόγουρον ὑπάρχει ἓν ἐξώστιον ξύλινον, στηριζόμενον ἐπὶ κιονοκράνων Βυζαντινῶν. Τοῦτο *κουβούκλιον* κοινῶς καλούμενον, χρησιμεύει ὅπως ἐκεῖθεν κατὰ τὸ Πάσχα ἀναγινώσκεται τὸ Εὐαγγέλιον.

Παρὰ τὸ ἐκκλησίδιον τοῦ Ἁγίου Δημητρίου ὑπάρχει ἡ Ἀρμενικὴ Ἐκκλησία τοῦ Ἁγίου Γεωργίου, εἰς ἣν ἀνέρχεται τις διὰ δρόμου, ὅστις ἐγένετο ἐπὶ τοῦ μονολίθου βράχου. Ἴσως αὕτη εἶνε ἡ θρυλούμενη τοῦ Ἁγ. Γεωργίου τοῦ Παλαιοκαστρίτου. Λέγεται, ὅτι ἐπωλήθη ὑπὸ τῶν ἡμετέρων εἰς τοὺς Ἀρμενίους. Ἐπισκέπτονται δὲ αὐτὴν οἱ Ἀρμένιοι πανταχόθεν καὶ ἐξ αὐτῆς τῆς Ἀδρ)λεως κατὰ τὴν 15 Αὐγούστου.

Ἐπὶ τῆς Νοτίου πλευρᾶς ὑπάρχει ἡ *Νερόπορτα*, καὶ ἔξω αὐτῆς ἔτερον τεῖχος καὶ δευτέρα πύλη. Ἐκατέρωθεν τῆς Νερόπορτας ὑπάρχουσι δύο μεγάλοι πύργοι, ὧν ὁ πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ εἰσιόντι εἶνε κατεστραμμένος. Ἐξώθεν δὲ τοῦ πύργου ὑπάρχει ὁδὸς φέρουσα εἰς τὸν ποταμὸν, κάμπτεται δὲ καὶ τὸ τεῖχος πρὸς τὰ δεξιὰ τῷ ἐξιόντι, καὶ λαμβάνουσα διεύθυνσιν πρὸς δυσμᾶς, φθάνει μέχρι τοῦ Πενταζώνου πύργου. Τὸ μέρος τοῦτο τοῦ φρουρίου εἶνε λίαν ἀπόκρημνον καὶ ἔχει ἓν τῷ μεταξὺ πύργους καὶ τείχη λίαν ὑψηλά.

Τῆς ἔξω πύλης αἱ δύο πλευραὶ φέρουσι κοσμήματα μὲ πλίνθους καὶ τὸ ὅλον εἶναι Ἀραβικοῦ ρυθμοῦ, ὅπερ προξενεῖ ἐντύπωσιν. Φαίνεται ὅτι ὁ Μουράτ Α' κυριεύσας τὸ Διδυμότειχον καὶ μετενεγκὼν ἐν αὐτῷ τὴν πρωτεύου-

σάν του, ἐπισκεύασε τὸ μέρος τοῦτο καὶ ἔκτισε τὸ τόξον. Ὑπάρχει δὲ καὶ μία παραστάς καὶ ἀπέναντι αὐτῆς ἐρείπια πύργου. Φαίνεται ὅτι θὰ ὑπῆρχε ἐκεῖ καὶ ἑτέρα πύλη. Ἐξ αὐτῆς εἴρχοντο ἐκ τῆς Νερόπορτας.

Ἐπὶ τῆς ν τίου πλευρᾶς, ἥτις τελευτᾷ εἰς τὴν Νερόπορταν ὑπάρχουσι ἐρείπια πύργου. Τούτου αἱ μὲν βάσεις εἰς μέγα μέρος εἶνε ἐκτισμένα ἐξ ὀγκολίθων Ρωμαϊκοῦ ρυθμοῦ, καὶ ἐπ' αὐτῶν ἔκτισαν οἱ Βυζαντινοί. Ἡ σειρὰ τοῦ τείχους εἶνε ἀσπενῆς ἕως εἰς ἓν μικρὸν διάστημα. Τὸ ἄλλο δὲ εἶνε ἀπόκρημνον καὶ ἔχει δύο πύργους ὀρθογωνίους. Εἰς τὸν πρῶτον ὑπάρχουσι κοσμήματα, ἀποτελοῦντα σχῆμα θυρίδος. Φαίνεται ὅτι ὑπῆρχον καὶ ἄλλοι πύργοι. Εἰς τὴν γωνίαν ὑπάρχει στρογγύλος μὲ τὴν ὑπογραφὴν *Ταρχανιώτου*.

Ἐν παρεκκλησίῳ ἢ μᾶλλον προσκυνηταρίῳ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου κατὰ τὴν ΝΑ κλιτὸν ὑπερθε τῆς δυτικῆς πόλεως, ὑπάρχει 15 περίπου μέτρων πλάξ. ἐντετετεχισμένη (βλέπε ὑπ' ἀριθ. 12).

Ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου.

Ἐξω τοῦ τείχους ἐκτίσθη ὁ ναὸς οὗτος τῷ 1844. Τὸ τέμπλον του ὠραῖον καὶ παρεμφερὲς πρὸς τὸ τῶν Ταξιαρχῶν Ἀνδριανουπόλεως καὶ Ἁγίου Πρωργίου Σουφλίου. Οἱ κίονες τοῦ ναοῦ οἱ μὲν δύο πρῶτοι φέρουσι ραβδώσεις, ὅχι δὲ καὶ οἱ ἄλλοι, οἵτινες εἶνε εὐθεῖς. Ἔχει καὶ κουβούκλιον ἐπὶ τῆς Ἀγ. Τραπέζης Ἔργον Σταμ. Μαδυτηνοῦ. Εἰς τὸν νάρθηκα ὑπάρχει πλάξ λέγουσα ὅτι ἐκαινουργήθη τῷ 1806. Εἰς τὸν περίβολον τοῦ ναοῦ εὐρίσκεται ἡ Σχολή.

Καταγωγὴ τῶν πέριξ τοῦ Διδυμοτείχου χωρίων.

Α'. Ὅμας 12 χωρίων ἐκ Πελοποννήσου. Κουρουτζή, Καδίκεοι, Τσουμπάλη, Κιζιλτζίκι—Κεοῖ, Σκουρτοχώρι, Κουλακλή, Παζαρλή, Καραμπουνάρ, Ἀκμπουνάρ, Ἀσβεστάδες, Τσιαουπλῆ, (μόνον ἐν τῷ τελευταίῳ κατοικοῦσι καὶ Τοῦρκοι ἐνῶ ἄλλα ἔχουσι ἀμιγῆ Ἑλληνικὸν πληθυσμὸν) Κουφόβουνο.

Β'. Ὅμας 11 χωρίων ἐξ Ἡπείρου. Πραγγ, Πετράδες, Κουλελή—Βουργάς, Κωστῆ, Ζαλουφάκι, Ψαθάδες, Καπουτζῆ. Καὶ ἰδίᾳ ἐκ Σουφλίου πθανῶς Μάνδρα, Σαλίκι, Καρὰ—Μπειλῆ, Σουφλί. Ὅλα εἰς τὴν γραμμὴν τοῦ σιδηροδρόμου.

Γ'. Ὅμας 7 χωρίων ἐκ Μακεδονίας. Παλιοῦρι, Τοκμάκι, Ἀλποχώρι, Τζιομπάς, Καρλῆ, Ἐβλεδίν, Βουλγκάρ—κεοῖ.

Ἡ ἐπαρχία Διδυμοτείχου ἐκκλησιαστικῶς.

Ἡ ἐπαρχία Διδυμοτείχου Ἐκκλησιαστικῶς ἔχει τὰ ἐξῆς 48 χωρία. Καρὰ—Μπειλῆ, Σαλίκι, Μάνδρα, Σουφλί, Κορνοφωλιά. Λαδιά, Κιουπλί, Λου-

γαντζῆ, Ψαθάδες, Κωστή—Οὐλίη, Καραχαμζά, Καβακλή, Πασά—Ἴντζε (καὶ Γενῆ—κεοῖ), Γκασουρ—Κουρακλή, Τσιφλικάκι, Τσιαλῆ, Κούρτ, Ζαλιφάκι, Ἑσκῆ—κεοῖ, Ζαλίφι—Ἀσλάν, Σαραπλάρ, Ἀζατλή (Τουρκόφωνοι), Καρακασίμ (Ἀλβανόφωνοι), Πραγκί, Πετράδες, Κουλελή—Βουργάζ, Καπουτζῆ, Βουλγκάρ—κεοῖ, Κουρουτζῆ, Καδῆ—κεοῖ, Σκουρτοχωρί, Τσιομπαῆ, Κουλακλή, Παζαρλή, Γενῆ—κεοῖ, Ἴντζε—κεοῖ, (Τουρκόφωνοι), Καρασακλή (Τουρκόφ.), Τατάρ, Καρλή, Δζαμπάς—Ἴμπλεδίν, Μανδρίτσα, Τσακμάκ, Παλιουρί, Ἀκ—βουνάρ, Καρά—βουνάρ, Τσιαουσλή καὶ Κουφόβουνο.

Παραδόσεις περὶ Διδυμοτείχου.

Α' Λέγουσιν ὅτι ὁ τελευταῖος βασιλεὺς τοῦ Διδυμοτείχου εἶχε κόρην ὠραίαν Κυριακὴν καλουμένην, ἣν ἠγάπα ὑπερβολικῶς καὶ πρὸς ἣν εἶχεν ἀπόλυτον ἐμπιστοσύνην διὰ τε τὴν ἀρετὴν καὶ φρόνησίν της. Εἰς αὐτὴν δὲ ἐξερχόμενος τῆς πόλεως δι' οἰανδήποτε αἰτίαν ἐνεπιστεύετο τὰς κλείδας τοῦ φρουρίου. Οἱ Τούρκοι ἀπογόντες νὰ γίνωσι κύριοι τοῦ Διδυμοτείχου διὰ τῆς βίας, κατέφυγον εἰς τὴν προδοσίαν. Μετεχειρίσθησαν δὲ ὡς ὄργανον ἓνα τῶν μάλλον ἐμπιστῶν ὑπηρετῶν τοῦ βασιλέως, ἐξαγοράσαντες αὐτὸν διὰ χρημάτων πολλῶν καὶ πλείστων ὑποσχέσεων. Οὗτος παρηκολούθησε μίαν ἡμέραν τὸν βασιλέα εἰς τὴν ἐξοχὴν καὶ κατορθώσας νὰ ὑπεξαιρέσῃ τὸ μανδύλιον αὐτοῦ, σπεύδει εἰς τὴν πόλιν καὶ ζητεῖ νὰ ἀνοίξωσι τὰς πύλας διὰ νὰ εἰσέλθῃ. Ἄλλ' ἢ Κυριακὴ ἠρνήθη νὰ πράξῃ τοῦτο, λέγουσα ὅτι οὐδὲν ἠδύνατο ἄνευ τῆς συγκαταθέσεως τοῦ πατρὸς της. Τότε δὲ οὗτος ἔδειξεν αὐτῇ τὸ μανδύλιον ἐκεῖνον, ἢ δὲ Κυριακὴ πλανηθεῖσα διέταξε νὰνοίξωσι τὰς πύλας, δι' ἧς ἀμέσως εἰσέβαλον εἰς τὴν πόλιν οἱ κεκρυμμένοι ἐκεῖ που Τούρκοι καὶ οὕτως ἐάλω ἢ πόλις.

Ἡ δυστυχὴς Κυριακὴ μὴ θέλουσα νὰ ἐπιζήσῃ κατόπιν τῆς τοιαύτης δυστυχίας τῆς πατρίδος της, ἧς ἐν ἀγνοίᾳ ἐγένετο αἰτία, ἔρριπεν ἑαυτὴν κατὰ πετρῶν ἀπὸ τοῦ ὑψηλοτέρου πύργου τῆς νοτίου πλευρᾶς τοῦ τείχους καὶ ἐφονεύθη. Καὶ οἱ μὲν Χριστιανοὶ τιμῶντες τὴν μνήμην αὐτῆς μετωνόμασαν τὸν ἐν τῷ παλατίῳ ναὸν Ἁγίαν Κυριακὴν, οἱ δὲ Τούρκοι ἔθιψαν μεγαλοπρεπῶς τὸ σῶμα καὶ ἔκτισαν μασωλεῖον μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν σωζόμενον, εἰς ὃ μετέβαινον οἱ Χριστιανοὶ τὸν φόρον τοῦ σεβασμοῦ τῶν φέροντες.

Β' Κατ' ἄλλην παράδοσιν οἱ Τούρκοι ἐπωφεληθέντες ἐκ τῆς ἀπουσίας τοῦ βασιλέως, εἰς ἐκστρατείαν εὐρισκομένου, ἤναψαν ἐπὶ τῶν κεράτων προβάτων λαμπάδας καὶ ἀφῆκαν αὐτὰ ἐν καιρῷ νυκτὸς εἰς τὴν πεδιάδα. Ἡ Κυριακὴ θαυμάσασα, ἠρώτησε καὶ ἔμαθεν ὅτι εἶνε Τουρκικὸς στρατὸς κατε-

σκηνωμένος, και διὰ τοῦτο παρασκευασθεῖσα, ἔρριψε τὰς κλεῖδας τοῦ φρουρίου ἀπὸ τοῦ πύργου, και οὕτω ἐκυριεύθη ἡ πόλις.

Γ'. Ἡ πόλις λέγεται, ὅτι ἐκτίσθη ὑπὸ δύο ἀδελφῶν, ὧν ὁ μὲν ἐκαλεῖτο Δῆμος, ὁ δὲ ἤρχισαν δὲ νὰ κτίζωσι χωριστὰ ὁ καθείς, λαβόντες δύο ἀντιθέτους διευθύνσεις. Ὅταν δὲ ἐτελείωσε τὸ φρούριον και συνητήθησαν και οἱ δύο ἦσαν γέροντες πωγωνοφόροι και μόλις ἀνεγνώρισαν ἀλλήλους.

Δ'. Ἡ πόλις ἔκειτο πρὸς Ἀνατολὰς παρὰ τοὺς σημερινούς στρατώνας. Ἐκεῖ ἀνεκαλύφθησαν πολλὰ ἴχνη ἀρχαίας δομικῆς και ἐνεπίγραφοι λίθοι, οὓς οἱ Ἴταλοὶ ἐργάται ἔπεμψαν σιδηροδρομικῶς εἰς Ἴταλίαν.

Ε'. Ὑπάρχει εἰς βράχος ἀπὸ τὸ στόμιον τοῦ ὁποίου εἰσῆλθον με λαμπάδας και προχώρησαν πολὺ, ἀλλ' ἐστάθη ἀδύνατον νὰ εὔρωσι τέλος· διὸ και ἠναγκάσθησαν νὰ ἐπιστρέψωσιν ἄπρακτοι.

Ζ'. Τὸ τζαμίον τῆς ἀγορᾶς ἐκαλεῖτο Ἁγία Σοφία. Ἐκεῖ οἱ Τοῦρκοὶ εὔρον δοχεῖον πλήρες ἀγίου μύρου, ὅπερ και ἔρριψαν, ἀλλ' ἐκεῖνο ἐπανῆλθε μόνον εἰς τὴν θέσιν του και ἐσώζετο μὲν μέχρις ἐσχάτων, ἀλλ' οἱ Βούλγαροι κατέστρεψαν αὐτό, μεταβαλόντες και τὸ τέμενος εἰς ναὸν τοῦ ἁγ. Γεωργίου, διότι κατὰ τινες οὕτω ἐκαλεῖτο τὸ πάλαι ὁ ναός. Μετὰ τὸ ἔτος 1913, ὅτε οἱ Τοῦρκοὶ ἀνεκατέλαβον τὸ Διδυμότειχον ἐπεσκεύασαν τὸ τέμενος και ἔκτισαν μάλιστα και δευτέρον ἐξώστην ἐνῶ πρότερον εἶχε μόνον ἓνα.

Ἁγιάσματα.

Ἐνταῦθα σώζονται δύο ἀγιάσματα, τὸ τῆς ἀγίας Παρασκευῆς και τὸ τῆς ἀγίας Κυριακῆς, ἅτινα μέχρι σήμερον ἐπισκέπτονται μετ' εὐλαβείας οἱ Χριστιανοί. Εἰς τὴν ἀγίαν Παρασκευὴν λέγεται ὅτι ἔπιπτον βράχοι κ' ἐνῶ τὰ πάντα ἔβλαπτον, τὴν ἐκκλησίαν ὁμως ἄφινον ἄθικτον.

Συνήθειαι.

1ον. Εἰς τὸ παρεκκλήσιον τοῦ ἀγίου Δημητρίου κατὰ τὴν 26 Ὀκτωβρ. συνερχόμενοι οἱ Χριστιανοὶ πανηγυρίζουσι σφάζοντες πετεινοὺς, πρόβατα και βόας, τὸ δὲ αἷμα τῶν θυμάτων ρέει μέχρι τοῦ κάτω μέρους. Πολλοὶ εὐχαριστοῦνται νὰ χαρίζωσι τὰ θύματα εἰς τοὺς πανηγυριστάς, οἱ πλεῖστοι ὁμως κἀθηνται και συντρῶγουσι μετ' αὐτῶν.

2ον. Τὸ ἴδιον ἐγίνετο και εἰς τὸν ναὸν τῆς ἀγίας Μαρίνης, ὅστις κεῖται ἔξω τοῦ φρουρίου πρὸς τὴν νότιον πλευράν.

3ον. Κατὰ τὴν Πεντηκοστὴν ἕκαστος ποιμὴν ὑπεχρεοῦτο νὰ φέρῃ εἰς τὸν Χριστὸν ὡς δῶρον ἀπὸ ἓν ἀρνάκι.

4ον. Τοῦ ἀγίου Γεωργίου ἔσφαζαν ἀμνοὺς εἰς τὰς οἰκίας, τοὺς ὁποίους διεμοίραζον εἰς τοὺς Χριστιανούς τῆς συνοικίας.

5ον. Ἡ ἐκκλησία τῶν Ἀρμενίων ἐκτίσθη ἐπὶ οἰκοπέδου πωληθέντος αὐτοῖς ὑπὸ Βλάχων, ἐξ ὧν καταγεται ἡ οἰκογένεια Βλαχοπούλου.

ΤΑ ΕΛΛΗΝΙΚΑ ΕΝ ΦΙΛΙΠΠΟΥΠΟΛΕΙ ΣΧΟΛΕΙΑ
ΕΠΙ ΤΟΥΡΚΟΚΡΑΤΙΑΣ ΚΑΙ ΤΟΥ ΒΟΥΛΓΑΡΙΚΟΥ ΚΑΘΕΣΤΩΤΟΣ
ΜΕΧΡΙ ΤΗΣ ΚΑΤΑΛΥΣΕΩΣ ΤΗΣ ΕΛΛ. ΚΟΙΝΟΤΗΤΟΣ

Τὸ φιλόμουσον καὶ τὸ φιλόθρησκον τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν.

§ 1) Κατὰ τοὺς ζοφεροὺς τῆς τουρκοκρατίας χρόνους οἱ Φιλιππουπολιταὶ Ἑλληνες δὲν ἔστεροῦντο σχολείων, ὡς τεκμαίρεται ἐκ τῆς παρ' αὐτοῖς διαδόσεως τῆς παιδείας καὶ τῆς καλλιέργειας τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Τοῦτο δὲ κυρίως ὀφείλεται εἰς τὸ ὅτι εὐθὺς μετὰ τὴν ἄλωσιν τῆς βασιλευούσης ὑπὸ τῶν Τούρκων ἢ Φιλιππούπολις αὐθις ἐγένετο ἔδρα Ἑλληνοῦ μητροπολίτου, χειροτονηθέντος τοιοῦτου ὑπὸ τοῦ πατριάρχου Γενναδίου τοῦ Σχολαρίου τῷ 1455 τοῦ ἐκ Πελοποννήσου εὐπαιδευτοῦ Διονυσίου, ὅστις καὶ ἐπατριάρχευσε βραδύτερον (1468 — 1476) τῇ βοήθειᾳ τῆς κυρᾶς Μάρως, χριστιανῆς καὶ μητριᾶς τοῦ Σουλτάνου Μωάμεθ Β', ἧς ἦτο ἐξομολογητής. (1) Ἐν τοῖς παλαιοῖς τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως κώδιξιν, οἵτινες ἀνήρχοντο μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ 17ου αἰῶνος (1600) κατὰ τὴν μαρτυρίαν τοῦ Γ. Τσουκαλά, (2) ὅστις ἀνέγνω αὐτοὺς πρὶν ἢ ἐξαφανισθῶσιν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1860 κατὰ τὰς πρὸς τοὺς Ἑλληνας ὀξείας ἐκκλησιαστικὰς τῶν ἔριδας, (3) ἐγένετο εὐφημος μνεία ὑπὸ τῶν ἐκάστοτε μητροπολιτῶν, συντασσόντων ἰδιοχείρως τὰ πρακτικὰ τῆς μητροπόλεως, περὶ τῶν κατοίκων τῆς πόλεως ὡς εὐμοιροῦντων κατὰ τὸ μᾶλλον ἢ ἥττον Ἑλληνικῆς παιδείας. (4)

Ἐν τοῖς αὐτοῖς κώδιξι καὶ διδάσκαλοι ἐμνημονεύοντο ὀνομασί, οἷον ὁ

(1) *Πατριαρχικῆς ἱστορίας* Κωνσταντινουπόλεως 1454 — 1588, σελ. 107. ἔκδ. Βόννης. *Κ. Κούμα*, ἱστορία τῶν ἀνθρωπίνων πράξεων, τόμ. VII, σελ. 436. Βιέννη, 1831.

(2) *Γ. Τσουκαλά*, ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλιππουπόλεως, Βιέννη, 1851, σελ. 39 § 58.

(3) *Ζ. Χατζη - Βασιλείου*, Βουλγάρων ἐνέργειαι πρὸς κατάλυσιν τοῦ κράτους τῆς Ἑλλ. ἐκκλησίας καὶ καταστροφὴν τῆς Ἑλληνικῆς ἐθνότητος, Ἀθῆναι 1908, σελ. 7.

(4) *Γ. Τσουκαλά*, αὐτόθι, σελ. 41 — 42, σημ. λε.

ἐπὶ τοῦ μητροπολίτου Νεοφύτου (1692—1711) διατελέσας τοιοῦτος Σπαντωνιάης. (1) Διδάσκαλος, ὡς φαίνεται, ὑπῆρξε καὶ ὁ ρήτωρ Ἀνδρόνικος, δαπάνη καὶ φρονίδι οὔτινος ἀνεκτίσθη καὶ ἀνιστορήθη τῷ 1698 ὁ ἐπὶ τοῦ λόφου τῆς Εὐμολπιάδος ναὸς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου, (2) ὅστις κατελήφθη ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1860. (3) Διδάσκαλος διετέλεσεν ἐπὶ τινα χρόνον καὶ ὁ διακεκριμένος ἐπ' ἀρεταῖς καὶ τοῖς πᾶσιν ἀγαπητὸς ἐκ Πελοποννήσου λόγιος Παναγιώτης Δημητριάδης, ἐπὶ τὸν κερδῶρον εἶτα Ἑρμῆν τραπεῖς καὶ εὐδοκμήσας, οὔτινος ἢ ἐνεπίγραφος ἐπιταφία πλάξ ἀποθανόντος τῷ 1838 σφάζεται ἐν τῇ αὐτῇ ὄπισθεν τοῦ ἱεροῦ βήματος τοῦ προμνημονευθέντος ναοῦ. (4)

Ὡς φαίνεται μέχρι τοῦ 18ου αἰῶνος κοινοτικὰ σχολικὰ κτίρια δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει, ἀλλ' οἱ παῖδες ἐδιδάσκοντο τὰ ἑλληνικὰ καὶ ἐκκλησιαστικὰ γράμματα, ὡς καὶ ἀλλαγῶν τῶν Ἑλληνικῶν χωρῶν, ἐν τοῖς νάρθηξι τῶν ἐκκλησιῶν ἢ ἐν αὐταῖς ὑπὸ τὸ φῶς τῆς ἀνεσπέρου κανδήλας ὑπὸ τῶν ἱερέων καὶ ἱεροψαλτῶν, ἀπὸ δὲ τοῦ 17ου αἰῶνος καὶ ἀνώτερα μαθήματα ἐν ἰδιωτικαῖς οἰκίαις ὑπὸ λογίων, ἐπαγγελιομένων τὸν διδάσκαλον. «Ἔστι δ' ἐν τῇ πόλει καὶ γυμνάσιόν τι τῆς Ἑλληνικῆς παιδείας ἐκ πολλοῦ συνεστός». (5) Τὸ πρῶτον κοινοτικὸν σχολικὸν κτίριον ἰδρύθη τῷ 1770 κατὰ τὴν χειρόγραφον εἰσαγωγὴν εἰς πρακτικὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολείου Στενημαίχου ὑπὸ Ἀριστεί-

1) *Αὐτόθι*, σελ. 41, σημ. λγ'. 2) *Αὐτόθι*, σελ. 40 § 58. 3) *Ζ. Χατζη-Βασιλείου*, *αὐτόθι*, σελ. 6.

4) Ἡ ἐκ λευκοτάτου μαρμάρου πλάξ, μήκους 2.50 τοῦ μέτρου καὶ πλάτους 0,90 ἔχει ἄνωθι μὲν ἑγγλυπτον τὸν δικέφαλον Βυζαντινὸν αἰτόν, κάτωθι δὲ τράπεζαν μετὰ μελανοδοχείου, πέννας ἐπ' αὐτοῦ καὶ ἀναελιγμένου χάρτου πλησίον. Ἐν τῷ μέσῳ εἶναι κεχαραγμένον κεφαλαίος καὶ συμπεπλεγμένους γράμμασι τεχνηνῶς τότε τὸ ἐλεγείον :

« Ἢ Γοῦνος μὲν Πελοπιῆς χώρας, Παναγιώτα,
 ἦς, Δημητριάδη, ἀμφοκάλυψε δέ σε
 θρήνης ἦδε κόνης νῦν ἀριπρεπέα, ἴσθλέ,
 εἰν ἀρετῆσι μέγαν ὄντ' ἐνὶ πολλέεσιν.
 Εἰ ζῶουσ' οὖν εὐσεβέες μετὰ τέραμα βίοιο
 ναιετάοντες εἰν φωτὶ ἀκηρασίῳ,
 φίλε, σὺ νῦν ζῶεις, οὐ κἀθανες, ἀλλὰ σὲ τούτων
 ἀθανάτων χῶρη δέξασθ' ἄσπασίως.

Παρά τοῦ παροδίου πρὸς τὴν γῆν :
 Παμμῆτορ γῆ, χαῖρε, σὺ τὸν πάρος οὐ βαρὺν εἰς σέ
 Παναγιώτην καυτὴ νῦν ἀβαρῆς ἐπέχεις ἄν.»

5) *Κ. Οἰκονόμου*, ἱερέως. Ἐγχειρίδιον, περὶ τῆς ἐπαρχίας Φιλίππουπόλεως, σελ. 29, Βιέννη, 1819.

δου Γ. Σκορδέλη (1) καὶ ἐν αὐτῷ ἤρξαντο διδασκόμενα τὰ Ἑλληνικὰ μαθήματα καὶ ἡ ἀριθμητικὴ καὶ ἡ διπλογραφία μετὰ μείζονος νῦν ἢ πρότερον φροντίδος καὶ ἐπιμελείας, διότι οἱ Φιλιππουπολίται ἀνέκαθεν ἐπέδιδον εἰς τὴν ἐμπορίαν. Ἡ σχολὴ ἐπωνομάσθη Ἑλληνικὴ κεντρικὴ σχολὴ καὶ ἔκειτο ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως. Ἦτο τῆς μέσης, οὕτως εἰπεῖν, ἐκπαιδύσεως, διότι οἱ εἰς αὐτὴν εἰσαγόμενοι ὄφειλον νὰ γνωρίζωσιν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν καὶ νὰ ἔχωσι στοιχειώδεις ἄλλας γνώσεις. Ταύτης τρόφιμος ὑπῆρξε φθίνοντος τοῦ 18ου αἰῶνος καὶ ὁ Ἀναστάσιος Γεωργιάδης, Λευκίας, ἰατρός, Φιλιππουπολίτης, ὡς ἐπιγράφεται ἐν τοῖς ἑαυτοῦ συγγράμμασι, μέλος διαφόρων ἐν Εὐρώπῃ ἀκαδημιῶν καὶ εἷς τῶν πρώτων καθηγητῶν τῆς ἰατρικῆς σχολῆς τοῦ ἐν Ἀθήναις Ὀθωνείου Πανεπιστημίου. Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1820, ὅποτε πολλοὶ μετανάσται Ἕλληνες εὐποροὶ ἐγκατέστησαν ἄλλοθεν εἰς τὴν πόλιν, ἐπιδιορθωθέντος τοῦ σχολικοῦ κτιρίου, τὸ σχολικὸν πρόγραμμα μετερρυθμίσθη καὶ ἡ σχολὴ ἐπεδείξατο θαυμαστάς προόδους καὶ πολλοὺς μαθητὰς προσείλκυσεν οὐ μόνον ἐκ τῆς πόλεως, ἀλλὰ καὶ ἐκ τῶν πέριξ. Οὕτω δὲ οἱ μέχρι τοῦ 1836 ἀποφοιτήσαντες τῆς σχολῆς ἐφάνησαν ἄνδρες περικοικισμένοι διὰ παιδείας στοιχοῦσης τοῖς τότε σκοτεινοῖς χρόνοις καὶ δι' ἡθῶν χρηστῶν. (2) Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς περιόδου ταύτης (1832—1836) διευθυντῆς τῆς σχολῆς διετέλεσεν ὁ λόγιος Γεώργιος Τσουκαλᾶς, Ζακύνθιος, (3) τελειοδιδάκτος τῆς Θεολογικῆς σχολῆς τῆς Ἰονίου ἐν Κερκύρα Ἀκαδημείας, ἀποστα-

1) Αὕτη ἡ εἰσαγωγὴ εὐρέθη μεταξὺ τῶν βιβλίων τοῦ αἰοδίου Γεωργίου Μουσαίου, διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας καὶ καθηγητοῦ διατελέσαντος ἄλλοτε ἐν τοῖς Ζαριφείοις διδασκαλείοις, Στενημαχίτου. Μετὰ τὴν εἰσαγωγὴν, ἐν ἣ ἐξιστορεῖται ἐν συντόμῳ ἡ κατάστασις τῶν σχολείων τῆς Στενημάχου μέχρι τοῦ 1851. Ἡ εἰσαγωγὴ ἐδημοσιεύθη ἐν τοῖς Θεακικοῖς Ἀθηνῶν, Τομ. I. ἔτ. 1928 σελ. 350—362 ἀποδοθεῖσα ἐσφαλμένως εἰς τὸν φιλόλογον Βλ. Γ. Σκορδέλην, καὶ ἐν παρέργῳ λέγονται τινα περὶ τῆς κεντρικῆς σχολῆς τῆς Φιλιππουπόλεως, φέρεται ἀντιγεγραμμένη διὰ χειρὸς τοῦ Μουσαίου ἢ τοῦ Γάλλου Lepetit διατριβὴ περὶ τῆς μονῆς τῆς Παναγίας τῆς Πετριτσονιτίσης ἢ Βατοκόβου γαλλιστὶ καὶ τὸ τοπικὸν τῆς μονῆς μεθρημενέμον ἐἰς τὴν ἀπλοελληνικὴν.

2) Κατὰ τὴν εἰσαγωγὴν Ἀρ. Σκορδέλη, σελ. 8.

3) Καταχωρίζομεν ἐνταῦθα πιστὸν ἀντίγραφον τοῦ πιστοποιητικοῦ τῶν σπουδῶν καὶ ἐξετάσεων τοῦ ἀνδρὸς ἐκδοθέντος αὐτῷ ὑπὸ τῆς Ἰονίου Ἀκαδημείας. Τὸ πρωτότυπον φυλάσσεται παρὰ τῆ οἰκογενεῖα τοῦ μακαρίτου υἱοῦ αὐτοῦ συμπολίτου ἡμῶν κ. Διονυσίου Τσουκαλᾶ.

Ἀριστερὰ ἄνωθι εἶνε ἡ σφραγὶς τῆς Ἀκαδημείας ἐπισημασμένη δι' ἰσπανικοῦ κηροῦ, φέρουσα γλαῦκα καὶ περὶ ἑαυτὴν κεφαλαίοις γράμμασι: Ἰόνιος Ἀκαδήμεια.

«Ὁ Ἐφορὸς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημείας Δόκτωρ Ἰωάννης Καρανδηνός

Πιστοποιεῖ, ὅτι ὁ Ἀναγνώστης κύριος Γεώργιος Τσουκαλᾶς ἐχρημάτισε μαθητῆς τῆς Ἰονίου Ἀκαδημείας ἀπὸ τὴν πρώτην Νοεμβρίου 1824 ἔτος παλαιὸν ἕως τῆς 15 Ἰουνίου 1828 ἔτος νέον καὶ ἠκολούθησεν εἰς αὐτὴν τὰ ἐξῆς μαθήματα: εἰς μὲν τὸ πρῶτον σχολαστικὸν ἔτος τὴν *δογματικὴν θεολογίαν, τὸν περὶ στεφάνου*

λεῖς ὑπὸ τοῦ πατριαρχείου Κων)πόλεως τῇ αἰτήσῃ τῆς Κοινότητος Φιλίππου-πόλεως, ὅστις εἰργάσθη μετὰ ζήλου πρὸς ἀνάδειξιν τῆς ὑπ' αὐτὸν σχολῆς. Μετὰ τὴν ἀποχώρησιν τοῦ Τσουκαλᾶ ἀναλαβόντος τὴν διεύθυνσιν τῆς Ἑλληνικῆς σχολῆς Σελύμνου, ἐδίδαξεν ἐν τῇ σχολῇ ἐπὶ τριετίαν καὶ ὁ τελειόφοιτος τῆς ἐν Ξηροκρήνῃ πατριαρχικῆς σχολῆς Σαράντης Ἀρχιγένης, ὁ μετέπειτα μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης, ἰδρυτῆς τῶν ἐν Ἐπιβάταις Ἀρχιγε-νεῖων ἐκπαιδευτηρίων, ὅστις ἐκ Φιλίππουπόλεως μεταβὰς εἰς Παρισίους,

λόγον ὁμοῦ μετὰ τὴν ρητορικὴν καὶ τὰ στοιχεῖα τῆς μαθηματικῆς· εἰς δὲ τὸ δεύτερον σχολαστικὸν ἔτος τὴν δογματικὴν θεολογίαν, τὴν παλαιὰν ἱερὰν ἱστορίαν, τὰ στοιχεῖα τῆς φιλοσοφίας, τὴν Ἑλληνικὴν καὶ Λατινικὴν φιλολογίαν· εἰς δὲ τὸ τρίτον σχολαστικὸν ἔτος τὴν ἐξακολουθήσῃν τῆς δογματικῆς θεολογίας, τὴν ἐκκλησιαστικὴν ἱστορίαν, τὴν ἑλληνικὴν ποίησιν, τὴν παλαιὰν ἱστορίαν τῆς Ἑλλάδος, τὴν Λατινικὴν φιλολογίαν καὶ τὴν ἐξακολουθήσῃν τῆς φιλοσοφίας· εἰς δὲ τὸ τέταρτον σχολαστικὸν ἔτος τὴν ἐξακολουθήσῃν καὶ τέλος τῆς δογματικῆς θεολογίας, τῆς ἐκκλησιαστικῆς ἱστορίας καὶ τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ κανονικοῦ δικαιώματος· εἰς τὰ ὁποῖα ἔδωκεν ἐξετάσεις, μάλιστα τῇ 10ῃ Ὀκτωβρίου 1827· ἐξετασθεὶς δημοσίως ἐνώπιον τοῦ κοσμητάτου Ἐφόρου, τοῦ ἔλλογιμωτάτου ἀρχιμανδρίτου, τῶν ἔλλογιμωτάτων διδασκάλων καὶ πολλῶν εὐγενῶν ἀκροατῶν εἰς τὰ θεολογικὰ ἀνω ρηθέντα μαθήματα ἀπεκρίθη ἀρίστως.

Πρὸς τοῦτοις πιστοποιεῖ ὅτι ὁ ρηθεὶς Γεώργιος Τσουκαλᾶς ἐστάθη εἰς ὅλον τὸ διάστημα τοῦτο μετὰ καλὴν διαγωγὴν καὶ ἐπιμέλειαν, διότι κανεὶς δὲν διέβαλεν αὐτὸν εἰς τὸ Ἐφορεῖον οὐδ' αὐτὸς τινα, ἀλλ' ἐφέρετο κοσμίως καὶ τιμίως πρὸς πάντας. Διὸ δίδεται αὐτῷ τὸ πιστοποιητικὸν τοῦτο ἐκ τοῦ Ἐφορείου γράμμα ἐσφραγισμένον τῇ σφραγίδι τῆς Ἀκαδημείας εἰς ἔνδειξιν τῆς αὐτοῦ καλῆς διαγωγῆς καὶ ἐπιδόσεως.

Ἐκ τοῦ Ἐφορείου

(ὑπογραφή) Δ: Ι. Καρανδηνός

Κερκύρα τῇ 17ῃ Δεκεμβρίου 1828 ἔ. π.

διὰ προσταγῆς τοῦ Ἐφόρου ὁ χαρτοφύλαξ τῆς Ἀκαδημείας
(ὑπογρ.) Παναγιώτης Ἰδρωμένος

Ἐπισθεν τοῦ ἐγγράφου φέρεται ἰδιόγραφος πιστοποίησις τοῦ φερωνύμου διδασκάλου τοῦ γένους Α. Ψαλίδα, ὅτι ὁ Γ. Τσουκαλᾶς ἤκουσε καὶ ἀνώτερα φιλοσοφικὰ μαθήματα. Ἡ πιστοποίησις ἔχει ὧδε:

«Ὁ ὑπογεγραμμένος πιστοποιῶ ὅτι ὁ κύριος Γεώργιος Ἰωάννου Τσουκαλᾶς, Ζακύνθιος, ἤκουσε παρ' ἐμοὶ τὴν λογικὴν, τὴν μεταφυσικὴν, τὴν ἠθικὴν φιλοσοφίαν καὶ τὴν μαθηματικὴν γεωγραφίαν ἀκριβῶς καὶ μετὰ πρῶτον διὰ τὴν ἐπιμέλειάν του· ἐν ταῦτῳ διεφύλαξε καὶ τὰ τῶν σπουδαζόντων ἤθη εὐτακτότατα.

1828 ἔτος παλ. 18 Δεκεμβρίου Κερκύρα

Δ: Ἀθανάσιος Ψαλίδας »

Ὁ Γ. Τσουκαλᾶς ἀποχωρήσας τοῦ διδασκαλικοῦ ἐπαγγέλματος ἰδιώτευσεν ἐν Φιλίππουπόλει, ὅπου καὶ ἐνυμφεύθη μετὰ νεάνιδος τῆς παλαιᾶς Ἰθαγενεῖς ἑλληνικῆς οἰκογενείας τοῦ μεγαλεμπόρου Κύρου. Ὑπῆρξε δὲ δεινὸς πρόμαχος τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς ἐκκλησιαστικὸς τῶν Βουλγάρων κατὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Ἑλληνικῆς ἐκκλησίας ἀπῶνας. Γενόμενος δὲ ὑποπρόξενος τῆς Ἰονίου

ὅπως σπουδάσῃ τὴν ἱατρικὴν ἐπιστήμην, ἐδωρήσατο εἰς τὴν σχολὴν τὴν βιβλιοθήκην του, (1) γενομένην παρανάλωμα τοῦ πυρὸς κατὰ τὴν ἐπακολουθήσαν κατὰ τῷ 1846 μεγάλῃ τῆς πόλεως πυρκαϊάν. (2) Κατόπιν ἐπῆλθε χαλάρωσις τις ἐν τοῖς σχολικοῖς πράγμασι τῆς Κοινότητος μέχρι τοῦ ἔτους 1848 ὀφειλομένη κυρίως εἰς τὴν ἀδράνειαν τοῦ μητροπολίτου κὺρ Νικηφόρου καὶ τὴν ἀδιαφορίαν τῶν περὶ αὐτὸν προϋχόντων, ὧν τινες ἐγκραικισθέντες Βούλγαροι ἤρξαντο ἐργαζόμενοι περὶ συστάσεως Βουλγαρικῆς κοινότητος ἐν τῇ πόλει τῇ εἰσηγήσει τῆς Σλαυικῆς προπαγάνδας.

Μέχρι τοῦ ἔτους 1834 προκαταρκτικαὶ κοινοτικαὶ σχολαὶ δὲν ὑπῆρχον ἐν τῇ πόλει, τὰ πρῶτα στοιχεῖα ἀναγνώσεως, γραφῆς καὶ ἀριθμῆσεως λαμβανόντων τῶν παίδων ἐν ταῖς ἐκκλησίαις. ὡς προερορήθη, παρὰ τῶν ἱερέων, βραδύτερον δ' ἐν οἰκίαις παρ' ἰδίων διδασκάλων, οἵτινες συνήθως ἦσαν καὶ ἱεροψάλται. Πρώτη κοινοτικὴ προκαταρκτικὴ σχολὴ ἰδρυθῆ ἢ ἐπονομαζομένη τῆς Ἀγίας Τριάδος, ἣς ἀρχιδιδάσκαλος ὑπῆρξεν ἐπὶ ἔτη ὁ λόγιος Ἰωάννης Μουσικὸς Φιλίππουπολίτης. (3) Ἡ σχολὴ αὕτη ἰδρυθῆ ὑπὸ τινος φιλομαθοῦς καὶ φιλομούσου Φιλίππουπολίτου χάριν τῶν ἐνδεῶν παίδων κατὰ τὴν ἐσορίαν τῆς Ἀγίας Κυριακῆς ὑπὸ τοὺς ἀνατολικοὺς τῆς ἀκροπόλεως πρόποδας, καὶ ἐτέθη ὑπὸ τὴν προστασίαν τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου Κωνσταντινουπόλεως καὶ τὴν ἐποπτείαν τοῦ μητροπολίτου Φιλίππουπόλεως. Τὸ πρότυπον τοῦ καταστατικοῦ τῆς σχολῆς, συντεθέντος τῷ 1834 καὶ φέροντος τὰς ὑπογραφὰς τοῦ πατριάρχου καὶ ἑξ ἀρχιερέων, ἦτο ἀνηρητημένον ἐπὶ πίνακος ἐν περιόπτῳ θέσει τῆς αἰθούσης τῆς σχολῆς κατὰ τὰς μαρτυρίας τῶν μαθητευσάντων εἰς τὴν σχολὴν γονέων τῆς ἡμετέρας γενεᾶς. « Εἰ καὶ δὲ ἐκ μετριοφροσύνης τὸ ὄνομα τοῦ ἰδρυτοῦ δὲν μνημονεύεται ἐν αὐτῷ, ἦτο ὅμως τοῖς πᾶσι γνωστὸν καὶ «τῷ ἱερῷ κώδικι (τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως) διείληπται» (4) ὅτι οὗτος ἦτο ὁ βουλγαρικῆς μὲν καταγωγῆς, γραικίζων δὲ τότε, ζῆπλουτος Κιου-

πολιτείας καὶ τῆς ἰσχυρᾶς Ἀγγλικῆς προστασίας τυγχάνων οὐδαμῶς ἐδειλία πρὸ τῶν Τουρκικῶν ἀρχῶν ἐν ταῖς ἐνεργείαις του καίπερ καταρραδιουργούμενος ὑπὸ τῶν ἰσχυρῶν καὶ ζεπλοῦτων προϋχόντων Βουλγάρων. Πρὸς τοῖς ἄλλοις συνέγραψε καὶ τὰ : *Ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή τῆς ἐπαρχίας Φιλίππουπόλεως* Βιέννη 1851, σελ. 86 ἐδ. 8 καὶ *Ἡ Βουλγαροσλαυικὴ συμμορία καὶ ἡ Τριανδρία αὐτῆς*. Κων)πολις 1859, σελ. 108. Ἀπέθανεν ἐν βαθεῖ γήρατι ἐν Φιλίππουπόλει.

1) *Θρακικὰ Ἀθηνῶν*, Σαράντης Ἀρχιγένης τόμ. I, ἔτ. 1928, σελ. 484.

2) Ἴδε κατωτέρω αὐτόθι ἐν τῷ τέλει τῆς § 1.

3) Ἴδε, *Γ. Τσουκαλά*, Γραμματικὴ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης. Κων)πολις ἔτ. 1835, ἐν τῷ καταλόγῳ τῶν συνδρομητῶν ἐν τέλει.

4) *Γεωργίου Η. Κωνσταντίνου Μουσικοῦ* Ἀνθολογία, ἔτ. 1846 ἐν Κωνσταντινουπόλει ἐν τῇ ἀφιερῶσει τοῦ ἔργου. •

πρὸς Βουῖλος Κούρτοβις Τσαλόγλου, (1) ὅστις καὶ ἄλλας εὐεργεσίας ἔκα-
μεν εἰς τὴν Κοινότητα Φιλίππουπόλεως καὶ δημογέρων αὐτῆς ἐπὶ ἔτη διετε-
λεσεν. Εἰσηγητὴς ὅμως τοῦ κοινωφελοῦς τούτου ἔργου ἐγένετο ὁ στενὸς φί-
λος του ὁμογενῆς Φιλίππουπολίτης Γ. Κλεόβουλος, (2) ὅστις πρῶτος τῶν
Ἑλλήνων εἰσήγαγεν εἰς τὴν Ἑλλάδα τὴν τότε ἀλληλοδιδασκτικὴν λεγομένην
μέθοδον προσκληθεὶς ἐκ Κωνσταντινουπόλεως ὑπὸ τοῦ κυβερνήτου Ἰωάννου
Καποδίστρια. (3)

1) Ἀνεπιὸς τοῦ εὐγενοῦς τούτου ἀνδρὸς εἶνε ὁ ἐλληνίστατος Ι. Τσαλίδης,
μέγας εὐεργέτης τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος Ζαγατζικίου ἐν Αἰγύπτῳ, ὅστις μετὰ θά-
νατον διὰ τῆς διαθήκης κατέστησε γενικὸν κληρονόμον του τὴν εἰρημένην Κοινό-
τητα

2) Ὁ λόγιος ἀνὴρ, τρόφιμος τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς Φιλίππουπόλεως,
ἀπεδήμησε νέος εἰς τὴν Εὐρώπην καὶ ἠσχολήθη περὶ τὰς μαθηματικὰς καὶ φυσικὰς
ἐπιστήμας ἐν τῇ Γερμανίᾳ καὶ τῇ Γαλλίᾳ. Διδαχθεὶς δὲ ἐν Παρισίοις καὶ τὴν ἀλλη-
λοδιδασκτικὴν καλουμένην μέθοδον συνέγραψεν ἑλληνιστὶ ὁδηγὸν διδασκαλίας κατ'
αὐτὴν καὶ πίνακας καὶ εἰσήγαγεν αὐτὴν κατὰ τὸ 1819 εἰς τὴν ἐν Βουκουρεστίῳ
ἀκμᾶζουσαν τότε ἑλληνικὴν κοινότητα καὶ βραδύτερον εἰς τὴν Κωνσταντινούπολιν,
ὅθεν προσεκλήθη εἰς τὴν Ἑλλάδα. Ἴδε καὶ Φιλίππου Ἰωάννου, λόγος Ὀλυμπι-
ακός, Ἀθῆναι 1878 σελ. 28 σημ. ο καὶ σελ. 32.

3) Ἀντίγραφον τοῦ κανονισμοῦ τούτου σφίξεται σήμερον ἐν τοῖς χειρογράφοις
τῆς ἐθνικῆς βιβλιοθήκης Φιλίππουπόλεως, δωρηθὲν αὐτῇ ὑπὸ τοῦ Σάλτσου Σαμο-
κοβλήεφ, οὗ ὁ πατὴρ Ἀθανάσιος Σαμοκοβλήης μαθητεύσας, ὡς φαίνεται, ἐν τῇ
σχολῇ καὶ μαθὼν τὰ Ἑλληνικὰ γράμματα ἀντέγραψε τὸν κανονισμὸν καὶ διετήρη-
σεν αὐτὸν ἐν οἴκῳ ὡς κόρην ὀφθαλμοῦ μέχρι τοῦ θανάτου του. Τὸ χειρόγραφον
εἶνε ἐπιμελὲς καὶ φιλοκάλως ἀντιγεγραμμένον ἐπὶ ἐνὸς φύλλου χάρτου ὕψους 0,784
καὶ πλάτους 0,532 τοῦ μέτρου, εἰς τὰ ὀπισθεν εἶνε ἐπικεκολλημένον μεταξωτὸν
λεπτὸν ὕφασμα πρὸς διατήρησιν. Τὸ κείμενον ὑποτελεῖται ἐκ 35 στίχων, ἔχον ἀνωθι
μὲν τὴν ὑπόγραφὴν τοῦ τότε πατριάρχου Κωνσταντινουπόλεως Κωνσταντίνου Α'.
κάτωθι δὲ τὰς ὑπογραφὰς ἑξ ἀρχιερέων, πιθανῶς συνοδικῶν. Ἐξ οὗ εἰκάζεται ὅτι
τὸ πρότυπον ἔγγραφον συνετάχθη ἐν τῷ πατριαρχεῖῳ ἐν εἶδει συμβολαιογραφικῆς
πράξεως, μεταξὺ τοῦ ἰδρυτοῦ καὶ τοῦ πατριάρχου. Παρατιθέμεθα ἐνταῦθα τοῦτο τὸ
ἔγγραφον κατὰ πιστὴν ἀντιγραφήν διορθοῦντες τὰς παρεσφρησάσας ὑπὸ τοῦ ἀντι-
γραφῆως ἀνορθογραφίας.

«Κωνστάντιος ἀρχιεπίσκοπος Κωνσταντινουπόλεως καὶ οἰκουμενικὸς πατριάρ-
χος Σχολῇ παιδαγωγικῇ ταύτης τῆς μητροπόλεως Φιλίππουπόλεως τιμωμένη ἐπ'
ὀνόματι τῆς ἁγίας Τριάδος κατὰ τὴν ἐνορίαν τῆς ἁγίας Κυριακῆς ἰδρυθεῖσα παρὰ
τινος ἀνδρὸς φιλομαθοῦς καὶ φιλομούσου χάριν τῆς νεολαίας τῶν ἐνδεῶν ὑπὸ τὴν
ἐπίσκεψιν τοῦ Παναγιωτάτου οἰκουμενικοῦ Πατριάρχου καὶ τὴν ἐπιτροπείαν τοῦ
Πανιερωτάτου Φιλίππουπόλεως.

Αὐν Ἀπαγορεύεται εἰς αὐτὴν νὰ μαθητεύσωσι πλουσίων τέκνα.

Βον Οἱ μαθηταὶ δὲν θέλουν ὑπερβῆ 1) τὸν ἀριθμὸν 100 : ἑκατὸν ὀνομάτων, εἰς
τὴν ἔλλειψιν δὲ τοῦ ρηθέντος ποσοῦ χρεωστῆ νὰ δέχηται πρὸς συμπλήρωσιν 2)
αὐτοῦ ἀμοσθί.

Πρὸς τὴ κεντρικῇ Ἑλληνικῇ σχολῇ καὶ τῇ προκαταρκτικῇ τῆς Ἁγίας Τριάδος, ἀμφοτέρωθεν κοινοτικαῖς, ἐξηκολούθουν λειτουργοῦσαι κατὰ τὸ πρῶτον ἡμῶν τοῦ 19ου αἰῶνος καὶ αἱ ἰδιωτῶν κατ' οἶκον σχολαὶ διὰ τὰ πρῶτα

Γον Τὰ παιδιὰ τῆς ἐνορίας τῆς ἁγίας Κυριακῆς θέλουσι προτιμῶνται εἰς τὴν ὑποδοχὴν ὄλων τῶν ἄλλων ἐνοριῶν καὶ χωριῶν ³⁾).

Δον Ἡ σχολὴ χρεωστεῖ νὰ ἐφορτᾷ τὰς Κυριακάς καὶ δεσποτικάς ἐφορτάς, ἐάν δὲ συμπέσωσι κατὰ συνέχειαν, ἢ μία θέλει καταλιμπάνεσθαι.

Εον Ὁ μαθητὴς εἰσερχόμενος εἰς τὴν σχολὴν ταύτην χρεωστεῖ νὰ παρουσιάσῃ ἐγγυητὴν ⁴⁾ ὅτι τοῦλάχιστον θέλει σχολάσει χρόνους τρεῖς.

ΣΤον Ὁ ἐγγυητὴς ἢ συγγενὴς ⁵⁾ ἢ πατὴρ ἢ μήτηρ ἢ καὶ τις τῶν χριστιανῶν χρεωστεῖ νὰ δώσῃ ἐγγύησιν ἐγγραφον καὶ ὅταν ὁ μαθητὴς παραιτηθῇ πρὸ τῶν τριῶν χρόνων, ⁶⁾ χρεωστεῖ νὰ πληρώσῃ διὰ ὅσον καιρὸν ἐκάθισεν ἱκανοποίησιν τῆς παραβάσεως τὸν μῆνα γρόσια 10.

Ζον Οἱ μαθηταὶ ἀφ' ἧς ὥρας καταταχθῶσιν εἰς τὸν κατάλογον τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς χρεωστοῦν ὅλοι τὸ ἐσπέρας καὶ πρῶτὴ νὰ εἶναι εἰς τὴν ἀκολουθίαν, λειτουργίαν καὶ ἐσπερινὸν μαζῷ μὲ τὸν διδάσκαλον κατὰ χρέος καὶ ἔλλειψις ἢ μικροῦ ἢ μεγάλου, ἐνὸς ἢ πολλῶν, ὑπόκειται εἰς ἀπολογίαν.

Ηον Χρεωστεῖ πρὸς τούτους νὰ φυλάξῃ ἀπαρασάλευτα τὰ ἐξῆς θετικὰ κεφάλαια τῶν νόμων τῆς σχολῆς.

α.) Ὅστις φιλόμουσος ἐπιθυμεῖ νὰ μαθητεύσῃ εἰς τὴν σχολὴν ταύτην χρεωστεῖ νὰ λάβῃ πρῶτον τὴν ἄδειαν τῶν ἐφόρων τῆς σχολῆς καὶ δεύτερον νὰ φυλάττῃ τὴν νομοθεσίαν ταύτην.

β.) Χρεωστεῖ νὰ εἰσέρχεται εἰς τὸν σχολεῖον καθαρισμένος,

γ.) Εἰσερχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον δὲν ἔχει τὴν ἄδειαν νὰ ἀπέλθῃ χωρὶς τῆς ἀδείας τοῦ διδασκάλου.

δ.) Χρεωστεῖ νὰ ἔρχεται εἰς τὸ σχολεῖον τὴν ὥραν τῆς παραδόσεως καὶ εἰς τὰς ἡμέρας εἰς τὰς ὁποίας δὲν γίνεται παράδοσις.

ε.) Χρεωστεῖ νὰ ἀκολουθῇ ἐπιμελῶς καὶ τιμίως τὰ μαθήματα εἰς τὰ ὁποῖα ἤθελεν ἐγκριθῆ.

ς.) Χρεωστεῖ νὰ φέρεται εὐτάκτως καὶ τιμίως εἰς τοὺς συμμαθητάς του ⁷⁾ θεωρῶν αὐτοὺς ὡς ἀδελφούς του.

ζ.) Χρεωστεῖ νὰ ἔρχεται εἰς τὸ σχολεῖον προμελετημένος εἰς τὰ μαθήματά του.

η.) Χρεωστεῖ εἰσερχόμενος εἰς τὸ σχολεῖον νὰ χαιρετᾷ τὸν διδάσκαλον καὶ τοὺς συμμαθητάς του μὲ τὸ κίνημα τῆς κεφαλῆς του.

θ.) Χρεωστεῖ νὰ μὴ συνομιλῇ μετὰ τῶν συμμαθητῶν του.

ι.) Χρεωστεῖ νὰ ἀναφέρῃ τὰς ἀξίας καὶ τὰς ἀταξίας καὶ τὰς ἑλλείψεις τῶν συμμαθητῶν του πρὸς τὸν διδάσκαλον.

ια.) Χρεωστεῖ νὰ φυλάττῃ τὰ βιβλία του καὶ τὰ τετράδιά του πιστρικά.

ιβ.) Χρεωστεῖ νὰ φέρεται κοσμίως εἰς τὰς ὁδοὺς καὶ οἰκίας.

ιγ.) Χρεωστεῖ νὰ προσηκῶνται εἰς τὸ σχολεῖον, ὅταν ἔρχεται ὁ Μητροπολίτης ἢ ἄλλος τοῦ ἱεροῦ κλήρου ἢ τῶν ἐφόρων.

ιδ.) Χρεωστεῖ νὰ πηγαίνῃ εἰς τὸν ναὸν τοῦ Θεοῦ γινόμενος ⁸⁾ παράδειγμα εἰς τοὺς λοιπούς.

ιε.) Χρεωστεῖ νὰ τιμᾷ καὶ νὰ σέβηται τοὺς γονεῖς καὶ τοὺς διδασκάλους του τοὺς ἱερεῖς καὶ συμμαθητάς του καὶ ἅπαντας τοὺς λοιπούς ἀνθρώπους.

γράφματα, ἐν αἷς καὶ ἡ τοῦ λογιωτάτου Γεωργίου Παπᾶ Κωνσταντίνου, τοῦ καὶ Μουσικοῦ, ὡς ἱεροψάλτου, ἐπονομαζομένου. Σημειωτέον δὲ ὅτι οἱ εὐποροὶ τῶν Φιλιππουπολιτῶν ἀπέστελλον τοὺς παῖδάς των καὶ εἰς τὴν Αὐστρίαν μάλιστα εἰς τὴν Βιέννην, πρὸς εὐρύτερας σπουδάς.

Ἐκ τούτου ἡ ἐν Φιλιππουπόλει παιδεία ἐν σχέσει πρὸς ἄλλας πόλεις τῆς

ιζ.) Χρεωστεῖ νὰ τιμᾷ ἐκεῖνον εἰς τὸ σχολεῖον, ὅστις εἰς ἔλλειψιν τοῦ διδασκάλου φέρει πρόσωπον αὐτοῦ.

ιη.) Οὐδεὶς ἔχει τὸ δικαίωμα νὰ πάρῃ τὸν καταδικασμένον εἰς χάριν καὶ χάρτι.

ιθ.) Ὅστις τῶν μαθητῶν λείπει ἀπὸ τὸ σχολεῖον, δὲν εἶναι δεκτός ⁹⁾ πλέον, ἂν δὲν ἀποδείξῃ διατὶ ἔλειπεν ¹⁰⁾.

κ.) Χρεωστεῖ, ὅστις κάμῃ ζημίαν, νὰ τὴν πληρῶσῃ.

κα.) Χρεωστεῖ ¹¹⁾ καὶ ὁ διδάσκαλος μετὰ τῶν μαθητῶν νὰ προσεύχηται καθ' ἐκαστὴν καὶ νὰ ψάλλουν τὸν παράκλητον κανόνα.

κβ.) Ὁ παραβάτης τῶν ἀνω εἰρημένων θέλει παιδεύεται ἀναλόγως τοῦ ἐγκλήματος πρὸς ἰκανοποίησιν τῶν νόμων.

Τῷ 1834 τῇ Αἡ Ἰανουαρίου

Ἄ π ο φ α ἰ ν ε τ α ι

ὁ Φιλ]πόλεως ὁ Δέρκων ὁ Φιλ]φείας ὁ Μαρωνείας ὁ Ἀδρ]λεως ὁ Ἀγαθ]λεως;
Νικηφόρος Νικηφόρος Πανάρετος Δανιὴλ Ἰωάσαφ Δημήτριος

Αἱ ὑπογραφαὶ φέρονται ἀντιγεγραμμέναι πανομοιοτύπως. Μεθ' ὅλην ὅμως τὴν καλλιγραφικὴν ἀντιγραφὴν ὁ ἀντιγραφεὺς περιέπεσεν εἰς σφάλματα ἅπερ ἐν τῷ κειμένῳ ἡμεῖς διωρθώσαμεν, Ταῦτα εἶναι ¹⁾ ὑπερέβῃ ἀντὶ ὑπερβῆ, ²⁾ ἐκπλήρωσιν ἀντὶ συμπλήρωσιν, ³⁾ χωρῶν ἀντὶ χωρίων, ⁴⁾ παρρησιάση ἀντὶ παρουσιάση, ⁵⁾ ἐγγενῆς ἀντὶ συγγενῆς, ⁶⁾ χρόνων ἀντὶ χρόνων, ⁷⁾ τοῦ ἀντὶ του, ⁸⁾ γενόμενος ἀντὶ γινόμενος, ⁹⁾ δεκταῖος ἀντὶ δεκτέος, ¹⁰⁾ ἔλλειψιν ἀντὶ ἔλειψιν, ¹¹⁾ παρελείφθη ἐν ἀρχῇ ἢ λέξις χρεωστεῖ. Φαίνεται δὲ ἐκ τῆς διὰ μικρῶν γραμμάτων τοῦ ἑλληνικοῦ ἀλφαβήτου ἀριθμησέως ὅτι παρελείφθη ἐκ τοῦ ἐσωτερικοῦ κανονισμοῦ τῆς σχολῆς τὸ ἄρθρον ις'. Διότι, ἐνῶ ἐν τῇ πρώτῃ δεκάδι τῶν ἄρθρων τοῦ σκοποῦ τῆς σχολῆς φέρεται ὁ ἀριθμὸς ς', ἐν τῇ δευτέρῃ τῇ διὰ μικρῶν γραμμάτων, λείπει ὁ ις'. Ὁπωσδήποτε τὸ ἔγγραφον κέχεται ἀξίαν διὰ τὴν ἰστορίαν τῶν ἑλληνικῶν σχολείων Φιλιππουπόλεως, διότι ἐξ αὐτοῦ μανθάνομεν ὅτι εἰς τὸ σχολεῖον τοῦτο εἰσῆχθη τὸ πρῶτον ἢ νέα ἀλληλοδιδασκτικὴ μέθοδος (παιδαγωγικὴ σχολή). Ὅτε τῷ 1852 οἱ ὀλιγάριθμοι Βουλγάροι Φιλιππουπολιταὶ ἀποχωρήσαντες τῆς ἑλληνικῆς Κοινότητος ἀπετέλεσαν ἰδίαν κοινοτικὴν ὁμάδα, κατέλαβον καὶ τὴν σχολὴν ταύτην τῆς ἁγίας Τριάδος, ἣν ἀνακτήσαντες μετέβαλον εἰς Βουλγαρικὸν προκαταρτικὸν σχολεῖον ὁποῖον ὑπὸ τὸ αὐτὸ ὄνομα διατελεῖ μέχρι σήμερον. Εἰς ἀντικατάστασιν δὲ ταύτης ὁ λόγιος Φιλιππουπολίτης ἱερομόναχος καὶ ἡγούμενος τῆς ἐπὶ τῆς Ροδόπης μονῆς τῶν ἁγίων Ἀναργύρων πατὴρ Νικόδημος ἔκτισε πλησίον τὸ φερόνυμον αὐτὸ σχολεῖον τοῦ «Νικοδήμου» ὅπερ καὶ ἐπρόκτισε διὰ δωρεᾶς πρὸς τὴν ἑλληνικὴν μητρόπολιν. Τὸ ἔγγραφον μεταφρασθὲν οὐχὶ ἀκριβῶς εἰς τὴν Βουλγαρικὴν ὑπὸ Β. Diakonitch ἐδημοσιεύθη ἐν τῷ Annuaire de la Bibliothéque nationale de Plovdiv, ἔτ. 1921, σελ. 179.

Ἑλληνικῆς Χερσονήσου ἦτο ἱκανῶς τότε διαδεδομένη παρὰ τοῖς Ἑλλησιν, ὅπερ βεβαιοῖ καὶ ὁ ποιητὴς Λαμαρτῖνος, ἐπισκεψάμενος τὴν πόλιν τῷ 1833· καὶ φιλοξενηθεὶς ἐπὶ ἡμέρας ἓν τῇ ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν ἀρχοντικῇ οἰκίᾳ τοῦ μεγαλεμπόρου Γ. Μαυρίδου: «Οἱ Ἕλληνες εἶναι ἐν γένει πεπαιδευμένοι καὶ ἐμπορικοί· οἱ ἐπίσημοι τούτων ἀνατρέφουσι τὰ τέκνα τῶν ἐν τῇ Αὐστρίᾳ» (1) καὶ ὁ μητροπολίτης Χρυσάνθος: «εἰς τὴν πόλιν ταύτην εὐρίσκονται ἄνθρωποι πεπλουτισμένοι ἐκ διαφόρων γνώσεων καὶ ἰδεῶν, συγκεροτημένοι μὲ παιδείαν καὶ ἔξοχα πλεονεκτήματα». (2) Κατὰ τὴν μεγάλην τῆς πόλεως τῷ 1846 26 - 27 Ἰανουαρίου πυρκαϊὰν πυρποληθέντος τοῦ σχολικοῦ κτιρίου τῆς κεντρικῆς σχολῆς μετὰ τοῦ πλείστου μέρους τῆς ἐν αὐτῷ πλουσίας εἰς κώδικας ἀρχαίων συγγραφέων καὶ ἐκκλησιαστικῶν πατέρων βιβλιοθήκης (3) ἀνηγέρθη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ χώρου νέον ἱκανῶς κατάλληλον κτίριον, ὅπερ ὁ ἐν Μόσχᾳ τὴν ἐμπορίαν μετερχόμενος Φιλίππουπολίτης Ἀντώνιος Κομιζόπουλος, πλειστάκις διὰ πολλῶν δωρεῶν ἐπροίκισεν, ὥσπερ καὶ τὸν προκείμενον αὐτῷ ναὸν τοῦ Ἁγίου Δημητρίου. Ἀπὸ δὲ τῆς ἐλεύσεως τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου τῷ 1850 ἄρχεται νέα σχολικὴ περίοδος ἀναγεννηθέντος τοῦ πρὸς τὴν καλλιεργίαν τῶν Μουσῶν πατρίου τῶν Φιλίππουπολιτῶν ζήλου (4).

§ 2) Μέχρι τῶν ἀρχῶν τοῦ δευτέρου ἡμίσεως τοῦ 19ου αἰῶνος σχολεῖον θηλέων δὲν ὑπῆρχεν ἐν Φιλίππουπόλει. Αἱ γυναῖκες ἠγγύουν ἀνάγνωσιν καὶ γραφὴν πλὴν εὐαριθμῶν εὐγενῶν, αἵτινες ἐδιδάχθησαν κατ' οἶκον ὑπὸ τῶν διδασκάλων τῆς κεντρικῆς σχολῆς κατ' ἰδίαν. Τὰ κοράσια περιορισμένα ἐν τῷ οἴκῳ ἐδιδάσκοντο ὑπὸ τῆς μητρὸς τὰ οἰκιακά, τινὰ δὲ ἐφοίτων ὑπὸ συνοδείαν καὶ εἰς ἀνεγνωρισμένας ἐπὶ κληρονομικῇ τέχνῃ *μαστορίσας*, παρ' αἷς ἐμάνθανον τὸ κέντημα καὶ τὴν ἐργοχειρίαν. Τὸ πρῶτον παρθεναγωγεῖον συνεστήθη ἐν τῇ πόλει τῷ 1851 τῇ προτροπῇ καὶ ἀκαμάτῳ ἐνεργείᾳ τοῦ μητροπολίτου Χρυσάνθου μετακληθείσης ὡς διευθυντρίας αὐτοῦ ἐξ Ἀθηνῶν τῆς εὐπαιδεύτου Ζωῆς Μουρούζη. Ἐκ τῆς λογοδοσίας ταύτης ἐπὶ ταῖς ἐνιαυσίοις ἐξετάσεις τοῦ 1853 (5) μανθάνομεν ὅτι ἦτο ἐπτατάξιον, διηρημένον εἰς δύο ἐπάλληλα τμήματα, τὸ κατώτερον (ἀλληλοδιδασκικόν) ἀποτελούμενον ἐκ

1) *Alf. Lamartin*, Voyage en Orient, Paris, ἔτ. 1881, τόμ. II, σελ. 252.

2) *Χρυσάνθου* μητροπολίτου Φιλίππουπόλεως, Ὀμιλίαι, Ἀθῆναι, ἔτ. 1856, σελ. 6.

3) *Γ. Τσουκαλά*, ἱστοριογεωγραφικὴ περιγραφή Φιλίππουπόλεως, σελ. VI καὶ 42 § 60.

4) *Ἀριστείδου Σχορδέλη*, αὐτόθι, σελ. 8—5'.

5) *Ζ. Μουρούζη*, Τὰ κατὰ τὰς ἐξετάσεις τοῦ ἐν Φιλίππουπόλει Παρθεναγωγείου, ἔτ. 1853, σελ. 13 καὶ *Χρυσάνθου* μητροπολίτου Φιλίππουπόλεως, ἐνθα ἀνωτέρω σελ. 3.

πέντε τάξεων καὶ τὸ ἀνώτερον (ἑλληνικὸν) ἀποτελούμενον ἐκ δύο τάξεων, εἶχε δὲ ἐν ὄλῳ κατὰ τὸ δεύτερον τῆς συστάσεώς του σχολικὸν ἔτος μαθητρίας 80. Καταληφθέντος δὲ ὑπὸ τῶν Βουλγάρων τῷ 1853 τοῦ νεοδημιτοῦ κτιρίου τοῦ Παρθεναγωγείου, κειμένου ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἀπέναντι τοῦ ναοῦ τοῦ Ἁγίου Δημητρίου, τῇ ὑποστηρίξει τῶν διοικητικῶν ἀρχῶν, παρ' αἷς ἴσχυον οἱ τζορματζήδες Τσαλικογλου διὰ τοῦ πλοῦτου των, ἐπὶ τῇ αἰτίᾳ ὅτι τὸ οἰκόπεδον παρεχωρήθη τῇ Ὁρθοδόξῳ Κοινότητι ὑπὸ τῆς ἐλληνίδος μὲν Ἑλένης, συζύγου ὅμως τοῦ Βουλγάρου τζορματζῆ Στογιάννου, ὃ ἐκ Στενημάχου ὁμογενῆς μεγαλέμπορος Σαρησταῦρος, κάτοικος τῆς πόλεως, ἔκτισε νέον σχολικὸν κτίριον ἰδίᾳ δαπάνῃ ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν πλευρᾶς. Ἐν τούτῳ μέχρι τοῦ ἔτους 1900 ἐλειτούργει ἡ ἀστική τῶν θηλέων σχολὴ καὶ τὸ ἀνώτερον παρθεναγωγεῖον, τ. ἔ. τὸ Ζαρίφειον τριτάξιον διδασκαλεῖον τῶν θηλέων.

Ἐν ἔτει 1860 ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Φιλιππουπόλεως, ἥς ἀποσπασθέντες πλέον ἀπὸ τοῦ 1852 οἱ Βούλγαροι ἀπετέλεσαν ἰδίαν Βουλγαρικὴν κοινότητα μετὰ Βουλγαρικῷ σχολεῖου (τοῦ τέως ἑλληνικοῦ παρθεναγωγείου) καὶ Βουλγαρικῆς ἐκκλησίας (τῆς τέως ἑλληνικῆς τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου) εἶχε πέντε τῶν ἀρρένων σχολᾶς, εἰς αἷς ἐφοίτων ὑπὲρ τοὺς χιλίους ἑλληνοπαιδας (1) ἥτοι τὴν δημοσίαν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολὴν τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, τὴν παράλληλον αὐτῆς τοῦ Δημητρίου Γιουμουσεργιάνη, ἰδρυθεῖσαν ὑπὸ τῆς παλαιᾶς εὐγενοῦς οἰκογενείας τῶν Γιουμουσεργιάνη εἰς μνημόσυνον τοῦ δολοφονηθέντος τέκνου αὐτῆς Δημητρίου, τὴν ἰδιορρυθμον τοῦ κ. Γ. Παπακωνσταντινοπούλου, ἰδιωτικὴν, τὴν παράλληλον αὐτῆς τοῦ κ. Θεοφιλάκη, ὡσαύτως ἰδιωτικὴν, καὶ τὴν δημοσίαν ἑλληνικὴν κεντρικὴν σχολὴν (2). Τῷ 1863 διωρίσθη διευθυντὴς τῆς κεντρικῆς σχολῆς ὁ εὐπαίδευτος καὶ ἐνθουσιώδης τελειοδίδακτος τῆς ἐν Ἀθήναις φιλοσοφικῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου σχολῆς Στενημαχίτης Βλάσιος Σκορδέλης, οὗ ἡ συνεχὴς δεκαετὴς καρποφόρος διεύθυνσις καὶ διδασκαλία διέπλασεν ὁμολογουμένως ἀδαμαντίνους ἠθικοὺς καὶ ἐθνικοὺς χαρακτῆρας (3).

1) Ἀμερολόγητον: Περὶ τοῦ τρόπου καὶ τῶν μέσων, δι' ὧν πρόκειται νὰ μεταβληθῇ ἡ Φιλιππούπολις εἰς Πλόβδιβ, Ἀθήναι, ἔτ. 1860, φυλλ. 1ον, σελ. 10. Κατὰ τὸ αὐτὸ ἔτος ἡ Βουλγαρικὴ Κεντρικὴ Σχολὴ εἶχεν 67 μαθητὰς. ὧν οἱ 50 ἦσαν ἐκ τῶν περιχώρων καὶ τῶν προαστείων καὶ μόνον 18 τέκνα Φιλιππουπολιτῶν ἢ ἐν Φιλιππουπόλει οἰκούντων Βουλγάρων. 2) Αὐτόθι.

3) Ἀμα τῇ ἰδρύσει τῶν ἐν Φιλιππουπόλει Ζαρίφειων διδασκαλείων ὁ Βλ. Σκορδέλης ἀπεστάλει εἰς Γερμανίαν ὑπὸ τοῦ ἰδρυτοῦ αὐτῶν Γ. Ζαρίφη πρὸς σπουδὴν τῆς παιδαγωγικῆς, ὅπως ἐπανερχόμενος εἶτα ἀναλάβῃ τὴν ὀριστικὴν διεύθυνσιν αὐτῶν. Μετὰ τριετεῖς ἐκεῖ συμπληρωματικὰς σπουδὰς ἀνηγορεύθη διδάκτωρ τῆς φιλοσοφίας τοῦ ἐν Λειψίᾳ πανεπιστημίου. Μετὰ τὴν ἐπάνοδόν του διεύθυνε τὸ Ζαρίφειον μέχρι τοῦ 1880, ὁπότε κατήλθεν εἰς τὴν Ἑλλάδα, ὅπου διωρίσθη δι-

Ἡ σχολικὴ τῆς ἑλληνικῆς κοινότητος Φιλιππουπόλεως κατάστασις κατὰ τὸ ἔτος 1872—73, δηλαδή ἐν ἔτος πρὸ τῆς ἰδρύσεως ἐν τῇ πόλει τῶν Ζαριφειῶν Διδασκαλείων ἦτο ἡ ἑξῆς: 1) *Κεντρικὴ Ἑλληνικὴ σχολὴ* ἀπαρτιζομένη ἐκ πέντε τάξεων μετὰ μαθητῶν 91 καὶ προσωπικοῦ ἀποτελουμένου ὑπὸ τοῦ Βλ. Σκορδέλη, σχολάρχου, Γ. Τζωαννοπούλλου, συγκέλλου, τελειοφοίτου τῆς ἐν Ἀθήναις Ριζαρείου Σχολῆς. Κ. Κρασιώτου, ἑλληνοδιδασκάλου, Ἀ-

Οἱ τελειόφοιτοι τῆς Ἑλληνικῆς κεντρικῆς σχολῆς Φιλιππουπόλεως τοῦ σχολ. ἔτους 1871—1872 μετὰ τῶν διδασκάλων τῶν, Βλ. Σκορδέλη διευθυντοῦ, Λούση, εἶτα ἐπισκόπου Κίτρος, Ἑλληνοδιδασκάλου, Ἀφοῦς Ἀχμέτ. Τουρκοδιδασκάλου, πρωτοσυγκέλλου Γ. Τζωαννοπούλλου, ἱεροδιδασκάλου καὶ Βασιλᾶ Γαλλοδιδασκάλου.

Ἐξ Ἀριστερῶν πρὸς τὰ δεξιὰ.

Χρ. Ἀργύρογλου, ἰατρός, Κρασιώτης φορμακοποιός, Φιλιππίδης ἔμπορος, Ἀν. Νικολάου ἀλευρέμπορος, Περ. Μάλαμμος ὀφθαλμίατρος, Στ. Θωμᾶς σιτέμπορος, Δ. Χαλεπλῆς μεσίτης, Δ. Μάρδας ἐργοστασιάρχης, Θ. Χατζηλουκά, κτηματίας καὶ Ἐμ. Σαζίνης, δικηγόρος.

φοῦς Ἀχμέτ, τουρκοδιδασκάλου καὶ Γ. Παναγιωτοπούλλου γαλλοδιδασκάλου. Τὸ δὲ πρόγραμμα τῶν μαθημάτων αὐτῆς ἦτο: Ἱερά Ἱστορία. Κατήχησις. Ἑρμηνεῖα ἐκ τοῦ Εὐαγγελίου. Ἑλληνικά: Ἀνάγνωσις ἐκ βι-

ευθυντῆς τοῦ ἐν Τριπόλει διδασκαλείου. Εἶτα μετὰ τῆς πρεσβυτέρας τοῦ θυγατρὸς Ἀσπασίας Σκορδέλη συνέστησεν ἐν Ἀθήναις τὸ φερώνυμον Παρθεναγωγεῖον μετὰ οἰκτροφείου. Ἀπέθανεν ἐν Ἀθήναις τῷ 1900.

βλίων τῆς καθωμιλημένης, ἀπαγγελία καὶ ἀποστήθις τεμαχίων νεοληρικῶν ποιημάτων. Ἑλληνες συγγραφεῖς. Γυμνάσματα ὀρθογραφίας καὶ συνθέσεως. Θεματογραφία. Γραμματική. Συντακτικόν. **Μαθηματικά**: Ἀριθμητικὴ πρακτικὴ καὶ θεωρητικὴ. Γεωμετρία. **Γεωγραφία**: πολιτικὴ, φυσικὴ καὶ μαθηματικὴ. **Ἱστορία** Ἑλληνικὴ καὶ γενικὴ. **Φυσικά**: στοιχεῖα φυσικῆς ἱστορίας, ἀνθρωπολογίας, ψυχολογίας καὶ ἠθικῆς· στοιχεῖα φυσικῆς πειραματικῆς. **Τουρκικὰ καὶ Γαλλικὰ**. 2) **Κεντρικὸν Ἑλληνικὸν Παρθεναγωγεῖον**, ἐξ ἑπτὰ τάξεων, ἦτοι τεσσάρων δημοτικοῦ σχολείου καὶ τριῶν Ἑλληνικοῦ μετὰ 240 μαθητριῶν καὶ προσωπικοῦ ἀποτελουμένου ἐκ τῆς Ἀγλαίας Σαΐτιδου, διευθυντρίας καὶ τῶν διδασκαλισσῶν Εὐφ. Οὐζούνογλου καὶ Ἀμαλίας Κοομίδου. 3) **Ἀλληλοδιδασκικὸν σχολεῖον Γκιουμουσγερδάνη** μετὰ 130 μαθητῶν ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Ἀντ. Ἀργυροπούλλου ἔχοντος βοηθὸν τὸν Θεόφ. Σμίτ. 4) **Ἀλληλοδιδασκικὸν σχολεῖον τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς** μετὰ μαθητῶν 160 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν τοῦ Θ. Ἰωαννίδου ἔχοντος βοηθὸν τὸν ἱερέα Βασίλειον. 5) **Ἀλληλοδιδασκικὸν σχολεῖον τοῦ Νικοδήμου** μετὰ μαθητῶν 105 ὑπὸ τὴν διεύθυνσιν Γ. Καλλιस्थένους ἔχοντος βοηθὸν τὸν Μ. Πετρόπουλλον. 6) **Παρθεναγωγεῖον τῶν ἀπόρων κορασιῶν** μετὰ 40 μαθητριῶν ὑπὸ τὴν διδασκάλισσαν Θ. Βαλιάδου. 7) **Σχολεῖον Μαρασίου** μετὰ μαθητῶν 35 ὑπὸ τὸν διδάσκαλον Ν. Μαχαροπούλον· καὶ 8) **Σχολεῖον Ροδοκήπου** μετὰ μαθητῶν 23 ὑπὸ τὸν διδάσκαλον καὶ ἐφημέριον τῆς ἐκκλησίας τοῦ Ἁγίου Διονυσίου οἰκονόμον Παπα—Στεφάνου.

Ἡ ὅλη δαπάνη πρὸς συντήρησιν τούτων τῶν σχολείων ἀνήρχετο εἰς 880 ὀθωμανικὰς λίρας κατ' ἔτος, προερχομένη ἐκ συνδρομῶν τῶν πολιτῶν μονίμων εἰσοδημάτων καὶ κληροδοτημάτων. Οὕτω τὸ σχολεῖον Γκιουμουσγερδάνη συνετηρεῖτο ὑπὸ τοῦ εὐγενεστάτου εὐπατρίδου Μιχαλάκι—βέη—Γκιουμουσγερδάνη· τὸ τοῦ Νικοδήμου ἐκ κληροδοτήματος τοῦ ἰδρυτοῦ του αἰδίδιμου ἱερομονάχου Νικοδήμου· τὸ τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς ἐκ τῶν προσόδων τῶν κτημάτων τῆς σταυροπηγιακῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς· τὸ Παρθεναγωγεῖον τῶν ἀπόρων κορασιῶν ὑπὸ τῆς Ἀδελφότητος τῶν Κυριῶν· τὸ τοῦ Μαρασίου ὑπὸ τοῦ σωματείου τῶν καλῶν ἔργων· τὸ τοῦ Ροδοκήπου ὑπὸ τοῦ συλλόγου τῶν Φιλομούσων· ἡ δὲ ἑλληνικὴ κεντρικὴ σχολὴ καὶ τὸ ἑλληνικὸν κεντρικὸν παρθεναγωγεῖον ἐκ συνδρομῶν καὶ προσόδων κοινοτικῶν κτημάτων. Κατὰ ταῦτα λοιπὸν ὑπῆρχον τότε ἐν Φιλιππουπόλει 8 ἑλληνικὰ σχολεῖα μετὰ 17 διδασκάλων καὶ 824 μαθητῶν καὶ μαθητριῶν (1), στε-

1) Σημειωτέον ὅτι πολλοὶ τῶν χειρονάκτων γονέων δὲν ἀπέστελλον τὰ τέκνα των εἰς τὰ σχολεῖα παραλαμβάνοντες ταῦτα μεθ' ἑαυτῶν εἰς τὰ ἐργαστήρια των πρὸς ἐκμάθησιν παιδιότητος τῆς πατρικῆς τέχνης. Ὡσαύτως αἱ πλείσται τῶν μητέρων ἐκράτουν πρὸς βοήθειαν ἑαυτῶν τὰ θήλαα κατ' οἶκον· τοῦτο φαίνεται καὶ ἐκ τοῦ ἀριθμοῦ τῶν μαθητριῶν ὅστις εἶναι 240, τοῦ τῶν ἀρρένων ὄντος 584.

γαζόμενα εἰς ἴδια κοινοτικά κτίρια. Ἡ ἑλληνικὴ κεντρικὴ σχολὴ εἶχεν ἀρχαιολογικὴν συλλογὴν κεκτημένην 22 ἀρχαιοτήτας, ὧν αἱ πλεῖστοι ἀνάγλυφοι, ἀναγνωστήριον χάριν τῶν μαθητῶν καὶ βιβλιοθήκην περιέχουσαν 1650 τόμους διαφόρων συγγραμμάτων (1). Περὶ τούτων εὐφημον μνεῖαν ποιεῖται καὶ ὁ ἀρχαιολόγος Dumont, ἐπισκεψάμενος τὴν πόλιν τῷ 1868: «τὸ γυμνάσιον τῆς Φιλίππουπόλεως κέκτηται λαμπρὰν βιβλιοθήκην, εἰς ἣν ὁ διευθυντῆς κ. Βλάσιος Σκορδέλης βοηθούμενος ὑπὸ τῶν φιλομούσων κατοίκων συναθροίζει καθ' ἑκάστην ἐπιγραφὰς καὶ ἀνάγλυφα» (2).

§ 3) Εἰς ζηλωτὴν ὁμως περιορῆν ἔξικοντο τὰ ἑλληνικά τῆς Φιλίππουπόλεως σχολεῖα διὰ τῆς ἰδρύσεως ἐν αὐτῇ τῷ 1874 τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ἀρρένων τε καὶ θηλέων τῇ γενναίᾳ ἀρωγῇ τοῦ Χίου Γεωργίου Ζαρίφη, τραπεζίτου ἐν Κωνσταντινουπόλει καὶ τῇ εἰσηγήσει τοῦ φιλογενοῦς ἰατροφιλόλογου Ἑρακλέους Βασιάδου, προέδρου τοῦ ἐν Κωνσταντινουπόλει Ἑλληνικοῦ φιλολογικοῦ συλλόγου. Σκοπὸς τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ἦτο ἡ ἑλληνοπρεπὴς μόρφωσις τῶν βορείων Θρακῶν, τῶν ἐπιεμένων ἀνωτέρας παιδείας καὶ ἡ παρασκευὴ δημοδιδασκάλων ἀμφοτέρων τῶν φύλων διὰ τὰς ἐν τῇ Θράκῃ Ἑλληνικὰς κοινότητας. Χάριν δὲ τῶν ἔξωθεν ἐρχομένων τροφίμων συνεστήθησαν καὶ δύο οἰκοτροφεῖα ὑπὸ τῆς Κοινότητος, τὸ μὲν τῶν ἀρρένων, τὸ δὲ τῶν θηλέων, διοικούμενα ὑπὸ τοῦ ἐκάστοτε διευθυντοῦ τῶν Ζαριφείων καὶ τῆς διευθυντορίας τοῦ παρθεναγωγείου. Ἐν αὐτοῖς, πλὴν τῶν ἐπὶ ἰδίᾳ δαπάνῃ 25 ὀθωμανικῶν λιρῶν κατ' ἔτος τροφίμων, διητῶντο ἐκπαιδευόμενοι ὡς ὑπότροφοι δωρεὰν καὶ εἴκοσιν ἐκ διαφόρων τῆς Θράκης κοινοτήτων ἄρρενες καὶ θήλειαι ἐκλεγόμενοι διὰ διαγωνισμοῦ καὶ ἀντικαθιστάμενοι ὑπ' ἄλλων μετὰ τὴν ἀποφοίτησίν των. Οὗτοι πρὸς ἀπότισιν τῆς ὀφειλῆς των ὄφειλον ἀποπεραίνοντες τὸν κύκλον τῶν μαθημάτων νὰ διατελέσωσιν ἐπὶ τινα ἔτη δημοδιδάσκαλοι.

Μετὰ τὸν θάνατον τοῦ ἰδρυτοῦ ἐν ἔτει 1884 ἡ ἐκ χιλίων ἀγγλικῶν λιρῶν ἐτησίᾳ πρὸς τὴν Κοινότητα ἐπιχορήγησις πρὸς διατήρησιν τῶν Ζαριφείων ἀπεστέλλετο τακτικῶς ὑπὸ τῆς εὐγενοῦς συζύγου τοῦ ἀειμνήστου Ἑλένης, ἣτις καὶ ἐξεσφάλισεν αὐτὴν ἐς ἡμεῖς πρὸ τοῦ θανάτου της. Διότι ἐλθοῦσα εἰς διαπραγματεῦσις πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῆς Ἑλλάδος παρεχώρησε διὰ συμβολαιγραφικῆς πράξεως εἰς τὸ ἑλληνικὸν κράτος πρωθυπουργοῦντος τοῦ Θεοδώρου Δηλιγιάννη τῷ 1890 τὸ ἐν τῇ Θεσσαλίᾳ εὐρὸ καὶ πλούσιον ἀγροικὸν κτῆμα Σοφάδες ἐπὶ τῷ ὄρω, ὅπως νέμηται αὐτὸ τὸ κράτος καταβάλλον εἰς τὴν ἑλληνικὴν τῆς Φιλίππουπόλεως κοινότητα ἐτησίως τὰς χιλίας λίρας, ἐφ' ὅσον αὕτη διατηρεῖ τὰ Ζαριφεῖα διδασκαλεῖα συμφώνως τῷ σκοπῷ, δι'

1) Βλ. Σκορδέλη, Ἐκθεσις τῶν πεπραγμένων τοῦ ἐν Φιλίππουπόλει Ἑλληνικοῦ συλλόγου τῶν Φιλομούσων (1872—73). ἐν Κων)πόλει, ἔτ. 1874, σελ. 35—37.

2) Dumont—Homolle, Mélanges d'archéologique et d'épigraphie. Paris, σελ. 254.

ὄν ἀρχῆθεν ἰδρυθῆσαν. Ἐκ τούτου ἔκτοτε τότε πρόγραμμα τῆς διδασκομένης ὕλης καὶ τὰ προσόντα τῶν διδασκόντων ἐν τοῖς Ζαριφείοις ἦσαν ὑπὸ τὸν ἔλεγχον τοῦ ἑλληνικοῦ κράτους διὰ τοῦ ἀντιπροσώπου αὐτοῦ, δηλ. τοῦ ἐκαστοτε προξένου τῆς Ἑλλάδος ἐν τῇ πόλει.

Διὰ τῆς συστάσεως τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ἀμέσως ἀναδιοργανώθησαν τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα κατὰ τὸ Εὐρωπαϊκὸν νεώτερον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα μετακληθέντων εἰδικῶν ἀνδρῶν πρὸς τοῦτο, τῷ μὲν 1874 τοῦ εὐρυ-

Ὁ διδασκαλικὸς σύλλογος τῶν Ζαριφείων Διδασκαλείων ἀρρένων καὶ θηλέων Φιλιππουπόλεως κατὰ τὸ πρῶτον ἔτος τῆς συστάσεώς των 1874 — 1875.

Ἐν τῷ μέσῳ ὁ διευθυντὴς Γεώργιος Κωνσταντινίδης Μακεδῶν καὶ παρ' αὐτῷ ὁ Μιχ. Βλάδος ἰατρός (φρесоφόρος). Τῶν διδασκαλιστῶν ἀριστερὰ ἡ Ζαμανίκου, ἐν τῷ μέσῳ ἡ Γκίκα διευθύντρια καὶ δεξιὰ ἡ Σμ. Χατζηδαῆ. Ὁ ὀπισθεν τοῦ διευθυντοῦ ἰστάμενος ὁ Κ. Γεωργιάδης, μεγαλέμπορος διδάσκων δωρεάν καὶ παρ' αὐτῷ ὁ Λοῦπος (βαθνπώγων) μηχανικός, οἱ διδάσκαλοι τῶν τεχνικῶν μαθημάτων.

μαθοῦς διδάκτορος τῆς φιλοσοφίας Γ. Κωνσταντινίδου, τῷ δὲ 1878 τοῦ ἀρίστου δημοδιδασκάλου καὶ ἐξόχου παιδαγωγοῦ. Γ. Μισιτζῆ. Τούτων ὁ μὲν διωργάνωσε τὰ ἀρτιούστατα διδασκαλεῖα ἀναπτύξας τὴν μὲν πεντατάξιον ἑλληνικὴν κεντρικὴν σχολὴν εἰς ἑπτατάξιον, τὸ δὲ παρθεναγωγεῖον εἰς ἑννεατάξιον καὶ ἐφαρμόσας τὸ πρόγραμμα τῶν ἐν Ἑλλάδι ἑλληνικῶν σχολείων καὶ γυμνασίων μετὰ τινων παραλλαγῶν καὶ νεωτερισμῶν κατὰ τὰς ἀνάγκας τῶν διδασκα-

λείων (εἰσαγωγή τῶν τεχνικῶν μαθημάτων, δηλ. καλλιγραφίας, ἰχνογραφίας ὤδικης, γυμναστικῆς καὶ ἐνοργάνου μουσικῆς, τῶν παιδαγωγικῶν ἐν τῇ τελευταίᾳ τάξει, τῶν Γαλλικῶν ἀπὸ τῆς πρώτης, ἀποκλεισμός δὲ τῶν Λατινικῶν), ὃ δὲ εἰσήγαγε τὸ νέον ἐκπαιδευτικὸν σύστημα ἀντὶ τοῦ τέως ἀλληλοδιδασκτικοῦ εἰς τὰ σχολεῖα τῆς στοιχειώδους ἐκπαιδύσεως μεταβαλὼν τὴν ἀλληλοδιδασκτικὴν σχολὴν τῆς ἁγίας Παρασκευῆς εἰς πρότυπον τετρατάξιον δημοτικὸν σχολεῖον, ὅπως τροφοδοτῇ τὰ Ζαρίφεια διδασκαλεῖα.

Κατὰ τὴν ἐκρηξιν τοῦ Ρωσοτουρκικοῦ πολέμου (1877) τὰ ἑλληνικὰ σχολεῖα τῆς Φιλιππουπόλεως ἦσαν τὰ Ζαρίφεια διδασκαλεῖα ἤτοι τριτάξιον

ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ τετρατάξιον ἀνώτερον διδασκαλεῖον ἀρρένων, στεγαζόμενα ἀμφοτέρωθεν ἐν τῇ πρῶτῃ ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ· τετρατάξιον διδασκαλεῖον θηλέων καὶ ἑξατάξιον κατώτερον παρθεναγωγεῖον στεγαζόμενα ἐν τῷ πρῶτῃ κεντρικῷ παρθεναγωγείῳ, τέσσαρες ἀλληλοδιδασκτικαὶ σχολαὶ ἀρρένων ἐν τῇ πόλει μεθ' ἐνὸς διευθυντοῦ ἐκάστη καὶ ἐνὸς βοηθοῦ, ἤτοι αἱ τρεῖς προμνημονευθεῖσαι τῆς ἁγίας Παρασκευῆς νοτίως τῆς φερωνύμου ἐκκλησίας κάτωθεν τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν, ἡ τοῦ Γκιουμογογεράνη ἐπὶ τῆς ἀνατολικῆς κλιτύος τοῦ αὐτοῦ λόφου, ἡ τοῦ Νικοδήμου ἐν τῷ ἀνατολικῷ τῆς πόλεως μέρει κατὰ τὴν ἐνορίαν τῆς ἁγίας Κυριακῆς καὶ ἡ τῆς συνοικίας Δαοῦτ ἐν τῷ νέῳ τῆς πόλεως συνοικισμῷ (Γενί — μαχαλέ)· πρὸς δὲ αἱ δύο ἀλληλοδιδασκτικαὶ τῶν προαστείων σχολαὶ μεθ' ἐνὸς διδασκάλου ἐκάστη, ἤτοι ἡ τοῦ Μαρασίου καὶ ἡ τοῦ Ροδοκίπου, ὅ ἀριθμὸς τῶν εἰς αὐτὰ φοιτῶντων παίδων ὑπερέβαινε τοὺς χιλίους. Πρὸς δὲ ἐλειτούργουν καὶ τὰ δύο Ζα-

οίφεια οἰκοτροφεία ἐν καταλλήλοις μεγάλοις ἰδιωτικαῖς οἰκίαις ἐνοικιαζομένας ὑπὸ τῆς κοινότητος.

§4 Τὰ Ζαρίφεια διδασκαλεῖα κατέστησαν ἐν βραχυτάτῳ χρόνῳ διαστήματι ὁ τηλαυγῆς φάρος τῆς ἑλληνικῆς παιδείας καὶ γλώσσης ἀνὰ σύμπασαν τὴν Θράκην καὶ ἰσχυρὸς κατὰ τοῦ ἐκβουλαγρισμοῦ τῶν Ἑλλήνων φραγμὸς μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς ἑλλην. Κοινότητος τῷ 1906. Οἱ ἐξ αὐτῶν ἀποφοιτῶντες εἴτε ὡς διδάσκαλοι διαπεμπόμενοι ἀνὰ τὰς ἐν Θράκῃ ἑλληνικὰς κοινότητας, εἴτε ἐπιστήμας σπουδάζοντες ἐν Ἀθήναις ἢ ἐν Εὐρώπῃ καὶ ἀποκαθιστάμενοι ἐν τῇ γενετείρῳ εἴτε τὴν ἐμπορίαν μετερχόμενοι ἦσαν οἱ διαπρῦσοι κήρυκες καὶ ἐνθουσιῶδεις θεματοφύλακες τῆς ἑλληνικῆς ἰδέας. Εἰς τοῦτο δὲ ἀφορῶντες καὶ οἱ κοινοτικοὶ φιλοπάτριδες ἄρχοντες ἐφρόντιζον ἐπιμελῶς περὶ τοῦ καταρτισμοῦ ἀρτίου καὶ ἱκανοῦ διδακτικοῦ προσωπικοῦ ἐκλέγοντες τοὺς ἀριστεῖς μεταξὺ τῶν διδασκάλων τοῦ Ἐθνικοῦ ἀντὶ ἀδράς πολλὰς ἀμοιβῆς κατὰ τοὺς τότε τῆς εὐθυνίας χρόνους (1) ὅθεν καὶ πολλοὶ ἐν αὐτοῖς ἐδίδαξαν, πάντες διδάκτορες τοῦ ἐθνικοῦ ἢ διαφόρων τῆς Εὐρώπης πανεπιστημίων, ὧν τινες διέλαμψαν ἐπὶ παιδείᾳ καὶ εἶναι εὐφύμῳ γνωστοὶ διὰ τὰς ἐπιστημονικὰς τῶν ἐργασίας.

Ἐκ τούτων μνημονευτέοι ἐνταῦθα ὁ Βλάσιος Σκορδέλης, ἐπανελθὼν τὸ δεύτερον μετὰ τὰς ἐν Γερμανίᾳ συμπληρωματικὰς τοῦ σπουδὰς, ἱστορικὸς καὶ παιδαγωγός, διευθυντὴς εἶτα τοῦ ἐν Τριπόλει διδασκαλείου, συγγραφεὺς ἱστορικῶν καὶ παιδαγωγικῶν μελετῶν καὶ διδακτικῶν βιβλίων ὁ Χρήστος Τσουντας, ἔφορος τῶν ἀρχαιοτήτων εἶτα ἐν Ἑλλάδι καὶ καθηγητὴς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, περιώνυμος ἀρχαιολόγος, συγγραφεὺς πλείστων ἀρχαιολογικῶν μελετῶν καὶ τοῦ πολυκρότου συγγράμματος περὶ Μυκητῶν ὁ Γεώργιος Κωνσταντινίδης, φιλόλογος καὶ ἱστορικός, διευθυντὴς εἶτα ἐπὶ ἔτη τῆς ἐν Ἀθήναις ἐθνικῆς βιβλιοθήκης, συγγραφεὺς τῶν βραβευθέντων ἔργων «ἡ Ὀμηρικὴ Θεολογία» ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ «ἡ ἱστορία τῆς πόλεως τῶν Ἀθητῶν» ὑπὸ τοῦ δήμου τῶν Ἀθηναίων καὶ ἐκδότης διαλόγων τοῦ Πλάτωνος Βασίλειος Μυστακίδης, καθηγητὴς εἶτα ἐν τῇ μεγάλῃ τοῦ Γένους σχολῇ, συγγραφεὺς πλείστων φιλολογικῶν καὶ βυζαντιακῶν μελετῶν ὁ Πέτρος Παπαγεωργίου, φιλόλογος, κριτικὸς, γλωσσολόγος καὶ μεσαιωνοδίφης, ψηφισθεὶς ἀριστίνδην καθηγητὴς τῆς κλασικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ ἀρχισυντάκτης τοῦ ἱστορικοῦ τῆς ἑλληνικῆς γλώσσης λεξικοῦ, συγγραφεὺς πλείστων μελετῶν ἀφορωσῶν εἰς τὴν

1) Οὗτω λ. χ. ἐκ τῶν ἐκάστοτε διευθυντῶν πλὴν τῆς τροφῆς καὶ τῆς κατοικίας, διότι διητῶντο ἐν τῷ οἰκοτροφείῳ, εἶχον μισθὸν ἐτήσιον ὁ Γ. Κωνσταντινίδης 300 ὀθωμανικὰς λίρας (1884—87) ὁ Γ. Σωτηριάδης 250 χρυσᾶ 20φραγκα (1888—89). ὁ Γρηγ. Βερναρδάκης (1896—97) 300 χρυσᾶ 20φραγκα ὁ Ἀλεξ. Ζαμαρίας (1889—90) 280 χρυσᾶ 20φραγκα ἔκ δὲ τῶν καθηγητῶν ὁ Πέτρος Παπαγεωργίου (1885—88) 200 ὀθωμανικὰς λίρας καὶ οἱ λοιποὶ καθηγηταὶ ἀναλόγως ἀπὸ 150—100 λιρῶν.

κλασσικὴν καὶ μεσαιωνικὴν Ἑλλ. φιλολογίαν, ἐκδότης τῶν ἀρχαίων σχολίων τοῦ Σοφοκλέους ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Teubner καὶ τοῦ Σοφοκλέους ἐν τῇ Ζωγραφείῳ βιβλιοθήκῃ· ὁ Δύσανδρος Χιτζῆ—Κώνστας φιλόλογος, διευθυντὴς τῆς Μαρασελίου βιβλιοθήκης καὶ μεταφραστὴς τῆς Ἀσπασίας τοῦ Hamerling· ὁ Γεώργιος Σωτηριάδης, ἀριστοῦχος διδάκτωρ (summa cum laude), τοῦ ἐν Μονάχῳ πανεπιστημίου ἐπισπασάμενος τὸν θαυμασμόν καὶ τὰ ἐγκώμια τοῦ περιωνύμου κτηνητοῦ τῆς ἀρχαιολογίας Brunp ἐν ταῖς διδακτορικαῖς του ἐξετάσει κατα τὴν πρὸς ἡμᾶς μαρτυρίαν τοῦ συμφοιτητοῦ του καὶ εἶτα καθηγητοῦ βυζαντινολόγου Krumbacher, καθηγητῆς εἶτα τῆς ἱστορίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ καὶ νῦν πρύτανις τοῦ ἐν Θεσσαλονίκῃ, συγγραφεὺς ἱστορικῶν καὶ ἀρχαιολογικῶν μελετῶν καὶ μεταφραστὴς τῆς Βυζαντινῆς λογοτεχνίας τοῦ Krumbacher· ὁ Γρηγόριος Βερναδάκης, φιλόλογος καὶ κριτικὸς, καθηγητῆς εἶτα τῆς Ἑλληνικῆς φιλολογίας ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, συγγραφεὺς πλείστων φιλολογικῶν μελετῶν καὶ τοῦ μεγάλου λεξικοῦ πρὸς ἐρμηνείαν τῶν δυσνοήτων χωρίων τῶν ἀρχαίων Ἑλλήνων συγγραφέων καὶ ἐκδότης τῶν Ἡθικῶν τοῦ Πλουτάρχου ἐν τῇ βιβλιοθήκῃ τοῦ Teubner· ὁ Γεώργιος Ἀθανασιάδης, φυσικὸς, καθηγητῆς νῦν τῆς φυσικῆς πειραματικῆς ἐν τῷ Ἐθνικῷ Πανεπιστημίῳ, συγγραφεὺς πρωτοτύπων μελετῶν ἐν τῇ φυσικῇ· ὁ Σταμάτιος Ψάλλης, φιλόλογος, συντάκτης εἶτα τοῦ ἱστορικοῦ τῆς Ἑλληνικῆς γλώσσης λεξικοῦ, συγγραφεὺς γλωσσικῶν μελετῶν (Grammatik der Byzant. chroniken, göHingen, 1913) καὶ τῶν βραβευθέντων ἔργων «περὶ Θεοφάνους» ὑπὸ τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου καὶ «τὰ Θρακικὰ» ὑπὸ τῆς γλωσσικῆς ἐταιρείας «Κοραῆς»· ὁ Δ. Καρακατσανίδης, μαθηματικὸς, καθηγητῆς εἶτα ἐν τῷ Μετσοβείῳ Πολυτεχνείῳ Ἀθηνῶν· ὁ Ἀλέξανδρος Ζαμαρίας παιδαγωγός, συγγραφεὺς παιδαγωγικῶν καὶ φιλοσοφικῶν μελετῶν, γυμνασιάρχης καὶ διευθυντῆς διδασκαλείων.

Ὁ ἐκάστοτε διορισμὸς διευθυντῶν καὶ καθηγητῶν ἐπιστημονικῆς περιωπῆς ἐγέννα παρὰ τοῖς συνοίκις ἄλλοθενέσι τὴν ἐκτίμησιν καὶ ζηλοτυπίαν διὰ τὴν εὐδόκιμον λειτουργίαν τῶν Ζαριφείων. Καὶ αὐτὸς οὗτος ὁ ἡγεμὼν τῆς Βουλγαρίας Φερδινάνδος, ἐπισκεψάμενος ἐν ἔτει 1897 κατ' οἶκον τὸν Δημήτριον Ἀργυριάδην, πρόεδρον τότε τῆς Ἐφορείας τῶν σχολείων καὶ βουλευτὴν Καβακλῆ μεταξὺ ἄλλων λόγων περὶ τοῦ προοδευτικοῦ καὶ πεπολιτισμένου τῆς χώρας ἑλληνικοῦ στοιχείου καὶ τῆς εὐδοκίμου λειτουργίας τῶν ἐν τῇ πόλει ἑλληνικῶν σχολείων εἶπεν ἀπροκαλύπτως ὅτι εἰλικρινῶς χαίρει, διότι οἱ Ἕλληνες Φιλίππουπολιταὶ ὑπήκοοί του ἔχουσι γυμνασιάρχην τὸν Γρηγόριον Βερναδάκην, ἄνδρα ἐξόχου παιδείας καὶ εὐφήμου μνείας ἀπολαύοντα ἐν τῇ σοφῇ Γερμανίᾳ ἐπὶ ταῖς μελέταις αὐτοῦ ἐν τῷ κλάδῳ τῆς κλασσι-

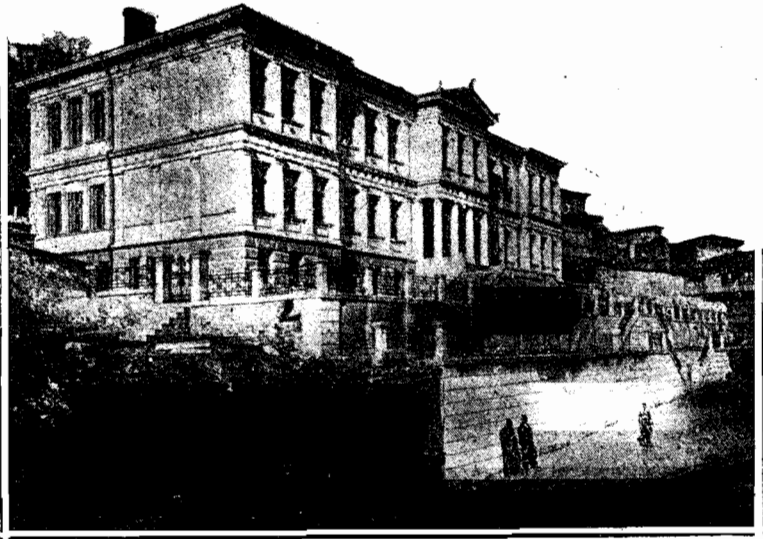
κῆς φιλολογίας, ἐφάμιλλον οὕτινος οἱ Βούλγαροι δὲν ηὐτύχησαν ἕως τότε νὰ ἔχωσιν ἐν τῷ ἀνωτάτῳ αὐτῶν ἐκπαιδευτηρίῳ Σόφιας (1).

Ἀπὸ τοῦ ἔτους 1884 εἰσῆχθησαν εἰς τὰς ἀνωτέρας τάξεις καὶ τὰ Λατινικὰ καὶ τῷ 1884 διὰ Βασιλικοῦ διατάγματος δημοσιευθέντος ἐν τῇ κυβερνητικῇ τῆς Ἑλλάδος ἐφημερίδι τὰ Ζαρίφεια τῶν ἀρρένων διδασκαλεῖα ἀνεγνωρίσθησαν ὡς ἰσότιμα τοῖς ἐν Ἑλλάδι γυμνασίοις ἐφαρμοζομένου τοῦ ἐπισήμου προγράμματος τῆς ὕλης τῶν γυμνασίων. Οὕτως οἱ ἀπὸ τοῦ 1886 ἀπόφοιτοι τῶν Ζαριφείων εἶχον τὸ δικαίωμα τῆς εἰς πάσας τὰς σχολὰς τοῦ Ἑθνικοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου ἐγγραφῆς, ὡς καὶ εἰς τὰ ἐν Εὐρώπῃ ἰσότιμα Πανεπιστήμια. Μόνον τὸ Βουλγαρικὸν κράτος διὰ πολιτικούς λόγους δὲν ἠθέλησε μεθ' ὅλας τὰς ἐνεργείας τῆς Κοινότητος ν' ἀναγνωρίσῃ αὐτὰ ὡς ἰσότιμα τοῖς Βουλγαρικοῖς γυμνασίοις, εἰ καὶ οἱ ἀπόφοιτοι αὐτῶν ἦσαν ἀσυγκρίτως ἀνώτεροι τῶν ἀπὸ τῶν Βουλγαρικῶν κλασικῶν γυμνασίων ἀποφοιτῶντων καὶ ὑπὸ Βουλγάρου καθηγητοῦ τρεῖς ὥρας καθ' ἑβδομάδα ἀπὸ τοῦ δημοτικοῦ σχολείου διδασκόμενοι τὴν Βουλγαρικὴν γλῶσσαν ἦσαν τελείως κάτοχοι αὐτῆς.

§ 5 Κατὰ τὰ τελευταῖα ἔτη μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς Ἑλληνικῆς Κοινότητος ἐλειτούργουν ἐν τῇ Φιλίππου πόλει : α) τρία νηπιαγωγεῖα, ὧν ἡ σύστασις χρονολογεῖται ἀπὸ τοῦ αὐτονομιακοῦ καθεστῶτος, πλὴν τοῦ τοῦ Νικοδήμου ἀπὸ τοῦ 1875, τὸ τοῦ ἀγίου Κωνσταντίνου ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ἐν τῇ αὐλῇ τῆς φερωνύμου ἐκκλησίας, τὸ τοῦ Νικοδήμου, τέως ἀλληλοδιδασκτικὴ σχολὴ καὶ τὸ τῆς ἀγίας Μαρίνης ἐν τῇ αὐλῇ τῆς φερωνύμου ἐκκλησίας· ἕκαστον τούτων εἶχεν ἀνὰ δύο νηπιαγωγούς, τ. ἔ. διευθύντριαν μετὰ βοηθοῦ· β) μία ἑξατάξιος ἀστικὴ τῶν ἀρρένων σχολὴ μεθ' ἑξ πτυχιούχων δημοδιδασκάλων· ἑτέρα ἑξατάξιος ἀστικὴ τῶν θηλέων σχολὴ μετὰ ἑξ πτυχιούχων δημοδιδασκαλιστῶν· δ) γυμνάσιον ἀρρένων πεντατάξιον καὶ ε) γυμνάσιον θηλέων τριτάξιον. Ἀμφότερα τὰ γυμνάσια ἐκαλοῦντο καὶ Ζαρίφεια διδασκαλεῖα τῶν ἀρρένων καὶ τῶν θηλέων διατελοῦντα ὑπὸ ἐνιαίαν διεύθυνσιν καὶ ἔχοντα τὸ αὐτὸ διδασκτικὸν προσωπικόν, ὅπερ ἀπετελεῖτο ἐκ 5 φιλολόγων συμπεριλαμβανομένου καὶ τοῦ ἐκάστοτε γυμνασιάρχου, 1 μαθηματικοῦ, 1 φυσικοῦ, 1 θεολόγου, πάντων διδασκτῶρων, 1 διδασκάλου τῶν τεχνικῶν μαθημάτων καὶ τῆς ᾠδικῆς, 1 διδασκάλου τῆς Βουλγαρικῆς, 1 διδασκαλίσεως τῆς Βουλγαρικῆς, 1 καθηγητοῦ τῆς Γαλλικῆς, 1 διδασκαλίσεως τῆς Γαλλικῆς, τῶν ἐργοχείρων καὶ τῆς κοπιτικῆς καὶ 1 γυμναστοῦ. Ἐν τῇ τελευταίᾳ τάξει ἑκατέρου τῶν γυμνασίων ἐδιδάσκοντο καὶ παιδαγωγικὰ μαθήματα καὶ οἱ τελειόφοιτοι ἠσχοῦντο κατὰ τὸ δεύτερον ἑξάμηνον εἰς τὸ διδάσκειν ἐν ταῖς

1) Οὕτως ἐκαλεῖτο τότε ἡ φιλολογικὴ καὶ ἱστορικὴ σχολὴ τοῦ ἰδρυθέντος μετὰ ταῦτα πλήρους κυβερνητικοῦ Πανεπιστημίου ἐν Σόφιᾳ.

ἀστικάς σχολαῖς ὑπὸ τὴν ὄδηγιάν τοῦ διευθυντοῦ, τοῦ καὶ καθηγητοῦ ἐκάστοτε τῶν παιδαγωγικῶν, ὅπως δύνανται νὰ μετέλθωσιν ἐφωδιασμένοι πὺς τὸ διδασκαλικὸν ἐπάγγελμα πρὸς ἐκπλήρωσιν τοῦ ἐτέρου σκοποῦ τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων. Πρὸς δὲ ὑπῆρχον καὶ δύο οἰκοτροφεῖα μετ' ἐπαρκοῦς ἐσωτερικοῦ προσωπικοῦ, ἐν τῶν ἀρρένων καὶ ἐν τῶν θηλέων, ὑπὸ ἰδίαν ἐκά-

Μαράσλειος σχολή

τερον διεύθυνσιν, ἀλλ' ὑπὸ τὴν ἄμεσον ἐποπτείαν τῆς ἐφορείας. Ὁ ἀριθμὸς τῶν εἰς πάντα τὰ μνημονευθέντα σχολεῖα φοιτῶντων κατ' ἔτος παιδῶν ὑπερέβαινε τὸν τῶν χιλίων.

Τὸ Γυμνάσιον τῶν ἀρρένων, ὅπερ πρότερον μετὰ τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολεῖου ἐστεγάζετο ἐν τῇ παλαιᾷ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ, καὶ ἀστικῇ τῶν ἀρρένων σχολῇ (ἀποτελεσθεῖσα ἐκ τῆς τετραταξίου τέως δημοτικῆς καὶ τῶν δύο τάξεων τοῦ Ἑλληνικοῦ σχολεῖου, τῆς τρίτης προταρηθείσης τῷ γυμνασίῳ), ἦτις πρότερον ἐστεγάζετο ὡς δημοτικὴ ἐν τῇ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ὑπὸ τοὺς νοτίους τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν πρόποδας καὶ ἐν τῇ τοῦ Δ. Γκιουμουσερδάνη ἐπὶ τοῦ αὐτοῦ λόφου, ἐστεγάζοντο ἀπὸ τοῦ ἔτους 1900 ἐν τῷ εὐρεῖ καὶ περιόπτῳ τριωρόφῳ μεγάρῳ, τῇ Μαρασλείῳ λεγομένῃ σχολῇ. (1) Ταύτην χάριν τῶν ὁμογενῶν συμπολιτῶν του ἔκτισε γενναῖα χορη-

1) Ἐν τῇ αὐτῇ ἔκειτο καὶ ἡ τῆς Κοινότητος βιβλιοθήκη. ἀληρητισμένη ἐκ τρισχιλίων περίπου τόμων, ὧν ἀκριβῆ κατάλογον συντάξεν ὁ βιβλιοθηκάριος αὐτῆς.

γία ὁ μέγας ἐθνικὸς εὐεργέτης, ὁ ἐν Ὀδησῶ ζάπλουτος καὶ αὐτοκρατορικὸς μυστικοσύμβουλος Γρηγόριος Μαραολῆς, Φιλιππουπολίτης, ὑπὸ τὴν ἀνατολικὴν ἄκραν τοῦ λόφου τῶν Σιοινοβατῶν παρὰ τῇ σταυροπηγιακῇ τῆς ἁγίας Παρασκευῆς ἐκκλησίᾳ καὶ ἐν τῇ αὐτῇ αὐτῆς (*). Τοῦτο ἐδηλοῦτο καὶ

ἐπὶ ἔτη Φιλιππουπολίτης Κυριακὸς Ι. Στεφανίδης, διδάκτωρ τῶν μαθηματικῶν καὶ καθηγητὴς ἐν τοῖς Ζαριφείοις διδασκαλείοις. Ἡ βιβλιοθήκη, ὡς ἐνθυμοῦμαι, ἄτε διατελέσας βιβλιοφύλαξ αὐτῆς κατὰ τὰ ἔτη 1902 καὶ 1903 μετὰ τὴν ἀπὸ τῆς πόλεως εἰς τὴν Ὀδησὸν ὡς καθηγητοῦ ἐγκατάστασιν τοῦ πολυμαθοῦς καὶ πολυγλώσσου αὐτῆς βιβλιοθηκαρίου, περιεῖχε παλαιὰς ἐκδόσεις ἐκκλησιαστικῶν πατέρων in folio τὰ ἔργα τοῦ Νικ. Θεοτόκη, Εὐγεν. Βουλγάρεως, Κ. Κούμα, Ἀνθ. Γαζῆ, Κ. Οἰκονόμου, Ν. Δούκα, Δ. Γαλινοῦ, Κομητηᾶ, Δαρβάρεως, Σταγειρίτου, Γεωργιάδου Λευκίου, συμπάσας τὰς ἐκδόσεις τοῦ ἀθανάτου Κοραῆ καὶ πᾶν σχεδὸν ὅπερ ἐξεδόθη ἑλληνιστὶ ἐν Βενετίᾳ, Βιέννῃ, Βουδαπέστῃ καὶ Πετροῦπόλει κατὰ τὸν 18ον καὶ 19ον αἰῶνα, δῶρα τῆς κυρίας Μαυροκορδάτου, φροντίδι τοῦ ἐν Μόσχῃ Φιλιππουπολίτου Ἀντωνίου Κομιζοπούλου. Ὡσαύτως περιεῖχε ἅπασαν τὴν σειρὰν τῆς στερεοτύπου ἐκδόσεως Teubner ἐν Λειψίᾳ τῶν Ἑλλήνων καὶ Λατίνων συγγραφέων καὶ τὴν τῶν Βυζαντινῶν ἐκδόσεως Niebhuh in Βόννη ἐξ ἀγορᾶς, ἅπασαν τὴν σειρὰν τῆς Μαρασλείου βιβλιοθήκης ἐκ δωρεᾶς τοῦ πρὸς ἐκδοσὴν χορηγητοῦ, τοῦς κλασσικοὺς Γερμανοὺς συγγραφεῖς, ἐκ δωρεᾶς τοῦ φιλομούσου Φιλιππουπολίτου Γ. Φιλίπποβιτς, κλασσικοὺς Γάλλους καὶ Ἰταλοὺς, περιηγήσεις, λεξικά, περιοδικά, ἐν οἷς πλήρης ἡ τῆς Πανδώρας σειρά, καὶ ἄλλα. Κατεστράφη καὶ διηρηπάγη δυστυχῶς μετὰ τοῦ ἐργαστηρίου τῆς χημείας καὶ τῆς φυσικῆς πειραματικῆς ὑπὸ τοῦ μαινομένου Βουλγαρικοῦ ὄχλου κατὰ τὴν κατάληψιν τῆς σχολῆς ἐν τῷ ἀνθελληνικῷ κινήματι τοῦ 1906. Εὐτυχῶς ἡ ἀρχαιολογικὴ τοῦ γυμνασίου συλλογὴ εἶχε δωρηθῆ πρὸ ἑτῶν ὑπὸ τῆς κοινότητος εἰς τὸ ἐν Σόφιᾳ ἐθνικὸν κεντρικὸν μουσεῖον καὶ οὕτω διεσώθησαν αἱ Θρακικαὶ ἀρχαιοτήτες ἀπὸ πιθανῆς καταστροφῆς ἢ διαρπαγῆς.

*) Ἡ Ἑλληνικὴ Κοινότης Φιλιππουπόλεως εὐγνωμονοῦσα τῷ φιλοπάτριδι ἀνδρὶ ἐπὶ τῇ ἀνεγέρσει τοῦ σχολικοῦ μεγάρου ἐκήρυσεν αὐτὸν παμψηφεῖ μέγαν εὐεργέτην τῆς διὰ ψηφίσματος, ὅπερ χαραχθέν ἐπὶ ἀργυρᾶς καλλιτεχνικῆς κεκοσμημένης πλακὸς παρεδόθη αὐτῷ ὑπὸ ἐπιτροπείας ἀποτελουμένης ὑπὸ τοῦ προέδρου τῆς Ἐφορείας τῶν Σχολείων Σωτηρίου Ἀντωνιάδου, ἱατροῦ καὶ τοῦ συγγενοῦς τοῦ ἴδρου τοῦ Σκαρλάτου Κωνσταντινίδου, ἱατροῦ, μεταβάσης εἰς Ὀδησόν. Τὸ ψηφίσμα συνταχθεὶς ἀρχαιοπρεπῶς ὑπὸ τοῦ διδάκτορος τῆς φιλολογίας καὶ καθηγητοῦ τότε ἐν τῷ Ζαριφείοις διδασκαλείοις Χριστοφόρου Δρακοντιδίου εἶχεν ὅδε:

«Ἐπὶ Φερδινάνδου Ι, ἡγεμόνος τῆς Βουλγαρίας, Φωτίου ἀρχιερέως τῶν Ἑλλήνων ἐν Φιλιππουπόλει, προέδρου δὲ τῶν Ἐφόρων Σωτηρίου Ἀντωνιάδου, ἔδοξεν ἡδιστα τῷ δήμῳ τῷ τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν, ἐκασθῆ Γρηγόριος ὁ Μαραολῆς ὁ πολίτης αὐτῶν, ἀνὴρ ἀγαθὸς καὶ τῶν ἀρίστων γενόμενος Ἑλλήνων τιμῆν τε τὴν πόλιν τετίμηκε τὴν μεγίστην πόλλ' ἀπὸ τῶν ἰδίων ἀφειδῶς ὑπὲρ τῆς τῶν ἀπάντων Ἑλλήνων παιδεύσεως ἀναλίσκων καὶ εὐεργεσίας δ' αὐτὴν χωρὶς ἄλλας τε διατελεῖ εὐεργετῶν καὶ διδασκαλείων τοῖς παισὶν ἰδρῶν ὁμοίως λαμπρόν, ἐπαινεῖσαι μὲν αὐτὸν τῆς τηλικαύτης ἀρετῆς ἕνεκα καὶ τῆς εἰς ἅπαν τὸ τῶν Ἑλλήνων γένος εὐνοίας, εὐχαριστήσαι δὲ τῆς ἰδίας εὐεργεσίας αὐτὸν μέγαν ἀνεπὶόντας καὶ τοῦνομα χρυσοῖς γράμμασιν ἀναγράψαντας, ποιεῖσθαι δὲ καὶ δεήσει ὑπὲρ αὐτοῦ

διὰ τοῦ ἐπὶ λευκοτάτης μαρμαρίνης πλακῶς, ἐντετοιχισμένης εἰς τὰ δωρικοῦ ρυθμοῦ προπύλαια τῆς σχολῆς δεξιὰ τῷ εἰσιόντι, κεχαραγμένον χρυσοῖς κεφαλαίοις γράμμασιν ἀκολουθῶν ἐπιγράμματος, συντεθέντος ὑφ' ἡμῶν ὅπερ οἱ Βούλγαροι καταλαβόντες τὴν σχολὴν καὶ μεταβαλόντες εἰς ἴδιον προγυ-

μνάσιον ἐξηφάνισαν κατατεμαχίσαντες τὴν πλάκα, ἣν βραδύτερον ἀντικατέστησαν δι' ἄλλης ἥττον λευκῆς μέχρι τοῦ νῦν ἀγράφου.

Τόνδε δόμον Μουσῶν περικαλλέα ἠδ' ἀρίδηλον
 κυδαίνων πρόφρων πατρίδα τηλόθ' ἑών,
 ἀμφοτέρων κόσμον τε πόλει καὶ θάμβος ὀδίταις
 δείματο Μαρασλῆς τοῦνομα Γρηγόριος.
 Τὸν μεγαλανχῆς ἔνεικε Φιλίππου κύδαιμον ἄστῃ
 τῆς γενεῆς μερόπων φέρεταιον ἄνδρα μάλα,
 Γηράσκει καὶ χαλκὸς ὑπὸ χρόνου, ἀλλ' ἀρετῶν
 Γρηγορίοιο ἀεὶ τὸ κλέος ἀθάνατον.

Ἡ ἀστική τῶν θηλέων σχολῆ μετὰ τοῦ γυμνασίου αὐτῶν, στεγαζομένη πρότερον ἐν τῷ κεντρικῷ ἐπὶ τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν παρθεναγωγεῖο

> κατ' ἐνιαυτὸν πανδημεὶ πρὸς τὸ θεῖον ἢ ἡμέρᾳ ἢ τοῦ ὀνόματος αὐτοῦ γίγνεται
 > εορτὴ καὶ ζῶντι καὶ ἀποθανόντι, ὅπως ἐπιστῶνται οἱ ἐπιγιγνόμενοι ἀεὶ τὴν ἀρε-
 > τὴν αὐτοῦ τὴν εἰς τε τοὺς Ἕλληνας ἅπαντας καὶ εἰς τὴν Πατρίδα».

Μηνὸς Ἀπριλίου κε' 1899.

Σαρησταύρου, ἀπὸ τοῦ 1900 ἔστεγάζετο ἐν τῇ παλαιᾷ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως Ἑλληνικῇ κεντρικῇ σχολῇ, διασκευασθείση καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν θηλέων ἐν τῷ τέως παρθεναγωγείῳ, μετασκευασθέντι. Τὸ δὲ οἰκοτροφεῖον τῶν ἀρρένων ἀπὸ τοῦ 1884 ἔστεγάζετο ἐν τῇ περιόπτῳ οἰκίᾳ τοῦ Σαρησταύρου, κειμένη ἐπὶ τοῦ νοτιανατολικοῦ ἄκρου τοῦ λόφου τῶν Σχοινοβατῶν, κοινοτικῶ κτιρίῳ καταστάση ἀπὸ τοῦ 1890.

Πάντα τὰ σχολεῖα τῆς κοινότητος συνετηροῦντο ἐκ τῆς ἐτησίας χιλιολίου Ζαριφείου ἐπιχορηγήσεως, τῶν ἐτησίων διδάκτρων τῶν εἰς αὐτὰ φοιτῶντων, ἐξαιρουμένων τῶν ἀπόρων φοιτῶντων δωρεάν, τῶν περισσευμάτων ἀμφοτέρων τῶν οἰκοτροφείων καὶ τῶν ναῶν, τῶν ἐνοικίων τῶν κοινοτικῶν κτημάτων καὶ δωρεῶν. Ἡ Βουλγαρικὴ κυβέρνησις καίπερ εἰσπράττουσα παρὰ τῶν ζώντων ἐν τῇ χώρᾳ καὶ ἐξασκούντων οἰονδήποτε ἔργον σχολικὸν ἐτήσιον φόρον μόνον πρωθυπουργοῦντος τοῦ Φιλιππουπολίτου καὶ ἑλληνομαθοῦς Στοιλωφ προσήνεγκεν εἰς τὴν κοινότητα μικρὰν ἐπιχορήγησιν τῇ ἐνεργείᾳ τοῦ τότε προέδρου τῆς ἐφορείας καὶ βουλευτοῦ Καβακλή κ. Δημητρίου Ἀργυριάδου.

§ 6) Ἀκριβῆς στατιστικὴ τῶν κατ' ἔτος φοιτησάντων εἰς ἕκαστον τῶν σχολείων τῆς κοινότητος, τῶν ἀποφοιτησάντων τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων ἀμφοτέρων τῶν φύλων καὶ τῶν διδαξίντων ἀπὸ τῆς συστάσεως τῶν Ζαριφείων μέχρι τῆς καταλύσεως τῆς κοινότητος (1874—1906) δὲν εἶναι δυνατὸν νὰ συνταχθῇ· διότι τὰ τε μητρώα τῶν σχολείων καὶ τὰ ἀρχεῖα τῆς ἱεράς μητροπόλεως κατεστράφησαν ὑπὸ τοῦ Βουλγαρικοῦ ὄχλου κατὰ τὸ ἀνθελληνικὸν ἀνὰ τὴν Βουλγαρίαν κίνημα τοῦ 1906. Κατὰ τοὺς ὑπολογισμοὺς ἡμῶν ἐκ προσωπικῆς γνώσεως ⁽¹⁾ καὶ ἐκ πληροφοριῶν ἄλλων πρεσβυτέρων ἡμῶν ὁ ἀριθμὸς τῶν φοιτησάντων κατ' ἔτος παιδῶν εἰς μὲν τὰ τρία νηπιαγωγεῖα ἐκυμαίνατο ἀπὸ 280—300 καὶ πλέον, εἰς τὴν ἀστικὴν τῶν ἀρρένων σχολὴν ἀπὸ 240—250, εἰς τὴν ἀστικὴν τῶν θηλέων σχολὴν ἀπὸ 260—280, εἰς τὸ πεντατάξιον τῶν ἀρρένων γυμνάσιον ἀπὸ 140—160 καὶ εἰς τὸ τριτάξιον τῶν θηλέων γυμνάσιον ἀπὸ 70—80. Οἱ ἀποφοιτήσαντες ἐξ ἀμφοτέρων τῶν διδασκαλείων καθ' ὅλην τὴν τριακονταετίαν ὑπερέβησαν τοὺς 800, ὧν ἱκανοὶ καὶ ἐξ ἄλλων τῆς Θράκης πόλεων· τούτων ἄλλοι μὲν ἐγένοντο διδάσκαλοι προσ-

¹⁾ Οὐδαμῶς ὑπερβολὴ εἶναι, ἐάν ρηθῇ ὅτι ὁ τὰς γραμμὰς ταύτας χαράσων συνέζησε σχεδὸν μετὰ τῶν Ζαριφείων διδασκαλείων. Γεννηθεὶς ἐν Φιλιππουπόλει καὶ τὴν ἐγκύκλιον ἐκπαίδευσιν ἐν τοῖς σχολείοις ταύτης λαβὼν ἐφοίτησεν ἀπὸ τοῦ 1875—77 εἰς τὸ τότε μεταβληθὲν εἰς νηπιαγωγεῖον ἀλληλοδιδασκτικὸν σχολεῖον τοῦ Νιζοδήμου, ἀπὸ τοῦ 1877—80 εἰς τὸ πρότυπον δημοτικὸν σχολεῖον τῆς Ἀγίας Παρασκευῆς, ἀπὸ τοῦ 1880—83 εἰς τὸ Ἑλληνικὸν σχολεῖον καὶ ἀπὸ τοῦ 1883—87 εἰς τὸ Ζαριφεῖον γυμνάσιον· ἐδίδασκεν ἀπὸ τοῦ 1887—90 ὡς διδάσκαλος ἐν τῷ Ἑλληνικῷ σχολείῳ καὶ ἀπὸ τοῦ 1898—903 ὡς καθηγητὴς ἐν τοῖς Ζαριφείοις γυμνασίοις διευθύνων ἅμα καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν ἀρρένων.

καίρως ἢ διαρκῶς, ἄλλοι δὲ ἐτράποντο εἰς τὴν ἐμπορίαν καὶ ἄλλα βιοπορευτικά ἐπαγγέλματα καὶ ἄλλοι ἐσπούδασαν διαφόρους ἐπιστήμας. Ἐκ τούτου πᾶς τις δύναται νὰ συμπεράνη περὶ τῆς ἐθνικῆς καὶ ἠθικῆς ἐπιδράσεως, ἣν ἐξήσκησαν τὰ Ζαριφεία ἀνὰ τὸν Ἑλληνισμόν τῆς Θρακίας.

Διευθυνταὶ τῶν Ζαριφείων διετέλεσαν: ὁ Γεώργιος Κωνσταντινίδης (1874—1877), ὁ Βλάσιος Σχορδέλης (1877—1879), ὁ Λύσανδρος Χατζῆ—Κώνστας (1879—1880), ὁ Ἰ. Καρακατσανίδης (1880—1881), ὁ Φίλιππος Σακκελαρίου (1881—1883), ὁ Κωνσταντῖνος Τσοῦλκας καὶ ὁ ἀρχιμανδρῖτης Ἰατρουδάς, ὁ μετέπειτα ἀρχιεπίσκοπος Νικοπόλεως καὶ Πρεβέζης (1883—1884), ὁ Γεώργιος Κωνσταντινίδης, τὸ δεύτερον (1884—1887), ὁ Ντούλας Νικολαΐδης (1887—1888), ὁ Γεώργιος Σωτηριάδης (1888—1889), ὁ Ἀλέξιος Ζαμαρίας (1889—1896), ὁ Γρηγόριος Βερναρδάκης (1896—1897), ὁ Δαμιανὸς Ἰωαννίδης (1897—1898), ὁ Ἰωάννης Βεργάδης (1898—1900) καὶ ὁ Ἀθανάσιος Φυλακτὸς (1900—1906). Πάντες φιλόλογοι πλὴν τοῦ Καρακατσανίδου μαθηματικοῦ καὶ τοῦ Ἰατρουδάκι Θεολόγου, καὶ Μακεδόνες πλὴν τοῦ Σχορδέλη Θρακὸς Στενημαχίτου, Ζαμαρίου Ἡπειρώτου καὶ Βερναρδάκη Λεσβίου.

Ἐκ τῶν διδαξάντων ἐν τοῖς Ζαριφείοις καθηγητῶν ἀναγράφομεν ἐνταῦθα μόνον τοὺς διδάτορας τοῦ Ἑθνικοῦ ἡμῶν Πανεπιστημίου ἢ Γερμανικῶν Πανεπιστημίων χρονολογικῶς ἀρχόμενοι ἀπὸ τῆς συστάσεως. Τοιοῦτοι ὑπῆρξαν: ὁ Χρῖστος Τσουντας, Θραξ Στενημαχίτης, φιλόλογος ἀρχαιολόγος· Γεώργιος Μουσαῖος—Θραξ Στενημαχίτης, φιλόλογος· Γεώργιος Ἀναγνωστόπουλλος—Θραξ, φιλόλογος παιδαγωγός· Πέτρος Παπαγεωργίου—Μακεδών, ὁ περιώνυμος φιλόλογος· Κρατῖνος Ἀποστολίδης—Λαμιεύς, φιλόλογος· Βασίλειος Μυστακίδης—Κωνσταντινουπολίτης, φιλόλογος—μυσειωνοδίφης· Ἰ. Καρακατσανίδης—Μακεδών, μαθηματικός· Νικόλαος Παπαγεωργίου—Μακεδών, φιλόλογος· Κωνστ. Κέκκος—Μακεδών, φιλόλογος· Ἰωάννης Βογιατζῆς—Εὐβοεύς, φιλόλογος· Γεώργιος Μαντινεῖος—Ζακύνθιος, φυσικός· Ἀπόστολος Κωνσταντῖνου—Δελβινιώτης, φιλόλογος· Δημήτρ. Νικολαΐδης—Ἡπειρώτης, φιλόλογος· Γεώργιος Ἀθανασιάδης—Πατρεύς, φυσικός· Δαμιανὸς Ἰωαννίδης—Μακεδών, φιλόλογος· Ἰωάννης Ζαννέτος—Βαρναῖος, φιλόλογος—παιδαγωγός· Εὐγένιος Χασιώτης—Ἡπειρώτης, φιλόλογος· Ἀλέξιος Βορωνάκης—Ἡπειρώτης, Θεολόγος· Δημήτριος Στέφος—Μακεδών, φυσικός· Κυριακὸς Στεφανίδης—Θραξ, Φιλίππουπολίτης, μαθηματικός· Σταμάτιος Ψάλτης—Θραξ, φιλόλογος γλωσσολόγος· Κ. Μυρτίλος Ἀποστολίδης—Θραξ Φιλίππουπολίτης, φιλόλογος· Χριστοφόρος Δρακοντίδης—Πόντιος, φιλόλογος· Νικόλαος Τσιγκερίδης—Θραξ Φιλίππουπολίτης, Θεολόγος· Ἰωάν. Ἀγγελῆς—Μακεδών, φιλόλογος· Εὐάγγελος Τάνος—Μακεδών, φιλόλογος· Ἰ. Ἀρβανίτης—Ἀθηναῖος, μαθηματικός· Γ. Τούσας—Μακεδών,

φιλόλογος· Κωνστ. Ρώτας—Κορυτσαῖος, φιλόλογος· Κ. Οἰκονομίδης—Μακεδών, μαθηματικός.

Μνημονευτέοι ὡσαύτως διὰ τὴν εὐδόκιμον καὶ χρονίαν διδασκαλίαν ὁ τελειόφοιτος τῆς φιλολογικῆς σχολῆς τοῦ Ἐθνικοῦ Πανεπιστημίου Πέτρος Κυριτοῖδης—Ἠπειρώτης καὶ οἱ τελειόφοιτοι τῆς Ριζαρείου σχολῆς, ὑπότροφοι ἐκ τοῦ Κομιζοπουλλεῖου κληροδοτήματος Ἰ. Τζωαννόπουλλος—σύγκελλος καὶ Γ. Δημητριάδης—Φιλιππουπολίται. Ὡσαύτως ἡ τελειόφοιτος τοῦ Ἀρσακείου, εὐπαιδευτος καὶ παιδαγωγικῆ Σμαράγδα Χατζῆ-Δαῆ—Φιλιππουπολίτις, ἐπὶ τριακονταετιάν καὶ πλέον διευθύνουσα τὸ παρθεναγωγεῖον καὶ τὸ οἰκοτροφεῖον τῶν θηλέων μέχρι τῆς καταλύσεώς των.

Σὺν τῇ καταλύσει τῆς κοινότητος ὑπὸ τῆς Βουλγαρικῆς κυβερνήσεως τῷ 1906 τὰ σχολεῖα αὐτῆς ἐπαύσαντο λειτουργοῦντα καὶ ἔκτοτε ἐπηκολούθησεν ὁ ἀθρόος ἐκπατρισμός των Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν πρὸς διάσωσιν τοῦ ἔθνομος τῶν πάντα δὲ τὰ σχολικὰ κτίρια, οἱ Ἑλληνικοὶ ναοὶ καὶ τὰ κοινοτικά κτήματα (οἰκίαι, ἐργαστήρια, ἀγροί, μοναστήρια ἐπὶ τῆς Ροδόπης) καταληφθέντα κατέχονται νῦν ὑπὸ τῶν Βουλγάρων, οἵτινες οὐδὲν Ἑλληνικὸν ἴχνος κατέλιπον ἐπ' αὐτῶν. ἔξαιρουμένου τοῦ ἐπὶ τῆς ἀκροπόλεως ναοῦ τοῦ ἁγίου Δημητρίου, ὅστις παρεδόθη εἰς τοὺς πρόσφυγας Ρώσσους πρὸς ἐκκλησιασμόν. Αὕτη ἦτο ἡ μοῖρα τῶν ἀνθηρῶν σχολείων τῆς φιλομούσου καὶ φιλοθρήσκου ἑλληνικῆς Κοινότητος, τῆς λαμπροτάτης τῶν Θρακῶν μητροπόλεως Φιλιππουπόλεως ἀρχομένου τοῦ εἰκοστοῦ αἰῶνος.

§ 7 Τὴν φιλομουσίαν δὲ καὶ τὴν φιλαλληλίαν ἅμα τῶν Ἑλλήνων Φιλιππουπολιτῶν πρὸς τοῖς σχολείοις μαρτυροῦσι καὶ οἱ ἐπὶ ἔτη εὐδοκίμως λειτουργήσαντες σύλλογοι αὐτῶν κινήσαντες τὴν ἀμιλλαν τῶν συνοίκων Βουλγάρων. Οἱ πρῶτοι ἰδρυθέντες σύλλογοι ἦσαν τὸ φιλανθρωπικὸν *Σωματεῖον τῶν Καλῶν Ἔργων* (1867) καὶ ὁ φιλεκπαιδευτικὸς *Σύλλογος τῶν Φιλομούσων* (1869) ⁽¹⁾, οἵτινες ἐξεπλήρωσαν τοὺς σκοποὺς των τελεσφόρως ἐπὶ τουρκοκρατίας. Ἀπὸ δὲ τῆς ὑπὸ τῶν Ρώσων ἀπελευθερώσεως τῆς πόλεως ἀπὸ τῶν Τούρκων (1878) ἐλειτούργησαν οἱ ἐξῆς σύλλογοι:

α') Ἡ Ἑστία, φιλολογικὸς μετ' ἀναγνωστηρίου, σκοπὸν ἔχων τὴν εἰς τὸ κοινὸν μετάδοσιν γνώσεων διὰ διαλέξεων ἐπὶ ποικίλων κοινωνικῶν καὶ ἱστορικῶν θεμάτων, γινομένων ὑπὸ τῶν λογίων καὶ ἐπιστημόνων.

β') Ἡ Ἰσχὺς, φιλολογικὸς ὡς ἡ Ἑστία καὶ φιλανθρωπικὸς, ἐρχόμενος ἀρωγὸς εἰς ἐνδεεῖς οικογενείας, ἐστεγάζετο δὲ εἰς τὸν πρῶτον ὄροφον τοῦ νηπιαγωγείου τῆς Ἀγίας Μαρίνης, ὅπερ ἰδίᾳ δαπάνῃ ἀνήγειρε καὶ τῇ Κοινότητι ἐδωρήσατο.

γ') Ὁ Ὀρφεύς, μουσικὸς ἐν ἀρχῇ σκοπῶν τὴν διάδοσιν τῆς μουσικῆς

¹⁾ Βλ. Σκορδέλη, αὐτόθι σελ. 5.

καὶ τὴν καλλιέργειαν τοῦ μουσικοῦ αἰσθήματος· ἔχων θαυμασίως συγκερο-
τημένην ἐκ πνευστῶν καὶ ἐγγόρδων ὄργάνων ὀρχήστραν μετὰ χορωδίας ἐφή-
βων διωργάνου κατὰ τὸν χειμῶνα συναυλίας καὶ χοροεσπερίδας ἐν τῇ αἰ-
θούσῃ τῆς σχολῆς τῆς Ἁγίας Παρασκευῆς, μετασκευασθεῖση καταλλήλως·
εὐρυνθέντος δὲ τοῦ σκοποῦ αὐτοῦ μετὰ τὴν κατάργησιν τῆς Ἑστίας, τῆς Ἰ-
σχύος καὶ τῆς Ἀναγεννήσεως ἴδρυσεν δύο ἕτερα τμήματα, τὸ φιλολογικὸν
διοργανοῦν διαλέξεις καὶ τὸ φιλανθρωπικόν, σιτίζον τὰς μεσημβρίας τῶν ἐρ-
γασίμων σχολικῶν ἡμερῶν καὶ ἐνδύον κατὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων
καὶ τοῦ Πάσχα τοὺς ἀποδεδειγμένως ἀπόρους τῶν ἀστικῶν σχολῶν μαθητὰς
καὶ μαθητρίδας.

δ') Ἡ Ἀναγέννησις, φιλολογικὸς, διοργανῶν κατὰ τὸν χειμῶνα δις τῆς
ἐβδομάδος κοινωφελεῖς διαλέξεις ἐν τῇ αἰθούσῃ τοῦ νηπιαγωγείου τῆς Ἁγίας
Μαρίας, πληρουμένη ἐκάστοτε ὑπὸ φιλομαθοῦς ἀκροατηρίου ἐξ ἀμφοτέρων
τῶν φύλων συμπεριληφθεῖς εἶτα ἐν τῷ Ὁρφεῖ ὡς φιλολογικὸν αὐτοῦ τμήμα.

ε') Ἡ Ἀλληλοβοήθεια, σύλλογος τῶν πατρίων σκοπῶν τὴν διὰ διαλέ-
ξεων, ἐσπερίδων, ἐκδρομῶν, νυκτερινῶν μαθημάτων, συναυλιῶν, σκηρικῶν πα-
ραστάσεων καὶ ἀναγνωστηρίου τόνωσιν τοῦ ἐθνικοῦ αἰσθήματος καὶ τὴν δια-
τήρησιν τῶν πατρίων παρὰ τοῖς ἐφήβοις τὸ πλεῖστον μέλεσιν αὐτοῦ.

ς'. Ἡ Ὁμόνοια, σύλλογος τῶν Ἑλλήνων ἐν τῇ πόλει ὑπηκόων, ἔχων
ἀναγνωστήριον καὶ συνεντευκτήριον λέσχην· καὶ

ζ'. Ἡ Εὐρυδίκη σύλλογος τῶν Ἑλληνίδων τῆς πόλεως κυριῶν, φιλαν-
θρωπικὸς καὶ φιλεκπαιδευτικὸς, διατηρῶν τὸ νηπιαγωγεῖον τοῦ ἁγίου Κοιν-
σταντίνου, ὅπερ ἔφερε καὶ τὸ ὄνομα αὐτοῦ καὶ ἐρχόμενος ἀρωγὸς εἰς ἐνδε-
εῖς οἰκογενεῖας· τὸ κύριον ἔσοδον τοῦ συλλόγου ἦσαν αἱ εἰσπράξεις ἐκ τοῦ
ἐτησίου μεγάλου χοροῦ, ὃν διοργάνου μετὰ τὰς ἑορτὰς τῶν Χριστουγέννων,
καταστάντα περιώνυμον διὰ τὴν ἐν αὐτῷ ἐκάστοτε παρουσίαν πασῶν τῶν
καλλονῶν τοῦ ὠραίου τῆς πόλεως φύλου, διὰ τὴν πολυτέλειαν τῶν ἀμφιε-
σμῶν αὐτοῦ, τὸ πλούσιον κυλικεῖον, τὸν λαμπρὸν τῆς αἰθούσης διάκοσμον,
τὴν θαυμασίαν ὀρχήστραν (τοῦ Ὁρφέως) καὶ τὴν παροιμιώδη χορευτικὴν
δεξιότητα τῶν Φιλίππουπολιτῶν καὶ Φιλίππουπολιτίδων. (1).

Ἄπαντες οἱ προμνημονευθέντες σύλλογοι πλὴν τοῦ τῆς Εὐρυδίκης

1) Ἐν ἔτει 1901 ὁ ἡγεμὼν Φερδινάνδος διατρίβων ἐν τῇ πόλει κατὰ τὰς ἡμέρας
τοῦ χοροῦ καὶ ἄνευ προειδοποιήσεως παραστάς ἀπροσδοκῆτως εἰς αὐτόν, διδόμενον
ἐν τῇ μεγάλῃ αἰθούσῃ τῆς σχολῆς Μαρσλῆ, κατεπλάγη διὰ τὸν διάκοσμον τῆς αἰ-
θούσης, τὴν ἐν τῷ χορῷ εὐταξίαν, τὸν ἑσμὸν τῶν καλλονῶν καὶ τῶν πολυτελῶν
καὶ κομφῶν ἀμφιεσμῶν τῶν κυριῶν καὶ τὴν λαμπρὰν ὀρχήστραν, ἣν ἐνόμισεν ὅτι
ὁ σύλλογος ἐπίτηδες προσεκάλεσεν ἐκ Βιέννης· ἀποχωρήσας δὲ μετὰ ὄραν ἐξέφρασε
παρηρησίᾳ εἰς τὴν πρόεδρον τοῦ συλλόγου τὴν εὐγενῆ δέσποιναν Ἑλένην Ἀργυριά-
δου τὸν θαυμασμὸν καὶ τὰς εὐχαριστίας του.

συνετηροῦντο διὰ τῶν συνδρομῶν καὶ τῶν δωρεῶν τῶν μελῶν των, τινὲς δ' εἶχον καὶ ἀποθεματικὰ κεφάλαια εἰς χρῆμα, ὁμολογίας καὶ κτίρια.

§ 8 Τῆ φιλομουσίᾳ παραλλήλως ἔβαινε καὶ τὸ φιλόθρησκον τῶν Ἑλλήνων Φιλίππουπολιτῶν. Οἱ ἕξ ναοὶ των, οἵτινες ἦσαν κατάμεστοι εὐλαβοῦς ἐκκλησιάσματος κατὰ τὰς ἀκολουθίας τῶν Κυριακῶν καὶ τῶν ἄλλων ἐπισήμων ἑορτῶν, νῦν δὲ κενοὶ μεθ' ὅλον τὸν δεκαπλασιασμὸν τοῦ Βουλγαρικοῦ ὀρθοδόξου ποιμνίου τῆς πόλεως (1) ἀπὸ τοῦ χρόνου τῆς καταθλίψεως των, συνετηροῦντο εὐπροσώπως διὰ τῶν μηνιαίων τῶν ἐνοριτῶν συνδρομῶν, τῆς πωλήσεως ἁγιοκηρίων καὶ τῶν ὠρισμένων ὑπὸ τῆς ἱερᾶς Μητροπόλεως δασμῶν ἐπὶ τῶν τελουμένων ἐν αὐτοῖς κηδειῶν, μνημοσύνων, βαπτισμάτων καὶ γάμων καὶ διὰ τῶν ἐνοικίων τῶν ἰδίων των κτημάτων, τῶν περισσευμάτων περιερχομένων ἐκάστοτε κατὰ τοὺς τελευταίους χρόνους εἰς τὸ ταμεῖον τῆς κοινότητος. Οἱ ἐφημέριοι καὶ οἱ ἱεροψάλται ἐκάστου ναοῦ πλὴν τῆς τακτικῆς αὐτοῖς μηνιαίας ὑπὸ τοῦ ναοῦ ἐπιχορηγήσεως εἶχον καὶ τὰ τυχερά των, ὥστε ἔζων εὐπροσώπως καὶ ὀπωσοῦν ἀνέτως. Διακοῦντο δὲ οἱ ναοὶ ὑπὸ τριμελοῦς ἐπιτροπείας ἕκαστος, τῶν ἐπιτρόπων, ἐκλεγομένης ὑπὸ τῶν ἐνοριτῶν καὶ λογοδοτούσης εἰς αὐτοὺς κατὰ τὴν λῆξιν τοῦ ὑπουργήματός της καὶ τὴν ἐκλογὴν νέας. Συνήθως δὲ οἱ αὐτοὶ ἐπίτροποι ἐξελέγοντο ἐπανειλημμένως ἕνεκα τῆς μετὰ ζήλου ἀφοσιώσεώς των εἰς τὴν ὑπηρεσίαν τῶν ναῶν, ὥστε πολλοὶ τούτων ἦσαν τοιοῦτοι ἐφ' ὅρου ζωῆς.

Ὁ μητροπολίτης ἤδρευεν ἐν τῇ Μητροπόλει, ἐν ἣ ἦσαν καὶ τὰ γραφεῖα τῆς κοινότητος, ἦτο δὲ αὐτοδικαίως ὁ Πρόεδρος τῆς κοινότητος ὡς Θρησκευτικῆς, ἣτις διηρθύνετο ὑπὸ αἰρετῶν ἀντιπροσώπων, τῶν δημογερόντων, ἐκλεγομένων ὑπὸ τῆς κοινῆς τῶν πολιτῶν συνελεύσεως ἀείποτε εὐπολίτων πολιτῶν καὶ δὴ ἐκ τῶν παλαιῶν οἰκογενειῶν. Οἱ δημογέροντες ἐξέλεγον τὴν ἐφορείαν τῶν σχολείων. Δημογεροντία δὲ καὶ ἐφορεία συνεργαζομένη ὑπὸ τὴν προεδρείαν τοῦ ἐκάστοτε μητροπολίτου καὶ αὐτοῦ κωλυομένου ὑπὸ τὴν τοῦ πρεσβυτέρου τῶν δημογερόντων ἢ τοῦ προέδρου τῆς ἐφορείας ἐφρόντιζε πατρικῶς περὶ τῶν κοινοτικῶν καὶ τῶν σχολικῶν πραγμάτων. Μετὰ τὴν ἔνωσιν τῆς Ρωμυλίας μετὰ τῆς Βουλγαρίας κατὰ νόμον τοῦ κράτους ἡ πενταμελής ἐφορεία τῶν σχολείων ἐξελέγετο ἐκάστοτε κατὰ τὰς δημοτικὰς ἐκλογὰς τῆς πόλεως ὑπὸ τῶν Ἑλλήνων Βουλγάρων ὑψηλῶν, τῶν ἐγγεγραμμένων ἐν τοῖς δημοτικοῖς καταλόγοις καὶ ἀπετελεῖτο ἐκ Βουλγάρων ὑψη-

1) Τὸν πυρῆνα τοῦ ἐκκλησιάσματος τῶν τέως ἑλληνικῶν ναῶν καὶ σήμερον ἀποτελοῦσιν αἱ ἐναπομείναναι ἐν τῇ πόλει Ἑλληνίδες, καὶ αἱ ἐκβουλγαρισθεῖσαι τριαῦται μετὰ τῶν τέκνων των κατὰ οἰκογενειακὴν ἀνατροφὴν.

κόων μόνον, ὑπευθύνων πρὸς τὴν κυβέρνησιν τῆς χώρας. (1). Δημογέροντες ὁμως ἐξελέγοντο ὑπὸ τῆς γενικῆς συνελεύσεως τῶν πολιτῶν ἐν τῇ Μητροπόλει καὶ Ἕλληνες ὑπὶχοι. Ἡ κοινότης εἶχεν ἔμμισθον γραμματέα καὶ βοηθὸν αὐτοῦ, ἐπιστάτην ἐπὶ τῶν κτημάτων· καθήκοντα δὲ τομίου ἀνελάμβανεν ἑκάστοτε τῶν δημογερόντων τις.

Ἡ Μητροπολις (νῦν Βουλγαρικὴ) ἦτο κοινοτικὸν κτίριον παρὰ τῷ ναῷ τῆς ἁγ. Μαρίνης, ἀνεγερθὲν ἐκ βάρθρων ἐν ἔτει 1890 ἀρχιερατεύοντος τοῦ Ἰωακείμ Εὐθυβούλη τῇ κοινῇ συνδρομῇ μόνον τῶν Ἑλλήνων ἐν ἣ ἴθειε ἦτο ὁ κῆπος τῆς παλαιᾶς ἀπ' αἰῶνων μητροπόλεως, καταρριφθείσης ὡς ἐτοιμορρόπου. Τὰ εἰσοδήματα τοῦ μητροπολίτου ἦσαν τὰ ἐμβατικά τῶν ἱερέων ὅλης τῆς ἐπαρχίας τῆς ἱερᾶς μητροπόλεως Φιλίππουπόλεως, τ.ἔ. ἐτήσιός τις οὕτως εἰπεῖν ἐπαγγελματικὸς φόρος αὐτῶν, ὁ στεφανικὸς τοῦ ἐκκλησιαστικοῦ ποιμνίου φόρος, *στεφανάτικα*, τ.ἔ. ἐτήσιος προαιρετικὸς φόρος, ὃν ἐκάστη εὐπορος οἰκογένεια ἐπλήρωνε καὶ τὰ τυχερὰ αὐτοῦ, ἦτοι αἱ εἰσπράξεις ἐξ ἀδειῶν γάμου καὶ ἐκδόσεως ποικίλων πιστοποιητικῶν καὶ αἱ ἐκ κηδεϊῶν, μνημοσύνων, λειτουργιῶν, βαπτίσεων, στεφανώσεων, ἐν αἷς παρίστατο προσκαλούμενος. Ἐπὶ τοῦ βουλγαρικοῦ καθεστῶτος ὁ μητροπολίτης ἐλάμβανε καὶ γενναίαν ἐπιχορήγησιν ἐξ Ἑλλάδος. Ἀπαξ τοῦ ἔτους περιώδευεν ὅλην τὴν ἐπαρχίαν του πρὸς ἐπίβλεψιν καὶ διευθέτησιν τῶν τε ἐκκλησιαστικῶν καὶ σχολικῶν πραγμάτων καὶ πρὸς εὐλογίαν τοῦ ποιμνίου του.

Εἰρησθῶ δ' ἐν παρόδῳ ὅτι καὶ δύο ἐφημερίδες, τρεῖς τῆς ἐβδομάδος ἐκάστη, ἐξεδίδοντο ἐν Φιλίππουπόλει, ἡ *Φιλίππουπολις* ὑπὸ τοῦ Δημητρίου Κουμαριανοῦ, σθεναροῦ δημοσιογράφου, ἀρξαμένη ἀπὸ τοῦ αὐτονομικοῦ ἤδη καθεστῶτος καὶ αἱ *Εἰδήσεις τοῦ Αἴμου* ἀπὸ τοῦ 1896, ἀντικαταστήσασα τὸν μετὰ δύο ἐτῶν ἐκδοσιν ἀποθανόντα *Μηνύτορα τοῦ Αἴμου*, ὑπὸ τοῦ λο-

1) Ἐκ τῶν ἐπὶ Τουρκοκρατίας δημογερόντων μνημονευτέοι οἱ ἀειμνηστοὶ *Μιχαλάκις βέης Γκιουμουσεργδάνης*, εὐπατριδῆς μεγαλοκτηματίας καὶ ὁ ἱατρὸς *Μιχαήλ Βλάδος*, διδάκτωρ τοῦ ἐν Βιέννῃ Πανεπιστημίου, διὰ τοὺς σθεναροὺς ἀγῶνας οὓς ἐπὶ ἔτη διεξήγαγον πρὸς ὑποστήριξιν τῶν συμφερόντων τῆς Κοινότητος καὶ τοῦ Ἑλληνισμοῦ κατὰ τοὺς ὄξεις ἐκκλησιαστικοὺς ἀγῶνας τῶν Βουλγάρων ἐναντίον τοῦ Οἰκουμενικοῦ Πατριαρχείου καὶ τῆς Κοινότητος ἐν γένει. Ἐκ δὲ τῶν ἐπὶ τοῦ αὐτονομικοῦ καὶ Βουλγαρικοῦ καθεστῶτος, ὁ εὐπατριδῆς ἔμπορος *Δημήτριος Ἀργυριάδης*, καὶ ὁ ἐκ Στενιμάχου, ἐν Φιλίππουπόλει δ' ἐγκατεστημένος ἱατρὸς *Σωτήριος Ἀντωνιάδης*, διδάκτωρ τοῦ ἐν Βιέννῃ Πανεπιστημίου, πολλάκις ἀντιπροσπεύσαντος τοὺς Ἕλληνας ἐν τῇ βουλῇ Σόφιας, ὁ μὲν πρῶτος τοὺς τῆς ἐπαρχίας Καβακλῆ, ὁ δὲ δεύτερος τοὺς τῆς Στενιμάχου, οἵτινες ὡς τε δημογέροντες καὶ πρόεδροι τῆς Ἐφορείας τῶν σχολειῶν τῆς πόλεως εἰργάσθησαν μετὰ ζήλου καὶ αὐτοθυσίας ἀξιεπαίνου ὑπὲρ τῆς Κοινότητος, ἧς ὁ βίος ὀλονέν καθίστατο δυσχερέστερος ἕνεκα τῶν παρεμβαλλομένων κωλυμάτων καὶ τῆς ἐξασκουμένης κρῆψα ἢ φανερὰ πείσεως ὑπὸ τῶν ἑκάστοτε κυβερνήσεων καὶ τῶν συνοίκων Βουλγάρων.

γίου ἱατροῦ Φιλίππου τοῦ Σκαρλάτου Κωνσταντινίδου. Ἀμρότερα κατὰ τὸν βίον τῶν ὑπερεμάχησαν τῶν ἐθνικῶν καὶ τῶν κοινοτικῶν συμφερόντων. Ἐκ τῶν πρσειρημένων δύναται τις νὰ κρίνη περὶ τῶν θυσιῶν, ἅς ὑφίσταντο ἔκουσίως καὶ προθύμως οἱ Ἕλληνες Φιλίππουπολῖται χάριν τοῦ ἐθνισμοῦ τῶν, αἵτινες προστιθέμενοι εἰς τοὺς κρατικούς καὶ δημοτικούς φόρους καὶ ἄλλας γενικωτέρας ὑποχρεώσεις ἐβάρυνον πολὺ τὸν ἐτήσιον προϋπολογισμόν τῶν. (1)

Α Π Ο Μ Ν Η Μ Ο Ν Ε Υ Μ Α Τ Α

Ἐπὶ τὸν τίτλον «Τὰ πρακτικὰ τῆς Σχολῆς Στενημάχου 1851» ἐδημοσιεύθη εἰς τὸν τόμον τῶν «Θρακικῶν» τοῦ 1928 ἐκ χειρογράφου μία ἱστορικὴ ἀνασκόπησις τῶν ἐκπαιδευτικῶν τῆς Στενημάχου Ἀν. Ρωμυλίας γεγραμμένη ἐπὶ τοῦ Βλ. Σκορδέλη.

Τοῦ χειρογράφου τούτου συνέχειαν ἀποτελοῦν τὰ ἐπὶ τὸν τίτλον «Ἀπομνημονεύματα» σημειώματα τοῦ ἰδίου. Τὰ παραθέτομεν ἐνταῦθα ὡς διαφωτιστικὰ περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν διοικοῦντο κοινοτικῶς οἱ Στενημαχῖται τὴν ἐποχὴν ἐκείνην (1860 ὅτε ἐγράφησαν) καὶ πρώην.

Ὁ κυριώτερος πόρος τῶν Στενημαχικῶν εἶνε ἡ ἀμπελουργία, περὶ ἣν ἅπαντες σχεδὸν ἐνασχολοῦνται. Συνήθεια ἦν (ἐκλείπουσα ὀσημέραι) τῇ 14 7/βρίου, ἡμέρᾳ τοῦ τιμίου Σταυροῦ, νὰ συνέρχωνται ἐμπροσθεν τοῦ ναοῦ τῆς Κοιμήσεως τῆς Θεοτόκου (τὸ μέρος ἐκεῖνο ὀνομάζεται Μεσοχώρι) οἱ εὐπορώτεροι καὶ οἱ πτωχοί, ὥστε ἐν κοινῇ συνελεύσει νὰ προσδιορίζωσι τὴν τιμὴν, καθ' ἣν θέλει πωληθῆ ἡ χιλιάς τῶν σταφυλῶν. Οἴκοθεν ἐννοεῖται, ὅτι ταραχώδεις ἀπλοῖκαὶ συζητήσεις ἐγίνοντο, τῶν μὲν πτωχοτέρων ἀπαιτούντων ἀνωτέρας τιμᾶς, τῶν δὲ πλουσίων διδόντων μικράς, καὶ κατηγορίαι καὶ ἀντεγκλήσεις καὶ ὕβρεις οὐχὶ ὀλίγαί ἐλάμβανον χώραν. Τέλος προσδιορίζετο ἡ τιμή. Τοῦτο ἐλέγετο «ἐκοψαν τὸ παζάρι».

Περὶ τὴν ἐσωτερικὴν κυβέρνησιν τῆς κωμοπόλεως ἐπεκράτει εἰδὸς τι ὀλιγαρχίας πατριαρχικῆς, λέγω πατριαρχικῆς, διότι ὁ δῆμος προσέφερε σέβας καὶ ἀγάπην πρὸς τοὺς ἄρχοντας του, οἵτινες ἀφ' ἐτέρου κατὰ τὸ μᾶλλον

1] Ἐκ τοῦ ἀνεκδότου συγγράμματος «Θράκη καὶ Φιλιππούπολις» ἀπὸ τῶν ἀρχαιοτάτων μέχρι τῶν καθ' ἡμᾶς χρόνων, Β, XXV.

καὶ ἦττον ἐζήτουν περὶ τὰ σπουδαιότερα τῶν πραγμάτων τὴν γνώμην αὐτοῦ. Οὐχ ἦττον οὐ μικρὰς καταχρήσεις περὶ τὴν διοίκησιν καὶ διαχείρισιν τῶν κοινῶν χρημάτων διέπραττον οἱ λεγόμενοι Τσιουρπατζίδες (πρόκριτοι ἢ δημογέροντες)· ἀλλ' ἐν πολλαῖς περιστάσεσιν ἀνεφάνησαν πρόκριτοι ἐννοοῦντες τὴν θέσιν των, δεῖξαντες ἀκεραϊότητα καὶ δικαιοσύνην καὶ ἐν καιροῖς δεινοῖς ἀξιομίμητον καρτερίαν καὶ γενναιοφυχίαν. Πολλοὶ καὶ εἰς Κωνσταντινούπολιν μετέβησαν, διὰ νὰ ἐπιτύχωσιν ὠφελειῶν τινῶν κοινῶν ὑπὲρ τῆς πατρίδος. Ἀναφέρω δὲ ἐκ παραδόσεως, μὴ ἐπιδεχομένης ἀμφισβήτησιν, περιστατικὸν δεικνύον τὸ ἀτρόμητον ἦθος τῶν Στενημαχιωτῶν. Μόλις πρὸ 15 ἔτων εἶχε πυρποληθῆ ἄρδην ὁ Στενήμαχος ὑπὸ τοῦ Σινάπη, τῷ 1805, ἄλλος τουρκοκληστὴς ἐλυμαίνεται τὴν ἐπαρχίαν καὶ ἔφθασεν εἰς τὴν κώμην Βοδινά· ἐκεῖθεν δ' ἔστειλεν ἄγγελον εἰς Στενήμαχον ζητῶν ὡς σημεῖον ὑποταγῆς ἐνδύματα, σαβρούλια διὰ τοὺς ἀνθρώπους του κ. τ. λ. Πρόκριτος ἦν τότε Χ'' Ἀργύρης τις· ἐκάθητο οὗτος ἔμπροσθεν ἐργαστηρίου τινός, ὅτε ἦλθεν ὁ ἄγγελος τοῦ τουρκοκληστοῦ Ἰμὴν—Ἀγᾶ μὲ τὰς ἀπαιτήσεις του, οὗτος δὲ εἰς ἀπάντησιν ἐκβαλὼν τὸ μανδύλιόν του καὶ δέσας εἰς αὐτὸ μολυβδόβολά τινα καὶ πυρίτιδα ἐνεχείρισεν ἐκείνῳ, εἰπὼν ν' ἀπέλθῃ πρὸς τὸν κύριόν του. Ἴσως τὸ μέτρον ἦτο παράβολον, διότι συνέπεια αὐτοῦ ἐγένετο τὸ νὰ ἐπέλθῃ κατὰ τοῦ Στενημάχου μεθ' ὅλων τῶν δυνάμεών του ὁ Τοῦρκος ἐκεῖνος, καί, διὰ προδοσίας παραδοθείσης, μετὰ γενναίαν ἀντίστασιν, τῆς πόλεως, νὰ λεηλατήσῃ αὐτήν. Οὐχ ἦττον τὸ περιστατικὸν δεικνυσι τὴν τε γενναϊότητα τοῦ προκρίτου Στενημαχιώτου, ἐκτὸς δὲ τούτου μαρτυρεῖ καὶ ὅτι ὁ λαὸς ὀπωσδήποτε ὑπῆκουεν εἰς τοὺς προὔχοντάς του, τοῦλάχιστον ὅταν οὗτος ἐπολιτεύετο συμφώνως μὲ τὴν κοινὴν γνώμην, καὶ τὸ ν' ἀποφασίσωσιν οἱ κάτοικοι νὰ δεχθῶσι τὴν κήρυξιν, οὕτως εἰπεῖν, τοῦ πολέμου, γενομένην παρὰ τοῦ προκρίτου αὐτῶν, δεικνύει βεβαίως ὅτι ὁ Χ'' Ἀργύρης ἐπολιτεύθη τότε κατὰ τὴν κοινὴν γνώμην. Ἐν γένει δὲ οἱ ἀρχαιότεροι ἐκεῖνοι πρόκριτοι εἶχόν τι τὸ ἀνεξάρτητον, ἐν ᾧ οἱ μετ' ἐκείνους καὶ οἱ καθ' ἡμᾶς στεροῦνται τοῦτο, καὶ ζητοῦσι πάντοτε τὴν ἀρχὴν δι' ἐξωτερικῆς ἐποστηρίξεως τῶν δυνατῶν τῆς Φιλιππουπόλεως· καὶ ἐγένοντο μὲν πάντοτε προεστῶτες οἱ πλουτῶ ἰσχύοντες, ἀλλὰ φαίνεται, ὅτι δὲν ἦτο ὁ πλοῦτος τὸ μόνον ἀπαιτούμενον προσόν, ἀλλὰ καὶ ἐπιρροὴ ἐσωτερικὴ καὶ προτερήματα, ὥστε ἡ πατριαρχικὴ ἐκεῖνη ὀλιγαρχία δύναται μᾶλλον νὰ ὀνομασθῆ ἀριστοκρατία κατὰ τὴν ἀγαθὴν ἐκδοχὴν τῆς λέξεως. Τὸ σύστημα τοῦτο, καθ' ὃ οἱ ἀριστοὶ ἦρχον σχεδὸν ἀπολύτως, καὶ ὅμως ὁ λαὸς εὐχαρίστως αὐτοῖς ὑπήκουε, διήρξασε μέχρι πρὸ ὀλίγων ἐτῶν.

³ Ἦρξαν δὲ οἰκογένειαι, καθ' ὅσον ἔχω ἐκ μνήμης καὶ παραδόσεως, αἱ ἑξῆς: Χ' Χρυσάφη, Χ'' Ἀργύρη, Πρίμου, Γκέλογλου, Μάρδα, Ξαφίξα, Χ'' Νικόλα, (οὐχι ἰθαγενὴς οὗτος, ἀλλ' ἐκ Ναούσης τῆς Μακεδονίας, ἀπο-

κατασταθῆις ἐν Στενημάχῳ μετὰ τῆς οἰκογενείας περὶ τὰ τελευταῖα ἔτη τῆς παρελθούσης ἑκατονταετηρίδος, εἶχε τρεῖς ἄλλους ἀδελφούς, ὧν ὁ εἰς Μιχαήλ, χρυσοχόος τὸ ἐπάγγελμα, ὡς ἦσαν ἐξ ἀρχῆς ὅλοι οἱ ἀδελφοί, εἶνε πάππος τοῦ γράφοντος ταῦτα, ἄλλος δὲ ἀδελφὸς ἀπῆλθεν εἰς Ἰνδιάν, Γιαννακάκη, Μανώλογλου, Τζιούντα, Καραγκιῶζογλου, ἀρχαιότερον χρηματίσαντος τούτου, καὶ ἄλλοι, ἐπ' ἐσχάτων δὲ τῶν ἡμερῶν Γ. Μεξεβίρης, ὁ ἔσχατος τῶν τοῦ συστήματος τούτου, ἄνθρωπος νουνεχῆς, φιλόκαλος καὶ δημοκρηδῆς. Παρατηρεῖται δὲ ὑπὸ τῶν Στενημαχιωτῶν, ὅτι οὐδεμία τῶν ἀρξασῶν τούτων οἰκογενειῶν περιεσώθη εὐτυχῆς, ἀλλ' ἔληξεν εἰς συμφοράς. Τοῦτο ἀναπολεῖ εἰς τὴν μνήμην μας τὰς μυθολογίας τῶν ἀρχαίων ἡρώων καὶ βασιλικῶν οἰκογενειῶν, τῶν Πελοπιδῶν, Ἀτρειδῶν κ. τ. λ.

Ἀποθανόντος δὲ κατὰ τὸ 1854 τοῦ Γ. Μεξεβίρη, διεδέχθη τὴν ἀρχὴν ὁ ἀνεψιὸς ταύτου Βασίλειος Χρ. Μεξεβίρης. Εἶνε σύγχρονος ζῶν καὶ δυσκόλως γίνονται ἐπικρίσεις, ἐγὼ ἀπέχω. Τοῦτο μόνον λέγω, ὅτι ἐπὶ τούτου ὁ λαὸς ἐμίσησε τοὺς παλαιοὺς ἄρχοντας, οἵτινες πρὸ τοῦ θανάτου εἰσέει τοῦ ἀγαθοῦ Γ. Μεξεβίρη ἤρξαντο νὰ καταχρῶνται τὴν ἀρχὴν γινόμενοι τυραννικώτεροι καὶ αὐθαιρετώτεροι. Ἐξηγέρθη λοιπὸν ὁ λαὸς, προὐχειρίσατο ἄρχοντας, οὓς ἐνόμιζε φίλους τῶν συμφερόντων του καὶ ἀπῆτησε τὴν ἀπὸ τῶν πραγμάτων ἀπομάκρυνσιν τῶν πρῶν ἀρχόντων του. Κατήργησε δὲ τὸ μοναρχικὸν εἶδος καὶ ἀντὶ ἐνὸς διώρισε 14 ἄνδρας ὑφ' ἑνα πρόκριτον πρὸς ἐσωτερικὴν κυβερνησιν τῶν πραγμάτων, καὶ ἐπέτυχε τῆς ἐγκρίσεως τῆς Μητροπόλεως ὡς πρὸς τὰ πεπραγμένα. Ὅλος ὁ Στενήμαχος σχεδὸν ἦτο ὑπὲρ τῆς μεταπολιτεύσεως ταύτης· ὠνομάσθησαν δὲ οὗτοι ὑπὸ τῆς ἀντιθέτου μερίδος *ἀντάρται* καὶ *ἀποστάται*. Ἀλλὰ καὶ οἱ παλαιοὶ ἄρχοντες δὲν ὑπεχώρουν εὐκόλως· ἐκ τούτου δὲ μεγάλαι ἔριδες καὶ διαμάχαι καὶ ἀντιπολιτεύσεις ἐγίνοντο, ἐπενεγκοῦσαι μεγίστας ζημίας εἰς τὴν κοινότητα, καὶ μάλιστα εἰς τὰ ἐκπαιδευτικὰ καταστήματα· διότι ἀπαίδευτοι καὶ ἀνευ ἠθικῶν ἀρχῶν ὄντες οἱ ἀντιφερόμενοι ἔβλεπον ν' ἀντεκδικοῦνται εἰς τὰ δημόσια καταστήματα. Κατὰ τὰς ἀρχὰς τοῦ 1859 κατηργήθησαν διὰ ραδιοργῶν οἱ δέκα τέσσαρες καὶ ἐπανῆλθε τὸ παλαιὸν σύστημα· ἀλλ' ἡ αὐθαιρεσία ἀρχούντως περιορίσθη· οὐδὲ ἐπανῆλθον εἰς τὰ πράγματα ὅλως οἱ παλαιοί, ἀλλὰ μέσος τις ὄρος ἐλήφθη. Ταῦτα γενικῶς θεωρούμενα δεικνύουσι τὴν πρόοδον τοῦ λαοῦ, ἀλλὰ πᾶσα πρόοδος ἔχει τόσα προσκόμματα, καὶ πολλὰκις τοσοῦτον ὀλέθρια! . . .

Κωνσταντῖνος Καλαμάντης, ἰθαγενῆς Στενημαχιώτης, ἡλικίας νῦν ἕως 48 ἐτῶν (γράφω ἐν μηνὶ 9/βρίου 1860).

Ὁ χαρακτῆρ τοῦ ἀνθρώπου τούτου, ἡ ἀφοσίωσις αὐτοῦ εἰς τὸν ἑλληνισμόν, ἡ αὐταπάρνησις ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς Πατρίδος μας ἀποτελοῦσι μίαν ἐκ τῶν ἐξαιρεῶσεων ἐκείνων τῶν σπανίων, αἵτινες δίδουσι εὐλογον ἀφορμὴν νὰ λέγωμεν, ὅτι ὑπάρχουσιν ἀναχρονικῶς. Καίτοι ὅλως ἄπορος, θυσιάζει καὶ

συμφέρον καὶ καιρὸν, ὅσας βλέπει, ὅτι δύναται νὰ ὠφελήσῃ πὺς τὸν πατριώτην του. Ὡς ἄλλος δὲ Σωκράτης, καίτοι ἀμαθής, διδάσκει ὅπου καὶ ἂν εὐρεθῆ καὶ νέους καὶ γέροντας τὴν πρὸς τὴν πατρίδα ἀγάπην, τὴν σταθερότητα εἰς τὰς ἐθνικὰς ἡμῶν παραδόσεις καὶ τὰ ὅμοια. Ἄν καὶ ἀμέτοχος παιδείας, διὰ τῆς ἀναγνώσεως μόνης ἀπέκτησεν οὐχὶ ὀλίγας γνώσεις, μάλιστα ἱστορικὰς καὶ γεωγραφικὰς, καὶ τῇ ἀληθείᾳ ὡς πρὸς τὴν Ἑλλην. ἱστορίαν καὶ μάλιστα τὴν Βυζαντινὴν, δὲν γνωρίζω ἂν τις τῶν *ἐδχομένων* εἶναι πεπαιδευμένων ἔχη πλείους ἢ καὶ τόσας γνώσεις, ὅσας αὐτός. Ἔχει δὲ καὶ φυσικὴν δεξιότητα. Ὅθεν καὶ πάνυ ἐπιτυχῶς κατώρθωσε, φυλάττων ὅλας τὰς ἀναλογίας, νὰ σχηματίσῃ τὸν χάρτην τῆς Ἑλλάδος καὶ τῆς Εὐρ. Τουρκίας εἰς μέγα μέγεθος καὶ νὰ παριστᾷ αὐτὸν εἰς τοὺς τείχους οἰκιῶν διὰ νὰ ἐξοικειῶνται, λέγει, οἱ ἄνθρωποι οὕτω πρακτικῶς. Ἰδέαι τοῦ τινες καταπλήττου τῇ ἀληθείᾳ τῶν ἀνθρώπων, ὅταν ἀναλογισθῆ μάλιστα, ὅτι ὁ προτείνων αὐτὰς εἶνε ἐστερημένος μαθήσεως καὶ δὲν ἐξέβαλε τὸν πόδα του ἔξω τοῦ Στενιμάχου εἰς μείζονα ἔκτασιν πέντε ὥρων. Οὕτως ἐπρότεινε νὰ στήσῃσι καὶ εἰς τοὺς δρόμους καὶ ἐν ταῖς οἰκίαις μαρμαρίνους στύλους (οἰοεὶ Ἐρμᾶς) καὶ ἐπ' αὐτῶν νὰ ἐπιγράψῃσι διάφορα γνωμικά. Παραίνει τοὺς πατριώτας του, οἰκοδομοῦντας οἰκίας, νὰ μὴ βιάσῃσιν αὐτὰς μὲ ἀηδεῖς βαφὰς καὶ ἀσημάντους ζωγραφίας, ἀλλὰ ν' ἀπεικονίζουσιν εἰς τὰ ἐμμαντότερα μάλιστα μέρη αὐτῶν ἀρχαίας εἰκονογραφίας, τὸν Παρθενῶνα, τὸ Θησεῖον, κ. τ. λ. Αὐτὸς πρὸ τῆς καθιδρύσεως ἔτι τῶν σχολείων ἐν τῇ πατρίδι ἡμῶν κατήγγησεν ἐν τῷ οἴκῳ αὐτοῦ τὰ συνήθη τουρκοβαρβαρικὰ ὀνόματα τοῦ *μιαμπᾶ* καὶ τῆς *μάννας*, συνηθίζων τὰ τέκνα του νὰ λέγῃσι *πάτερ*, *μητὴρ* κ. τ. λ. Τρέφει ἄσπονδον μῖσος κατὰ τῶν Βουλγάρων, πρότερος πάντων, ἢ τῶν πλείστων, ἐννοήσας, ὅτι ἡ φυλὴ αὕτη εἶνε ἐχθρὰ τοῦ ἑλληνισμοῦ. Εἶνε ράπτῃς τὸ ἐπάγγελμα. Ἡ οἰκία του εἶνε ἀντικρὺ τῆς ἐκκλησίας τῆς Ἁγίας Μαρίνης καὶ τοῦ σχολείου. Ὀνομάζεται καὶ *Κακαμάντης*· ἀστειεύομενος δὲ ἀποδέχεται καὶ τὰ δύο ἐπίθετα, λέγων, ὅτι *Καλαμάντης* μὲν εἶνε πρὸς τοὺς Ἕλληνας, *Κακαμάντης* δὲ πρὸς τοὺς Βουλγάρους, ἤτοι πρὸς τοὺς ἐχθροὺς τοῦ ἑλληνισμοῦ.

Μεταξὺ τῶν ἀνδρῶν τῆς ἡμετέρας πατρίδος, τῶν ὁποίων τὰ ὀνόματα πρέπει νὰ παραμένωσιν εἰς τὰς ἐπερχομένας γενεὰς τῶν συμπατριωτῶν, δικαίως πρέπει νὰ καταταχθῆ ὁ Δημήτριος Ἀθ. Σλούσης, τόσον διὰ τὰς ἰδιωτικὰς αὐτοῦ ἀρετάς, καθὼς καὶ διὰ τὸν ὑπὲρ τῆς προόδου τῆς πατρίδος εὐλικρινῆ καὶ ἀληθῆ αὐτοῦ ζῆλον. Τῷ ὄντι εἰς πᾶσαν κοινωνίαν πολλοὶ πολλὰς παρουσιάζονται φίλοι τῶν καλῶν καὶ τῆς προόδου· ἀλλὰ δυστυχῶς εἶνε ἀλήθεια ἀλάνθαστος, ὅτι πολλὰ ὀλίγοι εἶνε ἐκεῖνοι, οἵτινες θέλοσι τὰ καλά, μόνον διότι εἶνε καλά, ἐργάζονται ὑπὲρ τῆς προόδου, μόνον διότι κρίνουσιν ὅτι ἔχουσι χρὸς πρὸς τοῦτο ὡς πατριῶται. Οἱ περισσότεροὶ ἔχουσι πλάγιον

τινα σκοπόν, ὅστις μετέχει ἐγωισμοῦ τινος καὶ ἰδιοτελείας. Εἰς τοὺς ὀλίγους ἐκείνους, τοὺς εἰλικρινεῖς φίλους τῶν καλῶν, ἀνῆκε ὁ εἰρημένος Δημήτριος. Οἷας δῆποτε τάξεως πολίτης καὶ ἂν εἶνέ τις, πάντοτε, ὅταν θέλῃ, δύναται νὰ φαίνεται ὠφέλιμος εἰς τὴν Πατρίδα του· καὶ διατὶ ὄχι; Ἀπὸ τὶ συνίσταται ἡ Πατρίς; Ἀπὸ ἄτομα· δὲν ἐκπληροῖ λοιπὸν τὸ καθῆκον αὐτοῦ ὁ πολίτης ὁ ἐπιμελούμενος τῆς βελτιώσεως αὐτοῦ τε καὶ τῶν καθ' ἑαυτόν; Οὕτως ἔπραττε ὁ Δ. Σλούσης.

Δὲν ἀνεμιγνύετο πολὺ εἰς τὰς κοινὰ, ἀλλὰ πάντοτε μῶλον τοῦτο, ὁσάκις ἐθεώρει, ὅτι ἡ σύμπραξις του ἠδύνατο νὰ εἶνε ὅπως δῆποτε λυσιτελῆς τῇ Κοινοῦτητι, δὲν ἀπεμακρύνετο. Κυρίως ὅμως ἐφίστα τὴν προσοχὴν του εἰς τὴν ὡς οἶόν τε βελτίωσιν ἑαυτοῦ καὶ εἰς τὴν καλὴν τῶν τέκνων αὐτοῦ μόρφωσιν. Δύναμαι νὰ εἶπω, ὅτι σπανίως δύναται ν' ἀπαντήσῃ τις εἰς οἷαν δῆποτε κοινωνίαν τοιοῦτον ὑπὲρ τῆς παιδείας πραγματικῶν ζῆλον, οἷον ἐπεδείκνυεν ἐκεῖνος. Καίτοι μὴ εὐπορῶν ὅσον ἄλλοι, μέχρι τῆς τελευταίας αὐτοῦ ἀναπνοῆς ἐφρόντιζε περὶ τῆς καλῆς καὶ ὡς οἶόν τε τελειοτέρας ἐκπαιδεύσεως τῶν τέκνων αὐτοῦ. Εἰς τὰ χεῖλη αὐτοῦ ποτὲ δὲν ἐπεκάθισε τὸ ψεῦδος ἢ ἡ κολακεία καὶ τὰ κατὰ αὐτὸν εἶχον πρῶτον καὶ προθυμώτατον κήρυκα. Ἀλλὰ σκληρὰ μοῖρα ἀφήρπασεν αὐτὸν ἀπὸ τοὺς κόλπους τῆς οἰκογενείας του εἰς τὸ ἄνθος τῆς ἡλικίας του, ὅτε ἠδύνατο ν' ἀρχίσῃ ν' ἀπολαύσῃ ἓν μέρος τῶν πόνων του. Ἀπέθανε τὸν Ἰούνιον τοῦ 1855 εἰς ἡλικίαν περίπου 45 ἐτῶν (Ὁ γράψας τὰς ὀλίγας ταύτας γραμμὰς χρεωστὲι αἰώνιαν εὐγνωμοσύνην εἰς τὸν Δημήτριον Σλούσην, πρὸς μητρὸς θεῖόν του, διότι ὡς πατὴρ ἐπὶ πολλὰ ἔτη καὶ σκληρὰ ὀρφανίας ἐφρόντισεν ὑπὲρ τῆς ἐκπαιδεύσεως αὐτοῦ τὸ κατὰ δύναμιν. Ὁ Θεὸς ἀναπαύσαι τὴν ψυχὴν αὐτοῦ!) 1861 Ἰούν. 20 Β. Γ. Σ.

Ἡ κατάστασις τοῦ Στενημάχου ἀπὸ τινῶν ἐτῶν παρίστησι θλιβερὸν θέαμα εἰς τὸν παρατηρητήν. Τί συμφορὰ! Δὲν ὑπάρχουσι πλέον ἄνδρες δυνάμενοι καὶ θέλοντες νὰ φροντίσωσι περὶ τῆς διορθώσεως τῶν κακῶς ἐχόντων καὶ περὶ εὐημερίας τῆς Πατρίδος. Οὐδεὶς μετὰ ζήλου μεριμνᾷ περὶ τῶν Σχολείων, ἄπερ, ἂν ὑπάρχωσιν, ὑπάρχουσι, δύναται νὰ εἶπῃ τις, κατὰ τύχην, ἢ διότι εὐρέθησαν ὑπάρχοντα. Ἡ κακία εἶνε μεγάλη. Ὑπάρχει ἀριθμὸς τις ἀνθρώπων ἀγαθῶν καὶ ποθούντων τὴν βελτίωσιν, ἀλλὰ, δυστυχῶς, τινὲς μὲν τούτων εἶνε ἀκηδεῖς, ἄλλοι ὄλως ἀδαεῖς, καὶ, δύναται εἰπεῖν τις, βάνουσοι. Ἐκτὸς τῶν ὀλίγων τούτων, οἵτινες μόνον θλίβονται βλέποντες τὴν ἔλειπὴν κατάστασιν τῶν κοινῶν, ἢ μεμψιμοιροῦσιν, οἱ λοιποὶ ἢ εἶναι ὄλως ἀδιάφοροι, ἢ καὶ προκαλοῦσι τὴν τοιαύτην ὀλεθρίαν καὶ λυπηρὰν κατάστασιν. Τῶ ὄντι τόσον ἀδιάφοροι εἶνε πολλοί, ὥστε οὐδὲ περὶ τῶν ἰδίων τῶν τέκνων δὲν φροντίζουσι, καὶ τόσον μοχθηροὶ εἶναι ἄλλοι, ὥστε θὰ φανῶσιν εἰς τὴν ἀγορὰν στεφανοφοροῦντες, ἂν ἴδωσι τὴν παντελῆ καταστροφὴν παντὸς ὑπολειπομένου καλοῦ.

Τὰ κακὰ ταῦτα, δυστυχῶς, φαίνεται, ὅτι ἔχουσι βαθινάτην πηγὴν, καὶ διὰ τοῦτο τὰ ἀποτελέσματα παρίστανται λυπηρότερα καὶ ἀξιοθρηνητότερα. Εἶδός τι ἐξαχρειώσεως καὶ διαφθορᾶς ἀπειλεῖ νὰ κατακυριεύσῃ καὶ τὸν οἰκογενειακὸν καὶ τὸν δημόσιον βίον τῆς μικρᾶς ταύτης κομποπόλεως. Οὐδεὶς ὑπάρχει ὁ προστατῶν, ὁ νουθετῶν, ὁ διορθῶν! Τὸ ἱερατεῖόν μας εὗρίσκεται εἰς τὴν μεγίστην παραλυσίαν· οὐδὲ συνείδησιν τῶν καθηκόντων του ἔχει· οἱ πρόκριτοι εἶνε διεφθαρμένοι καὶ κοινῶς σχεδὸν διεφθαρμένοι· ἡ πλεονεξία εἶνε ἡ ὑπερτάτη θεότης. Εἰς τὰς οἰκογενείας οὐδεμία ἀρετὴ ὑπάρχει· αἱ δὴθεν πολιτιζόμενα εἰσάγουσι πᾶσαν κακοήθειαν· οἱ δὴθεν εἰς τὰ πάτρια ἐμμένοντες νομίζουσιν ὅτι πάτριον καὶ καθεστὼς εἶνε ἡ βαρβαρότης, ἡ βανανσότης καὶ μισοκαλία καὶ ἡ ἀπλοϊκότης αὐτῆ, ἣτις πολλάκις ἡ μόνη ἀρετὴ εἰς τὰς μικρὰς κοινωνίας, ἐξέλιπεν. Οὐδεμία ὀρθὴ ἰδέα ριζοῦται. Οὐδεὶς τίμιος τίμιος χαρακτήρ καὶ αὐστηρὸς χαράσσεται εἰς τὰς ψυχὰς των. Διαφθορά, διαφθορά, διαφθορά! Οἱ πρόκριτοι *τουρκίζουσι* καὶ τὸ «*τουρκίζουσι*» δὲν σημαίνει μόνον, ὅτι εἶνε φίλοι ἢ κόλακες τῶν Τούρκων, ἀλλ' ὅτι μιμοῦνται τὰ ἥθη αὐτῶν· ὅταν δὲ λέγῃ τις *ἥθη τουρκικά*, πρέπει νὰ ἐννοῇ πᾶσαν κακοήθειαν καὶ ἠθικὴν ἐξαχρείωσιν. Ἐκ πολλῶν εἰκάζω, ὅτι αἱ θρησκευτικαὶ των πεποιθήσεις εἶνε κλονισμένα. «Τί θὰ εἴπῃ ἀθανασία; Τί θὰ εἴπῃ ζωὴ μετὰ θάνατον; Τί κόλασις;» Ταῦτα δυστυχῶς ἀκούει τις οὐχὶ σπανίως, καὶ ἕκαστος δύναται ν' ἀναλογισθῇ τὴν ἐπὶ τῶν πράξεων ἐπιρροὴν τοιούτων ἰδεῶν παρ' ἀνθρώποις μάλιστα ἀμαθέσιν.

Δύναται τις νὰ παρατηρήσῃ, ὅτι οὔτε ἡ εὐτυχία δηλ. ἡ εὐπορία, οὔτε ἡ ἀπορία καθίστησιν αὐτοὺς βελτίονας· ἀμφοτέρωτα ταῦτα, δύναμαι εἰπεῖν, τοὺς ἐξαχρειώνουσιν, ἴσως ὅμως μᾶλλον ἡ ἀπορία καὶ δυστυχία, ἣτις ἀφαρεῖ ἀπ' αὐτῶν καὶ τὸ τελευταῖον ἔχνος φιλοκαλίας, ἀγαθότητος καὶ συνειδήσεως, τοὺλάχιστον κοινότερον.

Τὸ χειρότερον εἶνε, ὅτι οὐδ' ἡ νέα γενεὰ μορφοῦται γενναίωτερον. Ἰσως τινὲς φιλοτιμοῦνται νὰ ὑπερακοντίσωσι τὰ πρωτότυπα, τὰ ὅποια ἔχουσι τὴν τιμὴν νὰ μιμῶνται. Ἄγνοῶ πῶς καὶ πόθεν δύναται νὰ φανῇ σωτηρία τις ἐκ τοῦ τοιούτου ὀλέθρου καὶ τῆς ἠθικῆς ἐξαχρειώσεως, ἣς οὐδὲν χεῖριστον οὐδ' ἀπελπιστικώτερον. Ἄν ὑπῆρχε Μητρόπολις· ἀλλὰ τὸ ἀνώτερον ἱερατεῖον ἴσως οὐκ ὀλίγον συνετέλεσεν εἰς τὸ νὰ φθάσῃ ὁ λαὸς εἰς τοιαύτην οἰκτρὰν κατάστασιν. Ἡ πολιτικὴ ἀρχὴ ἄλλοτε, οὐχὶ διδάσκουσα βέβαια, ἴσως παρὰ τὴν ἐπιθυμίαν της, συνετέλει εἰς χρηστότητά τινα βίου· τώρα πρωτίστη πηγὴ τῆς τοιαύτης συμφορᾶς καὶ τῆς τοιαύτης ἠθικῆς καταστροφῆς εἶνε αὐτῆ. Οἱ κακοὶ νόμοι κακοὺς τοὺς ἀνθρώπους κάμνουσιν.

Τὰ τῆς ἐκπαιδεύσεως εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. Τί πρῶτον αἷτιον ταύτης νὰ καταριθμήσῃ τις; Τὴν ἀκηδεῖαν τῶν πολιτῶν, τινῶν δὲ καὶ μοχθηρίαν, τὴν ἀσυνειδησίαν διδασκάλων, τῶν γονέων τὴν ψυχρότητα, τῶν μαθητῶν τὴν

ἀβελτηριαν, οὐδαμῶθεν ἐχόντων ᾧθισίν τινα καὶ ἥμιστα ἐκ τῶν γονέων των πρὸς τὰ καλά.

Στενημαχῶται! Ἄν θέλετε νὰ προλάβητε τὴν ἠθικὴν καταστροφὴν σας, ἂν θέλητε νὰ θέσῃτε θεμέλιά τινα μέλλοντος, μορφώσατε, ὡς πρέπει, τὰ ἀλληλοδιδασκακίᾶ σας σχολεῖα καὶ τὸ παρθεναγωγεῖόν σας. Κάμετε αὐτὰ νὰ εἶνε σχολεῖα, ὅπου νὰ διδάσκωνται τὰ τέκνα σας ὄχι μόνον ξηρὰν ἀνάγνωσιν καὶ ὀλίγον γραψιμὸν, ἀλλὰ καὶ ταῦτα καὶ νὰ ἀποκτώσι τὰς στοιχειώδεις γνώσεις, πρὸ πάντων δὲ νὰ ἀπαιτῆτε ἀπὸ τοὺς διδασκάλους σας νὰ μορφώνωσι τὰ τέκνα των Χριστιανικῶς καὶ ἠθικῶς. Ὅσον δὲν λείψῃ αὐτῇ ἡ κακοήθεια ἀπὸ τὰ παῖδιά μας, ποτὲ δὲν θὰ ἐξέρχονται ἀπὸ τὰ σχολεῖα καλοὶ πολῖται. Ἐπιμελήθητε τὰ ἀλληλοδιδασκακίᾶ καὶ τὸ παρθεναγωγεῖον, διότι ἀπὸ αὐτὰ ἔχετε πολὺ μεγαλυτέραν ἀνάγκην.

(28 7/βρίου 1862)

(Περίεργά τινα)

Ζῆ ἐνταῦθα γυνὴ τις, Ντελῆ Ζωίτσα καλουμένη, φρενοβλαβῆς. Ἡ γυνὴ αὕτη τέσσαρα ὅλα ἔτη δὲν ἀφῆκεν ἀπὸ τὴν ἀγκάλην τῆς κύνα τινὰ οὐδὲ στιγμὴν. Μετ' αὐτοῦ ἐκάθητο, μετ' αὐτοῦ ἐσηκῶνετο, μετ' αὐτοῦ ἐκοιμᾶτο. Τὸ ἄθλιον ζῶον ἀπέμαθε νὰ βαδίζῃ, καὶ οἱ ὄνυχές του ἔγιναν ὡς γαλῆς. Ἐν τούτῳ τῷ χρόνῳ ἔχασε τὴν ὄρασίν τῆς ἢ γυνὴ, ἀλλὰ τὸν ἀγαπητόν τῆς κύνα δὲν ἀφῆκε. Παρουσίαζεν οἰκτρὸν θέαμα· ἐν καιρῷ δοιμυτάτου χειμῶνος ἢ δυστυχῆς αὕτη ἐφαίνετο εἰς τὰς ὁδοὺς τυφλή, ποδαλγοῦσα, ὑπὸ τὴν μίαν μασχάλην κρανοῦσα τὸν κύνα, ὑπὸ τὴν ἑτέραν κίλαθόν τινα καὶ ράβδον ὀδηγόν, περιεφέρετο ἀπὸ οἰκίας εἰς οἰκίαν ἐπαυτοῦσα ὀλίγον ἄρτον καὶ ἄνθρακας. Εἶνε μόνη, οὐδένα ἔχει, ἐξήτησε σύντροφον καὶ εὔρε κύνα. Χθὲς τὸν κύνα τῆς τοῦτον ἀπάνθρωπός τις ἀφῆρασε καὶ ἐφόνευσεν. Ἡ γυνὴ ἀπὸ χθὲς περιφέρεται ὀλολύζουσα εἰς τὰς ὁδοὺς. Ἄν εἶχε φρένας, πάντως ἤθιλε τὰς χίσει ὑπὸ θλίψεως.

(8 Μαρτίου 1863)

(Μικρὰ στατιστικὴ)

Κατὰ τὸ ἔτος τοῦτο ἔχω μαθητὰς περὶ τοὺς 60. Ἐκ τούτων 10—15 ἀνήκουσιν εἰς οἰκογενεῖας, αἵτινες ὀνομαζῶνται ἐν τῇ κομοπόλει ταύτῃ πλούσιοι κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἦττον· 10—15 ἀνήκουσιν εἰς τὰς οἰκογενεῖας τὰς καλουμένας *κυβερνημένας*· οἱ λοιποὶ εἶνε πάμπτωχοι. Σημειωτέον δὲ εἷς τινὰς τῶν πλουσίων οἰκογενειῶν καὶ εἰς περισσοτέρας τῶν κυβερνημένων εἶνε ἀνάγκη νὰ δίδονται δωρεὰν τὰ βιβλία. 10 εἶνε ὄρφανοὶ πατρός, 4 ὄρφανοὶ μητρός, 3 εἶνε υἱοὶ ἱερέων, (τῶν δύο τούτων ὄντων ὄρφανῶν). [Υπάρχουσι δὲ ἐν Στενημάχῳ 15 ἱερεῖς]. Ἐννέα ἢ δέκα μόλις ἀνήκουσιν εἰς γονεῖς, οἵτινες κατὰ τι φροντίζουσι περὶ τὴν ἀνατροφὴν καὶ ἐκπαίδευσιν τῶν τέκνων των. Ἐννοῶ δὲ, ὅτι ἐρευνῶσιν, ἂν τὰ τέκνα των ἔρχονται εἰς τὸ σχολεῖον ἢ

οὐχί, καὶ τὸ ἐσπέρας φροντίζουσιν ὅπως οὖν διὰ νὰ μελετήσωσιν οἱ υἱοὶ τῶν ἕως 18 βλέπω ὅτι ἔχουσι ζήτηλον πρὸς τὴν μάθησιν (ἔφ' ὃν οἱ 7 ἀνήκουσιν εἰς τὴν ἀνωτέραν τάξιν τοῦ σχολείου· τὰ $\frac{4}{5}$ τούτων ἀνήκουσιν εἰς τὰς κυβερνημένας οἰκογενείας). Περὶ τοὺς 10 ἔχουσι λίαν δεξιὸν νοῦν, εἶνε εὐφρεῖς. Περὶ τοὺς 12 (ἔκτος τῶν σημειωθέντων ὡς ἐχόντων ζήτηλον) εἶνε κατὰ τὸ μᾶλλον καὶ ἤττον ἐπιμελεῖς, ὥστε ὁμοῦ μὲ ἐκείνους γίνονται 30 περίπου οἱ ὅπως οὖν προοδεύσαντες. (Δύναται μαθητὴς τις νὰ εἶνε ἐπιμελής, χωρὶς νὰ φλέγηται ὑπὸ τοῦ πρὸς τὴν παιδείαν ζήλου). Οὐδεὶς ὑπάρχει ἐστερημένος ὄλως νοῦ. Ὁ μεγαλειότερος τὴν ἡλικίαν ἔχει 17 ἔτη, ὁ νεώτατος 10. Οἱ πλεῖστοι εἶ ε 11—13 ἐτῶν. (8 Μαρτίου 1863).

Πρὸς τοὺς μῆπω γεννηθέντας,

Φίλοι ἀγέννητοι! Καθ' ὃν χρόνον ζῶ ὑπάρχουσιν ἐν τῇ κωμοπόλει ταύτῃ (Στενημάχῳ) περὶ τὰς δεκάκις χιλίας ψυχάς. Ὅλοι οὗτοι οἱ ἄνθρωποι ἔχουσι πάθη, ὀρέξεις, πόθους, ἐλπίδας, ἠλίψεις, χαράς, βάσανα, εὐτυχίας, συμφοράς, κινοῦνται ἄνω, κάτω, ταράσσονται, φωνάζουσι, ψεύδονται, ὀλίγοι φιλοσοφοῦσι, μεμψιμοιροῦσιν, εὐχονται, καταρῶνται. Ὅταν σεῖς θὰ εἰσθε τέλειοι ἄνθρωποι, ὀλίγιστοι τούτων θὰ ἐπιζῶσιν ὡς ἐρείπια. Εἰς δευτέραν γενεάν ὀλίγιστοι τούτων θὰ μνημονεύωνται ὑπὸ τῶν τότε ζώντων καὶ κατὰ τρίτην γενεάν ὅλοι ἴσως θὰ καλυφθῶσιν εἰς τὰ βαθύτατα σκότη τῆς παντελοῦς λήθης. Τοῦτο εἶνε νόμος τῆς φύσεως, τοῦτο ὀνομάζουσι τινες ματαιότητα τοῦ κόσμου· ἀλλὰ βέβαια δὲν εἶνε ματαιότης ὁ νόμος· διότι εἶνε νόμος τοῦ Θεοῦ γοῦ. Ἄνευ ὑπερβολῆς εἰς τὴν μικρὰν ταύτην περιοχὴν τῆς γῆς θὰ ἔζησαν ἑκατομμύριά τινα ἀνθρώπων καὶ πρὸ ἡμῶν, καὶ ὅμως οὐδενὸς τὸ ὄνομα σώζεται! Οἷα καταστροφὴ! Δὲν φρονεῖτε, ὅτι εὐτυχέστερος ἤθελεν εἶνε ὁ τόπος οὗτος, ἢ πατρίς μας, ἂν διετηροῦντο ὀνόματά τινα ὄχι ἀπὸ φιλοδοξίαν, φίλοι μεταγενέστεροι· ἀλλὰ διότι διασώζει ἡ ἱστορία τὰ ὀνόματα ἀνδρῶν πονησάντων ὑπὲρ τοῦ κοινοῦ καλοῦ. Ἄν ἡμεῖς λησμονηθῶμεν, σεῖς ὅμως προσπαθήσατε νὰ ἀφήσητε τὰ ὀνόματά σας, ἂν ὄχι διὰ παντὸς ἀθάνατα, τοῦλάχιστον ἐπὶ τινος γενεάς. Ἐργάζεσθε ὑπὲρ τῆς προόδου καὶ εὐτυχίας τῆς κοινωνίας, τῆς πατρίδος ἡμῶν καὶ ὑμῶν ἐν τῷ μέλλοντι.

1863 Μαΐου 11

B. Γ. ΣΚΟΡΔΕΛΗΣ

ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΑ

ΓΛΩΣΣΙΚΑ

ΑΠΟ ΤΑ ΕΘΙΜΑ ΤΗΣ ΘΡΑΚΗΣ *

(Εἰς τοὺς Σάκκους (Τσανδῶ) ἐκ στόματος τῆς κερὰ Ἀρίστης.)

Θ Α Ν Α Τ Ο Σ

Στὸν κάτω κόσμον γρόσια δὲν περνοῦν
μὸν περναῖ, λίμνος καὶ κερὶ καὶ καθαρή ψυχοῦλα. (1)

1) *Τὸ ψυχομάχημα.*
Ἡ Ἀγία Μετάδοσις.

Μόλις δοῦν πὸς ὁ ἄρρωστος εἶναι πολὺ βαρῖα καὶ ἀρχίζει νὰ ἔχει τὸν ὄρογο τοῦ θανάτου καὶ νὰ ψυχομαχῇ, θὰ τὸν κοινωνήσουν

Ὁ παπὰς βαστᾷ κάτω ἀπὸ τὸ πετραχῆλι τὴν Ἀγία Κοινωνία καὶ ὁ καντηλανάφτης φανάρι μὲ κερὶ ἀναμμένο.

2) *Τὸ ἀγγελόκομμα.*

Τὸν ἐτοιμοθάνατον ποὺ ψυχομαχεῖ καὶ χαροπαλεύει, οἱ σπιτικοὶ δὲν πρέπει νὰ ταράττουν μὲ δυνατὰ κλάματα καὶ φωνές· τὸν ἀγγελοζόβουν καὶ μὲ τὸ ἀγγελόκομμα δὲν βγαίνει ἡ ψυχὴ του καὶ βασανίζεται.

Ἄν ἔχει στὴ ξενιτιά πρόσωπο ἀγαπημένο καὶ θέλει νὰ τὸ δῇ, ὁ ἄγγελος ἔρχεται νὰ πάρει τὴν ψυχὴ του, μὰ αὐτὴ δὲν βγαίνει. Γιὰ νὰ μὴ τυραννιέται ῥίχνουν ἐπάνω του φόρεμα τοῦ ξενιτευμένου καὶ τότε τὴν παρὰδίνει.

3) *Ὁ νεκρός.*

Μόλις ξεψυχῆσει τὸν γυροῦν ἀντήλια, τὸ πρόσωπον νὰ βλέπει τὸν ἥλιον, ἀνοίγουν ὅλα τὰ παράθυρα καὶ τίς πόρτες, ἀνάφτουν κερὶ πᾶν ἀπὸ τὸ κεφάλιν του καὶ θυμιάζουν μὲ θυμιατὸ ἢ κεραμίδα τοῦ σπιτιοῦ.

4) *Τὸ σαβάνωμα.*

Τὴν ὥρα ποὺ τὸν σαβανώνει ἢ σαβανότρα, εἶναι μέσα στὴν κάμαρα καὶ μιὰ γυναῖκα συγγενῆς ἢ γειτόνισσα. Οἱ πολὺ δικοὶ τοῦ πεθαμένου δὲν πρέπει νὰ τὸν δοῦν γυμνόν.

1) μοιρολόγι. Ὁ πρῶτος στίχος χωλός.

*) Σημ. τ. Δ.—Ἡ μελέτη αὕτη ἐβραβεύθη εἰς τὸν Λαογραφικὸν διαγωνισμὸν τῶν «Θρακικῶν» τοῦ 1928.

Ἡ σαβανότρα σκεῖ τὰ ρούχα καὶ τὰ βγάζει· παίρνει σ' ἓνα πιάτο κρασί καὶ μὲ στουπί (1) ἢ βαμβάκι σταυρώνει τὸ νεκρὸ ὅπως τὸν μυρῶνει ὁ παπᾶς στὴ βάρψιση, πρῶτα ἀπ' ἐμπρὸς στὸ στήθος, ὕστερα στὶς πλάτες, στὰ χέρια ἀπὸ μέσα κ' ἀπ' ἔξω καὶ τὶς πατούνες.

Τὴν δίνε δέκα πῆχες πανὶ τοῦ ἀργαλειοῦ ἄπλυτο ἀπὸ λινάρι, σκεῖ τρεῖς πῆχες γιὰ σάβανο, τὸ καίει μὲ τὸ κερὶ καὶ ἀνοίγει λαιμουδιὰ καὶ περνᾷ τὸ κεφάλι τοῦ πεθαμένου καὶ τὸν σαβανώνει.

Τὸ ἄλλο κρατεῖ γιὰ νὰ τὸν σκεπάσουν τὴν Παραμονὴ καὶ μέσα στὸν τάφο καὶ γιὰ νὰ κάνουν τὸ μαξιλάρι ποῦ θὰ τὸ βάλουν στὸ μνήμα, θὰ σταυρώσει τὰ χέρια του, θὰ τὰ δέσει μὲ μαντιῆλι καθὼς τὰ πόδια καὶ τὸ σαγόνι.

Θὰ ἀπλώσουν στὴ μέση τῆς καλῆς κάμαρας τὸ καλλίτερο σεντόνι μὲ κέντημα ἢ δαντέλα καὶ ἐκεῖ κατὰ γῆς θὰ τὸν βάλουν.

5) Τὸ Πέραντρο ἢ ὀβολὸς τοῦ Χάρου.

Στὸ στόμα τοῦ πεθαμένου θὰ βάλουν ἓνα ἀσημένιον παρῶ, τὸ Πέραντρο γιὰ νὰ δώσει τὸν ἄγγελο καὶ περάσει τὸ γιοφύρι.

Εἰς τὸ Μπασαῖτι καὶ Ἀμυγδαλιὰ τὸν βολὸ τὸν δένουν στὴν ἄκρη τοῦ μαντηλιοῦ καὶ τὸν βάζουν στὸν κόρφο του, εἰς τὶς Καστανιές βάζουν καὶ μιὰ ἐλιά ἢ μιὰ μικρὴ τετράγωνη σφραγίδα (2) γιὰ νὰ μὴ γίν' βρουκόλακας.

Ὅποιος εἶναι δίκαιος περνᾷ εὐκόλα τὸ γιοφύρι τῆς Τρίχας καὶ ὅποιος εἶναι κριματισμένος πέφτει στὸν Τούνα (3) τὸν ποταμό.

Ἐναν πεθαμμένο οἱ δικοὶ του δὲν τὸν ἔβαλαν τὸ Πέραντρο καὶ ὁ χάρος τὸν λέγει :

- Ποῦ εἶναι τὸ ναῦλό σου νὰ δώσεις καὶ περάσεις;
- Ἄφσε με νὰ πάγω σπῖτι μου, νὰ πάγω καὶ στὸ φέρω.
- Ἐγὼ μ' αὐτὸ τὸ ρόπαλο καμὰ θὰ σὲ κτυπήσω
τὸ μαῦρό σου τὸ καύκαλο σὲ τρίμματα θὰ τρίψω,
εἶδες κανένα νὰ ἐριτῆ ἀπὸ τῆς γῆς τὰ μέρη
χωρὶς βολὸ στὸ στόμα του, νὰ πάγει νὰ τὸν φέρει;

6) Τὸ κιβοῦρι.

Ἄφοῦ τὸν σαβανώσουν βρίσκουν τὸν ἄρθρωπο ποῦ θὰ κάνει τὸ κιβοῦρι καὶ τὸ κάνει ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα τοῦ νεκροῦ.

1) Κλωστὲς λιναριοῦ. 2) Σφραγὶς τῆς προσφορᾶς. 3) Δούναβη.

Γιὰ νὰ τὸ κάνουν μετροῦν τὸ μπόγι τοῦ πεθαμένου μὲ ἄγρια κλιμα-
τοῖδα καὶ μὲ τὴν ἴδια θὰ μετροῦν γιὰ ν' ἀνοίξουν τὸν τάφο, θὰ τὴν κρα-
τήσουν νὰ βάλουν καὶ αὐτὴν μέσα.

Τὸ κιβουρι καὶ τὸ κιβουροκάπακο εἶναι σανιδένιο, θὰ τὸ σκεπάσει
μὲ μαῦρο πανὶ ἂν εἶναι γέρος καὶ μὲ ἄσπρη κορδέλα βαμβακερὴ τὸν σταυ-
ρὸ ποὺ κάνει στὰ τέσσαρα πλάγια καὶ ἓναν μεγάλο στὸ κιβουροκάπακο, κ' ἂν
εἶναι νέος μὲ ἄσπρη πανὶ καὶ γαλάζιους σταυροῦς.

7) Ἡ τύχη του.

Ὁ πεθαμένος γιὰ νὰ μὴ πάρει μαζὺ του τὴν τύχη μετροῦν κλωστή
ἀπὸ βαμβάκι ὡς τὸ μπόγι του καὶ τὸ βάζουν μέσα στὸ σεντουκι σὲ ἀκριφὸ
μέρος καὶ ἔτσι ἡ τύχη του μένει μέσα στὸ σπίτι.

Εἰς τὸ Κισσάνι τὴν βάζουν στὸ κεραμεῖο (1) καὶ μιὰ ἄλλη κλωστή
πίλιν ἀπὸ βαμβάκι ἴσα μὲ τὸ μπόγι του τὴν κάμνουν ἴσο, (2) τὸ τυλίξουν,
τὸ βάζουν στὴν κοιλιά τοῦ νεκροῦ, τὸ ἀνάπτουν καὶ καίει ὡς ποὺ νὰ τὸν
σηκώσουν καὶ τρεῖς μέρες μὲ τὴν ἀράδα τὴν ὥρα τῆς καμπάνας στὸν
τόπο ποὺ ξεψύχησε τὸ ἀνάπτουν.

Ἄλλου κρατοῦν τὸ ροῦχὸ του καὶ τὸ βρίσκουν τὰ ἐγγόνια καὶ τὰ
δισσέγγονα.

8) Γιὰ νὰ μὴ βρυκολακιάσει.

Τὸ νεκρὸ δὲν ἀφίνουν μονάχο μὲς τὴν κάμαρα. Βρυκολακιάζει καὶ
γίνεται θήμωμα καὶ προσέχουν νὰ μὴ περάσει ἀπὸ πάνω του γάτα, γιατί
γίνεται βρυκόλακας καὶ δὲν ἔχουν ἡσυχία οἱ ἄνθρωποι τοῦ σπιτιοῦ.

9) Στὸ σπίτι τοῦ νεκροῦ.

Συγγενεῖς φίλοι καὶ γειτόνοι τὸν πηγαίνουν κερὶ, θυμίαμα καὶ λου-
λούδια, οἱ σπιτικοὶ καὶ συγγενεῖς μεγάλα κερὰ, οἱ ξένοι μικρότερα.

Σὲ σκαμνί, πάνω ἀπὸ τὸ κεφάλι τοῦ πεθαμένου, βάζουν κοῦπα μὲ
στάρι, στὴ μέση τῆς κούπας καίει κανδήλα καὶ γύρω στήνουν τὰ κερὰ καὶ
στὸ θυματὸ ὅλο καίει τὸ μοσχοθυμίαμα.

Τὸ κερὶ ποὺ θὰ πᾶνε στὸ νεκρὸ τ' ἀγοράζουν ἀπὸ τὴν ἐκκλησία καὶ
δὲν τὸ βάζουν μέσα στὸ σπίτι· τὸ ἀφίνουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα, ἐκεῖ θὰ
τὸ βολέψουν, θὰ τὸ βάλουν ἓνα φιόγκο ἀπὸ τοῦλι ἄσπρη ἢ μαῦρο καὶ θὰ
περάσουν ἓνα στρογγυλὸ χαρτὶ ψαλιδισμένον νὰ μὴ στάξει τὸ κερὶ καὶ τὰ

1) Στέγη. (2) Ψιλὸ κερὶ ντυλιγμένο εἰς κουβάρη.

λουλούδια πού κόφτουν καὶ κείνα δὲν τὰ πηγαίνουν μέσα. Τὰ βρέχουν μὲ νερὸ νὰ ραντίσουν τὸν πεθαμένο γιὰ νὰ ἔχ' δροσιὰ ἢ ψυχὴ του.

Οἱ πόρτες τοῦ σπιτιοῦ τοῦ νεκροῦ εἶναι ὀρθάνοικτες. Μπαίνοντας δὲν χαιρετοῦν τοὺς θλιμμένους, δὲν λένε καλημέρα ἢ καλησπέρα. Θὰ θυμιάσουν τὸ λείψανο, θὰ τὸ ραντίσουν μὲ τὰ λουλούδια καὶ θὰ τ' ἀφίσουν ἐπάνω του. Θ' ἀνάψουν τὸ κερί καὶ θὰ τὸ στήσουν στὴν κούπα. Θὰ κάβουν τρεῖς μετάνοιες μὲ σταυρὸ κατὰ τὸν ἥλιο καὶ τρεῖς στὸν πεθαμένο χωρὶς σταυρὸ, θὰ χαιρετήσουν τὸ εἰκόνημα πού ἔχουν ἐπάνω στὸ στήθος του, καὶ ἂν εἶναι μεγαλύτερος θὰ τὸν ἀσπασθοῦν στὸ χέρι καὶ ἂν εἶναι μικρότερος στὸ μέτωπο.

Ὑστερα θὰ ποῦν στοὺς θλιμμένους : Ζωὴ σὲ λόγου σου, καλὴ ὑπομονή, ἄλλο κακὸ νὰ μὴ δῆτε.

Ἄν τοὺς πέθανε παιδιὰ καὶ ἔχουν ἄλλα : Νὰ τοὺς ζῆγανε τὰ πεδέλοιπα καὶ γιὰ τὸν νεκρὸ : Θεὸς σχωρέσοι τον, ἢ Θεὸς νὰ τὸν ἀναπαύσει.

Ποὺ κλαίγουν τὸν νεκρὸ, φυλάγουνται νὰ μὴ πέσει δάκρυο ἐπάνω στὰ ροῦχα του, γιὰτὶ ὕστερα θὰ τὸν βλέπουν στὸν ὕπνο τους.

10) Τὸ μοιρολόγημα

Τὸν μοιρολογοῦν σπιτικοὶ καὶ ξένοι. Κάθονται γύρω του καὶ λένε τὰ μοιρολόγια καὶ κλαῖνε.

Ὁ χάρος θέλει σκότωμα μὲ ἀσημένια πάλλα (1)
 γιὰτὶ χωρίζ' ἀντρούγνα, παιδιὰ ἀπὸ τίς μάννες.
 Θελῆτε δένδρο' ἀνθίσετε, θελῆτε μὴν ἀνθῆτε
 θελῆτε κάνετε καρπὸ ἐφτὰ φορὲς τὸν χρόνο,
 μήτ' ἔρχουμαι, μήτε παιῶ, μήτε στήν πόρτα μ' μπαίνω.
 Πηγαίνω, φίλ' μου, κλάψετε καὶ σεῖς ὀχιτροὶ μ' χαρῆτε
 καὶ σεῖς παραθυράκια μου σφιχτὰ μανταλωθῆτε.

Σκάψτε βαθειὰ, σκάψτε πλατειὰ ὡς πέντε δέκα πῆγες
 πὸ τῆς δεξιὰ μου τῆ μεριά ἀφῆστε παραθύρια
 νὰ μπαινοβγαίνουν τὰ πουλιά, νὰ κελαῖδοῦν τ' αἰδόνια
 νὰ τὰ ρωτιῶ, νὰ τὰ ξετιῶ τί κάν' ὁ πάμ' ὁ κόσμος.
 Ὁ πάμ' ὁ κόσμος χαιρέται, καὶ ὁ κάτης καμαρώνει
 καὶ ἡ δική σ' ἡ μάγνα σου κλαίει καὶ δὲ μερώνει.

Βρὲ Μιχαήλ Ἀρχάγγελε, μὴ πέρνεις τὴν ψυχὴ μου,
 ἀκόμα δὲν ἔχωρηκα τὴν ἀρβωνιαστικὴ μου.

1) σφαῖρα.

Ὅταν μὲ κατεβάζουνε σκαλί, σκαλί στὸν Ἄδη
τότε νὰ μπήξετε φωνὲς νὰ κλάφουν κι' οἱ παπάδες.

Κλαίγουν τὰ μάτια μ' κλαίγουνε, οἱ κάμποι ἀνελοῦνε
καὶ σένα τὰ ματάκια μου δὲ θὰ σὲ ξαναἰδοῦνε.

Στὸν κάτω κόσμο, μάτια μου, ριζάδες δὲν περνοῦνε.
μῆτε γιαιτροὶ γιαιτρεύουνε, μῆτ' ἄγιοι βοηθοῦνε.

Ἐπέρσον τοῦτον τὸν καιρὸ καὶ τοῦτες τίς ἡμέρες
ἦσαν μηλιά στὴ πόρτα σου καὶ κλῆμα στὴν ἄβλή σου
καὶ κόκκινη γαρουφαλιά στὴ μέση τοῦ σπιτιοῦ σου.
Τώρα ἡ μηλιά ξεράθηκε, τὸ κλῆμα ξεροκλώθη
καὶ ἡ κόκκινη γαρουφαλιά στὸν Ἄδη ἐφουτρώθη.

Τις φορεσιές, τὰ ρουχά μου ὅποιος καὶ ἂν τὰ πάρει
μ' ἀλήθεια καὶ τὸν ἄντρα μου καμμιὰ νὰ μὴ τὸν πάρει.

— Ἄχ, αὐτὴ τὴ νειὰ ποὺ στείλαμε καλὰ νὰ τὴν ἐστρώσεις

— Ἐγὼ δὲν εἶμαι μάννα τῆς, δὲν εἶμαι ἀδελφή τῆς·
ἐμένα μὲ λένε, μαύρη γῆς καὶ ἀραχνιασμένη πλάκα,
ποὺ τρώγω νιές, καὶ τρώγω νιοὶ καὶ τρώγω παλλικάρια
καὶ τρώγω καὶ μωρὰ παιδιὰ σὰ δροσερὰ βλαστάρια.

Ἄκο' ἀδελφή μ, τί θὰ σὲ πῶ, τί θὰ σὲ παραγγείλω
Σαββάτο μέρα μὴ λουσοθῆς, Κυριακὴ μὴ ἀλλάξεις
στὴν ἐκκλησιὰ μὴ πᾶς καὶ θὰ βαραστενάζεις
καὶ τὴ Δευτέρα τὸ πρωὶ στὴ γειτονιά μὴ βγαίνεις
θὰ δός' ὁ νοῦς στὸν χορατὰ καὶ θὰ ξεχάσ' ἐμένα.

— Τάξε καὶ σὺ. νενέκα μου, καντήλα ἀσημένια
τάξε καὶ σὺ, πατέρα μου, καρὰβ' ἄρματωμένο.

— Ὁ χάρος, παιδί μ, δὲ θέλει τάματα, δὲ θέλει παρακάλια
μόν' θέλ' τὴ θυγατέρα μας νὰ περπατῆ ἀντάμα.

Ἐφῆς βραδὺν ἐπέρασεν ὁ χάροντας πὸ κάτω
καὶ ἄκσε μαῦρα δάκρυα καὶ μαῦρα μοιρολόγια
κ' εἶδε τὸ νιὸ ψυχομαχεῖ καὶ βαρ' ἀναστενάζει.
Ὁ Διονύς' ψυχομαχεῖ κ' ἡ γῆς τότε τρομάζει
κ' ἡ πλάκα ἀνετριχίασε πῶς θὰ τότε σκεπάσει.

Δὲν ἤμνα νὸς, δὲν ἤμνα παλλικάρι^{α)}
 μήπως δὲν ἐπολέμησα τὴν νύχτα μὲ φεγγάρι
 μ' ἐφτάπηχυ^{β)} κοντάρι

11) Ἡ Παραμονὴ καὶ τῆς Παναγίας τὸ πικροβοῦκ'.

Ὁ νεκρὸς πρέπει νὰ μείνει μιὰ βραδιὰ στὸ σπίτι, νὰ γίνει ἡ Παραμονὴ του καὶ τῆς Παναγίας τὸ πικροβοῦκι.

Παραμονὴ εἶναι τὸ τραπέζι, ποῦ γίνεται τὸ βράδυ στὴν κάμαρα ποῦ πέθανε. Ὁ νεκρὸς εἶναι στὴ μέση σκεπασμένος καὶ γύρω κάθονται καὶ τρώγουν καταγῆς. Ὡς τὰ σαράντα οἱ θλιμμένοι δὲν τρῶνε ἀψηλὰ σὲ τραπέζι.

Ὅλοι συγγενεῖς καὶ γειτόνοι θὰ πᾶνε στὸ Πικροβοῦκ' τῆς Παναγίας. Ὁ καθεὶς θὰ πάγει ὅ,τι θέλει, φασούλια, ῥίζι, ἐλιές, κρασί, ρακί, ὄλο νηστίσιμα καὶ βρίζεται στίς ψυχές τῶν πεθαμένων.

Τὰ περισσεύματα δὲν σηκώνουν, τὰ σκεπάζουν μὲ τὸ ταβλομέσαλο⁽¹⁾ γιὰ νὰ ἔλθουν καὶ φάγουν τὴν νύχτα οἱ ψυχές⁽²⁾.

Τὴ νύχτα φυλάγουν τὸν νεκρὸ ὅπως φυλάγνε τὸν Ἐπιτάφιο καὶ δὲν κοιμοῦνται.

Κύριος ὁ Θεὸς τὸν ἐρωτᾷ :

— Τὶ κατάλαβες ἀπὸ τὸν κόσμον ;

— Ἀπὸ τὴν μιὰ πόρτα μπῆκα καὶ ἀπὸ τὴν ἄλλη βγήκα, μόνον αὐτὴ τὴ βραδεὶ τῆς Παραμονῆς στὸ σπίτι μου θυμοῦμαι.

Τὸ πρωὶ σηκώνουν τὰ φαγητά, κ' ἀφοῦ ποιοῦν καφεὲ ξεσκεπάζουν τὸ λείψανο.

12) Γιὰ τὸ μνήμα.

Γιὰ τοὺς νέους θὰ κάμουν δύο ἢ τρεῖς μεγάλες κουλίκες, ἀπ' ἐπάνω τίς στολίζουν μὲ πουλιὰ καὶ λουλούδια ἀπὸ ἀλιπανάβατο ζυμάρι γιὰ νὰ μὴ χαθοῦν τὰ στολίδια. Βαρακώνουν κλωνιὰ δάφνης, τὰ βάζουν τραῖς καὶ τὰ μπήγουν μέσα στίς κουλίκες γιὰ πρέπος. Καβουρντίζουν μαῖντανὸ καὶ δάφνη καὶ κάνουν διάφορα σχέδια.

Τίς κουλίκες στολισμένες μέσα στοὺς ταβάδες τίς πᾶνε μαζὶ μὲ τὸ λείψανο.

α) Ὁ στίχος χωλός. β) ἑπτὰ πῆγες.

1) Τὸ μονοκόμματο πανί, ποῦ μεταχειρίζονται ἀντὶ ξεχωριστῆς πεσιέτας καὶ τὸ βάζουν στὰ γόνατα καθήμενοι ὁ ἕνας πλησίον τοῦ ἄλλου.

2) Καὶ τὸ βραδυτὸν τραπέζι τῆς παραμονῆς τῶν Χριστουγέννων, τ' Ἁγίου Βασιλείου καὶ τῶν Φώτων τ' ἀφίνουν τὴν νύχτα, γιὰ νὰ ἔλθουν οἱ ψυχές νὰ φάγουν.

Εἰς τοὺς ἠλικιωμένους ἀντὶ κουλίκες κάμνουν κτενιές καὶ ἐκτὸς ἀπὸ τὴν μακαριά, πού θὰ φᾶνε στὸ σπίτι ὅσοι γυρνοῦν ἀπὸ τὸ μνήμα, θὰ μοιράσουν στὰ σπίτια καὶ ἀπὸ ἓνα πιάτο βρασμένα φασοῦλια.

13) *Τὸ σήκωμα τοῦ λείψανου.*

Τὴν ὥρα πού θὰ σηκώσουν τὸ λείψανο ὁ καντηλανάφτης θὰ γυρίσει τὸ χωριὸ καὶ θὰ φωνάζει : « Ἀδελφοί, ὁ αἰδίδιμος . . . ἀπέθανε καὶ νὰ ὀρίσετε εἰς τὴν κηδεῖαν του ».

Θὰ μαζεύσουν τὰ λουλούδια πού εἶναι ἐπάνω στὸ νεκρὸ, θὰ τὰ βάλουν στὸ μαξιλάρι ἀπὸ τὸ σπιτιζὸ λινὸ πανί· σ' αὐτὸ ὅσες γυναῖκες εἶνε ἐκεῖ θὰ βάλουν ἀπὸ δυὸ τρεῖς βελονιές. Δὲν κάνει νὰ τὸ ῥάψει μιά. Θὰ τὸ βάλνε στὰ πόδια του μέσα στὸ κιβοῦρι, καὶ στὸν τάφο ἢ σαβανότρα θὰ ῥίξει μέσα στὸ μαξιλάρι καὶ λίγο χῶμα καὶ θὰ τὸ βάλει.

Τὸ στόμα τοῦ νεκροῦ πολλὰς φορὲς ζοκαλιάζει καὶ δὲν κλίνει, καὶ γιὰ νὰ μὴ φαίνεται ἄσχημο, ἄλλοτε ἔβαζαν κόκκινο πανὶ καὶ τελευταῖα κόκκινο λουλοῦδι.

Ἡ καμπάνα κτυπᾷ ἀργὰ καὶ λυπητερά, ὅλοι οἱ γνωστοὶ καὶ φίλοι, ὁ καντηλανάφτης τὰ παιδιὰ φορεμένα κρατοῦν τὰ ἔξαπτέρυγα καὶ τὸν σταυρό, καὶ πίσω ὁ παπᾶς, πηγαίνει στὸ σπίτι.

Τὸν νεκρὸ φοροῦν τὰ καλλίτερα ῥοῦχα, ἂν εἶνε νέα τὴν ἔχουν στολισμένη σὰν νύφη, νέος σὰν γαμπρὸ, καὶ τὸ κεφάλι του ἀκουμβᾷ σὲ ἄσπρο δαντελένιο ἢ κεντημένο μαξιλάρι.

Ὁ παπᾶς θὰ ἀνέβει νὰ δόσει τρισάγιο στὸ νεκρὸ καὶ τότε ἀπὸ κατὰ γῆς θὰ τὸν σηκώσουν, θὰ τὸν βάλουν στὸ κιβῶρι καὶ θὰ τὸν πάρουν. Ξεσπᾶνει τότε ἡ λύπη τῆς μάννας, τῆς γυναίκας, τῆς θυγατέρας σὲ κλάματα καὶ ἀναφυλητά, τὸν ἀγαπημένο τους πιά δὲν θὰ ξαναδοῦν, ὁ τόπος του θὰ μείνει ἀδειανός. Κατάκοπες ἀπὸ τὴν μεγάλη λύπη καὶ τὶς ἀγρυπνίες μόλις σέρνονται, πιάνουν τὸ κιβοῦρι, δὲν θέλουν νὰ τὸν ἀφήσουν νὰ φύγει, μὰ μάταια, τοῦ κάκου. — *Μανά μ', μὴ κλαίγεις, χόματα ἢ ἀυλὴ σ' εἶναι γιομάτη*

Οἱ ἄνδρες πηγαίνουν στὸ πλάγι βουβοί, ξεμαλλιαρηδες.

*Στοῦ χάρου τίς πληγὲς
βοτάνια δὲν χωροῦν.*

Μπροστὰ πηγαίνει τὸ κιβουροκάπακο, οἱ κουλίκες, τὰ κουφέτα καὶ οἱ ἐλιές, ὁ Σταυρός, τὰ Ἐξαπτέρυγα, ὁ παπᾶς καὶ κατόπι τὸ λείψανο. Ἀπὸ πίσω πρῶτα οἱ ἄνδρες καὶ μετὰ οἱ γυναῖκες.

Ἐγάλια, ἀγάλια τὸν Σταυρὸ καὶ σιγανὰ παπάδες
 ν' ἀφίσει γειὰ σις γειτόνισσες καὶ γειὰ στοὺς μαχαλάδες.

Μόλις βγάλουν τὸν νεκρὸ ἀπὸ τὸ σπίτι ἀμέσως σπάνουν ἓνα πιάτο καὶ χύνουν ἀπὸ τὸ παράθυρο τὰ νερὰ ποὺ ἔχουν οἱ γαράφες καὶ τὰ ποτήρια. Εἰς τοὺς Ἐπιβάτες ἀπὸ ὅλα τὰ σπίτια, μόλις περάσει τὸ λείψανο, ρίχνουν ἀπὸ τὸ παράθυρο τὸ νερὸ τῆς κάμαρας γιὰ νὰ δροσισθῆ ἡ ψυχὴ του καὶ νὰ πιοῦν οἱ πεθαμένοι.

Ἡ κηδεῖα περνώοντας ἀπὸ τὰ συγγενικὰ σπίτια σταματᾷ, ὁ παπῆς μνημονεύει τὰ πεθαμένα ποὺ ἔχει τὸ συγγενικὸ σπίτι καὶ πρὶν μοῦν στὸ κοιμητήριον θὰ μνημονεύσει ὅλου τοῦ χωριοῦ τὰ πεθαμένα.

14) Πρὸ τοῦ τάφου.

Ὁ παπῆς διαβάζει εὐχὴ σ' ἓνα κεραμυδάκι ποὺ ἔχουν βάλει σταυρὸ μὲ κίτρινον κερὶ καὶ τὸ βάζει στὸ στόμα τοῦ πεθαμένου καὶ θὰ διαβάσει τὸ κρασί.

Οἱ συγγενεῖς, ἀφοῦ δόσουν τὸν τελευταῖον ἀσπασμὸ στὸ νεκρὸ τους, τὸν κατεβάζουν στὸ λάκο.

Ἡ σαβανότρα θὰ κατέβει στὸ τάφο νὰ πάρει τὰ ροῦχα του, θὰ τὸν σκεπάσει καὶ τὸ πρόσωπο μὲ τὸ πανί, ποὺ τὸν σκέπασαν στὴν Παραμονήν, θὰ λύσει τὰ χέρια, τὰ πόδια καὶ τὸ σαγόνι, θὰ πάρει τὸ μαξιλάρι μὲ τὰ μαλιὰ (1) καὶ θὰ βάλει τὸ μαξιλάρι μὲ τὰ λουλούδια.

Ὁ παπῆς χύνει τὸ κρασί ἐπάνω στὸ νεκρὸ κίνοντας μ' αὐτὸ τρεῖς σταυρούς.

Ὅλοι ἄνδρες καὶ γυναῖκες παίρνει τρεῖς φορὲς ἀπὸ λίγο χῶμα τὸ ρίχνει στὸν τάφο καὶ λένε: *χῶμα εἶσαι καὶ χῶμα νὰ γίν'ς*.

Ὁ νεκροθάφτης βάζει τὸ κβουροκάπακο καὶ σκεπάζει τὸν τάφο. Μιὰ γυναῖκα κόβει μὲ τὸ χέρι τὴν κουλίκα καὶ μοιράζει σὲ ὅλους ἀπὸ ἓνα κομμάτι, λίγα κουφέτα ἄσπρα καὶ δυὸ ἐλιές γιὰ σχώρηση (2).

Ἀφοῦ θάψουν τὸ νεκρὸ, θὰ πλυθοῦν ὅλοι στὸ ρέμα ἢ στὴ βρύση καὶ ὅποια κλάψει θὰ νεροπεράσει τὸ μαντηλί της καὶ ὕστερα θὰ πᾶνε στὸ σπίτι. Ἄλλοῦ στὸ θλιμμένο σπίτι ἔχουν ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα σὲ κεραμίδα λίγα ἀναμένα κάρβουνα καὶ ὅσοι γυροῦν ἀπὸ τὸ μνημα πλένονται ἐπάνω σ' αὐτήν.

1) Ἐάν τὸ μαξιλάρι εἶναι ἀπὸ μαλλιὰ τὰ κόκκαλα τοῦ πεθαμένου γίνονται μαῦρα.

2) Ὁ πατὴρ μου λέγει ὅτι εἰς τὰς κηδεῖας τῶν προκρίτων εἰς τὴν Σηλυβριά εἰς τὸ νεκροταφεῖον ἐμοίραζαν φέτες ψωμι ἀλιμμένες μὲ μαῦρο χαβιάρι.

Εἰς τὴν Σηλυβριά ἔξω ἀπὸ τὴν πόρτα ἔβαζαν τραπέζι μὲ λεκάνη καὶ ἱμπρίκι καὶ ἓνα, ἐστέκετο καὶ ἔρογγε νερὸ εἰς ὄλους νὰ πλυθοῦν.

15) Τὸ τρισάγιο καὶ ἡ παρηγοριά.

Στὴ μέση τῆς κάμαρας, πού ὁ νεκρὸς ξεψύχησε, ἔχουν ἓνα μικρὸ τραπέζι, ἐπάνω ἓνα ποτήρι κρασί, προσφορά, κερὶ, τὸ θυμιατό.

Ὁ παπᾶς θὰ θυμιάσει ὄλους, θὰ διαβάσει τὸ τρισάγιο καὶ θὰ δώσει τὴν παρηγοριά. Κόβει ὕψωμα ἀπὸ τὴν προσφορά, τὸ τρίβει μέσα στὸ κρασί, δίνει μὲ τὸ χουλιαράκι στοὺς δικούς καὶ ὕστερα στοὺς ξένους.

Τὴν παρηγοριά τὴν εἶπε ὁ Χριστὸς στὴν Παναγία πού ἦτο σταυρωμένος.

—Υἱέ μ' ἐγὼ θὰ κρεμασιῶ, δὲν εἶν' νὰ τὸ βαστάξω.

—Μανέ μ, σὺ ἂν κρεμασιτῆς, κρεμιοῦντ' οἱ μάννες ὄλες, κρεμέτ' ἡ μάννα γιὰ τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί γιὰ μάννα, πᾶνε, μαννέ μου, στὸ καλὸ καὶ στὴν καλὴ τὴν ὥρα βάλε κρασί μές τὸ γυαλί κ' ἀφροῦτο παξιμάδι κάτσε, μαννέ μ', στὴν τράπεζα καὶ ἔπαρε τρεῖς βοῦκες καὶ κάνε τὴν παρηγοριά, τὴν εὔρ' ὁ κόσμος ὄλος νὰ τῶβρ' ἡ μάνν' ἀπ' τὸ παιδί καὶ τὸ παιδί ἀπ' τὴ μάννα νὰ τῶβρει καὶ τ' ἀντιρόγγνο τὸ πόλ' ἀγαπημένο.

16) Ἡ μακαριά

Θὰ βάλουν ὄλους πού γύρισαν ἀπὸ τὸ μνήμα νὰ φᾶνε, νὰ κάμουν τὴν μακαριά, γιὰ νὰ χωρεθῇ ὁ πεθαμένος.

Στρώνουν κατὰ γῆ; τραπεζοπάνι καὶ πάνω σὲ σινί βάζουν τὰ φαγιά, φασούλια, λαθῆρι, πιλάφι, ἐλιές, τυρὶ καὶ ψωμί ζεστό.

17) Τὸ σπαθὶ τοῦ Χάρου

Ὁ χάρος μὲ τὸ σπαθὶ πῆρε τὴν ψυχὴ καὶ χύθηκε αἷμα.

Τὴν ἄλλη μέρα τῆς κηδείας τὸ πρωὶ θὰ νεροπερᾶσνε ὄλα τὰ ματωμένα ροῦχα τῆς κάμαρας καὶ τὰ ροῦχα, πού φοροῦσε ἡ γυναῖκα, πού τὸν φύλαγε.

18) Ἡ ψυχὴ

Τρεῖς βραδιές στὸ μέρος πού ξεψύχησε ὁ νεκρὸς, βάζουν μιὰ πράσινη πινάκα (¹) μὲ νερὸ καὶ τρεῖς βοῦκες ψωμί, ἀνάφτουν τὴν λαμπάδα πού ἔκαιε στὸ κεφάλι τοῦ πεθαμένου καὶ θυμιάζουν τὸ νερό.

¹) Χωματένια.

Ἡ ψυχὴ θὰ ἔλθει νὰ πιῇ νερό· μιὰ μυγίτσα λογουρίζει καὶ λένε, πὼς αὐτὴ εἶνε ἡ ψυχὴ του, πού τρεῖς βραδαῖες ὄλο ἐκεῖ τρογουρνᾶ.

Ὁ ἄγγελος ὡς τὰ σαράντα τὴν τρέχει δῶ καὶ κεῖ, θὰ πάρει τὰ κόλυβά της κ' ὕστερα θὰ πάγ' στὸν τόπο της, ἀφοῦ πρώτα ζυγισθῇ.

Ἡ ζυγαριὰ εἶναι στημένη, θὰ ζυγισθοῦν οἱ καλωσύνες καὶ οἱ ἁμαρτίες καὶ σὲ ἀνάλογο μέρος θὰ μπῆ.

Ἡ ἁμαρτία πηγαίνει στὸν ἄλλο κόσμο πὺ μ'προστὰ ἀπὸ τὸν πεθαμένο.

Χωρικός ἔκλεψε ἓνα χωματένιο πινάκι. Ἦλθε ὁ καιρὸς πού πέθανε, καὶ πρὶν τὴν κηδεῖα τὸ πινάκι κολουῖσε.

Ὁ ἅγιος Σπυρίδων στέκουνταν καὶ συρριανοῦσε. «Γιὰ δέστε, λέγει, τὸ χῶμα ἔκλεψε, καὶ πηγαίν' πὺ μ'προστὰ ἀπ' ἐκείνονε».

Οἱ ψυχές δὲν γνωρίζονται στὸν ἄλλο κόσμῳ, μόνο τόσο θυμοῦνται πὼς κάπου διόθηκαν, οὔτε γονεῖς μὲ παιδιά γνωρίζονται, οὔτε ἀδέλφια μ' ἀδέλφια, οὔτε τ' ἀντρούγνα.

Ἡ ψυχὴ εἶναι ἀέρας.

19) Τὸ τρισάγιο στὸ μνήμα.

Τὴν τρίτη μέρα πολὺ πρωί, πού ἀκόμα τὸ ἄστρο εἶναι στὸν οὐρανό, οἱ σπιτικοὶ θὰ πάνε στὸ μνήμα νὰ τρισαγιαῖσνε. Ἀνάπτουν ζεριὰ πού φεγγομαχοῦν ἀκόμα πού δὲν ξημέρωσε, θὰ θυμιάσουν τὸν τάφο ὅλοι μὲ τὴν ἀράδα μὲ τὴν κεραμίδα τοῦ σπιτιοῦ, θὰ χύσουν τὸ νερὸ τῆς πινάκας ἐπάνω στὸ μνήμα νὰ δροσισθῇ ἡ ψυχὴ (1) τοῦ πεθαμένου, τὶς τρεῖς βουῖκες παραχώνουν ἐπάνω στὸν τάφο καὶ τὴν πινάκα ἀφίνουν μπρούμιτα (2) ἢ τὴν σπάνουν ἐπάνω στὸ μνήμα, ὅπως καὶ τὸ πινάκι πού εἶχε τὸ κρασί.

20) Οἱ θλιμμένες.

Οἱ γυναῖκες θὰ μαυροφορεθοῦν, τὰ μαλλιά τους δὲν κάνουν κοῦκο, τὰ πλέχουν δυὸ πλεξοῦδες καὶ τὶς ἀφίνουν ριγμένες στὶς πλάτες. Ἡ χήρα θὰ βάλει φακιόλι μαῦρο, θὰ τὸ φορῇ σὲ ὅλη της τὴν ζωὴ καὶ πολὺ νέα ἂν χηρέψει.

Τὰ παιδιά θὰ μαυροφορέσουν καὶ οἱ ἄνδρες θὰ βάλουν μαῦρο πουκάμισο καὶ σαράντα μέρες δὲν κόφτουν τὰ γένεια τους.

1) Εἰς τὶς Καστανιές στὴν κούπα δὲν βάζουν ψωμοῦ βουῖκες, μόνο νερὸ καὶ τὸ ρίχνουν σὲ μέρος τοῦ σπιτιοῦ πού δὲν τὸ δρασκελοῦν. 2) ἀνάποδα.

Ντύνουν τὸ σπίτι μὲ μαῦρα, βάζουν μαῦρα σκεπάσματα στὰ μιντέρια, κρεμοῦν μαύρους μπερντέδες στὰ παράθυρα καὶ τὸν καθρέφτη σκεπάζουν. Οἱ θλιμμένοι ὡς τις ἐννιά μέρες δὲ μαγειρεύουν· οἱ συγγενεῖς καὶ γειτόνοι τοὺς πᾶνε φαγὶ μαγερεμένο.

Ὡς τις σαράντα κάθε βράδυ θυμιάζουν τὸ σπίτι καὶ τρῶνε χαμηλιά, ὄχι στὸ τραπέζι.

Τὴν κάμαρα ποὺ ξεψύχησε σαράντα μέρες δὲ ξεραχνίζουν καὶ δὲν ἀσβεστώνουν μὴ σκοτώσουν τὴν ψυχὴ, ποὺ ἕως ὅτου πάρει τὰ σαράντα τῆς κόλυβα ἐκεῖ λογουρνᾶ.

Τὸ γράμμα ποὺ θὰ στείλουν, καίουν τὴν ἄκρη τοῦ χαρτιοῦ καὶ τὸν φάκελλο.

Γλυκὸ δὲν κερνοῦν, νὰ χρονιάσ' νὰ διπλοχρονιάσ' καὶ ὕστερα. Κερνοῦν καφέ, ρακί, καὶ πιλάφι μὲ σταφίδες γιὰ μεζέ.

Χριστόπητες καὶ βασιλόπητες δὲν κάνουν, καὶ ἂν τοὺς στείλουν τις κόφτουν μὲ τὸ χέρι.

Τὸ Πάσχα αὐγὰ δὲν βάφουν.

Ὡς ποὺ νὰ χρονίσ' καὶ δυὸ ἀκόμα χρόνια τὸ Σάββατο δὲν πλύνουν καὶ δὲν λούζονται.

Ὡς τις σαράντα δὲν βγαίνει ἀπὸ τὸ σπίτι· μόνον τὸ Σάββατο πρὶν ἀκόμα ξημερώσει, φυλακὴ (1) σκοτίδα θὰ πᾶνε νὰ θυμιάσουν τὸν τάφο.

Μετὰ τὰ σαράντα πηγαίνει στὴν ἐκκλησία πολὺ πρῶι, ἀνάφτουν κερὶ καὶ φεύγουν πρὶν πάγει τὸ πλῆθος καὶ χαλάσει ἡ καρδιά τους.

*Σαββάτο μὴ λουσθῆς, Κυριακὴ μὴν ἀλλάξεις
στὴν ἐκκλησιὰ μὴ πᾶς καὶ βαρυναστανάξεις.*

Στὴ γειτονιά, ἐνόσω ἡ λύπη εἶναι πρόσφατη, δὲν ἀλλάζουν καὶ δὲν στολίζονται νὰ πᾶν στὴν ἐκκλησία, πηγαίνει πρῶι ξενάλλαγες (2) καὶ φεύγουν νωρί. Στὴ γειτονιά καὶ διασκέδαση δὲν κάνουν.

Τοὺς λυπημένους δὲν ἀφίνουν μοναχούς, ὅλο πηγαίνει καὶ τοὺς πιᾶνε συντροφιὰ.

*Τὸ ξόδι θέλει συντροφιὰ, θέλει γενεὰ μεγάλη
νὰ τ' ἀρχινᾶ ἢ μὰ μεριά, νὰ τὸ ἀφίν' ἢ ἄλλη.*

Εἰς τὴν Σηλυβριὰ ἡ κοῦπα ποὺ ἔβαζαν τὰ κεριά εἶχε ἀλεῦρι, ἀπ' αὐτὸ καὶ μαζὺ μὲ ἄλλο ἀλεῦρι ἔκαμναν κάθε Σάββατο ὡς τις σαράντα λειτουργία καὶ τὴν ἔστελναν στὴν ἐκκλησιὰ μαζὺ μὲ ἓνα ποτῆρι κρασί, ἢ

1) Πολὺ σκοτεινά.

2) Ὅχι ἀλλαγμένες, μὲ τὰ καθημερινὰ τους ρούχα.

σαβανότρα τὴν πηγαίνει, θυμιάζει τὸν τάφο καὶ ὅταν ἐπιστρέφει ἢ λυπημένη θὰ τὴν κεράσει καφέ, ἀφοῦ πρῶτα τὸν θυμιάσει.

21) Μνημόσυνα. Τὰ κόλυβα

Κάνουν στὶς τρεῖς μέρες τὰ τρίμερα, ὕστερα τὰ ἐννιαμέρα, τὰ οἰκοστά, τὰ σαράντα, τὰ τριμήνια, τὰ ἑξαμήνια, τὰ ἐννιαμήνια, τοῦ χρόνου, τὰ δίχρονα, τὰ τρίχρονα καὶ ὅταν θὰ τὸν ξεχωματιάσουν στὰ ἑπτὰ χρόνια.

Τὸ στάρι πάντοτε θυμιάζουν πρὶν καὶ ἀφοῦ βρασθῆ.

22) Τὰ τρίμερα

Ἀπὸ τὸ στάρι τῆς κούπας ποὺ εἶχε τὰ κεριά, μέρος θὰ βράσουν στὶς τρεῖς μέρες γὰρ νὰ γίνουν τὰ τρίμερα καὶ τὸ ἄλλο θὰ στείλουν στὴν ἐκκλησία νὰ λειτουργηθῆ σαράντα μέρες καὶ θὰ τὸ βράσουν μὲ τὸ στάρι ποὺ θὰ κάμουν τὰ κόλυβα τὰ Σαράντα.

Στὰ τρίμερα δὲν βάζουν ἀλεῦρι καθὼς στὰ ἐννιαμέρα καὶ εἰκοστά, βάζουν μυρωδικὰ κανέλα, κίμνο, ζάχαρη καὶ ἀπάνω στὸ πιάτο τὰ κόλυβα, σταυρὸ μὲ καρῦδι.

23) Τὰ σαράντα

Τὸ μνημόσυνο πάντοτε γίνεται νωρίτερα πέντε, ἕξ μέρες γιὰ νὰ ἔχει ὁ πεθαμένος μπροστά του τὰ κόλυβα, νὰ τὰ βλέπει καὶ νὰ χαίρεται.

Θὰ γίνε μὲ συλλείτουργο, θὰ ἀναφθοῦν ὅλες οἱ καντήλες στὴν ἐκκλησία καὶ θὰ μοιράσουν κεριά.

Ἀπὸ μέρες ἔχουν καθαρισμένο τὸ στάρι (1) καὶ ὅλα εἶναι ἔτοιμα ἢ ζάχαρη κοπανισμένη καὶ περασμένη ἀπὸ κόσκινο, τὰ μυρωδικὰ, τὰ καρῦδια καὶ ἀμύγδαλα, τὸ ἀλεῦρι καβουρντισμένο.

Στὰ σαράντα κάνουν πολλὰ κόλυβα καθὼς στὸ χρόνο, στὰ δίχρονα καὶ τρίχρονα.

Τὴν Παρασκευὴ θὰ βράσουν δέκα τέσσερες καὶ εἴκοσι ὀκτάδες στάρι καὶ θὰ φωνάξουν τοὺς συγγενεῖς, γειτόνους καὶ φίλους.

Ὅλοι πηγαίνουν κεριά καὶ θυμιάμα. Τὰ κεριά ἀνάφτουν γύρω στὸ καζάνι ποὺ βράζει τὸ στάρι, καὶ μετὰ θὰ τὸ θυμιάσουν γιὰ τὶς δικές τους ψυχές.

Τὸ στάρι ἀφοῦ πάρε βράση, τραβοῦν τὴν φωτιά καὶ τὸ πρῶτὸ τὸ ξαναβράζουν.

1) Ἐσθητὴ δὲν τὸ καθαρίζουν.

Δὲν σκεπάζνε τὸ κόλυβο ποὺ βράζει γιὰ νὰ πάγει ὁ ἀχνὸς στὶς ψυχές. Ὑστερα στῶνε θλιμμένο τραπέζι κατὰ γῆς καὶ φιλάνε ὅσες εἶναι ἐκεῖ γιὰ νὰ δῶσνε σχώρεση στὸν πεθαμένο.

Σάββατο πρωὶ θὰ τὰ ξαναβράσουν, τὰ πλύνουν γιὰ νὰ γίνουν ξεχαντρι-στά, ⁽¹⁾ ρίχνουν λίγο ἄλας, τὰ στραγκοῦν σὲ πανέρι καὶ κρατοῦν τὸ ζουμί μὲ λίγο στάρι, γιὰ νὰ κάνουν τὸ κολουβόζωμο. Τὸ στάρι, ἀφοῦ στραγκι-σθῆ, ἀπλώνουν σὲ τραπεζοπάνια γιὰ νὰ τραβήξει. Στὸ κολουβόζωμο βάζουν σταφίδες, καρύδια, πετιμέξι καὶ μπαχάρια ⁽²⁾ καὶ θὰ μοιράσουν ὅλο τὸ χωριὸ σὲ ὅλα τὰ σπίτια μὲ τὴν σειρὰ. Τὰ μοιράζουν δυὸ γυναῖκες, ἢ μιὰ κουβαλεῖ δυὸ μπακίρες καὶ ἡ ἄλλη μιὰ μπακίρα μὲ τὴ χουλιάρρα. Εἰς τὰ συγγενικά στέλνουν μὲ τις κοῦπες καὶ τὸ βράδν ἀπὸ ἓνα πιάτο κόλυβα καὶ ἓνα μικρὸ κουλίκι ὡς μιὰ προσφορὰ μὲ σουσάμι ἀπ' ἐπάνω. Μιὰ ἠλικιωμένη κάνει τὰ κόλυβα μέσα στὴ ζυμωτικὰ σκάφη καὶ γιὰ δροσιὰ τῆς ψυχῆς τοῦ πεθαμένου βάζουν μέσα μαϊντανὸ ψιλοκομμένο καὶ ρόδια. Κορίτσια θὰ στολίσνε τὰ κόλυβα στὰ σινιά ποὺ θὰ πάνε στὴν ἐκκλη-σία. Γιὰ στολισμὸ ἀπὸ πάνω καβουρντίζουν φύλλα δάφνης, μαϊντανὸ καὶ μολόχα, τὰ ψιλοκοπανίζουν, τὰ περνοῦν ἀπὸ κόσκινο, κάνουν καφέ χρῶμα καὶ μοςχίζουν. Ἄν τὰ κόλυβα εἶναι γιὰ νέο, βάζουν ἐπάνω στὸ σινὶ κουφέτα, ἀμύγδαλα, πορτοκάλια, κόλιαντρο καὶ χρυσᾶ καί, ἂν γιὰ ἠλικιωμένο, στα-φίδες καὶ καρύδια. Ἐνα σινὶ θὰ στείλουν ἀπὸ βραδὺς στὴν ἐκκλησία καὶ δύο πρωὶ τὸ τὸ ἓνα θὰ μοιρασθῆ στὴν ἐκκλησία καὶ τὸ ἄλλο στὸν τάφο. Στοῦ τάφου ζωγραφίζνε μνήμα μὲ δυὸ δενδράκια. Ἐχουν ζυμωμένα καὶ κουλίκια. Γιὰ τὸν τάφο κάνουν μεγάλη κουλίκα καὶ γιὰ τὰ σπίτια μικρὰ κουλίκια. Στὴν ἐκκλησία μοιράζουν λουκούμια, εἶδος μαλακῶν παξιμαδιῶν μὲ λίγη ζάχαρη καὶ κανέλα.

24) Στὸ μνήμα

Οἱ θλιμμένες πάνε ἀπὸ τὸ σπίτι στὸν τάφο καὶ ἐκεῖ κλαῖνε καὶ ξε-σχίζονται. Ἐπάνω στὸ μνήμα εἶνε τὸ σινὶ τὰ κόλυβα· στὸ καντηλέρι καίει τὸ κερί στολισμένο μὲ λουλούδια καὶ τὸ θυμίαμα στὸ θυμιατό.

Στὸ σιδεροσίני, σκεπασμένο μὲ τριβόλι καὶ δαντέλα ἢ κουλίκα, βάζει ἐπάνω ὀπωρικά, σφουγκάτο κομμένο σὲ μικρὰ τετράγωνα κομμάτια, πλάφι, ριζόγαλο, ψωμί, ὅ,τι δυνάζεται ὁ καθεὶς.

Ὁ παπᾶς θὰ δώσει τὸ τρισάγιο, ὕστερα θὰ μοιρᾶσνε τὰ κόλυβα καὶ ὅλα τὰ ἄλλα σὲ ὅσους εἶναι ἐκεῖ· ὅλοι θὰ ποῦν: Θεὸς σχωρῆσ' τον.

Ἀπὸ τὸ μνήμα θὰ πάνε στὸ σπίτι· ὁ παπᾶς θὰ σηκώσει ὑψωμα καὶ

¹⁾ Ξεχωριστά, ὄχι ἐνωμένα. ²⁾ Μυρωδικά.

θὰ δώσει τρισάγιο καθὼς θὰ δώσει στὸ σπίτι καὶ στὰ ἐξάμηνα, ἐννιάμηνα καὶ στὸ χρόνο.

25) Νεκρικὰ ἢ Νεκρικᾶτα

Εἶνε τὸ μνημόσυνο ποὺ κάνουν καὶ δὲ μοιράζουσι κόλυβα στὰ σπίτια, παρὰ μόνον ἓνα πιάτο ἢ δίσκο γιὰ νὰ μνημονέψῃ ὁ παπᾶς στὴν ἐκκλησία καὶ δὲν δίνουν κεριά.

Τὰ νεκρικὰ κάνουν συνήθως Σάββατο.

26) Δὲν χωροῦν τὰ κόλυβα

Δὲν χωροῦν⁽¹⁾ νὰ γίνουν τὰ κόλυβα καὶ δὲν μνημονεύονται τὰ δωδεκάμερα ἀπὸ τὴν παραμονὴ τῶν Χριστουγέννων ὡς ποὺ νὰ φωτισθοῦν τὰ νερά. Ἀπὸ τοῦ Ἀῆ Λαζάρου ὅλη τὴν Μεγάλῃ ἐβδομάδα καὶ τοῦ Θωμᾶ. Δεκαπέντε μέρες δὲν χωροῦν κόλυβα.

27) Τὸ ξεχωμάτισμα

Τοὺς πεθαμένους ξεχωματίζουν στὰ ἑπτὰ χρόνια.

Τὸ Σάββατο μετὰ τὸ μεσημέρι οἱ συγγενεῖς πέρνουσι τὸν παπᾶ καὶ πᾶνε στὸ κοιμητήριον, δίνε τρισάγιο καὶ τὸν ξεχωματίζουν.

Πλένουσι τὰ κόκκαλα μὲ κρασί, τὰ μικρὰ ἀφίνουσι στὸ μνήμα καὶ πέρνουσι τὰ μεγάλα τοῦ χειριοῦ, τοῦ ποδαριοῦ καὶ τὸ κεφάλι, τὰ βάζουσι σὲ μικρὸ πανέρι σκεπασμένον μὲ ἄσπρο μλόγο καὶ τὰ πᾶνε στὸ σπίτι.

Συγγενεῖς καὶ γειτόνοι θὰ πᾶνε κεριά, λουλούδια καὶ θυμίαμα ὅπως καὶ στὸ νεκρὸ ἀνάφτουσι τὰ κεριά καὶ θυμιάζουσι τὰ κόκκαλα. Κάνουσι κόλυβα καὶ στολίζουν τὸ σινί. Τὸ βράδυ τρεῖς, τέσσερες γυναῖκες θὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία, ἢ μία θὰ πάρει τὸ πανέρι μὲ τὰ κόκκαλα, ἢ ἄλλη τὸ ἀνάμο⁽²⁾ ἄλλη τὰ κόλυβα καὶ τὴν προσφορὰ καὶ ἄλλη τὴ λαμπάδα.

Τὰ κόκκαλα ἀφίνουσι ἔξω ἀπ' τὰ Δημόθυρα μπροστὰ στὴν καντήλα τοῦ Χριστοῦ καὶ ἢ λαμπάδα καίει στὸ καντηλέρι.

Μιά βραδιά τὰ κόκκαλα θὰ κοιμηθοῦν στὴν ἐκκλησία καὶ τὸ πρωὶ μετὰ τὴν λειτουργία τὰ κάμνε κηδεῖα.

Ὁ παπᾶς φορεμένος θὰ τὰ διαβάσει, ἓνας δικὸς θὰ τὰ πάρει καὶ μὲ τὰ ἐξαπτέρυγα, τὶς ψαλμωδίες καὶ μὲ ὅλο τὸ πλῆθος θὰ πᾶνε στὸ νεκροταφεῖο καὶ θὰ τὰ ταφιᾶσνε στὸν ἴδιον τάφο.

Θὰ μοιράσουσι κόλυβα καὶ ψωμί καὶ στὸ σπίτι ὁ παπᾶς θὰ σηκώσει ὑψωμα καὶ θὰ δώσει τὴν παρηγοριά.

¹⁾ Δὲν ἐπιτρέπονται νὰ γίνουν. ²⁾ Τὸ κρασί διὰ τὴν ἁγίαν Κοινωνίαν.

28) Δροσιά γιὰ τὶς ψυχές

Ξημέρωμα τῆς Ἀναλήψεως πηγαίνει στὸ νεκροταφεῖο καὶ ρίχνουν ἐπάνω στοὺς τάφους ἓνα μαστραπᾶ νερό, δροσιά γιὰ τὶς ψυχές. Τοὺς θυμιάζουν καὶ ὁ παπᾶς διαβάζει τρισάγιο.

Ἔτσι ὁποῖος ἔχ᾽ ἀρμέγματα κρατεῖ τὸ γάλα τῆς παραμονῆς καὶ τῆς προ-παραμονῆς καὶ τὸ μοιράζει στὰ συγγενικά καὶ γειτονικά σπίτια ποὺ δὲν ἔχουν γάλα. Ὅλοι τῆς Ἀναλήψεως θὰ κάνε γαλατόπητες γιὰ τὶς ψυχές.

Ἄνήμερα δὲν κοιμοῦνται τὴ μέρα, λένε ὅποιος κοιμηθῆ ἀνελεῖ.

Ἄν ὅποιος πεθάνει ὡς τῆς Ἀναλήψεως εἶναι καλὸς ἄνθρωπος, γιὰ τὸν σηκώνουν μὲ τὸ Χριστὸς Ἀνέστη καὶ ὡς τότε εἶναι τὰ οὐράνια ἀνοικτά.

Ὅταν πεθάνει ἀσαράντιστη λεχοῦσα ὡς τὶς σαράντα μέρες, τὴν ὥρα ποὺ βασιλεῦει ὁ ἥλιος, ρίχνουν ἐπάνω στὸν τάφο τῆς ἓνα μαστραπᾶ νερό, γιὰ νὰ δροσίζεται ἢ δροσοφορτωμένη (1).

Ὅταν χηρεῖος ξαναπαντρευτῆ, τὴν ὥρα ποὺ στεφανώνεται πηγαίνει μιὰ συγγενῆς τῆς πρώτης γυναῖκας στὸ κοιμητήριο καὶ ρίχνει ἐπάνω στὸν τάφο τῆς ἓνα μαστραπᾶ νερό γιὰ δροσιά καὶ γιὰ νὰ μὴ τὴν κακοφραῖ.

29) Τῆς Γονατιστῆς.

Οἱ ψυχές ἀκόλαστες καὶ κολασμένες εἶναι ἔξω, ἀπὸ τὸ Πάσχα ὡς τῆς Γονατιστῆς. Τῆς γονατιστῆς τὸ πρωὶ ὅλοι θὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία, κανεὶς δὲν μένει σπίτι. Ὅποιος ἐμποδισθῆ, ὅταν κτυπήσει ἢ καμπάνα ποὺ θὰ διαβασθοῦν οἱ εὐχές καὶ θὰ γονατίσουν στὴν ἐκκλησία, ἀνάφτει ἐπάνω στὸ κατώφλι τῆς ἐξώπορτας δύο ἢ τρία κεριά γιὰ ἀνάπαυση τῆς ψυχῆς τῶν πεθαμένων καὶ θὰ γονατίσει. Ἐκεῖνη τὴν ὥρα κοινοποῦν οἱ ψυχές ποὺ γύριζαν ἔξω ἀπὸ τὸ Πάσχα καὶ πηγαίνουν πάλι στὸν τόπο τους καὶ κλείνονται.

Ὅλοι ἀπὸ βραδὺς τὸ Ψυχοσάββατο πηγαίνουν τὰ μεριδοχάρτια τους στὴν ἐκκλησία καὶ ὁ παπᾶς θὰ μνημονεύσει ὅλα τὰ πεθαμένα. Παίρνουν μαζὺ τους στὴν ἐκκλησία καρυδόφυλλα καὶ γονατίζουν ἐπάνω σ' αὐτά, ἔπειτα τὰ βάζουν στὰ ἀμπάρια (2) καὶ δὲν πιάνει ψεῖρα τὸ στάρι, ἢ τὰ βάζουν στὸν πάτο τοῦ σεντουκιοῦ καὶ δὲν τρώγει βότρυδα τὰ ροῦχα.

Οἱ ψυχές ποὺ εἶναι ἔξω κἀθονται ἐπάνω στὰ δένδρα καὶ τὰ βλαστάρια τοῦ ἀμπελιοῦ, γι' αὐτὸ δὲν κόφτουν ὡς τότε βλαστάρια, μήπως πέσουν οἱ ψυχές ποὺ εἶναι καθισμένες ἐπάνω σ' αὐτά καὶ κλάψουν.

Δὲν ξεραχνίζουν, γιὰ τὴν καὶ κἀθονται οἱ ψυχές καὶ τὰ ἀπλωμένα

1) Τὴν πεθαμένη ἀσαράντιστη λεχοῦσα.

2) Ἀποθῆκες λ. Γ.

ροῦχα τῆς πλύσης, ἰδίως τὰ ἄσπρα, μαζεῦνε πρὶν βασιλεύσει ὁ ἥλιος, μὴ καθῆσθε τὴ νύχτα οἱ ψυχές. Ἐάν τὰ ξεχάσουν μετὰ τὸ ἡλιοβασίλευμα δὲν τὰ μαζεύουνε, παρὰ τὴν ἄλλη μέρα τὸ πρῶι τὰ νεροπερνᾶνε.

30) *Γιὰ τὴν ψυχὴ τῶν ζωντανῶν*

Ὅλο τὸν χρόνο ὅ,τι δόσεις εἶναι γιὰ τὶς ψυχές τῶν πεθαμένων, μόνον ὅ,τι δόσεις τὸ πρωτοτέτραδο ¹⁾ εἶναι γιὰ τῶν ζωντανῶν, καθὼς καὶ στοὺς Ἑῶν Σαραντά. Αὐτὴ τὴν μέρα ὅλες θὰ κάνουν τὶς σαραντόπητες μὲ ταχῆνι, σπανίκι ἢ ἄγρια λάχανα καὶ, ἂν δὲν τύχει Τετάρτη ἢ Παρασκευή, βάζουν μέσα λάδι. Τὶς κάμνουν στενόμακρες, πατοῦν στὴν κάθε μιὰ ἀπὸ δυὸ σφραγιστὰ καὶ μοιράζουν στὴ γειτονιά. Πολλές μοιράζουν καὶ ρετσέλια. (*) Ὁ καθεὶς πρέπει ὅ,τι δυνιέται νὰ μοιράσει γιὰ τὴν ψυχὴ του καὶ νὰ φυτεύσει δένδρο καὶ σπόρους.

*Σαραντα φῶς σαράντα, πιεῖς
σαράντα δὸς γιὰ τὴν ψυχὴ σ'
σαράντα δένδρα φύτευσε
νὰ βρεῖς λεημοσύνη.*

31) *Ἡ Παναγία καὶ οἱ ψυχές*

Ἐνα Μεγάλο Σάββατο ἡ Παναγία εἶπε πὼς θέλει νὰ πάγει νὰ δῆ τὶς ψυχές. Τὴν ἔβαλαν ἐπάνω σὲ ἄμαξα, πού τὴν ἔσερναν τριακόσιοι ἄγγελοι, καὶ τὴν πῆγαν πρῶτα ἐκεῖ πού εἴταν οἱ κορματισμένοι, καὶ εἶδε ἐκεῖνους πού σκοτῶνε ἄνθρωπο, τοὺς φονιάδες, πού ἔβραζαν μέσα στὴ κόλαση. Ὁ κόχλος τοῦ κατρανιοῦ γύριζε καὶ αὐτοὶ ἐκεῖ μέσα καίουνταν. Ἄλλοι κρέμουνταν τὸ φεῖδι στὴ γλῶσσα, γιὰ τὴν εἶπε ἡ Παναγία: «*Εἶπε ἄδικο*». Ἄλλος ἀπὸ τὴ μέση καὶ κάτ' μέσα στὴν κόλαση· μόνο πού φαίνονταν. Εἶνε πού ἔξκοψε πού πῆγε ἕνας ν' ἀρραβωνιασθῆ, καὶ ἡ ἄμαρτία πού ἔκαμε, ἄνοιξε ἡ γῆς καὶ τὸν πῆρε μέσα. Εἶδε ἐκεῖνον πού ἀφιγχιούντανε, ἔκαιαν τὶς σοῦγλες καὶ τὶς ἔχωναν μέσα στ' αὐτιά τ'. Εἶδε ἐκείνην πού βύζαζε τὸ τουρκάκι, νὰ κρέμουνται τὰ φεῖδια στὰ βυζιά της. Ἄκόμα πολλὰ εἶδε καὶ ἀνατρίχασε ἡ Παναγία καὶ εἶπε: «*Κύριε μ', καλλιότερα νὰ μὴ γεννιούντανε*».

Ἐστερα τὴν πῆγαν στὸν Παράδεισο, σ' ἕνα ὠραῖο μέρος, πού διασκέδαζαν οἱ ψυχές, ἐκεῖ εὐχαριστήθηκε πολὺ καὶ χάρηκε. Πηγαίνει ἐμπρὸς στὸ θεὸ καὶ κάμνει μετάνοιες, πού ἄνοιξαν τὰ χέρια της ἀπὸ τὶς πολλές πού ἔκαμε, καὶ τὸν παρακάλεσε γιὰ χάρη της νὰ βγάλει τὶς ψυχές καλές

1) Ἡ καθαρὴ Τετάρτη. 2) Κομπόστες.

καὶ κακὲς πενήντα μέρες νὰ γυρνοῦν ἔξω, καὶ ἀπὸ τότε ἀπὸ τὸ Πάσχα ὡς τῆς Γονατιστῆς, τὶς πενήντα τῆς λαμπρῆς, τρέχουν ἔξω οἱ ψυχῆς εὐχαροστημένες.

- Δὸς μου, νιέ μου, τὰ κλειδιά, κλειδιά τοῦ Παραδείσου,
νὰ ἀνοίξω τὸν Παράδεισο κομμάτ' νὰ συρριανίσω.
- Ἀνοίγω τὸν Παράδεισο κομμάτ' νὰ ἐγλεντίσει (1).
Βλέπει τὸν Ἄδη πῶρχεται, τὸ μαῦρο καβαλάρη,
βαστάει τοὺς νιοὺς ἀπ' τὰ μαλλιά. τίς γέροι ἀπ' τὸ χέρι
καὶ τὰ μικρὰ παιδιὰ στή σέλα τ' κρεμασμένα,
καὶ τὰ ἄλλα τὰ μικρότερα ψηλά στὰ κυπαρίσσια,
παίζουν τὰ χρυσόμηλα κι' ἀλησιμονοῦν τίς μάννες.
Βλέπει τίς καθάριοι στὸν ἥλιο πυρωμένοι
βλέπει καὶ τίς ἁμαρτωλοὶ στήν πίσσα κορωμένοι
πῶρχουν τὴν πίσσα πάπλωμα καὶ τὸ κατράνι στρωῶμα
καὶ τὸ κατρανοτούλονμο τὸ ἔχουν μαξιλάρι,
βαστοῦνε καὶ στὰ χέρια τους σακοῦλες βουλωμένες.
- Πάρτε, φτωχοί, τὰ γρόσια μας, πάρτε καὶ τὰ φλουριά μας
καὶ δώστε μας τὸν ἥλιο σας κομμάτ' νὰ πυρωθοῦμε.
- Ἄν τῶξερες, φιλάργυρε, ὁποῦ θὰ ἀποθάνεις,
νὰ δίνουν τὰ χεράκια σου, νὰ γράφτουν οἱ ἀγγέλοι,
παλιὸ ροῦχο νὰ ἔδινες ἐδῶ θὲ νᾶν καινούργιο
φελλ ψωμί νὰ ἔδινες ἐδῶ θὲ νᾶν μπιτοῦνκο (2).
Ἐδῶ δὲν περνοῦν φλουριά, μηδ' ἄσπρα, μηδὲ γρόσια
περναίει λίμνος καὶ κερί καὶ ἡ καθαρὴ ψυχοῦλα.
- Γιὰ βγάλτε τίς ἁμαρτωλοὶ κομμάτ' νὰ πυρωθοῦνε
καὶ στὶς πενήντα τῆς Λαμπρῆς πάλε μέσα νὰ κλειστοῦνε.

Ψυχοσάββατα

32) Τὸ Ψυχοσάββατο τοῦ Μάη

Ἔοια τὰ Ψυχοσάββατα νάρτοῦν καὶ νὰ περᾶσνε
τοῦ Μάη τὸ Ψυχοσάββατο μὴν ἔρτει μὴν περᾶσει.

Οἱ ψυχῆς αὐτὸ τὸ ψυχοσάββατο δὲν τὸ θέλουν, γιὰ τὴν αὐριανὴ τῆ
μέρα θὰ πᾶνε στὸν τόπο τους καὶ θὰ κλειστοῦν μέσα καὶ κλαῖνε. Ἀπὸ τὸ
Πάσχα ὡς τῆς Γονατιστῆς εἶναι ἔξω.

1) Διασκέδαση λ. Τ. 2) λ. Τ. ἀκέραιο.

Τὴν παραμονὴ τῶν ψυχῶν, Παρασκευὴ πρωί, μαζεύονται δέκα ὡς δέκα πέντε γριῆς στὸ σπίτι μιᾶς γριᾶς. Ἡ κάθε μιὰ πηγαίνει ἓνα πιάτο ἄλευρι ζοσκινισμένο γιὰ λειτουργίες, ἀπ' ἐπάνω ἓνα κουκί ἄλας, μιὰ ὀκτῶ κρασί, ἓνα πιάτο στάρι γιὰ τὰ κόλυβα, γιὰ τὰ κάνουν ριζόγαλο, θυμιάμα καὶ ἓνα κίτρινο κερί τῆς μέλισσας.

Μιὰ θὰ ζυμώσει τις λειτουργίες, ἄλλη θὰ βράσει σὲ μπακίρα τὸ στάρι, ἄλλη θὰ κάνει τὸ ριζόγαλο. Οἱ λειτουργίες ψήνονται στὴ φουρνιά (¹) τοῦ σπιτιοῦ. Ὅταν ψηθοῦν τις βάζουν σὲ καθαρὴ μεσάλα (²) ἀράδα ἀράδα, στὴ μέση ἓνα ποτήρι κρασί καὶ ἓνα κερί ἀναμμένο, ὅλες θὰ θυμιάσων ἀπὸ τρεῖς βολῆς (³) καὶ θὰ ποῦνε: *Νὰ βρεθῆ σὶς ψυχές μας.*

Τὰ κόλυβα ἔβρασαν. Ἀφοῦ τὰ θυμιάσουν θὰ τὰ βάλουν σὲ τρία μεγάλα κόκκινα χωματένια πιάτα ποὺ θὰ στείλουν στὴν ἐκκλησία. Τὸ ἓνα ἀπὸ σπερῆς καὶ τὰ δύο τὸ προυνό. Τὸ ἓνα γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ τὸ ἄλλο γιὰ τὸ μνήμα. Ζάχαρη δὲν βάζουν, μὲ τὸν κίμνο καὶ σταφίδες κάμνουν ἀπὸ πάνω στὸ πιάτο σταυρὸ καὶ ἀπὸ μιὰ παπαδιὰ (⁴) καρδί στὶς ἄκρες τοῦ σταυροῦ. Ὅσο βρασμένο στάρι περίσσευε θὰ τὸ μοιράσουν σταροκούκια στὴ γειτονιά μὲ κανέλα καὶ ζάχαρη.

Τὸ ριζόγαλο κενώνουν σὲ πιάτα καὶ τὰ βάζουν στὸ τραπέζι, στὴ μέση ἓνα ποτήρι κρασί, καὶ ἓνα κερί θὰ καίει, ὅλες θὰ τὸ θυμιάσων ἀπὸ τρεῖς φορὲς καὶ λένε: *Νὰ βρεθῆ σὶς ψυχές μας.*

Κρατοῦν ἓνα πιάτο ριζόγαλο καὶ τὸ τρῶνε, ἀφοῦ ἀπολύσει ἡ ἐκκλησία, καὶ τὰ ἄλλα μοιράζουν στὴ γειτονιά καὶ στὰ συγγενικὰ σπίτια μαζὺ μὲ μισὴ ἢ μιὰ λειτουργιὰ καὶ μιὰ μπουζιά (⁵) κρασί. Τὸ μεσημέρι θὰ φᾶνε ὅλες μαζὺ.

Ὅταν κτυπήσει ἡ καμπάνα τοῦ ἑσπερινοῦ θὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία τὸ μεριδοχάρι (⁶) τυλιγμένο σὲ μαντήλι καὶ τὸ γρόσι ἢ εἰκοσάρι τοῦ παπᾶ, τὴν λειτουργιὰ, ἓνα πιάτο κόλυβα, τὸ ποτήρι τὸ ἀνάμο (⁷), τὸ κερί καὶ τὸ θυμιάμα. Ὅλα τὰ σπίτια θὰ πᾶνε στὴν ἐκκλησία ἓνα πιάτο κόλυβα, λειτουργιὰ καὶ κρασί καὶ τὸ ψυχοχάρι. Τόσα πολλὰ κόλυβα μαζεύονται, ποὺ τὰ βάζουν μέσα στὸ τσουβάλι καθὼς καὶ τις λειτουργίες ἔμπρὸς στὸ ἱερό. Ὁ παπᾶς θὰ μνημονεύσει τὰ ὀνόματα τῶν πεθαμένων ἀπὸ σπερῆς καὶ τὸ πρωί. Τὸν μπόγο ποὺ βάζνε μέσα στὰ κόλυβα καὶ τὴν λει-

¹) Μικρὸς χωματένιος φούρνος ἔξω τοῦ σπιτιοῦ. ²) Τραπεζομάνδηλο. ³) Φορὲς.

⁴) Τὸ μισὸ ἀπ' ὀλόκληρο καθαρισμένο καρδί. ⁵) Μικρὸ χωματένιο κουμάρι μ' ἓνα μανίκι. ⁶) Καὶ ψυχοχάρι, τὸ χαρτί ποὺ εἶνε γραμμένα τὰ ὀνόματα τῶν πεθαμένων τῆς οἰκογενείας. ⁷) Κρασί διὰ τὴν λειτουργίαν.

τουργιά, πὸν τὰ πᾶνε στὸ νεκροταφεῖο, ξεπλένουν χωρὶς σαποῦνι, καὶ αὐτὴ τῇ μέρᾳ δὲν πᾶνε σαποῦνι μὴ γλυστρίσινε οἱ ψυχῆς καὶ πέσνε.

Οἱ ἄνδρες δὲν πῆγαιναν στὴ δουλειὰ οὔτε στὴν τσάπα (1).

Αὐτὰ κάμναμε καὶ εἶχε ὁ κόσμος τὴν ὑγεία τ', εἴχαμε μπερεκέτια (2) καὶ γεροῦσε ὁ κόσμος μὲ τὸ στέφανό τ' (3).

33) *Τὰ Ψυχοσάββατα τῆς Ἀποκριῆς καὶ τοῦ Ἁγίου Θεοδώρου (4)*

Ὅπως καὶ τὸ Ψυχοσάββατο τοῦ Μάη, κάνουν κόλυβα, λειτουργιῆς γιὰ τὴν ἐκκλησία καὶ τὸ μνήμα, ἀντὶ ριζόγαλο μαγειρεῦνε φασοῦλια καὶ λαθῆρι, βάζουν μαῦρο πιπέρι καὶ μοιράζνε στὰ σπίτια γιὰ σχώρεση στὰ πιάτα.

Θὰ πᾶνε κρασί καὶ τὸ μεριδοχάρτι.

Τὰ Ψυχοσάββατα δὲν δουλεῦνε γιὰ τὶς ψυχῆς.

Ἀνάθεμα ἂν δούλεψα τὰ τρία τὰ Σαββάτα

Τῆς Κρεατινῆς, τῆς Τυρινῆς καὶ τ' Ἁγίου Θεοδώρου.

34) *Ἡ Ἀνάσταση τοῦ Λαζάρου*

Ὁ Χριστὸς μᾶξος (5) ζωνταίνευσε τὸν Λάζαρο γιὰ νὰ πῆ τί εἶδε στὸν ἄλλο κόσμο. Μιὰ μέρα ὁ Χριστὸς τὸν ρώτησε: — Ποῦ πέθανες καὶ πῆγες στὸν κάτ' τὸν κόσμο, πῶς κατάλαβες ποῦἀνέβηρες στὸν ἐπάν; Νὰ πεθαῖνε καὶ νὰ ξαναζωντανεῦνε;

— *Ὁχι, Χριστέ μ',
μὰ τοῦ Χάρου τὴν τρομάρα
καὶ τῆς γῆς τὴν φαρμακάδα,*

— *Ὁχι, Χριστέ μ', νὰ πεθαῖνε καὶ νὰ μὴ ξαναζωντανεῦνε, μιὰ νὰ πεθαῖνε, ὄχ' δυὸ φορές.*

Πέρασαν ἀπὸ τότε τριάντα χρόνια, τὸ χεῖλ' τοῦ Λαζάρου εἶταν ἀγέλαστο καὶ γιὰ ὄλο τὸν κόσμο δὲ γελοῦσε. Μιὰ μέρα βγῆκε μαζὺ μὲ τοὺς Δώδεκα, καὶ εἶδε μιὰ γριά ποῦ πῆρε ἀκρυφὰ ἀπὸ τὸν λαγηνᾶ ἓνα πινάκι χωματένιο καὶ τῶκρυψε, τότε ὁ Λάζαρος γέλασε καὶ εἶπε: — *«Τὸ ἓνα χῶμα κλέφτ' τ' ἄλλο».*

1) Τὸ σκάψιμο τῶν ἀμπελιῶν μὲ τὴν τσάπα. 2) Εὐτυχία λ. Τ. 3) Τὸν σύζυγον ἢ τὴν σύζυγον. 4) Ἀπὸ τὰ πρὸ τοῦ ἱεροῦ κόλυβα τοῦ ἁγίου Θεοδώρου τὰ κορίτσια μανθάνουν τὴν τύχην των. 5) Ἀπὸ σκοποῦ, ἐξ ἐπίτηδες λ. Τ. μαξούς.

35) Ἡ καλὴ γριά, ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος καὶ ὁ Χάρος

Μιὰ φτωχὴ γριά εἶχε τὸ καλύβι τῆς ἔξω ἀπὸ τὸ χωριό. Καὶ ἐκεῖ κάθονταν μαζὺ μὲ τὸ σκυλί τῆς. Εἶχε καὶ ἓνα μικρὸ περιβόλι μὲ μιὰ μεγάλη ἀπιδιά. Ἡ γριά δὲν πρόφθαινε νὰ φάγ' ἀπ' τὰ μεγάλα ἀπιδιά, τὰ παιδιὰ τὰ ἔρωγαν.

Μιὰ μέρα τὸν χειμῶνα ποὺ εἶχε πολὺ κρύο καὶ φυσοῦσε δυνατὸς ἀέρας ἡ γριά περιμαζεύτηκε νὰ κοιμηθῆ. Κτυπᾷ ἡ πόρτα, τὸ σκυλί ἀρχίζει νὰ γαυγίζει, ἡ γριά ἔννοιωσε. Ἐνοιξε τὴν πόρτα καὶ μπαίνει μέσα ἕνας τσατζαλιάρης (1), σὰ ζητιάνος, καὶ τὴν λέγει :

— Δὲν ἔχεις κανένα μέρος νὰ ξευκτῆσω ἀπόψε ;

— Ἐχω ἓνα τσάτζαλο στρώμα μὲ τὸ ἄχερο καὶ ἓνα τσάτζαλο πάπλωμα ποὺ σκεπάζομαι, κοιμῶς' ἐσὺ ποὺ εἶσαι κουρασμένος.

Ἐβαλε τὸν φτωχὸ νὰ κοιμηθῆ ἐπάνω στὸ στρώμα ἀπὸ βασταγαριὰ (2) καὶ ἐκεῖνη ἀκούμπησε τὸ κεφάλι τῆς ἐπάνω στὸ σκυλί καὶ ἀποκοιμήθηκε.

Ἡ γριά σηκώθηκε πρωὶ καὶ λέγει μέσα τῆς: — Θὰ πάγω ἔξω στὸ χωριό, νὰ ζητήσω λίγο ψωμί νὰ φάγ' ὁ μουσαφιρῆς.

Ὅταν γύρισε, ὁ τσατζαλιάρης τὴν λέγ: — Ποῦ πήγες γριά ;

— Πῆγα στὸ χωριό νὰ βρῶ λίγο ψωμί νὰ σὲ δώσω.

— Σὲ εὐχαριστῶ δὲν θέλω τίποτα, σὺ τί θέλεις ἀπὸ μένα ;

— Τί νὰ θέλω ; Θέλω νὰ βρῶ κανένα τρόπο νὰ μὴ ἔρχωνται τὰ παιδιὰ καὶ τρῶνε τ' ἀπιδιά μ'.

— Μὴ χολομανᾶς (3) τὴν εἶπε ὁ γέρος, ποὺ εἶταν ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος καὶ εὐλόγησε τὸ δένδρο, ὅποιος ἀνεβαίν' ἐπάνω νὰ κολνᾷ.

Ἦλθε τὸ καλοκαίρι καὶ ἡ ἀπιδιά ἦταν φορτωμένη ἀπιδιά. Τὸ πρωτοπαιδί ποὺ ἀνέβηκε κόλλησε καὶ κανένα ἄλλο δὲν τόλμησε νὰ ἀνέβει καὶ ἡ γριά γλύτωσε τ' ἀπιδιά τῆς.

Ὁ χάρος μὲ τὸ δρεπάνι στὸ χέρι πάγει στὴν γριά καὶ τὴν λέγει : — Γριά, ἦλθε ἡ ὥρα σου, θὰ σὲ πάρω.

— Ἀνέβα στὸ δέντρο καὶ κόψε τρία ἀπιδιά νὰ τρώγω στὸ δρόμο νὰ δροσίζουμε καὶ πᾶμε.

Ἀνεβαίνει ὁ χάρος νὰ τὰ κόψῃ, κολνᾷ ἐπάνω στὴν ἀπιδιά καὶ εἶται ἡ γριά ἔζησε ἀκόμα χρόνια. Μέσα στὸ χωριό δὲν βρίσκονταν ὁ χάρος νὰ πάρει τίς ψυχές, ὁ γιατρὸς φαρμάκωνε, οἱ ἄρρωστοὶ κοίτουσαν χρόνια καὶ ὁ γιατρὸς ἔτρεχε νὰ τὸν βοῆ. Ἀπὸ τὰ πολλὰ τὸν βρίσκει κολλημένο ἐπάνω στὴν ἀπιδιά.

— Δῶ βρίσκεσαι καὶ δὲ κατεβαίνεις νὰ πάρεις τίς ψυχές ;

1) κουρελιάρης 2) τσουβάλι ἀπὸ σπιτικὸ πανί. 3) στενοχωρεῖσαι.

— Μήπως ἐγὼ δὲ θέλω ; δὲν ἤξερα πὼς ὁ Ἅγιος Πολύκαρπος εὐλό-
γησε τὴν ἀπιδιά, ὅποιος ἀνεβαίν' νὰ μὴ ξεκολνᾷ.

Ἡ καλὴ γριὰ γέρασε πολὺ, τὰ πολλὰ χρόνια τὴν βάραιναν καὶ ἤθελε
νὰ ξεκουρασθῆ. Θυμήθηκε τὸ χάρο ἀνεβασμένο στὴν ἀπιδιά καὶ ἀκουμπι-
σμένη στὸ ραβδί της πάγει καὶ τὸν κατεβάζει ἀπὸ τὸ δέντρο. Ὁ χάρος
πῆρε ὅλες τὶς ψυχὰς ποὺ εἴταν γιὰ τὸν ἄλλο κόσμον, πῆρε καὶ τὴν ψυχὴ τῆς
γριώτσας, ποὺ τὸ κουρασμένο της κορμὶ ζητοῦσε ἡσυχία καὶ ἀνάπαυση.

Α'. ΔΗΜΟΤΙΚΑ ᾠΑΣΜΑΤΑ *

ᾠδόμενα ἐν Σωζοπόλει τῆς Βορείου Θράκης

1. Παραλογή

Τὸ Ἐλενῶ τὸ ξακουστὸ τὸ πολυξακουσμένο,
σιτὸ χρόνο φαίνει τὸ πανὶ καὶ τὸ χρυσὸ νατλάζι.
Προξενητάδες ἦρτανε, πτὰ μακρὰ, πτὰ ξένα,
γυρεύουνε τὸ Ἐλενῶ τὸ πολυξακουσμένο.

5 Τὸ γράφουνε σὺς ἐγκλαβὲς τὴν ρόκα νὰ μὴ πιᾶσει,
σὲ οὐζαντὲ νὰ κάθειται χρυσὸ μῆλο νὰ παίξει.
Τὸ πήρανε τὸ Ἐλενῶ στὰ μακρὰ στὰ ξένα,
κ' ἦρτεν ὁ χρόνος δύστιχος, καιρὸς κατακαϊμένος
καὶ φτώχεψε τὸ Ἐλενῶ δὲν ἔχει τί νὰ κάμει.

10 Ντὸν ἄντρα ντῆς νεέλεγε ντὸν ἄντρα ντῆς νεέλεγε
— «Πάνε με, ἄντρα, πάνε με σὲ ἀψηλὸ λογγάδι
καὶ γὼ ντὸ δρόμο ξέρω τον σιτὴ μάννα μου νὰ πάγω».
— «Ἐγὼ πλούσια σ' ἔφερα, φτωχιά πῶς θὰ σὲ πάγω;»
— «Πάνε με, ἄντρα, πάνε με μέσα στὸ σταυροδρόμι

15 καὶ γὼ ντὸ δρόμο ξέρω τον, σιτὴ μάννα μου νὰ πάγω.»
Παίρνει ντὸ δρόμο τὸ δρομὶ σιτὴ μάννα ντῆς καὶ πάγει,
γλέπει καὶ πλύνουν λιγερὲς καὶ μουσκοσαπουνίζουν.
— «Καλὴ μερά σας, λιγερὲς, ποὺ μουσκοσαπουνᾶτε,
γιὰ πέτε ντὴ γκυροῦλά σας σὰ θέλει δοῦλα νᾶρτω.»

20 — «Γιὰ πὲς μας, πὲς μας, κόρη μου, σὰν τί τέχνη γνωρίζεις;»
— «Ξέρω νὰ φαίνω τὸ πανὶ καὶ τὸ χρυσὸ νατλάζι
κι' ὄντας θὰ μὲ μαλώνουνε ντὸν οὐρανὸ μὲ τ' ἄστρα».
— «Σύρετε, δοῦλες, βάλτε τὴν σιτῆς Ἐλενῶς ντὸ λάκκο».
Κ' ἡ κόρη ὄντας κάθισε πῆρε νὰ τραβουδάει:

25 — «Ξόμπλι μου, ξόμπλι μου χρυσό, ξόμπλι μου χρυσομένο,
ὄντας σὲ πρωταρχίησα ἦρταν προξενητάδες,

*) Σημ. τ. 4. Ἡ κατωτέρω συλλογὴ συμμίκτων ἐβραβεύθη κατὰ τὸν λαογραφικὸν καὶ γλωσσικὸν διαγωνισμόν τῶν «Θρακικῶν» τοῦ 1928

κι' ἀκόμα δὲ σὲ ἔκοψα ἤρτανε καὶ μὲ πῆραν,
 τὴν σιτὴν ὄσιον μου δυστυχιὰ ἤρτα γιὰ νὰ σὲ κόψω».
 Κ' ἡ μάνα ντῆς μπαινόβγαϊνε ὄξω στὸ μπαλκονάκι.

- 30 — «Γιὰ πὲς το, πὲς το, κόρη μου, ναὶ τὸ τραβουνάκι,
 νὰ μὴ εἶσαι σὺ τὸ Ἐλενιὸ τὸ μωσαχαναθρεμμένο;»
 Ἐκεῖ ἀγκαλιαστήκανε καὶ βγῆκεν ἡ ψυχὴ ντους.

Σημ. Παραλλαγή ἐκ Κερκύρας. Βλ. καὶ Ἑκλ. Πολίτη 134. 85.

2

Μανάδες πῶχετε παιδιά, κοπέλλες πῶχει' ἄντρα
 ἀφιγκρισθῆτε νὰ σᾶς πῶ τοῦ γκεμιτζῆ τὰ πάθη.
 Πέντε καράβια εἴμασταν στῆς Πόλης τὸ μπογάκι,
 πέντε φανάρι' ἀνάφανε κι' ὄλα μασταν ἀντάμα,
 5 ἐπῆρ' ἀγέρας καὶ βορριῶς, καθάρια ντραμουντάνα,
 ἐβγήκαμε στὸ πέλαγος, μᾶς ἔπιασε φορτούνα.

Τὰ δυὸ πᾶνε σιτὴν ἔρημο, τὰ δυὸ πᾶνε στὸ φοῦντο,
 καὶ μεῖς μὲ ντὸ Τζιβάνογλου κάτου στὸ περιγιάλι.
 Ὅπως ροῦχ' ἄς τὰ φορεῖ κι' ἄσπρα ἄς τὰ ξεδιάζει,

- 10 κι' ὁπῶχει κόρην ἔμορφην ἄς τὴν καλοπαντρέψαι,
 κι' ἄς μὴ τὴν δῶκει γκεμιτζῆ καὶ τὴν κακομοιρῆσει.
 Τοῦ γκεμιτζῆ τὰ σπίτιαν ντου καράβι ἀρματωμένο.
 Ἀφίνω γιὰ σας καὶ χαρὰ καὶ πάγω στὸ ταξεῖδι
 κι' ὁ Θεὸς τὸ ξέρει ἂν ἔρω πὰ καὶ πίσω ἂν γυρίσω.

3

— Μὴν ντὸν εἶδατε, ντὸν ἀπαντήσατε,
 ντὸ Λιάκο ντὸ λεβέντη, ντὸν ἀρχιληστή;

— Ἐφὲς ντὸν εἶδαμε, ντὸν ἀπαντήσαμε
 ντὸ Λιάκο ντὸ λεβέντη, ντὸν ἀρχιληστή

- 5 σ' ἐνὸς παπᾶ ντὴ σιάνη π' ἔρωγ' κι' ἔπινε
 ἀρνιὰ καὶ κοιτοπούλια καὶ γλυκὸ κρασί.

Πεντέξι βλαχοπούλες τὸν κερνούσατε, τὸν τραβουδούσατε
 κ' ἡ μικρότερη, ἡ ὁμορφότερη κρυφὰ τὸν κουβεντιάζει.

- Δὲν παντρέυσαί, δὲν ρεβωνιάζεσαι,
 10 δὲν παίρνεις βλαχοπούλα σὰν καὶ μένατε;
 — Δὲν παντρεύουμαι, δὲν ρεβωνιάζουμαι
 δὲν παίρνω βλαχοπούλα σὰν καὶ σένατε.

Σημ. Παραλλαγή Ἀρκαδίας. Ἐνταῦθα ὁ Λιάκος ἀντικαθίσταται διὰ τοῦ ἀρχιληστοῦ Κίτσου Λίγκου καὶ ὁ παπᾶς διὰ βλάχου.

Β'. ΛΙΣΤΙΧΑ

Τοῦ κλήδωνα ἐθιζόμενα ἐν Σωζοπόλει (τῇ ἐορτῇ τοῦ Ἁγίου Πνεύματος καὶ τοῦ Ἁγ. Ἰωάννου 24 Ἰουνίου).

- 1 Ἀνοίξετε τὸν κλήδωνα νὰ βγῇ ἡ χαριτωμένη,
ὄλο ντὸ γκόσμο γύρισε καὶ βγῆκε κερδεμένη,
- 2 Ἀνοίξετε τὸν κλήδωνα μὲ τ' Ἁϊ Γιαννιοῦ ντὴ χάρη,
σήμερα φανερόνονται οἱ καλλορριζικάροι.
- 3 Ἄσπρη στρογγυλοπρόσωπη, κοντοῦλα καὶ γιομάτη,
μέσα σ' αὐτὴ ντὴ γειτονιά σένα βαιλα στοῦ μάτι.
- 4 Βάζω ντὸ γκρίνο στοῦ νερό κι' ἐλπίζω νὰ φωντώσει
καὶ πάλιν ἡ ἀγάπη μας γιὰ νὰ ξαναεώσει.
- 5 Γαρούφαλο τσαταλωτὸ στοῦ βασιλέ τὸ χέρι,
Τοῦρκοι, Ρωμοὶ τὸ μαρτυροῦν πὸν εἶσαι δικό μου ταῖρι.
- 6 Εἶσαι μὰ χρυσῇ κορώνα τῆς δικῆς μου κεφαλῆς
καὶ κλειδάκι τῆς καρδιάς μου πὸν ἀνοίγεις καὶ σφαλεῖς.
- 7 Ἡ τύχη μᾶς συνώδεσε μὲ τὸ χρυσὸ φανάρι
καὶ γείναμε ζευγάρωτοὶ μὲ τοῦ Θεοῦ ντὴ χάρη.
- 8 Κυπαρισσάκι μ' ἀψηλὸ γύφρα καὶ κάμ' ἄερα,
νὰ κηλαγδήσουν τὰ πουλιὰ νὰ ξημερώσ' ἡ μέρα.
- 9 Μιλᾶς καὶ πέφτουνε ἀνθοί, γελᾶς καὶ πέφτουν ρόδα,
τ' ἀγγελικό σου τὸ γορμί εἰς ἄλληλα δὲν τῶδα
- 10 Μιὰ γαρουφαλιὰ σὲ στέγνω μέσα πὲ ντὴν Ἀχελώ,
κάνει κλώνους διαμαντέτιους καὶ γαρούφαλο χρυσό.
- 11 Νάχα βαρκοῦλα γρήγορη καὶ ντὸ γκαιρὸ στοῦ χέρι,
νὰ ἤρχομουν νὰ σ' ἔβλεπα, χρυσό μου περιστερί.
- 12 Ξίπνα, διαμαντοπέροδικα, ἦρθα στὴ γειτονιά σου,
χρυσὲς κορδέλες ἔφερα νὰ βάλεις στὰ μαλλιὰ σου.
- 13 Ὅταν σὲ πρωταγάπησα εἶταν ἡ μέρα σχολή,
εἶτανε καὶ τ' Ἁϊ Γιαννιοῦ πὸν βγαίνουν οἱ κληδῶνοι.
- 14 Ποιὸς κρίνος ὠραιότατος σ' ἔδωκε τὴν ἀσπράδα
καὶ ποιὰ μηλιά, ροδομηλιά τὴ ροδοκοκκινάδα;
- 15 Πρασνοφορεμένη μου καὶ λαμπαδοχυτὴ μου,
ἡ ὠμορφιά τῆς γειτονιάς καὶ συντροφιά δική μου.

16 Ρόδ' είσαι σύ, ρόδο και γώ, μαζί νά φυτευτοῦμε,
ν' ἀνοίξουμ' τίς ἀγκάλες μὲς νά σφιχταγκαλιαστοῦμε.

17 Στὸν Ἰορδάνη ποταμὸ θὰ πά νά βαφτισθοῦμε
καὶ στὸ Χριστὸ νά μώσουμε νά μὴ ποχωριστοῦμε.

18 Τύχη μου, τύχη τυχερῆ, μὴν τύχεις μὲ ντὸ φθόνο
μόνο νά τύχεις τυχερῆ ντὸ φτεινὸ ντὸ χρόνο.

19 Χελιδονάκι θὰ γενῶ νά κίτσω στὸ λαιμό σου,
γὰ νά φιλήσω τὴν ἐλιά πῶχεις στὸ μάγουλό σου,

20 Ψιλόλιγγέ μου κύπειρε (1), δάφνη μου φουντωμένη,
ἡ νειότη μου στὰ χέρια σου εἶναι παραδομένη.

1) Κύπειρος, τουρκ. τοπαλάκ—ότου. (Θεόφρ. περὶ φυτῶν ἱστορίας Δ. ια' β)

Γ' ΠΑΡΑΜΥΘΙΑ

Ἐπιχωριάζοντα ἐν Σωζοπόλει τῆς Βορείου Θράκης

1.—Ἡ Ντριζόκωλη.

*Κόκκινη κλωστή κλωσμένη ἔστην ἀνέμη ντυλιγμένη
Δὸς τὴν κλωτσο νά γυρίσει, παραμῦθι ν' ἀρχινήσει.
Ἀρχὴ τοῦ παραμυθιοῦ καλησπέρα σας.*

Ἐνα γκαιρὸ κένα ζαμάνι ἦντονε μιὰ φτωχιά χήρα καὶ εἶχε κ' ἕνα κορίτσι φτασμένο. Μιὰ μέρα ἡ γριά γόρασε ἕνα κομμάτι κρέας γιὰ νά κάνει φαί, τὸ ἔκοψε ἐννιά μοῖρες καὶ τίς ἔδωκε ντὴ γκόρη ντῆς νά τὸ μαγερέψει καὶ κείνη πῆγε στὸ γιαλὸ νά πλύνει τὰ ροῦχα ντῆς. Τὸ κορίτσι μαγέρεψε τὸ κρέας καὶ ὅσο νά γυρίσει ἡ μάνα ντου πὲ ντὸ γιαλὸ, ἔκατσε καὶ τὸ φαγε οὔλο. Ἄμα ἦρτε ἡ μάνα του δὲν ἦρξε τί νά φάγει καὶ τὸ ρωτοῦσε: «Μαρή, καὶ τίς ἐννιά; —Καὶ τίς ἐννιά»— ἀπαντοῦσε τὸ κορίτσι. Ράστι κείνη ντὴν ὄρα περνοῦσε ὁ βασιλὲς τεπτίλι καὶ ἄκουσε ντὴ γκουβέντα. Πῆγε στὸ παλάτι κ' ἔστειλε καὶ φώναξε ντὴ γριά νά ντὴν ἐρωτήσῃ γιὰ ντὴ γκουβέντα πού ἄκουσε, καὶ νά μάθῃ τί ἐννοοῦσε ἡ γριά πού ρωτοῦσε «Μαρή, καὶ τίς ἐννιά;» Τότε ἡ γριά εἶπε:

«Ἐμεῖς, πολυχρονεμένε μου βασιλέ, εἴμεστε φτωχιῆς καὶ ξενοδευλεύουμε· πότε-πότε ξενοπλύνουμε, πότε ξενορράφουμε, πότε ξενολαναρίζουμε, πότε ξενοφαίνουμε, πότε ξενομελικίζουμε, κ' ὄλο ξένες δουλειῆς κάνουμε. Ἐφὲς μιὰ γειτόνισσα μᾶς ἔφερε ἐννιά ὀκάδες λινάρι νά τὸ δουλέψουμε. Ἡ κόρη μου μονάχη, ὅσο πού νά γυρίσω πὲ ντὸ γιαλὸ, πού πῆγα νά πλύνω ροῦχα, δούλεψε οὔλο τὸ λινάρι καὶ γι' αὐτὸ ντὴν ἐρωτοῦσα :

«Μαρή και τίς έννά;». Τότε ὁ βασιλεὺς σάν ντ' ἄκουσε εἶπε στή γριά πῶς θὰ πάρει ντὴ γκόρη ντης γυναῖκα, ὅπως και ντὴν ἔκανε βασιλίσα.

Ἔστερα πὲ κάμποσο καιρὸ πῆγε ὁ βασιλεὺς στὸ σεφέρι και ἄφισε στὴ βασιλίσα τρία καράβια λινάρι και τὴν παράγγειλε σὲ σαράντα μέρες νὰ δουλέψει ὅλο τὸ λινάρι και νὰ τὸ κάνει πανί, γιατί ἄμα γυρίσει και δὲ τῶβρει ἔτοιμο θὰ ντὴν ἐπάρει τὸ κεφάλι ντης. Ὁ βασιλεὺς ἔφυγε και ἡ βασιλίσα ἔπεσε σὲ συλλογὴ μεγάλη πῶς θὰ μπορέσει σὲ τόσες μέρες μέσα νὰ δουλέψει τὸ λινάρι. Κεῖ πού συλλογιόντανε, πῆγε μιὰ γριά στὸ παλάτι και ντὴν ἐρώτησε γιατί συλλογιέται. Ἡ βασιλίσα εἶπε ντὸ μόνον ντης. Τότες ἡ γριά ντὴν εἶπε νὰ μὴ συλλογιέται, γιατί κείνη θὰ δουλέψει τὸ λινάρι μὲ μιὰ συμφωνία: «Σάν εὔρεις τὸ ὄνομά μου, δικό σου τὸ πανί, σάν δὲν εὔρεις τὸνομά μου, δικό μου τὸ πανί». Ἡ βασιλίσα εἶδε, παραεῖδε ἔστρεξε κ' ἔδωκε στὴ γριά τὸ λινάρι.

Ἐν τῷ βράδν τὸ τσομπανόπλο τῆς βασιλίσας νυχτιάστηκε στὸ βουνὸ και νέβηκε πάνου σ' ἓνα δέντρο νὰ κοιμηθῆ. Πάνου τὰ μεσάνυχτα γλέπει και μαζόνουνται κάτου πὲ τὸ δέντρο λογιῶ λογιῶ ἀθρῶποι, μαζώχτηκαν ἴσα μὲ πέντε χιλιάδες. Αὐτοὶ ἦντασι διαβόλοι. Τότες ὁ μεγάλος ντους χείρισε νὰ τοὺς ρωτᾷ τί ἔκανάνε κείνη ντὴν ἡμέρα. Ὁ ἓνας ἔλεγε πὸν ἔβαλε δυὸ ἀθρώπους νὰ μαλώτουνε και νὰ χτυπηθοῦνε πὲ τὸ μαχαίρι. Ὁ ἄλλος ἔλεγε πὸν ἔβαλε ἄλλους νὰ κλέφουνε. Ὁ ἄλλος ἔλεγε πὸν γένε φουρτούνα κ' ἔπνιξ' ἓνα παιδί κεῖ πὸν κολυμποῦσε. Ἄλλος ἔλεγε πὸν ξεμαύλισε μιὰ γεναῖκα νὰ πάγει στὴ γειτονιά κ' ἔπεσε τὸ παιδί της μέσ' στὴ φωτιά και κάρηκε. Και ὁ καθένας ἔλεγε και τὸ κατόρθωμά ντου. Κεῖ πὸν τελειώνανε, φάνηκε πὸ μακρὰ πὸν ἤρουντάνε και μιὰ γριά. Σὰ ντὴν εἶδε ὁ μεγάλος ντὴν εἶπε: «Ἐλα και σύ, γριά Ντριζόκωλη, νὰ μᾶς πεις τί ἔκανες». Τότες ἡ γριά παράστηκε πῶς πῆγε στὴ βασιλίσα και τί συμφωνία ἔκανε μαζί ντης. Και κείνη ντὴν ὅρα λαλήσανε τὰρνίδια και οἱ διαβόλοι ἔφυγάνε.

Ἄμα τὸ πρῶν ξημέρωσε τὸ τσομπανόπλο πῆγε στὸ παλάτι γιὰ νὰ πάρει ψωμί και φαῖ κ' ἡ βασιλίσα τὸ ρώτησε πὸν ἦντανε πὲς. Τότε τὸ τσομπανόπλο παράστηκε στὴ βασιλίσα πὸν ἦντανε και τί εἶδε. Πῶς νέβηκε πάνου στὸ δέντρο γιὰ νὰ κοιμηθῆ και πῶς συνάχτηκάνε πὸ κάτου οἱ διαβόλοι και τί ἔλεγάνε και πῶς πῆγε και μιὰ γριά, πὸν ὁ μεγάλος ντους ντὴν ἔλεγε Ντριζόκωλη, και τί εἶπε πὸν ἔκανε κ' αὐτὴ. Τότες ἡ βασιλίσα κατάλαβε πὸν ἡ γριά πὸν πῆρε τὸ λινάρι νὰ τὸ δουλέψει εἶτανε διαβολίνα και ἔμαθε πὸν τὴν ἔλεγάνε Ντριζόκωλη. Ὡς τὸ βράδν ἡ γριά χείρισε νὰ κουβανῆ τὰ πανιά στὸ παλάτι και ἄμα τὰ κουβάνησε οὔλα ἔκατσε γιὰ νὰ λογαριαστῆ πὲ ντὴ βασιλίσα. Τότες ἡ βασιλίσα εἶπε: — «Κερά, νὰ μὴ σὲ λένε Μαρία;» — «Ὁχι, παιδί μου, ὄχι, δικό μου τὸ

πανί, δικό μου». — «Κερά νά μὴ σὲ λένε Ἐλέγκω;» — «Ὅχι, παιδί μου, ὄχι, δικό μου τὸ πανί, δικό μου». — «Κερά νά μὴ σὲ λένε Ντριζόζωλη;» — «Ἔτσι μὲ λένε; ἔτσι, δικό σου τὸ πανί, δικό σου». Τότες ἡ γριά σηκώθηκε νά φύγει· καὶ ἡ βασίλισσα αὐτὴν ἔδωκε πολλὰ πράγματα. Ἡ γριά πριμὴ νά φύγει εἶπε στὴ βασίλισσα νά μαζώξει πολλὰ ἀγὰ καὶ νά πάρει τὰ τσέφλια τους καὶ μ' αὐτὰ νά γιομίσει ἓνα στρώμα, καὶ ἅμα μάθει ποῦ ἔρκεται ὁ βασιλῆς, νά πλαγιάσει πάνου καὶ νά κάνει τὸν ἄρρωστο καὶ ἅμα ντὴν ἐρωτήσῃ ὁ βασιλῆς τι ἔχει, νά πῆ, ποῦ ὅσο νά δουλέψῃ τὸ λινάρι καὶ νά τὸ κάνει πανί, ἔσπασάνε τὰ κόκκαλά ντης καὶ ὁ βασιλῆς θὰ τὸ πιστέψῃ, γιὰ τὸ ἄκουε τ' αὐγότσεφλα ποῦ θὰ τρίζουνε καὶ θὰ θαρρεῖ ποῦ θὰ εἶναι τὰ κόκκαλά ντης καὶ θὰ ντὴν ἀγαπᾷ πλειότερο. Αὐτὰ εἶπε καὶ διάβηκε. Ὅπως τὸ εἶπε ἡ γριά, ἔτσι τῶκανε καὶ ἡ βασίλισσα. Καὶ ἅμα γύρισε ὁ βασιλῆς καὶ ἤρε ντὴ βασίλισσα στὰ ροῦχα καὶ ντὴν ἐρώτησε τι ἔχει καὶ εἶναι ἄρρωστη, αὐτὴ ντὸν εἶπε ποῦ πὲ ντὴ πολλὴ δουλειὰ ἔσπασάνε τὰ κόκκαλά της, καὶ ὁ βασιλῆς τὸ πίστεψε καὶ ντὴν ἐπαράγγειλε νά μὴ πιάσει ποτὲ δουλειὰ καὶ νά κᾶται χέρια σταυρωμένα καὶ ἔζησάνε αὐτοὶ καλὰ καὶ μεῖς καλύτερα. Εἶψανε καὶ γὼ κεῖ, μὲδωκάνε μιὰ σούγγλα φακῆ, στὸ δρόμο ποῦ ἤρχουμάνε οἱ πάπιες φώναζάνε «βράκ, βράκ», καὶ γὼ θαρροῦσα ποῦ ἔλεγάνε «μπράκ, μπράκ», ἔρριξα ντὴ σούγγλα κ' ἔφυγα.

2.— Τῆς κεράς Μηλιάς ἡ κόρη.

Ἐνα γκαρὸ κ' ἓνα ζαμάνι εἶντανε μιὰ γριά καὶ εἶχε ἓνα παιδί στιχημένο σ' ἓνα μαγαζί. Μιὰ μέρα ἔβρασε κομμᾶτι φακῆ καὶ ντὴν ἔβαλε μὲς' στὸ πιάτο γιὰ νά ντὴνε πάγει στὸ παιδί ντης νά φάγει. Κεῖ ποῦ λήγαινε, πέρασε πὸ κάτου πὲ τοῦ βασιλῆ τὸ παλάτι. Πάνου στὸ παραθύρι κάθουντάνε τὸ βασιλόπουλο καὶ ἔπαιζε. Ἄμα εἶδε ντὴ γριά ποῦ περνοῦσε, τὸ φάνηκε παραῆξενο νά βυστᾷ ἡ γριά πᾶ στὸ κεφάλι ντης τὸ πιάτο καὶ ἔρριξε ἓνα πετροδάκι γιὰ νά ντὴνε χτυπήσῃ. Τὸ πετροδάκι ἔπεσε πάνου στὸ πιάτο καὶ τῶσπασε. Τότε ἡ γριά γύρισε νά δηῆ ποιὸς ἔρριξε ντὴ μπέτρα καὶ εἶδε τὸ βασιλόπουλο ποῦ γελοῦσε. — «Ἐσὺ γελᾷς, παιδί μου», εἶπε, «μὰ γὼ ἡ καρδιά μου κλαίγει. Σαράντα ζευγάρια σιδερένια τσερβούλια νά χαλάσεις καὶ σαράντα δεκανίκια, καὶ πὲ τῆς κεράς τῆς Μηλιάς ντὴ γκόρη νά μὴ γλυτώσεις». Σὰν ντ' ἄκουσε τὸ βασιλόπουλο, μπῆκε σὲ μεράκι, μέρα νύχτα συλλογιούντανε. Ὁ πατέρας του σὰν τὸ εἶδε συλλογισμένο τὸ ρώτησε καὶ κεῖνο ντὸν εἶπε ντὴ μπᾶσα ἀλήθεια, καὶ ντόνε περικάλεσε νά τὸ δώσει σαράντα ζευγάρια σιδερένια τσερβούλια καὶ σαράντα δεκανίκια νά πάγει νά εὔρει τῆς κεράς Μηλιάς ντὴ γκόρη. Ἐτοιμάστηκάνε τὰ τσερβούλια καὶ τὰ δεκανίκια καὶ τὸ βασιλόπουλο τραβῆξε.

Λέν εἰξέρουμε πόσο δρόμο καὶ πόσο γκαιρὸ πορπάτηξε, καὶ τὰ τσερ-
βούλια χάλασάνε. Τότες φτάνει σὲ μιὰ καλύβα πού κάθουντάνε μιὰ γριὰ
μονάχη. Σὰν ἔφτασε στὴν γκαλύβα καὶ ντὸν ἐρώτησε ἡ γριὰ τί γυρνεύει
μέσ' στὴν ἐρημιὰ, τὸ βασιλόπουλο εἶπε ντὴ μπᾶσα ἀλήθεια. Ἡ γριὰ
τὸν ἔβαλε νὰ φάγει, τὸν ἔστρωσε νὰ κοιμηθῆ καὶ τὸ πρωὶ ἅμα σηκώθηκε,
ντὸν ἐγέμισε ἕνα δεσάκι μῆλα γιὰ νὰ τρώγει στὸ δρόμο καὶ ντὸν ἔδωκε
καὶ τρία μῆλα στὸ χέρι νὰ τὰ κόψει ἅμα πάγει σπίτι ντους. Πορπάτησε,
παρπάτησε μεσ' στὸ βουνό, ἄνθρωπο στὸ δρόμο ντου δὲν ἀπάντησε, ἔφαγε
ὄλα τὰ μῆλα τοῦ δεσακιοῦ καὶ κόμα σὲ χωριὸ δὲν ἔφτασε. Ντὸν ἔπιασε
καὶ μιὰ δάψα πού γάνιασε. Νερό δὲν εἶχε. Εἶδε παρασιδε, ἔκοψε τὸ ἕνα
μῆλο γιὰ νὰ δροσιστῆ κομμάτι. Ἄμα τῶκοψε, βγῆκε πὸ μέσα μιὰ κο-
πέλλα χρυσοφορεμένη πού ἡ ὁμορφιά της δὲν βρῖσκουντάνε. Γύρνεψε νερό.
«Κ' ἐγὼ γιὰ νερό σ' ἔκοψα», εἶπε τὸ βασιλόπουλο, καὶ ἡ κοπέλλα ἔπεσε
κάτου πεθαμένη. Τὸ βασιλόπουλο λυπήθηκε, ἅμα πάλε τραβῆξε ντὸ δρόμο
ντου. Πῆγε, πῆγε, οὔτε νερό ἤρε, οὔτε φαί, ἤθελε δὲν ἤθελε ἔκοψε καὶ
τ' ἄλλο μῆλο. Καὶ π' αὐτὸ πὸ μέσα βγῆκε μιὰ ἄλλη κοπέλλα, χρυσοφο-
ρεμένη καὶ πειὸ ὡμορφη πὲ ντὴ πρώτη. Καὶ αὐτὴ γύρνεψε νερό. «Κ' ἐγὼ
γιὰ νερό σ' ἔκοψα», εἶπε τὸ βασιλόπουλο, καὶ ἡ κοπέλλα ἔφσε κάτου πε-
θαμένη. Τὸ βασιλόπουλο τραβῆξε πάλε ντὸ δρόμο ντου. Πῆγε, πῆγε,
πῆγε, ἔφτασε σ' ἕνα ντερέ, ἤπια νερό, πείνασε, ἔκοψε καὶ τ' ἄλλο μῆλο.
Βγῆκε πὸ μέσα μιὰ ἄλλη κοπέλλα χρυσοφορεμένη κι' αὐτὴ καὶ ὡμορφό-
τερη πὲ τίς ἄλλες, ἔσκυψε στὸ ποτάμι, ἤπια νερό, κι' ἀμέσως νέβηκε πά-
νου σ' ἕνα δέντρο. Τὸ βασιλόπουλο ἄρχισε νὰ ντῆνε παρακαλῆ νὰ πάγει
μαζύ ντου στὸ παλάτι, μὰ αὐτὴ ντὸν ἔστειλε νὰ πάγει νὰ φέρει ἀμάξι νὰ
καθίσει, γιὰτὶ δὲν μποροῦσε νὰ πορπατήσει. Τὸ βασιλόπουλο διάβηκε νὰ
πάγει νὰ εὔρει ἀμάξι καὶ ἡ κοπέλλα κάντανε πὰ στὸ δέντρο. Κεὶ κοντὰ
εἶντανε τὸ παλάτι μιανῆς βασιλοπούλας, καὶ ἡ βασιλοπούλα ἔστειλε ντὴ
δούλα της νὰ πάγει στὸ ποτάμι νὰ φέρει νερό. Ἡ δούλα πού εἶντανε κα-
τοιβέλα πῆρε τὸ λαγίνι νὰ πάγει νὰ φέρει νερό. Ἐσκυψε νὰ γιομίσει τὸ
λαγίνι καὶ εἶδε στὸ νερό μέσα τὸ πρόσωπο τῆς κοπέλλας, πού εἶντανε πὰ
στὸ δέντρο. Νόμισε πού τὸ ὡμορφο τὸ πρόσωπο πού φαίνουντάνε στὸ
νερό μέσα ἦντανε τὸ δικό της, ἔσπασε τὸ λαγίνι καὶ γύρισε στὴ γκυρία
ντης θυμωμένη καὶ παραπονιούντανε πού ντῆνε ἔστειλε μέσ' στὸν ἥλιο νὰ
φέρνει νερό καὶ θὰ ντῆνε μαυρίσει ὁ ἥλιος. Ἡ κυρία ντης γέλασε, καὶ
ντῆνε ξανάστειλε στὸ νερό.

Ἄμα ἔσκυψε νὰ πάγει νερό, εἶδε πάλε τὸ πρόσωπο τῆς κοπέλλας
μέσα κ' ἔτσι τυχερὸ ἦντανε νὰ γυρίσει νὰ δγεῖ πὰ στὸ δέντρο. Τότες ἅμα
εἶδε ντὴ γκοπέλλα κατάλαβε τί τρέχει, καὶ χείρησε νὰ ντῆνε παρακαλεῖ νὰ
κατέβει κάτου νὰ ντῆνε πῆ ἕνα μυστικὸ πόνο πού ἔχει. Ἡ κοπέλλα ἦντανε

ψυχόπονη καὶ κατέβηκε. Πιάστηκάνε στὶς ὀμιλίεσ καὶ ἡ κοπέλλα φανέρωσε στὴ γκατσιβέλα πού, φύλαγε τὸ βασιλόπουλο πὲ τ' ἀμάξι νὰ ἔρτει νὰ ντῆνε πάρει. Τότεσ ἡ κατσιβέλα ἔβαλε κακὸ στὸ νοῦ ντῆσ καὶ εἶπε στὴ γκοπέλλα νὰ πλαγιάσει πάνου στὰ γόνατά ντῆσ νὰ ντῆνε φειρίσει. Κεῖ πού ντῆν ἐφείριζε ἡ κατσιβέλα βγάξει πὸ μέσα πὲ ντὸ γκορφο ντῆσ μιὰ μεγάλη βελόνα καὶ ντῆνε χώνει στὴ γκορφοῖ τῆσ κοπέλλασ. Ἡ κοπέλλα πέθανε καὶ ἡ κατσιβέλα ντῆν ἔρριξε μέσ' στὸ ποτάμι, ἀφοῦ πῆρε τὰ ροῦχα τῆσ. Μέσα στὸ ποτάμι ἡ κοπέλλα γέννηκε ἕνα χρυσὸ ψάρι σαζάνι καὶ χείρησε νὰ κολυμπᾷ. Τότεσ ἡ κατσιβέλα ἔβαλε τὰ χρυσὰ τὰ ροῦχα τῆσ κοπέλλασ καὶ νέβηκε πὰ στὸ δέντρο καὶ φύλαγε τὸ βασιλόπουλο. Ὑστερα σὲ καναδυὸ μέρεσ νὰ, καὶ τὸ βασιλόπουλο κ' ἔρκεται μὲ τ' ἀμάξι καὶ μὲ ντὴ δωδεκάδα ντου γὰ νὰ πάρει ντὴ γκοπέλλα. Ἡ κατσιβέλλα ἄμα τοὺσ εἶδε πού ἤρτανε κοντά, κατέβηκε πὲ τὸ δέντρο καὶ τὸ βασιλόπουλο σὰν ντῆν εἶδε ἔτσι μαύρη ἀπόρσεσε. Ἡ κατσιβέλα τότε χείρησε νὰ παραπονιέται πού ντῆν ἄφηκε τὸ βασιλόπουλο τόσεσ μέρεσ πάνου στὸ δέντρο μονάχη καὶ νησιτικὴ μέσ' τὸν ἥλιο καὶ μαύρισε. Τὸ βασιλόπουλο ντῆνε πίστεψε καὶ ντῆν ἔβαλε πάνου στ' ἀμάξι καὶ τραβήξανε. Πήγανε, πήγανε, ἔφτασάνε στὸ παλάτι. Τότεσ γέννηκε ἡ χαρὰ καὶ πῆρε τὸ βασιλόπουλο ντὴ γκατσιβέλα. Πέρασὲ κανεῖσ χρόνος καὶ ἡ κατσιβέλα γέννησε παιδί, μὰ τὸ βασιλόπουλο τὸ εἶχε μεράκι πῶσ ἡ ὄμορφη ἡ κοπέλλα γέννηκε τέτοια ἄσκημη κατσιβέλα. Γιὰ νὰ ξεχνᾷ ντὸ μπόνο ντου κάθε μέρα πῆγανε στὸ κυνήγι καὶ δὲ γυρνοῦσε παρὰ ὅταν νύχτιαζε. Πὲ τὰ πολλὰ τὸ βασιλόπουλο ἔφτασε μιὰ μέρα στὸ ποτάμι πού ἦντανε τὸ χρυσὸ τὸ ψάρι. Ἀμα ντὸν εἶδε χείρησε νὰ ξενερίζε καὶ νὰ χτυπᾷ ντῆν οὐρά ντου πὰ στὰ νερά. Τὸ βασιλόπουλο πῆγε κοντά, γὰ νὰ τὸ κάνει συργιάνι. Τὸ ψάρι πὲ τὰ νερά πού ἔκανε ἔβρεχε τὸ βασιλόπουλο, κ' αὐτὸ ἔκανε χάξι σὲ τέτοιο συργιάνι. Τὸ βράδυ ἔφυγε μὰ ντῆν ἄλλη μέρα πῆγε πάλε γὰ νὰ δγιὲ τὸ χρυσὸ ψάρι, καὶ νὰ μὴ ντὰ πολυλογοῦμε συνήθισε κάθε μέρα νὰ πηγαίνει στὸ ποτάμι.

Μιὰ μέρα ξεστόμισε καὶ τὸ φανέρωσε στὴ βασίλισσα, κ' αὐτὴ κατάλαβε τί ψάρι ἦντανε κείνο. Τότε ἔτυχε νὰ εἶναι καὶ βαρούμενη καὶ παρεκάλεσε ντὸ βασιλὲ νὰ τῆσ τὸ πάγει νὰ τὸ μαγερέψει, γιὰ τὸ ρέχτηκε. Ὁ βασιλὲς μ' ὄλη ντῆν ἀγάπη πού εἶχε στὸ ψάρι, πάλε γὰ νὰ μὴ κακοκαρδίσει ντὴ βασίλισσα, ἔστειλε καὶ ἔπιασε τὸ ψάρι καὶ τῶδωκε στὴ μαγέρισσα καὶ τὸ μαγέρεψε. Τὸ μικρὸ ντους τὸ παιδί γύρεψε πὲ ντὴ μαγέρισσα καὶ τῶδωκε κομμάτι ψάρι κ' ἔφαγε. Τὸ κόκκαλο τῶρριξε πὲ τὸ παραθύρι μέσα στὴν αὐλή. Τότε φύτρωσε ἕνα κυπαρίσσι μεγάλο καὶ κλουβωτὸ πού ἤσκαζε οὐλο τὸ παλάτι καὶ πάνου κελαγδούσανε λογιῶ λογιῶ πουλιά. Οὐλοὺσ ὅσοι πηγαίνανε πὸ κάτου τῆσ ἔκανε ἤσκιο καὶ δροσιὰ καὶ τὰ

πουλάκια κελαγδοῦσαν, ἅμα πήγαν ἡ βασίλισσα σωπαίνανε τὰ πουλιὰ καὶ τὸ κυπαρίσσι πὲ τὰ κλωνιά ντου ντήνε τσουγκρανοῦσε. Τότες ἡ βασίλισσα βάλτηκε καλὰ καὶ σώνει νὰ τὸ κόψει τὸ κυπαρίσσι καὶ νὰ τὸ κάψει. Γένηκε ρινὶ μαχαῖρι στὸ βασιλὲ καὶ τὸ κατώρθωσε. Τότε ὁ βασιλὲς ἔβαλε καὶ τῶκοφάνε καὶ διαλάλησε σ' οὐλὴ ντὴ μολιτεία ὅποιος θέλει νὰ πάγει νὰ πάρει πὲ τὸ κομμένο τὸ κυπαρίσσι. Πῆγε ἕνας, πῆγε ἄλλος, ὅσο πού τὸ μάζεψάνε οὐλο. Στὰ ὕστερὰ πῆγε καὶ μιὰ γριά, κείνη ἡ γριά πὸν καταρῆστηκε τὸ βασιλόπολο «σαράντα ζευγάρια σιδερένια τσερβούλια νὰ κόψει καὶ σαράντα δεκανίκια νὰ χαλάσει καὶ πάλε πὲ τῆς κερῶς τῆς Μηλιάς ντὴ γκόρη νὰ μὴ γλυτώσει», καὶ δὲν ἤρε τί νὰ πάρει, μόνε ντὴ ρίζα. Εἶδε, παραεἶδε πὸ γάλια γάλια ντὴν ἐπῆγε σπίτι τῆς καὶ ντὴν ἔβαλε σὲ μιὰ κόχη. Ντὴν ἄλλη μέρα τὸ πουρνὸ σηκώθηκε ἡ γρηὰ καὶ πῆγε κα' στὸ γιολὸ νὰ πλύνει ροῦχα. Ἄμα πῆγε σπίτι ντῆς τὸ ἤρε σκουπισμένο, σιγυρισμένο καὶ οὐλα καλοθεμένα καὶ στὸ ντόπο ντους. Ἡ γριά θάμαξε. Ντὴν ἄλλη μέρα πάλε τὰ ἴδια. Τότε ἡ γριά κρουβήθηκε καὶ ἔγλεπε πὲ ντὴ χαρασμάδα τῆς πόρτας. Τί νὰ δρεῖ; Ἄνοιγει ἡ ρίζα τοῦ κυπαρισσιοῦ καὶ βγαίνει πὸ μέσα ἕνα κορίτσι ὠμορφο σὰν τὸ κρὺ τὸ νερὸ πὲ χρυσᾶ μαλλιά καὶ πὲ χρυσᾶ ροῦχα. Ἡ γριά πισταβώθηκε. Ἄνοιγει ντὴ μπόρτα καὶ μπαίνει μέσα. Τὸ κορίτσι σὰ ντὴν ἔνοιωσε πῆγε νὰ κρουβηθεῖ, μὰ ἡ γριά τῶπιασε πὲ τὸ φουστάνι. —«Ἄ, ἐσὺ σαι δά, κυρία μου, πὸν βγαίνεις καὶ μὲ σιγυρίζεις τὸ σπίτι μου, ναί; Ἐλα κάτσε κοντά μου νὰ δριοῦμε τί καλὸ θέλεις νὰ σὲ κάνω». —«Δὲ θέλω τίποτε γριά, μόνε νὰ μὲ χτενίσεις», Καὶ ἡ γριά πῆρε τότες τὸ χτένι καὶ χτένισε τὸ κορίτσι. Τὶς τρίχες πὸν βγήκανε πὲ τὰ μαλλιά ντου ἡ γριά δὲ ντὴς εἶδε ἂν καὶ ἦντανε χρυσές. καὶ τὶς ἔρριξε πὲ τὸ παραθύρι. Πὸ κάτου πὲ τῆς γριάς τὸ παραθύρι εἴντασι οἱ χῆνες τοῦ βασιλὲ κα' ἔβοσκάνε. Μιὰ τρίχα ντυλίχτηκε σὲ μιανῆς χήνας ντὸ λαιμὸ καὶ τὸ βράδν πὸν πήγανε στὸ παλάτι ὁ βασιλὲς εἶδε ντὴ χρυσῆ ντὴ τρίχα στὸ λαιμὸ τῆς χήνας. Ρώτησε ὁ βασιλὲς ποῦ ἔβοσκανε οἱ χῆνες καὶ ἔμαθε πὸν εἴντασι πὸ κάτου πὲ τῆς γριάς τὸ παραθύρι. Ἐστελε καὶ φωνάζει ντὴ γριά καὶ ντήνε λέγει: —«Ἐσὺ μέσ' στὸ σπίτι σου ἔχεις ἕνα κορίτσι πὲ χρυσᾶ μαλλιά. Θέλω νὰ μὲ πῆς πῶς τὸ λένε καὶ ποῦ τὸ ἤρες». Ἡ γριά χίχι, μίκι, φανέρωσε στὸ βασιλὲ ντὴ μᾶσ' ἀλήθεια. Τότε ὁ βασιλὲς παράγγειλε ντὴ γριά νὰ πάρει ντὴ Κεργιακὴ τὸ κορίτσι καὶ νὰ πάγει στὸ παλάτι πὸν θὰ βαφτίσουνε τὸ βασιλόπουλο. Ἦρτε ἡ Κεργιακὴ, ὁ βασιλὲς προσκάλεσε καὶ ἄλλο γκόσμο στὰ βαφτίσια τοῦ παιδιοῦ ντου, μὰ τὸ χρυσομάλλικο κορίτσι δὲν ἤθελε νὰ πάγει. Ὁ βασιλὲς ἔστελε μιὰ, δύο, τρεῖς φορὲς καὶ τὸ φώναζε. Πὲ τὰ πολλὰ πῆγε. Σὰν ἐγένεκε ἡ βάφτιση κα' ἔφαγάνε, ὁ βασιλὲς γιὰ νὰ περάσει ἡ ὥρα παράγγειλε σ' ὄλους τοὺς καλεσμένους νὰ ποῦνε πὸ ἕνα παρα-

μύθι. Εἶπ' ὁ ἕνας, εἶπ' ὁ ἄλλος, ἦρτε κ' ἡ σειρά τοῦ κοριτσιοῦ. Τὸ κορίτσι δὲν ἤθελε νὰ πῆ τίποτα, μὰ ὁ βασιλεὺς τὸ ὑποχρέωσε καὶ πὲ τὰ πολλά, εἶπε:

«Παραμῦθι μυθικό
Τὶ παραμῦθι νὰ σᾶς πῶ;
Παραμῦθι εἰμ' ἐγώ».

Καὶ ἀρχίνησε νὰ παραστήνει ὅλα ὅσα ἔγινάνε πὲ ντὴν ὥρα πὸν βγῆκε πὲ τὸ μῆλο καὶ νέβηκε πὰ στὸ δέντρο. Ἡ βασίλισσα πὸν καταλάβαινε ποιὰ εἶνταν αὐτὴ πὸν ἔλεγε τέτοιο παραμῦθι, χήρσε νὰ σταναχωριέται καὶ στὰ ὕστερονᾶ ἔκανε πὸν ἀρρώστησε καὶ βγῆκε πὲ ντὴ γκάμαρα. Μὰ κὶ ὁ βασιλεὺς σὰν ἑκατίλαβε ποιὰ εἶνταν ἡ βασίλισσα, πῆρε τὸ κορίτσι γυναῖκα καὶ τῶκανε βασίλισσα καὶ ντὴ γκατσιβέλα ντὴν ἔδεσε πάνον σὲ δυὸ ἀλόγατα τὰ ποδάρια ντῆς κ' ἔδωκε βιτσιὰ τ' ἀλόγατα καὶ ντὴν ἔσκισάνε στὴ μέση.

Εἶμανε καὶ γὼ κεὶ καὶ σᾶς ἔφερα μὰ σούγγλα φακὴ.

Δ'. ΠΑΡΟΙΜΙΑΙ

Ἐπιχωριάζουσαι ἐν Σωζοπόλει τῆς Βορείου Θράκης, ἐκτὸς τῶν δημοσιευθεισῶν ἐν τῷ Β', Γ', καὶ Δ' τόμῳ τῶν «Μελετῶν περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλλ. Λαοῦ» ὑπὸ τοῦ ἀειμνήστου καθηγητοῦ τοῦ Ἐθν. Πανεπιστημίου Ν. Γ. Πολίτου.

Α

1. **Ἄς ἔλειπαν τὰ λάδια σου νὰ διῶ τις μαγειραιές σου.**— (Παραλλαγή τῆς 3 ἐρωτ. Ἀθ. Κώδικος Ἰβήρων). Πρὸς ἐκεῖνον, ὅστις διακωδωνίζει τὴν ἐπιτυχίαν του εἰς πρᾶξιν τινα, ἐνῶ κυρίως ἄλλος εἶναι ὁ αἴτιος τῆς ἐπιτυχίας.

2. **Ἄλλος ἀγαπᾶ ντὸ παπᾶ κὶ ἄλλος ντὴ παπαδιά.**— (Παραλλαγή τῆς Α 146 συναγωγῆς Κατσιούλη).— Περὶ διαφορᾶς γνωμῶν.

3. **Ἄλλους μεῖς, ἄλλοι μᾶς, κὶ ἄλλοι τὰ παιδιὰ μας.**— Ὅτι αἱ γενεαὶ διαδέχονται ἀλλήλας.

4. **Ἄλλο τὸ κουνὶ κὶ ἄλλο τὸ φάβα.**— Πρὸς τοὺς ἰσχυριζομένους ἀφομοίωσιν δύο ὅλως ἀνωμοίων πραγμάτων.

5. **Ἄλλῃς ντὸ καλομάθητο ὅσο νὰ κακομάθει.**— Περὶ πλουσίου ἤδη πενομένου.

6. **Ἄλλῃς πὸν τῶχ' ἡ κούτρα ντου νὰ κατεβάξει πεῖρες.**— «Φύσιν πονηρὰν μεταβαλεῖν οὐ ράδιον».

7. *Ἄλλῃ κεφάλι τ' ἔπαθες κι' ἄλλῃ τ' ἔχει νὰ πάθεις.*— Μεμψιμοιρία εἰς συνεχεῖς συμφορὰς.

8. *Ἄνεμομαζώματα διαβολοσκορπίσματα.*— (Παραλλαγή τῆς Α 214 συναγωγῆς Κατσιούλη).— "Ὅτι τὰ ἀδήλωσ; συναζόμενα δὲν εἶναι μόμιμα.

9. *Ἄπιαστος κλέφτης καθάριος νοικοκύρης.*— Περὶ κακουργήματος τελεσθέντος δι' ὑποκρισίας καὶ τέχνης, ἀποκρουπτομένου τοῦ ἐνόχου.

10. *Ἄμα κλέψει τὸ ἀγρό, κλέφτει καὶ τὴν ὄρνιθα.*— Πρὸς τοὺς ὀλίγον κατ' ὀλίγον συνειθίζοντας εἰς τὴν κλοπὴν.

11. *Ἄκούσετε, γειτόνισσες, πάλε σκουλλὸν (1) ρωκιάζω.*— Πρὸς διαλαλοῦντας τὰς ἑαυτῶν ἐργασίας.

12. *Ἄντρα θέλω, τώρα θέλω.*— Πρὸς τοὺς ἀναιδεστίτους καὶ ἐπιμόνους ἀπαιτητάς.

13. *Ἄθρωπος ὁ πολυβούλης κι' ὁ Θεὸς ὁ κοφοβούλης.*— Πρὸς ἀπειλοῦντας ἐκδίκησιν.

14. *Ἄνοιξε μέ στο γιὰλὸ μιὰ τρύπα.*— Πρὸς ἀποτυγχάνοντας εἰς τινα ἐπιχείρησιν.

15. *Ἄρριζικός θρέφει μαλλιὰ κι' ὁ ριζικάρης νύχια.*— Ἰδέα ἐπικρατοῦσα παρὰ τοῖς ἄλλοις.

B

16. *Βάνει τὸ ἐν ἄλλονῆνα.*— Περὶ κερδοσκοποῦ.

17. *Βαρειά ἢ καλογερική.*— Πρὸς τοὺς ἐγκαταλείποντας τὰς ἐργασίας των ἐκ φυγοπονίας.

18. *Βράζ' ὁ μύλος δὲν ἀκούει.*— "Ὅταν δὲν εἰσακούονται αἱ νουθεσίαι τινός.

Γ

19. *Γυρνᾷ πὰ στο καρῦδι.*— Πρὸς τοὺς ἔχοντας ἀπόλυτον ἀνάγκην τινός.

20. *Γιὰ τὸ καρφι ἔχασε τὸ πέταλο.*— Πρὸς τοὺς δι' ὀλίγον κέρδος ὑφισταμένους μεγάλας ζημίας.

21. *Γιὰ ψύλλον πῆδημα.*— Πρὸς τοὺς ἐκ μικρᾶς αἰτίας ὀργιζομένους.

22. *Γιὰ νιγὴν ἀγάπη τῆς γαρουφαλιάς πίν' ἢ γλάστρα τὸ νερό.*— Ἐπὶ τῶν δι' ἄλλο τι κολακευόντων τινά. (Παραλλαγή αὐτῆς Ν. Πολίτου τόμ. Α' σελ. 155).

23. *Γένκανε σὰ λωλῆς μαλλιὰ*— Ἐπὶ περιπλοκῶν.

1) Δράγμα λιναριοῦ διὰ κλώσιμον εἰς ἤλακάτην.

Δ

24. *Δὲ ντρώγεται οὔτε ὠμὸς οὔτε ψημμένος.*—Ἐπὶ ἰδιοτρόπων δυστρόπων.

25. *Δὲ γκάνουμε χωριό.*—Ἐπὶ ἀσυμβιβάστων καὶ διχονοούντων.

26. *Δὲ γκουτσαίν' ἢ καμήλα πὲ τὸ φιλί.*—Πρὸς τοὺς διὰ παραμιζρῶν αἰτίαν ἀποφεύγοντας τὴν ἐργασίαν.

27. *Δὲ μπατεῖ στὰ μπόσκα.*—Ἐπὶ τῶν νουνεχῶς καὶ περισκεμιμένως ἐκτελούντων τὰς πράξεις τῶν.

28. *Δὲ εἶναι ποὺ πέθαν' ἄντρας μου, μόνε ποιὸς δώνει ντὸ γκόσμο τζουγάπι.*—Ἐπὶ τῶν ἀναγκαζομένων ἐξηγεῖν τοῖς ἄλλοις τὰ τῆς δυστυχίας τῶν αἰτία.

29. *Δὲν εἶπε γρύ.*—Πρὸς τοὺς διὰ φόβον ἢ δι' ἄλλην αἰτίαν σιωσιωπῶντας εἰς τὰς ὕβρεις καὶ ἀπειλὰς (φράσις παροιμιώδης).

30. *Δὲ ξέρει νὰ μοιράσει δυὸ γαδάρους ἄχερο.*—Πρὸς ἀνόητον, ὅστις κατὰ τὸν Κοραῆν, διανέμων τὴν τροφήν εἰς δύο ὄνους, τὸν μὲν ἐκ τῆς πολυφαγίας τὸν δ' ἕτερον ἐκ τῆς πείνης φθίρει· λέγεται δὲ πρὸς ἀπαιδέυτους καὶ ἀνικάνους.

31. *Δυὸ γαδάροι μάλωναν σὲ ξένη ἄχερῶνα.*—Πρὸς τοὺς ἀλληλομαχοῦντας περὶ πράγματος, κατεχομένου καὶ εὐρισκομένου ὑπὸ τὴν κυριότητα ἄλλου.

32. *Δέκα μέτρα κ' ἓνα κόφτε.*—Ὅτι πρὶν ἐπιχειρισθῆς ἔργον, σκέφθητι περὶ τοῦ ἀποτελέσματος.

33. *Δόμ', κερά, ντὸν ἄντρα σου καὶ σὺ παῖζε ντὸ γκόπανο.*—Ἐπὶ τῶν αἰτούντων ἀπόλασιν πραγμάτων, ἀπαραιτήτων τῷ κατόχῳ αὐτῶν.

34. *Ντὸν ἄφησε τῆς ἐληῆ; τὸ μέσα καὶ τ' αὐγοῦ τὸ δῆω.*—Περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐπερίμεναν κληρονομίαν τινά, ἀλλὰ διεψεύσθησαν αἱ ἐλπίδες τῶν.

35. *Ντὸ στραβὸ καὶ ντὸ γκαμπούρη ντὸν ἰσιάζει τὸ κεβοῦρι.*—Ὅτι εἰς τὰς ἀνωμαλίας τοῦ σώματος οὐδὲν φάρμακον ὠφελεῖ.

36. *Ντὸ Ντουῆρκο κάνε φίλο καὶ βάστα καὶ τὸ ξύλο.*—Ὅτι δὲν πρέπει νὰ ἔχη τις ἐμπιστοσύνην εἰς ἐχθρὸν τοῦ ἔθνους.

Ε

37. *Ἔτσι ποὺ γένναμε, ἄντρα, γιὰ σὺ νὰ πεθάνεις, γιὰ γὰ νὰ χηρέψω.*—Κατάρρα, λεχθεῖσά ποτε παρὰ τινος γυναικὸς ἐναντίον τοῦ συζύγου τῆς, ἐπὶ φιλονεικία δύο συντρόφων.

38. *Ἐβαλε κ' ἢ κοσκινοῦ ντὸν ἄντρα νιης πὲ τις πρραματευτά*

δες.—Πρὸς ἐκείνους, οἵτινες πειρῶνται νὰ μιμηθῶσι τὰς ἔξεις καὶ τὴν πολυτέλειαν τῶν πλουσίων.

39. *Ἔχει τὸ φάβα λάκκο.*—Ἵτι κάθε ἀποτέλεσμα ἔχει τὴν αἰτίαν του.

40. *Ἐφαγαν ψωμί κι' ἄλλας μαζύ.*—Περὶ παλαιῶν φίλων διατηρουμένων καὶ ἐν τῇ δυστυχίᾳ τὴν φιλίαν.

41. *Ἐγὼ ντὸ σκύλο τῶλεγα κι' ὁ σκύλος ντὴν οὐρά ντου.*—Ἵταν ἡ διαταγὴ τινος δὲν ἐκτελεῖται δι' ἐκείνου, πρὸς τὸν ὁποῖον διεβιβάσθη αὐτὴ, ἀλλὰ διὰ τρίτου.

42. *Εἶπε κ' ἡ κουρούνα κρᾶ.*— Πρὸς βαττολόγους.

43. *Εἶδες ἕνα καλό, θάρρει κι' ἄλλο, εἶδες ἕνα κακό, θάρρει δέκα.*—Ἵτι τὰ εὐτυχήματα εἶναι ἐλάχιστα ἀπέναντι τῶν ἀλλεπαλλήλων δυστυχημάτων.

Z

44. *Ζῆ καὶ ζώνεται.*— Πρὸς τοὺς ἔξ ἀτυχίας κακοζωοῦντας.

45. *Ζῆ καὶ βασιλεύει.*— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες ὑπέφεραν δυστυχήματα, τώρα δὲ εὐτυχοῦσι.

H

46. *Ἡ μπομπὴ κάται σιὸ δρόμο καὶ γελᾷ τοὺς διαβάτες.*— Πρὸς ἐκείνους, οἵτινες κατηγοροῦσιν ἄλλους, δι' ἐλαπτώματα τὰ ὁποῖα φέρουσιν οἱ ἴδιοι.

47. *Ἡ ὄρνιθα σκαλιζοντας βγάζει τὸ μάτι ντης.*— Ἵτι πολλάκις ἡμεῖς οἱ ἴδιοι γινόμεθα αἰτίοι κακοῦ εἰς τὸν ἑαυτὸν μας.

48. *Ἡ καλὴ ἡ μέρα πὲ τὸ πουργὸ φαίνεται.*— Ἵτι τὸ εὐάρεστον ἀποτέλεσμα ἔξ ἀρχῆς φαίνεται.

49. *Ἡ πέτρα πὸν κυλᾷ ὄβριὰ δὲ μπιάνει.*— Περὶ ὑψηρῶν ἢ ὑπαλλήλων, οἵτινες ἀλλάζουσι τοὺς κυρίους των.

50. *Ἡ πάστρα εἶναι μισὴ ἀρκοντιά.*— Ἵτι ἡ καθαριότης καλύπτει ἐν μέρει τὴν πτωχείαν τοῦ οἴκου.

51. *Ἡ φτώχεια δείχνει τέχνη.*— Ἡ πενία τέχνας κατεργάζεται.

52. *Ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχει καὶ κόκκαλα τσακεῖ.*— Ἵτι ἡ ἀθυροστομία φέρει κακὰ ἀποτελέσματα.

53. *Ἡ νύφη ἄμα γεννηθῆ ντὴ πεθερὰ θὰ μοιάσει.*— Ἐπὶ ὁμοιότητος χαρακτήρος νύφης καὶ πεθερᾶς.

54. *Ἡ ζούλια βγῆκε πὲ τ' ἀδέρφια.*— Πρὸς συγγενεῖς ζηλοφθόνους.

55. *Ἡ πόρτα πὸ μέσα σφαλεῖ.*— Ἵτι τὰ περισσότερα παραπτώματα γίνονται ἐκουσίως.

56. *Ἡ μικρὸς - μικρὸς παντρέψου, ἢ μικρὸς κάλογερέψου.*— Πρὸς τοὺς ἀποφεύγοντας τὸν γάμον νέους.

57. *Ἡ πουρνὸ φάγε, ἢ μικρὸς παντρέψου.*— Ὡς καὶ ἡ ἀνωτέρω.

58. *Ἡρτ' ὁ κόμπος στὸ χτένι.*— Ἐπὶ κρισίμων καὶ μὴ ἐπιδεχομένων ἀναβολὴν περιστάσεων.

Θ

59. *Θέλει καὶ ντὴ μπίττα μπιτούννια καὶ ντὸ σκύλο χορτάτο.*— Πρὸς τὸν ἀπαιτοῦντα ὠφέλειάν τινα, χωρὶς νὰ ἐξοδεύῃ τίποτε.

60. *Θρέψε σκύλο ντὸ χειμὸ νὰ σὲ βαβίξει τὸ καλοκαῖρι.*— Πρὸς τοὺς ἀγνώμονας.

61. *Θὰ σὲ πιάσ' ἀρκὰ γιὰ ντὸ χειμῶνα.*— Ὅταν ἀρνούμεθα τι πρὸς τινα.

62. *Θέλ' ὁ κ...της καὶ φταί ἢ μοιρὰ ντις.*— Πρὸς δικαιολογούμενην, ὅτι ἀκουσίως ἐξηπατήθη.

63. *Θυμῆθηκε παλῆ' οὐρανοῦ χαλάσματα.*— (παραλλαγή τῆς λ. εἰς τῶν ἐπιρρ. Ψελλοῦ «*Ταῦτ' ἄ μὲ συντυχαίνεις, εἶναι παλαιοῦ οὐρανοῦ ἀποκλάσματα.*»)

I

64. *Ἴσα - ἴσα χόρευε, ἴσα - ἴσα πήδα, δάγκα ντὴ σταπίδα.*— Πρὸς τοὺς χορεύοντας χορόν τινα χωρὶς νὰ τὸν γνωρίζουν.

K

65. *Κοντὰ στὸ νοῦ κ' ἡ γνώση.*— Δι' ὅ,τι ἐννοοῦμεν κατόπιν μικρᾶς σκέψεως, εὐνότητα.

66. *Κάθε πέрсου καὶ καλλίτερα.*— Ὅταν ἀποστερούμεθα τινος, τὸ ὁποῖον ἀπελαμβάνομεν κατὰ τὸ παρελθόν.

67. *Κάθε ἀρνὶ πὲ τὸ μπατζάκι ντου κρέμεται.*— Ὅτι ἕκαστος εὐθύνεται διὰ τὰς πράξεις του.

68. *Κι' ὁ λύκος πὲ τὰ μετρημένα τρώγει.*— Ὅταν λαμβάνωμεν αὐθαρέτως τι, τὸ ὁποῖον μᾶς ἀρνοῦνται, ἐπὶ τῷ λόγῳ, ὅτι εἶναι ζυγισμένο ἢ μετρημένο.

69. *Κάλλιο πέντε καὶ στὸ χέρι, παρὰ δέκα καὶ καρτέρει.*— Ὅτι πρέπει νὰ προτιμῶμεν τὰ πραγματικά, ἂν καὶ δὲν μᾶς ὑπόσχονται εὐτυχίαν, παρὰ νὰ ἀπορρίπτωμεν αὐτὰ καὶ νὰ ζῶμεν μὲ ἐλπίδας.

70. *Κάλλιο ἓνας φίλος, παρὰ χίλια γρόσια.*— Ὅτι προτιμώτερα ἡ φιλία παντὸς συμφέροντος.

- 71. **Κόρακας κοράκου μάτι δὲ βγάξει.**—“Οτι οἱ ὅμοιοι δὲν βλάπτουν ἀλλήλους.
- 72. **Καινούργιο μου κόσκινο καὶ ποῦ νὰ σὲ κρεμάσω.**—“Οτι κάθε πρᾶγμα εἰς τὴν ἀρχὴν εἶναι ἀρεστόν.
- 73. **Καλά ’ν’ τὰ φαρδομάνικα μὰ τὰ φοροῦν οἱ δεσποτάδες.**—“Οτι τὸ νὰ κομψεύεται τις καὶ νὰ ζῆ τρυφηλῶς ἀνήκει μόνον εἰς τοὺς πλουσίους.
74. **Κά’νκ’ ἢ τσέργα ντου.**— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες ὑπέστησαν σιμαντικὰς ζημίας.
- 75. **Κατὰ ντὸ Μαστρογιάννη καὶ τὰ κοπέλλια ντου.**—“Οτι κατὰ τοὺς κυρίους καὶ οἱ ὑπάλληλοι.
- 76. **Κατὰ μάννα, κατὰ κύρη ἔκαναν καὶ γυιὸ Ζαφείρη.**—“Οτι τὰ τέκνα συνήθως ὁμοιάζουσι τοὺς γονεῖς.
77. **Κατὰ μᾶς κ’ οἱ φλοῖοι μας κ’ οἱ παραστεκάμενοι.**— Ἐπὶ συνεργασίᾳ πολλῶν ἀνικάνων.
- 78. **Κλαίγουνται οἱ χήρες ἴσα πὲ τις παντρεμένες.**— Πρὸς τοὺς μεμψιμοιροῦντας ἐνῶ εὐτυχοῦσιν.

Λ

79. **Δεῖψε πὲ μιὰν ὥρα καιὰ νὰ ζήσεις χίλια χρόνια.**— Πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας ἐπικίνδυνόν τινα προᾶξιν.
80. **Δεῖπ’ ἢ κορφή κι’ ὁ γύρος καὶ τὰ τέσσερα λαγκιόλια.**— Πρὸς τοὺς ἐπιχειροῦντας τὴν καιασκευὴν ἔργου τινὸς χωρὶς νὰ ἔχωσι τὰ ἀπαιτούμενα ὑλικά.
81. **Λαγούς πὲ πετραχεῖλια.**— Πρὸς τοὺς διὰ παχειῶν ὑποσχέσεων προσπαθοῦντας ὅπως ἐξαπατήσωσι τοὺς ἄλλους.
82. **Λαγοῦτο πῆγε, σαπάκι ἦρτε.**— Περὶ ἐκείνου ὅστις μετέβη πού με ἀποστολὴν τινὰ καὶ ἐπέστρεψεν ἄπρακτος.
- 83. **Λούεις με, χτενίζεις με, ξέρω ποιά ν’ ἢ μάννα μου.**— Ἐπὶ ἀγνωμῶνων καὶ ἀχαρίστων.

Μ

84. **Μῆτε σὶ ἀντρογόγνο χολή, μῆτε σὶ ἀδρέφια κάκια.**—“Οτι μεταξὺ τῶν συγγενῶν δὲν διαρκεῖ ἡ ἔχθρα.
85. **Μῆτε ψάρια ξεβρωχῶ, μῆτε πὲ τις κάτες μαλῶνω.**— Ἐπὶ τῶν ἐν εἰρήνῃ βιούντων καὶ μὴ ἀναμιγνυομένων εἰς πολιτικὰς διαμάχας.
86. **Μῆ γυρεύεις γαμπρὸ πὲ τὰ μάτια.**— Πρὸς τοὺς ζητοῦντὰς τι τέλειον καὶ ἄνευ ἐλλείψεως.
87. **Μαύρη μοῖρα κι’ ἄσπρη ψεῖρα.**— Πρὸς ἐκείνον, ὅστις πρὸς μόνην παρηγορίαν μᾶς δίδει ἐλπίδας.

N

88. *Νὰ σὲ κάρω, Γιάννη, νὰ σ' ἀλείψω μύξα.*—Περὶ ἐκείνων, οἵτινες; ἀφοῦ μᾶς βλάβωσιν ὕστερον μᾶς περιποιούνται.

89. *Νηστική ἀρκοῦδα δὲ χορθεύει.*—“Ὅτι ἄνευ ἀμοιβῆς ἐργασία δὲν γίνεται.

90. *Νηστεύ' ὁ δοῦλος τοῦ Θεοῦ, γὰρ δὲν ἔχει νὰ φάγει*—“Ὅταν ἐξ ἀνάγκης καὶ οὐχὶ ἐκ προαιρέσεως πιστεύωμεν.

Ξ

91. *Ξένος πόνος ὄνειρος.*—“Ὅτι ἀδιαφόρως βλέπομεν τὰ ξένα ἀτυχήματα.

92. *Ξάστερος οὐρανὸς ἀστραπέδες δὲ φοβᾶται.*—“Ὅταν διαδίδονται ἐναντίον μας ἀνυπόστατοι κατηγορίες

93. *Ξέρ' ὁ Βούργαρης ποιὸ ν' τὸ κυδωνάτο;*— Πρὸς τοὺς ἀγνοοῦντας νὰ ἐκτιμῶσι πράγματι κατὰ τὴν ἀξίαν του.

94. *Ξέρ' Ἰσα πὲ τοῦ Κατῆ τ' ἄλογο.*— Περὶ ἀνηλίκων πολλὰ εἰδότεων.

95. *Ξέρ' ὁ Γιάννης τ' ἔχει σιὸ ντρουβά του.*—“Ὅτι ἕκαστος τὰ αὐτοῦ γινώσκει, ἄλλος δ' οὐ. Ἔχει τὴν ἀρχὴν τῆς ὡς ἐξῆς: Ὁ Γιάννης ἐκτύπα τὴν γυναϊκά του μὲ μίαν κάλτσαν γεμάτην μὲ ἄμμον, εἰς δὲ τοὺς περιπαίζοντας αὐτὸν ὅτι μὲ κάλτσαν ἐκτύπα, ἀπῆντα τὰ ἀνωτέρω.

O

96. *Ὁ ξένος ἀναπεύει, μὰ δὲ θεραπεύει.*—“Ὅτι μικρὰν νὰ ἀπεδεχώμεθα παρὰ τῶν ξένων ἀνακούφισιν.

97. *Ὁ λύκος ἔχει τ' ὄνομα κ' ἢ ἀλεποῦ τὰ πνίγει.*—“Ὅταν κατηγορεῖται ἄλλος ἀντ' ἄλλου διὰ κακίην τινα πράξιν.

98. *Ὁ κόσμος τῶχει ντουμπανο καὶ μεῖς κρυφὸ καμάρι.*— Πρὸς τοὺς θέλοντας ν' ἀποκρύψωσι μυστικόν τι, ἐνῶ ἄλλοι τὸ ξέρουν.

99. *Ὁ καιρὸς πουλεῖ τὰ ξύλα καὶ ὁ χειμῶνας τὰ γοράζει.*—“Ὅτι ἡ ἀξία ἐκάστου πράγματος ἐξαρτᾶται ἐκ τῆς ἀνάγκης αὐτοῦ.

100. *Ὁ Θεὸς ἀργεῖ, μὰ δὲν λησμονεῖ.*—“Ὅτι ἡ τιμωρία ἐπέρχεται ἔστω καὶ βραδέως.

101. *Ὁ Θεὸς ἄλλους πλάνει, καὶ ἄλλους κλάνει καὶ ἄλλους πορδοπεινάζει.*— Λέγεται πρὸς ἀπόδειξιν τῆς διαφορᾶς πλουσίου καὶ πτωχοῦ.

102. *Ὁ καλὸς ὁ λόγος βγάζει τὸ φεῖδι πὲ νιτῆ ντρούπα*—“Ὅτι διὰ τοῦ μειληγίου τρόπου καὶ τὰ δυσκολώτερα κατορθοῦνται.

103. *Ὁ σιάλιαγκος καίουντιαν τὸ σπίτι ντου καὶ κεῖνος τραβου-
δοῦσε.*— Ἐννοία τοῦ γνωστοῦ Αἰσωπ. μύθου.

104. *Ὁ λύκος κι' ἂν ἐγέρασε κι' ἄλλαξε τὸ μαλλί ντου, οὔτε ντὴ
γνώση ντ' ἄλλαξε οὔτε ντὴ γκεφαλή ντου.*— Παραλλαγή τῆς «ὁ λύκος
τὴν τρίχα ἀλλάσσει, τὴν δὲ γνώμην οὐκ ἀλλάσσει».

— 105. *Ὁ καυγᾶς γιὰ τὸ πάπλωμα.*— Γνωστὴ ἐκ τῶν ἀνεκδότων τοῦ
Ν. Χότζα.

⊖ 106. *Ὅπου τεμπέλης καὶ φαγᾶς, πάγει γένεται παπᾶς.*— Χαρα-
κτηριστικὸν τῶν ἱερέων.

107. *Ὅσοι νίβουνται δὲ ντρῶν μαζὶ πὲ ντὸ Δεσπότη.*— Πρὸς
κεῖνους, οἵτινες ἀπαιτοῦσι νὰ συγκαταλεχθῶσι μετὰ τῶν ἀνωτέρων των.

108. *Ὅποιος φυλάγει ντὸν ὄντᾶ, τρώγει ντὸ τζορμπᾶ.*— Ὅτι
ὅστις ἐπιμένει εἰς τὴν ἐργασίαν πάντοτε ἀνταμοίβεται.

— 109. *Ὅποιος σκάφτει ξένο λάκκο, πέφτ' ὁ ἴδιος μέσα.*— Ὅτι
ὅστις προετοιμάζει δυστύχημα δι' ἄλλον πολλάκις παθαίνει ὁ ἴδιος.

110. *Ὅπως εὔρεις ντὸ χορὸ, πάνε τὰ ποδάρια σου.*— Ὅτι πρέπει
νὰ συμμορφούμεθα μὲ τὰς περιστάσεις.

111. *Ὅπου μὲ βγάλ' ἡ ἄκρα.*— Ἐπὶ ἀπελπισία.

112. *Ὅτι κᾶν' ὁ κόσμος θὰ κάνει κι' ὁ Κοσμᾶς.*— Ὅταν σκο-
πεύωμεν νὰ ἀκολουθήσωμε τὸ παράδειγμα τῶν ἄλλων.

113. *Ὅτι τύφλα, κι' ὅτι μουτζα.*— Ὅταν μεταξὺ δύο ἀνθρώπων
ἢ πραγμάτων δὲν ὑπάρχη καμμία διαφορὰ.

114. *Ὅυτε σύ, κερά, σταφύλια, οὔτ' ἐγὼ ντραγατικά.*— Περὶ ἐκεί-
νων, οἵτινες χάριν ἐκδικήσεως παραβλέπουν τὸ ἰδικόν των συμφέρον.

Π

— 115. *Παπᾶ παιδι διαβόλ' ἐγγόνι.*— Πρὸς τοὺς ἐξ ἱερωμένων ἔλκον-
τας τὴν καταγωγήν.

116. *Παπᾶ κᾶντονα κι' ἀφστονα.*— Ὅτι τὸ ἐπάγγελμα τῶν ἱερέων
εἶναι ἐπικερδές.

117. *Πῶς θαρρεῖς ντὸν ἄλλονα;*— *Σὰν ντὸν ἑαυτὸ μου.*— Ἐπὶ κα-
ταχρήσει ἐμπιστοσύνης.

118. *Πὸ κάτου πὲ ντὸν οὐρανὸ κάθε προφήτης γάδαρος.*— Πρὸς
ἐκείνους τῶν ὁποίων δὲν πραγματοποιοῦνται αἱ προρρήσεις.

119. *Πιὲ γάδαρε, ἀγίασμα.*— Ὅταν μᾶς ὑποχρεώνουν νὰ πράξωμέν
τι ἐναντίον τῆς θελήσεώς μας.

⊖ 120. *Παρηγοριὰ ντὸν ἀρρωστο δσο νὰ βγεῖ ψυχὴ ντου.*— Ὅταν
δίδωμεν θάρρος εἰς τινὰ ἄνευ ἐλπίδος.

← 121. *Πῆρ' ὁ στραβὸς κατήφορο καὶ γλύστραε καὶ πάγει.*— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες συνεχίζουσι ἐργασίαν τινα ἄκοπον, διευκολυνθεῖσαν παρ' ἄλλων.

← 122. *Πάλ' ὁ Γιάννης δὲ μορεῖ, πάλ' ὁ κ... του πονεῖ.*— Πρὸς φιλασθένους.

123. *Π' ὠχει ντὸ μπόνο ἔχει ντὸ κι' ἡ γειτονεῖα κοιμᾶται.*— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες πάσχουσι παρ' οὐδενὸς βοηθούμενοι.

124. *Πικρὸ στὸ στόμα - γλυκὸ στὸ σῶμα.*— Περὶ τῶν φαρμάκων.

← 125. *Ποῦ δὲ θέλει νὰ ζημώσει πέντε μέρες κοσκινίζει.*— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες δι' ὑπεκφυγῶν δὲν ἐκτελοῦσι τὸ προσταττόμενον.

← 126. *Ποῦ καεῖ στὴ μουσταλευριά, φουσᾶ καὶ τὸ γιασοῦρι.*— Πρὸς τοὺς προφυλαττομένους καὶ ἀπὸ τὰ ἀβλαβέστερα, ὡς παθόντες ἄλλοτε.

127. *Πάγει σὰ τζαγανὸς πὰ στὰ καρβούνια.*— Περὶ τῶν δυστυχοῦντων ἔνεκα ἀσεβείας εἴτε πρὸς τοὺς γεννήτορας, εἴτε πρὸς τὰ θεῖα.

128. *Πάγ' ἴσα βάρκα, ἴσα νερά.*— Ἐπὶ μεθύσων τρικλιζόντων.

← 129. *Πόμεινε στὰ κρούα τοῦ λουτροῦ.*— Πρὸς τοὺς ἀποτυγχάνοντας εἰς τὰς προσδοκίας των.

← 130. *Παναγιά, βοήθαμε!*— *Σάλευε καὶ τὰ χέρια σου.*— «Σὺν Ἀθηνᾶ καὶ χεῖρα κίνει».

← 131. *Πάρε με στὴ χαρὰ σου νὰ σὲ πῶ «Καὶ τοῦ χρόνου!».*— Πρὸς ἀχαρίστους.

132. *Παλαμίδα σὲ μυρίζει ντεῖμεντὲν νὰ φᾶς κολοιό.*— Πρὸς τοὺς ἐπιθυμοῦντας ν' ἀπολαύσωσι τι δυσαιπόλευστον, τὸ ὁποῖον δὲν ταιριάζει εἰς τὴν κοινωνικὴν των τάξιν.

← 133. *Πέρσου ψόφησ' ὁ λαγός, φέτο μύρισε τσίκνα.*— Περὶ τῶν παρακαίρως λαμβανόντων ὑπ' ὄψιν τὰ γεγονότα.

← 134. *Ποντικὸς καὶ δὲν ἐχώρει, ἔσερνέ καὶ κολοκῦθι.*— Πρὸς βαρετὸν ἐπισκέπτην, ὅστις ὀδηγεῖ καὶ ἄλλους ἀγνώστους πρὸς ἡμᾶς, ἢ εἰς τοὺς προσπαθοῦντας εἰς στενόχωρο μέρος νὰ ἐπισωρεύσουν πολλὰ πράγματα.

135. *Πετᾶ πὲ ξένα φτερά.*— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐπιδεικνύονται, μὲ τὴν προστασίαν ὁμῶς ἄλλων.

136. *Π' ἓνα ξύλο βγαίνει σταυρὸς καὶ φκιᾶρι.*— Περὶ δύο ἀδελφῶν διαφόρων χαρακτήρων.

← 137. *Παστρικὸ τσανάκι.*— Ἐπὶ ὑπόπτου διαγωγῆς.

← 138. *Πόταξε ἡ Νιάδα σᾶρι καὶ ἡ Κάβαρνα κριθάρι.*— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες πρώτην φορὰν ἐπὶ ζωῆς των ἀπέκτησάν τι καὶ κανχώμενοι ἐπὶ τούτῳ.

137. *Ποῦ τὰ πᾶς, κερὰ, τὰ βῶδια κι' ἀγελάρης δὲν ντὰ θέλει.*— Πρὸς τοὺς ἀπερισκέπτως διευθύνοντας τὰς ὑποθέσεις των.

Σ

✓ 140. *Σπίτι όσο χωρείς και χωράφ' όσο θωρείς*, — "Ότι πρέπει νὰ ἐργαζώμεθα πολὺ καὶ νὰ ζῶμεν μὲ οἰκονομίαν.

✓ 141. *Σεμπάτε, σκύλ' ἀλέστε κι' ἀλεστικά μὴ δώκετε*. — Εἰς ἀπροφύλακτα πράγματα ὡσάν νὰ μὴ ὑπῆρχον ἰδιοκτητῆται.

✓ 142. *Σένα τὸ λέγω, πεθερά, γιὰ νὰ τ' ἀκού' ἡ νύφη*. — "Όταν διστάζωμεν ν' ἀποταθῶμεν πρὸς τινα διὰ τι καὶ τὸ προτείνωμεν εἰς ἕτερον ἐπὶ παρουσίᾳ ἐκείνου.

143. *Σὰ μπεινᾶς και δὲ νυστάξεις κουνουλῶθησὲ και πέσε*. — "Όταν δὲν ὑπάρχη μέσον νὰ θεραπεύσωμεν ἀνάγκην τινά.

144. *Σὰ μπεινῶ και δὲ νυστάζω, ὅσο θέλεις σκέπαξέ με*. — Πρὸς ἐκείνους, οἵτινες δι' ἀπατηλοῦ μέσου προσπαθοῦν νὰ μᾶς παρηγορήσουν.

145. *Σὰ γκάνουνε οἱ Τοῦρκοι μπαριάμι θὰ ρωτήσουνε και ντὸ χαχάμη*. — Πρὸς τοὺς ἐφιεμένους νὰ γνωρίζωσι τὰς πράξεις μας.

146. *Σὰν ἔκανάνε οὐλές οἱ μέλισσες μέλι ἤθελα κάνουνε κ' οἱ νταβάνοι*. — "Ότι ὅλοι οἱ ἄνθρωποι δὲν ἔχουν τὴν αὐτὴν ἰκανότητα.

147. *Σὰ δὲ φτάνει τὸ κεφάλι τραβαγιάρουν τὰ ποδάρια*. — "Ότι πολλάκις ἔνεκα τῆς ἀπερισκεψίας μας ἐκτελοῦμεν ἐργασίαν τινὰ μὲ μεγαλύτερον κόπον.

148. *Σκαμνιοῦ ποδάρι ἔπεσε, καλλίτερο (καρδένιο) σιὸ ντόπο*. — "Όταν μᾶς ἐγκαταλείπη τις καὶ τὸν ἀντικαθιστῶμεν διὰ καλλιτέρον.

✓ 149. *Σπίτι μου, σπιτάκι μου πορδοκαλυβάκι μου*. — "Ότι ἐν τῇ κατοικίᾳ μας, ἔστω μικρὰ καὶ πτωχικὴ αἴτη, εὐρίσκομεν τὰς ἀναπαύσεις μας.

✓ 150. *Σκλάβοι μὲ θωρείς και παρθενιά γυρεύεις*; — "Ότι ἀπέναντι τῆς βίας τῶν ἰσχυρῶν οὐδὲν κατορθοῦσιν οἱ ἀδύνατοι.

151. *Σκεῖ κοιλὲς και κάνει φανάρια*. — Περὶ ἀέργων.

Τ

152. *Τὰ λόγια ντου μοιάζουνε σὰ ντου Μάρτη τὰ χιόνια*. — Πρὸς τοὺς ἀναιροῦντας ἢ λησμονοῦντας τὰς ὑποσχέσεις τῶν.

153. *Τὰ κερνᾶς χάνεις και τὰ χρουστᾶς πλερώνεις*. — Πρὸς ἐκείνον ὅστις διὰ νὰ ἀποφύγῃ προσωρινῶς τὴν ἀπαίτησιν τῶν ὀφειλομένων, κολλακεύει καὶ περιποιεῖται τοὺς δανειστὰς του.

154. *Τὰ ξένα ξύλα δὲ γκορώνουν και σὰ γκορώσουν δὲ μπουρώνουν*. — "Ότι διὰ ξένων βοηθημάτων δὲν δυνάμεθα νὰ ἐξοικονομήσωμεν τὰς ἀνάγκας μας.

155. *Τὸ δέντρο ὄντας εἶναι μικρὸ σιάζει.*—“Ὅτι ἀπὸ τῆς παιδικῆς ἡλικίας δίδεται ἡ καλὴ ἀνατροφή.

156. *Τ’ ἀπιδι πέφτει ποκάτου πὲ νιγὴν ἀπιδιά.*— Σχετικὴ τῇ «ὁ γεννήσας υἱὸν οὐκ ἀπέθανεν».

157. *Τρώγ’ ἡ μάνα καὶ τὸ παιδί δὲ ντὸ δίνει.*— Ἐπαινος διὰ νόστημον φαγητόν.

158. *Τοῦ τεχνίτη τὰ παιδιά μισὴ μέρα νηστικά.*— Εὐνόητος.

159. *Τετράδη καὶ Παρασκευὴ τὰ νύχια σου μὴ κόψεις καὶ Κεργιακὴ νὰ μὴ λουθεῖς· σὰ θέλεις νὰ προκόψεις.*— Δημώδης πρόληψις.

160. *Τοῦ φτωχοῦ τὸ βρέσιμο γιὰ καρφί, γιὰ πέταλο.*— Τοῦτο τὸ λέγομεν ὅταν εὐρωμεν ἀσήμαντόν τι εὖρημα.

161. *Τὰ μεταξωτὰ βρακιά θέλουν πιδέξιους κώλους.*— Περὶ ἐκείνων οἵτινες ζητοῦσι τὸ ἀνώτερον τῶν δυνάμεων των.

162. —*Τ’ ἔχεις Γιάννη;*—*Τ’ εἶχα πάντα.*— Ἐπὶ συνήθων γεγονότων.

163. —*Τράβα, Γιάννη, τὸ κουπί σου.*— *Ἐνα γκερεμὲ τὸ πάγω.*— Πρὸς τοὺς μὴ ἐννοοῦντας νὰ μεταβάλλωσι τὴν διαγωγὴν των.

164. *Τρεῖς τὸ λάδι, τρεῖς τὸ ξύδι κι’ ἕξι στὸ ξυδόλαδο.*— Χαρακτηριστικὴ τῶν βακαλικῶν καταστίχων.

165. *Τὸ ψάρι μὲ τὸ κεφάλι βρωμεῖ.*— Ὅταν οἱ ἀνώτεροι δίδουσι τοῖς κατωτέροις κακὸν παράδειγμα.

166. *Τὸ φυσᾶ καὶ δὲν κρυώνει.*— Περὶ ἀτυχήματος τοῦ ὁποίου αἴτιος εἶναι ὁ παθὼν.

167. *Τώρα σιὰ γεράματα μάθε γέρο γράμματα.*—“Ὅτι ἐγκαίρως τὰ καλὰ κτῶνται.

Φ

168. *Φᾶτε, μάτια, ψάρια καὶ κοιλιά, περιδρομο.*— Διὰ πρᾶγμα τὸ ὁποῖον ἐπιθυμοῦμεν καὶ μόνον τὸ βλέπομεν, χωρὶς νὰ δυνάμεθα νὰ τὸ ἀπολαύσωμεν.

169. *Φίλε μου, σιγὴν ἀνάγκην μου κι’ ἔχτρέ μου, σιγὴ χαρὰ μου.*—“Ὅτι πρέπει οἱ φίλοι νὰ συμμερίζωνται τὰ ἀτυχήματά μας καὶ νὰ μᾶς βοηθῶσιν.

170. *Φρὰ φρὰ καὶ τ’ ἀμπέλια ἄφραγα.*— Περὶ ἐκείνων, οἵτινες ἐπιπολαίως ἐπιχειροῦσι πᾶσαν ὑπόθεσιν.

171. *Φύλαγε τὰ ροῦχά σου νάχεις τὰ μισά.*—“Ὅτι διὰ νὰ εἴμεθα ἐν ἀσφαλείᾳ πρέπει πάντοτε νὰ προφυλαττώμεθα.

172. *Φωνάζ’ ὁ κλέφτης νὰ φοβηθῇ ὁ νοικοκύρης.*—“Ὅταν τὰ περισσότερα παρὰ πονα ἐκφέρει ὁ ἔνοχος.

X

✓ 173. *Χύθηκε τὸ λάδι μας μέσ' στὴ μαγερεὶά μας.*— Ὅταν μέλη τῆς ἰδίας οἰκογενείας ἀλληλοβοηθοῦνται.

Ψ

174. *Ψωμί καὶ δόντια κι' ὄρεξη.*— Τοῦτο λέγεται ὅταν ἔχωμεν νὰ φάγωμεν μόνον ξηρὸν ἄρτον.

Ω

Ὁρα σώνει καὶ ὦρα ποσώνει.— Ὅτι εἰς μίαν στιγμήν σώζεται τις καὶ εἰς μίαν πάλιν στιγμήν δύναται νὰ καταστραφῆ.

Ε'. ΑΙΝΙΓΜΑΤΑ

Ἐπιχωριάζοντα ἐν Σωζοπόλει τῆς Βορείου Θράκης

- 1) Ἀμάξι σιδεράμαξο καὶ σιδεροτρεχάτο
ἀρκουδόροφο καὶ φειδοκεφαλαῖτο. (Χελώνα)
- 2) Ἀπὸ πᾶν' ἀπ' τὴν Βλαχία
κατεβαίνει μιὰ κυρία
πέντε δοῦλοι τὴν κρατοῦνε
καὶ στὴ γῆ ντηνὲ βροντοῦνε. (Μύξα)
- 3) Ἄνθρωπος εἶμαι, πόδια δὲν ἔχω
πὰ στὴ γκορφή μου μιὰ βέργα ἔχω,
γύρνα ντὴ βέργα νὰ διῆς τί βγαίνει
ποὺ πίν' οἱ ἄθρωποι καὶ τίς εὐφραίνει. (Μύλος τοῦ καρῆ)
- 4) Ἄνατολὴ ἐφώνηξε καὶ Δύση ἀπεκρίθη
τέσσερα μῆλα κόκκινα κι' ὁ χάντακας 'πὸ κάτου (Ἄγελάδα μὲ
(μοσχάρι)
- 5) Ἄψυχος ψυχὴ δὲν ἔχει
πῶς κρατεῖ ψυχὴ καὶ τρέχει; (Πλοῖον)

Σημ. Τὴν σχέσιν τῶν παροιμιῶν τῆς Σωζοπόλεως πρὸς τὰς τῆς ἄλλης Θράκης ἴδε εἰς «Μελέτας περὶ τοῦ βίου καὶ τῆς γλώσσης τοῦ Ἑλλ. λαοῦ» τοῦ ἀειμνήστου Καθηγητοῦ τοῦ Ἔθν. Πανεπιστημίου Ν. Γ. Πολίτου Τομ. Β' σελ. ζ' καὶ θ'

- 6) Ἐχταπούχτου ντήνε βάζω,
κορδομένη ντήνε βγάζω. (Πίττα)
- 7) Ἐφαντο κι' ἀκάματο στὸ κοντάρι κρέμεται. (Προβειά, δέρμα)
- 8) Ἐπὸ τὴν γῆν ἐπλάσθηκα σὰν τὸν Ἀδὰμ καὶ Εὐά,
στὴν κάμνο μὲ ἔβαλαν ὡσὰν τοὺς τρεῖς τοὺς παῖδας,
ζῶντας πολλοὺς ἐδρόσισα, ἀλλὰ μετὰ ντὸ θάνατό μου,
κανεῖς καὶ δὲν εὐρέθηγε νὰ θάψει τὰ ὀστᾶ μου. (Λάγηνος)
- 9) Ἐσπερτο κι' ἀφύτευτο πῶς τρουπᾶ ντὴ γῆ καὶ βγαίνει; (Μανιτάρη)
- 10) Λαχτυλίδι πυργωτὸ
πυργωτὸ καμαρωτὸ
βρέχεται, χειμᾶζεται
καὶ στὸ ντόπο στέκεται. (Οἰκία)
- 11) Δώδεκ' ἀδρέφια τ' ὄνα πὲ τ' ἄλλο δὲ φτάνουνται. (1) (Πτέρυγες
ἀνεμομύλου)
- 12) Ἐσὸ τὸ γλέπεις πάντοτε, ὁ βασιλὲς σπανίως
καὶ ὁ θεὸς ποτέ. (Ὅμοιος)
- 13) Εἶναι ἓνα προᾶμμα ντὴν ἡμέρα τρώγει κριάσι
καὶ ντὴ νύχτα μετροᾶ τ' ἄστρα. (Βούκεντρον)
- 14) Ἐχω ἓνα προᾶμμα σὰ ντὸ δέσω πορπατεῖ
καὶ σὰ ντὸ λύσω στέκεται. (Τσαροῦχι)
- 15) Ἐνα καῖκι φορτωμένο μπαίνει μὲ στὸ μποταμὸ
καὶ ξεφορτωμένο βγαίνει. (Κουτάλι)
- 16) Ἐδειρές με, δάσκαλε, ἔδειρές με κι' ἔφυγα
ντὸ δρόμο ὅπου πήγαινα δριάκοντα ἀπήνητσα
μὲ πέντε κεφαλᾶς, μὲ τέσσαρας πνοᾶς.
χέρια, πόδια εἴκοσι καὶ νύχια ἑκατό.
Σὰν τὸ εὐρήσης, δάσκαλε, πάλε ξαναδεῖρέ με. (2) (Πιῶμα νεκροῦ
μεταφερομένου ὑπὸ τεσσάρων)

(1) Ἐπάρχει παραλλαγή τοῦ ἰδίου, ἐπιχωριάζουσα εἰς Αἴνον τῆς Ἐν. Θράκης.

(2) Ὅμοιος.

- 17) Ἐχω ἓνα βαρελάκι κι' ἔχει δυὸ λογιῶ κρασάκι. (᾽Ωὸν)⁽¹⁾
- 18) Ἐχω ἓνα σεντουκάκι
κι' ἔχει μέσα κάτι-κάτι
σὰ χαθῆ τὸ κάτι-κάτι
χέζω μὲ στὸ σεντουκάκι. (Σῶμα καὶ Ψυχή)
- 19) Ἐνας νυχάτος καὶ τζιντζιφάτος
πορπατεῖ καὶ λέγει ντὴν ἀλήθεια. (Καντάρι)
- 20) Ἐν μηνὶ Μαρτίῳ θηρίον γεννᾶται μαυροειδές.
οἱ ὀφθαλμοὶ αὐτοῦ ἀθεώρητοι, τὸ πῆδημα αὐτοῦ
ὡς ἡ ἔλαφος. Εἰς πέντε ἐπέτεται εἰς δύο διώκε-
ται καὶ εἰς τὴν Ἐλεφαντόπολιν τὸ σῶμα αὐτοῦ
τελευτᾷ. (Ψύλλος)
- 21) Ἐπὶ τοῦ ἀγεννήτου ζώου ἱπεύεις, βασιλεῦ,
καὶ ἐπὶ τῇ μητρὶ αὐτοῦ καθεύδεις.
Ἦ λύσε μου τὸ ρῆμα, ἢ δός' με τὸν υἱόν μου
τὸν ἄνδρα τῆς μητρὸς μου.

Εἰς τὸ αἰνίγμα τοῦτο ὑπόκειται μῦθος, καθ' ὃν ἡ θυγάτηρ καταδίκου λανθάνουσα τὴν προσοχὴν τοῦ δεσμοφύλακος, ἔτρεφε τὸν γέροντα πατέρα της διὰ τοῦ γάλακτός της, ἐπισκεπτομένη αὐτὸν ἐν τῇ φυλακῇ. Φωραθεῖσα ὁμῶς ὠδηγήθη πρὸ τοῦ βασιλέως ἱπεύοντος κατ' ἐκείνην τὴν στιγμήν ἵππον ἐξαχθέντα ἐκ τῆς κοιλίας τῆς νεκρᾶς μητρὸς του ζῶντα καὶ τὸ δέσμα τῆς μητρὸς μετεχειριζομένου ἀντὶ σέλας, καὶ ἐπρότεινε εἰς τὸν βασιλέα τὸ ἀνωτέρω αἰνίγμα. Ὁ βασιλεὺς θαυμάσας τὴν αὐταπάρησιν τῆς θυγατρὸς, ἤλευθέρωσε τὸν πατέρα.

- 22) Κατσιβέλλα παρτσαλοῦ στὸ βασιλὲ πεσκέσι. (Δάχανον)
- 23) Καρακάξα μαυρομούρα
λήγορη μαγερευτούρα ⁽²⁾. (Τηγάνι)
- 24) Κόκκινος ποδηματᾶς ντὸ ντοῖχο ντοῖχο πάει. (Ἡλιος)

¹⁾ Ὑπάρχει παραλλαγή του, ἐπιχωριάζουσα εἰς 40 Ἐκκλησίας τῆς Ἁν. Θράκης.

²⁾ Ὁμοίως·

- 25) Κοιλιά με κοιλιά
τὸ μακρὸ κάνει δουλειά. (Χειρόμυλος)
- 26) Κάτου στὰ πετρώματα
κα στὰ πετροκόμματα
πετεινὸς ἐλάληξε
κι' ὅποιος ντόνε ἄκουσε
ντὸ σταυρό ντου ἔκανε. (Καμπάνα)
- 27) Κόκκινο καὶ μαλλιαρὸ
γιὰ ντὸ γκῶλό σου καλό. (Χαλί)
- 28) Μέ στὴ ριμνήτσα μας νταβλιὰ παραχωμένα. (Πράσα)
- 29) Μέσα τὸ σῶμα κι' ὄξω τὸ κεφάλι. (Καρφι)
- 30) Μέ στὴ ριμνήτσα μας τζαγκὸ-τζαγκὸ πηδοῦνε. (Βροχή)
- 31) Μαργαρίτα πέρασε, μαργαριτάρι ἔρριξε
δυσὸ ἀδρέφια τὸ εἶδανε, πέντε τὸ ἐπήρανε. (ῚΟρνις, ὠὸν)
- 32) Μακρὺς, μακρὺς καλόγερος καὶ κόκκαλα δὲν ἔχει¹⁾. (Καπνὸς)
- 33) Ξαπλὼν' ὁ Μαυροχάντακας
καὶ κατ' ὁ Μαυρογένης (Πυροσιὰ)
- 34) Ὁ γιὸς μ' ὁ Χοντροθόδωρος χίλια ζουνάρια
ζώνεται. (Κάδος)
- 35) Ὁ φτερᾶς μου σὰ βάλλει τὰ καλά του ροῦχα,
κανεῖς δὲ μπορεῖ νὰ πάγει κοντά ντου. (ῚΑνεμόμυλος)
- 36) ὚Ορνιθα κουβᾶ κουβᾶ
πηδᾶ ντὸ φράχτη καὶ γεννᾶ. (Κολοκύνθη)
- 37) Πράσινο τὸ μοναστῆρι
κόκκινες οἱ κάμαρες
μαῦρες οἱ καλογριές. (Καρπούζι)

¹⁾ (ῚΥπάρχει παραλλαγή τοῦ ἰδίου, ἐπιχωριάζουσα εἰς 40 Ἐκκλησίας τῆς ῚΑν. Θράκης).

- 38) Παπίτσα νεβαίνει
παπίτσα κατεβαίνει
πῶς τρώγει, πῶς πίνει
πῶς γεμίζ' ντὴ σγάρα ντης ; (᾽Αδράχτι)
- 39) Πά στὰ κεραμίδια μας μιὰ κούπα γάλα. (Φεγγάρι)
- 40) Πά στὰ κεραμίδια μας καρύδια ἄπλωμένα. (᾽Αστρα)
- 41) Πά στὸ μπαϊρόπλο
κάτ' ἓνα βουργαρόπλο
φορεῖ καὶ καλπακόπλο. (Μανιτάρι)
- 42) Πετεινὸς βαρβάτος
κουτσοποδαράτος
ὄταν νοίγει τὰ φτερά του
δὲ μπορεῖ κανεὶς νὰ πάει κοντά του. (᾽Ανεμόμυλος)
- 43) Περνῶ τὸ Σεντερέντε
καὶ ρωτῶ τὸ Φρανταχτοῦρι :
— «Τ' ἔχεις μέσα, Φρανταχτοῦρι ;»
— Νουρά χορένται, κεφάλι δὲ χορένται
ἀγλύφει καὶ γλυκένται. (Ποντικὸς καὶ λαδικὸ)
- 44) Πὲ δῶ πετσι, πὲ κεῖ πετσι, μέσα μέλι καὶ κεχρί. Σήκω πέ, νὰ
τ' ὄβρεις (᾽) (Σῦκον)
- 45) Σουντουκλῶ καὶ μανταλόνω
καὶ τὸ γκλέφτη μέσ' ἀφίνω. (᾽) (᾽Ηλιος)
- 46) Σανίδι πλατοσάνιδο πάγει στὴ Μπόλη καὶ γυρνῶ. (Συάκι)
- 47) Σπάνω πάγο βρισκ' ἀσῆμι καὶ λὲ στ' ἀσῆμι μάλαμμα.
(᾽) (᾽Ὠὸν)

(1) Ἐνταῦθα παίξει μετὰ τὴν λέξιν σῦκο, οὐδεμιᾶς γενομένης κατὰ τὴν προφορὰν διαφορᾶς ἀπὸ τοῦ ῥήματος σήκω.)

(2) Ὑπάρχουν παραλλαγαί, ἐπιχωριάζουσαι εἰς Αἶνον τῆς Ἄν. Θράκης καὶ Καβακλῆ τῆς Βορ. Θράκης.)

- 48) Τρεῖς μὲ κρατοῦν ὄντας γεννῶ.
Μ' ἀλήθεια πρῶτα πίνω,
μαῦρα τὰ κάνω τὰ παιδιὰ
καὶ πίσω μου τ' ἀφίνω, (Πέννα)
- 49) Τὸ τυρί, τυρί, τυρί,
ποὺ δὲ μπαίνει στὸ ποτῆρι
ὅλος ὁ κόσμος τῶφαγε
κι' ὁ βασιλὲς κι' ὁ γιὸς του. (Γάλα μητρικόν)
- 50) Τέσσερ' ἀδρέφια μὲ σ' ἓνα πουκάμισο. (1) (Καρύδι)
- 51) Τέσσερ' ἀδρέφια μαζὶ πορπατοῦνε καὶ δὲ φτάνουνται.
(Οἱ 4 τροχοὶ τῆς ἀμάξης)
- 52) Τριγύρω - γύρω κάγκελα καὶ μέσα φράγκος παίζει. (Στόμα)
- 53) Τὸ φεῖδι τρώγ' τὴ θάλασσα κι' ἡ θάλασσα τὸ φεῖδι
καὶ στοῦ φειδιοῦ ντὴ γκεφαλή φεγγάρι μαρμαρίζει.
(Φυντίλι κανδύλας)
- 54) Τὰ βουνὰ χιονίσανε, τὰ μακρυνὰ κοντέψανε
καὶ τὰ δυὸ ἔγιναν τρία. (Γηρατεῖα)
- 55) Τὸ τυρί, τυρί κρέμεται
τὸ τυρί τυρανιέται
γιὰ τὴν ἀγάπη τοῦ Χριστοῦ.
στὰ μαγαζιά πουλιέται. (Κανδύλα)
- 56) Τὸ τυρί, τυρί κρέμεται
τὸ τυρί τυρανιέται
μὲ στὸ νταβὰ τὸ βάνουνε
καὶ στὸ τσαροῖ πουλιέται. (Κεράσι)
- 57) Τῆς ἄλεποῦς ἡ νορὰ
καὶ τοῦ λύκου τὰ νύχια,
ποὺ πὰν σ' ὄλα τὰ χέρια
καὶ λένε τὴν ἀλήθεια. (Καντάρι)

(1) Ὑπάρχει παραλλαγή τοῦ ἰδίου, ἐπιχωριάζουσα εἰς Αἴνον.

58) Τῶν πολεμίων τὴν πόλιν πολιορκούντων, ἡ μὲν πόλις διὰ τῶν θυρίδων ἔφυγεν, οἱ δὲ κάτοικοι ζωογηθέντες πυρὶ ἐκάησαν.

(Ἡ λύσις αὐτοῦ εἶναι ἡ διὰ δικτύων ἀλείψα, πόλις ἡ περικυκλωθεῖσα διὰ δικτύων θάλασσα, θυρίδες τὰ μάτια τῶν δικτύων, κάτοικοι τὰ ψάρια, πολέμοι οἱ ψαράδες)

59) Τὰ θωρῶ φορῶ
τὰ μασσῶ πατῶ
νοῦ καὶ λογισμῶ
τὰ ἔχω γιὰ νερό. (1)

60) Χῆς, φᾶς, φῶς. (Μέλισσα)

61) Χίλιοι, μύριοι καλογέροι
σ' ἓνα ράσο ντυλιμμένοι (2) (Ρῶδι)

62) Χίλιοι, μύριοι καλογέροι
σ' ἓνα ράσο ντυλιμμένοι,
ντὶς ἦρε ἓνας ντὶς ἔδειρε, ντὶς σκότωσε
ἄλλαξε καὶ τ' ὄνομά ντους (3) (Σῆτος)

63) Χιλιότροπο, χιλιόκομπο
χίλια κ' ἄν πῆς
δὲ θὰ τὸ βρῆς. (Πλεμάτι)

ΣΤ'. ΠΡΟΛΗΨΕΙΣ ΚΑΙ ΛΕΙΣΙΔΑΙΜΟΝΙΑΙ

1. Χελώνη ζῶσα, ὑπτίως κειμένη, προκαλεῖ βροχὴν. Σχετικὴ, ἀλλ' ἀντίθετος πρὸς τὸ ποιημάτιον :

(1) Ὑπόκειται μῦθος, καθ' ὃν βασιλοπούλα, φονεύσασα τὸν ἐραστὴν, κατεσκεύασεν ἐκ μὲν τῶν ὀφθαλμῶν του δακτυλίου, τοὺς ὀδόντας ἐχρησιμοποίησεν εἰς τὰ ὑποδήματά της, ἐκ δὲ τοῦ κρανίου κατασκευάσασα δοχεῖον, μετεχειρίζετο αὐτὸ ἀντὶ ποτηρίου. Ἰδίαν πραγματείαν περὶ τοῦ αἰνίγματος τούτου ἔγραψεν ὁ ἐν Βαϊμάρη τῆς Γερμανίας ἔφορος τῆς αὐτόθι βιβλιοθήκης Reinhold Köhler
(2) Ὑπάρχουν παραλλαγαὶ τοῦ ἰδίου, ἐπιχωριάζουσαι εἰς 40 Ἐκκλησίας, Αἶνον καὶ Καβακλή. (3) Ὑπάρχει παραλλαγή, ἐπιχωριάζουσα εἰς 40 Ἐκκλησίας.

Ἄχελῶνα πορπατεῖ
 ντὸ Θεὸ παρακαλεῖ
 Θεγέ μου, βροῦξε μιὰ βροχή
 νὰ βραχοῦν οἱ τσομπανοὶ
 καὶ τὰ πρόβατα μαζί.

2. Σκάφη, τοποθετουμένη ἐν καιρῷ συννεφώδει, πρὸς σύναξιν βροχίου ὕδατος ἐκ τῆς μελλούσης νὰ πέση βροχῆς, ἀπομακρύνει αὐτήν.

3. Παρὰ τοῖς γεωργοῖς ὑπάρχει ἡ πρόληψις, ὅτι οἱ ἀλατοποιοὶ καὶ οἱ κεραιοποιοὶ διὰ γοητειῶν ἀπομακρύνουσι τὴν βροχήν.

4. Τὸ νύμφιον τῆς γάτας, βλεπούσης πρὸς τι σημεῖον τοῦ ὀρίζοντος, ὀρίζει τὸν ἄνεμον, ὅστις θὰ πνεύσῃ.

5. Τὸ λάλημα τοῦ πετεινοῦ πρὸ τοῦ μεσονυκτίου (ἄρωρο) σημαίνει μεταβολὴν καιροῦ, ἐὰν μὲν εἶναι κακοκαιρία πρὸς τὸ καλόν, πρὸς τὴν κακοκαιρίαν δὲ ἐὰν τὸ ἀντίθετον.

6. Ὁ μυκηθμὸς τῆς ἀγελάδος προμηνύει βαρὺν χειμῶνα.

7. Τὸ ρίψιμον ἐντὸς πυρὸς κρομμυοφλοιῶν ἢ ὠοφλοιῶν προκαλεῖ κακοκαιρίαν, ἐπίσης καὶ ὅταν γυρίσῃς τὴν ράχιν σου πρὸς τὴν φωτιάν.

8. Ὁ οὐρλιασμὸς τῶν θῶων προμηνύει κακοκαιρίαν.

9. Ὁρθιο κάρβουνο εἰς τὴν ἐστίαν, ἐπισκέπτῃς θὰ μᾶς ἔλθῃ.

10. Ὅταν ὁ ποντικὸς φάγῃ ἀντίδωρον μεταβάλλεται εἰς νυχτερίδα, ὃ δὲ καρκίνος εἰς σκορπιόν, ἐὰν ἀφεθῆ ἑλεύθερος ἐντὸς οἰκίας.

11. Ὁφίς ἐντὸς οἰκίας δὲν ἐπιτρέπεται νὰ φονευθῆ, διότι εἶναι τὸ καλὸ τοῦ σπιτιοῦ.

12. Ξεῖδι καὶ αὐγὰ δὲν βγάζουν ἐκ τῆς οἰκίας ἐν καιρῷ νυκτός, διότι τὸ μὲν ἐν τῷ βαρελίῳ ὄξος «κόφτει», αἱ δὲ ὄρνιθες δὲν γεννοῦν πλεόν.

13. Φωτιὰν ἐν ἡμέρᾳ Κυριακῆς δὲν βγάζουν ἀπὸ τὸ σπῆτι.

14. Ὅταν παιδίον ἀνεμίξῃ δαυλόν, σείει δηλ. αὐτὸν διὰ τῆς χειρὸς εἰς τὸν ἀέρα, γίνεται «καρτουλάδικο», ὅταν πιάνῃ παπαροῦγα πίπτουν τὰ μαλλιά του καὶ ὅταν χαλᾷ χελιδονοφωλιές, πονοῦν τὰ μάτια του.

15. Πετεινὸς λάλησε στὴν πόρτα μας, καλὴ εἶδησις θὰ μᾶς ἔλθῃ.

16. Ὅτι τὸ ζουλομανίταρο, (ἴσως ζουρομανίταρο), ἔχει τὴν ἰαματικὴν δύναμιν τοῦ θεραπεύειν τὴν θέρμην, παροξυσμὸ, ζοῦρα. Κατὰ τὴν δημώδη φαρμακευτικὴν ἢ σκευασίαν τοῦ φαρμάκου τούτου ἐκτελεῖται ὡς ἑξῆς: Τεμάχιον ἀπὸ ζουλομανίταρο τίθεται ἐντὸς δοχείου μεθ' ὕδατος καὶ ἐκτίθεται τρεῖς κατὰ σειρὰν νύκτας εἰς τὸ φέγγος τῆς σελήνης, μεθ' ὅς καθ' ἑκά-

στην πρωίαν πίνει ὁ ἀσθενὴς νῆσις ἐκ τοῦ ὕδατος τούτου καὶ θεραπεύεται, ἐν ἐναντία περιπτώσει λέγουν, ὅτι «δὲν τὸν συναστρεῖ».

17. Ὅτι ἀπαλλάσσει τις τὸ σῶμά του ἀπὸ τῆς ὀρνιθόφειρες, ὅταν πτύση ἐντὸς φρέατος.

18. Ὅτι ἡ ἀπογαλάκτισις τοῦ βρέφους (πόκομα) πρέπει νὰ γίνεται πάντοτε κατὰ Σάββατον.

19. Ὅτι πολλάκις διὰ μαγγανειῶν ἐχθροὶ «δένουν» τοὺς νεονύμφους καὶ καθιστῶσι τὸν ἄνδρα ἀνίκανον.

20. «Τὸ μάτι μου παίξει, σὲ καλό.

Τὸ φτί μου σφυρίζει, σὲ καλό.

Σὰ φτάρω μιὰ θυμοῦνται με

σὰ φτάρω δυὸ παινοῦνται με,

σὰ φτάρω τρεῖς καὶ τέσσερης κάπου κατηγοροῦνται με».

21. Ὅτι τὸ οὐθλιασμα κυνὸς παρὰ τὴν θύραν οἰκίας προμηνύει θάνατον ἐν τῇ οἰκίᾳ ταύτῃ.

22. Ὅτι ὁ «πογεννήτης» (μικρὸν ὠδὸν ὀρνιθος) προμηνύει δυστύχημα ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ ὅπου θὰ γεννηθῇ.

23. Ὅταν τοῦ νεκροῦ οἱ ὀφθαλμοὶ μένουν ἡμίκλειστοί, σημαίνει καὶ ἄλλου θάνατον ἐν τῇ αὐτῇ οἰκίᾳ.

24. Ὅτι ὁ γαλαζομαμάτης καὶ ὁ δευτεροβυζαγμένος ματιάζει καὶ ἔτι μᾶλλον ἐὰν θαναμάση τι νῆσις.

25. Λοξάζουσιν, ὅτι ἡ δόξα (οὐθ. τόξον) ἀντιπροσωπεύει διὰ τῶν ἐν αὐτῇ χρωμάτων τὸν σίτον, τὸν οἶνον καὶ τὸ ἔλαιον καὶ ὅτι ἀναλόγως τοῦ μεγέθους τῶν χρωμάτων τούτων εἶναι καὶ ἡ ἐσοδεία τῶν τριῶν τούτων προϊόντων κατὰ τὸ ἔτος ἐκεῖνο.

26. Ὅτι ὁ δικόρυφος λαμβάνει δύο γυναῖκας.

27. Ὅτι τὸ πορπήδημα γάτας ἐπὶ νεκροῦ σώματος εἶναι μέγα ἀμάρτημα, καὶ ὅτι ὁ παρμὸς παρακαθημένου τῷ νεκρῷ εἶναι κακὸς οἰωνὸς διὰ τὸν παρηνιζόμενον, πρὸς ἀποτροπὴν δὲ ρίπτουσιν ἐπὶ τοῦ πτώματος τεμάχιον ὑφάσματος ἐκ τῶν ἐνδυμάτων τοῦ παρηνιζομένου.

28. Ὅτι ἡ ἐργαζομένη κατὰ τὴν ἑορτὴν τοῦ Ἁγ. Συμεῶνος (3 II) ἐν ἐγγύφ καταστάσει γυνή, γεννᾷ τέκνον σημειωμένον.

29. Ὅτι τὰ ἀσπράδια τῶν ὀνύχων τῶν χειρῶν προμηνύουν, ὅτι ὁ ἔχων τοιαύτας λευκὰς κηλίδας ἐπὶ τῶν ὀνύχων θὰ φορέσῃ καινουργῆ ἐνδύματα.

30. "Ότι τὴν νύκτα τῆς μεγάλης Πέμπτης πρὸς τὴν Παρασκευὴν ἔμφανίζεται ὁ κεκρυμμένος θησαυρὸς ἐν εἴδει φλογός.

31. "Ότι βλέπων τις νεογέννητα γατιά, ἀόματα ἔτι, γίνεται ὑπηλός.

32. "Ότι ἡ νυκτερίς ἔχει ἓνα κοκκαλάκι, τὸ ὁποῖον ὅταν φέρῃ τις ἐπάνω του εἶναι ἀγαπητός, ἔξ' οὗ καὶ ἡ φράσις «ἔχει νυκτερίδας κοκκαλάκι.»

33. "Ότι ἀποκόπτοντες τοὺς ὄνυχάς μας δὲν πρέπει νὰ τοὺς ρίπτωμεν ἔμπροσθεν ἀλλ' ὀπισθὲν μας.

34. "Ότι τὸ περικόπτειν τινα, μάλιστα γυνή, κακὸς οἰωνός.

35. "Ότι ὁ σάπων διδόμενος ἀπὸ χειρὸς εἰς χεῖρα προκαλεῖ δυσἀρέσκειαν μεταξὺ τοῦ δίδοντος καὶ τοῦ λαμβάνοντος. Πρὸς ἀποφυγὴν τίθεται χάμω καὶ ἐκεῖθεν λαμβάνεται παρὰ τοῦ θέλοντος.

36. "Ότι οἱ ἀγιαζόμενοι κατὰ τὴν ἑορτὴν τῶν Βαΐων κλάδοι ἰτιάς «βάιτες» μεταφερόμενοι εἰς τὰς οἰκίας ἔχουν τὴν δύναμιν ν' ἀποδιώκουν ἔξ αὐτῆς τοὺς ψύλλους καὶ τοὺς χορέους, ἔξ οὗ καὶ τὸ:

Μέσα βάγιες καὶ χαρές, Ὁξω, ψύλλοι, κόριζες.

37 Ἄσπρος πετεινός, μαῦρος νοικοκύρης—ὄτι τὸ διατηρεῖν καὶ τρέφειν λευκὸν ἀλέκτορα ἐν τῇ οἰκίᾳ προκαλεῖ θάνατον ἐν αὐτῇ. (1)

38. "Ότι τὸ ρίπτειν ἐντὸς τῆς σκάφης τὴν περισσεύουσαν ζύμην κατὰ τὸ πλάσιμον τῶν ἄρτων, προκαλεῖ ἔλλειψιν ἢ σπᾶνιν τοῦ ἄρτου ἐν τῇ οἰκίᾳ ἐκεῖνη.

Εἰς τὴν πρόληψιν ταύτην ὑπόκειται ἡ ἐξῆς λαϊκὴ παράδοσις:

Ἡ Νεράγδα ()*

Ἄ καπετὰν Πανάγος εἶντανε τὸ ἀξιώτερο κι' ὠμορφώτερο παλλικάρι τοῦ χωριοῦ μας. Ἡ θάλασσα γι' αὐτόνα εἶντανε παιγνίδι. Εἶχε ντὴ βάρκα ντου μὲ μιὰ γοργόνα στὴ πλώρη κι' ἀρμένιζε καὶ πὲ ντὴ γαλήνη καὶ πὲ ντὴ μεγαλύτερη φορτοῦνα. Σὰν κοντόφτανάνε τὰ Χριστούγεννα, τραβοῦσε ντὴ βάρκα ντου ἀψηλά-ψηλά στὴν ἀμμουδιά καὶ περνοῦσε τὰ Δωδεκάμερα στὸ σπίτι ντου. Ἦ πρώτη ντου δουλειὰ πουργό, πουργό, ἅμα σηκώνουντάνε, εἶντανε νὰ πάγει νὰ συργιανίσει ντὴ βαρκούλα ντου πού ντὴν εἶχε τραβημένη κεῖ στὸ γιאלὸ τῆς γειτονιάς του. Μιὰ μέρα, εἶντανε Σαββάτο, βροῖσκει ντὴ βάρκα νὰ μὴν εἶναι τραβημένη στὸ μέρος της, τὸ ἄλλο Σαββάτο πάλε τὸ ἴδιο, τὸ τρίτο βάνει σουμάδια καὶ βεβαιώνεται πὼς ἡ βαρκούλα πλέγεται. Ἀπὸ πῶνα; Αὐτὸ ἤθελε νὰ μάθει ὁ Πανάγος. Δὲ χάνει καιρό, τὸ βράδυ ἅμα σπέρωσε, πηγαίνει καὶ κρῦβεται μέσα στὴ πλώρη τῆς βάρκας.

(1) Σημ. Ἴσως ἡ πρόληψις αὕτη νὰ ἔχη σχέσιν μὲ τὸν θαυμαζόμενον πάλαι εἰς τὸν Ἄσκληπιὸν λευκὸν ἀλέκτορα.

(*) Ὑπάρχει εἰς Ζωζόπολιν πηγὰδι τῆς Νεράγδας λεγόμενον.

Κεῖ μέσα ξαπλωμένος πὲ τὸ τσιγάρο στὸ χέρι, καταλαβαίνει πὺ ἡ βάρκα σέρνεται πάνω στὰ φαλάγγια καὶ σὲ λιγάκι πὺς πλέει στὸ νερό. Τώρα φοβήθηκε πειὰ ὁ καπετὰν Πανάγος. Κανήνα δὲ γλέπει, τίποτε δὲν ἀκούει, μὰ ἡ βάρκα ντου γλί—γλί ταξιδεύει στὴ θάλασσα. Κάνει ντὸ σταυρὸ ντου καὶ πάγει νὰ βγῆ πὲ ντὴ πλώρη, μὰ πρῶτα βάνει τὸ μάτι ντου σὲ μιὰ τρυπίτσα πὺ εἶχε τὸ ταμπουκιο. Κεῖ στὴν ἀστροφεγγιὰ γλέπει ἄσπρα φουστάνια καὶ ουργιανίζουνε μέσα στὴ βαρκούλα καὶ σὲ κομμάτι ἀκούει ἓνα γλυκὸ, γλυκὸ τραβοῦδι, πὺ ντὸν ἔκανε νὰ καταλάβει πὺς τὰμπλεξε μὲ νεράγδες. Πόση ὥρα πόμενε σ' αὐτὴ ντὴ σιάση κι' ὡς πὺ πῆγε ἡ βαρκούλα καὶ πόδισε δὲ γκατάλαβε. Θυμούντανε μόνε πὺ ντὴν ὥρα πὺ ἀμμούδωσε ἡ βάρκα, λάλησε ὁ πετεινὸς καὶ ἡ ναυτοπούλες ἀρχισάνε νὰ πηδοῦνε μιὰ—μιὰ στὸ γιαλό. Κάνει πάλε ντὸ σταυρὸ ντου ὁ Πανάγος, τάζει στὴ χάρη τοῦ σπιτιοῦ του ἓνα κερὶ καὶ πετιέται ὄξω πὲ ντὴ πλώρη. Ντὴ στιγμὴ κείνη καὶ ἡ τελευταία νεράγδα ἔπεφτε στὸ γιαλό. Ἐπιασε ντὴ βρουλίδα ντης καὶ πῆρε ντὴ νεράγδα μέσα στὴ βαρκούλα. Ἐβγαλε τὸ μαχαίρι ντου ὁ καπετὰν Πανάγος πὺ εἶντανε μαυρομάνικο (***) γιὰ νὰ κόψει ντὴ βρουλίδα, γιὰ εἶχε πακουστὸ πὺ ἡ νεράγδες σκληρώνονται σὰ χάσουνε τὰ μαλλιά ντους. Ἡ νεράγδα τότε παρεκάλεσε νὰ μὴ κόψει τὰ μαλλιά ντης καὶ ὠρκίσθηκε στὴ μάννα ντης ντὴ Κερά ντὴ Θάλασσα, στὸ κύρη ντης ντὸ Κύρ Βορριὸ καὶ στὰ τρία κύματα τ' ἀδρέφια ντης πὺ θὰ γένει σκλάβα ντου καὶ θὰ κάνει ὅ,τι καὶ νὰ ντὴνε προστάξει. Ὁ Πανάγος τίποτε ἄλλο δὲν ἤθελε* εἶχε στὸ κόσμο μόνε μιὰ γριά μάννα καὶ ἤθελε νὰ νοικοκυρὰ μὲς* τὸ σπίτι ντου. Ἡ νεράγδα παραδέχθηκε νὰ πάγει μαζί ντου. Ρουμετζάρισε ντὴ βάρκα καὶ τράβηξε γιὰ τὸ σπίτι. Περωνώντας π' ἓνα πηγάδι τῆς γειτονιάς του, στάθηκε ἡ νεράγδα κι' ὠρμήνεψε ντὸ Πανάγο κάθε Σάββατο πρῶι νὰ κόπτει τὰ νύχια ντης, γιὰ ἄλλοιῶς θὰ ντὴνε χάσει, καὶ ἡ κατοικία ντης θὰ εἶναι μέσα στὸ πηγάδι. Ἐτσι ἔκανε ὁ Πανάγος καὶ ἔζησε μαζί πὲ ντὴ νεράγδα τρία χρόνια. Στὸ χόνο πάνω ἔκανανε ἓνα κοριτσο ὠμορφο σὰ ντὴ μάννα ντου.

Μὰ ἓνα Σάββατο πὺ ἔλειπε ὁ καπετὰν Πανάγος καὶ πῆγε ἀργὰ στὸ σπίτι ντου, βερίκει ντὴ σκάφη ντὴ ζυμώτρια πὺ ζυμῶνε ἡ νεράγδα. Ξεχειλισμένη πὲ νεβατὸ ψωμί καὶ τὸ παιδί ντου νὰ φωνάζει ντὴ μάννα ντου. Φωνάζει κι' αὐτὸς, τίποτε. Θυμήθηκε πὺ δὲν ἔκοψε τὰ νύχια ντης καὶ τρέχει στὸ πηγάδι. Φωνάζει ντὴ νεράγδα νὰ πλάσει τὰ ψωμιά, γιὰ ξεχείλισε ἡ σκάφη, πάλε τίποτα. Γύρισε τότε στὸ σπίτι ντου ὁ κακομοίρης καὶ ἔβαλε ντὴ μάννα ντου νὰ πλάσει τὰ ψωμιά. Ἐπλανε ἡ γριά, ἔπλανε καὶ τελειωμὸ δὲν εἶχε τὸ ζουμάρι, γιὰ ὅλο καὶ ξεχείλιζε ἡ σκάφη. Τότε παραπονεμένος ὁ Πανάγος πῆγε πάλε στὸ πηγάδι καὶ παρακαλοῦσε ντὴ νεράγδα νὰ βγῆ νὰ βυζάξει τὸ παιδί καὶ νὰ πλάσει τὰ ψωμιά. Κεῖνη πιλογήθηκε καὶ εἶπε: «Καὶ τὸ παιδί θὰ βυζαχτῆ καὶ τὸ παιδί θὰ λείψει». Καὶ τὸν ὠρμήνεψε νὰ ρίχνει τὸ χυμένο ζουμῶρι μέσα στὴ σκάφη καὶ ἔτσι θὰ τελειώσει. Ἐτσι τῶκανε. Καὶ πὲ τότε εἶναι μεγάλη ἀμαρτία πλάνοντας ψωμιά νὰ ρίχνουν τὸ ζουμάρι πὺ περισσεύει μέσα στὴ σκάφη, γιὰ τότε κείνο τὸ σπίτι δὲ μποτάζει ψωμί.

**) Ὑπάρχει ἡ πρόληψις, ὅτι ὁ κατέχων μαχαίριον μὲ μαύρην λαβὴν καὶ χιρῶν ἐπὶ τοῦ ἐδάφους κύκλον, ἀφοῦ στήσει αὐτὸ ἐν τῷ κέντρῳ καὶ καθίσει ὁ ἴδιος ἐντὸς τοῦ κύκλου, δὲν ἔχει φόβον ὅταν δηθεν περικυκλωθῆ ἀπὸ «ξωτικά»

ΛΙΑΝΟΤΡΑΓΟΥΔΑ ΤΗΣ ΑΝ. ΘΡΑΚΗΣ

Τὰ λιανοτράγουδα τῆς συλλογῆς ταύτης ἐσταχυολογήθησαν ἀπὸ διαφόρους ἀνεκδότους μικροσυλλογὰς τῶν κ. Κ. Κουρτίδου ἱατροῦ, κ. Ἑλπινίκης Σταμούλη Σαραντιῆ, τοῦ μακαρίτου Γ. Λαμπουσιάδου καὶ ἐμοῦ. Προέρχονται ἐξ Ἀδριανουπόλεως, ἐκ Σηλυβρίας καὶ Σαράντα Ἐκκλησιῶν. Ἡ κατάταξις των ἐγένετο καθ' ἣν σειρὰν κατατάσσει αὐτὰ ὁ μακαρίτης Ν. Γ. Πολίτης εἰς τὰς «**Ἐκλογὰς του**».

ΕΡΩΤΙΚΑ

- 1 Θέλω νὰ πάγου στὴν Ἀραπιά, νὰ βρῶ ἕναν Ἀράπη
νὰ τοὺν ρουτήσου νὰ μοὶ πῆ πῶς πιάνει ἡ ἀγάπη.
- 2 Διαμάντι δαχτυλίδι φορεῖς στὸ χέρι σου
κι' ἀπάν' ἡ πέτρα γράφει: θὰ γίνου ταῖρι σου.
- 3 Βασιλικὸν ἐφύτρεψα στὴν κλίνη ποὺ κοιμᾶσαι,
νὰ κόβεις νὰ μυρίζεσαι καὶ μένα νὰ θυμᾶσαι.
- 4 Ἄγουρα δαμάσκηνα καὶ πικρὸς ἔλιες
τὰ κρυφομιλήματα δὲν εἶν' καλὸς δουλιές.
- 5 Βασιλικὸ πλάτυφυλλο μὲ τὰ σαράντα φύλλα
σαράντα σ' ἀγαπήσανε μόνο ἐγὼ σὲ πῆρα.
- 6 Σὺ μ' ἔκαμες κι' ἔγινα μὲ τοὺς γονιούς μου ἀμάχη
κι' μὴ τ' ἀδέρφια μου κακὰ κι' μὴ τὰ σένα ἀγάπη.
- 7 Σ' ἀγαπῶ καὶ σὺ τοὺ νιών' εἶς
μόνε δὲ τοὺ φανερών' εἶς
- 8 Γιὰ τῆς ἀγάπης τὸν καγμό,
πίνει ἡ γλάστρα τὸ νερό.

- 9 Ἀγάπες κι' ἀγαπητικὲς χίτες τὴν ὥρα κάνω,
τὴ μάμμα μου σὰν ἀρηνηστῶ μάμμα ἐγὼ δὴν κάνω.
- 10 Ξημέρουσι γι' ἀνατουλιὴ ἔφιξι κι' ἡ δύση,
παῖν' τὰ πουλάκια στὴ βουσιζή κ' ἡ γιάγαπῶ στὴ βρούση.
- 11 Σὰν ἄγγελους πατεῖς στὴ γῆ σὰ χελιδόνι τρέχεις,
κρίμα στίς οὐμουρφάδες σου κι' προκουπητὴ δὲν ἔχεις.
- 12 Τὸ πουλί μου πλεῖ καὶ ζιγιάζει,
στὸ Σκοπὸ καὶ στὸ Μπιργάζι (¹).
- 13 Χίλια μαχαίρια καὶ σπαθιά χάμω στὴν γῆς στρωμένα,
γλυκοπατῶ καὶ τὰ περνῶ καὶ ἔρχομαι σὲ σένα.
- 14 Γαρουφαλιά μ', γαρούφαλο καὶ κανελλιά μ' κανέλλα,
βαρέθηκε τὰχειλί μου νὰ σὲ φωνάζει ἔλα.
- 15 Αὐτὸ, πουλί μου, δὲν μπορῶ, γιὰ νὰ τὸ ἐννοήσω,
τὸ πῶς μὲ ἐκατάφερες, πιστὰ νὰ σ'ἀγαπήσω.
- 16 Ὅσα φτερὰ καὶ πούπουλα ἔχει τὸ περιστέρι
τόσα κομμάτια γίνομαι γιὰ νὰ σὲ κάμω ταῖρι.
- 17 Ἄν θέλς, πουλί μ', νὰ ἔρχομαι κρουφὰ ἀπ' τοὺς γειτόνους,
σπεῖρε μηλιά στὴν πόρτα σου νὰ κρούβουμι στοὺς κλώνους
- 18 Ἀγάλ' ἀγάλια γίνεται ἡ ἀγουρίδα μέλι,
καὶ τὸ σταφύλι ζάχαρη καὶ σὺ δικό μου ταῖρι.
- 19 Βουνὰ μὴν πρασινίζετε καὶ δένδρα μὴν ἀνθῆτε,
ἄν μαρανθῆ ἡ ἀγάπη μου καὶ σεῖς νὰ μαρανθῆτε.
- 20 Κριτὰ καὶ πρωτομάστορη, δασκάλειπε τὴν κόρη,
ὅταν περνῶ νὰ μὴ γελά, γιὰτὶ μὲ θανατώνει.
- 21 Πάλιν σ' εἶδαν τὰ μάτια μου, πάλ' ἀνοιξ' ἡ καρδιά μου,
πάλι ξαναεωθῆκανε τὰ σπλάγγνα τῆς καρδιᾶς μου.

¹) Πύργος.

- 22 Βασιλικὸ ἐφύτευσα ὀπίσω ἀπ' τὰρτί σου
καὶ ξάπλωσε καὶ φούντωσε σὺλῃν τὴν κεφαλὴ σου.
- 23 Ἄγάπα με, πουλάκι μου, πῶς μ' ἀγαποῦσες πρῶτα,
τοῦ κόσμου λόγια μὴν ἀκοῦς, μόν τὴν καρδιά σου ρῶτα.
- 24 Ἄσκαμνα, ἀσκαμνόφυλλα, πὸν κάμνουν τὸ μετᾶξι,
καὶ γώ, πουλί μου, σάγαπῶ μὲ τοῦ Θεοῦ τὴν τάξι.
- 25 Στὸν οὐρανὸ νὰ ἀνεβεῖς, στὰ σύννεφα νὰ κάτσεις,
στοῦν κόρφου τοῦ ἥλιου νὰ κρυφτῆς, πάλι δική μ' ἐγράψης.
- 26 Ἐγώ, πουλί μου, σάγαπῶ μὲ ὅλα μου τὰ μέλη
ρῶττσα καὶ τὴν μητέρα μου καὶ κείνη σένα θέλει.
- 27 Ἄνοιξε τὰ χειλάκια σου καὶ πές μου μὴν ἀλήθεια,
μὲ τὴν καρδιά σου μάγαπᾶς ἢ μὲ τὰ παραμύθια ;
- 28 Κυριακὴ ξημέρουνε στὴν πόρτα καρτεροῦσα
καὶ ὅλες τὶς περιπαίζα καὶ σένα ἀγαποῦσα.
- 29 Ὁ ἔρωτας τὸν ἔρωτα πάντα ρωτᾶ νὰ μάθει,
τῆς νύχτας τὰ καμώματα καὶ τῆς αὐγῆς τὰ πάθη.
- 30 Λατρεύω γὼ τὴν Παναγιά, λατρεύω καὶ ἐσένα,
καὶ σὺ ἂν εἶσαι Χριστιανή, μὴν ἀρνηθῆς ἐμένα.
- 31 Ὅταν, πουλί μ', σάγάπησα, ὁ νοῦς μου εἶταν νέος,
καὶ μβῆκε στὴν καρδοῦλα μου ἕνας κοντσὲς ὠραῖος.
- 32 Ἐσὺ πὸν δῶ καὶ γὼ πὸν κεῖ νὰ στήσουμε γεφύρι,
ἐσὺ νὰ βάλεις μάλαμα καὶ γὼ καθαρίο ἀσῆμι.
- 33 Ἄγάπα με, πουλάκι μου, κι ὅς εἶμαι ἀσκεράκι ⁽¹⁾
καὶ μένα μάννα γέννησε, δὲν εἶμ' ἀπ' τὸ σκακάκι ⁽²⁾.
- 34 Μπερντὲν μπερὶ σάγάπησα, μπερντὲν μπερὶ σὲ πῆρα,
καὶ πάνω στὰ μπερντενμπερίσματα ἄλλος μπερντὲν σὲ πῆρε.
- 35 Φραντζέζικο κριτήριο καὶ Ρούσικη καμπάνα,
γὰ κάμε τὴν ἀπόφαση νὰ κοιμηθοῦμε ἀντάμα.

1) Στρατιωτάκι. 2) Ἄπ' τὸ δρόμο.

- 36 Ἐραγε θὰ ἀξιωθῶ νὰ λάβω αὐτὴ τὴ χάρη,
νὰ σηκωνόμαστε τὰ δυὸ ἀπ' ἓνα προσκεφάλι;

ΠΑΙΝΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΤΙΚΙΑΣ (ἀλληγορίες)

- 37 Ζερμπούλι μου γαλάζιου κι κρῖνα μου μαβιά,
ἀνιβουκατιβαίνεις μέσα στοὺν κασαμπά.
- 38 Κεῖναι πὺν σέρνει τοῦ χορό, λέγει κι τὰ τραγούδια,
φουρεῖ κι στοὺ κεφάλι της ἓνα μπαχτσὲ λουλούδια.
- 39 Δεντρὶ τοῦ παραδείσου εἶνε τὸ μπόγι σου
καὶ τῆς κανέλλας τᾶνθι εἶναι τὸ σόγι σου.
- 40 Καλημέρα μήλου, ρόδου, πουρτουκάλι,
στοὺ μπόγι κι στὴν ἐμουρφαὶ σὰν σὲ δὲν εἶναι ἄλλη.
- 41 Σὰν ἄνθος τῆς ἀμυγδαλιᾶς εἶναι τὸ πρόσωπού σου
κι δὲν πιστεύω εἰς τὴν γῆ νὰ ἔβγει ἄλλο ὀμπρός σου.
- 42 Τί οὐριότης εἶν αὐτὴ, τί κάλλους κι τι νούρη.
ἀξιουθαύμαστου κουρμὶ χουρις κἀνα κουσουρί (¹).
- 43 Τῆς θάλασσα; τὰ κύματα γὼ θὰ τὰ πλέξω στάχυ,
γιατὶ τὰ ματοφρούδια σου ἄλλη καμνιά δὲν τᾶχει.
- 44 Γαρουφαλιᾶς γαρούφαλο κι φουντουκιᾶς φουντουκι,
ἰσένα σᾶχ' ἢ μάννα σου μόσκου μῖσ' τοῦ σιντουκι.
- 45 Πουλλὲς φουρὲς μεσάνυχτα ξυπνῶ ἀπ' τοὺν ἀγέρα,
βλέπου τοῦ στήθους σ' ἀνοιχτὸ κι λέγου: εἶναι μέρα.
- 46 Ἐχεις οὐρανοῦ πρόσουπο κι ζαχαρένιου στόμα,
ἔχεις κι μάτια γαλανὰ σὰν τοῦρανοῦ τὸ χρῶμα.
- 47 Εἶσαι οὐραία σὰν τοῦ ρόδου, ὅμως μὲ διαφορά,
σ' εἶσαι οὐραία διὰ πάντα κι τοῦ ρόδου μὴ φουρά.
- 48 Μαργαριτάρι στρογγυλὸ εἶναι τὸ πρόσωπό σου,
καὶ δύο διαμαντόπετρες οἱ κόρες τῶν ματιῶ σου.

¹) Σφάλμα.

- 49 Ἐχεις μαλλιά σὰν θάλασσα κι μπόγι σὰν τοῦ κῆμα,
καὶ πρόσουπου σὰν Παναγιὰ πού'νι μίς' τᾶγιου Βῆμα.
- 50 Μερτζιὰν εἶνι τὰ χεῖλη σου, κρυστάλλω ὁ λαιμός σου,
καὶ διαμαντένια ἢ ἐλιά πῶχεις στὸ μάγουλό σου.
- 51 Μὲ τᾶσπρα σεῖδα σήμερα καὶ σῆβγαλα τραγοῦδι,
τῆς Βενετιᾶς γαρούφαλο, Μαγιάτικο λουλοῦδι.
- 52 Τὴν ἐμουρφιά εἶχ' ἀκουή, σὲ λόγου σου τὴν εἶδα,
τὴν εἶδα κι στὴν Παναγιὰ τοῦ λέγου κι εἶνι κοῦμα.
- 53 Κουντὴ σγουρὴ μου λιμονιὰ πληγμένη μὲ χρυσάφι,
τόσον κιορὸ μὲ τυραννεῖς δὲν ἔχεις πιὰ νισάφι (1).
- 54 Μὶ τᾶσπρα εἶσαι τσιλιμπῆς κι μὶ τὰ μαῦρα ἀφέντης,
κι μὶ τὰ χρυσοκέντητα ἀυγερινὸς κι φέγγεις.
- 55 Ἄσπρη εἶσαι σύ, κι ἄσπρα φουρεῖς, κι ἄσπρ' εἶν' ἢ φουρεσιά σου,
κι ἄσπρα λουλούδια φύτρωσαν ἀπ' τὴν περπατηξιά σου.
- 56 Μελαχροινό μου πρόσωπο, σὰν χύσεις κοκκινάδι,
ἀποθαμένοι καὶ νεκροὶ σηκώνοντ' ἀπ' τὸν Ἄδη.
- 57 Ἄγγελος ἐξωγράφισε τῶραϊον πρόσωπόν σου,
καὶ μὲ τὴν πένναν ἔσταξε ἐλιά εἰς τὸν λαιμόν σου.
- 58 Γιὰ δὲς αὐτὲς πού' ἔρχονται μὲ χάρη ἀπὸ πέρα,
ἢ μάννα εἶναι πέρδικα κ' ἢ κόρη περιστέρω.
- 59 Εἶναι τὸ αἷμα σου γλυκό, μιᾶς καὶ ζαχαρένια,
γαυτὸ καὶ γὰρ σὲ ἀγαπῶ καὶ χάνουμαι γιὰ σένα.
- 60 Μουχαλεμπὶ καὶ γκιούλ σερμπὲτ εἶναι τὸ μάγουλό σου,
καὶ τοῦ Χατζημπεκῆρ λουκούμ ὁ ἄσπρος ὁ λαιμός σου.
- 61 Ψηλή, λιγνή μου νεραντζιά, νιράντζια εἶσαι γεμάτη,
καὶ ἀπὸ τίς ἀδερφάδες σου ἔσένα ἔχω στὸ μάτι.
- 62 Καμπάνα τῆς μητρόπολης, κορώνα τοῦ δεσπότη,
σὺ εἶσαι ἢ ἀγάπη μου ἢ ὑστερνὴ κ' ἢ πρώτη.

1) Εὐσπλαγγνία.

- 63 Δυὸ ἀδερφάδες εἶσθε σεῖς κ' οἱ δυὸ χαριτωμένες,
μ' ἀλήθεια ἡ μικρότερη ἔχει καρδιὲς καμένες.
- 64 Ὅλουν τοὺν κόσμου γύρισα Ἄνατολή καὶ Δύση,
μὰ σὰν ἐσένα ἔμουρφου δὲν εἶδα κυπαρίσσι.
- 65 Ἄσπρο γαρίφαλλο κρατῶ καὶ θέλω νὰ τὸ βάψω,
κιὰν θὰ πετύχω στὴ μπογιὰ πολλές καρδιὲς θὰ κάψω.
- 66 Μὴ τὰ τᾶσπρα σεῖδα σήμερα κὶ σῆβγαλα τραγοῦδι,
τῆς Βενετιάς γαρούφαλο, μαγιάτικο λουλοῦδι.

ΚΑ'Υ·ΜΟΙ—ΒΑΣΑΝΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΣ (ἀλληγορία)

- 67 Ἐρouta δὲ σὲ ζήτησα κουρώνα νὰ μὲ βάνεις,
στὰ βάσανα ποὺ μᾶροῖξες φρόντισε νὰ μὲ βγάλεις.
- 68 Ἐρouta πονηρὸ πουλί, γιατί νὰ μὲ γελάσεις,
νὰ πάρεις τὴ καρδούλα μου κὶ νὰ τὴνὲ χτικιάσεις.
- 69 Ὅλα τὰ βότανα τῆς γῆς ποὺ ἔχ' ἡ σπιτσαρία,
ὄλα μὲ τὰ ποτίσανι δὲ βροῖκα θιραπίγια.
- 70 Ἄναστινάζου βγαίν' ἀχνὸς κὶ μέσα μὲν' ἡ λάβρα,
κὶ ποῖος θὰ σβύσει τὴ φουτιὰ πῶχου στὰ φυλλοκάρδια.
- 71 Ἀγάπη μου καρφίτσα, μ' ἀγκιλώνει τὴν καρδίτσα,
ἀγάπη μου βελόνι, τὴν καρδιὰ μου ἀγκιλώνει.
- 72 Ἀπόψι τὰ μεσάνυχτα σηκώθηκα νὰ γράψου,
κὶ ζοντιλιὰ δὲν ἔσυρα νὰ μὴν ἀναστενάξου.
- 73 Τριγιανταφλιὰ σὲ φύτιψα μέσα στὰ σωνθικά μου,
κὶ ἀντὶς νερὸ σὲ πότιζα τὸ γαιῆμ' ἀπ' τὴν καρδιά μου.
- 74 Σὰ ἔρτ' ἡ γιῶρα δώδεκα κὶ παρὲι κὶ νυχτώνει,
τότε ἀρχίζουν νὰ κιντοῦν τοῦ ἔρουτος οἱ πόνοι.
- 75 Κοιμοῦμαι σ' ὄνειρεύομαι καὶ σὲ φιλῶ στὸ στόμα,
ξυπνῶ καὶ νειώθω μυρωδιὰ στὰ χεῖλη μου ἀκόμα.

- 76 Ἄηδόνι τοῦ περβολιοῦ μὴν κελαϊδῆς κοντά μου,
μαυτό σου τὸ κελαϊδῆμα μῆκαρες τὴν καρδιά μου.
- 77 Μέσ' τὴν καρδιά μου φύτρωσε ἕνας κοντζῆς τοῦ βάτου,
καὶ μᾶφρησε λαβωματιῆς καὶ πόνους τοῦ θανάτου.
- 78 Θάλασσα, λόγγοι καὶ βουνά, κρύα νερά καὶ δάση,
ἕνα πουλάκι βάλθηκε φέτος νὰ μὲ χτικιάσει.
- 79 Θὰ πάρου λόγγους καὶ βουνά, τὰ γκρέμνα θὰ ρουτήσου,
ἴσως μὲ βροῦν τὸ γιατρικὸ γὰ νὰ σ' ἄλησμονήσω.
- 80 Ψυχίτσα μου ζωήτσα μου, παρηγοριά τοῦ κόσμου,
τὸν νοῦ μου καὶ τὸν λογισμόν, ὅπου μὲ πῆρες δός μου.
- 81 Πάλι σείδαν τὰ μάτια μου, πάλ' ἄναψ' ὁ γερᾶς μου,
πάλ' ἄναψαν καὶ κόρωσαν τὰ φύλλα τῆς καρδιάς μου.
- 82 Ἄχ! σχίσε τὴν καρδούλα μου νὰ ἰδῆς μέσα τί ἔχει,
ἀπ' ἕνα μέρος βάσανα, κ' ἀπ' ἄλλο αἷμα τρέχει.
- 83 Μέσα στοὺς δρόμους γύριζα ἴσως καὶ σὶπαντήσω,
γὰ νὰ σοῦ πῶ τὰ πάθη μου, τὴ φλόγα μου νὰ σβήσω.
- 84 Οἱ πίκρες καὶ τὰ βάσανα γὰ μένα γεννηθῆκαν,
βρῆκαν τὰ στήθια μ' ἀνοιχτά καὶ στὴν καρδιά μου μπῆκαν.
- 85 Ἐγὼ κι' ἄν παίζω κι' ἄν γελῶ καὶ δυὸ καρδιῆς κι' ἄν ἔχω,
ἢ μία παίζει καὶ γελᾷ κ' ἢ ἄλλη ξεύρ' τί ἔχω.
- 86 Δὲν εἶνε κρῖμα κιᾶδικο, δὲν εἶναι ἁμαρτία,
νὰ τυραννιοῦνται δυὸ ψυχῆς χωρὶς καμμὴν αἰτία ;
- 87 Ἄγγελοι ἀπ' τοὺς οὐρανοὺς βοηθάτε με καὶ μένα,
ποὺ ἄναψα καὶ καίομαι γὰ ξένης μάννας γέννα.
- 88 Ὅλην τὴν νύχτα περπατῶ, κανέναν δὲν πειράζω,
στὸν τόπον, ποὺ σὲ φίλησα κλαίγω κι' ἀναστενάζω.
- 89 Τρώγω, μὲ τρώγ' ἢ ἔννοια σου, μασῶ δὲν καταπίνω,
καὶ τὸ νερὸ στὸ στό στόμα μου φαρμάκι εἶνε καὶ κείνο.

- 90 Βάσανα, πίκρες και καύμοι, αφήτέ με να ζήσω,
σαυτόν τόν δύστυχο καιρό, πού βρήκα ναγαπήσω.
- 91 Σὲ ἀγαπῶ, πουλάκι μου, και τί μπορῶ να κάνω ;
Νὰ σχίσω τὴν καρδούλα μου και μέσα να σὲ βάνω.
- 92 Γυρίζω δῶ, γυρίζω κεῖ, ἴσως σὲ ἀπαντήσω,
γιὰ να σὲ πῶ τὰ πάθη μου, τὴ φλόγα μου να σβήσω.
- 93 Ὁ ἔρωτας και τὸ χτικιὸ ἀδέρφια τοῦ θανάτου,
ὅποιος τὰ μεταχειρισθῆ, δὲν βλέπει τὴν ὑγεία του.
- 94 Ὅλα τὰ μάτια εἶνε στεγνὰ και τὰ δικά μου κλαῖνε,
φωτιά στα στήθη μ' ἄναψα και τὴν καρδιά μου καῖνε.
- 95 Πάντα μὲ ἀναστεναγμοὺς βραδιαίνει, ξημερώνει,
γιὰ σένα ἢ καρδούλα μου κλαίει και δὲ μουλώνει.
- 96 Τὶ να τὰ κάμω τὰ καλά; να τάχω τι τὰ θέλω;
Ἄς ἔχουν κόσμους τὰ καλὰ και γὼ κείναν πού θέλω.
- 97 Ὅλος ὁ κόσμος νᾶνε δῶ και μιὰ ψυχή να λείπει,
ὅλα μου φαίνονται στραβὰ και σκοτεινὸ τὸ σπίτι.
- 98 Τὸ νέφρι στὴν καρδίτσα μου πῆρε να περισσεύει,
και τὸ κορμάκι μ' ἔλυωσε κι' ἀγάπη δὲν πιστεύει.
- 99 Ὅταν ἀναστενάζω γὼ ἢ θάλασσα στερεύει,
και τὰ πουλιά δὲν κελαῖδοῦν κι ὁ ἥλιος βασιλεύει.
- 100 Ἦρτες ἀντίγρα μ' ἔκατσεσ σαν ἥλιους σαν φεγγάρι,
μὲ ρούφηξεσ τὸ αἷμα μου σαν τὸ στεγνὸ σφουγγάρι.
- 101 Μὲ πόνους ἐγεννήθηκα, μὲ πάθια θὰ πεθάνω,
και οἱ καημοὶ μου θὰ γραφτοῦν στὸν τάφον μου ἀπάνω.

ΠΟΘΟΙ ΚΑΙ ΕΥΧΕΣ

- 102 Πότε και πότες μάτια μου, πότε θάνταμωθοῦμε,
σαν τὰ πουλάκια στὶς φωλιές τὰ πάθη μας να εἰποῦμε.

- 103 Ἄγγελοι, δόστε με φτερά καὶ δύναμη στὶς πλάτες,
γὰ νὰ πετώ, νὰ κυνηγῶ ξανθιὲς καὶ μαυρομάτες.
- 104 Γαρουφαλάκι μ' κόκκινο, πλεγμένο μὲ χρυσάφι,
ἂν σέβαζα στὰ χέρια μου θὰ μοῦ ἔπαιναν τὰ πάθη.
- 105 Τὸ πιθυμᾶς ἐσὺ καὶ γώ, ὁ Θεὸς νὰ μᾶς ταιριάσει,
νὰ κάμουμι ἓνα πιδὶ τὸν ἔρουτα νὰ μοῦίσει.
- 106 Πῶς εἶσαι ἄσπρη καὶ παχειά, νάχεις καὶ μαῦρα μάτια,
νάχεις καὶ μακρὰ μαλλιά, θὰ γίνουμαν κομμάτια.
- 107 Βασιλικὸς ζουγρός, ζουγρός, ζουγρὰ καὶ τὰ μαλλιά σου,
νὰ πεταχτῶ σὰν πέρδικα νάρθῶ στὴν ἀγκαλιά σου.
- 108 Νᾶμαν στὸ κάστρου καστρηγὸς καὶ στὸ χωριὸ χωριάτης,
νᾶμαν καὶ τῆς καρδούλας σου κλειδὶ καὶ κλειδοκράτης.
- 109 Ἄσπρη παχιά μου φράγουλα πότε θὰ κοκκινήσεις,
πότε θὰ πῆ τὰ χεῖλι σου: ἔλα νὰ μὲ φιλήσεις ;

ΜΑΤΙΝΑΔΕΣ

- 110 Εὐύπνα ἐσύ, ποὺ μέκανες, ἀγάπη νὰ γνωρίσω,
καὶ μιὰ στιγμή δίχως ἐσὲ νὰ μὴν μπορῶ νὰ ζήσω.
- 111 Εὐύπνα ἀγάπη μου γλυκιά, καὶ πές μου τί νὰ γένω,
μάρνηθήκες,—νὰ σκοτωθῶ, μὲ ἀγαπᾶς;—νὰ μένω.
- 112 Ἄνοιξε, κόρη μ', ἄνοιξε τὴν πόρτα τὴ γιालένια.
ἔχω δυὸ λόγια νὰ σὲ πῶ καὶ ἐκεῖνα ζαχαρένια.
- 113 Δὶν βγαίνεις σὺ ποὺ μέκαμες ἀγάπη νὰ γνωρίσου,
κὶ ζουντατὸς τὴν κόλαση νὰ τὴν κληρονομήσω.
- 114 Ἐβγα περιπλεγμένη μου, νὰ δγῆς τὸν ἔραστή σου,
νὰ δγῆς ποὺ μὲ κατήντησε γῆ ἀγάπη γῆ δική σου.
- 115 Ἄν κοιμᾶσι ξύπνησι κι' ἂν κάθισι ἔβγα δγιές μι,
βγάλι κι ἀπὸ τὸν κόρφου σου μῆλου κὶ χάρισέ με.

- 116 Τριγλιανταφλένιου πάπλουμα καὶ γιασεμὴ συντόνι,
κοιμᾶτι ἢ γιᾶγάπη μου ποῦν ἄσπρη σὰν τοῦ χιόνι.
- 117 Ἔβγα στοῦ παραθύρι κι' διγῆς τοὺν οὐρανό,
πῶς παίξει τὸ φεγγάρι μὲ τοὺν ἀδγερινό.
- 118 Σφάλισες τοῦ παραθύρου σφάλιξες τὴν καρδιὰ μου,
πεισματικά τὸ ἔκανες, σεῦχαριστῶ, κερά μου.
- 119 Ἄν κοιμᾶσι ξύπνησι, ψυχὴ χαριτουμένη,
τῆς γῆς τοῦ γλυκοχάραγμα τὰ μάτια σου προυσμένει.
- 120 Γλυκοχαράζει ἢ ἀγῆ κι οἱ γιῆμορφες κοιμοῦντι,
κι τὰ καγιμένα τὰ πιδιὰ ἄδικα τυραγιοῦντι.

ΧΩΡΙΣΜΟΣ

- 121 Ξενιτεμένο μου πουλί, κιώραϊο μου ταιριάκι,
ἢ ξηνητιά σὲ χαιρέται καὶ γὼ πίνω φαρομάκι.
- 122 Ἄγαπημένο μου δεντροί, κιώραϊο μου πουλάκι,
ἢ ξηνητιά σὲ χαιρέται καὶ γὼ πίνω φαρομάκι.
- 123 Δὲν τῶλπιζα τάγρια βουνὰ λειβάδια νὰ γενοῦνε,
καὶ τὸ δικό μας χωρισμὸ τὰ μάτια μου νὰ διοῦνε.
- 124 Στὰ μακρουνὰ ἀρρώστησα, ἔλα κοντά μ' νὰ γιάνω,
ἔλα τὸ γληγορότερο, μὴν πέσω καὶ πεθάνω.
- 125 Δὲν νταγιαντῶ στὴν ξηνητιά, δὲν εἶμαι μαθημένη,
ὄσου νὰ πᾶς κῶσου νᾶρθῆς, θὰ μ' εὔρεις πεθαμένη.
- 126 Ὡς πότε ἄχ, ὡς πότε βάχ, ὡς πότε ὁ καῦμένος,
μακρὰν ἀπ' τὴν ἀγάπη μου θὰ ζῶ βασανισμένος;
- 127 Γαρόφαλο μὴν μαρανθῆς, κοντσέ μου μὴ μαδίσεις,
καὶ σὺ ἄσπρου γιασεμάκι μου στὰ ξένα μὴν ἀρρήσεις.
- 128 Ὅλα τὰ δένδρα ἀνθισαν καὶ τὸ δικό μ' μαράθηκη,
ὄλα τὰ ταίρια σμίγουνται καὶ τὸ δικό μ' ἐχάθηκη.

- 129 "Όλα τὰ δένδρα πράσινα, μόν τὸ δικό μ' μαράθηκε,
ὄλα τὰ ταιρία εἶναι δῶ, μόν' τὸ δικό μου χάθηκε.
- 130 Τί νὰ τὸν κάμω τὸν μπαχτσέ, πὸν ἔφυγε τῆδόνι,
καὶ μᾶφῃσε τὸ δύστυχο στῆς Ἀδριανοῦς τὸ δρόμο.
- 131 Ἄγάπ' ἀγάπη λέγου κι ἀγάπη δί θουρῶ,
γῆ ἀγάπη μου στὰ ξένα κι γὼ τὴν τραγουδῶ.

ΟΡΚΟΙ

- 132 Μιὰ τριχα ἀπ' τὰ μαλλάκια σου τὰ μάτια μου νὰ ράψω,
ὄρκο σὲ κάνω στὸ Θεό, ἄλλη νὰ μὴν κοιτάξω.
- 133 Ἄν ἴσως καὶ δὲν σ'ἀγαπῶ, νὰ δώσ' ὁ Θεός, κυρά μου,
τὸ μαχαιράκι, πὸν βαστῶ, νὰ μπῆ μέσ τὴν καρδιά μου.

ΠΑΛΙΕΣ ΑΓΑΠΕΣ

- 134 Παλιὸς μπινὰς κιὰν καίεται, καινούργιος δὲν πατχέται,
καινούργια ἀγάπ' ἀγάπησα, παλιὰ δὲν λησμονιέται.
- 135 Κλαίω, πουλί μου, γιατί κανεὶς δὲν θέλω νὰ τὸ μάθει,
πὼς ἔξανακαινούργιωσαν τὰ παλαιά μου πάθη.

ΣΚΛΗΡΑΔΑ

- 136 Σὲ τί ἀκμὴ μὲ ἔφερες σκέψου καὶ συλλογίσου,
ἂν δὲν φοβᾶσαι τὸ Θεό, τὰ νειᾶτα μου λυπήσου.
- 137 Ἴνσάφι κάμε, ἄπονη, καὶ ἄλλαξε πλιὰ ἦθος,
δγές τί γαγκίνι μᾶναφες στὸ ἄθλιό μου στῆθος.
- 138 Δὲν ντρέπεσαι τὴ γειτονιά, οὐδὲ Θεὸν φοβᾶσαι,
τόσον καιρὸν μὲ τυραννεῖς, χωρὶς νὰ μὲ λυπᾶσαι.
- 139 Ἀκόμα δὲ βαρέθηκες τὰ μᾶχεις καμωμένα,
μὸν θέλεις καὶ τὰ μάτια μου νὰ τὰ ἴδῃς κλεισμένα.

ΠΕΙΣΜΑΤΙΚΑ

- 140 Ἀγάπα με νὰ σάγαπῶ, θέλε με νὰ σὲ θέλω,
γιατὶ θάρτη ἕνας καιρὸς θὰ θέλεις δὲ θὰ θέλω.
- 141 Ἡ ἄσπρη πέτρα τοῦ γιαλοῦ δὲν πιάνει πραιοιάδα,
ἀγάπη δίχως σκάνδαλα δὲν ἔχει νοστιμάδα.

ΦΙΛΗΜΑΤΑ

- 142 Χελιδονάκι θὰ γενῶ στὰ χεῖλη σου θὰ κάτσω,
νὰ σὲ φιλήσω μιὰ καὶ δυὸ χῦστερα θὰ πετάξω.
- 143 Ἔλα νὰ σὲ φιλήσω καὶ γλήγορα νὰ πᾶς,
νὰ μὴν σὲ ἰδῆ κανένας καὶ πεῖ πὼς μάγαπᾶς.
- 144 Μελαχροινούλα φίλησα τ' Αὐγούστου μιὰν ἡμέρα,
καὶ μύσχιζε ὁ στόμας μου σαράντα μιὰν ἡμέρα.
- 145 Ὁ διαμαντένιος ὁ σταυρὸς κρέμεται στὸν λαϊμόν σου,
ἄλλοι φιλοῦνε τὸν σταυρὸ καὶ γὼ τὸ μάγουλόν σου.
- 146 Πῆγα στὴν Πόλη κιάκουσα, ἄσπρες δὲν κυνηγοῦνε.
καὶ μόνο τις μελαχρῶνες στὰ χεῖλη τις φιλοῦνε.
- 147 Σὺν μάγαπᾶς ἕνα τσαμπὶ νὰ σάγαπῶ σταφύλι,
νὰ μὲ φιλᾶς στὸ μάγουλο νὰ σὲ φιλῶ στὰ χεῖλη.
- 148 Ὅλον τὸν κόσμον γύρισα νὰ βρῶ γλυκὸ σταφύλι
δὲν βρῆκα πὸ γλυκύτερον ἀπ' τὰ δικὰ σου χεῖλη.

ΜΕΤΑΝΟΙΩΜΑΤΑ

- 149 Ἀγάπη εἶχα κῆχασα ἀπὸ τὴν ἀμελιά μου,
τώρα τὴν βλέπω σᾶλλον καὶ καίγεται ἡ καρδιά μου.
- 150 Ἄν σῆλεγα, πουλάκι μου, νὰ μὴν ἀγαπηθοῦμι,
γιατὶ εἶν' τὰ σπίτια μας κοντὰ καὶ θὰ φανερωθοῦμι ;
- 151 Ἐξήντα μῆνις σάγαπῶ, γίνονται πέντε χρόνια,
νὰ φύτενα μιὰ λεμονιά θὰ νῆβγαζι λεμόνια.

- 152 Ἡμεῖς οἱ δύο ἀγαπιούμεαστε, ὅποιος ζηλέψ' ἄς σκάσει,
τῆς πιχροδάφνης τὸ νερὸ ἄς πῆλ νὰ τὸν περᾶσει.
- 153 Παλλικαράκι μ' ὄμορφου, μὲ τὴν μαβιά τῆ φούντα,
ποὺ ἤθιλες νὰ παντρευτῆς καὶ τὰ φλουράκια σ' ποῦντα;

ΠΑΙΝΕΜΑΤΑ ΤΟΥ ΑΓΑΠΗΤΙΚΟΥ

- 154 Μουναχόνγιος γνουρίζιτι ἀπ' τὴν πορπατηξιά του,
μοσχουβουλοῦν τὰ ροῦχα του, τρίζουν τὰ γιμινά του.
- 155 Ἔχου ἀφέντη βασιλέ, κιῆ ἀδελφὸ βιζύρη,
κι' ἔχου κι τὴν ἀγάπη μου μόσκου μέσ' τὸ ποτῆρι.
- 156 Τί ἀστραπὲς καὶ τί βροντὲς, τί φουβιρὰ τιλώνια,
τί ἔμουρφα σὶ πρέπουνι ἀνὰ τὰ παντιλώνια!
- 157 Ψηλέ, λιγνέ μου τσελεμπή, ζαρίφη μ' χαζνατάρη,
στὴν μὰ τὴν τζέπ' ἔχς τοῦ φλουρί, στὴν ἄλλ' μαργαριτάρι.

ΠΑΙΝΕΜΑΤΑ ΤΗΣ ΑΓΑΠΗΤΙΚΙΑΣ

- 158 Ἀπόψε καλησπέρισα μάννα κι θυγατέρα,
ἡ μάννα εἶνι πέριδικα κ' ἡ κόρη περιστέρα.
- 159 Σγουρὲ βασιλικέ μου, κι μαντζουράνα μου,
ισὺ θὰ μὶ χουρίσεις ἀποὺ τῆ μάννα μου.
- 160 Σὺ μπακτσὲς κι γὰ φιντάνι,
νὰ σάπαρνιστῶ δὶν κάνει.
- 161 Μὴ βλέπεις, φίλι, τοῦ κιρί, μούν' κοίταξι τοῦ ρέγκι (1),
γιὰγάπη μου στὰ σκούτεινὰ τοῦ πρόσουπό της φέγγει.

ΑΠΙΣΤΙΕΣ

- 162 Παπάδες καὶ πνευματικοὶ τὸ βρήκανε γραμμένο,
ὅποιος ἀγάπη ἀρνηθῆ δὲν εἶναι σχωρεμένο.
- 163 Ὡ οὐρανέ μου ἀψηλέ, κατέβα, κάμε κρίση,
ἀγάπη δώδεκα χρονῶν γυρεύει νὰ μάφῆσει.

1) Χρῶμα

- 164 Ἡ θάλασσα εἶνε πράσινη κ' ἡ βάροκα πισσωμένη.
ἀργὰ καὶ ποῦ νὰ βρῖσκεται ἀγάπη πιστευμένη.
- 165 Σκάσε, καρδιά, καὶ πλάνταξε, γένε χίλια κομμάτια,
πράγματα ποῦ δὲν ἤλπιζα, εἶδαν τὰ δυὸ μου μάτια..

ΤΑΜΑΤΑ—ΑΔΙΑΦΟΡΙΕΣ—ΕΥΧΕΣ

- 166 Σὲ τάζω Παναγίτσα μου, κερὶ μὲ τὸ λιβάνι,
νὰ μᾶς ἐβάνεις καὶ τὰ δυὸ στὴν κεφαλῆ στεφάνι.
- 167 Ἄν μάγαπᾶς, ἀγάπα με, ἄν δὲ με θέλεις, πέ το,
νὰ ρίξω τὴν ἀγάπη μου εἰς ἄλλο μέρος φέτο.
- 168 Ὅλους οὐ κόσμους ἄς χαθῆ μὸν μιὰ ψυχὴ νὰ ζήσει,
στὸ θάνατό μου νὰ βρεθῆ τὰ μάτια μου νὰ κλείσει.

ΠΙΣΤΗ

- 169 Ἄν εἶσαι κεὶ ᾿ς τὰ μακρινά, πάλιν σὲ ἐνθυμοῦμαι,
τὸ ὄνομά σου προσκυνῶ καὶ ἔπειτα κοιμοῦμαι.
- 170 Ἦσαλιὰ κι' ἀγκάθια πάτησα ὅσω νὰ σἀγαπήσω,
καὶ τώρα ποῦ σὲ ἀγαπῶ, πῶς νὰ σὲ λησμονήσω;
- 171 Βασιλικὸς κι' ἄν μαρανθῆ, τὴ μυρωδιὰ τὴν ἔχει.
κ' ἡ ἀγάπη μου ἄν κακιωθῆ, τὴν ἔννοια μου τὴν ἔχει..
- 172 Γὼ εἶμ' ἐκεῖνο τὸ πουλί, ὅπου τὸ λέν σαχίνι,
ποῦ χάνει τὸ ταιράκι του καὶ πιά νερὸ δὲν πίνει.
- 173 Βασιλικὸς κι' ἄ μαραθῆ πάλι θὰ πρασινίσει.
γι' ἀγάπη μου κι' ἄ γκακιουθῆ πάλι θὰ μάγαπήσει
- 174 Ὅλους ἡ κόσμους κι' ἄν τοῦ πῆ, κ' ἡ βασιλὲς π' ὀρίζει,
δεσποτικὸς ἀφουρισμὸς δὲ μᾶς ἀποχορρίζει.

ΚΑΤΑΡΕΣ

- 175 Ἄνάθεμα τὴν μίαννα σου τὴ σκύλλα τὴν Οὐβρέσσα,
ποῦ δὲν σἀφήνει νὰ σὲ δριῶ, κι' ὄλου σὲ κρύβει μέσα.
- 176 Πῶς μᾶκαψες νὰ καίεσαι, σὰν τὸ κηρὶ νὰ λυώνεις,
μέσα στὰ ξυλοκάραβα ψυχὴ νὰ παραδώνεις.

- 177 Φουτιά νανάψει νὰ καγεί τῆς χήρας τοῦ καλύβι,
πῶχει μιὰ κόρη ὄμουρφη κι δι μᾶς τήνε δίνει.
- 178 Αὐτὸ τὸ μπαλκονάκι, νανάψει νὰ καγῆ,
νὰ γκρεμιστῆ νὰ πέσει μὲ τὴν κερὰ μαζί.
- 179 Ἄν ἴσως καὶ μὲ ἄρνηθῆς, ὁ οὐρανὸς νᾶστράψει,
ἀστροπελέκι καὶ φωτιά νὰ πέσει νὰ σὲ κάψει.
- 180 Ἄναστενάξου βγαίν' καπνὸς κι μέσα δέρον' ἢ πόνος,
κι κείνους ποὺ μᾶς χώρισι, νὰ μὴν τοὺν εὔρει οὐ χρόνους.
- 181 Τᾶναστιναγματάκια μου χαλαί διν τὰ κάνου,
φρέϊδια νὰ γίνουν νὰ σὶ φᾶν στοὺν κόσμου τοὺν ἀπάνου.

Η ΔΥΝΑΜΗ ΤΩΝ ΜΑΤΙΩΝ

- 182 Τὰ μάτια σου τὰ δλόμαυρα ἀπὸ μέσα ψυχάλιζον,
καὶ μέσ' ἀπ' τὸ ψυχάλισμα ἀγγέλοι σεργανίζον.
- 183 Τὰ μάτια σου, τὰ μάτια μου, ὅταν ἀντικρουσθοῦνε,
σπαδιά, κομμάτια γίνονται, ὅσω νάνταμωθοῦνε.
- 184 Τὰ μάτια σου τὰ ἔμουρφα ντιπίχι⁽¹⁾ νὰ τὰ κάνεις,
γιατὶ δὲν ἄφησες καρδιά νὰ μὴν τήνε μαράνεις.

ΞΕΝΗΤΙΑΣ

- 185 Ἡ παντρεία, ἡ ὄρφανιά, ἡ ἀγάπη καὶ τὰ ξένα,
τὰ τέσσερα τὰ ζύγισαν, βαρειά εἴταν τὰ ξένα.
- 186 Ἡ ξένους μέσ' τῆ ξενητιά πρέπει νὰ βάνει μαῦρα,
γιὰ νὰ τόνι γνωρίζουσι πῶχ' ἢ καρδιά του λαύρα.
- 187 Ἡ ξένους μέσ' τῆ ξενητιά σὰν τὸ πουλὶ γυρίζει,
σὰ φράγκικους βασιλικὸς π' ἀνθεῖ κι δὲ μυρίζει.

ΤΕΧΝΑΣΜΑΤΑ ΑΓΑΠΗΣ

- 188 Ὅταν περνῶ καὶ δὲν γελῶ, νὰ χαίρετ' ἢ καρδιά σου,
τὸ κάνω γιὰ τὴ γειτονιά, μὴν βγάνει τῶνομά σου.

¹⁾ Περιορισμό.

ΕΡΩΤ. ΣΥΝΕΝΤΕΥΞΗ

- 189 Τώρα βραδί μι τή δρουσιά θέλου νά σάνταμώσου,
νά κλαῖνι τὰ ματάκια σου κι γώ νά σι μωρώσου (').

ΓΝΩΜΙΚΑ

- 190 Ὁμορφα παλλικάρια μου, τή νότη σας χαρῆτε,
γιατί θά ἔξοτ' ἕνας καιρός και θά τήν στερηθῆτε.
- 191 Ἄγουρα δαμάσκηνα, κι πιερές ἱλιές,
τὰ κρυφομλήματα δέν εἶν' καλές δουλιές.
- 192 Ἡ κόσμος εἶν' ἕνα δεντροῖ κι μεῖς τοῦ πωρικό του,
κι ὁ Χάρος εἶνι τρυγητής, πού παίρνει τὸν καρπό του.
- 193 Ἄπ' ὄλα τὰ φυτὰ τῆς γῆς καλύτερο εἶν' τὸ ρίζι,
ἢ μάννα κάνει τὸ παιδί, κ' ἡ ἀγάπη τὸ χουρίζει.

ΠΑΝΤΡΕΙΑ

- 194 Ἐσὺ πὸ κεῖ μαραίνεσαι και γώ ἀπ' ἐδῶ λυποῦμαι,
δέν εἶναι τὸ καλύτερο τὰ δυό μας νά παρθοῦμε;

ΓΡΑΜΜΑΤΑ—ΧΑΙΡΕΤΙΣΜΟΙ

- 195 Στὰ ζίλια νακόσια δέκα, εἶταν κι αὐτὸ γραμμένο,
και μέσα στάγρια βουνά γράμματα νά σέ στέλνω.
- 196 Ἄχ γράμμα μου γλυκόστιχο, χαρτί μ' εὐτυχιμένο,
ἐσὺ θά πᾶς στὸ ταῖρι μου, μὰ γώ ἐδῶ θά μένω.
- 197 Σέ στέλνω προσκυνήματα σαράντα τὴν ἡμέρα,
μὲ τὰ πουλιά, ὁποῦ πετοῦν ψηλά εἰς τὸν ἀέρα.

ΚΡΥΦΗ ΑΓΑΠΗ

- 198 Μέσα στὰ φύλλα τῆς καρδιάς στοῦ ἔρωτα τὸ θρόνο.
ἐκεῖ ἔχω τὴν ἀγάπη σου και δέν τὴν φανερώνω.
- 199 Κλαίω κρυφά, γιατί κανεῖς δέν θέλω νά τὸ μάθει,
πὼς βρισκομαί σέ βάσανά και σέ μεγάλα πάθη.

1) Ἡμερώνω—μερώνω κάνω τὸ παιδί νά μὴ κλαίει, μαλακώνω, παρηγορῶ.

ΘΡΑΚΙΩΤΙΚΑ ΤΡΑΓΟΥΔΙΑ (*)

1. Ἡ κόρη διάζεται
(Σαραντακκλησιώτικο)

Διά-ζε-ται κό-ρη διά-ζε-ται διά-ζε-ται
τὸ βλα τίνης διά ζε-ται τὸ βλα-τίνης
κί' ὄλ' ἡ χα-ρά δι-υίνης

1

Διάζεται κόρη διάζεται
διάζεται τὸ βλατίνης,
διάζεται τὸ βλατίνης
κί' ὄλ' ἡ χαρὰ δικήν της.

2

Στοὺς οὐρανοὺς τὸ διάζεται
στοὺς κάμπους τὸ ξεφαίνει,
στοὺς κάμπους τὸ ξεφαίνει
κί' ὁ νοῦς της δὲν προφταίνει.

*) Σημ. τ. Δ. Τὰ ἀνωτέρω ὀκτὼ τραγούδια εἶναι ἀπὸ τὴν τιμηθεῖσαν διὰ χρηματι-
κοῦ βραβείου συλλογὴν Θρακικῶν τραγουδιῶν κατὰ τὸν διαγωνισμὸν τῶν «Θρακικῶν»
τοῦ 1928.

3

Παρασκευήτσα τ'όβαλε
 Σαββάτο τὸ ξεφραίνει,
 Σαββάτο τὸ ξεφραίνει
 κα' ὁ νοῦς της δὲν προφταίνει.

4

Τὴν Κυριακήτσα τ'όβαλε
 στὸ πανεγύρ' νὰ πάει,
 στὸ πανεγύρ' νὰ πάει
 μάλαμα εἶταν καὶ ἀσῆμι.

5

Ὅσ' ἀφεντάδες εἶτανε
 ὅλοι τὰ φέσια βγάζουν,
 ὅλοι τὰ φέσια βγάζουν
 καὶ σεγίρι νὰ τὴν κάνουν.

6

Μόνο ἓνα μικρὸ ἀρχοντόπουλο
 τὸ φέσι του δὲν βγάζει,
 τὸ φέσι του δὲν βγάζει
 καὶ σεγίρι δὲν τὴν κάνει.

7

Τὸ ἄτι του νεσέλωσε
 στὴν μάννα ντου πηγαίνει
 στὴν μάννα ντου πηγαίνει
 καὶ τὴ μάννα ντου τὸ λέγει

8

—Μανέμ' τὸ θάμα ποῦδα γώ
 ἐψὲς στὸ πανεγύρι,
 ἐψὲς στὸ πανεγύρι
 μάλαμα εἶταν καὶ ζαφύρι.

9

—Υἱέ μου, σᾶν τὴν ἄρσες
 στέλνεις προξενητάδες,
 στέλνεις προξενητάδες
 τοὺς μεγάλους ἀφεντάδες.

10

Στέλνεις τῆς Προύσα; τὸν ἀγὰ
 τῆς Σμύρνης τὸν ἀφέντη,
 τῆς Σμύρνης τὸν ἀφέντη
 στέλνεις καὶ σὲ τὴν φέρνει.

2. Ἡ Ξηνητιά
(Σαραντακκλησιώτικο)

Ἄρφα

Ἡ Ξε-νη-τειά ἡ Ξε νη-τειά
 κ' ἡ ὄ-ρη-φα-νιά σιά
 ζύ-για ζυ-για-σμέ- ε-ε-νη
 λαύ-ρα και φω-τιά
 ἐγ-μη Ξε-νη-η-τεία

Ἡ Ξηνητιά κ' ἡ ὄραφνιά
 σιά ζύγια ζυγιασμένη,
 λαύρα και φωτιά ἔρημη Ξηνητιά.

Ἡ Ξηνητιά παραβαρεῖ
 γιατί εἶν' ὄνειδισμένη,
 λαύρα και φωτιά ἔρημη Ξηνητιά.

Χωρίς θυμιάμα και κερί
 δίχως παπᾶ και ψάλτη,
 λαύρα και φωτιά ἔρημη Ξηνητιά.

3. 'Ο ξένος ('Αδριανουπολίτικο)

Ξέ-νος θά πάμ στην ξε-νη- τειά για-γεί- νια για- γέ-ι-νια.

Θά ναμ' εα- ράν-τα μέ-ρες για-γεί-νια ἕρου-σταγέϊνα

Ξένος θά πάει, στην ξενητειά γυαλέϊνα γυαλέϊνια,
Θά κάμ' σαράντα μέρες γυαλέϊνια, κρουσταλλέϊνια.

Κ' ἡ ξενητειά τὸν πλάνεψε καὶ κάμ' σαράντα χρόνια
Ἔπεσε καὶ ἀρρώστησε στοῦ καραβιοῦ τὴν πλώρη.

5 Δὲν ἔχει μάννα νὰ τὸν δεῖ, ἀδέρφι νὰ τὸν κλάψει,
Μόν' ἔχει τρεῖς γιαρένισσες καὶ τρεῖς γιαρενοποῦλες.

Ἡ μιὰ τὸν δὶν' κρού νερό, ἡ ἄλλ' ἀφράτο μῆλο,

Ἡ τρίτη ἡ μικρότερη τὸν στρώνει νὰ πλαγιάσει.

— Σήκω ψηλέ μ', σήκω λιγνέ μ', σήκω γιὰ νὰ πλαγιάσεις.

10— Ἐγὼ σὲ λέγω δὲν μπορῶ καὶ σὺ μὲ λέγεις σήκω.

Δόστε μελιάνη καὶ χαρτὶ νὰ κάτσω γιὰ νὰ γράψω.

Νὰ στείλω στὴ μαννούλα μου καὶ νὰ τὴν πῶ παντρέφμα.

Πῆρα τὴν πέτρα πεθερά, τὴ μαύρη γῆς γυναῖκα!

4. Ἡ Ἀρπαγή (Ἄδριανουπολίτικο)

Στὰ χί-λια ὄχ-τα νό-σια καὶ ἔβ-δο- μῆν ταῖ

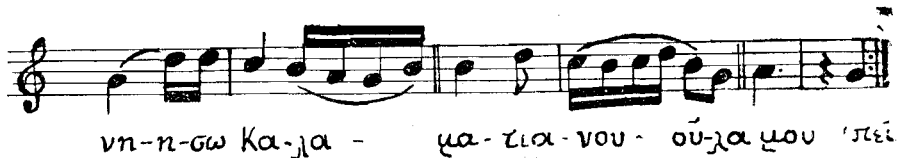

νιὰ ἔ- κλε-ψαν τὴν Ἄγε- Ξάν-δρα ἀπ' τὸν Κε-ριόχα νὰ

Στὰ χίλια ὀχτακόσια καὶ ἑβδομήντα ἔννια
 ἐκλέψαν τὴν Ἀλεξάνδρα ἀπ' τὸν Κιρίσι—Χανά
 Τὴν πῆραν καὶ τὴν κρύψαν στοῦ Κάστρου μαχαλι
 Στ' Ἄλινανμᾶς τὸ σάιτι, στοῦ Μέλτη τὸν ὄντι.

- 5 Μαζεύτηκαν παπάδες, μαζεῦκαν προεστοί
 Νὰ ἰδοῦν τὴν Ἀλεξάνδρα, ποὺ κλαίει καὶ θρηνεῖ
 — Δὲ φταίγουν οἱ παπάδες κι οὔτε οἱ προεστοί
 Μὸν φταίει ἡ Ἀλεξάντρα ποῦχει γλυκὸ φιλι.

5. Καὶ στὴν ἁγία Παρασκευή
 (Σαραντακκλησιώτικο)

- Καὶ στὴν ἁγία Παρασκευὴ πῆγα νὰ προσκυνήσω
 Σὲ εἶδα, σὲ λυμπήστηκα πῶχεις τὸ γέρον ἄντρα.
 Βάλε φαρμάκι στὸ γυαλί, φαρμάκωσε τὸ γέρο,
 Καὶ πάρε με τὸ νιὸ παιδι τὸ νιὸ τὸ παλλικάρι,
 — Τὸν ἄντρα μου τὸν ἀγαπῶ σὰν τὸ νερὸ στ' αὐλάκι,
 Σὲ κείνον δίνω τὸ φιλι σὲ σένα τὸ φαρμάκι.

6. Ἡ καγγελοφρύδα

(Σαραντακκλησιώτικο)

Ἄερά

Ἐ - γὼ εἶμ' ὄρ - φα - νό παι - δι ε -

χώ και χή - ρα μα - να

ἢ μά - να μου με στοί - χι - σε Ἡ μά - να

Ἐγὼ εἶμ' ὄρφανὸ παιδὶ ἔχω καὶ χήρα μάνα,

ἢ μάνα μου με στοίχισε (δὶς) σῆναν καλὸν ἀφέντη,

ἀφέντης μου πρᾶματευτῆς ἐν' ἄξιο παλλικάρι,

ἀφέντης μου κάνει χαρά, χαρὰν καὶ πανεγῦρι,

5 μένα με κάνει καλεστὴ γιὰ νὰ καλνῶ τὸν κόσμο,

ἐκάλεσε ἐννιὰ χωριὰ καὶ δεκαπέντε κάστρα.

μένα με κάνει κεραστὴ γιὰ νὰ κερνῶ τὸν κόσμο,

ἀπ' τὸ πολὺ τὸ κέρασμα τὸ σύρε καὶ τὸ φέρε,

τὸ χέρι μου ραγίστηκε καὶ πέλ' σα τὸ ποτήρι,

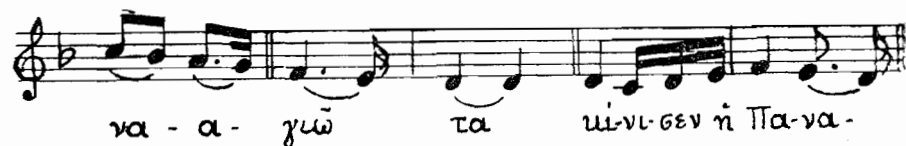
10 οὐδὲ στὴν γῆ ἐβάρωσε οὐδὲ στὸ καλντιρίμι,

μόν' σὲ μιᾶς κόρης γόνατο σὲ μιᾶς κόρης ποδάρι.

Ἡ κόρ' εἶτανε ὠμορφή εἶταν καγγελοφρύδα

τὰ ματοτσουναράκια ντῆς σᾶν τῆς ἐλιάς τὸ φύλλο.

7. Ἡ Παναγιώτα
(Σαραντακκλησιώτικο)

- Κίνησεν ἡ Παναγιώτα,
για νὰ πάει στὰ γονικά της,
τὴν μαλών' ἢ πεθερά της.
Καὶ στὸν δρόμο ποὺ πηγαίνει
5 καὶ στὸν δρόμο ποὺ διαβαίνει
τὲ κακὸ παθε ἡ καυμένη!
Τρεῖς κλέφτες τὴν ἐπίασαν
ἕνας ἀπὸ τὸ χέρι
κι' ἄλλος βγάζει τὸ μαχαίρι.
10 — Δός μας φιλί, δός μας τσιμπί.
δός μας καὶ μαῦρα μάτια,
γιὰ (ἡ) σὲ κάνομε κομμάτια.
— Οὔτε φιλί, οὔτε τσιμπί,
οὔτε καὶ μαῦρα μάτια,
15 θέλτε κάντε με κομμάτια.

8. Ἄν θέλεις, νιγέμ, νὰ ζεῖς
(Σαραντακκλησιώτικο)

Ἄν θέ-λεις νι-γέμ νὰ ζῆς νε-ρ-να μας νε-ρ-να μας

καὶ νὰ κα-λο-πε-ρά-σης δὲν μᾶς ἔ-μαρ-νάς νὰ κα-

λο-πε-ρ-νάς. Ἄν θέ-λεις νι-γέμ νὰ ζῆς καὶ νὰ κα-

λο-πε-ρά-σης ἔ-λα ἔ-λα μὲ τὰ μέ-να νὰ σὲ πῶ ποιὰ ἔν για σέ-να

Ἄν θέλεις, νιγέμ, νὰ ζεῖς καὶ νὰ καλοπεράσεις,
 ἔλα ἔλα μετὰ μένα νὰ σὲ πῶ ποιὰ εἶν' γιὰ σένα.
 Νὰ μὴν πάρεις ἀφιλή βεργοῦλα λιγισμένη,
 βεργοῦλα λιγισμένη κακολίγηστη καημένη.
 Νὰ μὴν πάρεις χαμαδιὴ κουβάρι μαζωμένο,
 κουβάρι μαζωμένο, κακομάζωτο καημένο.
 Νὰ μὴν πάρεις ἄσπρινα τσουβάλι ἀλευρωμένο,
 τσουβάλι ἀλευρωμένο, κακοτίναχτο καῦμένο.
 Νὰ μὴν πάρεις μαύρηνα, καράβι πισσωμένο,
 καράβι πισσωμένο, κακοπίσσωτο καημένο.
 Νὰ μὴν πάρεις παχουλή, τουλούμι φουσκωμένο,
 τουλούμι φουσκωμένο, κακογιόματο καημένο.
 Σὺ νὰ πάρεις μέτριγιαν νάχει καὶ μαῦρα μάτια
 καὶ ἂν γεράσει καὶ ξεπέσει πάλι μαῦρα μάτια θάχει.

ΔΕΙΓΜΑ ΤΗΣ ΝΕΩΤΕΡΑΣ ΛΑΪΚΗΣ ΣΤΙΧΟΥΡΓΙΑΣ

Τὸ παρὸν ἄσμα, παραχωρηθὲν ἡμῖν ὑπὸ τῆς κ. Ἐλ. Σταμούλη Σαραντή, ἐποιήθη, ὡς εἰς τὸ τέλος τοῦ ἄσματος μανθάνομεν, ἀπὸ κόρην ὀνόματι Λουλούκαν Λυκοπούλου, ἀπὸ τῆς Σοφίδες τῆς Ἀνατολικῆς Θράκης. Ἡ ῥίμα του εἶναι γεμάτη χολότητος καὶ σφάλματα, καὶ ἡ γλῶσσά του τελεῖ ὑπὸ τὴν ἐπίδρασιν τοῦ σχολείου καὶ τῆς κοινωνικῆς μορφώσεως τῆς κόρης. Ἐπειδὴ δὲ τὸ ἄσμα δὲν εἶχε διάδοσιν οὔτε καὶ ἐπανελήφθη ὑπὸ τοῦ λαοῦ, δὲν ἐπέτυχε νὰ ἐξομαλυνθῇ καὶ προσαρμοσθῇ πρὸς τὸ διαλεκτικὸν ἰδιώματι τῆς πατρίδος τῆς κόρης. Καὶ ὡς τοιοῦτον ὅμως, δὲν εἶναι ἄμοιρον σημασίας, ἀποτελεῖ δὲ καὶ δεῖγμα τῆς νεωτέρας λαϊκῆς στιχουργίας.

Ὁ διωγμὸς τοῦ χωρίου Σοφίδες

(τῇ 5 Σεπτεμβρίου 1915)

- Κυριακὴ ξημέρωσε, — ποτὲ νὰ μ' εἶχε φέξει,
κ' ἡ τύχη θέλησε μὲ μᾶς τοὺς δυστυχεῖς νὰ παίξει.
Δευτέρα τὸ ἀνήγγειλαν ὅτι θὰ μᾶς σηκώσουν,
μυστικὰ τὸ ἐκρατοῦσαν ἄλλοι νὰ μὴν τὸ νιώσουν.
- 5 Δὲν εἶνε πράγματα καλὰ, δὲν πρέπουν στὴν Τουρκία,
νὰ διώχνουν τοὺς Χριστινοὺς, χωρὶς καμμιὰν αἰτία.
Τρίτη μᾶς ἐξημέρωσε μεγάλη ζόλη ἐγένη,
καὶ ὅλοι οἱ Χριστιανοὶ ἀποροῦν τὸ τί θεὸς νὰ τοὺς γίνοι.
- 10 Τετάρτη τὸ πρωὶ ὁ κόσμος μαζευθῆκαν,
στοὺς μύλους γιὰ νὰ πᾶνε, μὰ πίσω τοὺς γυρίσαν.
Περιορισμὸ μᾶς κάνανε μέσ' τὴν γλυκεῖα πατρίδα,
νὰ μὴν ἐβγῆ ψυχὴ, ἅς εἶχε κ' ἐργασία.
Νὰ προδοθοῦν δὲν ἤθελαν τὰ ἄγρια θηρία,
γιατὸ μᾶς περικύκλωσαν ὅλα μας τὰ χωρία.
- 15 Πέμπτη ἐξημέρωσε — κι' ἅς μὴν εἶχε ξημερώσει.....
διότι ἦλθ' ὁ κουμαντάν τῆς Σοφίδες νὰ σηκώσει.
Κρατῆσαν ἕναν ἄνθρωπο μὲ γέλασμα μεγάλο,
ὅπου μ' αὐτὸ χειρότερο στὸν κόσμον δὲν εἶν' ἄλλο.
Σὰν τᾶκουσαν οἱ πλοῦσοι ὅτι ὁ Κωστής ἐχάθη,
μικροὶ μεγάλοι ἀπόκτησαν μέσ' τὴν καρδιά τους πένθος.
- 20 Ὁ κουμαντάρης ἔδωσε ἄδεια κακιά, νὰ πάροι
καθένας στὸ χέρι τὸν μποχτσιὰ καὶ νᾶβγει στὸν τζαντέ.
Καὶ πάλιν μετανόησε πὼς εἶνε ἁμαρτία,
καὶ πρόσταξε καὶ φέρανε ἀμάξια στὰ χωρία.
Σαββάτο ἐξημέρωσε δὲν ἔμεινε ἑλπίδα,
25 νὰ μᾶς ἀφήσουν πιά σιγιμὴ μέσ' τὴν γλυκεῖα πατρίδα.

- Σεπτεμβρίου πέντε κι' ἡ ὥρα δύο,
 μᾶς ἐβγάλανε μέσα ἀπ' τὸ χωριό.
 Γυναῖκες, ἄνδρες καὶ παιδιὰ γεμίσαν τὰ σοκάκια,
 γυναῖκες στὶς ἀγκάλες τῶν ἔκλαιον τὰ παιδάκια.
- 30 Γυναῖκες τῶν στρατιωτῶν δὲν εἶχανε παρὰδες,
 τὰ ροῦχα τους νὰ πάρουνε νὰ πιάσουν ἀμαξάδες.
 Γυναῖκες τῶν στρατιωτῶν ὅλες ἐμαζευθῆκαν,
 παρὰπονα νὰ κάμουνε σ' αὐτὸν συλλογισθῆκαν.
 Μὲ κλάμματα καὶ ὄδυρμούς στὸν καιμακάμη πάγουν,
- 35 ἀμάξια τὸν ζητούσανε κι' αὐτὲς διὰ νὰ πάρουν.
 Τέλος ἔφθασε καὶ ἡ ὥρα ἡ πικρὴ πὺ φώναξ' ὁ τελάλης.
 ἀπὸ τὸ σπίτι του ὁ καθεὶς νὰ βγῆ...
 Καὶ ὅταν μᾶς ἐβγάζανε τὰμάξια εἰς τὴν ἄκρα,
 ἐβλέπαμε τὰ σπίτια μας μὲ δακρυσμένα μάτια.
- 40 Στὴν ἄκρη πὺ μᾶς βγάλανε, Θεέ, ἐλεημοσύνη,
 μᾶς ἄναψαν μὲς' τὴν καρδιά πὺ φοβερὸ καμίνι.
 Ὡρα πικρὴ, ὦρα κακιὰ, ὦρα κατηραμένη,
 ἀνδρόγυνα ἐχώρισε, παιδιὰ ἡ εἰμαρμένη.
 Ἄλλ' εἶθε γληγορότερον νὰ τοὺς ἐλευθερώσει,
 45 ὁ παντοδύναμος Θεὸς κ' ὑπομονὴν νὰ δώσει.
 Γ' ἀνάθεμα νὰ ἔχουν, πὺ ἔγιναν αἰτία,
 κι' ἀφήσαμε σπίτια καὶ χωριά, νάχουν τὴν ἁμαρτία.
 Ἄρά γε θὰ γυρίσουμε γιὰ νὰ τὰ ξαναἰδοῦμε,
 ἢ εἰς τὸν τόπον πὺ μᾶς πᾶν τὸν τάφον μας θὰ βροῦμε
- 50 Ἄλλ' ἀπὸ τὰ σπίτια χειρότερο εἶταν ἡ ἐκκλησία.
 Τὴν ὥρα πὺ ἐφεύγαμε ἐγέμισε θηρία.
 Κι' ἀκόμα δὲν ἐβγήκαμε πὸ μέσα ἀπ' τὸ χωριό μας,
 καὶ βλέπουμε τοὺς ἄπιστους νὰ πέρνουνε τὸ βγιό μας.
 Θεέ μου, δός ὑπομονὴ καὶ δύναμη εἰς ὄλους,
 55 λυπήσου, εὐσπλαχνίσου καὶ τὰ μικρὰ σιτοὺς δρόμους.
 Γιατὶ γυναῖκες καὶ παιδιὰ, ἄνδρες μικροὶ μεγάλοι,
 στὸν δρόμον ὅλοι εἴμεθα μαζὺ μ' ἀνεμοζάλη.
 Τὴν εἶχαμε γιὰ βοηθό, αὐτὴ μᾶς βοηθοῦσε,
 στὸν δρόμο πὺ πηγαίναμε αὐτὴ μᾶς ὀδηγοῦσε (*).
- 60 Στὸν δρόμο ἐφοβόμασταν μὴ μᾶς κακοποιήσουν,
 μεγάλη μὰ ἀσφάλεια εἶχαμε, πὺ μᾶς ὁδοιποροῦσαν.
 Ἐβράδιασε καὶ νύχτωσε κι' ἀκόμα περπατοῦμε,
 ἀλλὰ καὶ κατὰ πὺ μᾶς πᾶν ὅλοι μας τᾶγνοοῦμε.
 Ἐξω πὸ τὸ Χασβουγά (!) μᾶς ἄφησαν νὰ κοιμηθοῦμε.
- 65 ἀλλ' ἀπ' αὐτὸ δὲν ἄφησαν οὔτε νερὸ νὰ πιοῦμε.
 Θεέ μου παντοδύναμε, γενοῦ σὲ μᾶς πατριδα,
 γιατί ἄλλοινα δὲν ἔχομεν μέσα στὴν ἐρημία.
 Βράβυ Σάββατο μείναμε μέσα στὴν ἐρημία,
 κανένας δὲν ἐφάνηκε νὰ δός' παρηγορία.
- 70 Γιὰ στρῶμα εἶχαμε τὴν γῆ, τὰ χόρτα μαξιλάρι,

1) Χωριὸ τῆς Ἄν. Θράκης. (*) Τὴν Παναγιὰ θὰ ἐνοῶ.

- τὸν οὐρανὸ γιὰ πάπλωμα, τὸν Χάρο νὰ μᾶς πάρει.
 Πρωὶ πάλιν μᾶς σήκωσαν, πάλιν οἱ ζανταρμάδες,
 τ' ἀμάξια ἐχωρίσανε εἰς τέσσερες μαχαλάδες.
 Γιὰ νὰ τὰ βάλουν στὴ σειρὰ τ' ἀμάξια ὅλα θέλουν,
 75 μεγάλη ζάλη γίνεται, πολλὰ κακὰ θ' ἔφερουν.
 Πάλιν τ' ἀμάξια ἄρχισαν ὅλα νὰ προχωροῦνε,
 γυναῖκες καὶ πολλὰ παιδιὰ ἄρχισαν περπατοῦνε.
 Ἄλλη γυναῖκα φώναζε, ἄλλο παιδί θρηνοῦσε,
 ἄλλο ἀμάξι ἔπαιρνε πόδι καὶ προχωροῦσε.
 80 Μητέρα γύρευε παιδί καὶ τὸ παιδί μητέρα,
 πικρὲς φωνὲς κάθε στιγμὴ γεμίζουν τὸν ἀέρα.
 Θεέ μου, δὸς ὑπομονὴ καὶ στοὺς ἀμαξάδες,
 γιατί εἶν' ἤθρῖα καὶ δὲν ἀκοῦν οὔτε τοὺς ζανταρμάδες.
 Ἄρχισαν ὅμως καὶ αὐτοὶ ξύλο νὰ τοὺς τραβοῦνε,
 85 καὶ τὰ ἀμάξια καὶ ἐμᾶς πάλιν νὰ σταματοῦνε.
 Τέλος δὲ πάλιν βάλανε τ' ἀμάξια στὴ σειρὰ,
 τὸν δρόμον πάλιν πῆραμε γυναῖκες καὶ παιδιὰ.
 Τ' ἀμάξια προχωρήσανε, δὲν ξεύρουν κοῦ μᾶς πᾶνε,
 καὶ ὅλοι ἐνομίζανε τὸ τέλος μας πὼς θᾶνε.
 90 Σὲ Ὀθωμανικὰ χωριά πὸ μέσα μᾶς περνοῦνε,
 κ' οἱ Ὀθωμανίδες ἔλεγαν ὅτ' ὅλοι θὰ πνιγοῦμε.
 Ψιλὴ βροχὴ μᾶς ἄρχισε κ' ὁ κόσμος ὁ καυμένος,
 πίσω στ' ἀμάξια νὰ κρυφτοῦν εἶταν εὐχαριστημένος.
 Ἐβράδιασε καὶ νύκτωσε διὰ νὰ κοιμηθοῦμε,
 95 μὰ πᾶνου στὴν κρύα γῆ πὼς θ' ἀναπαυθοῦμε;
 Δευτέρα ἐξημέρωσε, μέρα συννεφιασμένη,
 καὶ ἀπὸ τὸ κρύο τὸ πολὺ ἐτρέμαμ' οἱ καυμένοι.
 Περνοῦμε δρόμον ἀρκετόν, τὰ πόδια μας θρηνοῦμε,
 τὰ πόδια μᾶς πονέσανε, ἄρχισαν νὰ σταματοῦνε.
 100 Τρεῖς νύκτες ἐπεράσαμε μέσα στὴν ἐρημία,
 τὴν Τρίτη νύκτα μᾶς εἶπανε θὰ πᾶμ' εἰς πολιτεία.
 Τὴν δεύτερη νύκτα ἦτον σωστό, φθάναιε εἰς Τσόρλον,
 διαταγὴ ὅμως φρικτὴ νὰ πᾶμε ἀπ' ἄλλου.
 Τὸν δρόμον μᾶς ἀλλάξανε, σ' ἔρημο τόπο πᾶμε,
 105 ὥρα δύο τῆς νυκτὸς μᾶς ἔσπασαν νὰ φᾶμε.
 Μὲ τί καρδιά νὰ καθίσουμε οἱ χριστιανοὶ νὰ φᾶμε,
 καὶ πάλιν τὴν αὐγὴ αὐγὴ τὸν δρόμο μας νὰ πᾶρμε;
 Ἄφου δὲ πάλιν φάγαμε, πέφτομε νὰ κοιμηθοῦμε,
 μὲ πικρὲς καὶ μὲ βάσανα τὰ σπίτια μας ξεχνοῦμε.
 110 Μιὰ μέρα ἐπεράσαμε χωρὶς χωριὸ νὰ δοῦμε,
 σταμάτησαν τὰ πόδια μας δρόμο νὰ περπατοῦμε.
 Τέσσαρες μέρες περπατοῦμ' καὶ τρεῖς ἀκόμα νύκτες
 καὶ μᾶς ποτίσαν βάσανα καὶ τοῦ θανάτου πικρὲς.
 Τρίτη μεσημβρία, εἶτανε, φθάσαμε σὲ πολιτεία
 115 μὰ κείνη εἶταν ἐρημη....
 Εἶχαμε θάρρος στὸ Θεὸ καὶ ὄχι στοὺς ἀνθρώπους
 καὶ φθάσαμε στὴν Ἡράκλεια μὲ βάσανα καὶ κόπους.

- 'Ηράκλεια τὴν εἶχαμ' ἀκουστή, τὴν βλέπουμε καὶ θαυμάζυμε
 μᾶς ἔκανε καθημερινῶς καὶ βαριοαναστενάζυμε.
- 120 Τέλος φθάσαμε στὴν 'Ηράκλεια ἀλλὰ καὶ κεῖ, Θεέ μου,
 Θεέ μου, εἶχε τρία χωριά.....
 Στὴν ἄμμο μᾶς ἀπλώσανε στὸ κύμα τῆς θαλάσσης,
 τρομάζεις τὸ ἀπέραντο νερὸ νὰ τὸ περάσεις.
- Θάλασσα, πού ἀπ' ὅλα τὰ νερά καὶ τὰ ποτάμια πίνεις,
 125 πὲ καὶ τὰ δικὰ μας δάκρυα πλατύτερη νὰ γίνεις.
 Δυό, τρεῖς μέρες εἴμεθα στὴν ἄμμο ἀπλωμένοι,
 κατόπι σὲ γιουρτζχανάδες μπήκαμε οἱ καϊμένοι.
 'Εμᾶς μᾶς εἶχαν βάλουνε μέσα στὴν 'Εκκλησία,
 πιασθήκανε τὰ μέλη μας ἀπὸ τὴν ὑγρασία.
- 130 'Ἄλλ' εἶθ' ὁ Παντοδύναμος νὰ μᾶς ἐλευθερώσει,
 μικρῶν, μεγάλων καὶ ἄμοιρων καρδιῆς νὰ ἡμερώσει.
 Γιατ' εἶν' μέγας ὁ Θεός, αὐτὰ πού μελετάμε,
 πάλιν μὲ χρόνους μὲ καιροὺς πάλιν δικὰ μας θᾶνε.
 'Ανάθεμάτον τὸν Βαλῆ, γιατ' εἶναι ἡ αἰτία,
 135 πού ἔδωξε τοὺς Χριστιανοὺς ἀπ' τὴν γλυκεῖα πατρίδα.
 'Εκεῖ ὅμως καθίσαμε πεντέδεκα ἡμέρες,
 πλοῖα ἄρχισαν νὰ ἐρχονται, ἄλλες τρομάρες νέες.
 'Αρχίσαν νὰ φορτώνουνε καὶ πλοῖα μὲ βαπόρια,
 ἄλλοι ἀντίκρου πέρασαν καὶ ἄλλοι στὰ περιχώρια.
- 140 Στὴν 'Ηράκλεια καθίσαμε ἐξήντα δύο μέρες,
 ὕστερις μᾶς διέταξαν νὰ χωρισθοῦμ' καθ' ἕνας.
 'Ηράκλεια σὲ ἀφίνουμε, εἶθ' ἔρημη νὰ γένεις,
 διότι εἰς ὄλην τὴν ζωὴν γνωστὴ θεὸ νὰ μᾶς μένεις.
 Κατοίκους δὲν στερεώσεις καὶ δὲν θὰ στερεώσεις,
 145 ἐν ὄσῳ τῶν προκάτοικων τὸν ἴδρω δὲν πληρώσεις.
 'Ἀπ' τὴν 'Ηράκλεια φύγαμε, γλυτώσαμε τὴν πείνα,
 ἔξω στὴν Τσόρλου ἦλθαμε μᾶς κἀναν' καραντίνα.
 'Ανεμος πολὺς ἐγίνηκε καὶ τὴν βροχὴ μᾶς φέρει,
 καὶ τότε ὅλοι εἴμεθα χλωμοὶ καὶ μαραμμένοι.
- 150 Θεέ, Μεγαλοδύναμε, βοήθησέ μας ὅλους,
 βοήθη νὰ γλυτώσουμε ἀπ' τοὺς ἐρήμους δρόμους.
 'Ἄλλ' ὅπου δὲ περνούσαμε αὐτὸ ναι κακὸ ἐλέγαν,
 πού εἶνε πέντε χωριά καὶ ὄχι ἕνα.
 Στὴν Τσόρλου μᾶς ἐστείλανε διὰ νὰ κατοικήσουμε,
- 155 ὅμως ἐκεῖ ἐμεῖς δὲν εἴμποροῦμ' νὰ ζήσουμε,
 Τέλος στὴν Τσόρλου φθάσαμε τῆς νύκτας ὥρα μία,
 καὶ τότε εἶδαμε, Θεέ ἀνθρώπων, εὐσπλαχνία.
 Οἱ Χριστιανοὶ μᾶς ἐδέχθησαν εἰς τὰς οἰκίας των,
 καὶ εἶθε ἀνθοσιτόλιστος νὰ εἶναι ὁ βίος των.
- 160 —Πρόσφυγε μὴν πικραίνεσθε, μὴ τῶχετε μεράκι,
 κι' ἀδίκως βασανίξεσθε καὶ πίνετε φαρμάκι.
 Γραμμένο εἶταν στὸ Θεὸ καὶ ἔγινε ἔτος δυστυχιμένο,
 νὰ περνοῦμε σὰν αὐτὸ τὸ νέον ἔτος.
 Νὰ ὄφεται ἡ Εὐρώπη ὅπου ἐμᾶς μισᾷ,

- 165 κι' αὐτὴ ἡ Γερμανία ποὺ τὴν Τουρκία βοηθᾷ.
—Θεὲ μου ποῦσαι στὰ ψηλά μαζὺ μὲ τὸν υἱόν σου,
καὶ πῶς μᾶς ἐλησμόνησες, τὸ πλάσμα τῶν χειρῶν σου;
Τάχα θὰ ζήσουμ' γιὰ νὰ ἰδοῦμ' τοῦ τόπου μας τὰ μέρη,
τοῦ τόπου μας τὴν εὐμορφιά καὶ τὸ γλυκὸ ἀέρι;
- 170 Πατρίδα μὴν πικραίνεσαι πάλιν θὰ ἔλθω πίσω,
καὶ κάτω ἀπὸ τὴν σκέπην σου παντοτεινὰ θὰ ζήσω.
Θεὲ μου, Παντοδύναμε, σὺ πέμψε τὴν εἰρήνην,
καὶ φθάνει ποὺ παιδεύεται τόσο ἡ Χριστιανοσύνη.
Τριμηνία ἔγινε ποῦγινε αὐτὸ τὸ πρᾶγμα,
- 175 κι' ὁ κόσμος τὸ θαυμάζεται καὶ τῷχει μέγα θαῦμα.
Πάντοτε θὰ ἐνθυμοῦμαι ὅσο ζῶ ἐπὶ τῆς γῆς,
ὅτι πατρίδα ἔχω τίς Σοφίδες καὶ τίς ἀγαπῶ ἐκ ψυχῆς.
Θεὲ μου, γιὰ τοὺς αἰτίους ρίξ' ἀστραπὲς καὶ φλόγες,
καὶ σὺ, ὦ γῆ, μὴν τοὺς δεχτεῖς ὁπότεν θὰ τοὺς θάψουν.
- 180 Λουλούκα ὀνομάζομαι, Λυκοπούλου τὸ ἐπίθετόν μου,
Σοφίδες ἡ πατρίδα μου κι' αὐτὸ τὸ ποίημά μου.

Γ Λ Ω Σ Σ Α Ρ Ι Ο

τῶν *Σαράντα Ἐκκλησιῶν τῆς Ἀν. Θράκης*

(Συνέχεια ἀπὸ τὸν προηγούμενο τόμο)

Z

Ζάκατο (τὸ) τὸ γυναικεῖο καὶ ἀντρικὸ αἰδοῖο (ΣΤ. Ψάλτης ἐν Βελβεντῶ: ζάκατα).

—Τῆς μάννας σου τὸ ζάκατο (βρῖσιά).—Τὶ κάνς κεῖ μπρέ; πὲ τὰ ζάκατα σ' παῖς; —Πὲ τὰ ζάκατα τ' καταγίνται.

Ζακόν' (τὸ) συνήθεια. Στὴ φράση κυρίως «κάθε τόπος καὶ ζακόν'».

—Ἄλλα ζακόνια ἔχομ' μεῖς.

Ζακούμνια (τὰ) εἶδος λουλουδιῶν (λ. Τ.), ποὺ ἀνθοῦν σὲ γλίστρες μέσα: μὲ πλατιά φύλλα καὶ κόκκινα ἄνθη.

Ζακουμνιά (ἡ) τὸ εἶδος τοῦ λουλουδιοῦ, τοῦ ἀνθοῦ.

—Οἱ ζακουμνιές μας ἔνε καλές. —Πόσο μεγάλωσαν οἱ ζακουμνιές μας!

Ζαμακῶνω 1) βάζω ἕναν στὴ γωνιά καὶ τὸν περιορίζω.

—Τὸν ζαμάκωσα κεῖ νά...

2) Χτυπῶ γροθιές, βαρῶ.

—Ἄ σὲ ζαμακῶσω καμμιὰν να....

3) Κάνω κάτι ξένο δικό μου.

—Γοῦλο κοιτᾶς' νά ζαμακῶς' ἴποτε. —Παντοῦ ζαμακῶν' αὐτός.

4) Χορταίνω (βλ. ρ. πατώνω).

—Καλά γὼ τὴν ζαμάκωσα.

Ζαναγιέτ (τὸ) λ. τ. (ζαναάτ) ἐπάγγελμα, τέχνη.

—Γοῦλα τὰ ζαναγέτια δοκίμασε, παπὰς στὰ ὕστερά κατάντσε. —Ζαναγιέτ δὰ ποὺ διάλεξε!...—Τὶ ζαναγιέτ κάνς'; —Ξαίρω γὼ τὰ ζαναγέτια σ'.

Ζανιά (ἡ) ὁ κτρινιαρῆς, ὁ κακοζώητος.

—Ἄντε μπρέ ζανιά!—Εἶσαι καὶ σὺ μιὰ ζανιά.--Ἀφτήννα τὴ ζανιά μὲ λές: ἐμένα;

Ζάπ (τὸ) λ. τ. περιορισμός, τὸ συγκράτημα, ὑποταγή.

—Δὲ μπόρνα νὰ τὸ κάν να ζάπ δέκα νομάτ'.—Ποῖς ἀ τὸν κάν' ζάπ, λεγώ, τέτοιο μαγκαφά! --Δὲ μπορῶ γὼ νὰ τὸν κάνω ζάπ τὸ σκύλο.--Τὸ παλιόπαιδο δὲ μπορούσαμ' δυὸ νομάτ' νὰ τὸ κάνουμ' ζάπ! —Ζάπ δὲ γίνται τὸ βρώμικο..

Ζαπώνω κυριεύω, κάνω τι δικό μου (λ. τ. ζάπ).

—Τὸ ζάπωσε τὸ σπίτ' = τὸ κατέλαβε. —Σὰ ζαπώσω γὼ τὸ σπίτ' τῆ πεθεροῦ μ' ζαίρω τότε. —Δὲ θὰ τὸ ζαπώσ' ς! —'Α τὸ ζαπώσ' δά... = δὲ θὰ τὸ καταχτήσει.

Ζαροφοῦχτ' (τὸ) 1) ἡ φούχτα ζαρωμένη μὲ τὰ δάχτυλα μαζωμένα. 2) Ὁ ζαρωμένος ἄνθρωπος.

—Μαζώκαε ἓνα ζαροφοῦχτ'... —'Ενα ζαροφοῦχτ' ἄθροπος κιαυτὸς καὶ μιλά.

Ζάφτω 1) χτυπῶ.

—Σὰ σὲ ζάφω μινὰ μπάτσα ἀ δγῆς. —Τὸν ἔξαψα μινιάν να, πού πῆγε στὸ ντουβάρ'.

2) Λογαριάζω.

—Δὲ τὰ ζάφτω γὼ αὐτανά. —'Εμένα δὲ μὲ ζάφτ' τίποτε. —Αὐτὸς νε; αὐτὸς δὲ ντὰ ζάφτ' αὐτά. —'Ενα μπαρά δὲ δίν' = δὲ λογαριάζει τίποτε.

Ζαχερῆς (ὁ) λ. τ. ἡ σοδειὰ τοῦ χειμῶνα.

—'Εχομ' μεῖς τὸ ζαχερῆ μας. —Φέτος ζαχερῆ δὲν ἔβαλαμ' σπίτ' μας ντίπ. —Μεῖς ἔχομ' τὸ ζαχερῆ τῆ σπιτιοῦ μας.

Ζατζεύγω ἀπὸ τὰ πολλὰ χάδια κάνω ἓνα τι ἀρρωστημένο καὶ ἀδύνατο. (τὸ παιδί, τῆ γάτα, τὸ σκυλί).

—Τὸ ζατζεψέ τε τὸ κατοῦδ'. —'Α τὸ ζατζεψτε τὸ κουτάβ'. —Τὸ ζατζεψάννα τὸ παιδί, πὲ τὰ χάδια τὰ πολλὰ.

Ζατζεμένος (ὁ) ὁ χαϊδεμένος.

Ζεματίζω 1) καίω μὲ ζεστὸ νερό.

—Ζεμάττσα τὰ ρούχα μ'. —Μὸν τὰ ζεμάττσα σιτῆ σκάφ'. —Ζεμάττσε νε τὰ μακαρόνια;

2) Καίω ἓναν ἠθικὰ καὶ ὕλικα.

—Τὸν ζεμάττσε τὸν ἄντρα ντης = τὸν ἀτύχησε, τὸν πρόσβαλε. —Μὲ ζεμάττσαν = μὲ ἔκαψαν στὴν τιμῆ, μὲ ζήμιωσαν.

Ζεματίζομ' καίομαι ἠθικὰ, μένω σὰ προσβλημένος.

—Μὸν τὸν εἶδα ζεματίσκα καὶ πέμνα. —Σὰν τὸν εἶδαμ' ζεματίσκαμ'...

Ζεματισμένος (ὁ) ὁ καμένος ἠθικὰ.

—Σὰ ζεματισμένος γύρσε. —Τὸν εἶδα, πολὺ ζεματισμένος μὲ φάνκε. —'Ενε σὰ ζεματισμένος ὁ γαμπρός μου, δουλιὰ δὲν ἔχ'.

Ζερβσκουτέλλα (ἡ) αὐτὸς πού μεταχειρίζεται τὸ ζερβὶ χέρι του.

Ζερντέλ' (τὸ) τὸ βερύκοκο.

—'Εφαγαμ' φέτο πολλὰ ζερντέλια. —Γλυκὸ πὲ τὰ ζερντέλια.

2) ὁ ἀνόητος λόγος.

—Φτάν' τὰ ζερντέλια πού κόβς. —Λόγια σὰ ζερντέλια.

Ζερντελιά (ἡ) ἡ βερυκοκιά.

—Οἱ ζερντελιές μας γιομάτες. —Ποῦ εἶδες σὺ ζερντελιά σὰ ντῆ δική μας!

Ζορέχω (ζόρ ἔχω) ζόρ λ. τ. ἔχω ἀνάγκη, δυσκολία.

—Τὶ ζορέχ' εἰς μπρὲ καὶ χτυπᾶς τὸ παιδί; —Τὶ ζορέχω γὼ πὲ τὸν ἄνθρωπο. = δὲ μὲ φταίει ὁ ἄνθρωπος.

Ζουβακίζω χτυπῶ, δέρνω.

—Τὸν καλοζουβάκ' σα. —Γὼ ἀ σὲ ζουβακίσω, μόν' νὰ διοῦμ' πότε.

Ζουλούφια (τὰ) τὰ μαλλιά, πὸν σκεπάζουν τὰ μιλλίγια καὶ πὸν στὶς γυναῖκες εἶναι στὸ χτένισμα ἀνυπόταχτα κιάσπρίζουν πρῶτα πρῶτα.

—Ἐμένα τώρα ἄσπρισαν τὰ ζουλούφια μ'. —Τὶ ζουλούφια ἔν, λεγῶ, αὐτά;

Ζουμίζ' (γ' πρ.) σαλιάζει τὸ στόμα μου. Τὸ παθαίνουν οἱ γέροι αὐτό, ὅταν εἶναι ἄδειο τὸ στομάχι τους.

—Ζουμίζ' τὸ στόμα μ' λεγῶ, δόμ' τίποτα νὰ φάγω.

Ζουποῦν' (τὸ) σφιχτὸ φανελένιο κορσάζ', πὸν φοροῦν οἱ γυναῖκες κάτω ἀπὸ τὰ ἐξώρρουχά τους.

—Τὸ ζουποῦν' μου πλένω. —Χωρὶς ζουποῦν' δὲ μπορῶ. —Ἐμαθε πὲ τὸ ζουποῦν' καὶ τώρα... δὲ μπόρ'.

Ζούρλα (ἡ) ἡ τρέλλα. (Ζουρλὸς=ὁ τρελλός).

—Τὸν ἔπιασε πάλ' ἡ ζούρλα τ'. —Τὶ ζούρλα ἔν ἀφτηνὰ πὲ σένα.

Ζουρεῖ εἶναι πάντα κακοδιάθετος, πάσχει ἀπὸ ἀδυναμία, ἀναιμία.

—Τὸ παιδί αὐτὸ γούλο ζουρεῖ. —Ζουρεῖ, λεγῶ, ζουρεῖ. —Ζουρεῖ, ζουρεῖ, νὰ διοῦμ' ὡς πότε.

Ζούφα (ἡ) γωνιά, κουχτή.

—Τὶ ζούφα ἔν αὐτή. = τί σπίτι ζουφωμένο εἶνε αὐτό. —Τὶ μῆβαλες δῶ νὰ στη ζούφα;=στη γωνιά;

Ζουφώνω βάζω στη ζούφα, στρυμώχνω.

—Ἄ τὸ ζουφῶξω δῶ νά. —Ποῦ, μωρή, ζουφῶξες τὸ μπόγο μ' ;

2) κρύβω.

—Τὸ ζουφῶξα μέσ' τὸ ζουνάρ' μου, ἄς πὰ νὰ τὸ βρῆ σὰ μπορεῖ. —Τὸ ζουφῶξα τὸ μαχαῖρ' μου στὸ ταβάν'. —Ζουφῶξέ το πουθενὰ λήγορα νὰ μὴ τὸ γλέπω.

Ζουφωμένος κρυμμένος.

—Ποῦ τᾶχω ζουφωμένα τὰ κλειδιά μ' δὲ ξαίρω. —Ζουφωμένα κάπου ἔν, μὰ δὲ ξαίρω.

Ζωλώτα (ἡ) μονέδα, παράς, ἄξιζε τριάντα παράδες. Λέγαν : «τριάντα καὶ ζωλώτα», πὸν θὰ πῆ : τριάντα γρόσια καὶ τριάντα παράδες.

Ζωντίμος (ἐπίθ. ζωντίμ') κείνος πὸν δὲ μπορεῖ νὰ πάρει ἀπάνω του.

—Ζωντίμ' πιά... καὶ σύ! = ἄρρωστε κιὰδύνατε. —Ζωντίμο τὸ παιδί ντης.

Ζῶ ἐνεργητικά, τρέφω, βαστῶ στὴ ζωή.

—Δὲ θὰ μπορέσω νὰ τὰ ζήσω τάγγονιά μ' πιά. —Ποιὸς ἀ τὰ ζήσ' τόσα παιδιά.... —Ποῦ δὲ ἀ τὰ ζήσω γὼ τόσα παιδιά....

Η

Ἡσκιερός (ἐπιθ.) αὐτὸς ποὺ ἔχει ἥσκιο, χάρη, ἀέρα ποὺ λέμε.

—Τί ἥσκιερός τόπος. —Ἡσκιερὴ κάμαρα. —Σὲ ἥσκιερό σπít' νὰ κάθεται.
—Ἡσκερὴ γυναῖκα. —Χίτς πιά ἥσκερὴ δὲν ἔν'.

Ἡσκιος (ὁ) ἡ σκιά.

—Ὁ ἥσκιος ντου κόμκε = ἀδυνάτησε, χάλασε. —Πὲ τὸν ἥσκιο τ' φοβᾶται = εἶναι δειλός, φοβιστάρης.

Ἡσκιούμενος αὐτὸς ποὺ ἔχει ἥσκιο, παράστημα, ἐπιβλητικότητα, σχῆμα καλό.

—Ἡσκιούμενος ὁ γαμπρός ντης. —Ἡσκιούμεν' ἡ νύφ' ντης. —Ἡσκιούμεν' λεγῶ, ἡ σύνφο σ' = (ἡ συνυφάδα σου).

Θ

Θεκιάζω (θηκιάζω) βάζω στὴ θήκη, οικονομῶ, κρύβω, βάζω καὶ οὐ τάξη μαζεύω.

—Θέκισα τὰ ροῦχα μ'. —Θέκισε τὸ μπαρά τ'. —Θεκιάζ' θεκιάζ' μὰ νὰ δοῦμ πόσο ἀ ζήσ'. —Τί τὰ θεκιάζς, λεγῶ, τί ἀ τὰ κάν'ς;

Θελόσταχτ' (ἡ) (θολὴ στάχτη) τὸ σταχτωμένο νερὸ τῆς πλύσης, ποὺ σαπουνίζει εὐκόλα καὶ ξοδεύει λίγο σαποῦνι.

(*Μ. Φιλήντας*. Γιά τὸ ολ=ελ σύγκρινε: λολεύω (στὴ Συνασό)=λελεύω (στὸν Πόντο). —Πὲ τὴ θελόσταχτ' τὸ πέρασά τὸ ροῦχο μ'. —Βάλ' θελόσταχτ' γιά τὰ πιάτα. —Πὲ λίγ' θελόσταχτ' ξαυγίζνα τὰ ροῦχα.

Θειαφιζώ καπνίζω μὲ θειάφι τὰ βαρέλια, ὅπου θὰ βάλω μουστο. Πιὸ ἀπλᾶ τὸ λένε κικουκιουριάζω γιὰ τὸ θειάφι λέγεται τ. κικουκιούτ.

—Θειάφες νε λεγῶ τὸ μουστο σ'; —Μεῖς κόμα δὲ θειάφασαμ'. (Αὐτὸ τὸ μουστο τὸν χρησιμοποιοῦνε γιά τὰ πετμέζια).

Θηλυκῶνω—κῶνονομ' κομπῶνω, βάνω θηλιά, κομπῶνομαι.

—Θηλυκώτσσε, μορῆ, πὲ κεινά. —Δὲ θηλυκώθκες κόμα;—Ποῦ νὰ σὲ θηλυκῶς (κατάρα).

Θηλύκωμα (τὸ) ἡ δουλειά νὰ θηλυκωθῆ κανεῖς, καὶ ἡ κομπότρουπα,

Θηλύκ' (τὸ) ἡ κομπότρουπα.

—Τὰ θηλυκώματα τᾶκανες; —Τί θηλύκια ἔν αὐτά, λεγῶ;

Θηλύκωσ' (ἦ) ἡ ἄρμωση τῶν κομματιῶν τοῦ σκελετοῦ.

—Μὲ πονοῦν οἱ θηλύκωσές μου,

Θεΐτσα (ἦ) ἡ θειά, ἡ οἰκοκυρά, ὅπως καὶ κοκκώνα.

Θλίβγω βγάζω ἀπὸ τὸ μέρος του τὸ χέρι καὶ **θλίβουμ'** = παθαίνω ἐξάρθρωση.

—Ἔθλιψα τὸ χέρ' μου. —Πῶς, λεγώ, τὸθλιψες; —Θλίψκε τὸ χέρ' μου.

Θλίψιμο (τὸ) ἐξάρθρωμα.

—Τὸ θλίψιμο τῆ χειροῦ μ'. —Τί θλίψιμο ἔπαθα γώ! —Τέτοιο θλίψιμο ἔπαθα, πού δὲ μπορῶ νὰ ὑποφέρω.

Θρίβγω 1) κομματιάζω, κονκίζω.

—Θρίψ' λίγο τυρί λεγώ. —Ἔθριψα τίς βοῦκες μου στὴ σούπα μ'.

2) μετρῶ, ξοδεύω.

—Κάμποσα ἔθριψε ὁ μπαμπᾶς νηης = μέτρησε. —Θρίβς - θρίβς καλὸς εἶσαι.

—Σὰ θρίβς κανεῖς καλὸς ἔν, —Μὴ θρίβς τὸ μπαρά σ' = μὴ ξοδεύεις.

Θύμησ' μνήμη, ἀνάμνηση.

—Δὲν ἔχω χίτς θύμησ' πιά. —Μῶρ' τί θύμησ' ἔχ' τοῦτο τὸ παιδί! —Ἐμ δὲν

ἔχω πιά μιὰ στάλα θύμησ'. —Στὴ θύμησ' τῆ κόσμου δὲ πέμνε, τὸν στόχσε.

—Ἡ θύμησή νης κλούβιασε. —Πὲ τῆ θύμησ' ντου ἔν νὰ θαμάζεσαι!

Θυμιατὸ (τὸ) θυμιατήρι.

—Βάλ' στὸ θυμιατὸ φωτιά, Καλογιάνν'. —Δόμ' τὸ θυμιατὸ σ' λεγώ.

Θωριά (ἦ) τὸ χρῶμα.

—Καλὴ ἔν ἡ θωριά τ'. —Δὲν ἔχασε τὴ θωριά τ' τὸ παιδί. —Ἐχασε τὴ θωριά

τ' πὲ τὸ θυμό τ'. —Εἶδες δὰ θωριά... —Κοίτταξ' τίς θωριές σου... λιγάκ' καὶ

ὑστερα νὰ μιλάς.

I

Ἰδρωτήρια (τὰ) τὰ σπιράκια πὸν βγάξει κανεῖς ἀπὸ τὸν ἴδρωτα.

—Γιόμισα ἰδρωτήρια πὲ τὴ ζέστα.

Ἰζαριές (ὁ) λ. Τ. δικαστικὴ κλίση = ἰχζαριέ.

—Μῆφεραν τὸν ἰζαριέ. —Ἰζαριές τὸν ἦριτε.

Ἰκράμια (τὰ) λ. Τ. κεράσματα, περιποιήσεις.

—Χίλια ἰκράμια μᾶς ἔκαναν. —Τὰ ἰκράμια ντους δὲν ἔχνα παχά (τιμὴ). — Οἱ συμπεθέρ' μας γούλο ἰκράμια πιά.

Ἰλερ (ἦ) ἡ ἰλαρά.

—Τί ἔχ' λεγώ τὸ παιδί; —Ἐβ'αλε Ἰλερ τὸ παιδί. —Τὰ παιδιὰ μ' ἔμένα τὴν πέ-
ρσαν τὴν Ἰλερ.

Ἰμλάκια (τά) φόροι οἰκοδομῶν λ. τ.

—Τὸ ἰμλάκ' τῆ σπιτιοῦ μ' κόμα δὲ πλήρωσα. —Μεβαλάνα πολὺ ἰμλάκ.

Ἴσμπα (ἦ) τὸ ὑπόγειο. (Ψάλλτης ἢ λ. σλανυϊκή).

—Ἡ ἴσμπα μας ἔνε βαθειά. —Στὴν ἴσμπα ἔβαλαμ' τὸ λάκκο μας (ἀργαλειό).

—Τί δροσιά πού ἔχ' ἡ ἴσμπα μας!

Κ

Καβὲς ὁ καφὲς καὶ τὸ καφενεῖο.

—Κάνεμ', λεγώ, ἕνα γκαβέ. —Ποῦν μπρὲ ὁ μπαμπάς σου; —Στὸν γκαβέ—(στὸ καφενεῖο). —Γούλ' μερίτσα στὸ γκαβέ χαρτιά παίζ'. —Ὁ καβὲς σου, ἄμνια Μιργώ, πολὺ μαϊχόζκος ἔν=(νδστιμος).

Καβρανίζω=ἀρπάζω, πιάνω κ.λ.π.

—Καβράτσε μιά κομμάτα ψωμί καὶ πάει. —Σὰ γκαβρανίζω καμμιὰ κοκολέκα ἀ σὲ σπάσω τῆ γρατισούνα σ'ἄαα=(Θὰ σοῦ τσακίσω τὸ κεφάλι). —Καβράτσα μόν' τῆ μαναβέλλα καί..τὸδωκα δρόμο =ἀρπαξα...καὶ ἔφυγα.

Κὰ γκαὶ κα=κᾶ γκαὶ κᾶ,=ἐξαιρετικά.

—Κὰ γκαὶ κα ἀθῶπ' δὲν ἔχνα καὶ κλαίγεσαι σύ;— Κὰ γκαὶ κα δὲ μιλοῦνα καὶ σύ ἀ κόψ'ς τὸ ράμμα πιά=κείνοι πού πρέπει... κι ὄχι σύ.

Καθανεῖς (ὁ) (ἀντων.) ὁ καθέννας.

—Ὁ καθανεῖς πὲ τὸ κεφάλ' ντου τραβᾶ. —Καθανεῖς νὰ κοιτάξ' τὸ ντέρτ' ντου.—Καθανεῖς ἔχ' μιά φωτιά στὸ κεφάλ' ντου. —Ὁ καθανεῖς πὲ τὸ ντέρτ' ντου καὶ σύ πὲ τὸ δικό σ'.

Καθημερούσιο (τὸ) =τὸ καθημερινό.

—Τὸ καθημερούσιοτ' νὰ βγάξ' καθανεῖς, κι' ἄς μὴ τὸν μέλ'. —Τὸ καθημερούσιομ' θέλω καὶ τίποτες ἄλλο.

Καικαὶς (ὁ) ὁ βραδύγλωσος αὐτὸς πού δυσκολεύεται νὰ μιλήσει καὶ λέει τὸ καὶ καὶ τὸ ξαναλέει.

—Τὸν εἶδες, μωρή, τὸ καικαί. —Καικαί! —Ὁ Καικαὶς πέρασε, τὸν γεῖδες. = (παρόνομα).

Καίσκαι=εἶθε, μακάρι.

—Καίσκαι νὰ μὴ πῆγαινα! ὅπως καὶ μπολάκιμ' δά! —Καίσκαι νὰ μὴν εἴρχουνταν...— Καίσκαι νὰ τὸ λογάριαζε πὲ τὰ πρωτῆτερα.

Κακανίζω=γελῶ μὲ θόρυβο. Καὶ τὸ χτυπητὸ γέλιο *κακάνισμα*. (Ψάλλτης ἔν Πόντηφ σημαίνει φιλονικῶ μεγαλόφωνα).

—Μὴ κακανίζ' μπρὲ ἔτο! —Σὰ κακανίζτε σεῖς, γῶ κλαίγω. —Τὰ κακανίσματα σας τᾶκουγαμ' γούλ' νύχτα. —Κακάνζαν γούλ' νύχτα!

(Φιλήντας καρχάζω=: Κάγχανον=: Κάκανο ἀφομοίωση=:κακανίζω.)

Κακανίσματα = τὰ χτυπητὰ γέλοια.

—Τὶ κακανίσματα ἔν αὐτά; —Τέτοια κακανίσματα δὲ γεῖδα γώ.

Κακαρώνω (ξεψυχῶ, πεθαίνω, (Κοίτα Γλωσσολ. Φιλήντα α'. 188).

—Τὰ κακάρωσε, πάει.

1) Ψάλλτης, στὴν Αἶνο σημαίνει χτυπῶ μὲ πέτρα.

—Πάει ἢ κόττα τὰ κακάρωσε. —Τὰ κακάρωσε κι' αὐτός. —*Α τὰ κακαρώσ' θαρρεῖς. =Θά πεθάνει θαρρεῖς.

2) Καταστρέφομαι στὸ ἐμπόριο.

—Πάει κι' αὐτός τὰ κακάρωσε. —Τὸ κακάρωσε ἢ δουλειάτ' = καταστράφηκε.

Κακιώνουμ' θυμώνω καὶ δὲν ἔχω πιὰ σχέσεις.

—Αὐτὸς κακιώθηκε. —Μὴ γκακιώνεσαι, λεγώ καὶ σύ, γὼ σὲ πηχίζω. —Σὰ γκακιώθηκε, ἄς βάλ' τὸ πινακ' ντου χόρια. —Κακιώθηκε καὶ δὲ μᾶς ἔρκεται.

—Γιατί, λεγώ, νὰ κακιωθῆς; τί σῆκαναμ'; —Σὰ γκακιώθηκε, καὶ γὼ δὲ γλέψ' ἀ κάτω νησικιά...

Κακονὰς (ὁ) ὁ δαίμονας, ἡ θέρη, ἔντομο μαῦρο σὰν τὴ μέλισσα.

—'Ο κακονὰς τὸν πλάκωσε. —Κιντί, κακονά!

Καλαθίνα (ἡ) καὶ καλαθούνα,

—'Η καλαθίνα μας χωράει πολλά. —Πήρετέ νε, λεγώ, τὴ γκαλαθούνα σας;

Καλαμάτζα (ἡ) ἡ κνήμη,

—'Εχ' κάτ' καλαμάτζες! —Τὴν παλιοκαλαμάτζα! τὴ γκακαλιάρα (βρυσιά). —Νὰ μιὰ καλαμάτζα καὶ δάγκανε καὶ σύ.

Καλαμνιάζω τυλίγω μὲ τὸ ροδάνι τὸ νῆμα στὰ καλάμια.

—Τὶ κάν' ς λεγώ; —Καλαμιάζω τὸ πανίμ'. —Καλάμνιασα, καλάμνιασα, κουράσκα. —Καλάμνιασα δὰ καὶ γὼ σήμερα καὶ κουράσκα.

Καλάμνιασμα (τὸ) ἡ δουλειὰ νὰ τυλίξει κανεὶς τὸ νῆμα στὸ καλάμι.

—Αὔριο ἔχουμ' καλάμνιασμα.

Καλαφατίζω 1) σιάζω τὰ βαρέλια γιὰ τὸν τρύγο.

Καλαφατίζουμ' τὰ βαρέλια μας. —Καλαφατίζετέ νε τίς κάδ' σας;

2) βρίζω, περιλούω ἕναν μὲ λόγια.

—'Αντε τράβα πὲ δῶ νά, νὰ μὴ σὲ καλαφατήσω καὶ σένα. —Τὸν καλαφατῶσα καὶ τὸν ἔστειλα στὴ μάννα τ'.

Καλλίτσες (οἱ) παιχνίδι παιδικό.

—'Ελάτε νὰ παίξουμ' καλλίτσες. (Τὸ παιχνίδι τῶπαιζαν πηδῶντας τὸνα παιδι πὰ στάλλο, σκύβοντας καὶ μὲ τὰ χέρια ἀκουμπισμένα στὰ γότανα).

Καλοπίχερος (ἐπίθ.) εἰρωνικὰ γιὰ τοὺς ἀνεπιτήδεις κι ἀνίκανους.

—Εἶδες δὰ τὸν καλοπίχερόν να... —'Η καλοπίχερ', δὰ κι αὐτὴ. —Μμμ. καλοπίχερ', ἀδουλοῦ, ἀρημάτιστ'.

Καλοπαίρνω παίρνω ἕνα μὲ τὸ καλό.

—Καλοπάρτονα λιγάκ', νά.. —Καλοπαίρνει τὰ παιδιά, γὰ νά τρώγ' τὸ φαγι-
ντους.—Καλοπάρτονα, μαρῆ, λιγάκ' καὶ σύ, τί ἀ γέν'; Ἄντρας σου ἔν.

Καλοπιάνω παίρνω ἕνα μὲ καλὸ τρόπο, περιποιούμαι κάποιον, προσπαθῶ
νὰ τὸν καλοπάρω.

—Τὸν καλόπιασα καὶ πάει. —Νη καλοπιάνς τὸν ἄλλονα.

Καλῶ προσκαλῶ στὸ γάμο.

—Τις κάλεσαμ' στὴ χαρά. —'Α καλέσουμ' τὸ γκόσιμο γούλονα; —Ποιόν να
πρῶτα ἀ καλέσουμ' γιά; —Κάλεσαμ', κάλεσαμ', δὲν πόμε κανεῖνας ἀκάλεστος.
(Τὸ κάλεσμα γινότανε μὲ μοσχοκάρφια ζαχαρωτά. Μιά γυναίκα μέσα σ'ένα
μαντῆλι ἔχοντας ἀπ' αὐτὰ περιερχότανε τὰ ἐδικὰ σπίτια καὶ μοίραζε λέγον-
τας «Νὰ κοπιάστε στὴ χαρά». Πολὲς φορὲς τάβαζαν καὶ μέσα σὲ χαρτιά γιά
τὸ εὐγενικώτερο. Οἱ καλέστρες εἴταν ξεχωριστὲς γυναῖκες.

Καλέσματα (τὰ) Οἱ πρόσκλησες στὴ χαρὰ ἢ στὰ βαφτίσια, ποὺ γινό-
τανε ἀπὸ γυναῖκες εἰδικὲς μὲ τὰ γαρούφαλα (τὰ μοσχοκάρφια μέσα σ'ένα
μαντῆλι).

Καλωσνιζ' γὰ τὸν καιρὸ τὸ λένε.

—'Ο καιρὸς καλωσύνεψε. —Σὰ γκαλωσυνέψ' ὁ καιρὸς ἀ νῶρω; —Δὲ γκαλω-
συνεψ' κιὸ καιρὸς, νά'ιδιουμ' τί ἀ γένομ' καὶ μεῖς.—Καλωσύνεψε ὁ καιρὸς, νιάτα
πιά! δηλ. ὁ καιρὸς ἔγινε ὄραιο, ὅπως τὰ νιάτα.

Καλωσύν' (ἢ) 1) καλὴ διάθεση.

—Γεμάτος καλωσύν'! —Τι καλωσύν' πιά!

2) ἢ καλοκαιριά.

—'Ἐχουμ' σήμερα καλωσύν'.

Κάλλιο (ἐπίρρ.) καλύτερα

—Κάλλιο νὰ μὴν εἶχα βιό. —Κάλλιο νὰ πεθάνω νὰ γλυτώσω. —Κάλλιο πέντε
καὶ στὸ χέρι παρὰ δέκα καὶ καρτέρει (παρουι.). —Κάλλιο νὰ φορίσω πὲ τὴ
πεῖνα, παρὰ νὰ κάνω αὐτὸ ποὺ μὲ λές.

Καμάδα (ῆ) πόθος, παράπονο. (Φιλήντας: καίω, κάμα=καμάδα).

—Καμάδα τόχω πὲ τὸ παιδί μ'. —'Η καμάδα μ' ἔνε μεγάλ'. —Καμάδα τῶβαλε
στὴν ψυχὴ ντης. —Μεγάλ' καμάδα ἔχω πὲ τὴ νύφ' μου.

Καμπωτά (τὰ) ἕνα εἶδος ὕφασμα σπιτικὸ ποὺ τὸ ὑφαίνουν γιά στόρισμα τοῦ
σπιτιοῦ. Μὲ πράσινο καὶ μαῦρο, καὶ κόκκινο καὶ μαῦρο χρωῶμα. Μαὐτὰ
ἔκαναν μαξιλάρια γιά τὰ σέτια. Μοιάζουν μὲ ψηφιδωτά.

—Τὰ καμπωτά μ' γὼ μονάχ' μου τῶφαινα. Ἦθελα νὰ στολίσω πὲ τὰ χέρια
μ' τὸ σέτ' μου.

Καμτσουρίζω καμῶ τὰ μάτια μου ἢ τὸ μάτι μου ἐρωτικά, συνεννοοῦμαι
μὲ τὸ κλείσιμο τοῦ ματιοῦ.

—Τὴν καμτσούρσα. —Μὲ καμτσούρσε, λεγώ! | Αὐτὸς μὲ καμτσουρίζ' =μὲ κά-

ρει νεύματα τοῦ ματιοῦ ἐρωτικά. —Τί καμτσουρίζῃς μπρὲ σερσέμ; —Ποιός, μωρή, σὲ καμτσουρίζῃ;

Καμώνομ' προσποιοῦμαι.

—Καμώθηκε δὰ πὼς δὲ ξαίρ'. —Μὴ καμώνεσαι δὰ πὸν δὲν εἶσνα καὶ σύ... Σὲ εἶδαμ'...

2) Καταργιοῦμαι.

—Νὰ καμωθεῖς! —Ποὺ νὰ καμωθῆ! —Καμώθηκε καὶ στραβώθηκε.

Κάνω —**ράνω** ὅπως τὸ **θὰ κάνω θὰ δείξω** γιὰ ἀπειλὲς πὸν δὲν γίνονται.

—'Α κάν'ς ἀ ράν'ς καὶ σὺ πιά.

2) Περιφρονητικὰ γιὰ τὴν ἀνάξια φράση.

—'Εκανες κι' ἔρρανες καὶ σύ. —'Α κάν'ς καὶ ἀ ράν'ς πιά, δὲ μπᾶς νὰ χτυπᾶς τὰ σκ...σ' γροθιές... —'Εκανε κι' ἔρρανε κι' αὐτὸς=ἔκανε πολλὰ στὴ ζωὴ του.

Καμπαρτίζω λ. Γ. μαλακώνω ἓνα πράγμα καὶ τὸ φουσκώνω. Κυρίως τὰ στρώματα τοῦ παλιοῦ καιροῦ, πὸν ὁ γόμος εἶχ' ἀνάγκη καθημέρα νὰ φρεσκαριστῆ.

—Καμπάρτσε, παιδί μ', τὸ σιλτέ. —Τὰ στρώματα τὰ καμπάρτσα. —Γὼ καθημέρα καμπαρτίζω τὶς σιλτέδες μου.

2) Λέγεται καὶ γιὰ τὰ ψωμιά, πὸν σημαίνει φούσκωσαν, ὑψώθηκαν.

—Τὸ ψωμί καμπάρτσε=ἔγινε, φούσκωσε. —Τὰ μάγουλά σ' καμπάρτσαν=φούσκωσαν, πάχαιναν.

Κανόνα (ἡ) ἡ τιμωρία. Κυρίως ἡ κανονικὰ τιμωρία πὸν βάζαν στοὺς ἔξομολογούμενους οἱ παπάδες στὴ ξομολόγηση.

—Τὴ γκανόνα τ' κάν'=τιμωριέται, κάνει τὴν τιμωρία του πὸν τοῦβαλαν. —'Η κανόνα αὐτὸς τ' ἔν μεγάλ'.

Κανονικὰ (τὰ) ἡ φορολογία τῶν ἐνοριτῶν, πὸν ἔδιναν στοὺς παπάδες (10 γρόσια τὸ χρόνο κάθε σπίτι, πὸν τὰ μάζευαν τὸν Αὐγουστο).

—Πάει νὰ μαζέψ' ὁ παπᾶς τὰ κανονικὰ τ'. —Πὲ τὰ κανονικὰ τ' φυλάει καὶ κείνος νὰ ζήσ'.

Καντίζω λ. τ. 1) δέχομαι, παραδέχομαι, γιομίζει τὸ μάτι μου.

—Κάντσε πιά ὁ παλιάνθρωπος. —Κάντσε πιά πὲ τὰ πλούτα. —'Α καντῆσ' κι' αὐτὸς κιὰ χορτάσ'. —Δὲ θὰ καντῆσ' ὁ ἀχόρταγος. —Δὲ γκαντῆζ' ὁ ἐρίφς πὲ τίποτε.

2) Χορταίνω.

—Κάντσε πιά;=χόρτασες; ἱκανοποιήθηκες πιά;

Κάπια (τὰ) ἀγγελιὰ τοῦ κρασιοῦ ὅλα μὲ μιά λέξη.

—Αὐτονοῦ τὰ κάπια μὸν φκιάννα ἓνα μελεγοῦν! —Πάστρεψαμ' τὰ κάπια μας, εἶμαστ' ἔτοιμ' γιὰ τὸ νεύργο.

Καπλαντίζω λ. τ. 1) σκεπάζω.

—'Α καπλαντίσνα πιά τὸν ντουσιά κι' αὐτοί... (γιὰ τοὺς ἀπληστους).

2) σεντονιαζώ

—Καπλάτσες νέ, λεγώ νύφ', τὸ πάπλωμά σ' ; —Τὰ καλοκαπλάττσα γὼ μιὰ χαρά.

Καποινός (ἐπίθ.) Κατοπεινός, παλιός.

—Μεῖς οἱ καποινοί. ἄφσε μας, μεῖς ἔτο' ξαίρουμ'. —'Αφσε μᾶς τῖς καποινές, τόσο ξαίρουμ', τόσο λέμ'. —Καποινὰ πράματα ἀφτά=παλιὰ. —Μεῖς ξαίρουμ' τὰ καποινὰ μας, σεῖς τὰ δικὰ σας.

Καπρυάζω γιατρεύω μὲ ξεχωριστὴ μέθοδο μιὰν ἀρρώστεια. Παίρνω δηλ. ἓνα κομματί ψωμί καὶ τὸ φραγανίζω, τὸ κίνω φραγανιά. Ἔπειτα τὸ βουτῶ στὸ ξύδι καὶ τὸ βάνω πάνω στὸ χτύπημα. Ἡ ἄχνα ἀπορροφᾷ τὸν πόνο καὶ κινεῖ τὸ αἷμα. (Φιλήντας : καπύρα λέγεται ἀλλοῦ ἢ φρυγανιά ἀπ' τὸ καπυρῶ).

—Τὸν καπρύασαμ', καλὰ ἔν τώρα. —Τὸ καπρύασμα ἔνε πολὺ καλὸ πρᾶμα.
—Καπρύαστο, λεγώ, τὸ παιδί!

Καπτίζω (carpo) ἀρπάζω μὲ τὴ φύγχα ὀλόκληρη, παίρνω.

—Κάπτσα μιὰ φύγχα κόλβα. —Τί μοῦ τὸ κάπτεις, δικό μ' ἔν. —Τὸ κάπτσε καὶ φυγε. —Σὰ γκαπτίσω μιὰ πέτρα ἀ δγεις ἐσύ. —Τὸν κάπτσαν πιά... περιφρονητικά=δηλ. δὲν ἀξίζει γιὰ γαμπρὸς νὰ τὸν πάρω. —'Α τὴν καπτίσινα μόν'=δηλ. δὲ θὰ τὴν ἀρπάξουν...

Κάργα τὸ μαῦρο πουλί, ὁ κόρακας μεταφ. πολὺς κόσμος ποὺ μαυρίζε.

—Νά, κόσμος κάργα=μαυρίλλα πολλὴ ἀπὸ τὸ πλῆθος.

2) βρисиά.

—'Αῖντε καὶ σύ, κάργα, παλιόκαργα. —Εἶδες μορῆ, τὴ γκάργα (βρисиά).

Καρίδες (οἶ) —οἱ γαρίδες.

Κάσσα (ἦ) ἀρμυρὸ φαγητό, μὲ ζυμαρί, ξύδι κιτάλι σὰν τὸ μέλινα ζωμό.

—'Εκανα τὰ παιδιὰμ' σήμερα κάσσα. Ἐφαγάννα χόρτασαν. —Σὰ ντὴ γκάσσα ἔγινε τὸ φαγί=χάλασε. —Κάσσα ἔκανες ἦ σοῦπα;

Κασσιδα (ἦ)=ἀρρώστεια τῶν μαλλιῶν τοῦ κεφαλιοῦ ἀλλοῦ καὶ κέλλα.

—Παλιοκασσιδα!=βρисиά.

2 Τὸ κεφάλι, τὸ μυαλό.

—'Η κασσιδα τ' =τὸ κεφάλι του. —'Η κασσιδα τ' δὲ μπαίρνει, = δὲν καταλαβαίνει. —'Η κασσιδα τ' δὲ γκόφτ'.

Κασσιδιάρ'ς (ὁ) = αὐτὸς ποὺ ἔχει κασσιδα.

—Στὴ κασσιδιάρ' τὸ κεφάλ' μαργαριταρέν' σκούφια (παροιμία). —Στὴ κασσιδιάρ' τὸ κεφάλ'.

Κασσατούρα (ἦ) 1) τὸ χτένι ποὺ χτενίζουσι τᾶλογο. 2) ἡ λόγχη τοῦ πολεμ. ὄπλου.

Κάτα—ή γάτα.

Ἐ ἐ μιὰ κάτα! —Ἡ κάτα πὲ τὸ μποτκό. —Σὰ ντὴ γκάτα πὲ τὸ μποτκό (μαλόννα). —Ἡθελε κ ἡ κάτα ρρεπάν'. (παροιμία). —Σὰ ντὴ κάτα τσουγκσανεῖ. —Πῆρε ἡ κάτα τὸ μποτκό] νὰ τὸν μάθει γράμματα], τὸν ἔμαθε τὸν ἔμαθε στόχσε καὶ τὸν ἔφαγε (τραγουδάκι).

Κατάκοιτος—αὐτὸς ποὺ βρίσκεται στὸ κρεββάτι χρόνον καιρό.

—Ὁ ἄντρας μου κατάκοιτος ἔν. —Πόμενε κατάκοιτος.

Καροφύλλια—τὰ γαρούφαλλα. Μ' αὐτὰ καλνοῦσαν στὶς χαρές. Ζαχαρένι συνηθίζονταν. Γνωστὴ εἶναι ἡ λαϊκὰ πρόληψη γιὰ τὸ σκάσιμό] τους μέσα στὴ φωτιά στὸ μάτιαγμα. (βλ. Λαογρ. Γ. 345 κ. ἑ.)

Καταπάτια (τὰ) τὰ κατακάθια.

—Τὰ καταπάτια τὴ καφέ. —Γοῦλο καταπάτια μὲ ποτίζ'.

Καταπόδ' (κατὰ πόδας), τὸ κατόπιν.

—Μὲ πῆρε καταπόδ' ἢ μὲ πῆρε τὸ κατόπ'. —Γοῦλο καταπόδ' μου ἔρκεται.

Καταποδνός ὁ ἐπόμενος.

—Ὁ καταποδνός μου ἔν.

Κατελῶ (καταλύω) τρώγω κρέας στὴ νηστεία.

—Κατέλαμ' σήμερα.

2) τρώγω πολύ.

—Τὸ κατέλαμ' τὸ γκιουβέτς—τὸ κολοφάγαμε πέρα πέρα. —Μωρὴ τὸ κατέλ' σε τὸ βρώμικο γοῦλο τὸ φαγί.

Κατλαβάκια (τὰ) 1) τοῦμπες. (τ. λ.).

2) προθυμία.

—Κατλαβάκια ἔρριξα. —Ἄ ρίξ' καὶ κατλαβάκια = πρόθυμα, προθυμότητα θὰ δεχτῆ.

Κατέρατα (τὰ) τὰ νερά τῆς βροχῆς ποὺ τρέχουν ἀπὸ τὴ σκέπη.

—Τὰ κατέρατα τὴ σπιτιοῦ μας τάστσαν=πλημύρισαν

Κατηβασία (ἡ) 1) μεγάλο συνάχι.

—Ἐχω κατηβασία. —Πὲ τὴ γκατεβυσιά δὲ μυρίζουμ'.—Κατηβασία μὲ ἦρτε.

2) συμφόρηση, ἀποπληξία.

—Τὸν ἦρτε κατηβασία. —Τὸν βρῆκε κατηβασία.

Κατήχανα (τὰ) τὰ ξύλα ποὺ στηρίζουν τὰ μεγάλα βαρέλια.

Κατούνια (τὰ) ξυλένια παπούτσια, ποὺ τὰ μεταχειρίζονται στὴν πλύση καὶ στὰ νερά μέσα. Στὴν Ἄδρ)πολη τὰ λένε γαλέτσια.

Καταδικιάζω δίνω τὸ ἄδικο σᾶλλον.

—Μὲ κατεδίχασαν, μὰ δὲν ἔν ἔτσ'. —Τὸν κατεδίχασαν.

Κάτανας (ὁ) 1) τὸ μεγάλο κιάφηλὸ ἄλογο. 2) ὁ ἄνθρωπος, ἡ γυναίκα ποὺ ἔχει μεγάλο καὶ μεγαλόπρεπο ἀνάστημα.

—Σὰν κάτανας ἢ Ἐρίφσα. —Μπρὲ στο γκάτανα! Τί κάτανας ἔν αὐτός;

Κατουρλῆς αὐτὸς ποὺ ἔχει πολλὰ κατουρήματα καὶ κατουρεῖ νύχτα στο κρεββάτι του.

—Κατουρλή-μπαμπά!

Κατουρλίδικο τὸ παιδί ποὺ ἔχει τάση νὰ κατουρᾷ τὸ στῶμα του.

Κατρακέφαλα μετὰ τὸ κεφάλι κάτω.

Ἔπεσε κατρακέφαλα. —Κατρακέφαλα κατέβκαμ'.

Κατσιβελος (ὁ) 1) ὁ τσιγγᾶνος. Καὶ τὸ τραγοῦδι λέει:

Κατσιβελλος ψυχομαχεῖ
κ ἢ κατσιβέλλα κλαίγει
ρομπομπό, μωρή, ρομπομπό.

2) τσιγγούνης.

—Αὐτὸς ἔνε ἕνας κατσιβελος πού...—Παλιοκατσιβελλος...=φυλάργουρος.

Κατσιβελιά (ἡ) 1) ζητιανιά. 2) Ἡ τσιγγουνιά.

—Ἡ κατσιβελιά ντης δὲ λέγεται. —Τί κατσιβελιά εἶταν αὐτή...πάλ'.

Κατσούλ' (τὸ) 1) τοῦ πετεινοῦ τὸ λειρί.

—Τὸ κατσούλ' τῆ πετινοῦ.

2) περηφάνεια.

—Ἔπεσε τὸ κατσούλ' ντου=ἡ περηφάνεια του ἔπαθε —ταπεινώθηκε.

Κατσουλώνω πίνω καὶ κάνω κέφι.

—Τὸ κατσούλωσε=ἔκανε τσακιο κέφι=μέθυσε.

Κατσουφιάζω κατεβάζω τὰ μοῦτρα μου.

—Τι κατσουφιάζεις μπρὲ ἔτο';

Κατσούφα (ἡ) ἡ κατήφεια, ὁ ἄνθρωπος ποὺ εἶναι κατηφής.

—Ἄμμα κατσούφα ἄα! —Τέτοια κατσούφα δὲ γείδα, —Τέτοιοι ἄνθρωπο κατσουφιάρ' δὲ ντὸν θέλω.

Κατσουφός (ὁ) κατηφής.

—Τι κατσουφός, λεγώ, ὁ ἄδερφός σου; —Τέτοιος κατσουφός ἔν αὐτός.

Καφκί (τὸ) τὸ φλιτζάνι.

—Δόμ' ἕνα καφκί καβέ, λεγώ. —Τὰ καφκιά μ' πέμκαν δυὸ μονάχα. —Κάνε μ' ἕνα καφκί καβέ, παιδί μ'.

Κασμερεύω πειράζω, κοροϊδεύω.

—Σὲ κασμερεύω, μαρὲ παιδί μ' καὶ σὶ=σὲ πειράζω. —Τὴν κασμέρεψα καὶ πάει... —Τί μὲ κασμερεύεις, λεγῶ, καὶ οὐ=τί μὲ πειραζεις. —Δὲ θέλω νὰ μὲ κασμερεύνα μένα.

Καφέρεγγι (τὸ) λ. τ. χροῶμα καφετί.

—Τὸ ταβάν' τῶβαψαμ καφέρεγγί. —Καφέρεγγίδκο τῶβαψα τὸ πανί μ'.

Καψίδα (ἡ) ἓνα μικρὸ μαμοῦδι σὰν τὸν ψύλλο, ποὺ δαγκάνοντας καίει τὸ πετόι.

—Σὰ τὴν καψίδα ξεματίζ'. —Καψίδα ! (βρισιά).

Καψίδια (τὰ) τὰπομεινάρια τῶν κεριῶν στὴν ἐκκλησία.

Κιαραμόδος (ὁ) ἡ στέγη (καὶ σκεπός).

—'Ο κιαραμόδος μας βούλιαξε. —Τὸ τόπ' μου πὰ στὸν κιαραμόδο πῆγε. —Πὲ τὸν κιαραμόδο μας πῆδηξε.

Κειθώστε πάτε κεῖθε.

—Κειθώσε πὲ κεῖ νά. Σὰ; θάκοῦμ' ντιρ ντιρ ντιρ=σὰς θάκοῦμε νὰ φλυαρήτε.

Κειμιά ἓνα προῖγμα πολυφύλαχτο.

—Τὸ τυρί σὰ κειμιά πιά τῶχ'ς. —Κειμιά πιά !=σπάνιο προῖμα! (Φιλήντας ἀπὸ τὸ ἀραβικὸ κημιά=χημεία).

Κεῖται μόνο στὸ γ' πρὸς. γιὰ τὸν ἄρρωστο.

—Τί κάν', λεγῶ, ὁ Νικολάκ'ς; —Κεῖται=εἶναι στὸ κρεβάτι ἄρρωστος. —'Ο Νικολάκ'ς μου κεῖται=εἶναι ἄρρωστος. —Κεῖτονται πολὺ γκαϊρό.

Κενώνω ἀδειάζω κάτι.

—Κένωσ' τὸ φαγί, λεγῶ. —'Α τὸ κενώσω.

2) Ἀποκαλύπτω, ὁμολογῶ, ἀνακοινώνω.

—Πῆγε καὶ τὰ κένωσε ὁ ἐρίφς ὅλα=τὰ εἶπε, τὰ μολόγησε. —Μὴ μπᾶς δὰ καὶ καὶ τὰ κενώ'ς σύ... —'Οχ' ! μὴ φοβάσαι.

Κερβάνια (τὰ) ὁμάδες ξενειτεμένοι, ποὺ γύριζαν περῆ στὸν τόπο τους. (ἀραβ. κερβάν).

—Τὰ κερβάνια ἄρκεψαν νᾶρχουνται.

Κερπίτσια (τὰ) ἄψητα τοῦβλα χωματένια λ. τ. κερπίτς=πλίνθος.

Κεσιά (ἡ) ἡ σακκούλα μὲ τὸ πανί, ποὺ ἔβαζαν οἱ παλιοὶ τοὺς παράδες καὶ τὴν κρεμοῦσαν ἀπὸ τὸ λαιμὸ μὲ κορδόνι καὶ τὴν ἔχωναν στὸν κόρφο τους.

—'Η κεσιά μ' δὲ φτάν'. =δὲν ἔχω. —Ρώτσές νε μένα τὴ γκεσιάμ' ;

2) ταμειό.

—Σὰ βαστὰ ἡ κέσια τ' ἄς κάν'. —Στὴ γκεσιά μ' βεζενὲ δὲ θέλω. —Μπόλ' κη κεσιά ! =πλούσιο ταμειό. —'Η κεσιά μ' τὸ ξέρ'.

Κεφάλωσ' (ή) τὰ πολύχρωμα λουριά τοῦ πανιοῦ, ποὺ τὰ σχηματίζουν γύρω στὴ ἄκρη τῶν μαξιλαριῶν καὶ τῶν σεντονιῶν.

—Μεῖς ἕναν καιρὸ στίς πετσέτες τῆς προίκας μας ἔβαζαμ' κεφάλωσες.

Κεντίκλα (ή) ἕνας σιδερένιος πῆχης, ποὺ χρειαζότανε στὸ φάσιμο, γιὰ νὰ βαστᾷ τὸ στιμόνι ἔτσι ποὺ πρέπει. Δίχως αὐτὴ σπάνει τὸ χτένι. Ἡ κεντίκλα, κατὰ τὸ πανί, εἶναι φαρδιὰ καὶ στενὴ.

Κηγκατζῶ κάνω ἕνα προῖμα κατακόκκινο.

—Τὸ φαγὶ κηγκαττσε. (Μ. Φιλίντας κνήκος (ἀρχ.)=κνηκάτος καὶ κατὰ μετάθεση κνηκάτος).

Κηγκᾶτο κατακόκκινο.

—Τὰ γιάνιαμ' ἕνα κηγκᾶτα. —Τί μάγουλα κηγκᾶτα ἔν αὐτά, μωρὴ, πὲ σένα.

Κινιάζω ἀλείφω μὲ κινὰ καὶ κατὰ μετων. ἕναν τὸν περιλούω μὲ βροσίδα.

—Τὸν κινιάσα καὶ γὼ ἕνα κινιάσμά που..—Φύγε πὲ δῶ νά, μὴ σὲ κινιάσω;

—'Α σὲ κινιάσω καὶ σένα, τράβα πὲ δῶ νά.

Κινήθω καὶ κινήθουμ' ξύνω καὶ ξύνουμαι.

—Μὴ κινήθεις, μωρὴ, σὰ ψειροῦ.—Κινήθουμ' γιατί μὲ τρώει.—Νά κινήθουμ' να κινήθουμ πὲ τὴ φαγούρα, πλήγιασα τὸ χέρ' μου.

Κινητικὸ (τὸ) ρετινόλαδο, καθαρτικὸ ἀπὸ τὸ κινῶ.

—Τὸν δῶκαμ' κινητικό.—Νά, πάρ' κινητικό, χωρὶς κινητικό δὲ γίνται.

Κιλίφια (τὰ) λ. Τ.= θῆκες τῶν μαξιλαριῶν ποὺ βάζουν στὸ κρεβάτι ἢ στὰ σέτια.

Κιλιφιιάζω=βάνω κιλίφια.

Κινῶ ἀρχίζω νὰ βράζω.

—Τὸ γάλα μ' κιν'σε=ἄρχισε νὰ βράζει.—Τὸ φαγὶ κίνσε=βράζει.—Κίνσε νέ, λεγῶ, τὸ φαγὶ;—Σὰ γκινήσ' ρίξ καὶ τὸ ρυζ'!

Κινῶ κάμνω ἕνα προῖμα νὰ κινήσει, τὸ λένε καὶ κουνῶ.

—Τὸν κίνσα μὰ δὲ ξύπνησε. Κούνσε τὸ κεφάλ' ντου.

Κιόλα βέβαια. τέλος πάντων, τόσο γρήγορα.

—Ἡρτες κιόλας!—Πότε μόν' κιόλα τῶφαγες;—Θὰ φάγ' κι ὄλας;

Κιουκιουρτιάζω θειαφίζω μὲ τὸ θειάφι τὸ μοῦστο, (λ. Τ. κίουκιούρτ=τὸ θειάφι).

—Κιουκιούρτιασέ τε νε τὸ μοῦστο.—Κόμ' δὲν τὸν κίουκιούρτιασαμ'.—'Α κίουκιουρτιάστε νε; —ἄ κίουκιουρτιάσουμ'.

Κιούτ — **Πάτ** — **Κιούτ**, ὁ ἦχος πού βγαίνει ἀπὸ τὸ χτύπημα 2) εὐτύς.

—Κεῖ πού τὸν φύλαγαμ', νὰ μόν' καὐτὸς κιούτ πέφτ' μπροστά μας=νάτος.

Κιρμπάτς τὸ καμουτσίκι.

—'Α σὲ χτυπήσω πὲ τὸ κιρμπάτς, τραβήχτσε πὲ κεὶ νά. —Θαρρεῖς πὲ τὸ κιρμπάτς μὲ χτύπασα, ἔστ' πονῶ.

Κίτκος σπάνιος, ἀκριβός.

—Κίτκα ἔν τὰ γρόσια. —Κίτκοι ἔν οἱ γαμπροὶ σαῦτὰ τὰ χρόνια. —Τὰ σταφύλια φέτο ἔν κίτκα.

Κιτρινοφυλλιάζω γίνομαι κίτρινος σὰ φύλλο.

—Κιτρινοφύλλιασε, κερί κόπηκε=ἔγινε κίτρινος σὰ φύλλο, σὰν κερί.

(*Ἀκολουθεῖ)

Γ. ΛΑΜΠΟΥΣΙΑΔΟΥ

ΓΛΩΣΣΑΡΙΟ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΕΩΣ

(Συνέχεια ἀπὸ τὸν προηγούμενον τόμον)

B

Βάζου καὶ **βάνου** ἄλλοι τοῦ βάλλω=θέτω, π. χ. Μὴν τοῦ βάις τοῦ πού τήρ' ἱκεῖ=μὴ τὸ θέτεις ἐκεῖ, βάζω στοίχημα=στοιχηματίζω, βάζου γινάτ=ἔχω πείσμα, βάζου τὰ δυνατάμ=καταβάλλω πᾶσαν προσπάθειαν, βάζου μὲ τὸν νοῦμ=στοχάζομαι, συλλογίζομαι, ἀλλὰ καὶ ὑποπεύω. Μὴ βάις μὲ τὸν νοῦς τέτοια πράγματα. Δὲν βάζου χέρ σιαυτὴ τὴν δουλειά=δὲν ἀναμηνύομαι, νὰ βάλλουμι τοῦ πηδγιου τῶνομα= νὰ προσδιορίσωμεν τὴν τιμὴν τοῦ ἐμπορεύματος ἢ τῆς ἀνατεθημένης εἰς τινὰ ἐργασίας, βάζου φωνή=φωναίζω.

Βαλαμιδιά καὶ **βαλανιδιά** τὸ δένδρον καὶ βαλαμιδία καὶ βαλανιδία ὁ καρπὸς τῆς δρυός,

Βαρβάρα (ἦ)=γλύκνισμα κατασκευαζόμενον ἀπαξ τοῦ ἐνιαυτοῦ τῆς 4 Δεκεμβρ. εἰς τιμὴν τῆς ἁγίας Βαρβάρας. Συνίσταται δὲ ἀπὸ ἐκλελεπισμένον σίτον καλῆς ποιότητος, ὃν ἀκολουθῶς βράζουσι μετὰ ζαχαρέως, ἢ μέλιτος ἐν δὲ Σουφλίῳ καὶ μετὰ ταχυνίου, ἐντὸς δὲ ὀίπτωσι σταφίδας,

ξυλοκέρατα, σῦκα, τεμάχια μήλου, κόκκους ὄφιδιου, κάρνα, λεπτοκάρνα κλπ. Ἐκ τοῦ οὗτω δὲ παρασκευασμένου μίγματος πέμπουσιν εἰς πάσας τὰς φιλικὰς καὶ συγγενικὰς οἰκίας ἀνὰ ἓν δοχεῖον, ὅπερ κοσμοῦσι διὰ τετριμμένον καρῖον, κόκκων ὄφιδιου κλπ.

Βασιναῖα (ἦ)—ἡ βάτος καὶ βάτσινα ἢ βατόμουρα ὁ καρπός.

Βατεύου—λέγεται ἐπὶ τῶν ἐπιβητόρων ζώων κατὰ τὴν ἐκπλήρωσιν τοῦ πρὸς διαιώνισιν τοῦ εἴδους φυσικοῦ αὐτῶν προορισμοῦ.

Βαρταλαμῦδ (τὸ)—ἡ ἐντὸς κιβωτίου ἄνω κατὰ τὸ μήκος τῆς στενῆς πλευρῆς κατασκευασμένη θήκη μετ' ἰδιαίτερου πώματος πρὸς ἐναπόθεσιν πολιτῶν ἀντικειμένων.

Βαράκ (τὸ)—λεπτεπίλεπτον φύλλον χρυσοῦ ἢ ἀργύρου (ἀληθινὸ β.) χαλκοῦ ἢ ψευδαργύρου (ψευδὲς β.) δι' οὗ ἐπαλείφουσι ὅσα ἀντικείμενα θέλουσι νὰ κοσμήσωσι. Διὰ τούτου ἐπιχρυσώνουσι τὰ βιβλία, τὰς εἰκόνας καὶ τὰ πλαίσια αὐτῶν, τὸ τέμπλον τῆς ἐκκλ. τὸν θρόνον, τὸν ἄμβωνα κλπ. ὡς καὶ πολλὰ ὀπωρικά, λαμπάδες, ἄνθη κλπ.

Βαμπάκ (τὸ)—ὁ βάμβαξ. β'.) Τὸ ἔχον τὴν ιδιότητα τοῦ βάμβακος. Ἄσπρου ἢ μαλακὸ σὰν βαμβάκ. γ'.) φρ. τῶκουψι βαμπάκ=ὅπερ ἀλλαχοῦ λέγουσι : τῶκουψι λάσπ'=ῶχετο ἀπιών.

Βαρυμένος (ὁ)—πληγωμένος ἢ ἀπαυδημένος κλπ.

Βαρυμέν=ἔγγυος : ἔμεινε βαρυμέν=ἔμεινε ἔγκυος.

Βαρεῖα (ἦ) οὐσιαστ.=ὀγκώδης σφῦρα, δι' ἧς θραύουσι τοὺς λίθους β'.) ὡς ἐπίρ. βαρεῖα βαρεῖα θὰ φθάσομι=ὀλίγον κατ' ὀλίγον, γ'.) ὁ ἄρρωστος εἶνε βαρεῖα=πάσχει βαρέως, δ'.) κάμνει τοῦ βαρυτ, ἢ κάμνει τὰ βαρεῖα τ=κάμνει τὸν ἀκατάδεκτον, εἶνε ἀλαζών, ε'.) βαρεῖα βαρεῖα βουίξ' ἢ γῆ=δυνατά, δυνατά.

Βαρόνουμι καὶ **βαργιέμαι**=αἰσθάνομαι βάρος, ἢ ἐνόηλησιν ἐπ. δὲν ἔχω διάθεσιν καὶ προθυμίαν νὰ πράξω τι π.χ. Δὲν βαρόνεσαι, ἢ δὲν βαργιέσαι! Ἄν δὲν βαργιέσαι ἔλα ὡς στοῦ σπῖτ=ἐὰν δὲν σὲ κάμνη κόπον. Καὶ ἂν δὲν βαργιέσαι λέγε καὶ τὸ πουλὺ τὸ Κυργελέησον τοῦ βαργιέτι κ' ἢ Δισπότς.

Βγάξου καὶ **βγάλλου**=ἐξάγω, ἔβγαλα τοῦ χέριμ=ἐξηρθρώθη ἡ χεῖρ

μου. φρ. βγάλ' τὰ μάτχιας=ἐκτέλεσον τὴν ἐπιθυμίαν σου, βγαλτὰ=ἐξανθήματα.

Βάτα (ἦ)=βάμβαξ συμπεπιεσμένος καὶ πεπλατυσμένος, χρησιμεύων πρὸς πλήρωσιν τῶν ἱματίων ἐσωτερικῶς.

Βάρους (τὸ)=τὸ βάρος, β'.) ἐνόχλησις: νὰ μὴ σοι δίνουμι βάρους=νὰ μὴ σοι παρέχωμεν ἐνόχλησιν.

Βαρὺς (ἦ) θηλ. ἡ βαρειά, τὸ βαρὺ=ὄ ἔχων πολὺ βάρος, βαρὺ πρᾶμα=β':) καλῆς ποιότητος καὶ μεγάλης ἀξίας, βαρὺ κουμάσ=ὑφασμα λαμπρὸν καὶ πολὺτιμον, γ'.) ἐπὶ ἀνθρώπου=σοβαρὸς, ἐμβριθής, κατ' ἀντίθεσιν μὲ τὸν ἀλαφρόν=ἐπιπόλαιον. δ'.) βραδυκίνητος: βαρὺς αἰγιάνς. Τὸ ὄνομα τοῦτο ἐδόθη εἰς τὴν ἐκκλησίαν τοῦ Τιμίου Προδρόμου ἐν Ἀδριανουπόλει ἐκ τῆς γεινιασσεως αὐτῆς πρὸς τὴν μόνην γνωστὴν πύλην τῶν Τειχῶν τῆς πόλεως ἐπὶ τὸ ἀρχαῖον ὄνομα τοῦ βαρέος.

Βέργα (ἦ)=λατ. verga P. καὶ M. 185, ράβδος ἐκ τῶν κλώνων τῶν δένδρων ἔστω κρηνήσια β'.) κυδωνήσια, ἀσκαμνήσια φρ. Ἄν πάρου τὴ βέργα;=ἂν ἀρπάσω τὸ ξύλον;

Βιργί (τὸ)=ἡ στεφάνη τῶν βαρελίων. Τὰ βιργιὰ συνήθως κατασκευάζονται ἐκ ξύλου λεπτοκαρῶς ἢ ἐκ σιδήρου. Ἐνίοτε ὅμως=βέργα ὡς φαίνεται εἰς τοὺς ἐξῆς στίχους:

Ὡ τοῦ μέγα τοῦ καλοῦ
τῆς δασκάλας τὸ βιργί.
ποὺ χτυπάει κὶ ποννεῖ
τοῦ Κουστάκι τοῦ κουλί.

Βήχας (ὀ)=βήξ, β'.) φρ. θὰ σὲ κόψου τοῦ βήχα=θὰ σὲ φέρω εἰς θέσιν νὰ ταπεινωθῆς καὶ νὰ παύσης περιφρονῶν τοὺς ἄλλους.

Βίδους (ὀ)=ἡ προσθήκη καὶ ἐτέρας χρηματικῆς καταβολῆς πρὸς τῆ ὑπαρχούση εἰς τὸ χαρτοπαίγνιον.

Βιντούζα (ἦ)=σικία: τοὺν πῆραν βεντούζις κουφές.

Βιὸς (τὸ)=βίος, περιουσία: ἔχει πολὺ βιό=μεγάλην περιουσίαν: τοῦ βιότ ποιόταν θὰ τ' ἀφήση.

Βότερδα (ἦ)=τὸ γνωστὸν περρωτὸν ἔντομον τὸ καταστρέφον τὰ μάλλινα ὑφάσματα, ὁπότε λέγονται βοτρυνδοφαγωμένα

Βουῖλλα (ἡ) = σφραγίς β'.) σημάδι δι' οἰονδήποτε, στίγμα: αὐτὸ τὸ τουλ-
πὸν ἔχ βουῖλλες, ἡ βλουγιὰ ἔκαμι τοῦ πρόσουπου τ' βουῖλλις βουῖλλις.

Βουλὰ (ἡ) = φορὰ καὶ πλ. βουλές: Ἄς μ' ἄκουϊ μιὰ βουλὰ;

Βουῦκα (ἡ) = βλωμές: δὲν μ' ἄφσι νὰ φάου μιὰ βουῦκα ἦσουχα. Μιτράει
τῆς βουῦκας μου = ἐπὶ τῶν φιλαργύρων κυρίων, οἵτινες δὲν δίδουσιν
ἐπαρκῆ τροφήν εἰς τοὺς ὑπηρετάς των, φρ. Νὰ σταθῆ ἡ βουῦκα στοὺν
λιμός = λέγεται ἐπὶ ἐκείνων οἵτινες τρώγουσι νόστιμόν τι ἐπὶ παρου-
σία ἄλλων, καὶ δὲν δίδουσιν εἰς αὐτοὺς τίποτε. Ἡ μάνα βγάξ τὴν
βουῦκα ἀπ' τοῦ στόμα της καὶ τὴν δίν στοῦ πηδὶ της. Μιὰ βουκαὶ ἀν-
θροπους = μηδαμινός.

Βουρδίλα (ἡ) καὶ **βουρλίδα** κατὰ μετὰθεσιν τῶν ὑγρῶν = πλάκαμος.

Βουτὰν (τὸ) = βότανον, β'.) ἡ πυρίτις.

Βραχιόλ (τὸ) = ψέλλιον: ἔβαλι τὰ βραχιόλια της ἀμανέτ = ἐνεχειρίασε τὰ
ψέλλιά της, β'.) ἐπὶ τοῦ εἰδήμονος τέχνης τινὸς προσοδοφόρου καὶ
ἐπιστήμης: αὐτὸς ἔχ βραχιόλ τοῦ χέρι τ.

Βροῦβα (ἡ) = εἶδος ἀσπαράγγου ὀλιγώτερον νοστήμου.

Βουνὸ (τὸ) = τὸ ὄρος: ἔκουσαν ξύλα ἀπ' τοῦ βουνό, παροιμ. βουνὸ μι
βουνὸ δὲν ἀντιμόνητι = ὅτι οἱ ἀποχωριζόμενοι φίλοι καὶ πάλιν θὰ
συναντηθῶσιν. Αὐτὴ ἡ γυναῖκα εἶνι σὰν βουνὸ = φουντωτὴ, καμαρωτὴ
σὰν τὸ δάσος τοῦ βουνοῦ. Στὸ στήθος μου κάθισε σὰν βουνὸ = με
ἠνώχλησε πολὺ, βουνήσιος ἀνθρώπους = χωριάτης, ἀγροίκος.

Βουβὸς (ὁ) = ἄλαλος, β'.) ἔμεινε βουβὸς ἢ ἔγειν βουβὸς ἢ βουβάθηκε =
ἀπεστομώθη, δὲν εἶχε τί νὰ ἀπαντήσῃ. Βουβάσου = σιώπα, βουβασιὰ
= ἡ κατάστασις τοῦ βουβοῦ.

Βλαστημῶ = βλασφημῶ καὶ **βλαστήματα!** ἀντὶ βλασφήμει τα (περὶ τοῦ
σηματισμοῦ ἴδε λέξιν: αἰδιήμα) = ἡ φράσις λέγεται, ὅταν τις εὐρίσκει-
ται ἐνώπιον ἀπελπιστικῆς καταστάσεως.

Βλαχόσιαρον (τὸ) Ἐν Καβακλῆ οὕτω καλεῖται ὁ ἀραβόσιτος, λέγεται δὲ
καὶ καλαμποῦκι παρ' ἡμῖν, **μισιρ** τουρκιστί.

Βουβὰλ (τὸ) = ὁ βούβαλος. Τὸ νεογνὸν αὐτοῦ καλεῖται μαλάκι, εἰς τὸ
Καβακλῆ λέγονται βάλια, π. χ. — Τζίμου ἔ Τζίμου, τᾶβρις τὰ βάλια:
β') μεγαλόσωμος ὡς φαίνεται εἰς τὸ ἐγκώμιον νύμφης:

*Εἶνι ἄσπρη σὰν τοῦ γάλα
καὶ παχεῖά σὰν τὴν βουβάλα.*

Βρέχου=βρέχω, δροσίζω Ἐβριξι μὴ τὰ καζάνια=ραγδαία βροχή, βρέξω λιγάκι=δροσίσον ὀλίγον. β') Κάθι μέρα δὲν βρέχ=καθ' ἐκάστην δὲν ἔχει τις τὴν τύχην εὐνοϊκὴν, ἵνα κερδίῃ ἐν ἀφθονίᾳ. Γι' αὐτό, ὅταν βρέχ, προεπ κανένας νὰ μαζῶν=δηλ. νὰ ἐπωφελεῖται τῆς περιστάσεως ἐναποτιμιεῶν χρήματα. Ἐφυγι σὰν βρομὲν γάτα=εἰς ἐλεεινὴν κατάστασιν. γ') Τοῦ παιδι τὴν νύχτα βρέχιτι=οὔρει ἐν τῷ στρώματι: εὐφημισμός.

Βράδ=ἐσπέρας. Βράδγισι=ἔγινεν ἐσπέρας, βραδγιάσθηκας=ἔμεινες ἀργά, βραδῦ - βραδῦ=πρὸς τὸ ἐσπέρας.

Γ

Γαργάρα (ἡ) λέξις πεποιημένη. Ὁ γιατρός διώρσι γαργάρα. β') Εἶδος παιγνιδίου, ὅπερ ἀποτελεῖται ἐκ τοῦ ἡμίσεως κελύφους καρύου, κεκαλυμμένου διὰ λεπτοῦ δέρματος, διὰ τοῦ μέσου τοῦ ὁποίου διέρχεται θοῖξ ἐκ τῆς οὐρᾶς τοῦ ἵππου, ἧς τὰ δύο ἄκρα συνδεόμενα περιστρέφονται ὑπὸ τοῦ παιδὸς πέριξ ξυλαρίου ἰδίως ἐκ κλήματος ἀμπέλου. Κατὰ τὴν περιστροφὴν παράγεται ἤχος τις, ἔξ οὗ καὶ τὸ ὄνομα τοῦ ὀργάνου. Βλ. λ. **γαργαλὸν**. Γλωσσάρ. Σαράντα Ἐκκλησιῶν.

Γαργαλίζω καὶ **γαργαλῶ**=ἐρεθίζω: λέγεται καὶ **γκανταλῶ**=μὴν γκανταλᾶς τὸ παιδί. Μὴ γαργαλίζ ὁ λημὸςμ. β') Μὴ γαργαλίζεις τοῦ πηδι =μὴ προκαλῆς ἀδιάπτωτον γέλωτα χαϊδεύων διὰ τῶν ἄκρων τῶν δακτύλων σου τὸ πέλαμα τῶν ποδῶν ἢ τὴν μασχάλην τοῦ παιδός. γ') Μὲ γαργαλίζ=μὲ ἐρεθίζει, προκαλεῖ τὴν ἐπιθυμίαν μου.

Γιακά (ἡ) περιλαίμιον τό τε κινήτων (κολλάρον) καὶ τὸ ἀκίνητον. Ὁ Τερζῆς τὸν γιακά δὲν τὸν πέτυχι. β') φρ. Τίναξα τὸν γιακάμ=λέγεται, ὅταν εὐρίσκεται τις ἐνώπιον ἀπαταιῶνος, ἀναϊδῶς ψευδομένου, ἢ ἐνώπιον διεστραμμένου ἀνθρώπου (σημειωτέον, ὅτι ὁ τὴν φράσιν λέγων ἐκτελεῖ καὶ τὸ πρᾶγμα). Δὲν εἶσι τῆς γούνας μου γιακάς=τόσον πολὺ δηλ. σχετικὸς, ὥστε νὰ ἔχης τὴν ἀπαίτησιν νὰ σοὶ κάμω τὴν ἣν περ ζητεῖς χάριν.

Γυαλί=ὁ καθρέπτης καὶ **Γυαλίζουμι**=κατοπτρίζομαι, αὐτὴ ἢ κυρτὰ γυαλίς=εἶνε ὥραία. Γυαλιὰ καρφιὰ τάκαμι=τὰ κατέστρεψε.

Γανιάζω—δυσανασχετῶ. Μὴ γάνιασε—μὲ ἐστενοχώρησε, μὴ γανιάεις—μὴ δυσανασχετῆς.

Γέρομον (τὸ) ἔρομον (κατ' ἐπέκτασιν τοῦ γ) συχνὴ καὶ σήμερον ἢ χοῆσις τῆς λέξεως ἐν Καβακλῇ ἐν τῇ σημασίᾳ—δυστυχῆς, ἀπροστάτευτος, ἀξιολύπητος, φρ. τοῦ γέρμου καὶ σκοτεινὸ—τὸ δυστυχὲς πλάσμα. Εἰς τοὺς ἐξῆς στίχους ὁ νέος παρακαλεῖ τὴν ἐρωμένην του νὰ ἔλθῃ πρὸς αὐτόν· ἐκείνη δὲ λέγει, ὅτι εἶνε ἀδύνατον διότι : *παράκια τηγανίζου μὲς στοῦ μαγειρείου*· ἐκεῖνος δ' ἀπαντᾷ : *ἄφησέ τα τὰ γέρομα κ' ἔλα νὰ σὶ δριῶ—τὰ ἄθλια, τὰ κατηραμένα.* παροιμ. Πουλυτιχνίτης καὶ γερομουσίτης : ἐπὶ ἀνθρώπου πολλὰ μετεροχομένου ἐπιτηδεύματα καὶ εἰς οὐδὲν εὐδοκιμοῦντος.

Γνέφω—κάμνω σχήματα ἀντὶ νὰ ὀμιλήσω. Γνεψίματα—τὰ σχήματα.

Γενήματα (τὰ) τὰ σιτηρά.

Γεράνιου (τὸ)—τὸ κυανοῦν χοῶμα ἐν Ὁρτάκιοι.

Γκραβάν (τὸ)—τὸ ἄνθος ἢ πασχαλειά. Γραβανιά, ὁ θάμνος.

Γειά (ἡ)—ἡ ὑγεία. Γειά καὶ χαρά. Μὲ τῆς ὑγείας σου ἢ μὴ τσ' ὑγαῖς, φράσεις λεγόμεναι εἰς τὸν ἐπιστρέφοντα τὸ ὕπερ ἔπιε ποτήριον οἴνου κλπ. εἰς ὑγείαν μας.

Γάλα (τὸ)—τὸ γάλα. β') Ὅ,τι πολύτιμον καὶ δυσεύρητον : μέσα σὶαυτὸ τοῦ σπὶτ βρῖσκιτι κὶ τοῦ πουλιοῦ τὸ γάλα (οἱ ἀρχαῖοι ἔλεγον ὀρνίθων γάλα). γ') Ὅς ὄρος συγκρίσεως ἐπὶ λευκότητος : ἡ νύφη μας εἶνε ἄσπρη σὰν τοῦ γάλα, ἢ ἐπὶ ἠδύτητος : τὰ κουκιά εἶταν σὰν τοῦ γάλα.

Γινάτ—πεῖσμα. (λ. τ).

Γιουρτῆ (ἡ) ἐορτῆ (κατ' ἐπέκτασιν τοῦ γ) καὶ ρῆμα **Γιουρτάζω**—ἐορτάζω. Σήμερα εἶνε ἡ γιουρτῆ τοῦ μπαμπάμ. β') φρ. Ἰγὼ δὲν γιουρτάζου ἢ μὴ θαρρεῖς πὺν θὰ σοὶ γιουρτάσου—μὴ νομίσης ὅτι θὰ σοὶ φερθῶ ἐπεικῶς, ἀλλὰ τοῦναντίον θὰ σὲ τιμωρήσω.

Γλυτῆρι (τὸ)—ἀλλαγοῦ, τὸ λιγάδι. Εἶνε ἐργαλεῖον ἀπαραίτητον τῆς οἰκοδεσποίνης· συνίσταται δὲ ἐκ ξύλου 0,70 τοῦ μέτρου, οὗ τὸ μὲν ἐν ἄκρον εἶνε δίκρανον, ὡς τὸ κεφαλαῖον Υ, τὸ δὲ ἕτερον ἔχει ὀπὴν, εἰς ἣν τοποθετῶσιν ἐν ξυλάριον. Εἰς τὸ ἐργαλεῖον τοῦτο συλλέγουσι τὸ ἐν τοῖς ἀτράκτοις νῆμα, ἀκολούθως μετρῶσαι τὰς κλωστὰς σχηματίζουσι

δεσμίδας μικροτέρας καλουμένας *πάσματα*. Ἐπειτα ἀφαιροῦσι τὸ πρόσθετον ξυλάριον διὰ τῆς *ἀνέμης* ἕκαστον πάσμα περιτυλίσσουν εἰς τοὺς καλάμους εἶτα διάζονται καὶ ἀκολούθως ὑφαίνουσι.

Γυργυλιάνους καὶ **Γυργυλιάγκους** (δ) = ὁ γαργαρεών.

Γλυτόνου = μεταβ. ἐλευθερώνω. Τοῦ γλύτουςαν ἀπ' τοῦ λύκου τὸ στόμα. β') ἀμετβλ. Γλύτουςα = ἠλευθερώθην, ἀπηλλάγην τοῦ ἐπαπειλήσαντός με κινδύνου. Γλυτομὸ δὲν ἔχ = ἐλπίς σωτηρίας δὲν ὑπάρχει. Γλύτουσι = ἀπέθανε ἢ ἠσύχασεν ἀπὸ τὰ βάσανα, καὶ πιθαμὸς καὶ γλυτομὸς.

Γυναίκιου = γυναικειῶν. Στὸ γυναίκο = εἰς τὴν γυναικωνίτιδα τῆς ἐκκλησίας.

Γείτουνας = γείτων, γειτώνσα = ἡ γείτων, γειτουριά, γειτουνεύει.

Γραμμένου (τὸ) = τὸ πεπρωμένον.

Γρουνίζου = ἀντὶ γνωρίζω κατὰ μεταβολὴν τῶν ὑγρῶν.

Γλάστρα (ἡ) = ἡ γάστρα. φρ. *Γιὰ τῆς γαρουφαλιᾶς τὸν καῦμὸ πίν' ἡ γλάστρα τοῦ νερό.*

Ὅταν ὑφιστάμεθα ἐνόχλησιν τινα χάριν προσώπου τινός, ὅπερ θέλομεν νὰ ὑποχρεώσωμεν.

Γλέπου = ἀντὶ βλέπω κατὰ μεταβολὴν τοῦ β εἰς γ ὡς καὶ εἰς τὴν λέξιν καλιγόνου ἀντὶ καλιβόνο.

Γλίντζα (ἡ) = ὁ ἰξὺς, γλοῖος.

Γλίντζας (δ) = ἀνδρωπος ὀχληρός, κολλῶν ὡς ἡ γλίντζα, ἀφ' οὗ δυσκόλως δύναται τις ν' ἀπαλλαγῇ.

Γουρνιθ (τὸ) = ὄρνις (κατ' ἐπέκτασιν τοῦ γ) φρ. σαυτὸ τοῦ σπὶτ δὲν λαλάει πιτεινός, λαλάει γουρνίθα = ὅταν γυναικοκρατεῖται.

Γοῦρνα (ἡ) = λίθινον καὶ κυρίως μαρμάρινον δοχεῖον, χρησιμεῦον ἵνα ἀναμυγνῆ τις ἐν αὐτῷ τὸ θερμὸν μετὰ τοῦ ψυχροῦ ὕδατος, ὅταν θέλῃ νὰ λουσθῇ, τουρκ. γαλάκι.

Γουργόν (τὸ) = ἡ Ἰνδικὴ ὄρνις, ἀλλαχοῦ λέγεται *δγκάος*, ντίντγιους, μίσιρους, κοῦρκος, βίβους.

Γοῦνα (ἡ) μηλωτὴ καὶ **Γούναρης** = ὁ πωλῶν ἢ ράπτων γούνας. φρ. Φάει

γούναμ παλιάφ=δταν τιμῶσί τινα ἀποβλέποντες εἰς τὴν περιβολὴν καὶ οὐχὶ εἰς τὴν πραγματικὴν του ἀξίαν. Δὲν εἶσι τῆς γούνας μου μανίκ= δὲν ἀπολαμβάνεις τῆς ἰδιαιτέρας μου εὐνοίας, ὥστε νὰ ἔχῃς ἀπαιτήσεις.

Γουνιά (ἡ)=α') ἡ καπνοδόχη, β') ἡ ἐστία, τὸ οὐτζιάκι.

Γράφου=γράφω. β') σὶ γράφου στὰ παλιάμ τὰ παπούτσια=δὲν σὲ λογαριάζω διὰ τίποτε. φρ. Τὸ γραμμένον ἄγραφου δὲν γίνιτι=τὸ περωμένον ἀποφυγεῖν ἀδύνατον κλπ.

Γραφή=ἐπιστολὴ Πιάνουν καὶ γράφουν μιὰ γραφή κλπ.

Γραμματικὸς (ὁ)=ὁ γραμματεὺς. β') Ἐν γένει ἄνθρωπος τῶν γραμμάτων, δηλ. γινώσκων νὰ ἀναγινώσκῃ καὶ γράφῃ, διδάσκαλος, ψάλτης καὶ τουρκιστὶ γραμματικ. Ἀπ' τοὺς γραμματισμένους θὰ χαλάσ' ὁ κόσμος. Τοῦτο ἔλεγον οἱ πατέρες ἡμῶν βλέποντες τοὺς ἐκ τῆς ἔσπερίας Εὐρώπης ἐπανακάμπτοντας νὰ ἐλευθεριάξωσι καὶ μὴ τηρῶσι μετ' ἀκριβείας τὰς διατάξεις τῆς θρησκείας καὶ ἰδίᾳ τὴν νηστείαν.

Γύσμπα (ἡ)=νομίζω ὅτι εἶναι ἐκ τῶν ἐλαχίστων σλανϊκῶν λέξεων αἵτινες παρεισέφρυσαν εἰς τὴν διάλεκτον ἡμῶν=ὑπόγειον οἶκημα καὶ κατάστημα, εἰς ὃ εἰργάζοντο συνήθως οἱ ἐμβαλωματάδες. Ἦτο συντεχνία ἀξιόλογος ἐνταῦθα.

Γυννί (τὸ)=τό ὕννιον (κατ' ἐπέκτασιν τοῦ γ).

Γλῶσσα (ἡ)=τὸ γνωστὸν μέλος τοῦ σώματος. φρ. Νὰ φῆς τὴν γλῶσσασ=παῦσον βλάβημα φθεγγόμενος. Ἔχει γλῶσσα σὰν παπούτζ=ἐπὶ φλυάρου. Τί γλῶσσα εἶν αὐτή;=τί φλυαρία ἢ τί καταφρονητικοὶ λόγοι; Μᾶς ἄπλουσι μιὰ γλῶσσα=δηλ. μᾶς εἶπε τὰ ἔξ ἀμάξης. Ἡ γλῶσσα κόκκαλα δὲν ἔχ, κόκκαλα σπάει=ἐπὶ τῶν ὅτι κεν ἔς ἀκερίμαν γλῶτταν ἔλθῃ λαλούντων. Γλωσσοῦ=φλύαρος.

Γλυκὸ (τὸ) οὐσιατ.=τὸ ὑπὸ τῶν κυριῶν παρασκευαζόμενον γλύκυσμα, ὅπερ προσφέρουσι τοῖς ἐπισκέπταις. Γλυκὸ μὲ τριαντάφυλλου, λιμόν, κυδόν, βύσινου, καρυδάκια, κίτρου, πουρτουκάλ, φραγκουστάφυλου, κράνου, μαστίχα κλπ. β') φρ. Στοῦ γλυκὸ ἄφσι το=δηλ. ἀρκεῖ τόσον, μὴ τὸ ἐρεθίζετε πλειότερον, πάρτουν μὲ τὸ γλυκὸ=μὲ τὸν καλὸν τρόπον.

Γερός=ὕγις, εὖρωστος, ρωμαλέος, καὶ ἐπὶ πραγμάτων=βασταχτερός, κράτα γερά=δυνατά, τὸν ἔδειρι στὰ γερά -ὑπερέτρωσ, καὶ ἔφαγα στὰ γερά.

Γλυτώνω—α') ἀμετάβ.—σώζομαι. π. χ. Δόξα σοι ὁ Θεὸς γλύτουςα, β') μεταβ. σώζω, πάντε νὰ τοῦ γλυτώσι τοῦ παιδί.

Γλύτουμα καὶ **Γλυτουμός**—σωτηρία, φρ. πιθαμός καὶ γλυτουμός.

Γκαλέτσια (τὰ)—ξύλοπάπουτσα, τὰ ἐν τῷ λουτρῷ φορούμενα ἦσαν ὑψηλά· καὶ κεντημένα, λέγονται καὶ **τσόκαρα**.

Γκουστερίτσα (ἡ)—σαύρα, γαλεώτης.

Γκρίνια—τὰ αἰώνια καὶ ἀτελείωτα παράπονα τῆς πενθερᾶς κατὰ τῆς νόμφης, ἢ φτώχεια φέρει γκρίνια, καὶ ρῆμα

Γκρινιάζου—ἔχω γκρίνια, μεμψιμοιρῶ, αἰωνίως παραπονοῦμαι.

Γκογκόφγια (τὰ) ἐκ τοῦ τουρκ.—οἱ ὄρχεις.

Γκερτάν (τὸ)—ἡ δέρις, β') τὸ περιδέρονον λ. τουρκική.

Γκλαβανῆ (ἡ) καταπακτή.

Δ

Δαμάλ (τὸ)—ἡ δάμαλις.

Δαδι (τὸ)—ἡ δὰς καὶ Δαδιά χωρίον παρὰ τὸ Σουφλί.

Δάφνη (ἡ)—δάφνη καὶ κύριον ὄνομα Δάφνη καὶ Δαφίνα τοποθεσία τις ἐν τῇ περιοχῇ τῶν ἀμπελώνων Ἰλδριμίου.

Δρόμος (ὁ)—ἡ ὁδός, ἡ δουλειὰ μπῆκε στὸν δρόμου—διευθετήθη, πῆρε καλὸν δρόμον ἢ κακόν.

Δαγκάνου—δάκνου, β') ὁμιλῶ δηκτικῶς, Αὐτὸς δὲν χουρατεύει δαγκάν, ἢ εἶναι **δαγκανιάρης**—ὁμιλεῖ δηκτικῶς, **δάγκαμα**—τὸ ἀποτέλεσμα καὶ ἡ προῆξις **δαγκομασιά**.

Δγιαζουμι—βιάζομαι (κατὰ μεταβολὴν τοῦ β εἰς δ καὶ εἰς τὰς λέξεις δγιουλί ἀντὶ βγιουλί, δικέντρα ἀντὶ βούκεντρον, αἰδῆμα ἀντὶ ἄγιον βῆμα). Μὴ **δγιαζισι**—μὴ βιάσασαι. β') Ἐν τῇ οἰκιακῇ ἐπεξεργασίᾳ τῶν νημάτων **δγιαζουμι**—εἶνε ἰδιαιτέρα ἐργασία, καθ' ἣν ἀφοῦ τὸ νῆμα περιτυλίξωμεν εἰς τοὺς καλάμους (τὸ καλάμισωμεν), ἔπειτα λαμβάνομεν τὰς ἄκρας ὄλων τῶν ἐν τοῖς καλάμοις νημάτων καὶ ἠνωμένας τὰς

περιτυλίσσομεν εἰς τινα ἐξέχοντα ξυλάρια ἐπὶ τούτῳ τιθέμενα καὶ οὕτω σχηματίζομεν τὸν στήμονα, ἡ ἐργασία αὕτη λέγεται δριάσιμον.

Δριάστρα (ἡ)=πλαίσιον ἐπίμηκες ἐν ᾧ τοποθετοῦντες τὰ πλήρη νήματος καλάμια, σχηματίζομεν τὸν στήμονα.

Δριαγέρονου=περιφέρομαι. Σήμερον ὅλ τὴν ἡμέραν δριαγίρονα.

Δριάργυρους=ὁ ὑδράργυρος. Σὰν δριάργυρους φεύγ=ἐπὶ τῶν διαφευγόντων τὰς στηνομένας παγίδας.

Δριαλέξου=ἐκλέγω. Ὅποιους δριαλέξ πέραν τὰποδριαλίδγια.

Δριαλυστήρα (ἡ)=ἴδε τὴν λέξιν **τσατσάρα**.

Δίμιτα (τὰ)=τὰ ὑφάσματα μὲ δύο μίτους κλωστὰς πανιά.

Δκέλλ'=δίκελλα.

Δκέντρα=βούκεντρον (περὶ τῆς μεταβολῆς ἴδε τὴν λέξιν δριάζουμι).

Διμουκατίνια=ἐν Σαράντα Ἐκκλησίαις τὰ ὑφάσματα τὰ ἔχοντα καλὴν ὄψιν καὶ κακίην.

Διαμαντ=ἀδάμας καὶ διαμαντόπετρα, ἐνῶ διαμαντικό=τὸ δι' ἀδαμάντων ἐστολισμένον κόσμημα, πηδὶ διαμαντ=ἔξοχον.

Δεῖξα (ἡ)=ὄργανον συνιστάμενον ἐκ μακρῶν καὶ λεπτῶν ξύλων, ὅπερ τίθεται ἐπὶ τῆς στέγης ἐν σχήματι Π, ἐπ' αὐτοῦ δὲ κάθηνται αἱ οἰκόσιτοι ἢ περιστεραί.

Δραγάτς=ὁ ἐργάτης, ἀγραφύλακας.

Διάφουρους=τόκος, κέρδος, ὠφέλεια. Τὰ γρόσια τᾶδουσι στοῦ διάφουρου=μὲ τόκον. Τί διάφουρον ἔχει ἀπ' αὐτῆ τῆ δουλειά;=τί ὄφελος.

Διμότειχον=ἀντὶ Διδυμότειχον.

Δάσκαλος=ὁ διδάσκαλος, πληθ. οἱ δασκάλ καὶ ὑποκοριστ. δασκαλάκ. Ἐν Περιστερᾷ τῇ παρὰ τὸ Στενήμαχον λέγεται δάσκλη, θηλ. δασκάλα καὶ ὑποκορ. δασκαλούδα. β') Ὁ ἱερεὺς καὶ ὁ ψάλτης, ὁ Πατριάρχης Διονύσιος ὁ Ε' τὸν πρωτοψάλτην τῆς μητροπόλεως ἐκάλει δάσκαλον. Διδάσκαλε ποὺ δίδασκες καὶ νόμον δὲν κρατοῦσες=ἐπὶ τῶν Φαρισαϊκῶν

πολιτικὴν μετεροχομένων. Ὁ τύπος οὗτος δὲν μοὶ φαίνεται λαϊκός, ἀλλὰ μάλλον τῶν λογίων, τὸ μὲν διότι ἔχει τὸν ἀναδιπλασιασμόν καὶ κανονικὸν μέτρον, τὸ δὲ καὶ διότι δὲν μεταβάλλονται οἱ φθόγγοι ε καὶ ο εἰς ι καὶ ου. γ') Σχολαστικός, στενοκέφαλος, ἄνθρωπος περιορισμένου πνεύματος, εἶναι πούλῃ δάσκαλος=περιορισμένος, σχολαστικός.

Δασκαλεύου=δίδω ὁδηγίας περὶ τοῦ τρόπου καθ' ὃν δεόν νὰ πολιτευθῆ τις πρὸς αἰσίαν διεκπεραιώσιν ὑποθέσεώς τους. Αὐτὸς εἶναι δασκαλευμένος (ἢ διαβασμένος)=ἔλαβεν ὁδηγίας παρ' ἐπιτηδείου ἀνδρός, ὥστε δὲν εἶνε εὐκόλον νὰ ἀπατηθῆ. Ἄπ' ταῦτι κὶ στοὺν δάσκαλου' ἐπὶ τῶν ταχέως πρακτέων=ἄμ' ἔπος ἄμ' ἔργον.

Διωμαί (τὸ) εἷς τινα χωρία—ἀσκός ἐκ δέρματος, τουλοῦμι.

Δουράκινο (τὸ)=ἀντὶ ροδάκινον κατ' ἐναλλαγὴν τῶν συμφώνων, ἡμεῖς τουρκιστὶ **Σέφτιλον**.

Δόλιους (ὁ)=δυστυχής, ἄξιος οἴκου.

Δούλους καὶ θηλ. ἡ δούλα=ὑπηρέτης. β') σκλάβος σπανίως.

Δουλεύου=εἶμαι δοῦλος. β') Ἔργάζομαι καὶ ἀφηρημένον **δουλειά**=ἐργασία. γ') Ἔργασία ἀπαιτοῦσα ἔκτακτον ἰκανότητα καλλιτεχνική. Κύνταξι αὐτὸν τὸν ἄγγουνα τί δουλειά ἔχ=εἶνε δηλ. καλλιτεχνικῶς ἐξηργασμένος. Αὐτὴν τὴν δουλειά ὁ πᾶσα ἕνας δὲν μπουρεῖ νὰ τὴν κάν, δὲν εἶναι δικήσ' δουλειά=δὲν ἀφορᾷ σέ.

Δρόπικας (ὁ)=ὁ ἕδρωσ.

Δράμ (τὸ) καὶ πληθ. **δράμια**=τὸ $\frac{1}{400}$ τῆς ὀκάς. β') Βγάζει τὰ λόγια ἀπ' τοὺν στόμα τ μὶ τοῦ δράμ=δηλ. ὁμιλεῖ μετὰ πολλῆς περισκέψεως.

Δράκου (ὁ)=ὁ φανταστικὸς πτερωτὸς ὄφις, οἷος ζωγραφίζεται εἰς τὴν εἰκόνα τοῦ ἁγίου Γεωργίου.

Διαφιντεύου=ὑπερασπίζομαι.

Διαβάζου=ἀναγνώσκω. β') Νουθετῶ, συμβουλεύω. Τοὺν διάβασα καὶ πᾶνι νὰ διαβαστῆς, ἢ πάνε νὰ σέ διαβάσ ὁ παπᾶς καὶ διαβασμένο ἄνθρωπος καὶ διαβαζούμενος=πεπαιδευμένος, σοφός.

Διπλώνω=πτύσσω, τρίδιπλη καὶ τετράδιπλη=τριπλοῦς καὶ τετραπλοῦ

Διρδιρίζω=φλυαροῶ. λ. πεποιημένη δίρ, δίρ, δίρ.

Διάβουλος—ὁ διάβολος. β') Ἐξυπνος, τετραπέρατος, οὔτω καὶ εἰς τὴν σύνθεσιν διαβολάνθρωπος, διαβολόπαιδο, πάντοτε τοῦ κακοῦ ὄμως, ἀνεμομαζώματα, διαβολοσκοπίσματα.

Δόντι καὶ πληθ. δόντια (τά)—ὁ ὀδούς—οἱ ὀδόντες. Ἐχ δόντια (καὶ ἐπομένως δαγκάν) ἐπὶ ἀνθρώπων δεινῶς τὸ λέγειν. Θὰ σὲ βγάλλου τὰ δόντια ε—θὰ σὲ τιμωρήσω αὐστηρῶς διὰ τὴν ἀνθάδη γλῶσσάν σου. Τὸν ἔδειξε τὰ δόντια τ'—ἔδειξε δηλ. ὅτι καὶ αὐτὸς ἔχει δύναμιν καὶ ἰκανότητα εἰς τὸ νὰ πλήξη. β') Λέγονται καὶ τῆς κλειδὸς αἱ προσεσοχαὶ ἢ καὶ τοῦ ὀδοντωτοῦ τροχοῦ. γ') Τῆς κτενὸς τόσον τῆς συνήθους πρὸς κτενισμόν, ὅσον καὶ τῆς τοῦ ἀργαλιοῦ αἱ λεπίδες, φρ. μιὰ στοῦ δόντ, δηλ. ἀπὸ κάθε δόντ περνῶ μιὰ κλωστή, μεταφρ. ἐπὶ τῶν ἐν ἀραιῷ καταστάσει εὐρισκομένων, π. χ. αὐτουνοῦ τὰ γένια εἶνι μιὰ στοῦ δόντ δηλ. ἀραιά.

Διαφεντεύω—ὑπερασπίζομαι.

Δῶθι κεῖθι—ἔδῳ καὶ κεῖ.

D

Δαῆς—θεῖος β') γενναῖος, παλλικάρι' μὴ μᾶς κάμης τὸν Δαῆ—Τὸ παλλικάρι' θὰ βρῆς τὸν δαῆς—δηλ. τὸν ἀντίπαλόν σου, ὅστις θὰ σὲ διορθώσῃ. Τὸ θηλ. Ἄμνια—θειά.

Δουκάνα (ῆ)—Τὸ γνωστὸν ξύλινον ὄργανον, δι' οὗ ἀλωνίζονται τὰ σιτηρά.

Δαμτζιάνα (ῆ)—δάλινον δοχεῖον μεγάλης χωρητικότητος, περιβεβλημένον συνήθως διὰ καλύματος ἐκ λεπτιῶν πεπλεγμένων ῥάβδων.

Δαρδάνα (ῆ)—εἶδος πλοίου. β'.) Ἐπὶ γυναικὸς μεγαλοπρεποῦς, ἥτις ἐμφανίζεται, ὅπως τὸ ἐν λόγῳ πλοῖον εἰς τὸν λιμένα πλησίον.

Δαρδανίζω—κλωνίζω ἄνω κάτω. Ταράττω.

Δουλάπ (τὸ)—α'.) Τὸ ἐρμάριον, ὅπερ ὑπῆρχεν ἐντὸς ἐκάστου σχεδὸν δωματίου, ἔχον δύο ἢ τρία χωρίσματα καὶ ἐν κάλυμμα, εἶχε δὲ συνήθως καὶ κλειθρον. β'.) Δόλος, ἀπάτη. Τέτοια δουλάπια σὲ μένα δὲ περνοῦν. 3) πλατύστομον φρέαρ, ἀπὸ τοῦ ὀποίου ἀντλοῦντες ὕδωρ διὰ μηχανήματος ποτίζουσι τοὺς λαχανοκήπους. Ἡ λέξις Τουρκικῆ.

Δούπλα (ῆ) νόμισμα χρυσοῦν Ἀυστριακόν.

Δουρβανίζω=θέτω τὸ γάλα ἐντὸς ἰδιαιτέρου στενοῦ καὶ μικροῦ δοχείου; οὗ ὁ λαίμωρος εἶνε στενότερος, κτυπῶ αὐτὸ δι' ἔμβολου καὶ οὕτω μεταποιῶ αὐτὸ εἰς βούτυρον.

Δξέπ (ἡ) λ. Τουρκικὴ α'.) Τὰ ἰδιαιτέρα θηλάκια τῶν ἐνδυμάτων, ἐν οἷς θέτομεν μικρὰ πράγματα, οἷον μανδήλιον, ὥρολόγιον, χαρτοφυλάκιον, κλπ. β',) Τέτοιους ἐγὼ βγάζω πολλοὺς ἀπ' τὴν τζέπη μ=δὲν ἀναγνωρίζω δηλ. εἰς αὐτοὺς καμμίαν ἰκανότητα καὶ ἀξίαν.

Δζίτζικας=ὁ Τέτιξ.

Δζίντζιφα (τά) =ὁ καρπὸς καὶ τζιντζιφιὰ τὸ δένδρον.

Δζιὰ ἐπιφώνημα ἀνήκον εἰς τὴν γλῶσσαν τῶν νηπίων.

Δαβουὺλ (τὸ) =τύμπανον.

E

Τὸ **E** μόνον τονισμένον ἀπαντᾷ, ἄτονον δὲ τρέπεται εἰς **ι**, π. χ. ἔλιγι ἔγραφι· σπανίως δὲ φυλάττεται καὶ ἰδίᾳ α'.) εἰς τὴν λέξιν Θεὸς π. χ. ἀπ' τοῦν Θεὸ νὰ τοῦ βρῆς.

Ἔρχουμι (=ἔρχομαι) ἔρισι, ἔριτι, ἔρουμιστι, ἔριστι, ἔρουντι. Παρατ. ἔρ(χ)ουμαν. ἔρ(χ)ουσαν, ἔρουνται, ἔρουμασταν ἔρχουσαν, ἔρονται. φρ. δὲν μοι ἔρχιτι καλά=δὲν μοι φαίνεται καλά.

Ἔχτρα=ἔχθρα, τροπῆ τοῦ δασέος εἰς ψιλόν, ὡς καὶ εἰς πλείστας λέξεις, οὐχτὸς ἀντι ἔχθρός: βλαστήματα ἀντι=βλασφήματα καὶ βλαστημῶ ἀντι βλασφημῶ, φτιάνω, ἀφθαστους, φτηνὸς ἀντι εὐθηνός.

Ἔβιβα=εὐοὶ εὐαί.

Ἔννοια σου=μὴ σὲ μέλει β'.) καὶ ἀπειλητικῶς. Ἔννοισ'ὰ σοὶ δείξω γώ.

Ἔννοια=φροντίς, Ἔχ' τὴν ἔννοιαμ=μεριμνᾷ ὑπὲρ ἐμοῦ. Θὰ τοῦν φᾶν τοῦ κόσμου οἱ ἔννις.

Ἔνας—μιά, ἔνα—εἷς μία, ἐν καὶ ἀντι τοῦ ἀορίστου τις τ. φρ. ἦταν ἐκεῖ ἕνας κένας: δηλ. ἐπίλεκτος κόσμος.

Ἔξαφνα=αἴφνης, ἀλλὰ ξαφνικό.

Ἔξυπνος=ὁ εὐφυνὴς ἀλλὰ ξυπνῶ.

Ἔτο κ' ἔτο δηλ. μετρίως β') ἔτο κ' ἔτο θὰ ἔρτης πάρι μαζίς κί τοῦ πηδί. —Πῶς τὰ πᾶτι;—Ἔτο κ' ἔτο.

Ἔργον εἰς τὸν πληθ. ἐν τῇ φράσει, παντοῦ φθάνουν τὰ ἔργατατ.

Ἐἶα ἀντι ὑγεία—ὡς ἔ τι νὰ γέν' εἶα, κιᾶς εἶνι εἶα.

Ἐρωτας==ἔρωσ, β') διάπυρος ζῆλος. Ἐχει ἔρωτα σαυτήν τὴν δουλειά.

Ἐικόνα=καὶ εἰκονοστάσιον.

Ἐίκους=τὸ

Ἐνορίτς=ὁ ἐνορίτης.

Ἐξ προφέρεται δασέως ὡς ἕκς=6.

Ἐχτρα=ἔχθρα, μῖσος· ἀλλὰ οὐχτρός ὁ ἐχθρός.

Z

Ζαβός (ὁ) καὶ στραβός=τυφλός καὶ ζαβομάρα=τύφλα.

Ζαβιάρης (ὁ)=δόλιος, στρεψόδικος καὶ ζαβιά=δολιότης π. χ. σὺ παίξεις μὲ ζαβγές.

Ζαρόνου=πτύσσω=περιμαζεύομαι ἐκ φόβου: Ζάρουσι σὰν τὴν βρεμέν τῇ γάτα. β') ἀδιαθετῶ: Τοῦ πηδί θαρρεῖς ζάρουσι=ἀδιαθέτησε δηλ.

Ζαρουματιὰ καὶ πληθ. ζαρουματχές καὶ ζαρουματάδες=αἱ ἑντίδες.

Ζαφείρ (τὸ)=ὁ σάπφειρος ἔξ οὗ παράγεται· ὑπάρχει καὶ κύριον ὄνομα Ζαφείρης, Ζαφειράκης καὶ θηλ. Ζαφειρίτσα.

Τζαχείλας=(ὁ) καταβιβάζων τὰ χεῖλη του, σκυθρωπός. Τὶ τζαχείλα εἶν' αὐτῇ=Τὶ μούτρα κατεβασμένα.

Ζέστα (ἡ)=θερμότης β') ὁ λουτρός; Σήμερα πήγαμι στὴν ζέστα δηλ. εἰς τὸν λουτρόν.

Ζέsch=ζέσις, ζῆλος, διακαῆς ἐπιθυμία: Ἐχ' ζέsch γιὰ γράμματα=πολὸν ζῆλον.

Ζερβός = ἄριστερός καὶ β΄.) ἐπαριστερόχειρ.

Ζαρκάδ (τὸ) = δορκάς.

Ζημιὰ (ἡ) = ζημία β΄) τὰ βόδια ἔκαμαν ζημιὰ δηλ. ἐβόσκησαν καὶ κατεπάτησαν ξένους ἀγρούς.

Ζιάμπα (ἡ) = ὁ βάτραχος ἐν τισὶ χωρίοις.

Ζάφτρια τὰ ὑποκνάθια — μὲ αὐτὰ ἔπαιζον καὶ ἐν παιγνίδι.

Ζακόν (τὸ) ἀπὸ τὰς ὀλίγας παρεισαχθείσας Σλαβικὰς λέξεις καὶ μόνον εἰς τὴν φράσιν: κάθι τόπους κὶ ζακόν, ἰσοδυναμοῦσα μὲ τὴν ἐπίσης πάγκοινων φράσιν: Τόπου συνήθειον, νόμου κεφάλαιον.

Ζαρζαβούλς (ὁ) = ὁ δαίμων, ὁ ἑωσφόρος. β΄.) ἄνθρωπος παμπόνηρος.

Ζάκατον (τὸ) = Τὸ γυναικεῖον αἰδοῖον κατ' εὐφημισμὸν, **ζάκατα** δὲ πληθ. ἐνιαχοῦ διάφορα μικρὰ ἀντικείμενα: π. χ. τὰ πῆρις αὐτὰ τὰ ζάκατα ἢ αὐτὰ τὰ πιχλιμπίδια.

Ζαρίφς (ὁ) = κομπὸς καὶ μὲ χάριν ἐνδεδυμένος, οὐχὶ δὲ καὶ εὐτραφής.

Ζάχαρη (ἡ) = ἡ ζάχαρις β΄.) Ἐν τῇ φρ. Μόσχους κὶ ζάχαρη νὰ γίνουν = νὰ παύσῃ ἡ φιλονικία καὶ νὰ ἐπέλθῃ ἡ ὁμόνοια καὶ ἀγάπη.

Ζητῶ = ἐπαιτῶ: Κατάρα: νὰ σὲ δγιῶ στοῦ γιφὺρ ἀπάνου νὰ ζητῆς, καὶ **ζητιάνους** καὶ ζήτουλας = ὁ ἐπαίτης καὶ θηλ. ζητιάνα.

Ζῆσ (ἡ) = ἡ ζωὴ ἢ μᾶλλον ὁ τρόπος τοῦ ζῆν: Τέτοια ζῆσ νὰ τὴν δγιῶ στοὺν οὐχτρόμ. = Τοιαύτην ζωὴν νὰ ἔχῃ ὁ ἐχθρὸς μου.

Ζευγλα (ἡ) = ὁ ζυγὸς ἢ ὁ ὄυμὸς τῆς ἀράξης.

Ζουλῶ ἢ Ζουπῶ = πιέζω σωματικῶς. β΄.) ἠθικῶς: θὰ τὸν ζουπήξουμι = θὰ τοῦ ἐπιβληθῶμεν καὶ θὰ ἀφαιρέσωμεν τὰ ὑπάρχοντά του.

Ζουμι (τὸ) = ὁ ζωμός. β΄.) ἀφέλεια: ἀπ' αὐτὴ τὴν δουλειὰ δὲν βγαίν ζουμι = εἶνε ἀνωφελὴς δηλ.

Ζουγρὸ (τὸ) = συνεστραμμένον ζουγρὸ κατὰ μετάθεσιν: Τὰ μαλλιάτ εἶνε ζουγρὰ σὰν τοὺν ἀράπη.

Ζουγραλίδα (ἡ) καὶ **ζουγραλίδ** (τὸ) καὶ πληθ. ζουγραλίδια = Τὸ κατὰ τὴν εἰς τὰ πινία μεταβίβασιν τοῦ νήματος παρουσιαζόμενον ἐνίοτε συνεστραμμένον καὶ δυσδιάλυτον μέρος.

Ζουνὰρ (τὸ)=ἡ ζώνη β'.) ἄπλουσι τὸ ζουνάριτ γιὰ καυγᾶ φρ. λεγομένη ἐπὶ τῶν προκλητικῶν ἀνθρώπων καὶ φιλονίκων γ'.) ἡ συγγένεια: ὡς τὰ ἱφτὰ ζουνάρια δὲν ὁ νόμος νὰ πέρνουντι.

Ζουντανὸς (ὁ)=ζωὸς π. χ. τοὺν λαγὸ τοὺν ἔπιασαν ζουντανό. β'.) ἠθικῶς! πλήρης ζωῆς, ἐνεργητικὸς, ζωντανὸς ἄνθρωπος καὶ οὐχὶ πεθαμένος.

Ζουντανεύου μιβ.=ἀνιστῶ: ὁ Χριστὸς τοὺν πεθαμένου τοὺν ζουντάνιμι. καὶ εἰς τὴν ἐργασίαν ζουντανεύει τις=ὅταν ἔξ ἀπελπισμένης καταστάσεως ὁρμώμενος βελτιοῖ αὐτὴν καὶ παρέχει ἐλπίδας προόδου.

Ζουντίμ (τὸ)=ζωῦφιον, ἐπὶ μικροκαμωμένου καὶ ἀδυνάτου ἀνθρώπου.

Ζουντουχῆρα (ἡ)=ἡ χήρα ἧς ἐπιζῆ ὁ ἀνὴρ.

Ζβέρκους (ὁ)=τὸ ἰνίον, τὸ ἄνω μέρος τοῦ τραχήλου, ὁ ἀρχὴν.

Ζούφιο (τὸ)=μπερδεμένο νῆμα.

Ζάγκους=ὁ ὄνος, λέγεται καὶ γάϊδαρους.

Ζυμάρ (τὸ)=τὸ φύραμα: Τοῦ ψουμι ὁ φούρνος δὲν τᾶψησε καλὰ τῶ-βγαλε ζυμάρ. Ἐνῶ ἡ **ζύμη** λέγεται προζύμι.

Ζυβγὰρ (τὸ)=ξεῦγος β'.) Τὸ πρόσωπον τὸ συμφωνοῦν κατὰ πάντα: βρῆκι τοῦ ζυβγάριτ, ἢ ἔγειναν καλὸ ζυβγάρι. γ'.) ξεῦγος βοῶν: πόσα ζυβγάρια ἔχ τοῦ χωριό σας; δ'.) θὰ ζυβγαρόσουμε ἢ θὰ γίνουμε ζυβγάρι=θὰ συζευχθῶμεν.

Ζυγὸς (ὁ)=ὁ ζυγὸς τῆς ἀμάξης ἢ τοῦ ἀρότρου β'.) Πληθ. ζυγά=τὰ ἄρτια: μονὰ ἢ ζυγά. γ'.) ἠθικ. τοὺν ἔβαλαν στοὺν ζυγό, δηλ. τὸν ἐνύμφευσαν.

Ζυγούδια (τὰ)=ἐξαοτήματα τοῦ ἀργαλειοῦ· ἀποτελοῦνται δὲ ἐκ δύο στρογγύλων ξύλων 0,50 τοῦ μέτρου μακρῶν, ἅτινα εἶνε ἀνηρημένα ὑπὸ τὰ **μιτάρια** β'.) εἰς ἀστερισμός.

Ζυγόνω=πλησιάζω· ζύγωσαμι στοῦ χουριό=προσεγγίσαμεν τὸ ῥῆμα ἐν χρήσει μᾶλλον παρὰ τοῖς χωρικοῖς.

Ζώδιου (τὸ) Κατὰ τοὺς ἀρχαίους ἀστρολόγους οἱ ἀστερισμοὶ τοῦ ζωδιακοῦ κύκλου ἢ τὰ ζώδια εἶχον ὄσπην εἰς τὴν τύχην ἐκάστου ἀνθρώπου, ὀριζομένην ἐκ τῆς συμπτώσεως τῆς ὥρας τῆς γεννήσεως πρὸς τὴν ἐν τῷ οὐρανῷ θέσιν τῶν ζωδίων. Εἶνι τὸ ζώδιό μου ἢ τὸ ἔχ τὸ ζώδιό μου= ἡ τύχη μου. Τὰ ζώδια μας δὲν τέργασαν=αἱ ἀρχαί μας δὲν συμφωνοῦν.

Η

Ἡ φθόγγος **η** (ι, ει, οι, υ κλπ.) ὅταν εὐρεθῆ εἰς τὸ τέλος τῆς λέξεως, ἢς τονίζεται ἢ παραλήγουσα συνήθως ἀποβάλλεται π.χ. ἡ θεός, ὁ θεός νὰ δῶσ. Τί λέγ; εἴκουσ νουμάτ, στασίδ, καλάθι, κουβάρ κλπ. Ἐνίοτε ὅμως φυλάττεται καὶ ἰδίᾳ ἐπὶ τῶν φωνηεντολήκτων ῥημάτων π.χ. οὐρουλόι μπόϊ, φυλάει, ῥοντάει, ἀγαπάει. Ἐὰν δὲ μετὰ τὸν φθόγγον η (ι, υ, κλπ.) ὑπάρχη ἐν ἡ πλειότερα σύμφωνα, ταῦτα φυλάττονται, ἐνῶ τὰ πρὸ αὐτῶν δυνατὸν καὶ νὰ παραλείπωνται π.χ. Βασίλς—Γρηγόρς, κράχτς, ἀδιρφόχτς=ἀδελφός της—λῆς (ἀντὶ λέγεις), φᾶς, τρῶς κλπ.

Ἡλιους καὶ Γῆλιους ὁ=ἥλιος, β'.) ὥραϊος ὡς ὁ ἥλιος: π.χ.

*Ἡρις ἀντίγραμ κ' ἑκατοῖες
σὰν ἥλιους σὰν φηγγάρι
μοὶ ῥούφηξις τοῦ γαῖμά μου
σὰν τοῦ σιγνὸ σφουγγάρι.*

γ'.) τοῦ ψουμι ἔγινι ἥλιους=λευκότετον,—Τοῦ ἥλιου τοῦ λουλούδ.= ὁ ἥλιος.

Ἡρια ἄορ. τοῦ ἔρχομαι ἀντὶ ἦλθον—περὶ τῆς τροπῆς ἴδε τὴν λέξιν ἔρχομαι.

Ἡπατα=τὰ ἐντόσθια φρ. κόπκαν τὰ ἦπατά μ=ἐταράχθην σφόδρα—ἐφοβήθην πολύ.

Ἡσυχος=ἡσυχος, ἡσυχάζω=κοιμοῦμαι καὶ μένω ἡσυχος, δὲν κάμνω ἀταξίας, ἡσυχά=ἐπίρ. ἡσυχός.

(ἀκολουθεῖ)

Κατὰ τὸ παρελθὸν θέρος ἀπέθανεν ἀπροσδοκίτως ὁ ἐκ τῶν μελῶν τῆς ἐπιτροπῆς τῶν «Θρακικῶν» Ἰ. Κορυτίδης. Τὰ «Θρακικά» ἀποτίοντα ἐλαχίστην τιμὴν εἰς τὴν μνήμην τοῦ ἀειμνήστου παιδαγωγοῦ καὶ φιλοσόφου, ἀλλὰ καὶ ἐξέχοντος λογοτέχνου, δημοσιεύουν τὸ κατωτέρω σημεῖωμα τοῦ σεβ. κ. Δ. Γ. Καμπούρογλου μετὰ τὴν ἐπιφύλαξιν νὰ δημοσιεύσουν καὶ κριτικὴν ἐπὶ τῆς ὅλης πνευματικῆς δρασεώς του εἰς τὰ προσεχῆ τεύχη τῶν «Θρακικῶν».

ΑΡΙΣΤΟΤΕΛΗΣ ΚΟΥΡΤΙΔΗΣ

(Σπουδαί, ἔργα, ἐπιστημονικὴ καὶ κοινωνικὴ δράσις αὐτοῦ)

Τὰς ἐγκυκλίους σπουδὰς του διήνυσεν ἐν τῇ Μεγάλῃ τοῦ Γένους Σχολῇ τῆς Κωνσταντινουπόλεως. Ἐγγραφεὶς εἰς τὴν Φιλοσοφικὴν σχολὴν τοῦ ἐν Ἀθήναις Πανεπιστημίου, ἐδημοσιογράφησεν ἐπὶ ἱκανὰ ἔτη, συνεργαζόμενος εἰς τὴν «Ἐβδομάδα» τοῦ Δ. Καμπούρογλου καὶ τὴν «Ἐστία» τοῦ Γ. Κασδῶνη καὶ εἶτα Γ. Δροσίνη. Ἦτο δὲ καὶ ἀρχισυντάκῃς τῆς Διαπλάσεως τῶν Παίδων· ἐκ τῆς ἐργασίας ταύτης προῆλθεν εἰς φῶς σειρά διηγημάτων, τὰ ὅποια, κατ' ἐκλογὴν, μετεφράσθησαν Γερμανιστὶ μὲν ἀπὸ τὸν Αὐγουστον Μπόλτς, Ἰταλιστὶ ἀπὸ τὸν Ἀντόνιον Φραβασίλη, καὶ Ἀγγλιστὶ εἰς κομψὸν τομίδιον μετὰ διηγημάτων τοῦ κ. Γ. Δροσίνη ἀπὸ τὴν ἑλληνομαθῆ Ἀγγλίδα συγγραφέα Miss Edwards· πρὸ τινων δὲ μηνῶν ὁ καθηγητὴς τῆς Ἑλληνικῆς ἐν τῷ Ἰσπανικῷ Πανεπιστημίῳ τῆς Βαρκελώνης κ. Luis Segala μετέφρασε μετὰ ἐπαινετικῆς εἰσαγωγῆς ἐν ἑξ αὐτῶν καὶ ἐδημοσίευσεν εἰς τὸ φιλολογικὸν παράρτημα τοῦ *Congreso Catalán*. Τὰ διηγήματα αὐτὰ πληροῦν ἕως τώρα τὰς σελίδας τῶν Νεοελληνικῶν Ἀναγνωσμάτων.

Τὸ 1884 διωρίσθη κατὰ πρόσκλησιν τοῦ τμηματάρχου τότε ἀειμνήστου Σπ. Λάμπρου γραμματεὺς β' τάξεως εἰς τὸ Ὑπουργεῖον τῆς Παιδείας. Τὸ 1889 ἀπῆλθεν εἰς Γερμανίαν πρὸς φιλοσοφικὰς καὶ παιδαγωγικὰς σπουδὰς. Διέμεινε σχεδὸν 4 ἔτη καὶ ἔσχε διδασκάλους τὸν Κοῦνο-Φίσερ εἰς τὴν ἱστορίαν τῆς φιλοσοφίας, τὸν Βούνδ εἰς τὴν ψυχολογίαν, τὸν Ροδόλφον Ὠύκεν (βραβεῖον Νόμπελ) καὶ τὸν Ὄθωνα Λίπμαν εἰς τὴν φιλοσοφίαν καὶ εἰς τὴν παιδαγωγικὴν τὸν κορυφαῖον τῶν τότε παιδαγωγῶν Ράιν. Περὶ τοῦ *Seminar* τοῦ Ράιν ἔγραψεν εἰς τὸ ἑλληνικὸν περιοδικὸν *Κλειῶ* τῆς Λειψίας.

Ἐξετάσεις ἐπὶ διδακτορία ὑπέστη ἐν Ἰένῃ τὸ 1892, λαβὼν δίπλωμα cum Laude. Ἡ ἐναίσιμος διατριβὴ του Gewöhnung und Gewohnheit ἀναφέρεται ὡς μία ἐκ τῶν ὀλίγων πηγῶν εἰς τὸ ὁμώνυμον ἄρθρον τοῦ Μεγάλου Παιδαγωγικοῦ Λεξικοῦ τοῦ Ράιν, ὁ ἴδιος δὲ Ράιν ὑπὸ τὸ ἄρθρον του Characterbildung μετὰ τῶν συμβουλευτέων πραγματειῶν ἀναγράφει καὶ τὸ ἔργον τοῦ κ. Κουρτίδου.

Ἐπιστρέψας εἰς Ἑλλάδα κατ' ἀρχὰς ἐδημοσιογράφησε· ἐπειδὴ δὲ εἰς τὴν θεατρικὴν κριτικὴν προσέδωκεν ἐπιστημονικὴν πωσ μορφὴν, τῇ προτάσει τοῦ Δημ. Κορομηλᾶ ἐκλήθη εἰς τὴν Δραματικὴν σχολὴν τοῦ Ὠδείου Ἀθηνῶν, ὡς διάδοχος τοῦ παθόντος Γ. Βιζυηνοῦ. Ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἐδίδαξε ψυχολογίαν τῶν συναισθημάτων καὶ τῆς ἐκφράσεως αὐτῶν, αἰσθητικὴν καὶ δραματολογίαν. Βραδύτερον διὰ τὰ μαθήματα ταῦτα ἐκλήθη εἰς τὴν Βασιλικὴν δραματικὴν σχολὴν, συνεργασθεὶς μετὰ τοῦ Θωμᾶ Οἰκονόμου καὶ Σ. Στεφάνου. Πρὸς ἐξέγεργον τοῦ ἐνδιαφέροντος ὑπὲρ τῶν ψυχολογικῶν ζητημάτων, ἐπὶ σειρὰν ἐτῶν ἔκαμνε διαλέξεις εἰς τὸν Πανασσόν· ψυχολογία τοῦ καθ' ἑ-

Ἀριστοτέλης Κουρτίδης

κάστην βίου, ταξίδια εἰς τὰ βίβη τῆς ψυχῆς, περὶ ὄνειρων κτλ. Τῶν διαλέξεων τούτων μακροὶ περιλήψεις εὐρίσκονται εἰς τὰς ἐφημερίδας τὰς τότε, ἰδίως εἰς τὴν «Ἀκρόπολι» καὶ τὴν «Ἐστία».

Κατὰ πρότασιν τοῦ Ν. Μπότση ἐκλήθη τὸ 1897 ὡς καθηγητῆς εἰς τὸ Ἀρσάκειον. Ἐδίδαξε ψυχολογίαν, διδακτικὴν καὶ παιδαγωγικὴν ἐπὶ

Σημ. τ. Δ. Ἡ φωτογραφία εἶναι παλαιά. Ἐγίνε περὶ τὸ 1909. Δυστυχῶς δὲν ὑπάρχει νεότερα. Ἄλλ' ἡ φυσιογνωμία τοῦ Ἀριστοτέλη Κουρτίδη δὲν μειβεβλήθη ἔκτοτε καὶ πολὺ. Οὔτε εἰς τὰ 70 χρόνια ἐφαίνετο «γέρον» ὁ ἀνθηρὸς λογοτέχνης καὶ παιδαγωγός, ὁ ὁποῖος μετὰ τῆς σωματικῆς διετήρει καὶ ὅλην τὴν διανοητικὴν του ἀκμὴν.

μακρὰ ἔτη, μέχρι τῆς προαγωγῆς του εἰς Διευθυντὴν τοῦ Διδασκαλείου Πειραιῶς.

Ἡ ὀργανωτικὴ ἐπιτροπὴ τοῦ Ἀ' Ἑλληνικοῦ Ἐκπαιδευτικοῦ Συνεδρίου ἐξέλεξεν αὐτὸν εἰσηγητὴν τοῦ τμήματος τῆς γυναικείας μορφώσεως, ἡ δὲ εἰσήγησις αὐτοῦ, ἣτις ἐδημοσιεύθη καὶ εἰς τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον «Ἀγωγή τῆς γυναικός», εἶναι ἴσως ἡ μόνη παρ' ἡμῖν πλήρης ἐπισκόπησις τῆς γυναικείας μορφώσεως ἀπὸ τοῦ θήλεως νηπίου μέχρι τῆς κοινωνικῶς δρώσης γυναικός.

Ἐν τῷ μεταξὺ ἐξηκολούθει καὶ ἡ ἐπιστημονικὴ ἐργασία. Τότε ὑπὸ τοῦ Πράξεο καὶ τῶν Ἀμερικανῶν παιδαγωγῶν εἶχον ἀρχίσει αἱ μελέται περὶ τοῦ βρέφους καὶ τοῦ νηπίου. Εἰς τὴν ἐπετηρίδα τῆς Δημ. Ἐκπαιδεύσεως τοῦ Μπουκουβάλα ὁ Κουρτίδης ἔγραψε τὴν πρώτην χρονολογικῶς εἰς τὴν γλώσσάν μας μελέτην περὶ τῆς ψυχολογίας τοῦ παιδίου. Τὴν προσοχὴν του εἴλκυσε καὶ ἡ ψυχοπαθολογία τοῦ παιδίου, καὶ ἐν τῇ «Ψυχιατρικῇ καὶ νευρολογικῇ Ἐπιθεωρήσει» τοῦ Βλαβιανοῦ, ἐδημοσίευσεν τὴν πραγματείαν «Ψυχοπάθεια ἐν τῷ σχολείῳ». Πρῶτος ἐπίσης παρ' ἡμῖν ἐπραγματεύθη ἐκ παιδαγωγικῆς ἀπόψεως τὸ ζήτημα τοῦ ἐντοπισμοῦ τῶν ψυχικῶν φαινομένων καὶ τῶν μνημονικῶν τύπων. Τῆς μελέτης ταύτης τὸ πρῶτον μέρος ἀνεγνώσθη εἰς τὸν ὑπὸ τὸν ἀείμνηστον Κυάρισσον Στέφανον Διδ. Σύλλογον, τὸ δὲ ὅλον ἐδημοσιεύθη εἰς τὸ Δελτίον τοῦ Διδ. Συλλόγου, εἶτα δὲ συμπληρωμένον εἰς τὴν «Ψυχιατρικὴν Ἐπιθεώρησιν» καὶ ἐξ αὐτῆς εἰς ἴδιον τεῦχος ὑπὸ τὸν τίτλον: «Πνευματικαὶ ἰδιοφυαί, αἰτία αὐτῶν καὶ σημασία ἐν τῇ αἰσθητικῇ καὶ τῇ παιδευτικῇ.»

Θέλων ν' ἀνοίξῃ νέους δρόμους διδασκαλίας τῶν φυσιογνωστικῶν μαθημάτων παρ' ἡμῖν, κατὰ τὰς νεωτάτας μεθόδους, τῇ συνεργασίᾳ καθηγητοῦ τῶν φυσιογνωστικῶν παρέφρασε καὶ διεσκεύασεν τὸ βιβλίον τοῦ Μπούζεμανν, τὸ ὁποῖον συμπληρωθὲν ἐξ ἑλληνικῶν μονογραφικῶν περὶ ἑλληνικῶν ἰχθύων, ἑλλ. γελώνης κτλ. ἀπετέλεσε ὀγκώδη τόμον ἐξ ὑπερξυκοσίων σελίδων, εὐσεργετικὸν βοήθημα εἰς τοὺς διδάσκοντας. Μόνος δὲ δι' ἐπιμόχθου ἐργασίας συνέγραψε τὰ «ὑποδείγματα διδασκαλίας τῆς Φυτολογίας», κατὰ τὰς βιολογικὰς ἀρχὰς καὶ ἐν συνδέσει πρὸς τὸν σχολικὸν κήπον. Τὴν ἀξίαν τοῦ βιβλίου τούτου ἀρμοδιώτατος νὰ κρίνῃ εἶναι ὁ ἐκ τῶν Ἀκαδημαϊκῶν κ. Ἰ. Πολίτης, καθηγητῆς τῆς Βοτανικῆς ἐν τῷ Πανεπιστημίῳ, θερμοῦς ἐκφρασθεὶς περὶ αὐτοῦ ἐν Συμβουλίῳ τοῦ Ὑπουργείου τῆς Παιδείας.

Ἐπῆρξεν εἰς τῶν ὀργανωτῶν τῆς Σχολῆς τῶν ἀπόρων παίδων τοῦ Παρνασσοῦ. Εἰς αὐτὸν δὲ ὡς εἰδικὸν κοσμήτορα ἀνετέθη ἡ συγγραφὴ τῆς ἱστορίας τῆς σχολῆς ἐπὶ τῇ πεντηκονταετηρίδι τῆς, καὶ ἡ μελέτη περὶ τοῦ

Βασιλειάδου τοῦ ποιητοῦ, τοῦ σχόντος τὴν πρωτοβουλίαν τῆς ιδρύσεως αὐτῆς.

Ἐξακολουθῶν τὰς ψυχολογικο-παιδαγωγικὰς μελέτας τοῦ ἐδημοσίευσεν εἰς τὴν Ἑκπαιδευτικὴν Ἐπιθεώρησιν τοῦ Ζαμάνη τὴν πραγματείαν: «Ὁ φόβος παρὰ τοῖς παιδίοις».

Αἱ μελέται τοῦ περὶ τῆς ψυχῆς τῆς γυναικὸς ἤγαγον αὐτὸν εἰς σειρὰν διαλέξεων ἐν τῷ «Παρονασῶ» τῷ «Λυκείῳ τῶν Ἑλληνίδων» κλπ. περὶ γυναικός: «Διαφέρει ψυχικῶς ἢ γυναικα ἀπὸ τὸν ἄνδρα;» ἢ: «Ἡ γυναικα ἐνώπιον τοῦ κινδύνου»· τὸ δὲ ζήτημα τῆς κληρονομικότητος ἐπραγματεύθη εἰς δύο διαλέξεις: «Ἡ μητέρα τοῦ Γκαῖτε καὶ ἡ μητέρα τοῦ Βύρωνος.» Ἡ Ἰταλὶς ἱατρός καὶ παιδαγωγὸς Μαρία Μοντεσόρη μετερρῶθμισεν ἐπιστημονικῶς τὰς βάσεις τῆς νηπιαγωγικῆς ἀγωγῆς καὶ διδασκαλίας, τὸ δὲ σύστημά της ἀντικατέστησε τὸ τοῦ Φρόμπελ. Παρακολουθῶν καὶ ἐν τούτῳ τὰς νέας τάσεις παρέφρασε τὸ ἔργον τῆς Ἀμερικανίδος Fischer περὶ Μοντεσόρη, μετὰ εἰσαγωγῆς περὶ τῆς συγγραφῆς. Πλὴν τούτων διεσκεύασε καὶ ἐξελλήνισε πληθὺν ἄλλων ἔργων, ὡς τὴν Ἑγχειρῆν τῆς ψυχῆς τοῦ Φωῦχτερλέμπεν, μετὰ εἰσαγωγῆς, τὰ κατὰ τὸ ἥμισυ πρωτότυπα «πρῶτα βήματα τῆς ἀνθρωπότητος» τὴν βιογραφίαν τοῦ Οὐασιγκτῶνος κτλ.

Ἡ παιδαγωγικὴ δὲν εἶναι μόνον ψυχρὰ ἐπιστήμη τοῦ σπουδαστηρίου. Ὁ παιδαγωγὸς πρέπει νὰ ἔχη τὸ χάρισμα ν' ἀνάψῃ τὸ θεῖον πῦρ εἰς ἑκατοντάδας καρδιῶν. Τὸ χάρισμα τοῦτο φαίνεται ἔχων ὁ Ἄρ. Κουρτίδης, ἀσκήσας τὴν παιδαγωγικὴν ὡς κοινωνικὴν λειτουργίαν. Χαρακτηριστικὸν δὲ εἶναι τὸ χωρίον ἐνὸς βιβλίου του, εἰς τὸ ὁποῖον τὴν ἐπιστήμην παρομοιάζει ὡς τὸ ὀλόδροσον καὶ ὀλοκάθαρον νερόν, τὸ ὁποῖον ἀπὸ τὰς ὑψηλὰς κορυφάς, φθάνει, διοχετευόμενον, μέχρι τῶν πενιχροτέρων καλυβῶν τοῦ λαοῦ.

Πλήρη πίνακα τῶν ἐργασιῶν τοῦ ἀειμνήστου αὐτοῦ ἐπιστήμονος, λογοτέχνου, φιλολόγου, φιλοσόφου καὶ παιδαγωγοῦ κατώρθωσα νὰ καταρτίσω περὶ ἧς θὰ ἀναγράψω τὰ σχετικὰ ἐν καιρῷ.

Περὶ τοῦ Ἀριστοτέλη Κουρτίδου εἶχεν ὑποβληθῆ ὑποψηφιότης ὡς Ἀκαδημαϊκοῦ διὰ τὴν ἔδραν τῆς Φιλοσοφίας καὶ Παιδαγωγίας.

Δ. ΓΡ. ΚΑΜΠΟΥΡΟΓΛΟΥΣ.

Α' ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΣ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΣ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΣ
ΤΩΝ «ΘΡΑΚΙΚΩΝ»

Ἐκθεσις τῆς Κριτικῆς Ἐπιτροπῆς ἐπὶ τοῦ διαγωνισμοῦ συλλογῆς
λαογραφικῆς καὶ γλωσσικῆς ὕλης, τοῦ προκηρυχθέντος ὑπὸ τοῦ
ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου.»

Οἱ κάτωθι ὑπογεγραμμένοι, μέλη τῆς ὑπὸ τοῦ **Θρακικοῦ Κέντρου**
ὀρισθείσης ἐπιτροπῆς πρὸς κρίσιν τῶν εἰς τὸν διαγωνισμόν ὑποβληθει-
σῶν συλλογῶν, τοῦ τρίτου ἐκ τῶν μελῶν κ. Ι. Βογιατζίδου ἀπουσιάζοντος
ἐκ Θεσσαλονίκης, διεξελθόντες τὰ ὑποβληθέντα ὑμῖν ὑπὸ τοῦ **Θρακικοῦ**
Κέντρου χειρόγραφα, ἔχομεν τὴν τιμὴν ν' ἀνακοινώσωμεν τὴν ἀκόλουθον
κρίσιν.

Τὰ ὑποβληθέντα χειρόγραφα εἶναι τέσσαρα.

Τὸ πρῶτον ἀνώνυμον φέρον ὡς διακριτικὸν τοὺς στίχους τοῦ Σολω-
μοῦ «*Κακορρίζικοι, ποῦ πάτε, μέσ' στοῦ ἄσπρου τῆ ροῆ, κλπ.*» ἀποτελεῖ-
ται ἐκ σελ. 14 εἰς τέταρτον. Εἶναι πρόχειρος συλλογὴ λέξεων Θρακικῆς
κατὰ τὸ πλεῖστον προελεύσεως ἐνίων δὲ καὶ ἀλλαχόθεν, κοινοτάτων ὡς
ἐπὶ τὸ πολὺ, ἐπιπολαία καὶ ἄνευ τῆς δεούσης μεθόδου. Οὕτω παρατίθεν-
ται ἀρκετὰ ὀνόματα παιδιῶν χωρὶς τὴν ἀπαραίτητον περιγραφὴν τῆς παι-
διάς. Διὰ τὴν ἀνέξηθῆ δὲ ὁ ὄγκος τῆς συλλογῆς ἐπαναμιβνόνται λέξεις καὶ
στίχοι ὀλόκληροι ἄσμάτων τὰ ὁποῖα ἐν τέλει παρατίθενται καὶ ὀλόκληρα.
Ἐν τέλει τῆς συλλογῆς προστίθενται καὶ τινὰ ἄσματα κακῶς καὶ ἄνευ ἐπι-
γνώσεως τοῦ κειμένου καταγεγραμμένα. Οὕτω ὑπὸ τὸν τίτλον «Λαζαρο-
σάββατο» ἀναγράφονται συμπεφυρμένα δύο ἄσματα, ἐν, ὁ γνωστὸς θρη-
νος τῆς Μεγ. Παρασκευῆς, καὶ ἐν χελιδόνισμα. Παράδοξον δὲ εἶναι καὶ τὸ
ὑπὸ τὸν τίτλον «*Κάλαντα τοῦ Σκεπαστοῦ*» γνωστὸν παιδικὸν ἄσματιον.
Ὁ συλλογεὺς ἔπρεπε νὰ δώσῃ ἐξηγήσιν τοῦ τίτλου, τὸν ὁποῖον ἐπιγρά-
φει, πληροφορῶν πότε καὶ πῶς λέγονται οἱ στίχοι ὡς κάλαντα. Ἐν γένει
ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει τὴν γνώμην ὅτι ἡ συλλογὴ κατηρητίσθη ὄχι ἐξ ἀγάπης
πρὸς αὐτὸ τὸ πρᾶγμα, ἀλλὰ μόνον εἰς τὸ χρηματικὸν βραβεῖον ἀποβλέ-
πουσα καὶ θὰ ἐπρότεινε τὴν τελείαν ἀπόρριψίν της, ἂν τοῦτο δὲν θὰ ἦτο
ἴσως ἀσύμφορον δι' αὐτὸν τὸν διαγωνισμόν. Διὰ τοῦτο προτείνει ὅπως
εἰς τὸν συλλογέα δοθῇ ὄχι ἔπαθλον ἀλλὰ μικρὰ ἀποζημίωσις κατωτέρα
καὶ τῶν (πεντακοσίων) 500 δραχμῶν.

Τὸ δεύτερον τοῦ κ. Κ. Παπαϊωαννίδου διδασκάλου ἐκ Σωζοπόλεως,
περιλαμβάνει τρία δημοτικὰ ἄσματα, εἴκοσι δίστιχα τοῦ κλήδονα, δύο πα-

ραμύθια, ἑκατὸν ἑβδομήκοντα πέντε παροιμίαι, ἑξήκοντα τρία αἰνίγματα καὶ διαφόρους προλήψεις καὶ δεισιδαιμονίας, ἅπαντα προερχόμενα ἐκ τῆς Σωζοπόλεως καὶ καταγεγραμμένα εἰς τοπικὸν ἰδίωμα. Ἡ συλλογὴ χωρὶς νὰ εἶναι πλουσία εἶναι ἀξιόλογος. Δὲν στερεῖται ὅμως καὶ ἐλαττωμάτων τινῶν, τὸ σπουδαιότερον τῶν ὁποίων εἶναι ἡ παράλειψις τῆς ἐρμηνείας πολλῶν λέξεων, αἵτινες εἶναι μὲν γνωσταὶ καὶ αὐτονόητοι εἰς τὸν συγγραφέα, ἄγνωστοι ὅμως εἰς τοὺς ἀγνοοῦντας τὸ τοπικὸν ἰδίωμα τῆς Σωζοπόλεως. Ἐπίσης αἱ ἐρμηνεῖαι τῶν παροιμιῶν δὲν εἶναι πάντοτε ὅσον ἔπρεπε σαφεῖς, ὥστε νὰ γίνεται καταφανὴς ἢ μεταφορά. Ἐπίσης ὡς πρὸς τὸ ἰδίωμα, ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει ἐνδοιασμούς ἂν ἀκριβῶς καὶ ἀπὸ ἄκρου εἰς ἄκρον ἐτηρήθη. Ἔχει μᾶλλον τὴν γνώμην ὅτι ὁ συλλογεὺς πολλαχοῦ ἐπηρεαζόμενος ὑπὸ τῆς κοινῆς, ἀφίνει κατὰ μέρος τὸ ἰδίωμα, μὴ τηρῶν αὐτὸ εἰ μὴ μόνον κατὰ τὰ χαρακτηριστικώτερα του σημεία. Ὅπως δὴ ποτε ἡ συλλογὴ δὲν εἶναι ἀναξία λόγου, ὅθεν ἡ ἐπιτροπὴ θεωρεῖ αὐτὴν ἀξίαν νὰ τύχη βραβείου οὐχὶ ὅμως πέραν τῶν 1000 δραχμῶν.

Τὸ τρίτον εἶναι συλλογὴ εἴκοσι δύο ἁσμάτων ἐκ διαφόρων μερῶν τῆς Θράκης, μετὰ τοῦ μέλους αὐτῶν εἰς εὐρωπαϊκὴν παρασημαντικὴν. Λαμβανομένης ὑπ' ὄψιν τῆς σπουδαιότητος, τὴν ὁποίαν ἔχουν αἱ μουσικαὶ συλλογαί, καὶ τῆς σπανιότητος αὐτῶν, ἡ ὑποβληθεῖσα εἶναι λίαν εὐπρόσδεκτος μολονότι πενιχρὰ εἰς ποσότητα. Θὰ ἦτο δὲ πράγματι πολύτιμος, ἂν ὑπῆρχεν ἡ βεβαιότης, ὅτι καλῶς καὶ ἀκριβῶς ἀποδίδει τὸν τε ἦχον καὶ τὸν ρυθμὸν. Ὡς πρὸς τοῦτο ὅμως ἡ ἐπιτροπὴ ἔχει τινὰς ἐνδοιασμούς. Ἡ συλλογὴ δὲν φαίνεται ἐγγυωμένη τὴν ἀπαιτουμένην ἀκρίβειαν. Οὕτως ἡ ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ ὅτι εἰς τὸ τελευταῖον τῆς συλλογῆς ἄσμα ἢ «Παναγιώτα» ἐνῶ τὸ κείμενον τοῦ ἄσματος μεταβάλλει μέτρον ὥστε νὰ δυσκολεῖται ἡ προσαρμογὴ εἰς τὴν μελωδίαν, ὁ συλλογεὺς ἀφήνει τὸ πρῶγμα ἀπαρατήρητον. Ἡ μελωδία δηλονότι τοῦ ἄσματος εἶναι κανονισμένη ἐπὶ τῶν δύο πρώτων στίχων, οἵτινες εἶναι τροχαῖκοι ὀκτασύλλαβοι, ἐνῶ οἱ ἀκόλουθοι δύο εἶναι ὁ μὲν ὀκτασύλλαβος, ὁ δὲ ἑπτασύλλαβος, ἀκολουθοῦν δὲ 15σύλλαβοι μὲ 8σύλλαβον γύρισμα. Κατὰ ποῖον τρόπον στίχοι ποικίλων μέτρων προσαρμύζονται εἰς τὴν αὐτὴν μελωδίαν ὁ συλλογεὺς δὲν ἐξηγεῖ. Ἐπίσης ἡ ἐπιτροπὴ παρατηρεῖ ὅτι ὁ συλλογεὺς πολλαχοῦ γράφει τοὺς 15σύλλαβους διαλελυμένους. Διὰ τοὺς λόγους τούτους ἡ ἐπιτροπὴ ἀποδέχεται μὲν τὴν συλλογὴν ὅπως ἐνθαρρύνῃ τὸν συλλογέα μὲ τὴν ἐλπίδα ὅτι οὗτος μετὰ μεγαλυτέρας προσοχῆς θὰ ἐργασθῇ εἰς τὸ δύσκολον αὐτοῦ ἔργον, δὲν κρίνει ὅμως αὐτὸν βραβεύσιμον διὰ ποσοῦ ἀνωτέρου τῶν 1000 δραχμῶν.

Τὸ τέταρτον ὑπὸ διακριτικὸν τοὺς στίχους «Στὸν κάτω κόσμον γρόσια δὲν περνοῦν κλπ.» εἶναι πράγματι ἀξιόλογος συλλογὴ τῶν περὶ τοῦ

νεκροῦ ἐθίμων ἐν Τσανδῶ τῆς Θράκης. Ὁ συλλογεὺς μετὰ πολλῆς προσο-
χῆς παρακολουθεῖ τὰ ἔθιμα ἀπὸ τῆς στιγμῆς τῆς μεταλήψεως τοῦ ψυχρο-
ραγοῦντος μέχρι τῆς κηδείας καὶ τοῦ μνημοσύνου, παρεμβάλλει διάφορα
ἀξιόλογα μοιρολόγια καὶ παρέχει ἀξιολόγους πληροφορίας περὶ τῆς ἐπι-
ταφίου τῶν νεκρῶν λατρείας. Ἡ ἐπιτροπὴ ἀδιστακτικῶς θὰ ἐπρότεινε διὰ
τὴν συλλογὴν ταύτην τὸ πρῶτον βραβεῖον, ἂν δὲν ἦτο κατ' ὄγκον σχετι-
κῶς μικρά, μολοντί ἐξαντλεῖ τὸ θέμα τῆς. *Ὅθεν προτείνει ὅπως βρα-
βευθῆ διὰ τοῦ δευτέρου βραβείου τῶν 2000 δραχμῶν.*

Ἐν Θεσσαλονίκῃ τῇ 3 Ἰουνίου 1928

Τὰ μέλη τῆς Ἐπιτροπῆς

ΣΤΙΑΠ. ΚΥΡΙΑΚΙΔΗΣ, ΕΥΣΤΡ. ΠΕΛΕΚΙΔΗΣ

ΒΙΒΛΙΟΓΡΑΦΙΑ — ΒΙΒΛΙΟΚΡΙΣΙΑ

Χρήστου Δ. Καράσσου, ἀντισυνταγματάρχου τοῦ πεζικοῦ, πτυχιούχου
τῆς Σχολῆς Πολέμου.— *Ἡ Ἀνατολικὴ Θράκη. Στρατιωτικὴ Γεω-
γραφία μετὰ 15 χαρτῶν καὶ σχεδιαγραμμάτων ἐκτὸς κειμέ-
νου.— Ἀθῆναι τύποις Πυρσοῦ 8ον σελ. 156.*

Ἐπὶ τὸν ἀνωτέρω τίτλον πρὸ ὀλίγων μηνῶν περισπούδαστον ἐξεδόθη ἔργον
περὶ Ἀνατολικῆς Θράκης, πληροῦν κενὸν τὸ ὁποῖον ἀπὸ πολλοῦ ὄφειλε νὰ ἦτο
συμπληρωμένον ὄχι μόνον διὰ τὴν Ἀνατ. Θράκην, ἀλλὰ καὶ διὰ τὰς Ἑλληνικὰς
τῆς Μικρᾶς Ἀσίας ἐπαρχίας, αἱ ὁποῖαι οὐδέποτε, ἀπὸ τῶν ἱστορικῶν χρόνων,
ἔπαυσαν νὰ εἶναι καὶ θὰ εἶνε—ὡς ἐλπίζομεν—Ἑλληνικαί, ὅσον καὶ ἂν ἠναγκάσθη
τὸ ἐλεύθερον κράτος νὰ ἐγκαταλείψῃ αὐτάς καὶ νὰ ἐκκενώσουν τὸ ἔδαφός των οἱ
γηνεεῖς ὁμογενεῖς κάτοικοι.

Τοῦ ὅλου ἔργου, τὸ α' μέρος, πραγματεύεται περὶ τῆς Φυσικῆς Γεωγραφίας,
τὸ δεύτερον τῆς Πολιτικῆς, τὸ τρίτον περὶ τῆς Οἰκονομικῆς Γεωγραφίας καὶ τὸ
τέταρτον περὶ τῆς Στρατιωτικῆς ἀξίας τῆς Ἀνατ. Θράκης. Ὁ συγγραφεὺς ὡς ἐκ
τοῦ κλάδου τοῦ ἀπέβλεπεν, καθ' ἃ ἐν τῷ προλόγῳ ἀναφέρει, εἰς τὴν στρατιωτικὴν
πρὸ πάντων τῆς Ἀν. Θράκης γεωγραφίαν διὰ τὴν ὁποίαν καὶ πολυτίμους πράγ-
ματι ἔχει πληροφορίας. Δυστυχῶς, ὡς ἐκ τῆς ἐν τέλει τοῦ συγγράμματος βιβλιο-
γραφίας φαίνεται, ἑστρεῖτο τῶν σχετικῶν βοηθημάτων. Μεταξὺ ἄλλων δὲν βλέ-
πομεν νὰ ἔχῃ ὑπ' ὄψιν του τὸ ἀξιόλογον ἔργον τοῦ κ. Ἀλεξ. Βασιλοπούλου «*Ἡ
Ὀθωμανικὴ Θράκη*» Κων)πολις 1914.

Χωρὶς νὰ θέλωμεν νὰ ὑποτιμήσωμεν τὴν ἐργασίαν αὐτήν, θὰ μᾶς ἐπιτρέψῃ
νὰ σημειώσωμεν τὰ ἐξῆς χρῆζοντα ἀνάγκης ἐπανορθώσεως εἰς τὴν προσεχῆ βελτι-

ωμένην, ὡς ἐλπίζομεν, ἔκδοσιν, καθότι ὁ ἀκριβής καθορισμὸς τοῦ ὀνοματισμοῦ τῶν τοποθεσιῶν θὰ συντελέσῃ εἰς τὸν σκοπὸν ὃν διὰ τοῦ προλόγου σημειοῖ ὅτι ἐπιδιώκει ὁ συγγραφεύς.

Οὗτο π. χ. εἰς σελ. 30 ὄχι ὀρθῶς ἀναφέρει διακλάδωσιν σιδηροδρομικῆς γραμμῆς Μάνδρα—Σαράντα Ἐκκλησιαί ἀντὶ Ἀλπουλοῦ—Σαράντα Ἐκκλησιαί ὡς ὀρθῶς κατωτέρω ἀναφέρει.

Εἰς σελ. 31 σημειώνεται ὡς ἔχουσα καλὴν σχυρότησιν ἡ ὁδὸς Ἀδριανουπόλεως—Λουλέ Μπουργάζ—Τυρολόης—Σηλυβρίας—Τσεκμετζέ ἐνῶ εἰς πολλὰ μέρη δὲν ὑπάρχει τοιαύτη.

Εἰς σελ. 37 γράφει, ἀπὸ τῆς ἄκρας τοῦ Σαράϊ (πρόκειται περὶ τοῦ Σαράϊ-Μπουρνοῦ Κων)πόλεως) μέχρι τῆς Ραιδεστοῦ σχηματίζουσι τὴν παραλίαν αἱ ἀπότομοι κλίσεις λοφώδους ἀκτῆς, ἐνῶ τοιαῦται σπανιώταται ὑπάρχουν, τοῦναντίον δὲ ἐκτείνεται ἀμμόδης παραλία.

Εἰς τὰς ἐν σελ. 51 στατιστικὰς νομίζω διὲ καλὸν θὰ ἦτο ἂν ἀντὶ τῶν σαντζακίων Γκιουμουλτζίνας καὶ Δεδαγαῆς ἀποτελούντων τὴν Δυτικὴν Θράκην ἐσημειούτο ὁ πληθυσμὸς τοῦ ἀνεξαρτήτου σαντζακίου Μετρῶν (Τσατάλτζας).

Ἐπίσης εἰς σελ. 53 σημειοῦται ὁ πληθυσμὸς τοῦ σαντζακίου Σκουτάρεως, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ὑπαγόμενον εἰς τὸ βιλαέτιον Κων)πόλεως, εὐρίσκεται ἐν τῇ Ἀσίᾳ.

Ἡ ἄμπελος (σελ. 78) ἐκαλλιεργεῖτο καὶ εἰς τὴν περιφέρειαν Σηλυβρίας, ἐνῶ εἰς τὴν περιφέρειαν Σαράντα Ἐκκλησιῶν ἀπὸ ἐτῶν κατεστράφη παρὰ τῆς φυλλοξήρας μὴ ἀντικατασταθεῖσα.

Κατὰ τὸν Ρωσοτουρκικὸν πόλεμον ὁ Ρωσικὸς στρατὸς προὔχρησεν μέχρι Ἁγίου Στεφάνου καὶ ὄχι μέχρι Ραιδεστοῦ (σελ. 92).

Αἱ ὁδοὶ Κων)πόλεως—Τσατάλτζης—Ἀδριανουπόλεως καὶ Κων)πόλεως—Τσεκμετζέ—Ἐπιβάται (ὄχι Ἐπιβάτες), ἀντιθέτως πρὸς ὅσα ἀναφέρει (σελ. 108) κακῶς συντηροῦνται, ἢ α' ἰδίως κάκιστα.

Ἀποβάθρα ἐν Κιουτσουκ Τσεκμετζέ (σελ. 109) δὲν ὑπάρχει.

Ὡς καὶ ἀνωτέρω γράφομεν εἰς τοὺς χάρτας καὶ γεωγραφίας ἰδιαιτέρα δέον νὰ καταβάλλεται φροντίς εἰς τὰ ὀνόματα τῶν διαφόρων τοποθεσιῶν. Παρόμοια λάθη εἶχον καὶ οἱ χάρται τοῦ Βουλγαρικοῦ ἐπιτελείου καὶ ἐνθυμοῦμαι ὅτε κατὰ τὸ 1912 ἐπρόκειτο νὰ γίνουσι αἱ διαπραγματεύσεις Βουλγαρίας καὶ Τουρκίας διὰ τὴν ἀναχωρῆν, οἱ ἀντιπρόσωποι τῆς πρώτης, ὠρίζον ὡς τόπον συναντήσεως τὸ ἐν τῷ χάρτῃ τοῦ ἐπιτελείου τῶν κακῶς σημειούμενον παρὰ τὴν Καλλικράτειαν χωρίον Βουχταϊκιοῦ, ἐνῶ τοιοῦτον χωρίον δὲν ὑπῆρχε καὶ διὰ τοῦ ὀνόματος ἠγνόουν τὸ χωρίον Πλάγια (τὸ ὁποῖον καὶ Τουρκιστὶ Πλάγια λέγεται). Καὶ ὁ ἡμέτερος συγγραφεὺς εἰς σελ. 112 ἀναφέρει τοποθεσίαν Ἰντζεκίτζ μεταξὺ Ἐπιβατῶν καὶ Κουσκιαγιά, ἴσως ἀντὶ τοῦ χωρίου Ἰντζιές καὶ εἰς τὸ ὑπ' ἀριθ. 1 σχεδιάγραμμα τὸ χωρίον Ἀσκὸς σημειοῖ μόνον Τουρκιστὶ Πόντημα (τὸ ὀρθὸν Πόδημα) καὶ εἰς τὸν 15ον πίνακα τὸν σιδηρ. σταθμὸν Καβάκτσαν ἀναφέρει Καβακίδια.

Ἡ σημερινὴ πολιτικὴ διοίκησις τῆς Ἀνατ. Θράκης ἔχει ὡς ἐξῆς, ἀντιθέτως πρὸς τὰ ἐν σελ. 68 ἀναφερόμενα.

Νομὸς Κων)πόλεως (Βιλαέτι Istambol κατὰ τὴν νέαν Τουρκικὴν γραφὴν) εἰς τὸν ὁποῖον ὑπάγεται καὶ ἡ ἐν Μικρᾷ Ἀσίᾳ ὑποδιοίκησις Σκουτάρεως καὶ Χαρταλμῆς, Ἀδριανουπόλεως (Edirne), Σαράντα Ἐκκλησιῶν (Kir Klareli μετονομασθέντος οὕτω Τουρκιστὶ διὰ νὰ μὴ ὑπενθυμίζῃ ἢ μέχρι τοῦδε γνωστὴ Τουρκικὴ μετάφρασις τοῦ ἑλληνικοῦ ὀνόματος εἰς Kirκ Κλισέ(=40 Ἐκκλησιαί) τὴν ἑλληνικό-

τητα τοῦτόπου), Ραιδεστοῦ (Tekirdag). Ἡ τέως διοίκησις Καλλιπόλεως ὑπάγεται εἰς τὸν Ἀσιατικὸν νομὸν Δαρδανελίων (Çanak Kale),

Μεθ' ὅλα τὰ ἀνωτέρω, ὧν τινα ἴσως προέρχονται ἀπὸ τυπογραφικὰς ἀβλεπίας, τὰ ὁποῖα ἐσημείωσα, ὡς ἐξυπηρετικά τοῦ σκοποῦ δι' ὃν ἐξεδόθη τὸ βιβλίον, ὁ συγγραφεὺς εἶνε ἄξιος θερμῶν συγχαρητηρίων, ἰδίως παρ' ἡμῶν τῶν οὐδέποτε λησμονούντων τὴν προσφιλῆ μας Θράκην, διὰ τὸν κόπον τὸν ὁποῖον κατέβαλε διὰ τὴν συγγραφὴν τοῦ λαμπροῦ του ἔργου.

M. A. Σ.

ΣΗΜΕΙΩΜΑΤΑ

Α'.

Η ΠΑΡΑ ΤΗΝ ΑΔΡΙΑΝΟΥΠΟΛΙΝ ΜΟΝΗ ΤΗΣ ΛΑΜΠΟΥΣ

Ἐπανόρθωσις χρονολογίας

Κύριε Διευθυντά,

Εἰς τὸ ἀξιοσπουδάστον καὶ περιγραφικώτατον ἄρθρον τοῦ κ. Γ. Λαμπουσιάδου «Μελέται περὶ Ἀδριανουπόλεως», τὸ δημοσιευθὲν εἰς τὸ ὑπὸ τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου» ἐκδιδόμενον ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν «Θρακικά», (Α' τόμος) περιλαμβάνεται προφανῆς χρονολογικὸν ἀβλέπημα, τὸ ὁποῖον προήλθεν ἀπὸ ὑπερβολικὴν προσήλωσιν τοῦ ἐκδότου εἰς κακῶς χαραχθεῖσαν ἐπιγραφὴν. Πρόκειται περὶ κτιτορικῆς ἐπιγραφῆς τοῦ ναοῦ τῆς Μονῆς τῆς Λαμποῦς, ἐπιγραφῆς, ἣ ὁποία εἶναι γεγραμμένη ἐπὶ λίθου καὶ ἀναφέρει ὡς κτίτορα τῆς Μονῆς «τὸ εὐλογημένον ρουφέτιον τῶν τζελέπιδων» (τὴν Συντεχνίαν τῶν προβατεμπόρων).

Εἶναι πολὺ εὐφρῆς καὶ βεβαίως ὀρθῆ ἡ ὑπὸ τοῦ κ. Λαμπουσιάδου διδομένη ἐρμηνεία τριῶν γραμμάτων, τὰ ὁποῖα φαίνονται μὲν ἐκ πρώτης ὄψεως ὡς ἀριθμὸς 736, ἀληθῶς ὅμως πρέπει ν' ἀναγνωσθοῦν *τζε* ὥστε νὰ συμπληρωθῇ ἡ λέξις «τζελεπιδων» (γρ. τζελέπιδων). Τὸ ἐπακολουθοῦν ὅμως ἔτος 1089, τὸ ὁποῖον εἶναι πραγματικῶς οὕτω γεγραμμένον, παρέσυρε τὸν συγγραφεὰ τοῦ ἄρθρου εἰς εἰκασίας περὶ τῆς κτίσεως τῆς Μονῆς κατὰ τὸ τέλος τοῦ ΙΑ' αἰῶνος κατὰ τὴν περίοδον τοῦ Ἀλεξίου Κομνηνοῦ (1081—1118). Εἶναι ὅμως προφανῆς ὅτι ἔχομεν ἐνταῦθα λάθος τοῦ χαρακτοῦ τῆς ἐπιγραφῆς. Ἐν πρώτοις κατὰ τὸν ΙΑ'—ΙΒ' αἰῶνα, καὶ πολὺ ἔπειτα, ἕως τὴν ἄλωσιν, αἱ χρονολογίαι πάντοτε ὑπολογίζονται ἀπὸ κτίσεως κόσμου καὶ γράφονται διὰ γραμμάτων τοῦ ἀλφαβήτου, πολὺ δὲ μετὰ

τὴν ἄλλωσιν λογίζονται καὶ ἀπὸ γεννήσεως Χριστοῦ, γράφονται ὁμῶς καὶ ἕως τὸν ΙΘ' αἰῶνα, πάντοτε πάλιν διὰ γραμμάτων. Ἄδύνατον λοιπὸν νὰ ἔχωμεν χρονολογίαν 1089 δι' Ἀραβικῶν ἀριθμῶν. Ἐπειτα, ὄχι μόνον τὰ ὀλίγα, τὰ ὁποῖα λέγει ὁ συγγραφεὺς, περὶ τῆς ἐκκλησίας δὲν εἶναι δυνατὸν ν' ἀναφέρωνται εἰς κτίσμα τοῦ ΙΑ' αἰῶνος, ἀλλὰ καὶ ἡ ὅλη περιγραφή τῆς ἱερᾶς Μονῆς τῆς Λαμποῦς δεικνύει ὅτι ἔχομεν νὰ κάμωμεν μὲ κτίσμα τῆς ἐποχῆς τῆς Τουρκοκρατίας.

Ὅταν ἐπανορθωθῇ οὕτως ἡ χρονολογία εἰς 1809, θεωρουμένη ὡς λάθος τοῦ χαράκτου χαράξαντος 1089, εὐδοκῶνται ὅλα τὰ λοιπὰ κάλλιστα παρὰ τοῦ κ. Λαμπουσιάδου ἐκτιθέμενα, καὶ αἱ *Μελέται* αὐτοῦ περὶ Ἀδριανουπόλεως παρουσιάζονται ὡς μία λίαν εὐδόκιμος συμβολὴ εἰς τὸ ἐξαιρετικῶς ἐπαινετὸν ἔργον τοῦ ἐν Ἀθήναις «Θρακικοῦ Κέντρου» πρὸς ἐπιστημονικὴν γνῶσιν καὶ διασάφησιν τοῦ μακροαἰῶνος βίου τῆς ἱστορικωτάτης Ἑλληνικῆς Θράκης.

ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΣ ΑΔΑΜΑΝΤΙΟΥ
Καθηγητὴς τοῦ Πανεπιστημίου

Β'.

Ὁ συνεργάτης καὶ συλλογεὺς λαογραφικοῦ ὕλικου Ν. Δεληγιάννης διδάσκαλος μᾶς ἀποστέλλει τὴν ἐξῆς παρατήρησιν διὰ τὸ «Χέρι τῆς Παναγίας» τῆς σελ. 130 Α' τόμου εἰς τὰ Θρακικὰ τῆς κ. Ἑλπιν. Σταμούλη Σαραντῆ:

«Τὸ χέρι τῆς Παναγίας, ποὺ τὸ ἔχουν καὶ οἱ δικές μας μαμές εἶνε ἓνα φυτὸ ὑδρομετρικόν, τὸ ὁποῖον ἂν καὶ ξερὸ ἀνοίγει τὸ κλαδάκι του μόλις βαλθῇ στὸ νερό. Ὁ Ritter ἀναφέρει μία δοκιμὴ ποὺ ἔγινε ὕστερα ἀπὸ 700 χρόνια, αὐτοῦ τοῦ φυτοῦ ποὺ τῷ φεραν ἂπ' τὴν Παλαιστίνην στὴν ἐποχὴ τῶν σταυροφοριῶν. Φυτρώνει στὰ ὄρεινά πρὸ πάντων τῆς Παλαιστίνης μέρη καὶ πρὸ πάντων παραπάνω ἂπ' τὴν Ἱερικῶν, καὶ ἂπ' ὅπου τὰ μοζεῦσουν οἱ ἰθαγενεῖς καὶ τὰ πουλοῦν στὴν Ἱερουσαλήμ καὶ τὸ λέγουν Κὰφ-Μάριαιμ (χέρι τῆς Μαρίας) ἑλλ. Ρόδον Ἱερικοῦντος, Λατινιστὶ δὲ *Anastatica hierochuntica*».

Γ'.

Αἱ δημοσιευθεῖσαι εἰς τὰ παρόντα δύο τεύχη τοῦ Β' τόμου περιγραφαὶ τῆς Ἀδριανουπόλεως προέρχονται, ὡς ἐν χώρῳ ἐσημειώσαμεν, ἐκ χειρογράφου τοῦ περασμένου αἰῶνος, τὸ ὁποῖον περιῆλθεν εἰς χεῖρας ἡμῶν ἀπὸ τὰς κληρονόμους θυγατέρας τοῦ μακαρίτου Γ. Λαμπουσιάδου. Ἐδη-

μοσιεύσαμεν ταύτας πιστῶς χωρὶς νὰ σημειώσωμέν τι περὶ τινων ἀναζο-
λουθιῶν εἰς τὰς χρονολογίας τῆς συγγραφῆς τῆς πρώτης περιγραφῆς πρὸς
τὰ ἐξιστορούμενα γεγονότα. Ἡ περιγραφή τοῦ Ἐπισκόπου Ναζιανζοῦ ἐγέ-
νετο, λέγει ὁ ἀντιγραφεὺς τοῦ πρωτοτύπου χεῖρογράφου, τὸ 1760, ὡς εἰ-
κάζεται τοῦτο ἐκ περικοπῆς ἢ ὁποῖα ἐν σ. 69 λέγει τὰ ἐξῆς: «Ὡς εἶδον
αὐτοφει καὶ περιῆλθον πέρυσιν τε καὶ ἐφέτος, ἅπαντα τὰ ἐν αὐτοῖς κατὰ
τὸ α ψ ξ,, δηλ. τὸ 1760. Ἀλλὰ περαιτέρω ὁ Ναζιανζοῦ ἀναφέρει γεγονότα
μετὰ τὸ 1760 (α ψ ξ) ὡς ἐν σελ. 74. «Ἡ ἐκκλησία τῆς Παναγίας Ὁρτα-
καπίου ἐπυροπολήθη τῷ 1774 ἔτει Αὐγούστου 1,» καὶ ἐν σ. 80 «Σταμάτιος
ὁ ἐκ Κορνοφωλιᾶς..... ἀπέθανεν ἐν ἔτει α ψ ξ,,» ἥτοι 1763.

Ὡστε ὁ ὑπὸ τοῦ ἀντιγραφέως τοῦ χειρογράφου καθορισμὸς τῆς хро-
νολογίας ὅτι ἡ περιγραφή δυνατὸν νὰ ἔγινε κατὰ τὸ ἔτος α' ψ ξ, ἐλέγγε-
ται ὄχι ἀκριβῆς. Μᾶλλον δὲ θὰ ἔγινε μετὰ τὰ γεγονότα ταῦτα τὰ ὁποῖα
μνημονεύει ὡς γινόμενα ὑστερώτερον δηλ. τοῦλάχιστον μετὰ τὰ 1774.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ ΕΙΣ ΕΡΓΑΣΙΑΝ ΜΥΣΤΑΚΙΔΟΥ

σελις	στ.		Διόρθον
40	8	τούτους	τούτοις
41	1 (σημειώσεων)	1848	1884
41	7	» ὁ ἀλλαγμός!	σταλαγμός
48	2	ἐκ Δεδεαγάτς	ἐν Δεδεαγάτς
48	3	ὁ κεδῶς	κερδῶς
49	11	Ρατελίου	Γατελίου
49	16	μαρμαρίνω	μαρμαρίνη
49	1 (σημειώσεων)	συγήλια	σιγίλια

Ἐναλλαγή τῶν ἀριθμῶν τῶν σημειώσεων τῆς σελίδος ταύτης (49)
 ἢ 3η ἐπέχει τὸν τόπον τῆς 2ας καὶ ἡ 2α τὸν τῆς 3ης.

B. M.

ΔΙΟΡΘΩΤΕΑ ΕΙΣ ΤΑ «ΘΡΑΚΙΚΑ ΕΘΙΜΑ»

Ἡ Τσανδῶ (σελ. 131) εἶναι χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας.
 Τὸ Μπασαῖτι καὶ ἡ Ἀμυγδαλιὰ (σελ. 132) εἶναι χωρία τῆς ἐπαρχίας Αἴνου.

Ἡ Κισσάνη (σελ. 133) κωμόπολις τῆς διοικήσεως Καλλιπόλεως.

Εἰς τὴν (σελ. 134 στίχ. 16) ἀντὶ «ὔστερα θὰ τὸν βλέπουν στὸν ὕπνου» ἀνάγνωθι «ὔστερα δὲν θὰ τὸν βλέπουν...»

Αἱ Ἐπιβάται (σελ. 138) χωρίον τῆς ἐπαρχίας Σηλυβρίας.

Εἰς τὴν (σελ. 142 στίχ. 4) ἀντὶ «οἰκοστά» ἀνάγνωθι «εἰκοστά».

Εἰς τὴν (σελ. 143 στίχ. 2) ἀντὶ «φιλᾶνε» ἀνάγνωθι «φιλεῦνε».

Εἰς τὴν (σελ. 231 στίχ. 5) ἀντὶ **μόν περναῖ λῆμος** ἤμπορεῖ νὰ γραφῇ **νῦμος** κατ' ἀναλογίαν τοῦ νῆλιος, ὁπότε καὶ ἐρμηνεύεται, διότι τὸ **λῆμος** ἐστάθη ἀδύνατον εἰς ἡμᾶς νὰ τὸ ἐτυμολογήσωμεν καὶ νὰ τὸ ἐρμηνεύσωμεν.

E. Σ. Σ.

Π Ρ Ο Κ Η Ρ Υ Ξ Ι Σ

ΔΕΥΤΕΡΟΥ ΛΑΟΓΡΑΦΙΚΟΥ ΚΑΙ ΓΛΩΣΣΙΚΟΥ ΔΙΑΓΩΝΙΣΜΟΥ ΤΟΥ ΘΡΑΚΙΚΟΥ ΚΕΝΤΡΟΥ

Τὸ ἐν Ἀθήναις «Θρακικὸν Κέντρον» προκηρῶσει διαγωνισμὸν πρὸς συλλογὴν γλωσσικῆς καὶ λαογραφικῆς ὕλης, ἥτοι λέξεων, ἀσμάτων, παραμυθιῶν, παροιμιῶν, παραδόσεων, αἰνιγμάτων, ἠθῶν, ἐθίμων καὶ τῶν τοιούτων.

Ἡ ὕλη δέον νὰ προέρχεται ἐκ Θράκης, νὰ εἶναι δὲ γραμμένη ἀκριβῶς ὅπως ὑπὸ τοῦ λαοῦ λέγεται καὶ προσφέρεται, χωρὶς καμμίαν προσθήκην ἢ μεταβολὴν ἐκ μέρους τοῦ συλλογέως.

Δέον ἐπίσης νὰ δηλοῦται ὁ τόπος (πόλις ἢ χωρίον) ἐκ τοῦ ὁποίου προέρχεται καθὼς καὶ τὸ ὄνομα καὶ ἡ ἡλικία τῶν ἀνθρώπων, ἀπὸ τοῦ στόματος τῶν ὁποίων κατεγράφη. (Λεπτομερεστέρας ὁδηγίας δύνανται νὰ ζητήσουν οἱ ἐνδιαφερόμενοι παρὰ τοῦ Θρακικοῦ Κέντρου τυπωμένας εἰς φυλλάδιον ἀποστελλόμενον δωρεάν). Τὰ χειρόγραφα δέον νὰ εἶναι εὐανάγνωστα καὶ ἐπὶ τῆς μᾶς σελίδος γραμμένα.

Προθεσμία ὑποβολῆς ὀρίζεται τὸ τέλος Δεκεμβρίου 1929. Τὰ χειρόγραφα ἀποστέλλονται εἰς τὸ ἐν Ἀθήναις «Θρακικὸν Κέντρον» (Βουλῆς 18, Μέγαρον Τουριστ).

Τὰ βραβευθησόμενα ὡς καὶ τὰ μὴ βραβευθησόμενα δὲν ἐπιστρέφονται.

Βραβεῖα ὀρίζονται : (5000) πέντε χιλιάδες.

Τὸ ποσὸν δύνανται νὰ δοθῇ εἰς τὴν καλυτέραν συλλογὴν ἢ καὶ νὰ διανεμηθῇ, κατ' ἀπόλυτον κρίσιν τῆς ἐπιτροπῆς.

Ἡ Ἐπιτροπὴ τοῦ Κέντρου ἐπιφυλάσσει ἑαυτῇ τὸ δικαίωμα νὰ δημοσιεύσῃ ἐν ὅλῳ ἢ ἐν μέρει τὰς ὑποβληθησομένας ἐργασίας εἰς τὰ «Θρακικά».

(Ἐκ τοῦ Γραφείου τοῦ «Θρακικοῦ Κέντρου»)

ΠΕΡΙΕΧΟΜΕΝΑ

Ἱστορικά, — Ἀρχαιολογικά, — Βυζαντινά.

<i>Γ. Α. Σωτηρίου</i>	Ἀρτοφόριον τῆς Μητροπόλεως Ἐκκλησίας Ἀδριανουπόλεως	Σελ. 7— 10
<i>Κ. Μ. Ἀποστολίδου</i>	Ἐπιγραφαὶ ἐκ τῆς Φιλιππουπόλεως	» 11— 33
<i>Π. Πετρίδη</i>	Θρακικὰ μελετήματα	» 34— 38
<i>Β. Α. Μυστακίδου</i>	Μητρόπολις Ἄπρω ἢ Μητροπολίτης Ἄπρω	» 39— 43
»	Θρακικὰ ὄρια	» 43— 47
»	Ἐνια — Αἶνια	» 47— 64
»	Βιβλιογραφ. Σημειώματα	» 65
<i>Ἰγνατίου Σαράφογλου</i>	Περιγραφή Ἀδρ)πόλεως ἐκ χειρογράφου	» 66— 82
<i>Κυρίλλου ΣΤ΄.</i>	Περιγραφή Ἀδρ)πόλεως ἐκ χειρογράφου	» 83— 86
<i>Γ. Λαμπουσιάδου</i>	Ὀδοιπορικὸν	» 87— 93
<i>Κ. Μ. Ἀποστολίδου</i>	Τὰ Ἑλλην. ἐν Φιλιππουπόλει σχολεῖα κλπ.	» 94—121
<i>Βλ. Σκορδέλη</i>	Ἀπομνημονεύματα ἐκ χειρογράφου	» 121—128

Λαογραφικά

<i>Ἑλλιν. Στ. Σαραντή</i>	Ἀπὸ τὰ ἔθιμα τῆς Θράκης	» 131—151
<i>Κ. Παπαϊωαννίδου</i>	Σύμμικτα Λαογραφικά	» 152—182
<i>Π. Παπαχριστοδούλου</i>	Λιανοτράγουδα	» 183—198
<i>Μ. Παπαχριστοδούλου</i>	Θρακιώτικα τραγούδια	» 199—206
<i>Λουλ. Λυκοπούλου</i>	Δεῖγμα νεωτέρας λαϊκῆς στιχουργίας	» 207—211

Γλωσσικά

<i>Π. Παπαχριστοδούλου</i>	Γλωσσάριο Σαράντα Ἐκκλησιῶν	» 212—226
<i>Γ. Λαμπουσιάδου</i>	Γλωσσάριο Ἀδρ)πόλεως.	» 226—242

Διάφορα

<i>Δ. Γρ. Καμπούρογλου</i>	Μνημόσυνα, Ἄριστ. Κουρτίδης	» 243—246
<i>Κρίσις τοῦ Α΄ Λαογραφικοῦ διαγωνισμοῦ «Θρακικῶν»</i>		» 247—249
<i>Μ. Α. Σ. Βιβλιοκρισία, Χρήστ. Καράσου</i>	Ἡ Ἀνατολ. Θράκη	» 249—251
<i>Διάφορα Σημειώματα</i>		» 251—253

ΤΙΜΗ ΤΟΥ ΠΕΡΙΟΔΙΚΟΥ

Διὰ τὸ Ἑσωτερικὸν	{	ἑξαμηνιαία	Δρ.	75
		ἔτησία	»	150
Διὰ τὴν Εὐρώπην	{	ἑξαμηνιαία	Σελ.	8
		ἔτησία	»	15
Διὰ τὴν Ἀμερικὴν	{	ἑξαμηνιαία	Δολ.	2
		ἔτησία	»	4

Περὶ τὰ τέλη Δεκεμβρίου ἑ. ἕ. θὰ κυκλοφορήσῃ καὶ τὸ Γ' καὶ Δ' τεύχος τῶν «Θρακικῶν» μὲ 16 τυπογραφικά, ὁπότε καὶ συμπληροῦται ὁ Β' τόμος.

Διὰ πᾶσαν ἐργασίαν δημοσιευομένην, ἀναφερομένην δὲ εἰς τὴν ἔρσηναν τῆς Θράκης, εἰδικὸς συνεργάτης τῶν «Θρακικῶν» ἀναλαμβάνει νὰ γράψῃ βιβλιοκρισίαν.

Τὰ «Θρακικά» ἀνταλλάσσονται μὲ κάθε ἐπιστημονικὸν περιοδικὸν ἀποστελλόμενον πρὸς τὴν διεύθυνσιν αὐτῶν.

«ΘΡΑΚΙΚΕΣ ΗΘΟΓΡΑΦΙΕΣ»

Προμηθευθῆτε ὅλοι οἱ Θράκες τὶς «Θρακικὲς Ἠθογραφίαις» τοῦ Πολυδ. Παπαχριστοδοῦλου, ποὺ ἀνασταίνουν μιὰ ζωὴ ποὺ χάνεται — ἴσως μιὰ ζωὴ ποὺ ἔχασθη.

(Πωλοῦνται εἰς ὅλα τὰ Βιβλιοπωλεῖα)

Τιμὴ τοῦ παρόντος διπλοῦ τεύχους δραχ. 75